This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

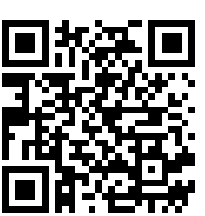

J 5086

Digitized by Google

J 5086

Slovanská knihovna

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186299892

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ŃEKOJE, VEĆINOM

SINTAKTIČNE RAZLIKE

IZMEĐU

ČAKAVŠTINE, KAJKAVŠTINE I ŠTOKAVŠTINE.

NAPISAO

LUKA ZIMA.

IZDALA

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

U ZAGREBU

U KNJIŽARNICI JUG. AKADEMIJE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH).

1887.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

OPERA ACADEMIAE SCIENTIARUM ET ARTIUM
SLAVORUM MERIDIONALIUM.

DJELA

JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE

ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KNJIGA VII.

U ZAGREBU
TISAK DIONICKE TISKARE
1887.

Digitized by Google

NEKOJE, VEĆINOM

SINTAKTIČNE RAZLIKE

IZMEĐU

ČAKAVŠTINE, KAJKAVŠTINE I ŠTOKAVŠTINE.

78826

NAPISAO

LUKA ZIMA.

IZDALA

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

U ZAGREBU

U KNJIŽARNICI JUG. AKADEMIJE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH.)

1887

Digitized by Google

MINISTERSTVA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
SLOVANSKÁ KNIHOVNA
V PRAZE

Digitized by Google

PRIJEDGOVOR.

Ovaj spis nije drugo nego pokušaj u toj struci i to vrlo nesavršen pokušaj sa mnogim manama. Gdjekoje ovdje navedene razlike mogu biti samo prividne, jer će se možda naći još primjera, gdje ih ja za sada nijesam našao, te će se tim gdjekoja razlika otkloniti. Ovdje se ne razvija nikakva nova teorija; ja samo navadam neke, većinom sintaktične pojave, koji su negdje običniji, drugdje rjeđi ili neobični. Iz prva htio sam navesti razlike samo između novije čakavštine, kajkavštine i štokavštine, kako se u narodu govore. Za to izključih iz moga motrenja sve knige književnikâ, jer starije štokavske knige pomiješane su gdje više gdje manje crkvenoslovenskim jezikom, a novije mogah mimoići kod obilnih zbiraka narodnijeh umotvorina; k tomu su u knigama novijih književnika po zapadnim krajevima narječja u sintaktičnom pogledu tako pomiješana, da u nima one razlike, koje u narodnom govoru između pojedinih narječja postoje, iščezavaju. Ali s uzroka, što se mnogi noviji pisci ugledaju u starodubrovačke pisce, od kojih se kašnji pribrajaju štokavštini, odlučih se također neka sintaktična svojstva starodubrovačkoga govora istaknuti *) U tu svrhu, da se pokaže, kakva je sintaksa u starodubrovačkom govoru, bilo je nužno i primjere iz starije čakavštine navesti. Ja sam tu upotrebio samo one staročakavske knige, u kojima je čista čakavština, u koliko mi je takvih knjiga pri ruci bilo.

Resultati moga istraživaña jesu ovi: *a)* novija čakavština i kajkavština, kako se u narodu govore, manje se razlikuju u sintaksi među sobom, nego od današnje narodne štokavštine; *b)* starija i novija čakavština također se manje razlikuju među sobom nego od narodne štokavštine; *c)* starija čakavština i starodubrovački govor

*) Narodne pjesme izdane od V. Bogišića, ako i nisu iz Dubrovnika, računam većinom k dubrovačkom govoru, jer su one blize tom govoru nego li staroj čakavštini i štokavštini.

Digitized by Google

(ne samo najstarijih nego i kašńih pisaca, koji se drukčije štokavštini pribrajaju) u sintaksi vrlo se malo razlikuju, mnogo maňe nego li od štokavštine; *d)* malo ne za svaki u mom spisu navedeni pojav nalazi se gdje više gdje maňe primjera štokavskih, koji odgovaraju čakavskima i kajkavskima; takvi primjeri čine svezu među svim narječjima. Moglo bi se reći, da u takvim slučajevima ne ima razlike izmedu pojedinih narječja Ali tu vaļa u obzir uzeti, da su takvi primjeri rijetki i većinom iz onih krajeva, gdje se različna narječja dodiruju, miješaju i jedan u drugi prelijevaju. Ja sam takve primjere pomno biļežio, da se ona sveza među narječjima tim boļe istakne. Osim toga opažam, da čakavština. osobito starija, obiluje raznovrsnim sredstvima za izražavaňe sintaktičnih odnošaja, ali ih upotrebļava često bez razlikovaňa u značeńu: a štokavština gdje gdje i kod maňe sredstava odlikuje se većom preciznošću, ona sa svojim sredstvima boļe raspolaže.

Ko bi se iza mene dao na taj posao, našao bi, da ovim taj prijedmet još ni iz daleka nije iscrpen. A ja sam kod oskudnih sredstava mojih više nego jedan put htio sav taj posao zabaciti; ali opet pomislih, da će on kod sve maňkavosti štogod i koristiti moći. I oni u ovome spisu navedeni slučajevi, kod kojih bi se pokazalo, da ne čine dialektične razlike, mogu većinom bar služiti boļem poznavaňu naše sintakse. Za to šaļem ovaj spis u svijet kakav bio, da bio.

U Varaždinu dne 6. prosinca 1885.

L. Zima.

Digitized by Google

Gdje je što.

		Strana
I.	Samostavnici	1
II.	Pridavnici	10
III.	Zaimena	31
IV.	Brojnici	70
V.	Prislovi	85
VI.	Veznici	128
VII.	Glagoli	143
VIII.	Broj i rod	170
IX.	Nominativ i vokativ	189
X.	Genetiv	193
XI.	Dativ	216
XII.	Akusativ	222
XIII.	Lokativ	237
XIV.	Instrumental	241
XV.	Vremena glagolska	247
XVI.	Načini glagolski	264
XVII.	Infinitiv	294
XVIII.	Particip	312

Digitized by Google

Digitized by Google

I. Samostavnici.

1. U štokavštini vrlo često dolaze (najviše u pjesmama) po dva imena i to samostavnika ili pridavnika ovlaš sastavljena tako, da prvo ime ostaje u obliku nominativa (pridavnik svagda u muškom rodu), a drugo se sklaña kroz dotične padeže.

U starijoj čakavštini takvih primjera ne nađoh, osim ńekoliko puta kod Kavańina, u koga čakavština već nije čista. Kod ńega ima ovakih primjera: Dohodak mu poda jošte grada i luke Svet-Marije. *Kav. 129.* — Preobrati kraļ-Davida sedam pjesmi od pokore. *Kav.* 132. — Red Solimski svet-Ivana. *Kav. 148.* — Što je — Murat-caru vlast i zlato? *Kav. 448.*

I kod starih dubrovačkih pisaca vrlo su rijetki takvi primjeri; ja opazih samo ova dva: Ali hvala gospod-bogu. *Cubr. 143.* — Živijem se ogńem užegoše na ńegovijeh grom-besjedah *Kanav. 176.*

Dosta često nalaze se takvi primjeri u tako zvanim bugaršticama, u kojim ako govor i nije čista štokavština, ipak joj se dosta približuje. Tu ima ovakih primjera: I pođe pridavat ban-Sekulu sestričiću. *Bogš 30.* — Hoću ńega Ogńen-Vuka hudom smrti umoriti. *Bogš. 43.* — Još je Vuče hotio s Jakšić-Mitrom govoriti. *Bogš 51.* — Crni-banu (darovala) l'epa štita perenoga. *Bogš. 64.* — Hrlo ga su družina Mustaf-agu poslušala. *Bogš. 130.* — Poruči — bijel-sokolu gospodskomu. *Bogš. 146.* — Tako uze tvrda Kostur-grada. *Bogš. 238.* — I govori sestričić-Sekulu. *Bogš. 243.* — Poginu ti u kamen-pimnici. *Bogš. 245.* — I susrete vez'jer-Ali-pašu. *Bogš. 324.* — Za klobukom paun-perje paha do zemļe. *Bogš. 341.*

U novijoj čakavštini ima takvijeh primjera tamo amo, ali ipak u svemu dosta rijetko: Ki ufati dva mila brajena, ban-Zrinskoga i knez-Tržaškoga. *Kukuļ. 171.* - - Majka ga je sakrivala u kamene kastelove, kamen-vrata, gvozden-kļuce. *Kukuļ. 156.* — V belom Budim-gradu sam našal pokoja. *Jač. 240.* — Voda teče ispod Oriš-grada. *Jač. 449.* — Bratja iz Beč-varoša. *Jač. 624.* — Piše kńigu Tatima di-

Digitized by Google

vojka i šaļe ju bolan-Ibraimu. *Maž. 121.* — Ča ćemo tim svatom darovat? Junakom pisan-košuļe, divojkam šaren-mahrame. *Kuhač. 4, 61.*

Vrlo rijetki su takvi primjeri u kajkavštini, ja opazih samo ovaj jedan: Koju sem videl (divojku) vo lepi biser-partici — vo lepom pisan-baršunu. *Kukuļ. 239.*

U štokavštini su takvi primjeri nebrojeni, te se mogu smatrati kao ńezino karakteristično svojstvo. Ovdje neka ih samo ńekoliko stoji: Đuzel Ajka umivala lice đul-cvijećem i rumen-ružicom. *V. herc. 164.* — Ona sreta svetiteļ-Jovana. *V. herc. 314.* — Baca Usu u zidan-tamnicu. *Bos. prij. 2, 104.* — Ali kńiga mlad-janočkog bana. *Bos. prij. 2, 131.* — Da pogubim kraļev-sina Marka. *Stojad. 1, 4.* — Momke ćemo u glogovo trńe, a neveste u šaren-pońave. *Srem 44.* — Pa govori nejačak-Dejanu. *Kras. 61.* — Već ja hoću za govedar-Jovu. *Kras. 136.* — Do dvora Jovan-begova. *Petr. 1, 5.* — Zlato-Jovi rane liječiti. *Petr. 1, 10.* — Miloj majci šećer-gurabiju. *Petr. 1, 16.* — Tražiću sata meda prije Đurđev-dana. *Petr. 1, 16.* — Tuđin-momku sreću veselila. *Petr. 1, 74.* — Poletjela šaren-ptica, pera šarena. *Kuhač. 1, 271.* — Reče, pa pruži jedno zmajevo alem-pero. *Stef. 11.* — Ovo treće alem-zmaj-perce. *Stef. 12.* — Uzme tigań od alema — uzme alem-tigań. *Stef. 55.* — U Leđanu, u kafaz odaji. *Petr. 2, 39.* — Kruna pade dijete-Jurošu. *Petr. 2. 162.* — Na košuļu (meće) čelik-pancijera. *Petr. 2, 222.* — Oblači ih u skerlet-kadifu. *Petr. 2, 228.* — Dok evo ti troglav-Arapina. *Petr. 3, 2.* — Dok evo ti slavan car-Šćepana. *Petr. 3, 98.* — Ona gađa lav-ogńenu zvjerku. *Petr. 3, 334.* — Zbaci s glave bugarsku šubaru, skide s leđa bugar-kabanicu. *V. pj. 2, 29.* — I desetog star-Juga Bogdana. *V. pj. 2, 48.* — I na ruci prsten diomanat. *V. herc. 90.* — Coha ćeš se naderati, mlad djevojak naļubiti. *Tord. 45.*

2. U štokavštini (u pjesmama) više puta se po dva pojma uspoređuju, od kojih se u običnom govoru jedan drugomu podređuje.

U starijoj čakavštini i kod starih dubrovačkih pisaca toga pojava ne opazih; ne znam, da li ga ne ima, ili mi primjeri nisu pali u oči, svakako ih mnogo ne će biti.

U bugaršticama ima tamo amo takvih primjera: Svi u jedno izmetnuše te p u š k e i ǵ e f e r d a r e. *Bogš. 171.* (mjesto: puške ǵeferdare). — Paka ti je mašio rukome i partižanom. *Bogš. 183.* (mjesto: partižanom u ruci). — Mahnu sabļom i desnicom rukom. *Bogš. 242.* (mjesto: sabļom u desn. ruci). — Žele jesu (t. j. djete linu) Pavlove sestrice desnom rukom, srebrnijem srpom. *Bogš. 258.*

Digitized by Google

I u novijoj čakavštini rijetki su takvi primjeri: (Travu) žaše Anica divojka zlatnim srpom, belimi rukami. *Istr. 2, 132.* — Zvezdo i danice, — žejo srca moga! *Istr. 2, 133.*

Isto tako je rijedak taj pojav u kajkavštini: Moja kokoš belo perje, piliče zvodila (t. j. kokoš bieloga perja). *Vaļ. 308.* — Temna mi je nočka na zemļicu pala, semu pokoj dala, vtičku i slavičku (mjesto: vtičku slavičku). *Vaļ. 297.*

A u štokavštini dosta često dolaze primjeri, kao što su ovi: Sakupiše s i l u i s v a t o v e (t. j. silne svatove). *V. pj. 2. 12.* — A ti kupi čuda i junake. *Marj. 95.* — Isporedi: Č u d o de ti sakupi j u n a k a. *Marj 95.* — Ode cura do vode jezera, kako v o d i i j e z e r u dođe, umila se i bogu molila. *Petr. 2, 7.* — Zapalite mume i čirake (t. j. mume na čiracima). *Petr. 3, 68.* — A za vika grlom i avazom (t. j. avazom iz grla). *Petr. 3, 360.* — U ruci joj feńer i svijeća. *V. pj. 3, 22.* — Pa otide poļem i širinom, ka zvijezda nebom i vedrinom (mjesto: širokim poļem kao zvijezda vedrim nebom). *Stojad. 2, 142.* — Molio se bećare Jovane, da on ode kolu i djevojkam (t. j. kolu djevojačkom). *Petr. 1, 60.*

(3) Već u staroj čakavštini ima primjera, prem da su dosta rijetki. gdje se pridavnik, kad i kad particip prefekta pasivnoga ponajviše atributivan. rjeđe opositivan i predikativan, zamjenjuje samostavnikom iste osnove. Govor tim dobiva ńeku plastičnu silu, i zato ta zamjena najviše godi pjesništvu, premda ima takvih primjera i u običnom govoru. Sedoše pod s m o k v u č r n i c u. *Razv. istr. 236.* — Jabuke rumene i tkuće žutice, a kon ńih sajene mendule slatčice, pak smokve krivice i zamoršćice. *Marul. 77.* — Mužaticam ženam — recimo: oto bog kaže vam. *Marul. 94.* — Srcem još ļući od lava gladnika. *Luc. 240.* — O nesrićni nevoļnici, za č ste djavlu podložnici. *Hekt. 132.* — Nu našinci ti vlasteli traju u mnogom svom imańu. *Karań 163.* — Vabeć — planinkińe vile. *Karań. 195.* — Veće bo je bil neharan neg židovski puk nevirnik. *Karań. 452.* — (Kobilice će) vas kolik svijet olužit, ko isti ogań poždiralac. *Kavań. 563.*

Mnogo češći su takvi primjeri u starom dubrovačkom narječju i to osobito kod Đorđića i u bugaršticama: Junak se strijeļa iz rožanca luka. *Menč. Drž. 508.* — Potjericu potjerajte za junakom za tujinom. *Menč. Drž. 509.* — Gdi sam ja ufano od vuka krvnika jagńece čuvano oda psa stražnika. *Vetr. 1, 156.* — Vitez oružnik, ki za čas bije boj. *Vetr. 1, 181.* — Prišal je sam sade Piligrin grbavac. *Vetr. 2, 123.* — Da t' majka starica poļubi tva lica *Vetr. 2, 253.* — (Tamo je) jabuka veļa množ i prasak žutica. *Vetr.*

Digitized by Google

273. — Ne bi joj sljednik pas mogao nać traga. *Dimitr. 99.* — Sviri glumče veseļače. *M. Drž. 59.* — Djevojka plemka taj — bježaće vazda. *M. Drž. 102.* — Čovječe starče, velik te je vrag danas k nam donio. *M. Drž. 217.* — Ja znam ovdi jednoga vašega Dubrovčanina vlastelina. *M. Drž. 251.* — Zorom pripijevaše tuđin človik u dubravi. *Zlat. 91.* — Čeka — zločinca čovjeka. *Zlat. 92.* — Stavļaš na pristoļe sad kćer kraļa neprijateļa. *Gund. 24.* — Kraļ vjerenik blizu ti je. *Gund. 30.* — (Satir) vile plemkiće stiže. *Gund. 144.* — Glava taj čas, padi — roba starca. *Gund. 303.* — Budi zmija krilatica. *Gund. 410.* — Od slavica lužanina žubereće. *Kanav 83.* — Zavidos skrovna rani sve božice pomorkiće. *Đorđ. r. 20.* — Satiri veseļaci — kola izvode. *Đorđ. r. 88.* — Seļanku vilu on vidje proć tuda. *Đorđ. r. 273.* — A svekrve bre zmije ļutice. *Đorđ r. 196.* — Zrcalo složeno grješnicam dušama. *Đorđ. M. 143.* — Uzom zasjednicom samosilno zaplete ga. *Đorđ. S. 14.* — Izgine s moje duše izdavnice. *Đorđ. S. 83.* — Kraljevina (osta) zasuta od dobitnikâ neprijateļâ. *Đorđ. S.* — Snagom tve mišice srde razsu protivnice. *Đorđ. S. 144.* — Lijepo je pjesnim navjesnicam tebe, o bože, klikovati. *Đorđ. S 150.* — Pogledo je vrhu zemļe podložnice. *Đorđ. S. 163.* — Svojijeh susjeda hudovjernika. *Đorđ. S. 177.* — Ti desnicom pomoćnicom sahranićeš — me. *Đorđ. S. 222.* — Ļubi duše pravednice. *Đorđ. S 233.* - Vrže se na viteza koňa. *Bogš. 8.* — Isporedi: Osedlala dva viteška dobra koňa. *Bogš. 56.* — Sve je majci starici do istine povidio. *Bogš. 14.* — Iz ňedara pustio ļutu zmiju krilaticu. *Bogš. 57.* — Ali mi su u manastiru Svetogorci kaluđeri. *Bogš. 66.* — Šedbu šetaše planinkiňa b'jela vila. *Bogš. 78.* — A u ruku uzeo tu palicu drenovicu. *Bogš. 107.* — Čini iznijet — zelenke lumbarde. *Bogš. 173.* - A trgoše mače srebrňake. *Bogš. 208.* — Kaži meni sužne nevoļniče. *Bogš. 299.* — Isporedi: Ter ih dâva sužnu nevoļnomu. *Bogš. 299.* — Mačak kutoleža miša ne hita. *Dan posl.* — Mlin ležečac veće vode prosi. *Dan. posl.* — Voda tekućica zdravija je od ležeće. *Dan. posl.* —

I u novijoj čakavštini takvi primjeri nisu baš rijetki: Mili s milom žaňe belicu pšenicu. *Jač. 577.* — Njoj govori Ive nesuđenik. *Jač. 448.* — Baša dava piti vino malvaziju. *Jač. 467.* — Onde mi je našla kaču jadovňaču. *Jač. 473.* — Isporedi: Ubila je kaču jadovitu. *Istr. 2, 158.* — V Klimpohi su guste loze, trava zelenica. *Jač. 558.* — Ti jabuka pisanika odaklek si donešena? *Jač. 650.* — (Vrže) na košuļu sukňu skrlatnicu. *Maž. 103.* — Stiraj tu ženu muticu. *Mikul. 21.* — Mladić na svojem koňu vrancu. *Mikul. 70.* — Isporedi: Dva vrana koňa. *Mikul. 69,* — Bi l' vo-

Digitized by Google

lila ćercu rođenicu, al po dvoru nevu odminicu? *Istr. 1, 22.* — Dajte mi sablju rđavicu. *Istr. 1, 30.* — Piše knjigu Latinki divojki. *Istr. 1, 47.* — Isporedi: Ne ćeš odvest latinske divojke. *Istr. 1, 48.* — Čula jesam da ti imaš šilicu divojku. *Istr. 1, 62.* — On je tukal starca oca svoga. *Istr. 6, 28.* — Do poldne im dobro vreme bilo, a od poldne vjetre brodolomče. *Kuhač. 1, 314.* — Imeli jedinca sina *Mikul. 11.* — Bila je sirota udovica. *Mikul. 17.*

Rjeđi su takvi primjeri u kajkavštini: Hoj divojka Međimorka! *Kukuľ. 205.* — Notre je našla kaču jedovaču. *Kukuľ. 214.* — Ne boš ti tam jela hržeńaka kruha. *Kukuľ. 229.* — Mene pogledala siroma junaka. *Kukuľ. 228.* — Oj jabuka zelenika! *Kukuľ. 252.* — Našla ona zdenca jograjenca. *Vaľ. 313.* — Vila oblakiňa. *Vaľ. 68.* — Idem pitat jednoga starca kovača. *Vaľ. 76.* — Z mojim vrancem końem. *Plohl 3, 61.*

Primjeri dovle navedeni, izuzimajući one, koji su iz Đorđića i bugaršticа, tek su pojedini slučajevi toga pojava; nego pravo zemlište ńegovo jest štokavština, te i tu vaľa reći, da je taj pojav za štokavštinu karakterističan. Ovdje slijedi samo ńekoliko primjera: Bog t' ubio, ribo vodenico! *Petr. 1, 230.* — Tu bijaše pjanica mehana, ja se svratih u pjanu mehanu. *Petr. 3, 585.* — Pa poteže kopľe koštanicu. *Petr. 2, 8.* — Tu ne ima blaga gotovine. *Petr. 2, 68.* — Na vratima dvanaest je brava, dvanest brava, dvanest Dubrovkiňa *Petr. 2, 219.* — A sve cvili vila nagorkiňa. *Petr. 3, 142.* — Isporedi: Uhvatio tri nagorske vile. *Petr. 3, 141.* — Al je Marko neka domislica. *Petr. 3, 203.* — Jal' namjernik junak da se nađe. *Petr. 3, 451.* — On poturi sablju darovnicu, a poteže staru posjeklicu. *Petr. 3, 577.* — Kamo tebi miľenica seka? *Petr. 1, 326.* — Darivo vas car nebeski i carica nebesnica. *V. pj. 1, 221.* — Sušna magla i sušnica muńa. *V. pj. 3, 30.* — Prod' se Jovo plavkiňe đevojke. *V. here. 221.* — Na vrajnčiću końu kosmatiću. *Kukuľ. 133.* — Kad vidiše prokletice vile. *Bos. prij. 1, 101.* — Pa ne htide putom pravenikom, već otiśće putom straňenikom. *Bos. prij. 2, 111.* — Stade zvrka kopja ubodice. *Bos. prij. 2, 133.* — Jer Tadija j' jogunica glava. *Kras. 93.* — Strah zadaše nevjeram Bošńacim. *Juk 569.* — Ne moj, mati, jedinicu kleti, jedinica na vek bolesnica. *Ban. 124.*

U običnom govoru ima ovakijeh primjera: Imao čovjek jedinka sina. *V. prip. 217.* — Isporedi: Vila zeni svog sina jedina. *Petr. 1, 13.* — Vidim da si ti čoek siromah. *V. prip. 117.* Dosjeti se siromašica žena. *V. prip. 213.* — Eno ti tri sirote

Digitized by Google

đevojke u jednoj kući pozemļuši. *V. prip. 111.* — Otide nekakav griješnik hrišćanin k ispovjedniku. *V. prip. 297.* — Prispije na ručak kum u kuma tvrdice. *V. prip. 293.* — Uđe u kuću jednoga seļanina poznanika. *V. prip. 278.* — Rańaše se junoša sa ovom ļepotom djevojkom. *V. prip. 269.* — Dobavi zmiju krilaticu. *V. prip. 262.* — Što ne može bolan Rajko, to će žalosnica majka. *V. posl.* — Izmeđ' voća su loze puštenice. *Stef. 117.*

(4) Specijalnomu pojmu dodaje se generalni, gdje bi samo specijalni dovoļan bio. I taj pojav običniji je u pjesmama nego u običnom govoru. Takvih primjera ima u sva tri narječja ali kud i kamo najviše u štokavštini, te i za taj slučaj možemo reći, da je osobito za štokavštinu karakterističan.

Primjeri iz stare čakavštine: Ļudi rotnici za osuditi krivce. *Vinod. 254.* — Fratri vidiše strašnu zvir lava. *Jerol. 231.* — Posla svoga u grad posla, Arpastada muža Kumanina. *Alex. 240.* — Do okijana rike dojde. *Alex. 246.* — Tigar riku prejdi. *Alex. 260.* — Najde ga blizu Drine rike. *Dukļ. 29.* — Veće kamene diamanta oštri javimo se tebi. *Alex. 253.* — Prsten od ametista kamika. *Alex. 296.* — Gradom tim obladaše nika žena udovica. *Alex. 300.* — Ako bi tko na plemenita čovika Poļičanina koju parńu imao. *Poļ. §. 237.* — Sve litica stina se opsikla. *Luc. 218.* — Kako jedan kami živac tvrdo stoji ovi sidac. *Hekt. 92.* — Evo puca već na dvoje — stanac kami. *Kavań. 52.*

Primjeri iz staroga dubrovačkoga narječja: Lava zvijer srditu u gori govore. *Drž. 429.* — I slavic taj ptica kriocem se poklopi. *Vetr. 1, 92.* - (Tuj) kruška je batvača, turgońe su slive. *Vetr. 2. 273.* — Gdi Evrota rika teče. *Vetr. 2. 448.* — Danas je dan petak. *Naļ. a. 109.* — Što ima, brate, bit, težaku čoviku da ļubav naudit ne more. *Naļ. a 184.* — Svijetle se ńih lica — jak zvizda danica. *M. Drž. 429.* — Hrlimo put Betlema grada. *M. Drž. 439.* — Bjelja neg lijer cvijet. *Luk. 12.* — Jak taj mramor tvrdi kamen. *Rań. 75.* — Ne moj da je tvrđa tva riječ nego stanac kami. *Kanar. 393.* — Je li zv'jezda danica u istoku sunčanomu? *Bogš. 3.* — Cviluje — kako ptica lastovica. *Bogš. 79.* — Savi (se) vihar vitar iz one guste planine. *Bogš. 129.* — Tamnice smo kuće dopadnuli. *Bogš. 303.* — Evo ńemu kńiga buruntija. *Bogš. 310.* — I simita hļeba bijeloga. *Bogš. 319.*

Primjeri iz novije čakavštine: Puhnul mi je vihar vitar od morja. *Jač. 227.* — Procuri mi, voda, 'z cimitora dvora. *Jač. 352.* — Je li ti zažeļil trave diteline? *Jač. 480.* — Drugi

Digitized by Google

su junaki lip cipov kruh jeli. *Jač. 481.* — On zapita jednoga čovika oštara. *Mikul. 69.* — Tutu j' bila ta prezdana jama. *Mikul. 145.* — Lepše piva od ptice slavića. *Istr. 1. 30.* — Po kraj puta druma junačkoga. *Istr. 1. 35.* — Spodajte mi ogńa žeravice. *Istr. 2, 67.* — Majka goji kćercu jedinicu tri put lipšu neg zvezdu danicu. *Maž. 107.*

Primjeri iz kajkavštine: Hodi moj tiček slaviček. *Kukulj. 197.* — Tica vuga lepo poje. *Kukuļ. 223.* — Vsakmu cvetku pesmu spopevala, samo nije cvetku rožmarinu. *Kukuļ. 234.* — Pak bude došla zvir vok. *Vaļ. 86.* — Došla je k vetru severu. *Vaļ. 109.* — Po ńi plava šajka ladja. *Vaļ. 304.* — Na 'nom kamcu mramorcu. *Vaļ. 305.*

Štokavski primjeri: Sjedi na jednom kamenu stancu. *V. prip. 118.* — Od snijega izvađena iz jame bezdaće. *V. prip. 103.* — Rodiće ti žena dva blizanca sina. *V. prip. 117.* — Na moru nađe ļude ribolovce. *Stef. 46.* — Bila je nekakva žena udovica. *Vrč. 10.* — Nekaka žena hrišćanka mijesila kruh. *Vrč. 38.* — Nekakav đak bogoslovac pođe u Mletke. *Vrč. 115.* — Kapa čaka na junačkoj glavi. *Marj. 188.* — A ja uzmem pušku ġeferdara. *Rist. 97.* — Uđe Marko u kafes odaju. *Kras. 45.* — Ode cura do vode jezera. *Petr. 2, 7.* — Mušice se čele izrojile. *Petr. 2, 110.* — On sokolu tici govoraše. *Petr. 2, 125.* — Knjigu posla u zemļu Rusiju. *Petr. 2, 327.* — Poželio mesa srnetine. *Petr. 3, 365.* — Dodijalo ovnovina meso. *Petr. 3, 443.* — Da ištemo — ibrišim konce po terzijah. *V. pj. 1, 549.* — Gledala sam šajku ladju. *V. pj. 1, 613.* — Pa je nosi do vode kladenca. *V. pj. 2, 53.* — Na kobili tankoj bedeviji. *V. pj. 2, 66.*

5. Kad govornik usmeno ili pismeno kakvu mańe poznatu riječ upotrebi, on joj jasnosti radi pripoji drugu poznatiju istoga značeńa pomoću veznika **ili**. Od takvih riječi obično jedna pripada drugom narječju ili kojemu tuđemu jeziku. Na pr.: Kakove su slike al spodobe? *Istr. 2, 70.* Iz hrama ili templa onoga — dopriše razlici glasi. *Katar. 218.* — (Bi) sedmimi nauci liberalskimi ili slobodnimi naučena. *Katar. 218.*

Kad se piše, meće se često jedna od takvijeh riječi i to poznatija u zaporku, n. pr.: Bio nekakav Turčin, Bekri Mujo (Mujo pijanica). *V. prip. 307.*

Ovaj posļedńi način udešen je za oko, t. j. za čitańe, ali nije za uho, t. j. za slušańe; no ipak se baš taj način osobito u štokavskim pjesmama vrlo često nalazi, a (koliko sam opazio) u što-

Digitized by Google

kavštini nikad onaj prvi s veznikom **ili**. Često se u takvim slučajevima upotrebljava veznik **i**, kadkad se obje riječi ovlaš spoje u jednu cijelost u formi figure ὑστέρον.

Budući se tim načinom najviše samostavnici sastavljaju, rjeđe pridavnici i glagoli, to će se ono nekoliko pridavnika i glagola ovdje smjestiti, da se taj jedan pojav ne navađa na tri različna mjesta.

Takvih primjera već ima tamo amo u staroj čakavštini: Prvadi drže svoju septimanu nediļu va oficiji žakanski. *Seń. 81.* — I zgora rečeno narejenje vse i štatuti — pisali smo. *Seń. 85.* — Jerolim je doktur i učiteļ od istine. *Jerol. 230.* — Učiti imadu puka doktrinu kršćansku i nauk. *Modr. 87.* — I to bog zna, koga goruće moļaše i adoravaše. *Jerol. 234.* — Ni konac ni fin dobru ńe ni hvali. *Marul. 60.* — Kleknu tada u tom dili, poniži se i umili. *Marul. 259.* — Gdi cekine i dukate — obličuješ obilate. *Kavań. 218.* — Štuke i topove i oružja spravna ima *Kavań. 218.* — To su tvoji zidbedeni, turni jaci. *Kavań. 327.* — Od boemskih kraļa i čeških. *Kavań. 250.*

Primjeri iz staroga dubrovačkoga narječja: Koje ću tuj kante i pjesni uslišat. *Vetr. 1, 273.* — Ja sam siromah čovjek, ti je signor i gospodar, to nije moj sin. *M. Drž. 252.* — Maro, amaro, bog me ti 'e tebi amaro i grk. *M. Drž. 251.*

Ko u svagdańem govoru riječi iz tuđega jezika u svoj miješa, često i uz cijele izreke tuđim jezikom govorene jednim dahom prijevod dodaje. To je osim drugih dobro oponašao u komediji Dubrovčanin M. Držić. Na pr. Ti si našjenac; siate il ben venuto, dobar si došao! *M. Drž. 245.* — Che bone nove, imate li ča novo otuda? *M. Drž. 246.* — Inveni ominem, nađoh čovjeka! Svete riječi, zlatom bi ih vaļalo pisat. *M. Drž. 247.* itd.

U novijoj čakavštini jako su rijetki primjeri: U kolivci u srebrnoj zivci. *Istr. 1, 6.* — I kajkavski primjeri su jako rijetki: Došlo na me pismo – Priločkomu sucu, mladomu rivtaru. *Kukuļ. 230.* — Dojde k ńemu jeden star človek, sed siv, pak mu veli. *Vaļ. 235.* — Jedan nosi škorńe čižme. *Jač. str. 311.*

Tim češći su takvi primjeri u štokavštini: Ja vam molim molitvicu — za sve kuće dobre sreće — i za đaka učenika. *V. pj. 1, 216.* — Ubila te sveta Petka Paraskevija! *V. pj. 1, 254.* — Bači dive vraga i đavola. *V. pj. 2, 8.* — Načinio šenluk i veseļe. *V. pj. 2, 9.* — U žeļez ga gvožđe okuj teško. *V. pj. 2, 65.* — A na noge žeļez gvoždje teško. *V. pj.*

Digitized by Google

4, 46. — Do strmena i do uzenđije. *V. pj. 2, 51.* — Od Stambola grada Carigrada. *V. pj. 2, 80.* — A na glavu kapu i skuviju. *V. pj. 2, 82.* — Dadoše mu tridest čaša vina ožđelđija i dobrodošnica. *V. pj. 3, 18.* — Pa on ode ovčar-čobaninu. *V. pj. 3, 39.* — A skočiše ovčari čobani. *Ogl. 158.* — I sa šnime pope svešteniče. *V. pj. 3, 45.* — Opasa se mukadem-pojasom *V. pj. 3 49.* — Đe li ti je pojas mukadema? *V. pj. 3, 81.* — Opaso se mukademom pasom. *Petr. 1, 165.* — Bio mu hair i beričet, da bog da! *V. herc. 352.* — Čuvaj, ļubo, hrza i obraza. *Bos. prij. 1, 106.* — Kad si junak i taka delija, izajdi mi na meļdan junački. *Juk. 74.* — Ja bora ti ovčar čobanine! *Juk. 106.* — Ne raskida sofre ni trpeze. *Juk. 112.* — Eto tebi od zlata kočije, — a i čeiz ruho djevojačko. *Juk. 148.* — (Bog nas) zaklonio kuge i morije! *Juk. 224.* — Sve na ogńu i na vatri živoj. *Juk. 264.* — Iz ušiju ogań vatra pali. *Marj. 22.* — Nestade joj glasa i avaza. *Juk. 281.* — Čuvaj bane klanca i bogaza *Juk. 435.* — U kńizi je selam i pozdravi. *Juk. 483.* — Tebe fali serat i krajina. *Juk. 507.* — Došo Grujo do pećine stijene. *Juk. 114.* — Izdalo mu ļeto i godina. *V. pj. 4, 57.* — Ima mnogo ļeta i godina *V. pj. 5, str. 448.* — Evo zeman i vrijeme dođe. *V. pj. 4, 61.* — Uda iše svirke i mužike. *V. pj. 5, str. 327.* — A turske mi i vjere i dina. *V. pj. 5, str. 489.* — I pijevca Tomina kokota. *Ogl. 70.* — Ostavite pjačke i šićare. *Ogl. 172.* — Daju nama harač i porezu, daju nama peškeš i poklone. *Ogl. 181.* — I daše mu danke i harače. *Ogl. 438.* — Žeļni pļačke, a žeļni plijena, *Ogl. 469.* — Do izvora do vrela studena. *Petr. 2, 82.* — Te dohvati divit i kalema i hartije kńige nešarene. *Petr. 2, 524.* — Sve o mome trošku i hašluku *Petr. 3, 533.* — Na Kosovu kod vrela izvora. *Petr. 3, str. 326.* — Daj ti meni papir arte b'jele. *Marj. 102.* — Šerbet medovinu srču. *Vrč. 332.* — Napiše kńigu poslanicu. *V. prip. 120* — Volem s Grujom s lista vodu piti, nego s Grkom šerbet medovinu. *Stojad. 1, 133.* — Đe se kupi svijet i vilajet, i prolazi serat i krajina. *Rist. 118.* — Tuče ńega strogom i mamuzom. *Kras. 19.* — Što mi jesi dertli neveseo. *Petr. 1, 241.* — Dijete je arli i ļutito. *Rist. 105.* — Imao punu torbu sitne i drobne dječice. *Tord. b. 28.* — Svi svatovi šemno i veselo. *V. pj. 3, 72.* — Halali se i oprosti junak. *V. pj. 2, 89.*

Digitized by Google

II. Pridavnici.

1. Neodređeni pridavnici (t. j. po nominalnoj deklinaciji sklańani) često se gdje više gdje mańe zamjeńuju odredjenima (t. j. onima, koji se po složenoj deklinaciji sklańaju) i to u onim padežima, od kojih su još oblici po nominalnoj deklinaciji u porabi. Najboļe još se drže neodređeni pridavnici u štokavštini, premda se i tu često ne pazi strogo na razliku između jednih i drugih. Još manje se na tu razliku pazi u čakavštini, a kajkavština je nominalnu deklinaciju pridavnika skoro sa svim napustila osim nominativa, a i u samom nominativu često se govore određeni pridavnici mjesto neodređenijeh.

A. Da se ne pazi strogo na razliku između nominalne i složene deklinacije adjektiva, vidi se iz onijeh mnogobrojnijeh primjera, u kojim jedan oblik pored drugoga stoji, a oba su u istom značeńu. N. pr. u staroj čakavštini: Čestitu mužu i bozi i vrazi pomagaju, a zločestomu i bližńi ńegovi ne pomagaju. *Alex. 227.* — Na ńega skoro najahavši kako na nejakoga i nehrabrenoga i nevišća boju ubiti ga hoćeš. *Alex. 292.* — Ne reci: sad sam zdrav, — mlad, jaki. *Marul. 113.* — Ne budući jaki, ne budući moguć, psovaće me svaki. *Marul. 156.* — Isporedi: Nisam jak ni moguć. *Marul. 155.* — Koje bi (stvari) gorskoga umoril' još lava, a neg nejakoga mene i nezdrava. *Hekt. 71.* — Budi jaki tere kripak. *Hekt. 165.* — (Rekal je) nukajuć svakoga — slaba i jakoga *Hekt. 59.* — Na svojemu junačkomu dobru końu. *Hekt. 21.* — Sin višńega sveta boga dal vam pokoj. *Hekt. 100.* — Neumrl je s neba sišo, da utješi umrloga. *Kavań. 14.* — Tko će obrani poć na nebi. ki li osuđen slisti u pako. *Kavań. 15.* — Ti, ki s' goruć i bogati. *Kavań. 66.* — Omrtvomu medvjed prašća, lav prostrta ne rastrese. *Kavań. 77.* — Da s' ti svijetao i čestiti. *Kavań. 123.* — I Uliše, mudar, jaki, ļubav nosi svoj Itaki. *Kav. 162.* — Tva, Lahesi! vlas prehuda — s dobrim zloga, s mladijem stara, s starijem luda, baca s blagijem ubogoga. *Kavań. 388.* — Let visoki i ponosit vratolomstvo opći nosit. *Kav. 477.* — Neizmjeran i veliki puni (bog) mjesta sva, *Kavań. 535.*

Primjeri iz dubr. narječja: Daruj mi tvoje ust', iz kih vri slatki med, iz kih eti drag biser i koraļ crļeni, *Menč. 102.* — Jer imah mir meni vrh svega ugodan, i život blaženi ter pokoj slobodan. *Drž. 395.* — Zlosrda za č' je ćud zvjerinja

Digitized by Google

od gore, kad živu smrtni trud zadat se ne more, mrtvoga na voļu — i drpe i koļu. *Vetr. 1, 94.* — Preblaženi ovi rok, ki pride s ļubavi, — i blažen vrhu svih, ki milos ne skrati. *M. Drž. 414.* — Da nam prije svane dan blagi, dan svečani, i žuđen i čekan u ovoj svoj strani. *Gund. 125.* — Nu kad obraz rajski upazi i drag pogled i sunčani. *Palm. kr. 11.* — Ti moj ćaćko drag, ļubjeni. *Palm. kr. 30.* — Spasiteļu moj drag, mili! *Palm. kr. 184.* — Plemenita i vrijednoga redovnika ne trudimo *Palm. I. 85.* — Ko obijestan koń oholi glavom vije. *Kanav. 17.* — Androniko jašeć jezdi zelenoga koňa plaha. *Kanav. 30.* — Pomagaše nevoļnoga i uboga. *Kanav. 46.* — Znam, tvoje sveđ lice gleda na tužnoga; znam, tvoje zenice čuvaju uboga. *Đorđ. S. 15.* — Buď hro djelom, srcem jaki. *Đorđ. S. 49.* — Da obore na tle u gńivu i potrebna i uboga, i da satru pravednoga. *Đorđ. S. 60.* — Ponovi mi srijed utrobe neockvrńeni duh pravedan. *Đorđ. S. 83.* — Ti držiš, bože, u scijeni duh moj snižen i skrušeni. *Đorđ. S. 84.* — Jer se na me smrtne odluke snuju u zlobnom vijeću priku. *Đorđ. S. 104.* — Bogat ću i tusti dar — stavit na sveti tvoj otar. *Đorđ. S. 108.* — Ugrabi me, gospodine nepravednom zlu čoviku. *Đorđ. S. 225.* — Svilen šator raspeo mladi Marko Kraļeviću — (djevojke) mimo šator prohode mlada Marka Kraļevića. *Bogš. 14.* — Care kńigu napisa ka lijepu Mletku gradu, lijepemu gradu. *Bogš. 143.* — Ali pođe mlad paša sv'jetlu caru govoriti, velikomu caru. *Bogš. 221.* — Dobre glase odnio sv'jetlu caru čestitomu. *Bogš. 222.* — Sobom care podiže od maloga do velika. *Bogš. 221.* — Isporedi: I s tobom si podigo od malahna do velika. *Bogš. 221.* — Od rečena do stvorena kako od lista do korena. *Dan. posl.* — Isporedi: Od rečenoga do stvorenoga vele je. *Dan posl.* — Od pitoma zeļa trbuh ne boli. *Dan. posl.* — Isporedi: Od znanoga zeļa glava ne boli. *Dan. posl.*

Primjeri iz novije čakavštine: Pazi, da te ne prevkani mlad junak himbeni. *Jač. 182.* Povidal (mi je) lip tulipan plavi. *Jač. 339.* — Na (stazi) mi je usnul tužan mladi junak. *Jač. 478.* Moj dragi me 'zbavil srebrna prstenka, za to me dobavil tužnu olovnoga. *Jač. 567.*

Primjeri iz kajkavštine: Ar si več jako star i slabi. *Val. 216.* — Jen put je bil jen doktor več jako stari i jako vučen človek. *Val. 251.* — Ako je pak gdo grešni bil. — dober

Digitized by Google

človek postal je. — Nigdo ne gladen — i nigdo ne bil grešen. *Vaļ. 170.* (Jug veli): ja sam žarek i ves krvavi. *Vaļ. 110.* — Veli, — da je on tak jak, da bi 'se ove orijaše zatukel. — Isporedi: A orijaš se je žačudil. kak je ov zemeļski črv tak jaki. *Vaļ. 120.* — Trgam rože deklica, imam komu dati. Lubu dala, lubomu dohaja. *Plohl 3, 54.*

Primjeri iz štokavštine: Kakav danak bez jarkoga sunca? Kakva j' noćca brez sjajna mjeseca? Kakvi li svati brez mlada ženika? *V. pj. 1, 345.* — Nema onog strašnoga junaka na šarenu końu visokome. *V. pj. 2, 62.* — Podiže se gospodine kraļu — iz pitoma mesta Smedereva od svojega dvora čestitoga. *V. pj. 2, 81.* — Ni bi mrtva, ni bi raňenoga. *V. pj. 2, 95.* — Lepoga smo roba zarobili, lepa roba Novaković-Gruju. *V. pj. 3, 7.* — Al je dete kolena ajdučka, a junačka srca slobodnoga. *V. pj. 3, 7.* — Vi gladnoga nijeste najeli, a žednoga niste napili, gola, bosa nijeste obukli. *V. herc. 311.* — (Da oslobodim) u poļu umorna orača, a u putu gladnoga putnika. *V. herc. 320.* — Pa doneše nejaka Jovana, nejakoga od sedam godina. *Srem. 8.* — Piši — u koji sat dođoh u Novoga, u koji ću iz Nova izaći. *Srem. 118.* — Evo ti zlatnog krilata belca. *Stef. 11.* — Da spomiňe boga istinoga, mila boga i svetog Nikolu. *Petr. 2, 1.* — U bijelu Mļetku kamenome. *Petr. 3, 198.* — Od roda je velika, koļena je gospodskoga. *V. pj. 1, 9.* — Nisi gladnog naranila, ni žednoga napojila, nit si gola preodela, niti bosa preobula, nit si slepom udelila. *V. pj. 1, 207.* — Nesta Jovu mrka murećepa, a Mariji zlata žeženoga. *V. pj. 1, 287.* — Spustite ga pred moje dvorove, da ga jadna mrtvoga celivam, kad ga nisam živa poļubila. *V. pj. 1, 343.* — Spustite ga na zemļicu čarnu, da ga jadna ja mrtva celivam, kad ga nisam živoga ļubila. *V. pj. 1, 345.*

Moglo bi se reći, da kao što je u jezicima, koji se služe artikulom, kod dva i više pridavnika uz jedan samostavnik dovoļan jedan artikul, tako da je dovoļno, da u hrv. jeziku od dva i više pridavnika uz jedan samostavnik samo jedan pridavnik bude određen (isporedi Miklošića sintaksu na str. 148. 18 b), kao n. pr.: Na ńemu je čisti zelen skerlet. *V. pj. 2, 21.*

U tome slučaju morao bi svagda prvi pridavnik biti određen a ne drugi; u ostalom tome primjeru sličnijeh vrlo malo imade među onima, koji su gore navedeni.

Digitized by Google

U mnogim predńim primjerima vaļalo bi, da su oba pridavnika neodređena, gdje se gleda samo na to, kakav je dotični prijedmet; u ńekim opet mogla bi oba pridavnika biti određena, kad se označuje, koji je dotični prijedmet.

b) Određeni pridavnik mjesto neodređenoga stoji često, kad se pridavnikom izražava predikat ili predikativan dodatak, u kojem se slučaju pravilno neodređeni pridavnici upotrebļavaju. Takvih primjera već ima u staroj čakavštini: Samo j' bog svemogi. *Marul. 104.* — Daje se glas, da si sam medeni. *Mar. 192.* — Ne budući jaki -- psovaće me svaki. *Mar. 156.* — Toli je on jaki. *Hekt. 4.* — Isporedi: Toliko biše jak. *Luc. 257.* — U vik je blaženi. *Marul. 208.* — Kratki 'e život, nauka duga. *Kavań. 118.* — Blaženi se možeš zvati. *Kavań. 23.* — Stat uz lonac, ki 'e mjedeni gńilnu loncu zdravo nije. *Kavań 81.* Stjepan. — koga — pokrstiše i svetoga učiniše. *Kavań. 299.* — Svaki — vjerom nek se štiti — i s ńom budi oružani. *Kavań. 337.* — Nij' duh jaki, nij' duh veli, koga svaka psost pregiña. *Kavań. 350.* — U dan, ki 'e posleni, dobrim tegom posvećeni. *Kavań. 170.* — Pravo plemstvo nosi, ki je sam preslavni. *Kavań. 535.*

Primjeri iz st. dubrovačkoga narječja: Vječni se ja recih, jako no fenice. *Menč. 261.* — A ja sam nejaki i slabe krijeposti. *Vetr. 1, 266.* — Za toj ga sveđ slavi jaki sve blagoga. *Vetr. 2, 306.* — Ah, da si blaženi! *Naļ. a. 293.* — Blaženi jer je put, na koji greš sada. *Naļ. b. 12.* — (Prid neprijateļem) što si veće pravi, to si veće krivi. *M. Drž. 3.* — Tebi, — ki si vječni sam, ne kriju ja mu zled. *Rań. 131.* — Taku postavi u sree slas meni, da se mnim blaženi. *Zlat. 7.* — Da moć tu ima zlato, ostajem smeteni. *Gund. 168.* — Udriti je na dva jaki. *Kanar. 93.* — Jad razdijeļen jaki nije. *Đord.* r. *117.* — Od svijeh čuda čudo 'e više gledat ondi svezanoga u zlotvorskijeh rukah boga. *Đord. M. 73.* — Moj govor sveđ će biti nepomični, temeļiti. *Đord S. 113.* — Pače me još sili, da mi je Poliniče od ńega već mili. *Ban 11.* — Er si mlad i jaki, a ja se jure već, i star i nejaki, ništore mogu reć. *Ban. 47.* — Isporedi: Er ovi život naš kratak je i nejak. *Ban 46.* — Koga kažu, da je glasoviti. *Bogš.* 185.

Primjeri iz novije čakavštine: Čovik zame žmuļ, natoči punoga vina. *Mikul. 11.* - Reče: — mane su nedužnoga odsudili. *Mikul. 136.* — Gizdava joj mati, tvrdi joj je čačko. *Jač.*

Digitized by Google

248. — Bog ti daj zaspati, nigdar već ne vstati, niti tvoga oca zdravog dočekati. *Jač. 473.* — Nahranila (ga) z mala velikoga. *Jač. 457.* — Sad ću se prošetat na vrtlac zeleni, pustoga si najdem prez klinčacov *žeļnih*, neg jedan je gusti. *Jač. 351.* — Hranila je majka sinka jedinoga, kad ga 'e nahranila šestnajst let staroga. *Jač. 430.* — Neg me lačnoga hranite, žajnoga napojite! *Jač. 614*

I osim predikativne porabe pridavnika nalazi se tu kadkad određeni pridavnik mjesto neodređenoga, kad vaļa samo istaknuti, kakav je dotični predmet, a ne. koji je. Na pr.: Šojki ne zaufam, zloga je jezika. *Jač. 427.* — Dobriń je lipi grad po sredi otoka. *Istr. 2, 146.* — Najdu ženu va črnen. *Mikul. 142.* — Grad ta je bil jako lip, leh ča je bil vas va črnen. *Mikul. 124.* — Kad se probude, vide oni vas grad va belen. *Mikul. 125.* Ki će devojku imat, s tihega mu je pitat. *Istr. 2, 41* — Isporedi: Druga mu je s tiha zgovarala *Istr. 2, 158.*

U kajkavštini najvećma se oblici nominalne deklinacije pridavnika gube tako, da se kosi padezi te deklinacije samo kad kad vanredno pojavļuju. Na pr.: Ti bi zapil vrana koňa srebrom kovana. *Kukuļ. 227.* — Oček so mi z davna hmrli. *Plohl 3, 72.* — Spi, spi čerka ma na svojega luba kolena *Plohl 3, 58.* — Lubu (rože) dala. lubomu dohaja. *Plohl 3, 54.* — Ne daj ti bog dobra! *Plohl 3, 45.* — Isporedi: Stara hdova puna zloga. *Kukuļ. 214.* — Stante si s tiha. *Vaļ. 6.* — Negva vranca koňa Turci izjahujo. *Glasn. 2, 34.* — Vupazi iz dalka. *Glasn.* 6, 50.

Više takvih primjera ne nađoh. — Neodređeni pridavnici nalaze se tu samo još u nominativu. Ali i u nominativu često se govore određeni pridavnici mjesto neodređenijeh. Na pr.: Videl je to kraļov sin, da on tak lepi postal. *Vaļ. 12.* — Orijaš se je začudil, kak je ov — tak jaki. *Vaļ. 120.* — Isporedi: Zamoli, da bi rad jak bil. *Vaļ. 64.* — Svojega koňa otkril je, kaj je bilo videti, da je zlati. *Vaļ. 124.* — Ov kraļ je bil zakleti vu medveda. *Vaļ. 141.* — Bil je jako veseli groť, pa mu je rekel. *Vaļ. 198.* — Isporedi: Ov oficir, kad je to čul, bil je vesel. *Vaļ. 200.* — Ov pes je tak pametni. *Vaļ. 258.* — Ja ne bi imel dece, da ti je ne bil ov mlinar meni tak verni. *Vaļ. 259.* — Pre maleni je moj osel. *Vaļ. 262.* — Onda si je mislil car: da je kuhar tak mudri, a kamo li gvardijan. *Vaļ. 262.* — Samo ti si mi bil neverni. *Vaļ. 274.* — Lesica pusti se vu beg. a člo-

Digitized by Google

vek ostal je živi. *Vaļ. 276.* — Náj više biti tak bedasti. *Vaļ. 279.* — Isporedi: Ne budi tak bedast. *Vaļ. 279.* — Mladi v vojno idem, stari dimo dojdem. *Vaļ. 297.* — Ona ne bude tvoja niti ti ńeni. *Vaļ. 106.* — Lepi je varaš Varaždin. *Plohl 3, 23.* — Oj nesrečni budi, koji tebe lubi. *Plohl 3, 45.* — Jeden je med ńimi, koji je rańeni. *Kukuļ. 211.* — Bil je tutu jeden car, koj bil je milostivi i pravedni. *Vaļ. 18.* — I vidi, da je starešega brat nož krvavi bil *Vaļ. 33.* — Videl je, kak je slabi. *Vaļ. 134.* — Bil je onda (Marko) slab i maleni dečarec. *Vaļ. 64.*

I osim predikativne porabe dolaze tu određeni pridavnici mjesto neodređenih: Pisani je turin v Lendavi. *Plohl 3, 47.* — Kad je jen put lepi den bil, ona je pregovorila i rekla: o kak lepi den je denes sakomu človeku, a meni v ovi tmini je grdi. *Vaļ. 220.* — Tak je bil jeden siromašni ribič. *Vaļ. 120.* — Saka je donesla nekov dar dobri i lepi, a ova zločesta donesla je lepi i zločesti dar. *Vaļ. 56.* — Spomińaju se, kak je to strašni juriš bil. *Vaļ. 272.*

U štokavštini idu ovamo ovaki primjeri: Tu nađoše Vuka rańenoga, a do ńega Ivana mrtvoga *Ogl. 80.* — Uvali se Vuče u odaju, živoga je cara rasporio. *Petr. 2, 518.* — Oč' u meni živom srce pući. *V. pj. 4, 43.* — Tu đevera bolesnoga nađe. *V. pj. 4, 47.* — Ńega jesu Turci zarobili, još nejakog u zlatnoj kolevci. *Srem. 83.* — Mladoga me majka oženila. *V. pj. 4, 32.* — Koliko je sanak strahoviti *V. pj. 5. str. 432.* — Al je bežc bogati sa blagom. *Srem. 20.*

c) Pridavnici i zaimena, što no pokazuju čije je što, a postaju nastavcima **ov** (**ev**), **in**, sklańaju se pravilno po nominalnoj deklinaciji. Iznimaka u staroj čakavštini niti kod dubrovačkijeh pisaca ne nađoh. Ne znam, da li ih slučajno nisam opazio, ili ih nikako ne ima. Samo u bugaršticama nađoh ovaj primjer:

Odkud ti je dopanuo taj Markovi b'jeli kožuh, crni kaluđere, taj Markovi b'jeli kožuh i Markovi brzi konic? *Boyš. 24.* — Isporedi: I on mi je ostavio taj Markov bijeli kožuh, taj Markov bijeli kožuh i Markova brza końa. *Boyš. 24.*

I u novijoj čakavštini samo malo nađoh primjera tih pridavnika po složenoj deklinaciji: Zajde vanka Ivanovi ćako. *Istr. 2, 126.* — Turobno je išal 'z sinovoga dvora. *Jač. 475.* — Volim svojoj majki devet krav dojiti, neg udovčevomu ditetu vgoditi. *Jač. 242.* — Dobavil (me) šušńevoga lista. *Jač. 567.*

Digitized by Google

U kajkavštini dakako sklaňaju se takvi pridavnici po složenoj deklinaciji, ipak za nominativ (vaļda slučajno) ne nađoh primjera do samo jednoga. Na pr.: Ona ne bude tvoja niti ti ńeni *Vaļ. 106.* — Za kače veliju, da — spiju do Jurjevoga. *Vaļ. 254.* — Gda je do zmajovoga grada došel, našel je Bendeš-vilu. *Vaļ. 28.* — Odišel je zmajevomu gradu. *Vaļ. 28.* — Sami su bogečki v Kikovom. *Plohl. 3, 48.*

U štokavštini dosta su česti primjeri složene deklinacije takvih pridavnika i zaimena, što i sa sintaktičnoga gledišta vaļa, jer se tim ističe, o kojem je predmetu govor, a ne samo o kakvom. Na pr.: Potpisa me carevi vezire, da sam vojnik caru do vijeka. *V. pj. 2, 44.* — Oćede me carevi vezire. *V. pj. 2, 44.* — O Turčine carevi telale. *V. pj. 2, 57.* — A to vide carevi vezire. *V. pj. 3, 8.* — Valio se Apićevi Paja. *V. pj. 1, 766.* — A izlazi, carevi haine! *V. pj. 3, 49.* — Vidio te carevi delija. *V. herc 215.* — Makni care žestoke čauše do bogata dvora carevoga. *V. pj. 2, 18.* — Kaicom je sovru začelio sproć čestitog lica kraļevoga. *V. pj. 2, 81.* — I tako ti leba carevoga. *V. pj. 2, 81.* — Ti ne čekaj dana Dmitrovoga. *V. pj 2, 92.* — Izbači ih nasred Kosovoga, da ih peče sunce Petrovoga. *V. pj. 3, 30.* — Crni vrane preletio preko mora dužđevoga. *V. pj.1, 155.* — Pođite po svetu — od sunčevog istoka. *V. pj. 1, 207.* — (Zvaću) Burun-bega od Jasenovoga. *V. pj. 3, 37.* — Daj mi bože ļeta dočekati i u ļetu dana Jurjevoga. *Juk. 527.* — Huka stade drenovoga klanca. *Juk 544.* — Kaže im što se dogodilo od sina ńihovoga. *V. prip. 254.* — Tamna noć dođe na ustavke dana Mitrovoga. *Ogl. 169.* — I on jaše đoga babovoga. *V. pj. 2. 31.* — Da poznaju zeta dužđevoga. *V. pj. 2, 89.* — Pa uvati alču ńegovoga. *V. pj. 3, 26.* — Vidi carevoga sina. *V. prip 20.* — Oni prate zeta kraļevoga. *Petr. 2, 229.* — Da mi pošļe — ńegovoga laka ġeverdana. *V. pj. 3, 58.* — Tebi poklańam — Đurđevoga sina. *Kuhač. 2. 267.* — Car zakaže Milanu: Ili — alemovi topuz, — ili svoju glavu *Stef. 225.* — (Ne ću) Hristovi zakon izgubiti *V. pj. 2, 95.* — Kad — ovo čuje, on ukrasi najpre ćivot alemovi. *Stef. 76.* — Hoću l' ići gradu Trnovome. *V. pj. 2, 75.* — Kažu carevome sinu. *V. prip. 20.* — Oćera ga ćošku carevome. *Petr. 2, 503.* — Kad su došli Omerovom dvoru. *V. pj 1, 345.* — Ajdemote đakonovom dvoru. *V. pj. 2, 3.* — Kad odoše begovome dvoru. *Srem. 21.* — Onda pođu k ocu ńegovome. *V. pr. 63.* — Duši mesto uvaćeno na prestolu

Digitized by Google

Hristovome. *V. pj. 1, 217.* — O čestitu danu Mitrovome. *Ogl. 168.* — Na Đurđevom sinu vijenac od ružica. *Kuhač 2, 267.* — Za toliko dana trajala je radost u ńihovom dvoru. *V. prip. 254.* — Ne nađe se nikakva junaka, do podockan sina p a š i n o g a *Ogl. 93* — Da su meni moga dike oči, a obrve d i k i n o g ortaka. *Ban. 38.* — Pa odreši alču F r c i n e g a. *V. pj. 3, 26.* — Drž de. snašo, końa bracinoga. *V. pj. 3, 76.* — Udare neprijatelji na Ćelinoga tasta. *V. prip. 206.* — Al ne volem dikinoga babu *Ban. 27.* — Dade dozvati pred sebe ćosinog slugu *Stef. 42.* — (Naloži), da mu po caričinom porođaju odma piše. *Stef. 156.*

d) Pridavnici s nastavkom **sk** obično se sklańaju po složenoj deklinaciji, ali kosi padeži šklańaju se kadkad i po nominalnoj deklinaciji, što se također sa sintaktičnoga gledišta kod mnogih primjera odobriti može. kad se općenito ističe. kakvo je što, a ne osobnost kakvoga predmeta. Za sada su mi takvi primjeri samo iz štokavštine pri ruci: A ja sam roda g o s p o d s k a *V. pj. 1, 540.* — Al je dete kolena ajdučka. a junačka srca slobodnoga. *V. pj. 3, 7.* — Jedan junak lica devojačka. *V. pj 3, 47.* — Stade piska po gospodsku dvoru. *V. pj. 3, 76.* — Neka radi po gospodsku dvoru. *V. pj. 2, 82.* — Ne poštuje kum kuma krštjanska. *Kukuľ. 131.* — To je vrula siromašna sina. *Ban. 178.* — Ćemo da idemo do vilenska brega. *Stef 75.* — U galiji svake trgovine, po najviše sarajevska platna. i čistoga nevedička zlata. *Srem. 14.* — Izbav' me, brate. iz turska ropstva. *Srem. 61.* — Žao je (hatu) gospodara svoga i lepoga końska običaja. *Srem. 112.* — Svatovima oči zasenuše od gospodska lica i odela. *Srem. 130.* — Darinka — u carsku dvoru jedva po godine provede. *Stef. 4.* — Kažite mi druma smederevska. *V. pj. 2, 82.* — Za Ištvana bana slankamenska i za Petra bana varadinskog. *V. pj. 2, 81.*

U pošledńa dva primjera svakako bi pravilnije bilo. da je upotrebljena složena deklinacija. jer je govor o osobnim predmetima; to isto moglo bi se i za ńekoje od prijašńih primjera kazati.

e) Zaime **sam** sklańa se u štokavštini po nominalnoj deklinaciji. kad znači: bez ikoga drugoga = lat. solus. jer je u tom slučaju predikativnoga značeńa kao predikativan dodatak. Na primjer: Govori mu care Bojadine: Ja te s a m a puštati nesmijem. *Petr. 2, 358.* — Što me ovde ostaviste s a m a. *Petr. 2, 418.* Kraľ ga ne sme otpraviti sama. *V. pj. 2, 81.* — Ostaviste m' u klisuri s a m a. *V. pj. 3, 76.* Je li kako večerati s a m u? *V. here 106.* — Kaže, da on pobratima svoga ne će ostaviti s a m a. *V. prip. 171.*

Digitized by Google

— Kod kočija nigdje nikog nejma izvan s a m a Stojan-Jankoviča. *Juk. 323.* — Il volite na sama Bogdana, il ńegovih dvanaest vojvoda? — Mi volimo na sama Bogdana. *V. pj. 2, 39.* — Pak me pustite sama, ja ću otići u svet. *Stef 20.*

Rjeđe se u tom značeńu riječ s a m sklańa po složenoj deklinaciji, kao na pr.: Rekao mi, da ne puštim nikoga od tvoje družine u ģenet osim s a m o g a tebe. *Vrč. 55.* — Pa ga puste tamo u šumi s a m o g. *Stef. 21.*

U staroj čakavštini sklańa se ta riječ većinom po slozenoj deklinaciji: Ne ńemu s a m o m u grih je ta naudil. — da jošće svakomu, u kom je kada bil. *Marul. 17.* — Lub'mo ga (boga) samoga nada svim. *Marul. 93.* Ne more mu toj biti samomu brez inih. *Vol. 171.* — Veli nam jednoga boga verovati, u ńega samoga ufanje imati. *Hekt. 16.* — (Od kaplice jedan dio) ne da mi, da se okvasi jezik s a m i. *Karań. 399.* — A nam bog je jedan s a m i, ki je vrh svih tašćih boga. *Karań. 501.*

Osim nominativa biće tu rijetki primjeri po nominalnoj deklinaciji: Daje se glas, da si s a m medeni. *Marul. 192.* — Toj dorekši ukloni se i s a m a me tuj ostavi. *Karań. 162.*

I u starom dubrovačkom narječju sklańa se s a m u rečenom značeńu po složenoj deklinaciji:

Zač mi mrsko bješe s a m o m u bez druga. *Vetr. 2, 176.* Je da me hodeći s a m o g a zgar milos pomože. *Vetr. 2, 191.* — U tebe er se uzdam samoga odvece. *Vetr. 2, 174.* — One videći me samoga htjeće na mene udarit. *M. Drž. 130.* Samomu se zgodi meni s ļutom ranom zivu uteći. *Palm. II. 55.* Ni u raju nije dobro samomu. *Dan. posl.*

Rijetki su primjeri po nominalnoj deklinaciji:

Ne nahodim sačuvańa, neg u samu tebi, bože. *Dord. S. 71*

Tebe sama gospodom spovijedamo. *Dord. M. 170.*

Iz novije čakavštine ne dostaje mi primjera.

Ne ļubim ja, Pavle, nikogare, — Nego samo tebe i samoga tebe. *Istr. 2. 9.*

Kako se u kajkavštini pridavnici ne sklańaju po nominalnoj deklinaciji, tako ni zaime s a m, izuzimajući nominativ. Na pr.:

To bo moji materi, a to samomu meni. *Val. 287.* — To bode samomu tebi, a ti bodeš samomu meni. *Val 288.*

Zaime s a m u značeńu lat. ipse sklańa se po složenoj deklinaciji: samo nominativ obično glasi s a m nego s a m i. Na pr. u st. čakavštini: Čuvaj se, ne biti s a m sebi protivan. *Marul. 126.*

Digitized by Google

I sram će ga biti samoga od sebe. *Hekt. 43.* — Kliče: na ulaz sami eto kad smo — hoću t' pravlat. *Kavań. 434.*

Ali se tu nalaze i osim nominativa primjeri po nominalnoj deklinaciji: Svakomu mučno je sama sebe znati. *Hekt. 28.*

Primjeri iz starih dubrovačkih pisaca: I svetijeh prokliña i sebe samoga. *Vetr. I, 296.* — Čudi svijeh sadańijeh nevjesta vrle su, ne misle nego o ńih samomu uresu. *Gund. 158.* — Onu rič, ku reče na samom rastanku. *Menč. 251.* — Družinu svu sada od sumńe slobodi i mene samoga. *M. Drž. 427.*

I tu ima primjera po nominalnoj deklinaciji: Ko god žudi bit uza me, od sebe se sama odreci. *Palm. Kr. 3.* — Na te li si sebe sama podložio trude! *Palm. Kr. 180.* — Nije trebi, da kraļ ište samu sebi po sebarskoj čas kreposti. *Dorđ. r. 222.*

Primjeri iz novije čakavštine: Sad mi je list došal od samoga kraļa. *Jač. 457.* — Puhni, vetar, puhni od samoga boga. *Jač. 400.* — Kad uzdiše samom bogu j' žao. *Maž. 126.*

U kajkavštini nije drugo ni očekivati, nego da se to zaime po složenoj deklinaciji sklańa osim nominativa:

Do smrti ga dal je dvoriti kak samoga sebe. *Vaļ. 259.* — Ov bogec bil je pak sam od gosp. boga angel poslani. *Vaļ. 235.*

Primjeri iz štokavštine: I sam carev sin dođe na trkiju. *V. prip. 104.* — Začude se sluge pa i sami carev sin. *V. prip. 259.* — Krst me čuva do po noći, a sami bog do vijeka. *Petr. 1, 30.* — U jutro digle se sve sluge, pa i sami gospodar. *V. prip. 287.* — (Propovijedao), da ne bi onako ni sami vladika. *Vrč. 120.* — Najemnika nema, dok okolo samoga podna ide gospodar, da ga zove. *V. prip. 287.* Sad treba da samog sebe i moju ženu (hranim). *Vrč. 109.*

Vanredno rijetki su tu primjeri po nominalnoj deklinaciji osim nominativa: ja nadoh svega samo dva: Ona metne na oklad ataa on sama sebe. *Bos. prij. 2, 173.* — (Prorok reče): Ej lijo, lijo (t. j. samu sebi kaže) bog me si već ti dolijala. *Vrč. 4.*

9) Mjesto prostoga oblika superlativa često u čakavštini i što kavštini nalazimo različne opisne (perifrastične) načine. Na pr. u staroj čakavštini: Tchomio hrabro mimo inih noseći se nemilostivo sicise. *Dukļ. 29.* — Ti s' nada sve svet, istini boże moj. *Marul. 7.* Nad sve strahe moje strašije mi je umrit. *Marul. 150.* — Gdi su ļupka stańa nada sva ostala. *Hekt. 45.* — Već nada sve žene budeš bolizniva. *Marul. 176.* — Kraļ Budimir i Svetolik — jedan boļi od drugoga. *Karań. 244.*

Digitized by Google

Primjeri iz dubrovačkih pisaca: Za toj sam sad mučan nada sve na sviti. *Menč. 298.* — Jer imah mir meni vrh svega ugodan. *Drž. 395.* — Pak popi pehar vas pun vode studene, u komu bješe slas vrh slasti medene. *Vetr. 2, 149.* — Čudo je vrh čuda smišḷati taki glas. *Vetr. 2, 205.* — Kako vrh inih zvaše se čestita. *Vetr. 2, 397.* — Zlo vrh zla za gledat. *Vetr. 2, 416.* — U ovemu vazda bih vrhu svijeh nesrećan. *Naḷ. b. 95.* — Rič sama nije vik, gospoje od gospoj, ḷuvenoj rani lik. *M. Drž. 76.* — Harno će to biti nada sve ostalo. *M. Drž. 141.* — Jaoh, u tebi zla su od zala sva vidjeti! *Luk. 294.* — Činiš me zlo mriti, da budu vrh tužnih tužan ja se riti. *Raň. 130.* — Mati je da si ti kćere, ka je srećna nad sve ine *Gund. 103* — Najljepša od vila druzi se i vjera za draga i mila vrhu svijeh pastijera. *Gund. 146.* — Promjena je ova odviše vrh svijeh čuda čudna u sebi. *Gund. 238.* — Ne mo', slavni care od cara, u pogubi tvoje glave, da Otmanska kuća trepti. *Gund. 303.* — Od Lesandra vrh svih cara cara slavna. *Gund. 313.* — Leandro mladac — gizdav mimo sve ostale. *Gund. 363.* — Ńe je lijepos mnoga svijetla rodom nad sve ine. *Gund. 373.* — Stoji Mazovska mimo ine sve države ljepša i boḷa. *Gund. 424.* — (Hteć da je) sam on car vrh svijeh jači. *Gund. 574.* — Nad svijem drag stravi me moj pastijer. *Đorđ. r. 145.* — Ah nesrećni ah smamjeni nad smamjene sve na svijetu. *Palm. kr. 37.* — Betlem mjesto mnoge od slave nad sve grade grad čestiti. *Palm. kr. 47* — Ovo su od svijeh muke gore. *Palm. I., 360.* — Tere se sakupiše đegod bješe boḷi junak. *Bogš. 158.* — Da ću skupit po izbor junake, po izboru ko je boḷi junak. *Bogš. 286.* — Nad pšeničćem nije kruha. *Dan. posl.* — Nad ratom huđega, nad mirom boḷega vremena vik nije. *Dan. posl.*

Primjeri iz novije čakavštine: Ńoj je bil muž dobar, da ćeš boḷega. *Mikul.* — Sve se od ńe zasvetli, a ona lipa, da ćeš lipju! *Mik. 26.* — Suću vuciu kozu i sad postanu ćeš lipji mladići. *Mikul. 19.* — Imel je tri kćeri sve jednu lipju od druge. *Mikul. 32.* — Teško mi je bilo, težje bit ne more. *Jač. 401.* — Nij' lipšega cvića nad mojega. *Maž. 196.* — On zakupi po Seńu Seńane, sve na izbor, ki je boli junak. *Istr. 1, 64.*

Štokavski primjeri (većinom različni od predńih): Žito lepo, ne može lepše biti. *V. prip. 79.* — Ona ude unutra, kad tamo

Digitized by Google

sobe, ne može lepše biti. *V. prip. 133.* — Lep momak što može biti. *V. prip. 205.* — U svakome dućanu da bude trg od druge ruke, sve boļi od boļega. *V. prip. 68.* — Lijepa je, ļepša bit ne more. *V. pj. 3, 82.* — Da izberem iz Arada grada po izboru, koga boļeg znadem. *V. pj. 3, 87.* — Te ju prose sa četiri strane sve po izbor boļi od boļega. *V. pj. 3, 711.* — Isporedi: Sobom uzmi trijest Kotarana sve najboļih kotarskih junaka. *Marj. 85.* — Već pokupi sedam stotin' svata, sve junaka boļeg od boļega. *Petr. 2, 237.* — Ja sam, braćo, gori od gorijeh. *Petr. 2, 234.* — Kupi meni od boja junake, sve od boļih boļega junaka. *Petr. 2, 283.* — (Kupite) krvave od boja junake, koje boļe po izboru znate. *Petr. 2, 682.* — Što imadu do dva Smiļanića, — oba vuka gori od gorega. *Petr. 3, 409.* — Jer p gubi Bešireva Asu, koga ļepšeg u svoj Bosni nema? *V. pj. 4, 30.* Boj bijahu, boļe ne mogahu. *V. pj. 5, str. 363.* — Pobiše se, boļe ne mogoše. *V. pj. 4, 55.* — Pod barjake pokupe junake, sve bekriju goreg od gorega, a junaka boļeg od boļega. *V. pj. 4, 46.* — I tu nađe tridest Grahovļana sve boļega i vaļanijega. *V. pj. 4, 56.* — Ev' ovo su jadi povrh jada. *V. pj. 4, 62.* — Ne ļube ga dobro Crnogorci, no sve boļe i boļe iščera. *V. pj. 5, str. 187.* — Lović devojka stane voditi — i pokazivati joj robe, sve lepše i krasnije, da bira i kupi. *Stef. 177.* — Ne sluša mlado jelenče, bira travu boļu i boļu. *Kuhač 1, 201.* — Čudo nad čudesima. *Vrč. 176.* — Car Lazare, srpski gospodare! Nad Miloša ne imaš junaka. *Petr. 2, 185.* — Ta od Šarca boļeg konja nema, nit nada mnom boļega junaka. *V. pj. 2, 74.* — Odber'te se šezdeset delija, na lepotu da nema lepšega, na visinu da nema višega. *V. pj. 2, 15.* — Naprijeda Obilić Miloše — divan momak na bijelu svjetu. *Petr. 3, 139.* — Momak, da ga ļepšeg na svetu nema. *V. prip. 55.* — Iziđe momak, ļepota na svetu. *V. prip. 55.* — Đevojka ga dobro sagleda i upazi sabļu, psa i konja, da je sve mimo išta na svijetu lijepo. *V. prip. 117.* — Imao majku preko mjere zlu ženu. *V. prip. 229.* — Bio je nekakav Turčin momak pro načina velik i debeo. *Vrč. 32.* — Mladić joj se ļepši učini od ikakva na ovome svijetu čoeka. *V. prip. 120.* — Te se prosaca skupi hiļade na konjma, da ne znas, koji je od kojega boļi. *V. prip. 101.*

3. U porabu pridavnika **rad** i ńegova prislova gdje se razlikuje štokavština od čakavštine i kajkavstine. Načini porabe toga pridavnika i ńegova prislova jesu ovi:

Digitized by Google

(a) Pridavnički oblik rad i prislov rado (koji u čakavštini glasi također **rad** i **rada**) upotrebljavaju se s indikativom glagola bez razlike u značeńu između toga pridavnika i prislova. Tako biva to u štokavštini, na pr.: Ko pita, rad ne daje. *V. posl.* — Ko rad igra, lako mu se svira. *V. posl.* — Ko rad laže, rad i krade. *V. posl.* — Ono su ljudi bogu po voli; svakoga rado dočekaju. *V. prip. 90.* — Družbina ga rado poslušala. *V. pj. 2. 16.* — Cveće znam da rado imadeš. *Stef. 8.* — Al to seka crna oka koju rad imadem. *Kuhač 1, 13.* Tebe majka ljuto kune, što ti rada imaš mene. *Kuhač 1, 311.* — Mjesto **rad(o) imam** govori se po istočnijem krajevima i **volem**. Što bi klela, kad sam ga volela. *V. pj. 1, 784.* — Volem diku i dikinu nanu, al ne volem dikinoga babu. *Ban. 27.* — Bože, diko, ne nosi se lepo, da te svake rage ne voledu, tebe volu, sa mnom ne govoru. *Ban. 16.* — Isporedi: Koga bog miluje, onoga i kara. *V. posl.*

U staroj čakavštini našao sam samo prislov rado sa indikativom, ali ne ima sumńe, da imade primjera i sa pridavnikom, jer ih ima kod najstarijih dubrovačkih pisaca. Na pr.: Prijatelju zgodit triba mučanjem: jere protiveći rado mrzak budeš. *Marul. 131.* — Žedna rado napojiste. *Kavań. 190.*

Primjeri iz starijeh dubrovačkijeh pisaca: Rad se ću tvojemu obrazu pomolit. *Menč. 133.* — Rado joj pohvalu na taki dar stvorih. *Menč. 192.* — Rado ću živjeti bez tuge pakljene. *Vetr. 2, 261.* — Grem rada, voljno grem, svim spravna slidit vas. *Vetr. 2, 427.* — Svaki od vas rado uživa. *Rań. 77.* — On rado će nas sad primiti. *Kanar. 128.*

Primjeri iz novije čakavštine: Uboge sirote boga mole rade, rade boga mole i k mašice hode. *Mikul. 155.* — Siromašno su živeli, aš ni muž rada delal. *Mikul. 79.* — Ja sam tebe rado vidil. *Jač. 56.* — Gizdavi junaki rad na krčmu hodu. *Jač. 110.* — Mati kuha rizance, ke moj mili rado ji. *Jač. 11.* — Mila vodu rado nosi. *Jac. 37.* Rado me je vidil vsaki mladi junak. *Jač. 180.* — Stoprv ću te imat rado. *Jač. 53.*

Primjeri iz kajkavštine: Nesi, on to rad bu jel, ar sako meso rad je. *Valj. 171.* — Ovčari radi primeju psa, te mu saki den zakeleju ovcu. *Valj. 257.* — Si ljudi su ga imeli radi. *Valj. 171.* — I tak su ga radi imeli. *Valj. 93.* Otec ga je jako rad imel. *Valj. 31.* — Zato su ga (vile) tak rade imele. *Valj. 32.*

Primjera sa prislovom rado i indikativom ne nađoh.

Digitized by Google

5) U staroj čakavštini, kod dubrovačkih pisaca i u štokavštini spaja se **rad sam** s infinitivom. N. pr. u st. čakavštini: Slast imat a ne trud naša svist je rada. *Marul. 146.* — Duša je ma rada rajske čuti slasti. *Marul. 228.* — Radi su svih požrit nigdar krvi siti. *Marul. 245.* — Ne bud' rad sve čuti i viditi. *Marul. 120.* — Rad sam znati. *Hekt. 28.* — Tondal tad rad biše umriti, a ne mogaše. *Tond. 111.* — Boļu se tvom boļu, rad sam ju izličit. *Luc. 243.* — Ober' sebi tih jednoga, od svih bo si prošena, radih ļubit ličca tvoja. *Marul. 251.* — Ovo je jedini primjer kosoga padeža tog pridavnika koliko barem ja nadoh.

Primjeri iz dubrovačkoga narječja: Otkli te jer služu, umrit sam za te rad. *Menč. 86.* — Nijesam ja rada sagriješit nikada. *Vetr. 2. 249.*

Primjeri iz štokavštine: Al govori Gojkovica mlada: Ja sam rada tebe poslušati. *V. pj. 2. 29.* — Ako si rada znati, porani poboļe. *V. prip. 205.* — Nije rad proći, kao onaj prije. *V. prip. 3.* — Isporedi: Što nijesi rad, da ti drugi ļudi čine, ne čini ni ti nikome; a što želiš, da tebi drugi ļudi čine, čini i ti svakome. *V. posl.*

6) **Rad bih** (**bio**) sa infinitivom, **rad bih** ili **rado bih** s participom perfekta akt. II. upotrebļavaju se u istom značeńu.

U staroj čakavštini nalazi se **rad bih** sa infinitivom: Rad bih otok ta viditi, ako vam ugodno je. *Alex. 284.* — On je dobar i smiļeńe rad bi imat vrh svih ļudi. *Karań. 16.* U zemļi tujoj ne bih rad umriti. *Marul. 151.* Visokim rad bih ja glasom zazvoniti. *Luc. 261.* Ja, ka bih rada vam ne tajati, evo nimam kada. *Luc. 252.* Svitovat bih rad sad tebe. *Hekt. 122.* — Ni u sni éto ne bih vidit rad. *Luc. 222.* Svaki zudi nadgovorit zatočnika spametnoga, i ńega bi rad oborit. *Karań. 376.*

Rad, rada kao prislov uz **bih** sa infinitivom ili rečenicom vezanom riječju **da**: Ma ļubi rad bi krijepka u čistoći svom poslužit stvoriteļu. *Karań. 85.* Uzdišu ga, i svak bi ga rada vidit uzkrišena. *Karań. 162.* Jesu ńeki mjestorodni, ki bi rad, da drug ne sije. *Karań. 79.*

U dubrovačkom narječju nalazi se **rad bih** sa infinitivom, kad kad i **rad** ili **rado** bih s participom perfekta akt. II.: A tko bi rad umrijet, nu mi ga ovdi daj. *Menč. 52.* — Jer slavit za svu moć rad bih tve lijeposti. *Menč. 68.* Rada li s' prid boga dat za me odgovor? *Menč. 115.* Rado bih ja uzel gledat ga dan i noć. *Drž. 128.* Tada bih velmi rad odahnul. *Menč. i Drž. 456.*

Digitized by Google

— Kroz toj bih bio rad van biti čemera. *Menč. i Drž. 483.* — Za toj bih velmi rad, da vas ja sadružim. *Vetr. 2, 5.* — Rad bih ga (bilje) htjela brat, za ń da me tko plati. *Vetr. 2, 269.* — Ne toj, ma sve stado – podao bih ja rado. *M. Drž. 109.* — Tomu bih rad bio. *M. Drž. 57.* Ne bih rad vuka vidjet ni na ń upit. *Dan. posl.*

U novijoj čakavštini nalazi se **rad bi** sa infinitivom ili participom perfekta akt., ili prislov. (koji tu glasi r a d r a d a r a d o.) sa **bih** i participom perf. akt. II. na pr.: Rad bi to viditi. *Jač. 598.* — Rad bi jisti, piti, nerad bi moliti. *Jač. 408.* Ona bi nas rada prijeti. *Jač. 620.* — Neprijatelji moji tlačit bi me radi. *Jač. 347.* — Otu vašu mladu ja bin rad imiti. *Mikul. 164.* — Ča biš pak rad od mane imet? *Mikul. 44.* - Ako bi se (ona) rada oslobodit. *Mikul. 124.* — Rad bi ukral kus zeleza. *Jač. 615.* — Rada bi ti natočila. *Jač. 544.* Hodili su Turki po lipu Jelenu, ńu bi bil rad imal taj turski spahija. *Jač. 196.* — Majka bi ju rada da bi bratu dala. *Mikul. 159.* - Radićeva rožica rada bi se trgala. *Istr. 2, 165.* — Gospodin rad bi bil, gospodin ću biti. *Jač. 512.* – Pa bi vi rad svoju sestru videli? pita jih stara. Ah kako ju ne bimo rad videli? *Mikul. 20.* — Biš ti rad svoga muža natrag dobila? *Mikul. 113.* - A biš se ti rad oslobodila? *Mikul. 106.* -- Ona govorila, da bi jako rad oca pohodila *Mikul. 5.* — Rad bi s tobom govorila, i rad bih te sprohodila. *Jač. 41.* — Ja bin te bil jako rada zbudil. *Mk. 126.* Vidiš, govori starac, ja bin ti rada povedal za grad, ali ne znan. *Mikul. 128.* — Došli su ju prosit tri kralji od svita, da bi oni rada Katinoga cveća. *Mikul. 139.* — Mati bi me rado dala. *Jač. 51.*

U kajkavštini nalazi se r a d b i sa infinitivom ili participom perf. akt. II. na pr.: Jaz bi te rad 'zejti. *Kukuľ. 222.* - Ja sem mlad kaj zelena trava. — rada bi si rozmarin saditi. *Plohl 3, 49.* — Ja bi rad nekaj prositi. *Valj. 55.* On veli, da bi rad prek skakati. *Valj. 56.* — Ona je rekla, da bi rada rubja imeti. *Valj. 62.* — Čul (je, da bi ovoga grofa ćer rada postati gospa od grada. *Valj. 102.* — Ja bi rada rožmarin sadila. *Kuhač 1, 302.* — Ja bi rada spavala. *Plohl 3, 57.* — Vezda je rekel, da bi se rad ženil' *Valj. 1.* — Zamoli, da bi rad jak bil. *Valj. 64.* Bil je jako srdit na to, kaj ga ne mogel dobiti, a jako rad bi ga imel. *Valj. 200.* — Radi bi mi poznali Kraljevića Marka. *Valj. 67.*

U štokavštini u tom smislu dolazi **rad bih (bio)** s infinitivom i **rado bih** s participom perf. akt. II., na pr.: Radi bismo dobre

Digitized by Google

kazat glase. *V. pj. 4, 30.* — Reku, da bi oni radi svoju sestru potražiti. *V. prip. 7.* — Rad bih u tebe služiti. *V. prip. 23.* — Rad bih bio od boga oteti. *Srem. 20.* — Rad bih bio osedlati dora. *V. pj. 3, 33.* — Koji bi ljudi rado bili samo na jedno oko vidit? *Bos. prij. 2, 192.* — Češ užinati, kako ne bi rad bio. *Stef. 63.* — Rad bih bio, da te zetom zovem. *Stojad. 2, 10.* — Ja bi kail pred tamnicu doći, al je pusta sinoć zatvorena. *V. pj. 2, 21.* — I rado bi tebe zetom zvala. *V. pj. 3, 75.* Odgovori: ja bih ti je rad dao, ali sam je obrekao Brku. *V. prip. 1.* Isporedi: Bi li želio imati krilatu devojku? A tko ne bi lepu i krilatu devojku voleo? *Stef. 128.*

Primjetba 1. Oblik **rada** kao prislov nalazi se tamo amo i u štokavštini, gdje se je nekad čakavski govorilo: Ja bih s' rada oženiti s ńome. *Marj. 71.* — I u ńe je kćerca jedinica, otu b' rada Karletić Jovane. *Marj. 113.* — Vidio sam jedinu u majke, rada bih je, al je ne da majka. *Marj. 185.* — Rada bi se junak ponapiti. *Marj. 181.*

Primjetba 2. Uz riječ **rad** često je govor eliptičan, i to tako, da izostaje ili glagol ili sama riječ rad. Na pr.: Ča bite vi od nas radi? Bimo radi jenu mladu divojčicu. *Istr. 1, 13.* — Povej, ča biš od mane rad. *Mikul. 11.* Isporedi: A ča biš pak rad od mane imet? *Mikul. 11.* — Ti samo reči, kaj bi rad. *Vuk. 188.* — Ja sam to rad, nisam nikad čuo. *V. prip. 61.* — Šta bi ti, da ti je? *V. prip. 80.* Ja bih, sinko, sa bukve jabuku. *V. pj. 2, 8.*

3) Kad treba pojam **rad** u komparativu i superlativu izraziti, čini se to različnim načinom. U staroj čakavstini uzima se za to najobičnije glagol **volim, najvolim,** kao prislov **radije** i **bolje**, možda i pridavnički oblik **radiji, najradiji,** čemu primjera kod starih dubrovačkih pisaca imade. Na pr.: Ki su volili umriti nego se od boga dilit. *Tond. 117.* Voliše trpiti onu tugu, — nego u vike dušu izgubiti. *Dukl. 10.* — Voljaše se stravit, ner dušu udavit. *Marul. 93.* — Nere sa svim padeš, pri voli umriti. *Marul. 121.* Tuj ljubav najvolim, da molite boga. *Marul. 123.* — Rekoh bijele i rumene prsi, blaga narav ke joj stavi za blazine dvi blazene — paček radje dvi jabuke. *Karaš. 198.* — Što je u gradu, ki bi spiso? Bolje ostavit neg reć' malo. *Karaš. 218.*

Mjesto **volim** ima i ovako: Jer ju imam dražu, neg da bi kći moja. *Luc. 235.*

Digitized by Google

Kod starih dubrovačkih pisaca nalazi se glagol **volim**, **najvolim**, komparativ i superlativ **radiji**, **najradiji** i **volij**, prislov **radije** mjesto ńega i **boļe**, ili **milije**. Na pr.: Tere bih svaki trud trpiti volil ja, nego li žeļni blud. *Menč. 113.* — Za toj te ja moļu za moje počtenje, što veće još voļu nego li živļenje. *Menč. 256.* — Za č volim umrijeti i živ bit ne haju, ner se plačem na svijeti da u tuzi dni traju. *Vetr. 1. 151.* — Zač voļah umrijeti, ner li tač živjeti. *Vetr. 2, 176.* — I prije bih voļela, da me smrt porazi. *Vetr. 249.* — Er veće voļu glas s počtenjem imati, neg da svit budem vas na mu moć vladati. *Rań. 103.* — Da mi tko da vas svit, radiji ne bih bil. *Menč. 327.* - Er bih ja radije bez duše ostao, neg li toj da mi je. *Naļ. a. 220.* — Jer bih ja radije podnio toj ropstvo, neg li steć da mi je od svieta gospodstvo. *Naļ. b. 15.* — Radiji žalosti podnosim s tve dike, neg s drugom radosti da prijam po vike. *Naļ. b. 88.* — Radja (bih) — biti tebi sve dni sluga, — neg gospodit svit. *Bobaļ. 205.* - Za č ja scijeńu, gola i gladna da bi svaka voli'a stati. *Bobaļ. 207.* — Za č bi radja — tebi za har poslužiti, neg za drago druzijem mito. *Bobaļ. 208.* — Rado ću zivjeti bez tuge pakļene, radije umrijeti, kad pošļeš po mene. *Vetr. 2. 261.* — Jer bih ja smrt priku podnio milije. *Naļ. b. 15.* — Tko će moć trud veće milije podniti, neg li ja tve uze, na mene ke stavi. *Naļ. b. 20.* — Sve ću kazat, nu, jaoh, boļe naricaću, neg spovijedat od starijeh mojijeh nevoļe. *Gund. 386.* — Boļe stan ostavit ter poć stat u goru. *Menč. 107.* — Ustan' boļe, dragi pobratime! Careva je hasna pokradena. *Bogš. 248.*

U novijoj čakavštini ima **volim**, **najvolim**, prislov **raje (rajše)**, **najraje** i **boļe** na pr.: Volim platiti, neg prez tebe biti. *Jač. 351.* — Volil bi te, sinak, nigdar ne viditi, neg to težko zlato za te položiti. *Jač. 252.* — Volel bim, da me moju glavu pitaš, leh to. *Mikul. 121.* — Volila b' se utopiti, neg morova ļuba biti. *Maž. 192.* — Grem u gorńi kraj rado, va sridńi još raje, a va dolńi k roži grem najraje. *Jač. 141.* Ja nimam niš raje od tebe. *Mikul. 137.* — Morda će tebe raje povedat leh mane. *Mikul. 119.* — Raj' ću krunu izgubiti, neg ciganska ļuba biti. *Istr. 2, 151.* — Raje bin, veli, ov čas umrla, leh tebe bušnula. *Mikul. 5.* — Ča mi hasni zlato, srebro, kad me voļa ni? Rajše bog daj siromaha, da me voļa je. *Jač. 225.* - Ale ńoj on odgovori, da — za to neka ga slobodno več ne prosi, leh neka gre raje van. *Mikul. 50.* — Boļe hodi va pivnicu, ter prinesi pit. *Jač. 551.*

Digitized by Google

U kajkavštini ima u tom smislu obično prislov **rajši, najrajši.** kad kad glagol **volim** i pridavnički komparativ **voliši.** na pr.: Ona je rajši mu 'se dala, samo da ju ne bi vubil. *Vaľ. 174.* — Ja sem najmlajši, pijem najrajši. *Vaľ. 227.* — Rajši joču medovniku, nego tebe divojčicu. *Kukuľ. 199.* — Rajši bi te imal, draga golubica, nego gospon biti varoša Pariza. *Kuhač 1, 310.* — Zgu bila osmu (čer), koju najrajše imela. *Vaľ. 9.* — On je opet molil, da bi jahal rajši, kak vozil se *Vaľ. 124.* — Kaj bi ti najrajši vezda od nas? — Ja bi najrajši dojti vu varaš. *Vaľ. 60.* — Zaman mu je srebro, zlato, da mi z volom ni: rajši zeti siromaka ki mi z volom bo. *Kukuľ. 226.* — Rajše s perjem na kamenu spati, neg bez perja na bele postelke. *Kuhač 1. 210* — (Divojka) črne oči ima, zlat prsten na ruci, rajše ňu ľubiti, neg Belgrad dobiti. *Kuhač 3, 188.* — „Skupi mene draga s te madarske vuze, — za me ti prosiju sto zlatí' cekinov". „„Rajši ti brojiti nego te zgubiti"". *Vaľ. 304.* — Idi rajši v ono šikarje. *Vaľ. 55.* — Rajši zakoli človeka. *Vaľ. 277.* — Hodi ti rajši z menum. *Vaľ. 100.* — Rekli, da ž ňimi više ne sme iti. — neg rajši naj on ide na jednem putu, a oni pak na drugem. *Vaľ. 7.* — Reče: ja ne dam sina. — ja idem rajši sam. *Vaľ. 163.* — Kê si mučil sim tam z maršmi, da bi vmreti bili rajši. *Kuhač 1. 349.* — Volim s dragom po gori šetati, neg s nedragom po beli palači. *Vold 3, 8.* — Voliši ja oditi. *Vaľ. 73.* — Ej moja vodica, voliša ja vu tebi prebivati, neg crnomu Arapinu za ledji ležati. *Vaľ. 71.* — Hodi, voliša budem, da te nigdar oko moje ne bu videlo. *Vaľ. 65.*

U štokavštini ima za taj slučaj **volim, najvolim: radij, najradij; volij, najvolij** i prislov **bolje**. Na primjer: Volim s mudrim plakati, nego s ludim pjevati. *V. posl.* — Od te smrti najvolim umr'jeti. *Petr. 1, 268.* Radij sam biti jednu godinu vo, nego četiri krava. *V. posl.* — Radija sam bez tebe jednoga, no da tako pod sramotu živiš. *V. pj. 1, 19.* Radija sam bez jednoga sina no bez moje ruke u ramena. *V. pj. 1, 289.* — Bih mu radij odasjeći glavu, nego dobit za života glavu. *V. pj. 1, 8.* — Radij bismo glave izgubiti, no nevjeru ňima učiniti. *V. pj. 1, 8.* — Upita ih, bi li se udale, i za koga bi koja najradija. *V. prip. 229.* — Veli: ja bih volij udariti na deset živih nego li na jednoga mrtvog. *V. prip. 172.* — Što bi koja najvolija? *V. here. 283.* — To bi sada, braćo, najvoljeo. *V. pj. 4, 28.* — Volij sam brata za krvnika no tudina za gospodara (imati). *V. posl.* — To sam volij, no mu krv popiti. *Ogl. 6.* — Voliji sam muški umrijeti.

Digitized by Google

no veliki zulum podnositi. *V. pj. 4. 58.* — Volio bih pilićima vodu sjecati (nego to raditi). *V. posl.* — Među sobom govorile: šta bi koja najvolila? *V. gj. 1. 447.* — Vjerujte mi, da bih volij, da je tri stotine Turaka poginulo no on. *Vrč. 59.* -- Volija bih da ih je jutros 500 vukova tako oboļelo no ti jedan. *Vrč. 188.* — Kušļo mu rekne: neka, Loviću! alemperke, jer ćeš mnogo za to patiti; b o ļ e uzberi tri struka bosiļka, te nakiti sebe. *Stef. 164.* — Sve mislio, pak je govorio: Boļe ići caru u Jedrene, -- nego da me Turci ńemu tuže. *V. pj. 2, 70.* -- Boļe u grob, no biti rob. *V. posl.* – B o ļ e piti a zlo biti, no ne piti a zlo biti. *V. posl.* Isporedi: Kad ću piti a zlo biti, a ne piti a zlo biti, v o l i m piti pa zlo biti. *V. posl.*

Prislov **radije** nađoh samo u jednom štokavskom primjeru: Al radije i to snose, neg da Turkom porez nose. *Kras. 211.*

Što se tiče konstrukcije komparativa i superlativa: r a d i j, n a j r a d i j i v o l i j, n a j v o l i j, oni se tako isto kao positiv r a d spajaju sa j e s a m ili b i h i infinitivom, a u kajkavštini se prislov r a j š i kad kad neobičnim načinom spaja s infinitivom mjesto indikativa.

4. Kod označivańa dobe dodaje se uz broj godina i t. d. pridavnik **star** (isporedi u tom značeńu ńemački pridavnik **alt**), što se u čakavštini i štokavštini drukčije govori: jer tu se uzima pojam s t a r u opreci prema pojmu m l a d i znači ono što lat. vetus, senex.

Primjeri porabe toga pridavnika u kajkavštini: Gda bu dvajsti let star, onda se bude ozenil. *Vuj. 90.* - Kad je vre trideset i osem let star bil, spremal se je iti z vojskom. *Vuj. 63.* — Ti meni moraš povedati, koji je kuliko let star. -- Jeden je imel jedno leto, drugi dve a trejti tri. *Vuj. 132.* Da bi te dočekala i sedam let staroga. *Kuhač 1, 263.* - Osamnaest let star bio, sve škole izučio. *Kuhač 1, 263.* - Kobila veli (vuku): pogleč mi na potkovu, -- kovač (je) napisal na moji potkovi, kuliko sem let stara, da boš mogel povedati, kuliko let staru kobilu si zaklal. *Vuj. 268.*

U čakavštini (novijoj) takvi su primjeri jako r j etki, ja nadoh samo dva: Hranila je majka sinka jedinoga, kad ga je nahranila šestnajst let staroga. *Jač. 130.* - Kad je već bil star do mladića, gre kovaču. *Mikul. 80.*

U štokavštini nadoh jedan takav primjer (iz križevačke okolice): Nisam bil star sedamnajst meseca. *Kukuļ. 134.*

Digitized by Google

Kako se taj pojam u staroj čakavštini izražava, vidi se iz ovakih primjera: Jutriňe budi prost prvad imijući 60 let. *Seň. 80.* — Katarina, Koste kraļa hći, ka imiše osamnadeste let od porogjenja svojega. *Katar. 218.* — Budući Jerolim od trideset lit, papa Liberi učini ga gardinala. *Jerol. 227.* — Krudeli Irud koļe svu dičicu od dva leta i mańe. *Jerol. 234.* — Tada jimiše devedeset i devet lit i šest miseci. *Jerol. 235.* — Jošće ne imaše lit deset rasti sve. *Marul. 89.* — Ne tribuje tebi Aleksandre na olimbijskom kolu venčati se toliku mladu od pet na deste lit. *Alex. 230.* — Četr na deste lit imiše, kako od Macedonije odašal biše. *Alex. 251.* — Koga lita rojen je? — Oni riše ńemu: lit trideset je, uma mnogolitna. *Alex. 254.* — Biše dite od deset lit i više biše od vsih. *Alex. 278.* — Knez Jura Mijanović, koji ima godišć devedeset. *Poļ. S. 313.* I imi sina od sedam na deste lit i sedam mesecii. *Dukļ. 21.*

Primjeri iz dubrovačkijeh pisaca: Mlađahat još nemah ni šesnaes leta. *Menč. i Drž. 503.* Jošte ti nisam sedam lit imala. *Menč. i Drž. 510.* — „Od koje dobi hoć' bit?" „„Od dvaes godiš"". *M. Drž. 58.* — Djevojčica od šesnaes godišta *M. Drž. 207.* — Jošter dijete u povoju ja ne imah mjesec peti. *Kanav. 190.* — Jer još nejmam peset leta. *Dord. r. 33.* — Petnes leta još ne imate. *Dord. r. 151.* — Ne imaše tad on veće od trijest godišta. *Dord. S. XXII.* — Za tijem pokojno preminu od sedamdeset godišta nesvršenih. *Dord. S. XXVI.*

Primjeri iz novije čakavštine: Kad je već imel tri leta. *Mikul. 79.* — Sin raste pu oca i kad je imel pet let, bil je jači leh saki covik. *Mikul. 80.* Videl je (mladić), da ima dosta let, pa počne iskat ženu. *Mikul 116.* — Kad je zmija dvanajst lit svršila, lipo j' zmija majki govorila. *Maž. 112.* — Ona rodi lipoga sina od jedanajst let. *Mikul 10.* — Od sedam godina ńu su prišli prosit. *Istr. 6. 10.* — Kad je došal do sedmoga leta, bil velik kodi mladić od dvajset let. *Mikul. 102.*

Primjeri iz štokavštine: Tu ja nadoh dvoje pastorčadi, jedno ludo od dvije godine, drugo, sinko, od pune četiri. *V. pj. 2, 4.* Starac Foča od stotine leta. *V. pj. 4. 132.* — Ostalo mu troje siročadi: Mala Fata dvanaest godina, Ale bratac od sedam godina. *V. hrv. 2 4.* — Nema mu do petnaest ļetah. *V. pj. 2, 8.* — Kad je bila čedu godinica, kolik' drugo od tri godinice: kad je bilo od tri godinice, kolik' drugo od sedam godina. *V. pj. 2. 11.* — Sad je Mari tek trinest godina. *V. pj. 3, 75.* — Već to

Digitized by Google

bile tri Starovlašanke. svakoj ima sedamdeset leta. *V. pj. 4, 132.* — Vati nema neg petnaest leta. *Srem. 18.* — Dva blizanca od jedne matere, svakom ima po sedam godina. *Srem. 101.* — Mari nema već dvanest godina. *Petr. 2, 117.* — Dok evo ti devet lavovića, svakom bjehu po dvije godine, a jednome četiri godine. *Petr. 3, 334.* — Mara viša od godine dana nego druga od tri godinice. *Petr. 1, 22.* — Kad mu bude osamnaest godina, zapita mater svoju. *V. prip. 27.* — Bio nekakav momak okolo dvadeset svojih godina. *Vrč. 108.* — Upita djeda, da mu kaze, koliko ima godina. *Vrč. 3.*

§ 5. Mjesto glagola **moći** upotrebljavaju se razni pridavnici.

U staroj čakavštini našao sam ovake primjere: Nitkore zbrojit ńega (puka) ne bi m o ž a n. *Marul. 22.* — Ni moja krivina — neg tvoja višina, ku doseć nisam m o g. *Luc. 212.* — Je da li budeš pak i meni otvorit. glas, koji bude j a k peti i govorit. *Luc. 265.*

Najvećma obiluje starodubrovački govor raznim pridavnicima toga značeńa, na pr.: Da pako kad koga budete zgubiti, vi s i l n i nijeste sve plačom ga želiti. *Raň. 157.* — Jaoh, i majka tva žalosna otet mu te nije k r e p o s n a. *Gund. 95.* — Jer ti vlastim tvom ganuti m o g u ć a si svačije ćudi. *Gund. 135.* — Sokolovo oko pregledat ga (poļa) m o ć n o nije. *Gund. 320.* S bojnom slavom sila tvoja j a k a je pak'o pridobiti. *Gund. 356.* — Tko se osvetit v r i j e d a n nije, neka suzi i nariče. *Gunď. 168.* — Bježi ti, kud hoć, d o b r i sebe obraniti mi smo sami. *Gund. 491.* — Nijesu j a k a moja dila ńih ispravit pamet prijeku. *Palm. K. 28.* — Ne bješe ńih k r e p o s t a n pomoć nijedan lijek. *Palm. K. 124.* — Koje djelo — božji porod nije k r e p o s t a n učiniti! *Palm. K. 131.* — Nijedan od nas j a k i ne bi pomoć tužnu dat djetetu. *Palm. K. 132.* — (Tijelo Isusovo) da silna smrt uvrijedi, s n a ž n a i j a k a veće nije. *Palm. K. 201.* — Sami su oni k r e p c i i j a c i obraniti našu smeću. *Palm. I, 12.* — Svemu svijetu odoljeti m o g u ć a je slavna Troja. *Palm. I. 267.* — Jedan pogled tvoj veseli Rudera je svezat v r i j e d a n. *Palm. II, 11.* — Udriti je na dva j a k i. *Kanav. 93.* — Ah, ko u malo naučih vrijeme, što pak parjat ne bih j a k a. *Dord. M. 23.* — M o ć n a nije sve rijet što je dično u tebi. *Dord. S. 119.* — Jer tvoj smilen pogled jedan spasit nas je j a k i i v r i j e d a n. *Dord. S. 138.* — Ovi d o b r i nigda bili n'jesu, da koj' grad razvale. *Bogš. 215.*

U novijoj čakavštini nijesam (valda slučajno) našao takvih primjera.

Digitized by Google

U kajkavštini našao sam ovo: Drugač nisi nikak moguč vujti ńim. *Vaļ. 114.*

Štokavski primjeri: Mati moja vidila ga, ali nije bila vrj'edna ni ufatit, ni primamit. *Petr. 1, 158.* — On nije vredan jednu (ženu) da umiri. *V. prip. 14.* — Nisam s' kadar ni końa držati. *Kras. 73.*

III. Zaimena.

1) Kad zaime **sam** stoji uz povratno zaime **sebe (se)**, ravna se u štokavštini po subjektu a ne po objektu, makar se na ovaj pošledńi protezalo, t. j. zaime sam uz povratno zaime mijeńa se samo u broju i rodu, ali se ne mieńa u padežu nego ostaje svagda u nominativu.

Drukčije to biva u čakavštini i kajkavštini; tu se zaime **sam** uz povratno zaime u pojedine padeže kad sklańa, kad ne sklańa.

Primjeri iz stare čakavštine, gdje se zaime sam uz povratno zaime sklańa: Vidiše človika plačući i samoga sebe od vele stvari osvajajući. *Toud. 113.* – Mnozi ti su radi tebe, ki po pjaci šetaju: dali bi ti same sebe i što na stan imaju. *Marul. 251.* Mnogo krat s sobom sam misleći vrh tebe, bude me stid i sram samoga od sebe. *Luc. 206.* Smrtna će gorčina život moj istrgat, jer ću sebe sama znobiti po sve dni. *Luc. 217.* — Milosrdja dila čin'mo telesnoga vazda ļubeć boga, stvoriteļa svega, a kako samoga sebe iskrńega. *Hekt. 17.* — Svakomu mučno je sama sebe znati. *Hekt. 28.* — I sram će ga biti od samoga sebe. *Hekt. 43.* — Sad samoga tebi sebe prikazuje misto tebe. *Hekt. 108.* Dvorbu čineć sebi samom bogu s' klańam. *Kavań. 80.* — Stjepan samom sebi i svojem carstvu da bijela orla. *Karań. 286.* Svi se jesu očastili — zakon čineć od potrebe, slavu više samih sebe. *Karań. 349.* Odreći se samih sebe, i druzim se podloziti: toj su svetih prem krijeposti. *Karań. 384.* — T jesi oni isti, ki probira samom sebi. *Karań. 393.*

Primjeri, u kojima se rečeno zaime ne sklańa: Ńega slavi i zapovij sam sebi i svim podložnikom tvojim. *Katar. 219.* — Plaču sam sebe, da nisam tako dobar. *Jerol. 230.* — Ubojaše se i sami k sebi rekoše. *Alex. 242.* - Tko bi pridava' sam sebe i misto nase inomu, – da se izrene van. *Pol. 8. 231.* - I veće se ne brińaše ńimi nego sam sobom. *Dukl. 27.* — Ļubi boga nad svim, a kako sam sebe iskrńega. *Marul. 191.* –

Digitized by Google

Meštru bo je prirok, kada druzih ćudi karajuć bude uzrok, da sam sebe osudi. *Marul. 130.* — Ki se da skuposti, pineze li prima, dukat ima dosti, da sam sebe nima. *Marul. 143.* — Sagrišismo tomu, ki nam svaka daje i sebe sam. *Marul. 264.* — Nu sebe sam moći lipša je stvar vele, neg druzih primoći (razumi toj vele). *Luc. 275.* — Lipo t' je upravil sam sebe i svojih. *Luc. 263.* — Ja bo se poznaju i reku sam sebi. *Hekt. 75.* — Misleć u sebi sam, čim tebe darova, stavši mu hvalu dam cić ćuda takova. *Hekt. 56.* — Dobro pre veliko, ko u sam sebi bog je obra'. *Kavań. 424.* — Rado se privare, ki se sami scine i u svem se slave. *Marul. 106.* — Inih ļubi takoj, da prijateļ budeš i duši sam svojoj. *Marul. 127.* — Ńih lijepe učinio je, a sam sebe nij' ogrubi'. *Kavań. 533.*

Primjeri iz starih dubrovačkih pisaca gdje se zaime sam sklańa: I svetijeh proklina i sebe samoga. *Vetr. I. 296.* — Dvize oštri mač, kijem — sebe ubi samoga *Luk. 17.* — U tebe (sam) stavila, mogu rijet, samu istu ja sebe. *Luk. 61.* — Koga sam ļubila već samu neg sebe? *Luk. 64.* — Ki se zgodi gńiv Narčisu lipomu, svakoga pogrdiv pri sebi samomu. *Zlat. 51.* — I bičima oštrijem dosti sama sebe izbio bi *Kanav. 26.* Nu mnokrati vjernos ista samu sebe zaboravi. *Kanav. 90.* — Primih biče i dah na smrt sama sebe. *Kanav. 128.* — Jer tko lako tlapi i hini tlapi i hini samom sebi. *Kanav. 138.* — Ja sam tvoja, samu sebe samovoļno koja izgubi. *Kanav. 307.* — Nije trebi, da kraļ ište samu sebi po sebarskoj čas kreposti. *Dord. 222.* — Tri zlotvora naš duh ima: svijet, hudobu, sama sebe. *Dord. M. 43.* — Hvali sama sebe David. *Dord. S. 26.* — Za uzmnoziti sram i žalos samu sebi — moj grijeh svijem (ću) glasiti. *Dord. S. 63.* — Ne možemo po samijem nami u boga ni prosit tu milos. *Dord. S. 97.* — Za to sve dobro imajući u samu sebi trijeba je, da sebe pozna. *Dord. S. 140.* — Hrabreno je samoj sebi svijet izgubjen povratila. *Dord. S. 158.* — (David) užiže sama sebe na proslavjeńe, gospodinovo. *Dord. S. 164.* — Mnozi pravednici pohvališe samijeh sebe. *Dord. S. 214.* — Svako djelo tve ćudno je, i sobom se samijem resi. *Dord. S. 224.* — Ko god zudi bit uza me, od sebe se sama odreci. *Palm. K. 3.* — Poče mislit sobom samim misli opake. *Palm. K. 37.* — Na te i si sebe sama podložio trude. *Palm. Kr. 180.* — Za to vazda ja ću tebe kako samu ļubit sebe. *Palm. I. 128.* — Jer tko časti znane ļudi, čas samomu sebi daje. *Palm. I, 228.* — On je tebe sveđ ļubio, ko samoga ļubi

Digitized by Google

sebe. *Palm. II., 34.* — Nevjerujem samom sebi. *Palm. II., 239.* — Zemļa, koja ne odijeva samu sebe, gore će mene. *Dan. posl.* Kako se vidi, kod starijeh su pisaca rjeđi takvi primjeri nego kod kašńih.

Primjeri, u kojih se rečeno zaime ne sklańa: Tad ne vim reć slovo, sam sebe zabudu. *Menč. 99.* — Ne dah mir ni sam sebi ni svomu životu. *Menč. 160.* — Ter svoga sam ne vim spomenut imena. *Menč. 23.* — Ne vidi sam sebe ni takoj život svoj. *Menč. 213.* — Ter ovo ja tebi pak sebi veļu sam. *Menč. 285.* — A kad se ja s tobom, ružice, razdiļu, kako no sam sobom razdiļen usceviļu, ter tebe želeći sam sebe toj žeļu. *Menč. 289.* — Ļubim ja tebe veće ner sam sebe. *Menč. 341.* — Eto sam poziraj ter viruj sam sebi. *Drž. 382.* — Jur sama od sebe, vilo, imaj stid. *Drž. 383.* — Ohol tijem zavidah sam svomu pokoju. *Drž. 395.* — Kroz toj se velmi sam u sebi stidim. *Drž. 409.* — Sam se po sebi ne možem ja pomoć. *Drž. 411.* — Jer plata za tebe ina nie, diklice, neg se dat sam sebe i moje očice. *Menč. Drž. 488.* — Gdje svjetlos po gori sama sja po sebi. *Vetr. 2, 269.* — Uzdav se u tebe kako sam u sebe. *Vetr. 2, 454.* — Sama ću u sebi sobome govorit. *Vetr. 2, 455.* — Najprvo spoznati čovjek se sam ima, pak druga kazati oštrijemi riječima. *Dimitr. 19.* — Ļubjen od tebe nađoh se veće dvaš neg li sam od sebe. *Naļ. b. 88.* — Kako sam od sebe, Miļenko, nije te stid? *M. Drž. 86.* — Ti si gospođa od kuće i sama od sebe. *M. Drž. 164.* — Najveću dajem krivinu sebi sam. *Luk. 29.* — S tobom imam ja živjeti jaki no sam sobom. *Luk. 156.* — Neka u dugo plakat budu — boleći se sam na sebe. *Luk. 290.* — Da druzim naudi, sam sebi smrt zada. *Rań. 120.* — I misleci sveđ o tebi ne znam ništa sam o sebi. *Zlat. 11.* — Sama si na sebe svu ļubav stavila, i veće van tebe nij' t' ina stvar mila. *Zlat. 51.* — Sam sebi mir gubim, da ne bih skrivit ńoj. *Zlat. 52.* — On pristolje svomu stanju bude u sebi sam staviti. *Gund. 211.* — Satiru se sama u sebi silna carstva i moguća. *Gund. 284.* — Svjetovaše sam se u sebi. *Palm. K. 5.* — I sam sebi pravi štetu, i onemu, ki ga slijedi. *Palm. K. 19.* — Tu da ugodnom pićom budu — pokrijepiti sami sebe. *Palm. K. 209.* — Ńoj za službu dat imamo blago, imańe, sami sebe. *Palm. I., 161.* — Caćka, ki me ļubi kao sam sebe, poštovat sam ja držana. *Palm. II., 115.* — Ļepotom tvom ugrabļen bih sam sebi. *Dord. r. 24.* — Dub bez sile ničije tade sam sobom se na tle vrže. *Dord. r. 83.* — Odredi bogu i sebi živjet sama. *Dord.*

Digitized by Google

M. 4. — Tko raspe sije, udi sebi sam najprije. *Đorđ. S. 12.* — Raj se otvori sam po sebi. *Đorđ. S. 38.* — Sam sebe ogań tre, kad drugoga ne more. *Dan. posl.* — Sam svoje ime zaboravit. *Dan. posl.* — Snuje kako pauk sam iz sebe. *Dan. posl.* — Sam je sebe spravio i viteza koňa dobra. *Bogš. 84.* — Sestra tvoja osveti i tebe i sama sebe. *Bogš. 104.*

Primjeri iz novije čakavštine, gdje se zaime s a m uz povratno zaime stojeći sklańa, dosta su rijetki: Pokri koňa svilum do kolena, samu sebe do crne zemļice. *Istr. 1. 11.* — Dati ću ti samu sebe, da me buš imel. *Istr. 2, 38.*

Češći su tu primjeri, u kojima se rečeno zaime ne sklańa: Sam sebi se čudim, da sam sluga tvoj. *Istr. 2, 135.* — Sam se sobom Marko zamislio. *Istr. 1, 12.* — Ovce pasla delin Mandalina, i sama je sobom govorila. *Maž. 133.* — Sakuj meni jerdan oko vrata, — a ča tebi od toga ostane, ti sam sebi toke na ječermu. *Maž. 162.* — A sada sam sebe moram zatajati. *Jač. 511.* — Kad su do pol dovukli, spuste oni konop va misle, da j' on sam sebe privezal. *Mikul. 84.*

Kajkavski primjeri: Ļubil je svoju ženu boļe neg samoga sebe. *Vaļ. 19.* — Do smrti ga dal je dvoriti kak samoga sebe. *Vaļ. 259.*

Prema tomu ima ovakih primjera: Šetala se lepa Mara, vu Dunaj se ogledala, sama sebe zagledala. *Kukuļ. 240.* — Nene lasi i oprave su zgorele same od sebe. *Vaļ. 57.* — Onda se samo zakoļi sam sebe sabļum. *Vaļ. 10.*

U štokavštini nađoh u svim narodnim umotvorinama, koje prođoh, cigla tri primjera, u kojim se zaime s a m uz povratno zaime sklańa. Sva tri primjera nalaze se u pripovijetkama, od kojih jedan može biti kao parentesa od sakupļača dodat, a ostala dva, ako su u istinu narodnim pripovijedaocima iz usta potekla, stoje kao rijetkost među množinom onijeh, u kojim se to zaime ne sklańa. To isto moglo bi se reći prema malom ovdje navedenom broju takvih primjera u novijoj čakavštini i u kajkavštini i za ta dva narječja, iz čega bi slijedilo, da se danas u narodnom govoru u opće to zaime u spomenutom slučaju ne sklańa, ili za pravo vanredno rijetko sklańa. Štokavski oni primjeri jesu: (Prorok) reče: ej lijo, lijo, (t. j. s a m u sebi kaže) bog me si već i ti dolijala. *Vrč. 4.* — Ima osam godina, da ja moju majku hranim, pak sad treba da samog sebe i moju ženu. *Vrč. 109.* — Ona metne na oklad ata, a on sama sebe. *Bos. prij. 2, 173.*

Digitized by Google

Štokavski primjeri, u kojim se to zaime ne sklaňa: Carica je ugleda, pa stane govoriti sama sebi. *V. prip. 58.* — Od radosti nije mogao sam sebi vjerovati. *V. prip. 249.* — Ti šćerce moja hajde s bogom, kuda znaš, jer nijesam kadra ni sama sebe hraniti. *V. prip. 261.* — Sam u sebi pomisli. *V. prip. 191.* — Najposlije sam sebi kaže: a što bi se bojao? *V. prip. 201.* — Najposle podigne se car sam sobom, da vidi, kako je tamo. *V. prip. 206.* — Ha! reče sam u sebi, idem onoga kaluđera prevariti. *V. prip. 96.* — Slanina je sama po sebi masna. *Vrč. 367.* — To gledala mlada moma, — sama sobom govorila. *V. pj. 1, 272.* — Među sobom sami govorili. *Petr. 2, 490.* — Nad vodom se ogledale, same sebi govorile. *Petr. 1, 232.* — Ona vije tri vijenca: jednoga mi bracu vije, drugi Petru vjereniku, treći mlada sama sebe; koji vije sama sebe, zlatom mi ga zavijaše. *Petr. 1, 11.* — Koja skoči koňa primat, tu ja uzeh sam za sebe. *Petr. 1, 417.* — Kada se Joka prenula, sama se sebe čudila. *V. pj. 1, 568.* — I počne svaka sama sebe u prsa biti. *Vrč. 14.*

2. Mjesto zaimena **sam** u značeňu lat. zaimena ipse često se nalazi zaime **isti**, i to tako, da se oba zaimena u sva tri narječja u istom značenju upotrebljavaju, samo s tom razlikom, da je zaime **isti** kod starih dubrovačkih pisaca kud kamo običnije, a u štokavštini ono je vrlo rijetko, te se može smatrati kao iznimka.

Primjeri iz stare čakavštine sa zaimenom isti: Irude — pse đavlom naduti, pače đavle isti. *Luc. 280.* — Vazmi gostaru — al novu al staru, istom cila da je. *Hekt. 14.* — Rad bi svojom rukom tebi otkriti tebe istoga. *Karaň. 31.* — Gavan sa svom misli sebi istemu prikaze je poklonio. *Karaň. 31.* — Ovo 'e pastijer, ki uloži istu dušu za skot boži. *Karaň. 159.* — Trebuje, da u oblini isti mesec pomankava. *Karaň. 214.* — Muku djetetu ne razumi ni ista mati. *Karaň. 253.* — Riječ istina je, ku isti nam ti izusti. *Karaň. 312.* — Osmrtiti sebe istoga najveća je nelagodnost. *Karaň. 552.* — Neka moreš posijati spasni nauk sebi istom. *Karaň. 431.* — Istina je dakle ista, što Teresa — nam objavi. *Karaň. 452.* — Dobra ne ćeš nać do boga, u kom ista jes dobrota. *Karaň. 536.* — Kuća mu se oskvrňuje, i on se isti ružno psuje. *Karaň. 573.*

Primjeri sa zaimenom **sam**: I sve stvari ine, i mi sami za tim služićemo sa svim kraļevu velikost. *Marul. 17.* — Prid samu Zavalu dojdosmo jidreći. *Hekt. 48.* — Došad se umiše na same rike kraj. *Hekt. 11.* — Ne može — odgovoriti, samo napokom

*

Digitized by Google

ovako joj reče. *Katar. 220.* — Kliče: na ulaz s a m i eto kad smo užgane ove peći. *Karań. 434.*

I oba zaimena jedno uz drugo nalaze se: Suzama obli obraz, — da Kosara i s t a s a m a vjerova mu. *Karań. 255.*

Primjeri iz dubrovačkijeh pisaca sa zaimenom i s t i; tu je to zaime najvećma u običaju: Ako je ispovis, svaku zled ka čisti, ima bit moja svis jaki no snig i s t i. *Menč. 307.* — Lakomac sebi jes s štete, zna on i s t i. *Dimitr. 6.* — (Jabuku) ste vi i s t e samohoć ńoj dale. *Nal. a. 221.* — Pastiru, umro nis', ne izgub' i s t o m svis. *M. Drž. 81.* — Jučer — rani ne hteć i s t u mene. *Bobal. 228.* — Neka grijeh platim taj smrti i s t o m mojome. *Luc. 18.* — (Sreća) veće me pomili, neg ufah i s t a ja. *Luk. 50.* — I varaš i hiniš sebe i s t u u tome. *Luk. 62.* — Da što ćeš ti tvoga ubit sina i s t o g a? *Luk. 188.* — Kojoj da vjeru, čas i život isti svoj. *Luk. 218.* — Što ńemu šteta bit ne bude istomu? *Luk. 238.* — Gleda puka već neg sebe istoga. *Luk. 247.* — Za milos ja tebe pitaću istoga. *Luk. 266.* — Ja sam ista, jaoh, vidjela tih prikazni zle prilike. *Luk. 294.* — Narciso — na se man istoga zlu ļubav stavi. *Rań. 16.* — Tebi jes drago — koliko i meni istomu. *Rań. 113.* — Žestokos velika može se prem zvati, za drugih čin't umrit sebi istoj smrt dati. *Rań. 176.* — Nu suncu čemu bi, da ištom sebi sja? *Zlat. 51.* — Neć' smilit se jednomu, ki t' želi dobra već neg sebi istomu. *Zlat. 69.* — Sad čut mladi ne će svjeta ni od istijeh ńih otaca. *Gund. 144.* — A meni ma ista naravna lipos jes naprava pričista *Gund. 145.* — U izgledu vid ovomu sebe istoga. *Gund. 218.* — Tko dobude tvu lipotu, pridobiće mene istoga. *Gund. 344.* — Tvoj život veće vele neg svoj isti ļubi. *Gund. 356.* — I ti poznaš isti opeta, da Vladislav zdrži obrane. *Gund. 360.* — Vaj, nevoļe gdi su ove! svoju istu, jaoh, druzima djecu rađat za robove. *Gund. 364.* — On carske vojevode, a ti razbi cara istoga. *Gund. 371.* — Plahi (Nil) obraća tijek nazada, svoja ista ga topi voda. *Gund. 449.* — Nevjerna je vjera ista. *Gund. 467.* — Riječi ove potvrdiše, koje isti kraļ pohvali. *Kanav. 16* — Kraļ Koloman vidio je u istom sebi ovu istinu. *Kanav. 20.* — Poda svojijem drazijem za jestojsku sebe istoga. *Palm. K. 60.* — On ne čini mnoge scijene ni od života svoga istoga, ni od poglavie. *Palm. K. 77.* — Nitko viku nadrazložit ne će mene, da vjerujem, što ja isti bjelodano nerazgledam. *Palm. K. 206.* — Isto sunce na čas tvoju svoj uzmače tijek naravni. *Palm. K. 214.* — Svak se veomi čudi od toga

Digitized by Google

čude se oni isti u sebi. *Palm. K. 222.* — Nijesam ja drag meni istomu. *Palm. I. 32.* — Ti bi ista kriva bila, da život moj se izgubi. *Kanav. 78.* — Ti znaš ko i ja ista. *Kanav. 370.* — Ime tvoje istoj tebi tajala sam. *Kanav. 441.* — Izbijena ga vidiše tako od iste svoje ruke. *Kanav. 518.* — Ne zavidim meni istomu. *Đorđ. r. 10.* — Hrli moj duh, da posveti na tvu službu sebe istoga. *Đorđ. r. 24.* — Što da ufam, — kad me isto cvijetje bije? *Đorđ. r. 25.* — Eto vi isti svjedočite i ne hteći ovu istinu. *Đorđ. M. 35.* — Eto si jur dobita od veseļa tvoga istoga. *Đorđ. M. 53.* — On za ne upasti u neprijateļske ruke nasrnu na svoj isti mač. *Đorđ. S. XXII.* — Brani pravijeh i sahrani, ko tvoj isti zakon hoće. *Đorđ. S. 9.* — Hrlim, da ti prikažem mene istoga. *Đorđ. S. 65.* — Zemaļske veličine ista zemļa satira, a duhovne ne može ni ista vjekovitos satrti. *Đorđ. S. 75.* — Mi isti ne znamo, što činimo. *Đorđ. S. 181.* — Žeļu svijeh naroda sobom istijem počito je. *Đorđ. S. 183.* — Licumjerac sebi je istomu nevjerac. *Dan. posl.*

Primjeri sa zaimenom **sam**, kojih je broj mnogo mańi prema predńim: Onu rič, ku reče na samom rastanku. *Menč. 251.* — Taj zvijezda — s neba se spušta do samijeh oblaka. *Vetr. 1, 309.* — Koju ste (riječ) vi same danaske rekle ńoj. *Naļ. a. 221.* — Družinu svu sada od sumńe slobodi i mene samoga. *M. Drž. 427.* — Nu vas ću još samo moliti. *M. Drž. 442.* — Tim Alija verni aga zamani i kori i kara, čim svoja sama sabļa i snaga na obranu bješe od cara. *Gund. 324.* — U lijecijeh si sam Ipokrat. *Zlat. 89.* — Rođaci ih puni tužbe — do samoga slijede kraja *Gund. 365* — Tim on ištuć smrti uteći, sam ju srete svojom vlasti. *Gund. 364.* — Do samoga pasa u ńega sijeda brada prostire se. *Gund. 426.* — Ako se (plam) ne ugasi samom krvi tvih svjetnika. *Gund. 492.* — I s gusarim nemilime do same se noći bismo. *Palm. I., 302.* — Viđ od jezika segaj diku, koliko je uzvišena u tvom samom Dubrovniku. *Đorđ. r. 6.* — Tebi samom ostavļeni ubozijeh su svijeh životi. *Đorđ. S. 14.* — Isporedi: Država zove se Fenicija, koja jes i o n a dio od Surije. *Đorđ. S. 45.* — Da mi sada izide sam kraļu, — ne bih mu se poklonila. *Bogš. 13.* — Sama ledina gladom mre, a neg da bi žito dala. *Dan. posl.*

Više puti nalaze se oba ona zaimena u istom značeńu pleonastično jedno uz drugo, kao n. pr.: Ni drugi ļubiti uči nas, neg narav s a m a i s t a na sviti. *Luk. 87.* — Nu ih ćeš moć i ti da-

Digitized by Google

naska sam isti viditi. *Luk. 101.* — Tko drugi čini ti uljesti u spilu, neg ista sama ti. *Luk. 128.* — Rekao bi, da čini sam isti sebi sud od grijeha, ki stvori. *Luk. 147.* — Ište se pomoći sam isti po sebi. *Luk. 217.* — Eto ću sam sebe dobit ja istoga. *Luk. 246.* — Znaj, kraļ er nije bio, neg Jove isti sam, ki ih je slobodio. *Luk. 276.* — Radi tve nemile žestoke prem svisti živ budući za mrtva plaču me sam isti. *Rań. 127.* — Sam isti ja prijam zled — voļno se daju za roba. *Rań. 148.* — Nemogu bez tebe živiti, koliko sam isti bez sebe. *Rań. 218.* — Drugu svitlos izvan samo sebe istoga ne ima u sebi. *Gund. 211.* — Poliniče, i ti gledaj brata tvoga, u kom ćeš viditi sam sebe istoga. *Ban. 26.*

Primjeri iz novije čakavštine sa zaimenom **isti**: Da je (žńač) mučenik celi, isti gazda tako veli. *Jač. 603.* — Ona j' moja, — aš bin ja i isti moj život za ńu dal. *Mikul. 21.* — Ļubim tebe, dobri bože, — već nego mane istoga. *Istr. 6, 26.*

Primjeri sa zaimenom **sam**: Sad mi je list došal od samoga kraļa. *Jač. 457.* — Onde hoće stati — do same jeseni. *Jač. 157.* — Kad uzdiše, samom bogu j' žao. *Maž. 126.* — Lipa ti je s večera vedrina, još je lipša sama misečina. *Istr. 1, 20.* — Daje mu je i otac i majka, i sama će gizdava divojka. *Istr. 1, 63.* — Marim za te, samo da si viran. *Istr. 2, 26.* — Sva mu se je vojska poklonila i sam kraļić junak odi grada. *Istr. 1, 46.* — Puhni, vetar, puhni od samoga boga. *Jač. 400.* — Začul ju je tužit sam care Turački. *Jač. 174.* — Moraš napravit jednu ženu od testa, jušto takovu, kakova si sama. *Mikul. 35.*

Primjeri iz kajkavštine sa zaimenom **isti**: Išel on prosit za pomoč. Ista baba i ona išla pomagat. *Vaļ. 8.* — Ja bi mu (t. j. psu) dal kavu jesti — i isto vino bi pil. *Vaļ. 258.* — Ako ja tebe ostavim, pak ako vumrem, da naj me ista zemļa vu sebi ne nosi. *Glasn. 6, 139.* — Zakliňala ga je istim višńim bogom. *Kuhač 2, 256.* — To ti kažu generali, — to soldati isti mali. *Kuhač 4, 349.*

Primjeri sa zaimenom **sam**: Na zajdne je rekla da, ako bi sam vrag došeo, da bi se ž ńim oženila. *Vaļ. 260.* — Ov bogec bil je pak sam od gospoda boga angel poslani. *Vaļ. 235.*

Štokavški primjeri sa zaimenom **isti** vrlo su rijetki; ja sam ih svega samo ovoliko našao: Al Ivanu mesto načiniše do istoga Panće Useina. *V. pj. 3, 29.* — Baci oni prsten, te đe će? nego odskoči s doline te ńegovoj istoj šćeri na skut. *V. prip. 114.* (iz

Digitized by Google

Boke kot.) — Brz kako iste oči. *Bos. prij. 2, 178.* — Tebe nedam, moj očiñi vidu, a ni istom od Beča cesaru. *Juk. 307.* — Ah, moj Ivo, velika budala! iste bi te žene prevarile. *Juk. 403.* Evo isti srpski car Lazare ima zeta Brankovića Vuka. *Petr. 3, 241.* — Poče micati ramenima, kao da ńega istoga neko bije. *Vrč. 120.*

U ovom primjeru, mislim, isti znači koliko pravi: Iz daleka ista moja dika, a iz bliza nije ni prilika: *Ban. 170.*

Mnogo običnije nego zaime **isti** nalazi se u štokavštini zaime **sam**, na pr.: Ja se ne ću natrag povratiti, baš da umre i sam alaj beže. *V. pj. 1, 297.* — Sakuj meni od zlata junaka, — ļubiću ga do samoga mraka. *V. pj. 1, 491.* — Skrojio joj žuti kavad do samijeh tli. *V. pj. 1, 493.* — Crn im bio obraz na divanu pred samijem bogom istinijem! *V. pj. 2, 1.* — Tu ga drža po godine dana, dok se samom paši ražalilo: *V. pj. 2, 95.* — Da mi nije od boga grijota, — i tebe bi sama pogubio. *V. pj 3, 84.* — Svi su svati na ma izginuli, i sam glavom Avram mladožeńa. *V. pj. 3, 75.* — I stolicu malu naođaše kod samijeh vrata od biļarde. *V. pj. 5. 15.* — Dječici Mara govori: — Mlada vam doće maćeha, stojeći joj se obujte, ko mene samu poštujte. *Rist. 90.* — (Žena) nesrećom ispred samoga rođeńa pođe negđe izvan kuće. *V. prip. 213.* — Svi se građani začude, a i sam car. *V. prip 249.* — Začude se sluge, pa i sami carev sin. *V. prip. 259.* — Makar da si i sam car, ja ti kazati ne ću. *V. prip. 268.* — Zakļuča vrata govoreći: sam bog da dođe, ne ću mu otvorit. *V. prip. 136.* — Sjutradan u samu zoru ustane. *V. prip. 231.* — Nauči kakav goď zanat, samo nek je zanat. *V. prip. 174.* — Pronese se ta robova hvala, i dođe do samoga cara. *Stef. 103.* — U hvataňu tako (se) izveštio, da će i sam grom u ruke uhvatiti. *Stef. 105.* — Prošao jedan seļak ispred crkve — u oči samoga vaskrsenija. *Vrč. 138.*

3. Kad po dva povratna glagola zasobice slijede, može biti jedan bez zaimena **se**. Tu vaļa činiti razliku, da li su oba takva glagola određena (verba finita), ili je samo jedan određen a drugi u infinitivu ili participu onomu podložan. Za ovaj drugi slučaj u štokavštini malo primjera nađoh, dočim ih u čakavštini dosta ima, a za prvi slučaj ima ih dosta i u štokavštini. Ne velim, da je ovo u jednom ili drugom narječju karakteristično svojstvo, ipak navađam ovdje takve primjere, jedno radi opažene razlike po sebi, a drugo, da se vidi, kako taj način govora kratkoće radi piscu dobro poslužiti može.

Digitized by Google

Primjeri u staroj čakavštini, gdje je jedan glagol drugome kao infinitiv ili particip podložan: Primorske gradove, u kih se opet bihu zemļaci i mišćane skupivše podvignuli — u hlapšćinu obrati. *Dukļ. 9.* — Kojoj no sili Mesopotamija pridav se uhili. *Marul. 55.* — A druzi su veće uzresli, vijaju se gizdajuć. *Marul. 252.* — (More), komu ime ona divica satvori, s zlatoga ka ovna pustiv se obori. *Luc. 270.* — Tako se brodeći junački upriše. *Hekt. 5.* — Ter ne samo da se lini obrnuti k našoj viri, da još išće nas obratiti. *Hekt. 92.* — S strahom (mriže) podviže, bojeć se nabosti. *Hekt. 33.* — Neke (korablje), ke se rveć vrte, strene ostaše. *Kavań. 212.* — On krstiv se s bogom smiri. *Kavań. 263.*

Primjer sa dva određena glagola: Počtovan prem da si, čuj se, ne prehini. *Marul. 107.*

Prema tomu ima primjera, gdje zaime **se** kod jednoga i drugoga glagola stoji: Smišaše se Kumane i Macedońane sikući se *Alex. 232.* — Usilovasmo se protiviti se tvojim svetim naukom. *Katar. 221.* — U tempal se poklonivši s veseļem se vrnu. *Marul. 6.* — Tad se podigosmo već se ne lineći. *Hekt. 33.* — Lipo ti sta drugovala — i razdiliv se opet se sazivala. *Hekt. 17.* — Ter kad mi goda se broditi se rikom. *Luc. 237.*

Primjeri iz starih dubrovačkih pisaca: Mnokrat se zatekoh sam ubit i spravļah. *Menč. 274.* — Jer komu da se ja uresiv prikažem. *Drž. 389* — Duh mu se raspada od tijela dijeleći. *Vetr. 1, 152.* — Kad se ńe zlo dilo otkrivši prigodi. *Vetr. 2, 368.* — U ļudeh stvar svaka starav se skraćuje. *Dimitr. 6.* — Ļubav me osvoji, s kom se rvat ne more. *M. Drž. 191.* — Slas vječna meni čut onda se učini. *Rań 31.* — Kaj se kajući, kajući kaj se sve. *Rań. 158.* — Ali stupit nijedan bliže, za udarit š ńim se, ne usudi. *Gund. 543.* — Veli: glasoviti čovjek tako od mene se vidit želi. *Kanav. 111.* — Svijem se otrovna vidi para kroz krvave dimit usne. *Palm. K. 6.* — Kadgodi se tebi zgodi s tvojom ļubi odijeliti, — mi ćemo te svud slijediti. *Palm. II., 173.* — Utrobom volovom zgodi se prejesti djetetu. *Dorđ. M. 131.* — Vele krat mi se prigodilo začuditi i smutit u svijesti. *Dorđ. S. XXVII.* — Godi mi se sramota s hurjatinom udariti *Bogš. 17.* — Kapinika ctijaše, muža žena zvaše, a on joj se ozva nazobavši grožđja. *Dan. posl.*

Primjeri s po dva određena glagola: Ter se moj slavan glas na nica obrati, uzmožna moja vlas do konca prikrati. *Vetr. 1, 53.* — Za č se tuj nikada ni rađa ni plodi. *Vetr. 2. 191.* — Ni mańe boli se, ni zlovoļ ţizime *Rań. 159.* — Tko tuži i cvili, raduj se

Digitized by Google

i veseli. *Gund. 101.* — Slobodno od ńih ništa nije: — što ne nosi, toj se bije, i na peče sve sve rasijeca. *Gund. 559.* — (Pučina) ukaza se stanovita i učini tiha i suha. *Palm. K. 58.* — Moja kuća ponosita — svuda časti, svud slavi se. *Palm K. 78.* — Ni se hara ni odviše stara, a ja mlada i staram i haram. *Bogš. 336.*

Zaime **se** uz oba glagola: Većma se vojska sva, čime ih gledaše, nego li ona dva bijuć se znojaše. *Ban. 73.*

Primjeri iz novije čakavštine: Počme lipo živet, pa mu se zahoteje ženit *Mikul. 40.* — To ni najveće zlo, pa se more od toga i oslobodit. *Mikul. 119.* — Ja imam prsten zlati, s kim ćemo se zavezati, nigdar već ne odvezati. *Jač. 50.* — Jur već ne znam tužna, kamo ću se dati, neg va črnu zemļu živa zakopati. *Jač. 353.* — Niti druge ni prilike, da b' se razveselit mogal, iz nevole van pomogal. *Jač. 603.*

U štokavštini rijetki su primjeri, da zaime **se** kod dva glagola, od kojih je jedan u infinitivu ili participu, samo jedan put stoji: Ti zabrani tvom Komnenu sinu, da se prođe skitat po Pazaru. *Juk. 328.* — (Miloš) susrete Kosovac-Ivana, pak se s ńime zagrlivši ļubi. *Petr. 2. 280.*

Isporedi primjere, u kojim zaime **se** kod oba glagola stoji: Jer se ńemu, brate, ne pristoji sa svojim se biti roditeljem. *V. pj. 2, 34.* — Legne u hlad, da se odmori, pokrivši se po licu. *V. prip. 28.*

Češći su primjeri, gdje zaime **se** kod dva odredjena glagola samo jedan put stoji: Nijesmo se prije ni viđeli, ja kamo li da smo pobratili. *Petr. 3, 297.* — Pred Milošem poklon učiniše, pokloniše, pak se zamoliše. *Petr. 3, 382.* — Da se moliš, odmolit ne moreš; da s otkupiš, otkupit ne moreš. *Petr. 3, 199.* — Tu su mi se vjetri zavadili, a studene vode pomutile. *Petr. 1, 7.* — Men' se čudiš, a sebi ne čudiš. *Petr 1, 113.* — Među se se hoće da pomore, zlaćenima da pobodu noži. *V. pj. 3, 31.* — Nek se peva i nek pripoveda. *V. pj. 2, 72.* — Obraduje se i začudi. *V. prip. 230* — Ko se boga ne boji i ļudi ne stidi, bježi od ńega. *V. posl.* — Ako se ne osveti, ne posveti. *Bos. prij. 1. 121.* — Ako se ne nakusa, ne naliza. *Bos. prij. 1, 121.*

Ima opet i za taj slučaj primjera, gdje rečeno zaime kod svakoga glagola stoji: Radujte se i veselite se *V. here. 313.* — Da s' umije i bogu se moli. *V. pj. 2. 14.* — Čim se kuneš i kim se zakliňeš. *Petr. 1. 113.* — Nab'jele se i nabakame se. *V. here. 85.* — Otvore se i počnu se prosipati — silne aspre. *V. prip.*

Digitized by Google

121. — Kad se čoek probudi, obeseli se, digne se, obuče se. *V. prip. 99.*

④ Zaime **svoj** nalazi se mjesto zaimena **ńegov**, zaime **sebe** dolazi kad kad mjesto **ńega**. Izuzevši slučajeve, kad se može **svoj** uzeti u smislu lat. **proprius**, vaļa tu zamjenu tuđemu uplivu pripisati. Na pr. u staroj čakavštini: Car me posla straže narediti i vojvodu k s e b i dozvati. *Alex. 270.* — Tere pogleda i vidi na daleče zvizdu gredući k s e b i. *Tond. 111.* — Vičńu bašćinu — bog obita ļubećim s e b e svim. *Marul. 123.* — Tašanića mučat nije mudrorječja s v o g a cića. *Kavań. 140.* — Nitkor ga nij' za bradu s v u potezao, da bi kako stvar učinio na opako. *Kavań. 146.* — Ufau dobri, da trpeći uživaće duše s v o j e. *Kavań. 337.* — (Aleksandar) probi mora prevelika išćuć sebi svijete nove, nemoguć bit s v o j gizdosti vas poznani svijet zadosti *Kavań. 242.* — Neslane su sve jestbine, ke mješťani s v o j i nam čine. *Kavań. 22.*

Najviše takvijeh primjera ima kod dubrovačkijeh pisaca: Smrt u paklen jaz stavi za s v o j grijeh grješnika. *Vetr. 1, 268.* — A tužni, vaj, človjek ne scijeni za ništa, koli je kratak vijek od s v o j i j e h godišta. *Vetr. 1, 268.* — Za č vrijeme nije uzrok ni s v o j a grjehota, ako je kratak rok našega života. *Vetr. 1, 269.* — Tuj je majka š ńim s v o j a. Marija djevica. *Vetr. 1, 306.* — (Isus) lupežu — teške grijehe i zlobe s v o j e — sve oprosti. *Vetr. 1, 323.* — Sad se gane (Kupido) opet drugoj, ter joj stane na obadva lica s v o j a. *Bobaļ. 231.* — Friso tvoj u kuću kad dođe, reče mu ćaćko s v o j *Luk. 266.* — Ne samo da mu jes za taj grijeh hudi s v o j s razlogom uzeo svijes, nu mu još tvori toj, pored kuće s v o j e da dusi zli stoje. *Luk. 302.* — Mi kad tuj vidjesmo svrhu, jaoh, od ńega, mač mu ovi izesmo iz srca s v o j e g a. *Luk. 316.* — Tko mre i svrši dni svoje, s v o j e misli u tuzi već viku ne stoje. *Rań. 146.* — Nu tko tužan ovo ishodi! — Za dubje ću skrit se odi, za čut, ke su misli s v o j e. *Gund. 164.* — Aga i ostala družba s v o j a na Kosovo dođe paka. *Gund. 374.* — Ja sam, ja sin caru Ahmetu, prvorodno dijete s v o j e. *Gund. 262.* (Osman) vapijući ne pristaje, je da kako koga gane, na s v u pomoć ovdje da je. *Gund. 570.* — (Isus) vidje, da je spravna s e b i vrhu križa smrt prehuda. *Palm. K. 169.* — Doć će ńemu plata s v o j a. *Palm. II., 58.* — Mučećemu znaj djetetu ni s v a majka razumije. *Palm. II., 173.* — U ńemu iznašo bješe čovjeka, kakva prem s v o j e srce žudijaše. *Dord. S. I. XX.* — Kraļ posla bojnike, da ga privedu k s e b i i umore. *Dord. S. XXI.* —

Digitized by Google

Slava ocu vječnomu i višńem sinu svom *Đorđ. S. 16.* — Znam pre velik naš bog da je; znam, da je strašna jakos svoja. *Đorđ S. 233.* — Bješe mlada Stjepana ljubi svoja poslušala *Bogš. 3.* — Brzo bjehu Jerinu sluge svoje poslušali. *Bogš. 31.* — Pođe kralju budimskomu sestra svoja govoriti. *Bogš. 59.* — A ńega je ufatio za svoju za desnu ruku. *Bogš. 86.* — Objeduje Kraljeviću Marko, i š ńime je mati svoja. *Bogš. 233.*

U novijoj čakavštini čini se da su rijetki takvi primjeri: Gleda Iva verna ljupca svoja. *Istr. 1, 40.*

Isto tako u kajkavštini ne nađoh takvih primjera.

U štokavštini zaime **sebe** mjesto **ńega** ne dolazi nikad; **svoj** mjesto **ńegov** rijetko, u primjerima, kao što su ovi: A sva dobra sreća iznijela igumana Svetogorca Vasa — sa svojijem đakom Isaijom. *V. pj. 2, 74.* — Nemu sitna kńiga dopanula od svog tasta od grada dizdara. *V. pj. 3, 81.*

Primjeri, u kojim **svoj** znači koliko lat. proprius, u štokavštini nijesu rijetki: Da je u Marka svoja majka, za dan bi mu glase čula; — već j' u Marka tuđa majka. *Kras. 108.*

Isporedi s tima ovake primjere: Oprosti im i svakoga pusti svojoj kući. *Vrč. 20.* — Mati ispeče dvadest i četir pileta, te dade svakom svoje u svoju torbu. *Stef. 213.* — Mati svakome (od svojih sinova) svoj krevet namesti. *Stef. 214.* — A opet: Brat spusti — sve tri đevojke svaku s ńezinijem radom *V. prip. 9.*

Isporedi i kajkavski primjer: Jednomu veli: ti buš dobil kravu; tak je rekel i drugim, sakomu ńegovo. *Valj. 94.*

5. Obratno nalazi se u staroj čakavštini, a osobito kod starih dubrovačkih pisaca, mjesto zaimena **svoj** zaime **ńegov**, što i u štokavštini nije rijetko, i genetiv **ńega**, **ńe**, što je u štokavštini neobično i vanredno. Na pr. u staroj čakavštini: On umri i mene na prestolu carstva ńegova ostavi. *Alex. 267.* — I tako drugo na deste lito gospodstva ńegova umri. *Dukl. 7.* — Poglavica ńih biše muž vrimenit, koga zovihu ń i h jazikom Bare. *Dukl. 8.* — Knez ju kaštigaj po ń e g a voli. *Vinod. 388.*

Primjeri iz starih dubrovačkih pisaca: Otvori ń e usni rumene, da sa mnom govori. *Vetr. 2, 194.* — Mi bismo naše sinove puštali, da živu na ń i h način. *M. Drž. 277.* — Dosta je, pravedni da vjeru imaju, er ne će sve ń i h dni pribivat u vaju. *Luk. 216.* — David ozdravi romonom od pjesni ń e g o v i h Saula. *Rań. XI.* — Sad čut mladi ne će svjeta ni od istijeh ń i h otaca. *Gund. 111.* — U ń e družbi dvanaes ona djevojčica bojnijeh ima. *Gund.*

Digitized by Google

331. — Narodi svi s ļubavi gube za te ńih živote. *Gund. 571.* — Na uzdanu me bješe obrala za najdražu ńe družicu. *Palm. I., 145.* — Filisteji (ga) krvavo gledahu ko ńihova ńekadašńega satriteļa. *Đorđ. S. XXI.* — Gospodin će puk ńegovim smirit drazijem blagoslovom. *Đorđ. S. 46.* — (David) zove u crkvu duše bogu ugodne, da tuj slave previšńega ko ńihova stvoriteļa. *Đorđ. S. 160.* — Tere ti je uvede pod ńegov svioni šator. *Bogš. 15.* — Od pojasa potrže tu ńegovu oštru sabļu. *Bogš. 75.*

Primjeri iz novije čakavštine: Gre i nameri se borme za ńegovu nesriću na hajduki. *Mikul. 2.* — Plakat hote drage majke za ńihove sinke. *Jač. 515.* — Črpala je (vodu) juba ma š ńe pribilima rukama. *Istr. 2, 144.* — Sveta Katarina s ńezinum majčicum na pragu ostala. *Istr. 6. 22.*

U kajkavštini, čini se, rijetki su takvi primjeri: Onda su išli 'si tri na pašu z ovcami ńihovoga oca. *Vaļ 98.*

Štokavski primjeri: Od groba mu koña načiniše, ńinijem ga duhom zadanuše. *V. pj. 2, 9.* — Car me zove na ńegovu vojsku. *V. pj. 2, 31.* — Maksim (je) krasan đuveglija na ńegovu od megdana vrancu. *V. pj. 2, 89.* — Onđe bješe stari despot Đurđe sa ńegova dva vrijedna sina. *V. pj. 3, 10.* — Naprijeda Obilić Miloše na ńegovu visoku ždralinu. *Petr. 3, 439.* — Onda car učini zapovijest na sve strane po ńegovom carstvu. *V. pr. 192.* — Zakune se ńe prokletom dušom. *V. prip. 216.*

6. Od kosih padeža zaimena treće osobe nalaze se u čakavštini, kod starih dubr. pisaca i u kajkavštini gdje više gdje maņe ńekoji duži oblici mjesto kraćih. Na pr. u staroj čakavštini: Ima plnu oblast. zručit vsakomu komunu, kare ńim pristoji. *Razv. istr. 233.* — Ti imu služiti, — kako po premanceru njim bude ukazano. *Seń. 81.* — A on zapovida, da (ona) k ńemu pristupi, i dopusti ńoj, slobodno da reče sve, ča hoće. *Katar. 218.* — Tada — poveli ńu u tamnicu postaviti, neka ju mučili budu. Da ni u ovoj potribi Isukrst ńu ne ostavi, kripeći ńu angelskim pohodenjem. *Katar 222.* — Zazva k sebi Portirija — i s ńim o tomu govoreći poče ńega uprašati, da bi joj u tom dal dobra svita. *Katar. 222.* — I budući molitvu svršila, dojde glas s neba govoreći ńoj. *Katar. 224.* — Ptolomej i Filon ka Aleksandru govorahu, ka se ńim na puti prigodaše, boji velici i mnozi, ki ńim prigodiše se. *Alex. 248.* — Poklisare z gńivom na drivi reče raspeti i glave ńim odsići. *Alex. 253.* — I to rek reče ńih pustiti i ńim reče: ne zamirajte mi. *Alex. 253.* — I to rek Darij. Rok-

Digitized by Google

sandu doved, tri krat ju celova i ńu k Aleksandru dovede. *Alex. 275.* — Skupi sve starce — i poče ńim od voļe i odlučenja govoriti. *Dukļ. 13.* — O podne tja othojahu, toplina goneć ńe. *Marul. 79.* — Dospiv duša nevoļna, pride đaval — i reče ńoj govoreći ove riči. *Marul. 325.* — Gdi ne dadu ńemu slavu, usić ńim ću svim trim glavu. *Hekt. 103.* — Sluga pojde k popom ter ńim govori. *Hekt. 111.* — Isporedi: Sisto obrati se na ove, ki su ga doveli, ter jim govori. *Hekt. 103.* — Vidivši Lovrinac, gdi vode papu Sista pojde suprotiva, i govori ńemu. *Hekt. 106.* — Końe — toveć za kočiju, dava ńima zobi hrane sveđ ih držeć na očiju. *Kavań. 10.* — Longobardom iska štetu izagnavši ńih po boju. *Kavań. 210.* — I anđeli će svi zaupit: zaman ńih smo varovali od zla. *Kavań. 567.*

Primjeri iz starih dubr. pisaca: Er perja sva zlatom ńoj bih pozlatila, još bih joj stavila drag kamen na grlo. *Vetr. 2, 319.* — Ubozijem tko dijeli, on ne će ubog bit; tko li ńih ucvili, na uboštvo ima prit. *Dimitr. 8.* — Molbe sve obrati božci Diani, ku poče moliti: božice reče ńoj. *Luk. 16.* — Ni se od plasijeh końa pazi, da satrti ńu ne budu. *Palm. K. 179.* — A kad vidjet bi ńim dano, — zavapiše. *Kanav. 553.* — Počinu (zemļa) od kućnoga boja, — nu ne još od nasrtanja Filistevskoga, koji ńu često zatjecivahu. *Đorđ. S. 98.* — Dvore umrlom gradit moći čovjek man radi, ako višńe vlas pomoći ńih ne sagradi, kad gradovim straže nije rajskoj u obrani; ļudska zamani je, da ih sahrani. *Đorđ. S. 210.* — Ljepo su se sv'jetlom kraļu sva gospoda poklonila; ļjepše ńih je zagrlio. *Bogš. 148.*

Primjeri iz novije čakavšćine: Na toj našoj rali cigla je jabuka, ki god uz ńu ide, vsaki se 'e dodene, vsak se ńe dodene, jabuku otkine. *Jač. 157.* — Ali v noći angel dojde, i tako ńoj reče. *Jač. 143.* — Sakeh osan dan ńin je trebe bilo druge haļi *Mikul. 1.* — Ni ńoj trebe bilo ni kuhat. *Mikul. 4.* — To j' bila srića za sestru ńin. *Mikul. 19.* — Muž ńoj se učini, kodi da j' vaļe zaspal. *Mikul. 6.* — Nisu znali od veseļa, ča te počet, tako ńin je drago bilo, da ńin se j' sin povrnul doma. *Mikul. 67.* — Reče udovica staromu, neka ńoj sinu kuha večeru. *Mikul. 105.* — Skrojil ńoj je robu po junačku, kupil ńoj je klobuk belim perjem i joj kupi końa nejahana, i ńoj daje svetlano oružje. *Istr. 1, 26.* — Ne da sinom, — da se ženu, kamo ńim je voļa. *Istr. 2, 128.* — Ako su posnule, bog ńim daj dobru noć. *Istr. 2, 145.*

Digitized by Google

U kajkavštini dolaze često pojedini duži oblici mjesto kraćih; kad kad od dužih oblika otpada početno slovo **n**: Odišli su 'si skup babi. Dala ona ńim večerju i spravila ńe spat. *Vaļ. 6.* — Ide k vilam i prosi ńe, a vile mu nisu štele mam pokazati, neg su ńega probale, je li ńim veren bude. *Vaļ. 33.* — Odgovori ńoj severova mati: ti budeš ovdi prespala, pa je ńu metnula pod korito. *Vaļ. 110.* — Za ńum hodil i rekel ńoj: ti načini, da si bolestna. *Vaļ. 113.* — Žena ńi odgovori, da ńu ne mre prijeti. — Ali ona ńu je jako molila i rekla ńi je. da se bude tak skrila, da ńu ne bude našel. *Vaļ. 218.* — Kad je zapevnula, čuli ńu tolvaji. *Kukuļ. 229.* — Dal mu je piti i jesti i rekel je ńemu. *Vaļ. 138.* — Pita, je li oče biti pri jem — ide ž jim. *Vaļ. 13.* — Pastir je išel prvi a oni za jim. *Vaļ. 93.* — Sede si poleg je. *Vaļ. 237.* — Jega 'se druge divojčice so zastavļale. *Vaļ. 237.* — Lepo je nebo kinčano, pod jim je pole široko, po jem se pasu ovčice. *Vaļ. 306.* — Jemu je ime Jakopek. joj pak je ime Marica. *Plohl 3, 23.* — Poleg pala vuska steza, po jê ide mladi jagar. *Plohl 3, 38.* — Dvanajst tolvajov i jin harambaša. *Kukuļ. 229.*

7. Zaime **on** izlišno stoji: *a*) ispred kakvoga samostavnika označujući ono isto, što i sam samostavnik. Primjeri u staroj čakavštini vrlo su rijetki: Reče ovo ona prignuv se Marija: ja sam nedostojna raba gospodiňa. *Marul. 168.* — Doved'te ga opet k meni papu Sista nevirnika. *Hekt. 105.*

Ni kod starih dubrovačkih pisaca taj pojav nije običan, nego pravo ńegovo zemļište jesu bugarštice, gdje takvih primjera u izobiļu ima: Pak ti pođe on Kraļević u cara čestitoga. *Bogš. 21.* — Stadoše mu ta gospoda Stjepanu govoriti. *Bogš. 25.* — Ma mi ne će ona tebi ta djevojka zabaviti. *Bogš. 25.* — A on ti joj Stjepan toj djevojki poručuje. *Bogš. 26.* — S mańe mu se Damjanu učiniti ne mogaše. *Bogš. 31.* — I krsti mu, ńemu Janku, od srdačca mlado čedo. *Bogš. 21.* - Poče ti mu, ńemu Marku, car čestiti govoriti. *Bgš. 21.* — Otpravi se on bane u kraļa na krsno ime. *Bg. 38.* — Oči je su na Vuka tuj divojku ponijele *Bg. 39.* — Ńega ti je despota huda sreća naučila. *Bg. 11.* — I pođe ga sv'jetli kraļu bana Pavla upraśati. *Bg. 13.* — Ter im stade ovako Ugričićim govoriti. *Bg. 57.* — A on ńemu ovako sv'jetli kraļu govorio. *Bg. 60.* — A on ti mu tužan sužań gospodaru govoraše. *Bg. 75.* Vrlo ti mu bješe ńemu kraļu zao bilo. *Bg. 75.* — A on mi joj Ugrin Janko toj gospodi govoraše. *Bg.*

Digitized by Google

76. — Bješe joj se sivi oro ļutoj zmiji domislio. *Bg. 146.* — A on se je Jakobe od pogleda domislio. *Bg. 224.* — Ter ga ide kraļica crna vrana zaklinati. *Bg. 88.* — Pa mu nače Karajovan Turčinu govoriti. *Bg. 131.* — Ide ti mu starica sinu svomu odgovarati. *Bg. 134.* — I da bjehu na domu svikolici Peraštani, dva ih d'jela i više ćaše u Perast ostanuti mrtvijeh Turaka. *Bg. 165.* — Kažu mi ga Dubrovnik l'jepu plantu bosjokovu. *Bg. 221.*

U novijoj čakavštini takvi primjeri nisu baš česti: Ko ti ju je dodal zelenu kiticu? *Jač. 111.* — Da bi nebo papir bilo, a zviezdice pisci bili, još ju ne bi popisali onu ļubav, ku smo imali. *Jač. 54.* — Ali ti ga ne ćeš znati pred bogom odgovor dati. *Jač. 314.* — Ona mi je pita te mlade divojke. *Jač. 469.* — Oh ni ga na svitu jednoga človika, ki bi razgovoril tužnoga junaka. *Jač. 511.* — Strela mu v materi našemu frajeru, ča nam je udelal, prošal je k taboru. *Jač. 684.* — Mi hvalimo kućne domaćine, koji nam ga zadavaju baš to dobro vino. *Istr. 3, 19.*

I u kajkavštini rijetki su takvi primjeri: Onde ne je jeden, ali dva, neg ih je dvanajst vragov. *Vaļ. 114.*

Kad kad se tu takvo zaime u rodu i broju ne ravna po dotičnom samostavniku: Se višničke fare g a deklice ni. *Plohl 3, 59.* — Došle divojke po vodu, samo mi ni g a te prave. *Kukuļ 239.* — Otec veli sinu: kaj ne g a g a drugi' kraļevski' puc? *Glasn. 6, 139.*

I u štokavštini ne ima mnogo takvih primjera: L'jepo ga je Marko sv'jetovao svoga pobru Halil-agu starog. *Juk. 61.* — Da ga sreća turska ne donese zenerala od Rusije ravne. *V. pj. 5. 230.* — Ja ću ńega ovđe namiriti gospodara Maksima vladiku, *Petr. 2. 547.* — Dočeka ga silan kraļ Mihajlo svoga šuru nejačka Dušana. *Petr. 3, 83.* — A ńemu ću lice pokloniti, pokloniti Brankoviću Vuku, rođenome Srbinu junaku. *Petr. 3, 224.* — Volija bih, da ih je jutros 500 vukova tako oboļelo no ti jedan. *Vrč. 188.*

U takvim primjerima samostavnik prividno zauzima mjesto aposicije, a u samoj stvari on pokazuje pravi pojam, o kojem je govor. Od takvih primjera vaļa razlikovati one, u kojima samostavnik kao prava aposicija iza zaimena slijedi, gdje je zaime onaj pojam, o kojem je upravo govor. Na pr.: Nađe zgodu pa svome gospodaru dune za vrat, — a o n s i r o m a h, odmah zaspi kao mrtav. *V. prip. 17.* — I o n, j u n a k, ode u hajduke. *Srem. 77.* — Ali za to o n, j u n a k, jošter ništa nehajaše. *Bogš. 8.*

Digitized by Google

(*b*) Zaime **on** često, a kad kad i **taj**, i prislov **ondje, tu, iza** samostavnika izlišno slijedi, s kojim jedan te isti pojam označuje (ἐπανάληψις). Takvih primjera ima u sva tri narječja, ali s tom razlikom, da su u štokavštini, gdje samo u pjesmama dolaze, malo ne svagda opravdani tim, što pjevač, ne mogavši započetu rečenicu u jednom stihu dovršiti, onaj nedovršeni dio započete rečenice sa zaimenom u novi stih prenosi, da onaj novi stih cijelu rečenicu zauzima. Drugdje se taj motiv svagda ne nalazi, te ono zaime gotovo sa svim izlišno stoji. Kad kad ispred zaimena **on** ima još veznik **i**.

Primjeri iz stare čakavštine: To malo vrimena, ko živeš na ovom svitu, dobro g a strati. *Jerol. 236.* — Zločestomu mužu i bližńi ńegovi ne pomagaju m u. *Alex. 227.* — I Ptolomej ńega prijam ka Aleksandru dovede g a. *Alex. 235.* — Kńigu prijam razdri j u i reče. *Alex. 236.* Kandarkusa, koga k nam poslal jesi, — ne moj g a veće posilati. *Alex. 236.* — Mani se vidi ńega sa častju i darmi susristi g a. *Alex. 240.* — Kandarkusa i Arizvana, ki bihu ubili Darija, dozvati i h reče. *Alex. 275.* — Mati ńih vidivši tvrdu ļubav ńih ka Aleksandru ku imaju [i] smisli o n a vuhveno čudno dilo. *Alex. 323.* — Tondal tada angela, koga biše za sobom ošao, ugleda g a na oni kraj prid sobom. *Tond. 113.* — Ako bi ovi, ki je prvo počeo drugoga priti, tere meu toj li ovomu koga pre, učinio m u niku silu, — tada je voļan ovi priti ga. *Poļ. §. 32.* — Ńegov dio vas, ili je plemenšćina ili je gibuće, gubi g a o n. *Poļ. §. 169.* — Meso od kozla mladoškopca voļan g a je prodavati po deset pinez. *Poļ §. 211.* — Tko bi ča oteo vuku: — onomu, ki otme, gre m u koža i glava. *Poļ. §. 242.* — Čudesa sva, koja silan car tu tvori, ne more ńič moja da i h izgovori. *Luc. 272.* — Marta tempal sad za isto zazori ga papa Sisto. *Hekt. 105.* — Svitovat bih rad sad tebe, — da ono blago, koje imaš, cesaru g a našem podaš. *Hekt. 122.* — Naš Dioklecian otačbinu i o n priļubi, kad se ukloni Maksimianu. *Kavań. 82.* — Šimun Flori i o n jakosti meju franske boje kaza. *Kav. 187* — Ostoja nenadane križe zgradi; Toma i o n za ńim nastoja. *Kav. 296.*

Primjeri iz starih dubrovačkih pisaca: Lava zvir srditu u gori, govore, da ništor na svitu dobit g a nemore. *Drž. 129.* — Suzicom obraz blijed ne ću g a polivat. *Menč. i Drž. 486.* — Stvar, ka bit ne more, nejmaš j u zuditi. *Dimitr. 19.* — Toj dijete, u puti koje se rodi sad, ń e g o v se glas ćuti s istoka u zapad. *M.*

Digitized by Google

Drž. 456. — Tač ima zle muke — Pariž — zaradi Jelene, ku skrovno ļubeć on od muža krijuće ugrabi napokon ńu ńemu iz kuće. *Rań. 17.* — U gori još pustoj žestoke sve zviri kad god je tih pokoj veselo samiri. *Rań. 61.* — I ribu, ka plije po morskoj dubini, hitros je človika napokon prihini. *Rań. 138.* — Ovca ka iz stada iz svoga izlazi, brzo se vuk ńome iz skrova zajazi. *Rań. 154.* — Riku, ka ne rika. gazit ju ne hodi. *Rań. 173.* — A mnozim pak inim, ki živu bez truda, dobro im sve sa svim dopada od svuda. *Rań. 196.* — Ere tomu, ki se kaje, vik mu milos bog ne krati. *Rań. 227.* — Daut odmetni on najprija, nakon ńega Hasan staše. *Gund. 561.* — I s veseļjem i radosti pri mivši ga podiže ga. *Kanav. 157.* — A od ruke one svete ne mojte o ńoj već misliti. *Kanav. 596.* — Cara bana Mihaila živa ga su ufatili, Sekula ti sestričića smrtno ga su izranili. *Bogš. 71.* — I ovo sam ja čula od mojijeh drugarica, — da je bane on ne da na otkupe na nijedne. *Bogš. 117.* — Ma on junak Peraški Nikola ugleda ga Davidović Đuro. *Bogš. 161.* — Mehmed baša s druge strane i on vojsku sta kupiti. *Bg. 213.* — Konavļaninu bez noža a Lopuđaninu bez klobuka trijeba da im se mati veće krat udavala. *Dan. posl.* — Kos', ku si oglodao, ne dava' ju meni. *Dan. posl.*

Primjeri iz novije čakavštine: Moja mati i moj otac oni meni milu kratu. *Jač. 33.* — Ote bele srake te mi budu popi. *Jač 379.* — A on kruh, koga jim, taj mi jur sladak ni. *Jač. 382.* — Ke su po starije, te su poudane, — a te lipe male te još nisu za me. *Jač. 389.* — A taj mladi junak on se vstane gori. *Jač. 418.* — Aleksander on ga lipo dobrovoļno prijel. *Jač. 443.* — Mlada Ivanička ona ga ni htila. *Jač. 458.* — Dobri gospodin bog on će mi se smilit. *Jač. 475.* — I svetoga Petra mati i ona se ulovila. *Jač. 488.* — A tovaruš ńegov, taj staniša Ive, on svojega końa nemilo trudil je. *Jač. 496.* — Luca ta zna s zubi sić. *Jač. 534.* — Lovre on mi nosi belu ovčicu, Jakob on mi nosi lipu gajbicu, Šteťe on mi nosi svoje dudice. *Jač. 493.* — Starijega brata po malom vrimeni bog ga je kaštigal. *Jač. 175.* — Otavski lipi mili dragi File va vsem telu nima on spametne žile. Štikaproński Gašpar, v Cilindroť ću ga vzet. i on siromašac ima snažan pogled. — Kolnoťski s Fileškim oni su si brati: — Menihovski Jakov mi ga je jako milo — i ńemu tužńaku u vik mu je hladno. *Jač. 586.* — Na Cerovskih mostih ondi trave dosti. *Jač. 162.* — V belom Budim-gradu onde sam

Digitized by Google

si našal dušici pokoja. *Jač. 240.* — Koral on lipi moj, koga sam nosila, neka g a ponesu Mariji na Trsat. *Mikul. 153.* — Ono moje ruhace, ko san mlada spravila, neka mi g a podele ubogen sirotican. Ono zlato i srebro, ko san mlada spravila, neka mi ga ponesu majke božjoj na Trsat. *Mikul. 143.* — Veru, ku san ti dal, si j u pritajila. *Istr. 2, 74.* — Svetoj Katarini ń o j otac govori. *Istr. 6, 19.* — Svetu Katarinu lipo j u prosaše. *Istr. 6, 22.* — Zlati prsten, ki mi je pol tebe, drži si g a za spomińe moje. *Istr. 2, 76.* — Blažen sveti Lovrinac o n je služil sedam let svetu devu Mariju. *Istr. 6, 10.* — Prvi kuje, a on drugi o n zagleda gazdińku. *Jač. 615.* — Sestri miloj ń o j tri bele grade (ostavļam). *Jač. 657.* — To Benatsko selo o n o je veselo. *Jač. 697.*

Primjeri iz kajkavštine rijetki su: Dober gazda Đumber Jožij o n se spravla v senokoše. *Kukuļ. 208.* — A ov morski kraļ o n je bil pogubļen. *Vaļ. 191.*

Primjeri iz štokavštine: Pod onom gorom visokom p o d ń o m igra divno horo. *V. pj. 1, 469.* — U Maksima sina despotova u ń e g bjehu tri kitice cv'jeća. *V. pj. 1, 550.* — U Omera više Sarajeva zelena m u gora oko dvora. *V. pj. 1 559.* — U onoga Seńanina Ive u ń e g a mi čudno čudo kažu. *V. pj. 1, 720.* — U našega milostiva kuma na ruci m u zlatan golub guče. *V. pj. 1, 98.* — A za jedno mlado crnooko dala b' z a ń e g a iļadu dukata. *V. pj. 1, 126.* — Al na brdu pod jelom zelenom t u bijaše zaspala đevojka. *V. pj. 1, 132.* — Na bijelom gradu Dmitrovici o n đe bješe starac Kuzun-Jańo. *V. pj. 2, 10.* — A suviše čiči Radivoju opravi m u sabļu babajkovu. *V. pj. 3, 14.* — Ibrahimu sinu carevome dođoše m u dvije sabļe britke. *V. pj. 3, 15.* — Modar plamen svetiteļu Savi, modar plamen iz usta m u planu. *V. pj. 3, 14.* — Za Turčinom alajbeg-Mehmedom z a ń i m ide Osman Ture mlado. *V. pj. 3, 27.* — Jesi l' čuo od Janoka Janka, koji Janko svake godinice o n pokupi Janočke katane. *V. pj. 3, 35.* — Za vlašićem Petrom Mrkońićem z a ń i m ide haračlijn čehaja. *V. pj. 3, 42.* — Na Miliću Vujadinoviću još je n a ń e m ļepše odijelo. *V. pj. 3, 50.* — A deliji Koičić-Ivanu ń e m u daše ata đogatasta. *V. pj. 3, 81.* — I još onom deli Radivoju ń e m u daju duńu od sto lista. *V. herc. 157.* — Anđelija seka Smiļanića o n a šuti, ništa ne govori. *Juk. 311.* — Al starica Mujagina majka o n a cvili pod čemerli kulom. *Juk. 369.* — Ona nosi Pilipu serdaru ń e m u nosi ćordu okovanu. *Kras. 26.* — Starom svatu svetome Iliji ń e m u daše muńe i gromove. — djeverima dvama

Digitized by Google

anđelima ńima daše svetu Duhijanu. *Petr. 1, 2.* — U onoga dužda mletačkoga u ńeg ima šćerca mjezinica. *Petr. 1, 158.* — U junaka mlada ožećena tavno mu je i mršavo lice. *Petr. 1, 201.* — U Mostaru na mrmer-kamenu tu mi sjedi Mostarlija Niko. *Petr. 1, 262.* — Na sestriću djetetu Tadiji na ńem grču dva vrana gavrana. *Petr. 1, 310.* — Kraļeviću Marku na šarinu dadoše mu od zlata čelenku. *Petr. 2. 110.* — Svetoj gospi blaženoj Mariji dadoše joj prokletog Trojana. *Petr. 2, 1.* — Krčmarica pitoma Srpkińa ona teško za boga hajaše. *Petr. 3, 121.* — U Bakoču visokoj planini tu imade zeleno jezero. *Petr. 2, 329.* — Na studenoj vodici tu djevojke dolaze. *V. pj. 1, 508.* — Amelica i on se spremio. *Kras. 175.* — A ostalim ni broja im nema. *Petr. 3, 47.*

(8) Zaime **on** dolazi u čakavštini i kajkavštini na mjestima, gdje u štokavštini ima zaime **onaj**.

Primjeri iz stare čakavštine: Nišče maňe on, ki priseći ima, najdi porotnike. *Vinod. 114.* — Obećal je dati on, ki govori. *Vinod. 280.* — Ako bude požgano od nikoga človika, — a on zločinac nebi se mogal jeti, plati se. *Vinod. 407.* — On jistini bog, koji tri mladiće od ogńene peći — obrani, on isti zahrani ovih pedeset muži. *Katar. 221.* — Sva ova slišajući on ļutac — ovako reče. *Katar. 223.* — Ti s' on, ki da kripost svakomu dilu ńe. *Marul. 7.* — Smiri, molimo, ńe, ki se uznašaju silom svojom. *Marul. 27.* — Zaman je prositi, da bog prosti ńemu, tko ne će prostiti svomu iskrńemu. *Marul. 120.* — Suda je neprava sudac i človik on, ki no ne pristava, da se spuni zakon. *Marul. 84.* — Ime ńega, ki sve sudi, prizivati nam se mari. *Marul. 278.* — Ti on temeļiti, Dubrovniče, si dub, koji — stanovito na siveru sidi. *Luc. 261.* — On pjesni ne tvori ki mučan pribiva. *Hekt. 70.* — Svak vas snažno sada hiti, on nevirnik da se uhiti. *Hekt. 88.* Umire svak — dobar i zao; — on će otiti u veliko dobro, a ov propasti će u pako. *Karań. 2.* — Ne će da umre on, ki kriv je. *Karań. 63.* — Svemogući on stvoriteļ, ter on mili otkupiteļ vazda s vami koće biti. *Hekt. 87.*

Primjeri iz starih dubr. pisaca: Takoder za službu on će raj izdvorit, tko s tobom u družbu bude se satvorit. *Menč. 66.* — Ne znaš li, er sam ja on, — za koga t' ime sja? *Menč. 119.* — Oni se veseli, oni se zove blag, čestit se još veli on, tko je dragu drag. *Menč. 203.* — (Cvijet) mirisom na on svijet dušicu zavodi. *Vetr. 2. 108.* — Na on svit dalek tja od tebe ja ću it. *Vetr.*

Digitized by Google

2, 431. — Ubozijem tko dijeli, on ne će ubog bit. *Dimitr. 8.* — Da ova dječica pođu sad na on svit. *Luk. 248.* — On je pekao, ki lonca nije imao. *Dan. posl.*

Primjeri iz novije čakavštine: Bili dva brati, jedan šegav a drugi bedast. On šegavi slal je brata va vek po drva. *Mikul. 43.* — Kad se je zbudil, vidi i on on grad. *Mikul. 74.* — Drugi dan projde kraļeva kćer na karoce do jezera, a on mladić na svojen końu. *Mikul. 70.* — Da mi još boļe verujete, da san ja on, ki j' zmaja pogubil, evo van pol prstena. *Mikul. 72.* — Šad gre tuda svojemi koli on, ki smeti po ceste pobira. *Mikul. 98.* — Daj mi on batić. *Mikul. 136.* — Koral on lipi moj, koga sam nosila, neka ga ponesu Mariji na Trsat. *Mikul. 153.* — Kad si mlada ove vince vila, je si l' mlada on dan tužna bila? *Mikul. 166.* — Pred Julinom hižom sniga do kolenka: ki on snig pregazi, on će Julu dostat. *Jač. 5.* — Nek dojde vrag on paklenski. *Jač. 451.* — Prvi kuje, a on drugi on zagleda gazdińku. *Jač. 615.* — On, ki ima, more lahko platit. *Jač. 617.* — Ona je nadletala on mutni Dunaj. *Istr. 2, 52.*

Primjeri iz kajkavštine: Želi ńega vrazi, ki dva drage mrazi. *Kukuļ. 193.* — Vsi mladenci morali su iti vu vojsku, a i on sin. *Vaļ. 17.* — Počel pripovedati. — da ga bude vuk još on dan pojel. *Vaļ. 90.* — Vidli su, da je on isti rubec. *Vaļ. 140.* — I životińu lehko vuroči on, koj se joj čudi. *Vaļ. 247.* — On koń bude tebe skončal. *Vaļ. 177.* — Zemete ga vrazi, ki dva drage mrazi. *Vaļ. 302.* — Ona dojde v cirkvu, i tam ju je videl on največši gospon celoga varoša. *Vaļ. 224.*

U štokavštini, čini se, zaime **on** mjesto **onaj** kad kad samo i to onda dolazi u glavnoj rečenici, kad relativna pred ńom stoji: Ko boļe može, da ga bog pomože. *V. posl.* — Ko zna boļe, široko mu poļe. *V. posl.* — Ko se dima ne nadimi, on se ogńa ne nagrija. *V. posl.* — Ko ne zna pošteno, ńemu je prošteno. *V. posl.*

Isporedi s tima ovake primjere: Koga bog miluje, onoga i kara. *V. posl.* — Koga bog kuene, onome ništa drugo ne vaļa. *V. posl.* — Ko dobra služi, onaj se ne tuži. *V. posl.*

V. A. Veber u slovnici hrvatskoj (g. 1876 na strani 153) o značeńu pokaznih zaimena ovako veli: „Zaimena pokazna ovaj, taj i onaj ovako se razlikuju: kada se što naznačuje, što je prve gramatičke osobe ili blizu ńe, stoji ovaj; ako je druge, taj; ako je treće, onaj". — To bi bilo prema grčkomu i latinskomu tako, da našemu zaimenu ovaj odgovara grč. ὅδε, lat. hic, našemu taj

Digitized by Google

grč. οὗτος, lat. iste, našemu o n a j grč. ἐκεῖνος lat. ille. Može se reći, da navedena razlika u značeńu tih zaimena u opće važi; ali kao što se u grčkom ὅδε i οὗτος, još ćešće u latinskom hic i iste među sobom zamjeńuju, tako biva i sa hrv. zaimenima o v a j i t a j. Još češće nego u štokavštini zamjeńuju se ta zaimena u čakavštini i kajkavštini. Osobito u kajkavštini govori se zaime o v ne samo mjesto zaimena t a j, nego i mjesto o n a j. Za taj pošļedńi slučaj neka ovdje samo jedan primjer stoji: Pak je medvedu rekel: moj medved, denes budu došli pák o v i, koji su i včera bili. *Vaļ. 139.*

Gore spomenuta razlika između **ovaj** i **taj** vidi se jasno iz ovakih primjera:

U st. čakavštini: Ona reče: o v a m o od Betulije s a m, i put je moj t a m o k v a š i m poglavicam. *Marul. 40.*

U st. dubr. narječju: Kad udari u mrježu, t i o t u d, j a o d o v u d, tako ga i pritisnimo. *M. Drž. 144.* – Na zdravje svi pođte, molim vas, nu t a m o tajati ne mojte, što čuste o v a m o. *M. Drž. 458.* — A ti mene privezi s o v e strane na t u stranu. *Bogš. 31.*

U nov. čakavštini: Mila moja, za č si mi t a k o v a? Za 'no sam 'v a k o v a, ča se mužev bojim. *Jač. 585.*

U štokavštini: Koviļe i rano bosiļe! što si zeleno t a k o poleglo? — Kako ne bi zeleno 'v a k o poleglo? *V. pj. 1, 14.* — Svetli care, kruno pozlaćena! e t o sabļe, e v o naše glave. *V. pj. 1, 234.*

U čakavštini, kad kad i u kajkavštini dolazi mjesto štokavskoga zaimena **ovaj** staro zaime **saj**. Na pr. u stanoj čakavštini: Bludi sobom sīmō tamo. — Vrti se — onamo o v a m o. *Marul. 9.* — Lipa t' je toj srića bit na svitu s e m u vridna i umića i svršna u svemu. *Hekt. 57.* — Da nam pomoć (bogovi) dadu, nam i svakom u s e m gradu. *Hekt. 83.*

U st. dubr. narječju: Sada se na svit s a j svaki duh veseli. *Raň. 4.*

U novijoj čakavštini: Čula sam, da ćeš se ti s e zime ženiti *Jač. 353.* — Kako znate, Aleksander, da je vaša gospa dobra i poštena do s i h dob ostala? *Jač. 143.* — Obrńal se sad s i m o sad tamo. *Mikul. 117.*

U kajkavštini: S e noći sem se zaročila. *Kukuļ. 226.* — Je li si dobil prstena? On je rekel: je. — Daj ga s i m, da ga ja spravim. *Vaļ. 138.*

Digitized by Google

Iz gore navedene razlike između zaimena **taj** i **ovaj** može se tumačiti i ovaj slučaj. Kad govornik pokazuje na ono, što hoće da kaže ili da navada, on to čini zaimenom **ovaj**: jer je ono, što će tek kazati, samo u ńega, t. j. u prvoga gramatičnoga lica. A kad govornik na ono, što je već kazao ili naveo, pokazuje, on to čini zaimenom **taj**: jer ono, što je već kazao, nije više samo u ńega nego i u slušaoca, t. j. u drugoga gramatičnoga lica. To se može jasno vidjeti iz ovih primjera: Život moj o v o je: vrgal sam sve na stran raskoše -- mučim za ne mučit. t a j ti je život moj. *Luc. 268.* - Ode Ivo 'v a k o govoriti: „Dobro, mati, u zemlji Taliji" itd. To govori, a s dušom se bori. *V. pj. 3, 31.*

Ja ovdje taj slučaj najviše za to ističem, što se u takvim primjerima mjesto zaimena **ovaj** u našem književnom jeziku često čita germanisam **slijedeći** (po ńemačkom **folgender**). I u tom slučaju odgovara našemu zaimenu **ovaj** u grčkom jeziku većinom ὅδε, u latinskom h i c. Ali participa **slijedeći** u tome smislu u narodnom govoru u nijednom narječju ja nigdje nikad ne nađoh: za to držim, da bi taj germanisam valjalo iz našega govora ukloniti. Mjesto toga participa nalaze se kako gdje zaimena **saj**, **ovaj**, kadkad i **taj** i od tih izvedena zaimena i prislovi.

Primjeri iz stare čakavšćine: O v i psalmi imaju se reći: Levavi oculos . *Zak. hr. 225.* Priloži još'e sv. Katarina Maksentiju o v e riči govoreći: Ti o cesare - -. *Katar. 219.* — I o v o bude bilig došastja moga: kada k obrazu momu dojdu pokloniti se - - . *Alx. 250.* - Ako li se najde živo u tegu, gdje čini šćetu, o v o je zakon: naiprvo živina velika — -. *Pol. §. 106.* - On svitli Gabriel reče o v e riči: duh sveti će priti —. *Marul. 167.* - Pismo bo veli o v o j, da rie svidoči ku jezik troj ali dvoj verovat imaš ńu. *Marul. 85.* - Svi odgovaraju ove riči: amen, amen, tako budi. *Hekt. 85.* — Od vika pravedno o v o jest rečenje: ne stoje zajedno lipost i poštenje. *Luc. 195.* — Tako ti men popi vesel Ozija stav su besida sklopi: boga svak, reče, slav'. *Marul. 53.* - Tere jih, odjase s i m i besidami: ne sobom da vami, bratje, počakan bih. *Marul. 31.* I t a k o v je obraz boga Amona: glava orlova i za ńoj roci — . *Alx. 224.* — Rika arsinojska biše t a k o v a: vsaku noć pomrzniše se. *Alex. 270.* — Glas ispastiv t. ko reče: zdrav budi, gospodine! *Karak. 23.* — Ter s uzdahom t a k o reče: nika sestra dojde prosit —. *Marul. 260.* -- T a k o Nikostrat govori: sad plačimo, braćo mila! *Hekt.*

Digitized by Google

169. — Ako bi pred dvorom — postavil svedoke t a k o govoreći: ta i takov vi, da je tako. *Vinod. 287.*

Primjeri iz staroga dubrovačkoga narječja: Stah govorit s e j besjede: što ovo vidim? *Palm. K. 84.* — Radmio pusti iz glasa s e j besjede: zlatnijem krili leti sada — —. *Đorđ. r. 87.* — Za moju svu službu stvori mi o v i dar: Ne moj me ljuveno i slatko pozirat. *Menč. 113.* — Ovdi otidu kantajući o v e verse: O družino vele draga! *M. Drž. 451.* — I o v u riječ reče: O dragi čaćko moj! *Luk. 267.* — Prijatelji sad scine o v e se naravi: nijedan njih istine pravedno ne pravi. *Raň. 120.* — U o v a k e se tužbe oglasi: ah davori družbo mila! *Gund. 321.* — Kliče — u o v i način naricati: gđe sam tužna? *Gund. 393.* — Tijem otvori usti svoje, u o v i način ter pokliče: tvoje smijenje veliko je! *Đorđ. r. 119.* — (Diklice) začele u tancu o v a k u pjesan: svom tisuću vitezova — —. *Đorđ. S. XX.* — T a k i m e govorom usta sva otvori: o bože jedini! *Raň. 116.* — Poče vezir govor t a k i: saviše je (on pokliče). *Gund. 299.*

Primjeri iz novije čakavštice: Ja ću ti ovo dat, ali s o v u n pogodbun: ta človik mora prik mene ruku klast. *Mikul. 10.* — Daću ti jedan nauk, a to o v: ča misliš činit večer, ne čini do jutra. *Mikul. 116.* — Ter je mene junaku 'v a k o govorila: smisli, mili, smisli — —. *Jač. 184.* — Za jutra ćeš o v o delo dobit: imaš napravit malin. *Mikul. 90.* — Mila je milomu t a k o poručila: dojdi, mili, dojdi kasno po večeri. *Jač. 287.* — Još mi angel t o govori: hodi, hodi, drago dite! *Jač. 217.* — Sestra tvrdokorna t a j odgovor dala: ča mi je po tebi? *Jač. 466.*

Kajkavski primjeri: Iz lagva o v e reči čul: daj mi kapļu vode. *Vaļ. 21.* — Na to mu veli o v a k: pred mnogo leti bil je ov grad največi —. *Vaļ. 18.* — Čul je o v sud: jedna je rekla: za tri godine nekaj se — vtopi. *Vaļ. 81.*

Štokavski primjeri: Kad čuje Hero — reče: kako bi, aga, bilo od o v e ruke: da se ja tebe obećam, da ću se poturčiti, pa da ti mene ogradiš malo kolibice? *Vrč. 88.* — Domaćin mu stane o v a k o pripovijedati: jednom podemo nas desetak po so — —. *V. prip 6.* — Pa o v a k u knjigu napraviše: Ne fala ti crnogorski knjaže —. *V. pj. 5, 236.* — Danil njemu t a k o odgovara: sve to znadem, i da mi ne kažeš. *V. pj. 5, 7.* — I knjaz t a k u zapovijed dade: Čujete li, moji Crnogorci — —. *V. pj. 5, 53.*

(10) Isto tako kao što zaimena **ovaj**, **taj**, **onaj** razlikuju se u značenju riječi **evo**, **eto**, **eno**. Vuk Karadžić (u srpskom rječniku

Digitized by Google

pod **eno**) tumači: „evo meni, eto tebi, a eno ńemu“. — Mjesto tih oblika u čakavštini i kajkavštini gdje češće gdje rjeđe dolazi **ovo, oto, ono**. Na pr. u staroj čakavštini: O v o su ošće i sada ļudi živi, ki su pri tom bili. *Razv. istr. 249.* — O druzi moji, — o v o car vaš a otac moj umri Filip. *Alex. 234.* — O t o te molimo, da skupiš k sebi svu gospodu. *Dukļ. 33.* — O v o t' glava onoga, u oholstvu svomu ki pogrdi boga. *Marul. 53.* Isporedi: E v o glava, reče, ka no su državu priti da rasteče. *Marul. 52.* — Tebi to prositi o t o jur tribi ni. *Marul. 157.* — Jer o t o govor tvoj stavi mi prid oči, da vas tvoj nepokoj tva zloba uzroči. *Luc. 243.* — O t o ti dvorkińa za sada do voļe. *Luc. 249.* — Totu jim rekoh ja: o t o ste vidili, sve se je, braćo ma, zbilo, ča smo htili. *Hekt. 41.* — Ali o t o j s nijedne strane na pomoć mi još ne hode ki vitezi, da me obrane. *Karań. 236.* — O n o i Eva svačija mati, — o n o joj dobri sin Abelo. *Karań. 517.*

Primjeri iz staroga dubrovačkoga narječja: Tko bi mogal rit: o v o sam slobodan. *Menč. 110.* — O v o ja umiru, o v o ja smrt prosim. *Menč. 142.* — Oni čas svak reče: o v o raj svršeni! *Menč. 217.* — To li znat sve hoćeš, o t o toj ulovih! *Menč. 300.* — I kliče u taj čas: o v o vam peharca! *Vetr. 2, 127.* — Bog nam (ovna) objavi, ki tebe slobodi, o t o ga u travi, sjemo ga sad vodi. *Vetr. 2, 309.* — O t o vid, gospoje, velim ti istinu. *Naļ. b. 60.* O v o nas, gospode, pripravne. *M. Drž. 144.* — Reče: o v o, ka za službu svim smrt daje! *Rań. 53.* — Što ekniš? O v o tvoje sreće, e v o tvoga vjerenika! *Gund. 49.* — On ti se je odvrgo k sv'jetlu caru čestitomu, i o v o ga na tebe s mnogom silom turske vojske. *Bogš. 46.* — O t o se je siña magla na to poļe namaknula. *Bogš. 95.* O n o tebi, moj brate, dva šatora na livadi. *Bogš. 47.* O n o s ńime u kamari od planine b'jele vile! *Bogš. 49.* — Tekao osao uz Brgat čineći se koņu brat; kad pogleda na hrbat, o t o t' osao oslu brat. *Dan. posl.*

Novočakavski primjeri: Poglej, o v o jesam ja divojka. *Jač. 483.* — Ona im je govorila mlada: o v o vami pisane jabuke, i o v o vam rumene rožice. *Maš. 104.* — O v o sam ti prišal pod prozor vršati (pjevati). *Istr. 2, 93.*

Kajkavski primjeri: Vidiš majka o v o ti junaka. *Vaļ. 67.* — Ondi ti odgovori: o v o sem! *Vaļ. 77.* — Je li mi neseš kruha? Ne, o v o sem mačka kupil za kruh. *Vaļ. 187.* — I o t o! na jen put vidi, gde se strese sabļa. *Vaļ. 106.*

Digitized by Google

11) Zaime **taj** često, a kad kad i zaime **onaj** za običan govor gotovo izlišno stoji, da se kakav predmet slušaocu bliže pred oči primakne. Ta poraba zaimena približava se kad kad pokaznom (individujućem) artikulu grčkom ne gubeći pri tom pokazne svoje sile. U čakavstini i kajkavštini kad kad to zaime izgubivši pokaznu silu sasvim izlišno stoji odgovarajući ńemačkom artikulu ili spolniku. Često je teško odlučiti, pod koje bi značeńe vaļalo to zaime uvrstiti.

Staročakavski primjeri, u kojima zaime **taj** ima pokaznu silu: I tu pridoše vsa gospoda s t e m ļudi, ki behu od t e h komuni po imenu pozvani. *Razv. istr. 235.* — Zberu šest starac, ki znaju pravdu — i rotu meju sobu utvrdiše, da ote pri tom ostat, kuda pokažu t e h 18 starac. *Razv. istr. 248.* — Popove još za tim pleća sva odiše vrićišćem t i m ostrim, ter suze roniše. *Marul. 119.* — (Poča misec) svu zemļu opsivat i t o j sińe more. *Hekt. 48.*

Primjeri u kojima se čini da je zaime jednako artikulu: I tako se na t o m Kraškom ti komuni kruto pregovarahu. *Razv. istr. 239.* — Govoraše: suci i vas komun Labinski! kako vam je danas govoreno i t a drugi dan na početki teh razvod, — pokažite vaše pravice. *Razv. istr. 243.* — I tako ravno pridoše k Peći. — I vsi ti komuni i deželani idoše od t e Peći — i pridoše kadi se govori Napriči. *Razv. istr. 261.* — I komun krbunski i t i drugi komuni se veliko meju sobu pregovarahu. *Razv. istr. 262.* — I tako ondi obredišе, — da komun piranski ima na vsako leto v t o j crkvi sv. Martina činit čtet deset maš. *Razv. istr. 265.* — Muži, žene i dica u turne utekoše i ostaše, a t a grad izgori i crikva bogov atinskih. *Alex. 242.* — Mi bo mnoge tvrde grade razbivši prijasmo, i t u vsu Asiju do mala primemo. *Alex. 248.* — Puste sam sve strane protekla i luge, vepri gdi se hrane i zviri t e j druge. *Luc. 239.*

Primjeri iz starih dubrovačkih pisaca, gdje zaime ima demonstrativno značeńe: Vrh (kosâ) nose zelen vinčac, kako t a j vila. *Menč. i Drž. 507.* — Nu djevojka bješe svila oba dva vjenačca na sramotu t o g a vihra i gorka sunačca. *Menč. i Drž. 507.* — I toli t o j zlato na dalek svijećaše, koliko sunce to na nebu da sjaše. *Luk. 288.* — Život naš ni na svit ino neg t o j more. *Raň. 199.* — Prid dvorove išetala t a j Markova draga ļubi. *Bogš. 23* — Stjepana Lazarovića (posadi) u t o čelo od trpeze. Svi ti oni počinuše na t e mekahne posteļe. *Bogš. 26.* — Stade Stjepan dozivati o n e svoje vjerne sluge. *Bogš. 26.* — Malo bjehu izvan

Digitized by Google

grada Ugričići izjezdili, ti Ugri banovi, namjera ih namjerila na to jato vrlijeh Turak. *Bogš.* 99. — Brzo bješe dozvao te ǵelate sluge svoje. *Bogš.* 142. — I to ńemu tanka kńiga dođe od onoga paše bosanskoga. *Bogš.* 287. — Najlepša je ta zvezda Danica. *Bogš.* 340.

Zaime taj jednako spolniku čini se u ovim primjerima: Za č mjesecu tom jasnomu sunce svitlos dava. *Kuh.* 81. — Zavidil' vik ne bi ma misal nijedan čas tim višńim od nebi, ki čute vječnu slas. *Kuh.* 202. — Nu mi časom kliknite Mladjenovića tega Vlatka. *Bogš.* 70.

Novočakavski primjeri zaimena sa pokaznom silom: Ki mimo mene gre, ta me ogovarja. Da b ogovarjala ta tuja tujina, neg ča ogovarja ta najbliža rodbina. *Jač.* 403 — Va tom ravnom polji jedan suhi zelenac, na ńega dohaja ta suri jelenac. *Jač.* 479. — Stan' gore sestrice, da mi donesemo te hladne vodice, da mi zalijemo te naše rožice. *Istr.* 2, 82. — Gleda Ive niz to polje ravno. *Istr.* 1, 61. — Igrala ta zlatna jabuka, pala je divojki na krilo. *Istr.* 2, 149. — Ona mi šetńe od jelve do jelve, kako ona čela od cveta do cveta. *Istr.* 6, 20.

Zaime taj, čini se, ima značenje artikula u ovim primjerima: Vidil jesam tri divojke. — prva 'e bila Julijanka, druga 'e bila Marica, a te treće ne povim. *Jač.* 52. — Peļali su sobum mladu nevesticu: taj stariji bratac domom si ju peļal, a taj mlaji bratac tako mu je rekal. *Jač.* 152. — Salamiju Ugri v tabori igraju, Nimci trumbitaju, ti drugi bubńaju. *Jač.* 497. — Da bi s' mladi nigdar ne starali, a ti stari da b' se omladili. *Jač.* 655. — Danas je jur meni to deveto leto, da ja služim kraļa za vernoga slugu *Jač.* 158. — Na svakoj panestri svoja divojčica, ajdmo mi dva, brajne, tu prvu pr siti. *Kuhač.* 168. — Prvi plete kosu prek ramena, ta drugi je dete golobrado, treti junak Kraļeviću Marko. *Istr.* 2, 70. — Kad sam se poručal, devet svić gorilo, dokle sam preštimal, osam ugasilo, ta deveta svića škuro dogarala. *Jač.* 754. — Kad je prišla ta jesen bogata. *Maž.* 125. — Svekrvica hišu mleto, još ta brumna mlada spi. *Kuhač* 4, 227. — Lupčića sam čekala s kokošicom pečenom i s tom drugom kuhanom. *Istr.* 2, 145. — Pedajte nam ti kļuči od raja, gremo vidit, kako j' v raje lepo. *Istr.* 6, 27. — Vratar brže na poněštru: ki je dole na tem dvoreč *Istr.* 6, 33. — Našli jesu dvorove bogatoga Gavana, i velike palače te bogate Gavanke. *Istr.* 6, 40.

Digitized by Google

Kajkavski primjeri, gdje zaime ima pokaznu silu: Doletel je sivi sokol 'z te dolńe zemlje. *Kukuļ. 198.* — Povečte me lube, da sem se ja ženil s toj črnoj zemļicoj, zelenoj travicoj. *Kukuļ. 211.* — Sadila sem bažilek na 'nom bregu prek morja, na 'nom kamcu mramorcu. *Vaļ. 305.* — Bome je poslale po tu ladnu vodu, po tu ladnu vodu vo tu črnu goru. Bodo nam prinesle ove ladne vode, ove ladne vode z ote črne gore. *Plohl 3, 86.* — U toj črnoj gori žarki ogeń gori, okol ńega stoji teh dvanajst junakov. *Kuhač 3, 137.*

Primjeri gdje zaime ima značeńe artikula: Nije mene glava zabolela, neg meni dohaja tuga žalost velka, tuga žalost velka leto to deveto. *Kukuļ. 236.* — Došle devojke k mešici, samo mi ni ga te prave *Kukuļ. 239.* — Mi vzememo vaše dite, vaše dite to najmlajše. *Kukuļ. 255.* — Med ńimi je mlada gospa ta nevesta. *Kukuļ. 241.* — „Kak mu jočemo ime zezvati?“ „„Ime mu naj bo te svetli mesec.““ *Kukuļ. 220.* — Rekel je, da je on te pravi. *Vaļ. 124.* — Ove pripovesti je konec i kraj, nam pa bog daj te sveti raj. *Vaļ. 197.* — Kad im otec vumre, pričeli su se deliti: ti stareši brat bil je spametneši i delil je on sam svoga brata, kak ga je štel, i dal mu je to najstarešu hižu, a sebi je zadržal to lepšu. *Vaļ. 204.* — Onda je rekel ti najstareši brat. *Vaļ. 219.* Za to se ti vugni iz ovoga sela daleko naj to meńe tri dane hoda. *Vaļ. 214.* — Ovo je moj ļubi i to te najboļši. *Vaļ. 301.* — Vse tri v za muž dala, sama je jostala: i tu najstarejšu, otkud sonce 'zhaja, i tu sredńu dala kam sonce zahaja, i tu najmlajšu v malo Medimorje. *Kukuļ. 204.* — A za ono srebrno šibo prosile so ga 'se tri, ali on tak je ravnal, da je i ovo dobila ova najmlajša. *Vaļ. 129.*

Štokavski primjeri, gdje zaime ima pokaznu silu, prem da je za običan govor izlišno. Takvi primjeri dolaze gotovo samo u pjesmama: Pila košuta na ledu vodu. Za košutu je ta ladna voda, a za neveste to rujno vino. *V. pj. 1, 105.* — Tkala je Jana to belo platno, sve joj je platno od suza mokro. *V. pj. 1, 668.* — Kroz selo se proći ne mogaše — od bosiļka i od trandoviļa — i od one pitome ružice. *V. pj. 1, 671.* — On ne ide u bijelu crkvu, već on ide u to poļe ravno. *V. pj. 2, 3.* — Kad umire pod prsten devojka, ne kopa se u to novo groblje, već se baca u to sińe more. *V. pj. 2, 7.* — Tu viknuše ti laki čauši. *V. pj. 2, 12.* — Kad stigoše na Kosovo ravno, razapeše te bele šatore. *V. pj. 2, 85.* — Sad ti ideš sanak boraviti, a ja idem u taj turski tabor.

Digitized by Google

V. pj. 2. 85. — Pa uzima sjajno ogledalo i onoga srmali jagluka. *V. here.* 82. — „Daj ti nama od tog raja ključe, da vidimo sve po raju duše". On im dade od tog raja ključe. „Otvori nam od tog pakla vrata, da vidimo sve po paklu duše". Otvori im od tog pakla vrata. *V. here.* 305. — Daruj meni ključe od potaje, od nebesnih onijeh visina i onijeh dubinskih dubina. *V. here.* 319. — Lećela su dva jata golubova, jedno doñe, a drugo goñe. Reče ono doñe goñemu. *Vrč.* 441.

U štokavštini, čini se, ne ima primjera, da bi pokazno zaime do samoga artikula oslabilo. Može biti bi se ovaj primjer mogao ovamo računati: Vuk ńoj: da nu - prebroj mi zubove Lisica mu odgovori: da mi ne smetaju ti prvi, lako bi ti te kradńe izbrojila. *Vrč.* 188.

Ali i tu može se zaime u pokaznom značeńu razumjeti. Već je prije kazano, da je teško svakom primjeru pravo značeńe odrediti. Više mańe u svim primjerima toga odjela demonstrativno zaime po ńešto svoju pokaznu silu gubi, približavajući se značeńu artikula.

(12.) Zaime **on, ona, ono, to** i prislovi **onda, tada, tako** stoje po gotovo izlišno kod glavne rečenice, kad pogodbena, odnosna, vremena ili uzročna rečenica pred ńom stoji. U upotrebljavańu tih riječi ima ta razlika, da u čakavštini - koliko ja opazih - dolaze samo riječi **to, tako tada**, u kajkavštini **tak**, u štokavštini **on, ona, ono, to**, kojima se sprijed još dodaje često veznik **a**, rijetko **ali, i onda, tako, te**. (Vidi i akad. rječn. I str. 58-a 10.)

Staročakavski primjeri: Ako vi toga ne popravite, tako je meni moje kmeti zgubit. *Rozr.* 57. 238. — Reče: ako to ne učiniš, to života svoga ališ se ješ. *Alx.* 256. — Ako to istina je, to bozi persidski omilosrdovaše se na nas. *Alx.* 270. — Tko bi — gospodaru učinio koju nevira — ali mu ino koje zlo učinio tada se ima oni krivac tirati. *Pol. §.* 109. — Tko ima psa velikoga ili maloga, tada liti — ima vezati psa. *Pol. §.* 183. Ako li se najde prost pas, tada ono selo veļno je ubiti mu brav. *Pol. §.* 184. — Ako ti je drag, to ga ne moj zapustiti. *Marul.* 127.

Primjeri iz staroga dubrovačkoga narječja: Kad daš zaharu, tako ću i poć. *M. Dež.* 147. — Dokle sam mlad, da uživam: pak kad ostarim, tako ćemo i kašjat. *M. Dž.* 289. — Kad vidim, da je svršeno, tako ću i iskrsnut *M. D.* 111. — Gdi bi mala svaki čas sliditi, to bježi od mene, što može na sviti. *Ran.*

Digitized by Google

133. — Jošter da ga i on pita, to biste ga njemu dali. *Palm. I., 213.* — Er da možeš ti gledati, gđe leži u krvi tva mati, tad bi ti umr'o. *Bun. 78.* — Ako mi brat kozle odnosi, ono mi je vuk; ako mi vuk kozle donosi, ono mi je brat. *Dan. posl.* — Ako gluh ne čuje, a on promisli. *Dan. posl.* — Ako se nijesmo ljubili, a ono smo se celivali. *Dan. posl.* — Kokoš kad hoće snijet, tako i kakoće. *Dan. posl.*

Primjeri iz nove čakavštine: Ako ni nidnoga bilo blizu leh ona, to zovite ńu, neka simo dojde. *Mikul. 27.* — Kad si ti tako zadovoljan, to ćeš mi dat jutra za obed peć kruha. *Mikul. 36.* — Kad je došal na mesto, - - to opazi medveda. *Mikul. 39.* — A kad si pak to učinil, to pitaj od mane, ča ćeš, ja ću ti dat. *Mikul. 52.* — Još se ni pravo jednoga zla oslobodil, to već gre veće od prvoga. *Mikul. 55.* — Kad je tomu tako, veli on sluge, to ćemo poći večeras tamo na stan. *Mikul. 66.* — Za Mariju baš ne zna. Kad bi rekal Marija, tako reče žarija. *Mikul. 148.* — Kad si ja pomislim na klinčaca telo, (ta)ko me lahko stoji moje teško delo. *Jač. 77.* — Ti si se hvalila, da te mati kara, — ako mi te kara, (ta)ko te neka kara. *Jač. 138.* — Cilindrof fabrika na ravnici stoji, kad va ńu pogledam, to me sree boli. *Jač. 171.* — Ako ćeš mi tvoje sree prikazati, otajno je tada moraš ukrivati. *Jač. 174.* — Ako nisam junak za ńu, tako ni rože neda ńu *Jač. 219.* — Gdo si ju zaručil, to si ju i imaj. *Jač. 264.* — Ako mi pak ne ćeš od srca otpriti, to si ti otpiraj, komu ti je drago. *Jač. 291.* — Ako i nismo vridni tebe mi zazivat, tako vindar k tebi grišni potičemo. *Jač. 639.* — Ako se on ne skašljuje tako s okom namiguje. *Maž. 171.*

Kad kad se počiňe riječju **tako** glavna rečenica, pred kojom ne ima nikakve podložne; tu znači **tako** kolko **dakle**: Zlen (mužem) je zlo, ale prez ńega još huje (reče zena). „Tako biš ti volela, da ti j' živ?" — Kako ne bin?" *Mikul. 141.* - - Stara počela na staroga vikat, da su (kći i zet) pobigli. Tako hodi, veli ńoj on, dosareni je. *Mikul. 56.* — Daj mi vraze moj špeh! Od kud ću ti ga dat, kad san ga pojil? odgovori mu vrag. Tako mi daj onu vrećicu, ka ti je pod kušinom. *Mikul. 137.*

Kajkavski primjeri: Ako buš ti to včinil, tak buš z menum skup srečen. *Val. 252.* — Nu kajti već 'sum silom pri meni služiti želiš, tak si služi. *Val. 197.*

I tu dolazi tak u značeńu štokavske riječi dakle kod glavne rečenice, pred kojom neima podložne: Sinek moj dragi, moj ljub-

Digitized by Google

ļeni! tak me ne boš ti veselil, neg me bodeš ti žalostil? *Kukuļ. 187.* — Hoj striček, tak si tu? *Vuļ. 275.*

Štokavski primjeri: Ako zima ustima ne ujede, ona repom ošine. *V. posl.* — Ako na čoeka ne će sramota, ono će on na ńu. *V. posl.* — Ako sam gadļiva, ono sam radļiva. *V. posl.* — Kad dozna, da mu se i sredńi brat ženi, a on u ono isto vrijeme — doleti na dogatu *V. prip. 9.* — Kako opazi ńega i maramu, a ona uzdahne. *V. prip. 28.* — Ako ne će čoek na napast, a ono će napast na čoeka. *V. posl.* — Ako li ne ćeš, a no hajde, oklen si i došao. *Vrč. 30.* — — Pošto ti ne ćeš sa mnom u moju kuću, a no ću ja u tvoju. *Vrč. 190.* — Pa kad vina nema, a no za nevoļu daj i rakije. *Vrč. 101.* — Ako moreš vetar uvatiti, to i tvoga Ļuticu Bogdana. *V. pj. 1, 724.* — Ako ronim suze niz obraze, to je meni za nevoļu ļutu. *Petr. 2, 508.* — Kad je ovolika čvonta na zemļi, to kolika mora biti u zemļi. *V. prip. 276.* — Kad sjutra dan svane, a to imaš šta viđeti. *V. prip. 6.* — Pa kad stanu piti, a to u tikvi vino. *V. prip. 82.* — Kad uđu u grad, a to dve devojke čiste grad svojim rukama. *V. prip. 240.* — E kad je tako, to ćemo mi učiniti, da takav ostane. *V. prip 55.* — Ako tu bukvu možeš iščupati, onda ću te pustiti. da ideš u svijet. *V. prip. 1.* — Kad čovjek dođe, al to večere nejma. *Bos. prij. 1, 112.* — Ako taj duvar zna, tako i ja znam *V. posl.* — Svaki pije i ne progovara, ko bi stio, tako ne bi smio od Turčina Ġidovine Neda. *Petr. 2, 508.* — Ako može dobra pregoreti, tako će brata očima viditi. *V. pj. 2, 90.* — Čim ti nasta na Srijem vojvoda, tako nama Turci dodijaše. *V. pj. 3 10.* — Kako dode Janković Stojane, tako bojno kopļe položio. *V. pj. 3, 36.* — Id' od mene orjatsko koleno! Da sam tela na końa primati, te vas ne bi predala u Turke. *V. pj. 3, 7.*

13. Mjesto običnoga relativnoga zaimena nalazi se u štokavštini na jugu, osobito u Crnoj Gori, često riječ te (cf. Miklosich, Synt. pag. 114 - 115). Na pr.: Gledaj, brate, — onoga junaka, te je na nas zagon učinio. *Ogl. 396.* — Je da bi ti bog i sreća dala, devet bratah tvojih da osvetiš, te ih lani Turci posjekoše. *Ogl. 70.*

Na ńega su do sedam ordena, te u turskom boju zadobio. *V. pj. 5, 81.* Darinka se ńima poklonila, svoj gospodi, ter su u svatove. *V. pj. 5, 302.* — Jesi li čuo za oni struk zeļa, te je u naše selo iznikuo? *Vrč. 176.* — Jedan od ovih, te su došli, da ga pohode, reče. *Vrč. 212.*

Digitized by Google

14. Relativno zaime u obliku **ki** nalazi se kad kad u starom dubrovačkom narječju za svaki rod i broj. Na pr.: Jedina kći prava — k i bi čas i slava kuće sve. *Luk. 118.* — Prijatelja rič virna na vrime pomaga mnogo već neg blaga, k i skupac sve kupi. *Rań. 172.* — Mogu te ja u toj prilična zazvati k olovu, k i pluto hoće učit plivati. *Rań. 105.* — Er ni srca tač nemila, k i začuvši ma gorčila ne će sa mnom da plač dili. *Rań. 177.* — Ter kažući nam djeteta, k i daleko tašte od časti — još ne znaše oholasti. *Palm. K. 140.* — Mrtvo tilo — postavili srid pl.tna su sńežanoga, isti večer k i kupili bjehu. *Palm. K. 190.* — (Ogań) ni malo ne uvrijedi tebi vjerna tri djeteta, k i — sred peći pripjevahu. *Palm. K. 214.* — Srca ovaka bez pameti, k i svijet samo ļube s dvora. *Dorđ. S. 151.* — Nije djestra, ki ne smrdi; ni ogńišta, k i ne dimi. *Dan. posl.*

U staroj čakavštini ne nađoh (vaļda slučajno) više nego jedan takav primjer: Odlučih naslidovati hitrost dice one, k i — naranče nadiju mirisnimi zeļi. *Marul. 3.*

15. U novijoj čakavštini dolazi kad kad oblik **ki** (u upitnom, neodređenom i odnosnom značeńu) mjesto oblika t k o. Na pr.: Zapita trgovca, k i je on. *Mikul. 3.* — Kraļev sin pita, k i to kanta. Stari mu govori, da on to ne zna. Da k i ti j' obed donesal? pita ga kraļev sin. A k i van je pomagal? Nidan. K i j' bil blizu? Nidan. Ma n e k i je moral bit blizu. *Mikul. 27.* — Da bi mi viditi, k i će me plakati! majka al sestrica, al — neverna ļupčica. *Istr. 2, 13.* — K i bi meni krunu našal, ja bih ńemu ļuba bila. *Istr. 2, 29.*

16. U novu čakavštinu i u kajkavštinu uvukao se germanisam **ča-za** ili **ča, kaj za (jeden)** ili samo **kaj** mjesto upitnoga zaimena **kakav, koji,** po ńemačkom **was für (ein).**

Čakavski primjeri: Navali u pismu na sina, da č a j' to šal z a ženu zet. *Mikul. 22.* — Nas budu pitali, č a smo mi dva z a ļudi. *Jač 12.* — Človik, č a imaš z a srce? *Jač. 507.* — Na to reče Mahomet car: č a je to z a frater? *Jač. 443.* — Bože moj, č a su to z a riči! *Jač. 390.* — Buha, buha, mali vrag, č a neg ti za kļun imaš? *Jač. 599.* — Gostići van gredu. Č a su to gostići? — Angeliči božji. *Istr. 6, 12.* — Ali č a z a beteg kredit je imal? *Kuhač 1, 185.* — Svekrva svekrvu jako je karala: Č a si ti meni z a snahu dala? *Kuhač 2, 232.*

Kajkavski primjeri: Sem došla k vam na tužbo. K a j z a tužbo, lipa Mara? *Kukuļ. 237.* — „Štela bi te darovati —" „K a j za

Digitized by Google

darek, koj nevesta?" *Kukuḷ. 242.* — On je pak pital, da **k a j** je to **z a j e d e n** posel. *Vaḷ. 133.* — Budeju (ga) sutra vre sudili, **k a j z a** kaštigu bude dobil. *Vaḷ. 143.* — Pitala ga je, **k a j** je bilo ono **z a** meso. *Vaḷ. 184.* — Ali bi ti rad znal, **k a j** je ono **z a j e d n a** oštarija? *Vaḷ. 210.* — Ali nesu znali, **k a j** ima ńegov koń znanost. *Vaḷ. 7.* — Pita babu, **k a j** je to za **j e n** pevec. *Vaḷ. 227.* — Je li ti znaš, **k a j z a** zver si ti strelil? On veli: ja ne znam, **k a** je **z a j e d n a**. *Vaḷ. 235.* — Pita ga ova puca, da **k a j** je novine po svetu zeznal. *Vaḷ. 160.* — I pove mu, **k a j** zapoved dobil. *Vaḷ. 8.*

Prema tomu ima da kako i ovakih primjera: On je štel znati, **k a k v a** je ta ženska. *Vaḷ. 230.* — Ja vam nosim jednu tužbu. **K a k v u** tužbu ma devojka? *Vaḷ. 293.*

Isporedi s tima u starom dubrovačkom narječju ovake primjere: **Š t o** tebi za radost, da moju vidiš prit na svrhu sad mladost, ka za te gre umrit? *Menč. 135.* — **Š t o** se toj vrh gore zlamenje objavi? **Š t o** je taj prilika i čudo od glasa i slava tolika, ka se zgar prikaza? *Vetr. 2. 308.* — Vaj, **š t o** je taj preša, Šišmane, red pravo. *M. Drž. 442.* — Brižna, **š t o** su te riječi, ali si ište pjan? *M. Drž. 164.* — Tripče, što je to? **Š t o** su te stvari? *M. Drž. 165.*

Tome na suprot isporedi ovake primjere: A sada bez brže, gospođe gizdava, u zabit sve vrže, **k o j a** t' jes toj slava? *Menč. [illegible]* — Ne bi ćić ublidil svak, kade bi on vidil, ka taj bi gospoja. *Menč. [illegible]*

Isporedi i štokavske ovake primjere: Pobratim pođe govoreći: valaj, pobratime, ako mi je (t. j. car svoju kćer) pokloni, znati ćeš i ti, **k o j i** sam čejek. *Vrč. 86.* — Znaćeš i ti **k a k v o g a** muža pametna imaš. *Vrč. 178.* — Šta je ovo? **K a k o v o** je ovo čudo? *V. prip. 218.* — Upita, **k a k v a** mu je ono kńiga. *Vrč. [illegible]*

17. Kad se sastaju enklitični oblici zaimena **me, te, se, ga** s pomoćnimi glagoli **sam, ću, bum**, onda red tih riječi nije stalan, nitiu sva tri narje ja svagda isti.

U starojčakavštini rečena zaimena po najviše stoje pred onim glagolima, na pr.: Obojale **m e s u** muke paklene. *Tond. 111.* — Oni **m e** ćie sad popasti. *Tond. 111.* — U onoj slavi, u ku **g a** si vidio. *Tond. [illegible]* — Vidio **g a s a m** u veliku veselju. *Tond. [illegible]* — Ki **m u s u** jednako blizu. *Poḷ. §. 79.* — Grad **m i ć e** pobiti vin grad. *Marul. 17.* — Ti **n a s s i** slobodil. *Marul. 21.*

Digitized by Google

— Nemoć jih će sići. *Marul. 48.* — Ti jih ćeš suditi. *Marul. 63.* — Bit jim će vazda noć. *Marul. 116.* — Sam si se podložil. kad se si podvezal, dužnik se s' učinil. *Marul. 117.* — Grih ju će ogrdit. *Marul. 126.* — Da t' prosti, ča mu si zgrišio. *Marul. 129.* — (Grdina) sram ti će zadat. *Marul. 134.* — Ptice ga će jisti. *Marul. 152.* — Ako li joj si drag, — još si u tomu blag. *Marul. 156.* — Ne ć' se brinut robom, komu ju ćeš pustit. *Marul. 156.* — Sad ćeš čuti, — kako ju ću otpraviti. *Marul. 328.* — Čto ti ću pobrajat puka mnoštva? *Luc. 19.* — Srića ga će prem zagrlit. *Luc. 211.* — Prsti joj su tanci, bili. *Luc. 211.* — Mila mi s' i draga. *Luc. 215.* — Znajuć, da t' sam rob. *Luc. 216.* — K tomu me si potaknuo. *Luc. 225.* — Svaka moja, kažeš, da ti su (ugodna). *Luc. 225.* — Do pokom se si zahvalio. *Luc. 225.* — Znam, da jih ćeš prijati ljubeznivo. *Luc. 186.* — Bit vam će s nauka. *Luc. 228.* — Jer ju će hiniti moj obraz. *Luc. 229.* — Tuj ju ću najbolje uprašat. *Luc. 230.* — (Svite) sve mi su raznite. *Luc. 237.* — Jer se si lipotom oholila. *Luc. 243.* — Ako se toj mi ćeš obitat. *Luc. 247.* — Brzo mi su junaci brze koñe pohitali, tere mi su poseli junačke dobre koñe. *Hekt. 20.* — Ka su božja dila, — koja mu su mila? *Hekt. 29.* — Neka svaka sidi, gdi se će pak znati. *Hekt. 35.* — Smihom oštri nož, kim ti će smrt dati. *Hekt. 42.* — Vaše pisni, — ke mi će uzrok bit, da vas ću želiti. *Hekt. 44.* — Tako da jim smo ostali — obezani. *Hekt. 53.* — Kak se s' čuvala od griha. *Hekt. 56.*

Rjeđe biva, da tu zaime slijedi iza glagola, kao što u štokavštini, n, pr.: Dostoja' si se s nebes slisti. *Katar. 223.* — Jerolim i Agustin ljubili su se. *Jerol. 228.* — Vazda sam te, Agustine, poštova'. *Jerol. 228.* — Mnogo let trudil san se. *Jerol. 228.* — Učitelj — ljubili su ga. *Jerol. 228* — Obećaše, da će mu vazda davati ulja. *Jerol. 233.* — Vratio sam ju. *Tond. 113.* — Hrabro si se nosil. *Marul. 11.* — Tko li će se mniti silan? *Marul. 11.* — Za tim će te tvoj trag blagoslovit. *Marul. 11.* — Od česa te je sram, krij pred rusagom svim. *Marul. 133.* — Očit htil se je ukazat. *Marul. 134.* — Jer će ti naudit takova ćud. *Marul. 137.* — Mladost će se pomamiti *Luc. 210.* — Kajati se ne ću, da sam se tebi usiloval ugoditi. *Luc. 225* — Ja ću te činiti veselu. *Luc. 235.* — Ne karaj rugliva, jer ti će zlo htiti, neg li spametliva, ki će te ljubiti. *Hekt. 43.*

U starom dubrovačkom narječju u takvim primjerima kud i kamo najobičnije zaime ispred glagola stoji: Er me će sliditi tu

Digitized by Google

žica čemerno. *Menč. 9.* — Ne stavla nidan var, da ju će tko vidit. *Menč. 29.* — Kosice rese, ke nam su pothiba. *Menč. 30.* — Gdi se će darovat lik moioj boļezni. *Menč. 32.* — Za č se su sve sile — skupile. *Vetr. 1, 266.* — Što si bio — i od što se s' porodio. *Vetr. 1, 268.* — Za č ga si ti stvorio, da tebe vijek slavi. *Vetr. 1. 279.* — Tuj se će sva sastat vesela taj družba. *Vetr. 1, 294.* — Da se sam sastala ja s tobom. *Vetr. 2, 160.* — Ja te ću ļuveno na milos prijati. *Vetr. 2, 188.* — U jami pakļeni ki te smo čekali. *Vetr. 2, 219.* — Prsi, ke te su dojile. *Vetr. 2, 306.* — Oh da bih ja znala, da me ćeš ostavit. *Vetr. 2, 314.* — Za č me ste u tugah združile. *Vetr. 2, 337.* — Što mi si govor'o onda. *Vetr. 2, 417.* — Plačne oči me, ke mi su dal' smeću. *Dimitr. 78.* — Ki me su posadil' u tamnos. *Dimitr. 78.* — Ki se su rad pjesni neumrli učinil'. *Dimitr. 97.* — Gdi se će ubosti za vilom taj pastir, tuj ga će ona vil mrtva nać ležeći. *Naļ. a. 173.* — Ja ti ću u svem bit vjeran. *Naļ. a. 179.* — Toj te sam molio, da s bogom pođeš. *Naļ. a. 185.* — Poć ga ću iskati. — za što mnim, da me će čekati. *Naļ. a. 192.* — Što mu su krvavi onako svi skuti? *Naļ. a. 193.* — Er vam ću sad rijeti, što ćete vidjeti. *Naļ. a. 201.* — Kad ju ste vi iste ńoj dale *Naļ. a. 221.* — Ti nas ćeš gledati, ter nam ćeš rit paka, ki će boļe igrati *M. Drž. 59.* — Da li ih će druzi nosit, *M. Drž. 127.* — One se će za mnom tisknut, tjerat me će. tako ih ću dovesti na stupicu. *M. Drž. 130.* — Tako ti se sam obeselio. *M. Drž. 135.* — Govoriću da te sam uhitila i da mi si rob. *M. Drž. 139.* — Davli, koji se su uvrgli, činili mi su zaboravit moju nemoć. Veļe tuge me su obujmile. *M. Drž. 163.* — Na dobra ti se smo čovjeka namjerili. *M. Drž. 253.* — Rodili se ste liberali. *M. Drž. 277.* — Ja vam sam vjeran sluga. *M. Drž. 313.* — Darovao mu sam sto dukat *M. Drž. 314.* — Hvala, junače opet se vemo stat. *M. Drž. 336.* — Veće (sam ti prijateļ, neg ga si nigda imala. *M. Drž. 338.* — Ja sam svak čas s ńim, ja mu ju ću pridat *M. Drž. 343.* — Prišli te smo pohodit. *M. Drž. 452.* — Mnozi te su ishulili. *Bobaļ. 225.* — A ti mu si po sred srca. *Bobaļ. 225.* — Mile mu su stvari lade. *Bobaļ. 252.* — Donijela ih sam sa kraj svijeta *Jeđ 240.* — Ja ti ću sve skazat *Luk. 266.* — Mi ih smo vidjeli *Luk. 287.* — Poš je ću prašati. *Luk. 299.* — Gdje ga ću naći moć. *Luk. 305.* — Pobratim na sviti da mi si, hoću ja. *Rad. 29.* — Ja ti ću svakoje dat slave. *Rad. 48.* — Ne scijeni, da te sam

Digitized by Google

pozabil. *Rah. 138.* — — Srećni ti smo mi vrh svijeh. *Gund. 36.* — Služit te ću, moj životu. *Gund. 17.* — Gdi si odnio kćer, ku mi si ugrabio? *Gund. 105.* — Poć ga ću iskati. *Gund. 146.* — Svačija ruka tim bit mu će na poraz, na smrt ga će osudit *Gund. 168.* — Na što me si porodila? *Gund. 393.* — Caru ga su poklonili. *Gund. 507.* — Ti nas si ovo naučio. *Gund. 560.* — Na što te su žeļe potakle? *Palm. K. 38.* — Ja vam ga ću dat u ruke. *Palm. K. 43.* — Spravni mu su dvori moji. *Palm. K. 57.* — Rodit se će kraļ mogući. *Palm. K. 104.* — Slijedit me će misao prika. *Palm. K. 152.* — Ah, što me si ostavio! *Palm. I., 62.* — Jedva se potezam. — umorio er se sam. *Bun. 41.* — Ako me si za tvojega obro poklisara. *Kanav. 550.* — Ne bojahu se, da ih će ičija sila smaknut. *Dorđ. S. XXIII.* — Tko mi će dopustiti, da umrem za te? *Dorđ. S. XXV.* — Jer ga si stvorio na tvoju sliku. *Dorđ. S. 11.* — Mnokrat me su ponižili. *Đorđ. S. 23.* — K tebi se će obratiti. *Dorđ. S. 35.* — Što vam će ta slika. *Dorđ. S. 143.* — Prostrijet mu ću rod došasti. *Dorđ. S. 145* — Kad mu sam svekoliko povidjela. *Bogš. 16.* — Koji me si danaske odm'jenio. *Bogš. 48.* — Drago te su pozdravili. *Bogš. 82.* — Ma mu su se navršili devet godin. *Bogš. 101.* — Tako me ćeš provestit. *Bogš. 103.* — Ili koña zaigra', ili ga ću zaigrati. *Bogš. 130.* — A đe mi ste, đe mi ste, braćo moja? *Bogš. 158.* — A đe nam ste. đe nam ste. naši stari prijateļi? *Bogš. 175.* — Svilu joj sam na oke mjerio. *Bogš. 256.* — Žele je su (t. j. djetelinu) Pavlove sestrice. *Bogš. 258.* — Iz puča ga su zacrpli. *Dan. posl.* — Ja sam dinar dobio, a ti ga si popio. *Dan. posl.* — Još mu su pelene pod odrom. *Dan. posl.* — Mniš, da ti će toj snom proći. *Dan. posl.* — Našao me si pod svijeću. *Dan. posl.* — Otvorio ti sam srce. *Dan. posl.* — Što mi će širok svijet kad mi su papuče uske? *Dan. posl.* — Tvojim te su krili stigli. *Dan posl.*

Rijetko tu zaime iza glagola slijedi: Opet će se povratiti. *Luk. 297.* — Svijetla sam se ja rodila. *Gund. 49.* — Na trag će se tim vratiti. *Gund. 194.* — Čule su se moje rane. *Gund. 197.* — Sama ga sam uspavala, sama ću ga razbuditi. *Bogš. 343.* — Koñi su ti osedlani, hrti ti su u liktarim. *Bogš. 343.*

U novijoj čakavštini takva zaimena slijede iza spomenutijeh glagola. Na pr.: Aš si mi ti još jedino veseļe. *Mikul. 2.* — Aš su mu i ńu hajduki ukrali. *Mikul. 3.* — Pita. ča će mu učinit. *Mikul. 4.* — Čekala, kad će se sastat. *Mikul. 5.* — Ja ću te

Digitized by Google

pustit. *Mikul. 5.* — Pazi, ča s a n t i rekal. *Mikul. 5.* — Počele s u j u one nagovarat. *Mikul. 6.* — Kade s i s e urosila? *Mikul. 138.* — Sunce ć e j u ogrijati. *Mikul. 138.* — Mesec ć e ń o j svekar biti. *Mikul. 139.* — Koliko s i j i h natrgala? *Mikul. 154.* — (Vele), da ć u s e ženit. *Mikul. 156.* — Pital s a m j u, ka bi bila. *Jač. 217.* — Trudil s a m s e ńu viditi. *Jač. 217.* — Povidali s u m i tovaruši tvoji. *Jač. 349.* — Za sve vaše dare ć u v a m zahvaliti. *Jač. 417.* — Tuju ć u s i majku majkom zvati. *Jač. 417.* — Ar ć u v a s ja morat vreda ostaviti. *Jač. 417.* — V sobotu s u m u zvoni zazvonili, a v nediļu s u g a do groba nosili. *Jač. 422.* — Kakvo s i m i pošteńe donila? *Istr. 1, 13.* — Peļali s m o g a v bile butige. *Istr. 1, 27.* — Dati ć u m u koňa arapskoga. *Istr. 1, 37.* — Mnogo s i j u pomrsio puta. *Istr. 1, 70.* — Crne s u j o j oči dogarale. *Istr. 1, 71.* — Ja ć u t i dat vina *Istr. 2, 28.* — Misec ć e j o j svekar biti. *Istr. 2. 107.*

Kod glagolskoga oblika **je** rečena zaimena ne slijede, nego pred glagolom stoje, na pr.: Sakeh osan dan ń i n j e trebe bilo druge haļi. *Mikul. 1.* — Kad s e j e nazad vraćal. *Mikul. 2.* — Aš g a j e bilo strah. *Mikul. 2.* — Ako m i j e glavu zgubit za vas, rada ću ju zgubit. *Mikul. 4.* — Počel j u j' tišit. *Mikul. 5.* — Prijel j u j e na stan. *Mikul. 144.* — Sada t i j e došal jedan rudi klinčac. *Jač. 417.* — Sva j o j s e j e poklonila korta *Istr. 1, 11.* — Poslal n a s j e care gospodine. *Istr. 1, 33.* — Usred j u j e gore uhvatio. *Istr. 1, 70.* — B'jelo j o j j e lice dogaralo. *Istr. 1, 71.* — Vodica g a j e zalila. *Istr. 4, 12.*

U kajkavštini ta zaimena većinom iza pomoćnih glagola slijede, na pr.: Mladi s u j o j dnevi prošli. *Kukuļ. 187.* — Dobra s i m i bila. *Kukuļ. 194* — Rano s i m e izbudila. *Kukuļ. 194.* — Kam s t e m i deli Katicu? *Kukuļ. 221.* — Notri b o m t e imal, s tobom b o m s e štimal. *Kukuļ. 228.* — Lipo s m o j u naučali. *Kukuļ. 242.* — Tamo s u t i neznani ļudi. *Kukuļ. 246.* — Našla s e m t i te neznane ļude. *Kukuļ. 246.* — Išel j e g a joček iskat. *Plohl. 3, 40.* — Ftice s u s e spominale. *Plohl. 3, 17.* — Lańsko leto s e m s e ženil. mladu ženku s e m s i vzel. *Ploh 3, 74.* — Neje je prala vodice, neg j e j u prala v sozicaj. *Plohl 3, 83.* — Pital g a j e, je li zna, kak č e s e osloboditi. *Vaļ. 172.* — Kako češ s e oženiti? *Vaļ. 290.* — Za tem veli, da č e m u dati drugo delo. *Vaļ. 153.* — Misleči, da b u m u več dal. *Vaļ. 174.*

Za kaj s e m t e hranil? *Vaļ. 298.* — Gda s u s e napili, otpravili su se na put. *Vaļ. 72.* — Vučivala j e j u lepimi

Digitized by Google

pesmami se baviti. *Vaļ. 47.* — Ńegov sin je se oženil. *Vaļ. 88.* — Rekla, da je ju on oslobodil. *Vaļ. 122.* — Iz kojega bu se med cedil, on je ga pojel. *Vaļ. 282.*

Kad kad tu zaime pred glagolom stoji, osobito kod oblika **je** i kod pomoćnoga glagola **bum**, na pr.: Išel ga je ļubi iskat. *Plohl 3, 40.* — Bog jim je tu sreću dal *Plohl 3, 78.* — Na stran se je obračala. *Kukuļ. 190.* — Jondi si bom speval. *Kukuļ. 197.* — Kak ti bom krstil to malo dete? *Kukuļ. 220.* — Ja te bum ovdi zadržal. *Vaļ. 173.* — On počesal svoje końe, koje mo su dali. *Vaļ. 7.* — Lipe ti su, šlarne ti su. *Kukuļ. 250.*

U štokavštini spomenuta zaimena slijede pravilno iza enklitičnih oblika pomoćnih glagola **sam** i **ću**, na pr.: Evo su ti gosti došli. *V. pj. 1, 191.* — Što si mi se oneveselio? *V. pj. 1, 64.* — Žute su joj noge do koļenah. *V. pj. 1, 232.* — Sad ćeš ga viđeti. *V. prip. 4.* — Sad će me stići. *V. prip. 5.* — Ne znam, đe ću te sakriti. *V. prip. 5.* — Poslušaj me, što ću ti kazati. *V. prip. 37.* — Pa ćeš mi posle kazati. *V. prip. 45.* — Reče mu, da će mu dati hiļadu cekina. *V. prip. 124.* — Zato sam ih zadržao. *V. prip. 241.* — Odmah su mu dva zuba ispala. *V. prip. 243.* — Čuvo sam mu dijete Juroša, čuvo sam ga za sedam godina. *Petr. 2, 165.* — Danas si mi dva put još miliji. *Petr. 3, 229.* — Zar si se ti mene prepanuo? *Petr. 3, 249.* — Sjeći će mi sabļa glave. *Petr. 1, 12.* — Djeca će te veseliti. *Petr. 1, 15.* — Crne su mi oči zasjenule. *Petr. 1, 111.* — Braća su me tobom zakitila. *Petr. 1, 115.*

Iznimku tu čini samo glagolski oblik **je**, kod kojega zaime obično sprijeda stoji, kad kad i za njim slijedi; i etičan dativ **ti**, koji (koliko sam ja primjera opazio) ispred pomoćnoga glagola stoji. Na pr.: Tebe ga je sreća dala. *V. pj. 1, 9.* — Ili ti je blaga ponestalo? *V. pj. 1, 64.* — Kosa joj je kita ibrišima. *V. pj. 1, 232.* — I već ju je mladu isprosio. *V. pj. 3, 75.*

Isporedi s tima ove primjere: No da je ti okom sagledati. *V. pj. 3, 42.* — Davno je se Rade prestavio. *V. pj. 3, 52.* — Žalosne će glase donijeti, kako je se pomirio s Mujom. *V. pj. 1, 427.* — Eto danas devet godin' dana, kako je se jadan oženio. *V. pj. 2, 12.* — Naglo je se vinom opojio. *Marj. 33.* — Kol'ko je se ašik učinio, tri put je se sunce zaigralo. *Rist. 9.*

—

Mili bože, ljepa ti sam! Tanka ti sam i visoka! *Petr, 1, 167.* — Jadna braćo, lude ti ste sreće. *Petr. 3, 489.* — Braćo

Digitized by Google

moja, lude ti ste glave! *Petr. 3. 552.* — Oči vrane, svakom ti ste drage! *Petr. 1. 131.* — Ja lud ti si, paša Jedrenlija! *Petr. 3. 531.* — Tavna noći, puna ti si mraka! *V. pj. 1. 318.*

Drugim oblicima takvih zaimena nije obično mjesto ispred pomoćnoga glagola u štokavštini, kao na pr.: Bogom sunce, bogom brat da mi si. *V. pj. 1. 309.*

Tomu primjeru dodaje Vuk ovu primjedbu: „Ovo je malo po bugarski, a srpski je običnije: da si mi".

IV. Brojnici.

(1) U porabi padeža uz brojeve narječja se često razlikuju

a Kad stoji kod brojeva **dva, oba, tri, četiri** kakav prijedlog, onda se narječja u sintaktičnoj porabi svagda ne slazu. Razlika je u tom, da je broj sa brojenim prijedmetom ili u onom padežu, koji se uz dotični prijedlog ište, ili u akusativu.

U staroj čakavštini ima primjera, gdje broj s brojenim prijedmetom stoji u onom padežu, koji se uz dotični prijedlog ište. Na primjer: Tribi ga je ukazati kriva s trimi podobnimi svedoki. *Vinod. 321.* — Dvi sviće, svaka od trih librie. *Seń. 82.* — Ptolomeja s dvima pukoma posla na boj. *Alex. 201.* — Na četirih ravno tekući kolih. *Alex. 316.* — Kada li od četirih sastav razdili se jedno, — tada rastrgne se. *Alex. 316.* — Ogań ishojaše — kako iz triju vrat. *Tond. 112.* — Suci od trih plemen. *Poḷ. §. 3.* — Turci me progone sa svih četirju stran. *Marul. 243.* — Jednu od ovih trih htij mi se umolit. *Marul. 177.* — S dvjema stadi nek izlita. *Kavań. 159.* — Stablo općeno s trima sopstvim sjedińeno. *Kavań. 532.*

Uz to ima primjera, gdje broj sa brojenim prijedmetom u akusativu stoji: Darova mu prsten od četire kamike. *Alex. 311.* — Ako se nađe maňa mira svidočbom dva čovika. *Poḷ. §. 955.* — Ako bi ki dal veru u ime ženidbe — prez dva ali tri svidoki, — niš ne budi vridno. *Modr. 88.* — Spḷet s četiri templa stara na Rim isti odgovara. *Kavań. 165.* — Dojde Susana s dvi rabe. *Marul. 80.* — Od veselja suzi Ana s oba oka. *Marul. 184.* — Evo ne vim reć, oda dva taj dobra: Ali si lipa već, al umna i dobra. *Luc. 209.* — Otvor' oči, gdi srijed obe ove stijene razglaba se plasna mukla. *Kavań. 117.*

U starom dubrovačkom narječju u tom slučaju većinom se upotrebḷava akusativ, na pr.: Najti ćeš — tuj spilu — medju dvije

Digitized by Google

litice. *Vetr. 2, 190.* — Tužan ostaje bez obje dvije oči. *Naļ. b. 74.* — Od tri me žalosne sestrice — eto mi Semele ub'jena. *Luk. 233.* — Tebi se pristoji tvu pomńu uzeti — i od ovo dvoje djeti. *Luk. 314.* — Sve idu s dva obraza i s dvoja jezika. *Rań 120.* — Od dva sunca svijetla toli nova sunca da isteku. *Gund. 282.* — Tuj s dva kraja — suproć końu koń se tište. *Gund. 345.* — S obje strane — viteška se sabļa trže. *Gund. 345.* — Sunuše se s oba kraja. *Gund. 346.* — Cesarstvo od dva svijeta. *Gund. 359.* — Ujedno (mu) zrak pogine i od dva sina i od dvije oči. *Gund. 378.* — Ter s dva druga sam — side u niski ponor. *Gund. 555.* — I grad tvrdi od Asane vrh dva brijega sagrađeni. *Palm. K. 49.* — Oni vodam od Jordana, iz dva vira koje ustaju sveď veseli pozdrav daju. *Palm. K. 51.* — Diklica se — od tri uzroka svaka boji. *Dorď. r. 83.* — Od dvije tuge uzmi mańu. *Dorď. M. 157.* — Porod od ova tri patrijarke on osobito za svoj puk prigrli. *Dorď. S. 30.* — Koje je prorok u ove dvije predńe pjesni proslavio. *Đorď. S. 168.* — Ugledala tri vile na tri ļeļena. *Bogš. 62.* — Er on bana su dio vojske tamo obrati. *Bogš. 315.* — Među dva bana babi gola glava. *Dan. posl.* — Među dvije zelene jedna zrela. *Dan. posl.*

Rijetki su primjeri u starom dubrovačkom narječju, da u tom slučaju stoji onaj padež, koji se uz dotični prijedlog ište: Otpravih ¡Dunda Maroja s onijezima trijema vlasteličići. *M. Drž. 290.* — Očinstvo ti je švecka kruna s dvijema druzim sadruzena. *Gund. 153.* — Porodila s trema kćercam sinka mila. *Palm. II., 166.* — Er da možeš ti gledati, gdje sinovi među dvima leži u krvi tva mati. *Bun. 78.*

U novoj čakavštini u tom slučaju broj sa brojenim prijedmetom stoji u onom padežu, koji se uz dotični prijedlog ište: Najstareji brat od oneh trih mladoženinoh sini reče. *Mikul. 31.* — Najde jednoga staroga s trimi ovčicami na paše. *Mikul. 36.* — Simo (ju je) dopeļal s još dvemi mladići. *Mikul. 99.* — Opazi zenu s dvemi mladići. *Mikul. 118* — Pišu po trih kraļestveh, neka bi došla najboļa babica. *Mikul. 132.* — Zašvikne do tri put, i eto vragi od seh trih brat. *Mikul. 56.* — Ja san od vas trih jeden. *Mikul. 148.* — Izbiraj si, sinko, izmed trih, ku hoćes. *Jač. 259.* — (Dragi) ore — na tih dvih šarih volih: — (dragi) se vozi — na tih dvih vranih końih. *Jač. 36.* — Kad budete čuli s trimi zvoni zvonit. *Jač. 325* — Puhni, vetar, puhni ziz četirih strani. *Jač. 367.* — Našla mi je kaču jadovitu, šibrala ju s trimi šibricami, badcala

Digitized by Google

ju s trimi iglicami. *Jač. 446.* — Vsi su navalili. z trih krajev udrili. *Jač. 496.* — Iz četirih krajev jašu mi vitezi. *Jač. 511.* Ča je po tih trih kovačih? *Jač. 615.* — Toga hoće s obima rukama. *Jač. 618.* — Sunce izhaja med dvima gorama. *Istr. 2, 158.* — Sada ti ziberi od ovih trih kralj, koga tebi drago. *Istr. 6. 19.* — Drugi je Melhior od onih trih kralj. *Istr. 6, 31.*

Vrlo rijetki su tu primjeri s akusativom: Puško moja od dva mila grla. *Istr. 1. 64.* — Da bi srce moje od dva kusa bilo. *Istr. 2, 25.* — Od ove tri tuge umriću ti, dušo. *Maž. 183.*

I u kajkavštini ravna se tu padež po prijedlogu, na pr.: Pomislil si je, da naj bu pri oveh dveh, i bil je. *Val. 3.* — Dojde kočija s četiremi koñi. *Val. 23.* — Onda se je zestal s tremi brati. *Val. 43.* — Pak je vu treh hižah za konek prosil. *Val. 59.* — Dotrčala do dveh stupov. *Val. 78.* — Moraju dopelati jednu kučiju potpreženu s četiri zelenemi koñi. *Val. 102.* — Najde vraga s tremi obruči nabitoga. *Val. 112.* — Došli do tri' putov. *Val. 146* — Koji se bu prede izmed nas dveh na kojega srdil? *Val. 162.* — Onda je muž rekeo: ja sem iz dveh čerih imao oblast stirati (vraga). *Val. 260.*

Vrlo rijetko tu dolazi akusativ, kao na pr.: Ve oni idu prek dve vode. *Val. 16.* — Idi dragi k tri hiljadi vragi! *Plohl 3, 9.*

U štokavštini u tom slučaju pravilno stoji akusativ: Teško mene kod dve majke bez tebe! teško mene kod dva oca bez tebe! *V. pj. 1. 295.* — Dvorilo momče radi dvije šćeri popove. *V. pj. 1, 303.* — Od ove tri tuge umr'jeću ti dušo. *V. pj 1, 542.* — Tu ja nađoh dvoje pastorčadi, jedno ludo od dvije godine, drugo, sinko, od pune četiri. *V. pj. 2, 1.* — Kod tri snae da ti nosiš ručak. *V. pj. 2, 26.* — Ćuti d'jete, ništa ne govori, jer ne smije od tri bratijenca. *V. pj. 2, 34.* — Tri boja ne ima junaka od nas sve tri srpske vojvode. *V. pj. 2, 39.* — A on ode s dvije vjerne sluge. *V. pj. 2, 75.* — Košulju sam plela tri godine a sa moje do tri drugarice. *V. pj. 2 89.* — Zlatne toke od oke četiri. *V. pj 3, 18.* — Na glave im kape od tri vuka. *V. pj. 3, 47.* — Pa ga peće među dvije vatre. *V. hero. 313.* — (Pokrije se) po licu jednom od one tri maname *V. prip. 28.* — Kad dođeš na lađi tu i tu između dve planine, zagradi vodu. *V. prip. 67.* — To je bila aždaha sa dvije uši. *V. prip. 187.* — Dovede devojku iz ona dva grada. *V. prip. 208.* — Sve đevojke pristajahu u igru osim tri mnogo lijepe. *V. prip. 229.* — Sin ostane car u obadva carstva. *V. prip. 244* Bog ti dao na obadva sv'jeta! *Bos. prij.*

Digitized by Google

1, 41. — Car se je sad našao među dvi vatre. *Bos. prij. 1, 117.* — Kula viša od oba jablana. *Juk. 279.* — Oni jašu na dva koña vrana. *Petr. 2. 212.* — (Dođe) do kraļeva dva velika grada. *Petr. 3, 525.* — Pređe Jure preko tri štacije. *Marj. 122.* — Sastali se Turci okolo nekakve mrtve dvije glave. *Vrč. 110.* — Biraj svate po oba kotara. *Kras. 38.* — Voda je hladna daleko preko tri luga zelena *Kuhač 1, 21.* — Mi ćemo vam dati sve sirčeve iz ove tri galije. *Stef. 183.*

Dosta rijetki su primjeri u štokavštini, gdje se padež broja i brojene stvari ravna po dotičnom prijedlogu: Među dvjema vodama, među trima gorama dvoje mlado za-palo. *Petr. 1. 178.* — Ja sam bio s trima djevojkama. *V. pj. 1. 340.* — (Glava) te boli s triju djevojaka *V. pj. 1 366.* — S ńima dvama (je) pet stotin' četnika. *Juk. 320.* — Muńa groma nadigrala s dv'jema trema jabukama. *Beg. 5.* — Vino pije s dvoma Arapčadi. *V. pj. 2, 97.* (b) Kad se nalazi prijedlog kod brojeva većih od četiri, onda u štokavštini stoji brojeni prijedmet u genetivu plurala, a broj sam od 5—100 ne sklańa se. Na pr.: E da li što znaš za devet zlatnih paunica". *V. prip. 17.* — Na grob ću ti kolo ufatiti su mojijeh devet đevojaka. *V. here. 143.* — Harambaša pred šezdeset druga, pred šezdeset gorskijeh hajduka. *Stojad. 2, 57.*

U staroj čakavštini biva to isto: Delbora i Barak sašad s gore Tabor s deset tisuć sinov israelskih razbiše veliku silu. *Marul. 71.*

Osim toga ima tu primjera, da se broj sklańa, te stoji sa brojenom stvari u onom padežu, koji se uz dotični prijedlog ište: Ima pojti s sedmimi końi. *Vinod. §. 4.* — Da bude skupšćina u Petih crikvah u Kosovu *Dukl. 33.* — Krv prolio s petih rana. *Karań. 145.* — Mjesto uzdrži s dvanaestima. *Karań. 516.*

U starom dubr. narječju: S devet braće, s devet bratučeda i svojijeh četrdeset sluga. *Bogš. 266.*

Rijedak je slučaj, da se uz nesklańani broj ime brojenoga prijedmeta ravna u padežu po dotičnom prijedlogu: Išteš mačku s pet nogami. *Dan. posl.*

Novočakavski primjeri: Va osam kamar moreš poć. *Mikul. 32.* — Skočil mi je Ive prik devetih stolov. *Jač. 179.* — S šestnajstimi štuki strašno Budin branil. *Jač. 197.* — Mi ga hoćemo s osmimi kaštigati vina pinti. *Jač. 552.* — Sova leti vse po mraku rano ob petih. *Jač. 510.* — Stipan ženu mlati s devetima bati. *Istr. 1, 13.* — Napravi mu posteļu s devetim' lancuni. *Istr. 2, 11.* — Jutro kasno u devetih leži još. *Kuhač 4, 221.*

Digitized by Google

Kajkavski primjeri: Bil jen vučji pastir i on je nad sedem vukov bil. Val. 94. — Vidiju jednu žensku, koja orala z osmemi k[illegible]ami. Val. 5. — Gospa je izginula več pred sedmimi letmi. Val. 203. — Dojde pozoj z dvanajstemi glavami. Val. 129. — Dojdu do človeka, koj je pri sedem vetrnih melinih stal. Val. 215.

U štokavštini valda je jedini primjer sklańanoga broja između pet i sto onaj, što ga Miklošić u svojoj sintaksi na str. 478 navađa: O ńegove četiri nahije i petije brda širokije. V. pj. 5, 245.

c) Kad stoji broj uz brojeni prijedmet bez prijedloga, onda se brojevi dva, oba, tri, četiri zajedno s imenom brojenoga prijedmeta sklańaju. To uči i slovnica, za to ne treba mnogo primjera.

Staročakavski primjeri: Tolik plod imiše (loza), da jedva dvima človikoma ponesti jedan grozd. [illegible] — Bihu viditi troja vrata, a ogań ishođaše, kako iz trija vrat. Tond. 112. — I po svih dvih jedan za druzim druga dva kraļevaše. Dukļ. 9. — Plod trih brace Kotarana. [illegible]

Štokavski primjeri: Zapovedi gospodi bog dvema trima anđelom. [illegible] — A za zdravje dvaju braće svoje. V. pj. 2, 97.

Mjesto genetiva dolazi po kad kad akusativ. Na pr. u starom hrvatskom narječju: Ļubav me umara kroz rados dva oka. [illegible] — To je lijek uzroku tvoje dvije očice. Menč. [illegible]

Češći su takvi primjeri u štokavštini: Nema nima dva najboļa [illegible] V. pj. [illegible] — Bojiš li se dva Jakšića mlada? V. pj. 2, [illegible] — Te rodila jedno muško čedo, muško čedo tri godine dana. V. pj. [illegible] — Ja sam pred kuli dva Šaranca. V. pj. 4, 15. — Vijećala ih sestra dva Šaranca. V. pj. 4, 16. — Šiļe (knigu) u bogata [illegible] V. pj. [illegible] — Po prilici [illegible] da su koji dva hercega mlada. Pav. 2, 633. — [illegible] svijeta! [illegible] — Vati s' Stojan dva [illegible] puška. [illegible] — Nema [illegible] dva najboļa końa. [illegible]

d) Uz brojeve [illegible] četiri mogu stojati padeži, kako koji kad treba, [illegible] li se sklańa ili ne sklańa: mjesto nominativa i akusativa [illegible] genetiv.

U star[illegible] čakavštini mjesto nominativa i akusativa dolazi i genetiv, [illegible] padežima mogu se brojevi sklańati. Na pr: Termeni i razvodi [illegible] staraca. [illegible] — Bi navlastito sedmimi [illegible] raskimi [illegible]. [illegible] — Četri-

Digitized by Google

uglast stol blaženi dvanaestim vratim siva. *Kavań. 479.* — Obiļežja ńemu prikazuje petih rana. *Kavań. 523.*

Primjeri iz starih dubrovačkih pisaca: Jurve su pet lita, ja tebe da služim. *Menč 153.* — Jurve su sedam lit, od kli me usili. *Naļ. b. 39.* — Šes mjesec da je s tobom, a sa mnom druge šes. *Gund. 119.* — Riba mecalin šestima jes dosti. *Dimitr. 104.*

U novijoj čakavšini mjesto nominativa i akusativa nađoh samo primjere s genetivom, brojevi mogu se u kosim padežima sklańati. Premda ne imam za taj slučaj primjera, ali se to vidi iz onijeh sprijed (pod *b*) navedenih primjera, gdje pred brojem prijedlog stoji: Na pr.: Na ńemu je sedam samokresa. *Istr. 1, 53.* — Na (vodi) pere tridest devojak. *Istr. 2, 31.* — Čovik govori, da su to blizu vrata, i da je za ńimi trinajst kamar. *Mikul. 13.* — Al me ne ćeš poznat, aš smo seh devet jednake. *Mikul. 92.* — Projde sudu i pita obećaneh sto forinti. *Mikul. 12.* — Dopeļat će on nas seh devet sestar. *Mikul 92.*

U kajkavštini nalazi se mjesto nominativa i akusativa genetiv: ali ima primjera, u kojima stoji nominativ i akusativ; u kosim padežima mogu se brojevi sklańati. Na pr : Našla na kupu 'sih dvanajst vragov. *Plohl 1, 119.* — Stupe taki 'si dvajsti pet kovačev i kuju sabļu. *Vaļ. 65.* — Onda hajd on kovaču, gde su bili dvajsti pet kovačev. *Vaļ. 65.* — Dojâli su ńeni sedem bratov. *Vaļ. 220.* — Bili su jeden put sedem bratov. *Vaļ. 5.* — Dok je pregledal 'seh osem sob i kuhńu. *Vaļ. 112.* — Pet dani su minuli *Vaļ. 9.* — Došli su sedem vragi *Vaļ. 101.* — Da bi to drugi dvanajst orijaši spazili, bi ga zatukli. *Vaļ. 120.* — Ar smo mi vsi sedem od jedne matere deca. *Vaļ. 5.* — Dojahali su dvanajst brati i dvanajst sestre. *Vaļ. 157.* — Gde se dvanajst dečki igraju z jednum jabukum. *Vaļ. 114.* — I tako je 'se šest kugle hitil med vojsku. *Vaļ. 63.* — Odrezal je vrh jezika 'sem petem glavam. *Vaļ. 122.* — Drugi put zamahnul, petem glav otsekel. *Kukuļ. 229.*

U štokavštini rijedak je tu nominativ i akusativ, mjesto ńih obično stoji genetiv; brojevi u kosim padežima ne sklańaju se. Na pr.: Otale pođu svi devet i carević deseti. *V. prip. 190.* — Sedamnaest nahodiše mrtve. *Ogl. 142.* — Ja ranim u mojemu dvoru devet nemo, drugo devet slepo. *V. pj. 2, 3.* — Otvori redom sve osam sobe. *V. prip. 194.* — Možeš otvoriti sve osam odaja. *V. prip. 194.* — A na noge sedam brata mojih. *V. pj. 4, 43.* — Vino piju sedam Skladanina. *Srem. 137.* — Za ńom idu

Digitized by Google

devet robinica. *Sre.* 15. — To su mojih devet milih brata. *Stojad.* 1. 86. — Car ne vjeruje devet vezirima. *V. pl.* 2. 30. — Pak svim dvanaest izosljeca glave *B. s. pril.* 1. 100.

Primjedba. Kako se u štokavštini mogu glavni (kardinalni) brojevi zamjeńivati samostavnicima od brojeva načińenim, uči slovnica: na pr.: dvojice junaka, trojici dobrijeh junaka, podaj onoj trojici volova neka ližu soli, itd. vidi Daničića oblike srb. jez. str. 52. itd.

Tako se i „dielnim zamjenjuje kadšto glavni broj: na pr. Kud te dvoje oči vode. Kovalo je sedmero kovača. Jer je na njem devetero šipak', devet šipak' od ljuta čelika." Divković, sintaksa §. 31.

2. Kad ima kardinalni broj od pet do deset kakav atribut, onda stoji takav atribut:

a) iz prva u femininu singulara. Isporedi Miklošića sintaksu na strani 55. 7. gdje se ovi štokavski primjeri navađaju: Onu osam brace tvoje — svu ih deset pod mač oborio — izberte se drugu deset momak — na noge se treća deset momak.

b) Češće stoji takav atribut u sredńem rodu singulara i kod većih brojeva, isto tako kod dvoje, troje itd.

U staroj čakavštini primjeri su, čini se, vrlo rijetki: Iznesoše nemu deset tisuć oružja kameńem i zlatom ukrašeno. *Alex.* 263. — Za vse sedam lit ne pisasmo vam. *Alex.* 275.

I u starom dubrovačkom narječju rijetki su takvi primjeri: Ajmeh, gdje moje pet tisuć dukata otidoše. *M. Drž.* 261. — Sa sve dvaes nokata. *Dan. pos.* — Vuk mu je uio ovcu i troje mlado. *M. Drž.* 99.

U novoj čakavštini ne nađoh takvih primjera.

U kajkavštini može se ovamo računati ovaj primjer: Ovaj mu otsekel vse dvanaist glav. *Vaj.* 122.

U štokavštini takvi primjeri vrlo često dolaze: Posluša ga Alipaša stari i ostalo sedam Muselima. *V. pl.* 4. 55. — On nosaše careve nišane i vezirsko sedam perjanica. *V. pl.* 4. 55. — Dočeka ih protopope Luka su negovo stotinu pandura. *V. pl.* 5. 355. — I dočeka badva vezira i nihovo vojske sto hilada. *V. pl.* 5. 174. — A tri sta ih na trag povratio, ono tri sta suze proljevalo. *V. pl.* 4. 57. — Sve mu čuti trideset Turaka. *V. pl.* 4. 9. — Uteći je vamo hajduk u planinu — i negovo hiljadu svatova. *Petr.* 3. 590. — Kad to viđe sve sedam dahija. *V. pl.* 4. 24. — Živo tebi svo devet sinova! *Petr.* 3. 639. — S Turcima se ljuto tući stade sa negovo sve devet sinova. *Petr.* 3. 525. — Pogibe mu

Digitized by Google

sve devet sinova. *Petr. 3, 325.* — To začulo sve sedam kraļeva. *Petr. 3. 340.* — Ne poznajem troglav-Arapina, — ni ńegovo hiļadu Arapa. *Petr. 3, 346.* — Te služiše tajnu leturđiju, služiše je šest puno saata. *Petr. 3, 71.* — Be da vidiš jada iz nenada od mahnito dvoje paripčadi. *Petr. 3, 145.* — Kad to začu dvoje đece ludo. *Petr. 3, 157.* — Al im viču dvoje đece tursko. *Ogl. 21.* — O Povinah ovce najavio a bez druga i bez porednika do ńegove dvoje đece ludo. *Ogl. 115.* — Isporedi: Druga nema, sporednika nema do ńegovo dvoje đece lude. *Ogl. 116.* — Ne boje se sve sedmero Brda. *V. pj. 4, 54.* — Kad na vodi troje đece crno. *Petr. 1, 23.* — (Dok dovedeš) ńegovo đece tri sta ludo. *V. pj. 2, 27.* — Na mjesto ovo dvoje đece podmetne dvoje malo štenadi. *V. prip. 233.* — (Žena) ostala je su troje đece golo i boso kod kuće *Vrč. 159.* — Zamoli ga, da mu za ono deset para kupi jednu sviralu *Vrč. 25.* — Ako tebi bog i sreća dade, pa umiriš to sedam gradova. *Petr. 2, 117.* — Ja ranim u mojemu dvoru devet nemo, drugo devet slepo. *V. pj. 2, 3.* — Dok ne ženiš sve devet sinova. *V. herc. 92.* — Dok napunimo vreće za sve trideset końa *V. prip. 6.* — Možeš otvoriti sve osam odaja. *V. prip. 194.*

c) Atribut, koji kod kakvoga broja stoji, može se ravnati u rodu, broju i padežu po brojenom prijedmetu. Primjera ima u svakom narječju, za to ne treba tu mnogo primjera.

Staročakavski primjeri: Termeni i razvodi stvore teh šest starac. *Razv. istr. 253.* — I biše Darijeva zlata dva na deste gusteran punih — zlata *Alex. 276.*

Starodubrovački: Momčil se je u lov podignuo s devet braće, s devet bratučeda i svojijeh četrdeset sluga. *Bogš. 266.*

Novočakavski: Kad se j' seh devet brat s ńum pobušovalo, reče najstareji *Mikul. 20.* — Ovo su ti kļuči od seh devet kamar. *Mikul. 32.* — Petnajst dan gre školu — gre drugeh petnajst *Mikul. 11.* — Projde sudu i pita obećaneh sto forinti. *Mikul. 12.* Mali projde. — pa ni ni hodil po onih tri sto forinti. *Mikul. 14.* — Imela si devet brat i seh devet se ih je učinilo vuki. *Mikul. 18.* — Pustili (su) doma sestru, ka će sad već imet kakoveh dvanajst let *Mikul. 20.* — Ti biš morala celih devet let mučat. *Mikul. 20.* — Ona ne sprogovori, do kle god ńoj ni reklo seh devet brat. *Mikul. 23.* — Gļeda veseļe, — 'se jezero spaļano i sedan baril rib nasoļeneh. *Mikul. 92.* — Dopeļat će on nas seh devet sestar, - al me ne ćeš poznat, aš smo seh devet jednake. *Mikul.*

Digitized by Google

92. — Imam, care, devet braće moje, drugih devet mladih bratučeda. *Maž. 155.*

Kajkavski: Dok je 'se pregledal, 'seh osem sob i kuhńu. *Vaļ. 112.* — Našla na kupu 'sih dvanajst vragov *Plohl 1, 119.* — Da bi to drugi dvanajst orijaši spazili, bi ga zatukli. *Vaļ. 120.* — I tako je 'se šest kugle hitil med vojsku *Vaļ. 63.*

Štokavski: Da mi bude kitan barjaktare pred mojijeh hiļadu svatova. *Petr. 3, 348.* — Oću, Đuro, dvje sti ćesah blaga i velijeh stotinu volovah. *Ogl. 102.* Kroz našije sedamnest nahija. *V. pj. 4. 24.* — Su svojijeh tri stotine druga. *V. pj. 4, 26.* — Uzme ovijeh devet stotina i devedeset i pet ļudi. *V. prip. 271.* — Ponese za svedočanstvo svih devet osečeni glava. *V. prip. 266.* — Dovede) ńegove đece tri sta lude. *V. pj. 2, 27.* — Krila bi te za trideset dana u mojijeh trideset odaja. *Stojad. 1, 66.* — To su mojih devet milih brata. *Stojad. 1, 80.* — Onde kažu Mijatharambašu sa ńegovih trideset hajduka. *Stojad. 1, 105.* — I povedi tvojih trijest druga. *Stojad. 2, 103.* — To rekoše, pa se okladiše pred onije dvajest kapetana. *Stojad. 2, 153.*

d) Atribut uz broj može u onom padežu stajati, u kojem bi stajao, da ne ima broja, a u rodu i broju ravna se po brojenom prijedmetu, koji u genetivu stoji. Primjeri izvan štokavštine vrlo su rijetki, kao ovaj starodubrovački: Šes mjesec da je s tobom, a sa mnom druge šes. *Gund. 119.*

Kajkavski: Dojâli su ńeni sedem bratov. *Vaļ. 220.* — Vezda se ovi šest bratov skup spominali *Vaļ. 7* — Stupe taki 'si dvajst i pet kovačev i kuju sabļu. *Val. 65.*

Štokavski: Napiću je mojim devet šura, devet šura, devet Jugovića. *V. pj. 2, 50.* — Uz ńega su svi šest kapetana. *V. pj. 5, 281.* — Kade zinu nemila aždaja — proždrijeti mile devet brata. *V. pj. 5, 448.* — I na ńihne šezdeset pandurah. *Ogl. 196.* — Kad ugleda druge šest junakah. *Ogl. 454.* — Mene, braćo, oči izvadiše i mojijem mladim osam snahah. *Ogl. 433.* — Pa od jada svi sedam dahija pošetaše brižni neveseli. *V. pj. 4, 24.* — Daj da ja ove sto groša razdijelim fukari. *Vrč. 107.* — Kadiji halali one božje devet stotina. *Vrč. 107.* — Dok ne ženiš sve devet sinova. *V. herc. 92.*

U ovom pošļedńem primjeru može se riječ sve razumjeti i u sredńem rodu, onda taj primjer spada pod *b.* Takvi su i ovi primjeri: Mojom sam te sisom zadojila, kaj'no moje devet đevo-

Digitized by Google

jaka. *Petr. 3, 249.* — Oću, Đuro, dvje sti ćesah blaga, i najlepše pedeset nevjestah. *Ogl. 102.*

Kad kad nalazi se takav atribut istim način m u svom padežu, koji je nezavisan od broja, a samostavnika u genetivu ne ima, te onaj atribut ujedno kao brojeni prijedmet važi. (Isporedi sprijed 1, d). Na pr.: Otale pođu svi devet i carević deseti. *V. prip. 190.* — Carević ńi sve po vratu, dok sve devet posiječe. *V. prip. 190.* Dala majka svome đetetu šest oraha, — i (rekla) da će mu dati opet druge šest. *Vrč. 203.*

(3) U štokavštini upotrebljavaju se brojevi dvoje, oboje, troje itd. i jedno drugoga, jedno drugomu itd., kad se označuju lica kad kad i životińe i stvari različnoga roda; u čakavštini i kajkavštini pak uzimaju se u takvom slučaju brojevi muškoga roda dva, oba, tri itd., jedan drugoga, jedan drugomu itd. i dvojica, obojica itd.

Staročakavski primjeri: Tu jaše obadva s plačem se ljubiti; ja Ivan: majka ma od sele ćeš biti. *Marul. 187.* — Ne čini majci žal ocu zgodit hoteć, obima si dopal, obima bud' služeć. *Marul. 111.* — Ter ščedit ne možem života ni blaga, za neka pomožem oba vas (t. j. momka i djevojku) jednaga. *Luc. 247.* — Prvi ćaćko otrova se ženskim darom lijepe i škodne od jabuke, ka preni oba na sve muke. *Kavań. 25.* — Dohodak mu poda jošta — da svom ljubi, čim dihaju, oba dva ga uživaju. *Kavań. 129.* — Čovjek, — kad djavla iz ńe istira, pak ta oba dva — prigrliše redovničtvo. *Kavań. 307.*

Starodubrovački primjeri: Dva draga (t. j. muž i žena), dim uprav, jedan se mogu rit. *Menč. 203.* — Neka tuj prijeka smrt — oba dva bude strt, da majku i sina jedna smrt sadruži. *Vetr. 2, 317.* — Ne moj da kako led kopnimo oba dva, obrni ovi jad objema u pokoj. *Naļ. b. 28.* — Jaoh vilo, a sada kroz vjernu ljuvezan patimo oba dva nemirnu boljezan. *Naļ. b. 86.* Već oba nas taj ljubav ne mori. *Naļ. b. 102.* — Tko dva draga (t. j. momka i djevojku) sad pogubi. *M. Držić. 113.* — Dva mila — združila nebeska slava jes. *M. Držić. 122.* — Vjeru ste dali jedan drugomu (t. j. momak djevojci). *M. držić. 233.* — Sad nijesu druga dva (m. i djev.) državi u ovoj. *Luk. 19.* — Dake ste oba vi (m. i đev.) rańena. *Luk. 151.* — Zled je pakļena, kad se dva ljuvena (m. i đev.) men sobom razdile. *Rań. 28.* — Dva draga (m. i ž.) ljuvena u ogńu i vodi zgiboše združena. *Rań. 195.* — Ter ćemo oba (m. i ž.) vim, gdi je plač vječni, poć. *Zlat. 24.*

Digitized by Google

Gorječe oba dva (Bako i Arijadna) s jednoga plamena. *Gund.* 11. — Vjeraju se i jedine dva najlepša, ki se žele. *Gund.* 126. Da dva mlada jedno žele u životu stravljenomu i da vode dni vesele živeć jedan u drugomu. *Gund.* 382. — Slama i ogań vik ne more na jednomu mjestu stati, što oba dva ne dogore. *Palm. I.* 254. — Ne do drugo za tim vrijeme — otkri jedan drugom ljubav svoju. *Palm. I.* 307. — Dva draga, dim uprav, jedan se mog rit. *Bun.* [illegible]. — Oba (m. i djev.) su vrijedni i gizdavi. *Đorđ. r.* 18. — Tako tuj dva mlada goreć u ljubavi prođoše. *Đorđ. r.* 107. Kad bjehu — planinom — oba dva mlađahna, ali pođe Turčine djevojci govoriti. *Boaš.* 102.

Tako tu dolazi i **svaki** u obliku muškoga roda, kad se tom riječju označuje mužko i žensko; a u štokavštini kazalo bi se oblikom sredňega roda **svako**, prem da ja za sada za taj pojav ne imam primjera iz nar dňega govora. Svak reci razlog svoj: — ti prvo reci tvoj, ona ce pak riti. *Vetr.* 2. 480. — Da **svaki** od nas tri cvileći uzdiše, a toj jes: ljubav ti i ja i vila. *Nal. b.* 58. — Vjerno svaki nas (m. i djev.) dvori te i služi. *Nal. b.* 59. — Svaki nas (m. i đ.) dan i noć u želah da trudi. *Nal. b.* 77. Ne pristav svaki nas (m. i đ.) jedovno jer cvili. *Nal. b.* 86.

Novočakavski primjeri: Počeli tac i ki jedan drugomu pripovedat. *Mikul.* [illegible]. — Dragi moj, kako san te teško čekala. Sad ćemo se mi dva ženit. *Mikul.* 87. — Mi ćemo se na ńih (t. j. na hajduke) namerit, pa te nas oba dva (muško i ž.) ubit. *Mikul.* 99. — Stegne sabju, da ce oba dva (mater i starca) ubit. *Mikul.* 107. — Fran se i Lijana v kamari zgovara: homo mi dva, Frane, ca do Raba grada. *Mikul.* 157. — Na ti pol moga prstena, ako bimo se kada jedan od drugoga odalečili, da moreš dokazat, da san ti ljuba. *Mikul.* 84. — Va ten mestu, kade su oni dva (m. i ž.) živeli. *Mikul.* 95. — Tu su po tle lipo živeli (m. i ž.), aš su jedan drugomu oprostili. *Mikul.* 10. — Hodmo mi dva (m. i dj.) k Dunaju. *Jač.* 12. — Ne zabi se mila z mojega imena: ako se ti z mojega, ja ću se z tvojega, ter ćemo se mi dva jedan ziz drugoga. *Jač.* 71. — Ljubav mora kod nas obadvih ostati. *Jač.* 174. — Teško im je v srci, ter oba dva (m. i dj.) tužu. *Jač.* 415. — Ter se lipo razlučili jedan od drugoga (m. i ž.). *Jač.* 445. — Pa ću kitit brata i nevestu, kitiću ih oba lepim cvećem. *Istr.* 1. 19. — Milosti radosti! kad se dva (m. i đ.) raduju. *Jač.* 689. — 'Ko on dragu ima, ja imam dragoga, pak ćemo marit jedan za drugoga. *Istr.* 2. 21. — Ne ćemo marit

jedan za drugoga (m. i đ.). *Istr. 2, 26.* — Mi dva mlada (m. i đ.) najbližńa smo rođaka. *Istr. 2, 105.* — Svi tri (t. j. momak i dvije ženske) jesu skupa večerali. *Istr. 1, 62.*

Rijetki su primjeri, da se tu spomenuti brojevi u obliku srednjega roda upotrebljavaju: Kadi stanu, totu lažu, pak nas dvoje milih mrazu. *Jač. 43.* — Da je prokleta 'na majka, ka dvoje dragih rastavla! *Jač. 445.*

Kajkavski primjeri: Po ńem (gradu) se šeču dragi dva. *Plohl 3, 23.* — Bog nam poživi oba dva (m. i đev.). *Plohl 3, 56.* — Sin prijel je mater okol vrata i kušnoli so se obedva. *Val. 15.* — Ovi dva (m. i đ.) su ne znali, kaj bi počeli. *Val. 18.* — Ovi obadva su zrasli, pa su se oženili. *Val. 87.* — Štela je ove dva poseči, ńega i ženu. *Val. 108.* — Rekel je, da se ne sme dotekniti jeden drugoga (m. i ž.). *Val. 126.* — Jen put je bila jedna dekla i sluga. Ovi dva imali su jednoga sina. *Val. 150.* — Jen put su bili dva ljudi, muž i žena. *Val. 282.* — Onda su išli 'si tri (t. j. jedan momak i dvije ženske) vu drugu hižu — onda su išli 'si četiri (t. j. 1 m. i 3 ž.) vu tretju hižu — onda su išli 'si pet (t. j. 1 m. i 4 ž.) vu jednu veliku palaču. — Ovi su se četiri (t. j. 1 m. i 3 đev.) seli okolo stola. *Val. 100.*

U štokavštini u takvim slučajevima pravilno stoje oblici dvoje, oboje itd., jedno drugoga itd.; na pr.: Dvoje su se zamilili mladi. *V. pj. 1, 343.* — Dvoje mili u milosti raslo. *V. pj. 1, 345.* — Te svedoše dvoje mladenaca. *V. pj. 2, 82.* — Oboje smo izgubili glave (m. i đev.). *V. pj. 3, 21.* — Jedno drugo suzama umiva (t. j. brat i sestra). *V. pj. 3, 25.* — Ukopaše jedno do drugoga (m. i đev.). *V. pj. 1, 341.* — Kopaju jedno do drugog (m. i đev.). *V. pj. 1, 421.* — Borika se oko bora vila, — čemerika oko obadvoga. *V. pj. 1, 345.* — Da bog dade, da se razumremo (Turkińa i ajduk), al da jedno drugo ne vidimo. *V. pj. 3, 63* — Venčaju se ńih dvoje. *V. prip. 19.* — Nađe svoju ljubu, i oboje se vrlo obraduju, kad se sastanu. *V. prip. 21.* — Obeseli se jedno drugome, pa mu đevojka reče. *V. prip. 94.* — Naći ćeš ih oboje (sina i snahu) jedno do drugoga mrtvo. *V. prip. 113.* Uhvate jedno drugo za ruku i jedno drugom dokaže, da se ljube. *V. prip. 120.* — Kad se poslije sastanu vuk i lisica, zapita jedno drugo, kako uteče. *V. prip. 180.* — Zapita, od kuda su ńih dvoje (brat i sestra). *V. prip. 110.* — Pritrče oboje, i car i šćer, k ńemu. *V. prip. 118.* — Nijesmo jedno drugom drago. *V. herc. 226.* — Opkladi se momče i đevojka, jedno drugog da

Digitized by Google

s' doditi ne će. *Rajk. 83.* — Oboje tude ukopaše (t. j. m. i djev.). *Juk. 89.* — Svi su troje (dva brata i sestra) crnoj zemlji pali. *Srem. 113.* — Sramota je dvome (t. j. vili i Marku) na jednoga. *V. pj. 2, 67.* — Dvoj' se milo zaašikovalo. *Rajk. 22.* — Traži sine Stoju i Stojana, a oboje brata i sestricu. *V. pj. 2, 26.* — Odoše u svet sve troje (dva brata i sestra) jedno drugo tražeći. *Stef. 146.* — Oboje (m. i ž.) okrenu bežati. *Stef. 162.* — Svi troje (žena sa dva sina) stropoštadu se u vodu. *Stef. 206.* — Razgovarali se muž i žena, oboje suludasto, — pa najpotle počnu jedno drugome pričati čudesa. *Vrč. 21.* — Oklade se muž i žena, ko će od ńih dvoje prije progovoriti. *Vrč. 24.* — Dvoje mlado zaspalo, jedno drugom govori. *Petr. 1, 179.* — Spodbiše se (Marko i vila) po pleći junačke, obadvoje u travu padoše. *Petr. 3, 133.* — Jedno drugom (Marko i vila) vjeru založili. *Petr. 3, 142.*

Ko iznimka mogu se smatrati u štokavštini onaki primjeri, koji čakavskim i kajkavskim odgovaraju: Dva se draga iz mala gledala: Ive jedno, a Jelina drugo. *V. pj. 1, 342* (iz Sińa). — Dva se draga vrlo milovala. *V. pj. 1, 341.* — Mi smo jadni, sinko, obojica (mati i sin). *V. pj. 2, 8* (iz C. Gore). — Začuje — đe se dvojica u velike degaju, pa pogleda, kad li dolećeo vilenik i vila. *V. prip. 100* (iz Boke). — Počne na obojicu (na vraga i babu) vikati. *Vrč. 43.* — Počne neko muža a neko ženu pitati: što ti se dogodilo? A oni obojica kažuju. *Vrč. 24.*

4. Mjesto jedan put, dva put itd. i mjesto prvi put, drugi put itd. ima kako u kojem narječju više i mańe različnih izraza.

U staroj čakavštini: Ni jedni zavezi — ne mogu se prvič zavezati. *Vinod. 124.* — Ako tat bi se mogal prvič moliti, drugovič se ne mori. *Krk. 283.* Svaki prvić vani kaže, da ti u svem dobro stvara. *Karań. 35.* — Amivizu drugoč ne daše udriti *Alex. 265.* Misec jur sviteći drugoč se kazaše. *Marul. 19.* — Zadar petoč zauzda. *Karań. 211.* Pokli ulizu jednoč doli u paklene duše boli. *Marul. 323.* Nije voļan — vazimati, ča godi mu je jednoć oslobodio. *Pol. Š. 189.* — Jednu molitvu triš činil je hoteći, jednoć moliv ne muiš, da č' milost doteći. *Marul. 207.* — Hoću, da te svi tuj biju — svaka jednom, a ona i triš, ku s' udrila. *Marul. 263.* — Petar jednom u dvor poje, a triš meštra zatajo je. *Karań. 263.* — Dvaš dariva, ko poteži. *Karań. 39.* — Dvač milostiv, dvač mogući. *Karań. 534.* — Cesar ki triš konsul bio je, i u Rim tri krat slavi sebe.

Digitized by Google

Kavań. 29. — Da te jedno krat daj još budem pohodit. *Hekt. 68.* — Svak jedan krat mre na sviti. *Kavań. 2.* — Obeća tisuć krati, — er prevari tó krat boga. *Kavań. 443.* — Ki dohajahu prvom u žardin saj, s čudom govorahu. *Marul. 78.*

U starom dubrovačkom narječju: Drugović otvori prsi. *Menč. 29.* — Koliko sad slovi, dvaš bi ga veći glas. *Menč. 335.* — Mnogiš pri vodi sama bih zaspala. *Vetr. 2, 278.* — Jur se njekoliš — nebeski okoliš obrnul. *Dimitr. 98.* — Moćeš doć svaki dan dvaš i triš. *Naļ. a. 229.* — Šad me je dvaš gore skončao nepokoj. *Naļ. b. 47.* — Er su triš mudri, kažu se šes krat ludi. *M. Drž. 3.* — Dvaška ob dan pehar blage tej vode pijah. *Bobaļ. 213.* — Mališ sama zled človiku dohodi. *Rań. 217.* — Od vuka huđi dvaš. *Gund. 150.* — Svijem glasom triš zaupi. *Palm. k. 14.* — Moj plam dvaš ima rastjeti. *Đorđ. r. 15.* — Dvaš omjeri, a jednom pristrizi. *Dan. posl.* — Jednoč — o malo bi kopjem proboden. *Đorđ. S. XXI.* — Ovo dan je, ki dohodi jednom nami na godište. *Gund. 125.* — Ja sam jednom krati ńemu život sahranila. *Palm. II., 199.* — Boļe se jednom rascrļeńet neg sto krat blijedjet. *Dan. posl.* — Veće krat čije zlo primi se susjeda. *Vetr. 2, 481.* — Godiš je velik broj, veće neg sto krat sto *Naļ. a. 229.* — Mnokrat hodismo po ravnoj livadi. *M. Drž. 426.* — O tri krat i pet krat dan oni blaženi! *Rań. 131.* — Arapa se uz ńih često tri tisuće tri krat stalo. *Gund. 329.* — Dobivahu deset krati. *Palm. I., 302.* — Svako ļeto tu tri krati vas Israel dohođaše. *Palm. k. 16.* — Bih kriva tuj dva krati. *Đorđ. M. 93.* — Koli krati moj se užeže bijes. *Đorđ. M. 38.* — Ukaza tuj vele krati svoju snagu. *Đorđ. S. XX.* — Duh nečisti ga često krati vađaše izvan sebe. *Đorđ. S. XX.* — Jer se veće puta zgodi. *Bobaļ. 206.* — Boļe je veće puta ostrić neg jednom odrijet. *Dan. posl.*

U novijoj čakavštini: Prvić on pošaļe vojšćane na poļe. *Jač. 500.* — Ar je i po drugić Turak ńe obladal. *Jač. 497.* — Tretić se je spravila vsa kršćanska sila. *Jač. 497.* — Ogletc se zadńić simo. *Jač. 623.* — More pojist na jednuč pol hliba. *Jač. 586.* — Ne jednoč al dva krat, neg — sto krat. *Jač. 68.* Ki k koj v selo hodi, retko krat ju vzame. *Jač. 94.* — Mnogi krat ga jesam nakrmila. *Jač. 470.* — Jedan put je hodil kraļev sin na lov. *Mikul. 58.* — Ale treti put govori: ča san namislel. *Mikul. 58.*

Digitized by Google

[illegible] po čelu vudril, rekel [illegible] to bode tvojemu [illegible] štrtić vudril. [illegible] — [illegible] drugoć se je stepla — i [illegible] bile tak, da je [illegible] — Na jenkrat po-[illegible] — Ja si zutra pedem za [illegible] — Dva ga [illegible] *Vol. 302.* — [illegible] — I drugi put je išel [illegible]

[illegible] treći put. *V.* [illegible] — [illegible] viđo, bogu se [illegible] *Petr. I. 185.* — Dobro bijah [illegible] vuk i lisica. [illegible] *Petr. 2. 137.* — [illegible] *V. herc. 349.* [illegible] jedared, dva [illegible] *V. prip. 20.* — Je-[illegible] — Do sad me je [illegible]

Na [illegible] dva put, tri [illegible] kolom skočio. *V.* [illegible]

[illegible] reče. *V.* [illegible] četvrtoć [illegible] — [illegible] malo ne do-[illegible] — U jednoć mu [illegible] — [illegible] dohodio. [illegible]

5. Nijedan, ijedan [illegible] čakavštini i u [illegible] nikakav, ni-[illegible] nijednim [illegible] — [illegible] se prvić za-[illegible] nijedne rati. [illegible] — [illegible]

[illegible] Er me je strilala [illegible] za krunom [illegible] *Nij. 6. 95.* — [illegible] — Nejma

nijednu vlas izriti me boli. *Kań. 203.* — Brza u kola bez nijednoga ckńenja sjede. *Palm. k. 174.* — Odagno me jesi — bez nikakva razgovora, bez pokoja nijednoga. *Kanav. 127.* — Ljudi bez razloga, za tjerat svoje zloće, bez straha nijednoga rekoše: nije boga. *Đorđ. S. 17.* — Bane je ne da na otkupe na nijedne. *Bogš. 117.* — Isporedi: Ne odvedoše blaga nikojega. *Bogš. 281.*

Tako u novoj čakavštini dolazi nijedan mjesto štokavskoga zaimena niko; na pr.: Dojde najzad i črno kafè, a vidit ni nidnoga. *Mikul. 3.* — Stari govori, da on nijednoga ne vidi. *Mikul. 16.* — Ona j' moja, i nidan mi ju zamrazit ne će. *Mikul. 21.* — A ki van je pomogal? Nidan! Ki j'bil blizu? Nidan. *Mikul. 27.* — Ni mogla na nidan način zaspat. *Mikul. 101.* — Obzira se vila na četire strane, ne zagleda vila nigder nijednoga. *Istr. 1, 28.* — Miko koña za gradom kovaše, nijedan ga z duga ne gledaše, lego sestra i ljuba ńegova. *Istr. 2, 33.* — Isporedi: Dojde najprvo va kuhińu, a va ńoj nikoga. *Mikul. 2.*

Na suprot tomu u štokavštini ima ovakih primjera: Pa se ne boj nikakve sramote. *V. pj. 2, 56.* — Kako ću ja naći ovo mjesto bez ikakove bilege. Vrč. 6. — Nigde nikoga nemaš do mene jedinu. *V. prip. 48.*

V. Prislovi.

1. Vrijedno je, mislim, izložiti mnozinu prislova i još ńeke druge načine, kojima se pojam kakvoga pridavnika, drugoga prislova, glagola, kad kad i samostavnika pojačava. Prem da se u tom sva tri narječja većinom slažu, t. j. za tu svrhu većinom istim se prislovima služe, ipak imade tamo amo i razlike. Ovamo idu:

a) prislovi, koji u obliku prvoga stupńa (positiva) pojačavaju pridavnike, druge prislove i glagole. Takvi prislovi jesu:

Bogato, u st. dubr. narječju: Zač se u toj varate bogato i debelo. *Vetr. 1. 229.*

Čisto u kajkavštini: Ova divojka je čisto lepa, samo zube ima kak lisica. *Val. 147.*

Prislov čisto tu stoji u smislu prislova jako, što se vidi iz ovoga primjera iz iste pripovijetke: Ova jabuka je jako lepa, samo da ima lisičju duhu. *Val. 148.*

Tako je i u ovim primjerima: Koń je bil čisto mršav videti.

Digitized by Google

[illegible] — A [illegible] — je videl da se vre voda čisto burka i da pozoj vre dohaja. [illegible] — A [illegible] je bil čisto prosti človek vu surini. [illegible]

Čudno u star[illegible] čakavštini: Biše čudno slavno sriteńe ńegovo. [illegible]

U starom dubr. narječju: Koji su u raju čudno se vesele. [illegible] — Nu je mni [illegible] znamenit i čudno priečudan. *Vetr.* [illegible]

U štokavštini: Haldukt [illegible] trebovali. *V. pj. 3. 64.*

U tom smislu [illegible] i čudo u štokavštini: [illegible] se je zadužio [illegible]ga. [illegible] — Pa [illegible] bila. *Jak. 328.*

U novij čakavštini: Ne [illegible] bisera, aš [illegible] j' nam čudo potreba. [illegible]

Debelo. u starom dubr. narječju: Zaš se u tej varate bogato i debelo. [illegible]

Dobro. u starij čakavštini: [illegible] biše dobro mil i vezan Aleksandru [illegible] — Ona kuća — da je dobro [illegible]sta. *M.* [illegible] — [illegible] — [illegible] velmi jedar. *Kuvan. 147.*

U starom dubr. narječju: Neg[illegible] svaki dobro. *Bagš. 205.*

U kajkavštini: Kuga je vre [illegible] dobro poredila bila. *Val.* [illegible] — Misli da vre [illegible] dobro zaspati. [illegible]

U štokavštini: D[illegible] imaš svojeh [illegible]. *V. pj. 3. 68.* — Dobro [illegible] se [illegible]a [illegible] — A [illegible]be te dobro [illegible] — [illegible] sam [illegible] dobro osvetio. *V. pj. 5.* [illegible] — [illegible] dobro [illegible]gladne. *V. prip.* [illegible] — [illegible] dobro [illegible]. *V. pr. 267.* — Dobr[illegible] [illegible]eše [illegible] i pametan. [illegible] — Dobro bijah jed[illegible] [illegible] — [illegible] dobro rano dođoh. [illegible]

Dosta. u st. dubr. narječju: [illegible] slavan dosti svečani [illegible] — I [illegible]strijem dosti sama [illegible] — Ovo su velika dva grijeha Davidova, za koja [illegible] dosta [illegible] XXV.

U novij čakavštini: Bil [illegible] i žena i živeli su va dosta [illegible] mira. [illegible]

U kajkavštini: [illegible] su dosti dalko od nega [illegible]

U štokavštini: Abraham je [illegible] i sebe dosta umorio. [illegible] — [illegible] dosta mladom i priklad[illegible] [illegible]

Golemo, u staroj čakavštini: Goti, ļudi tvrdi i golemo ļuti. *Dukļ. 2.*

Grdo, u st. dubr. narj.: On Filiste mnokrati grdo razbi u boju. *Đorđ. S. 99.*

Grozno, u novijoj čakavštini: Pismo štije i grozno se zmije. *Maž. 111.*

Jako, u staroj čakavštini: Al krepostnih tajao nisam, nego sam ih slavio jako. *Kavań. 163.*

U st. dubr. narječju: Škripļu od tamnice brave jako utvrđene. *Kanav. 455.* — Mrzim na ńih jako. *Đorđ. S. 224.*

U novoj čakavštini: Rodi jednu jako lipu kćer. *Mikul. 138.* — Ča se jako Miko na vas tuži? *Istr. 1, 14.*

U kajkavštini: Ve je vre bil jako jaki. *Vaļ. 134.* — Ja sem ti jako gladen. *Vaļ. 207.* — Kaj se tak jako plačeš? *Vaļ. 50.* Vumre stari, a stara je bila jako slaba. *Vaļ. 250.*

U štokavštini: Kad vide ovo, — jako im bude krivo. *V. prip. 271.* — Vidiš, kako sam ti potavnila jako. *Ban. 139.* — Obe mlade ustrave se jako. *Stef. 2.* — Tu se Marko jako rasrdio. *Kras. 23.*

Krupno, u st. dubr. narječju: Župa ti je Žrnovica sve krupno kamenita. *Bogš. 224.*

Kruto, u st. čakavštini: Macić kruto se tužaše. *Razr. istr. 239.* — Pastir kruto zaspa. *Jerol. 232.* — K nebu ti put čiste, kruto jim zahvali. *Marul 110.* Kruto se je čudit. *Marul. 104.*

U st. dubr. n.: Bolim se kruto. *Drž. 433.*

U n. čak.: Bogatstvo se kruto povekšalo. *Jač. 466.* – Kruto bogato on mi ga oženil. *Jač. 475* — Kruto se j' plakala. *Jač. 496.* — Jer se kruto veseliše. *Jač. 443.* — Sluge su se virne kruto prestrašili. *Istr. 6, 10.* — Ženio se kruto na daleko. *Istr. 2, 68.* — Kruto se je Ive razjadio. *Istr. 1 42.*

U kajk.: Vživotu sem kruto droben. *Kuhač 4, 245.*

Ļuto, u st. dubr. narj.: Koliko jes godiš, da ļuto i vrlo ti mene jur vodiš svezana za grlo! *Menč. 175.* — Uzeše srca ļuto bit nemirna. *Palm. k. 111.*

U n. čak: Svekar sis svekrvom ļuto se karali. *Jač. 566.*

U štok.: Jesu l' ovo tvoji dvori, ļuto uski i tijesni? *V. pj. 1, 153.* — Pašu mole i kume ga ļuto *Ogl. 16.* — No je momče domišļato ļuto. *Ogl. 398.* — Ļuto ostanao jedan vo. *Vrč. 397.* Jere sam se razbolio ļuto. *V. pj. 5, 57.* — I tebi će s' zamoliti

Digitized by Google

ļuto. *Petr. 1. 109.* — Luto žao vez'ru Lazaru. *Petr. 2,* ***123.*** — Ali si se ļuto umorio. *Petr. 3, 248.*

Mnogo. u st. čakavštini: Ptolomej biše — dobro **mil i vezan** Aleksandru m n o g o. *Alex. 251.* — To vidivše Kumane **mnogo** ubojaše se. *Alex. 252.* — Biše i človik mnogo naučen. ***Dukļ. 10.*** — Sinka viditi mnogo biše rada. *Marul. 185.* — **Nevoļe sam** mnogo sit. *Marul. 122* — Prikazuju ti dar mnogo mao. ***Luc. 225.***

U st. dubr.: Nu je mnogo znamenit. *Vetr. 2, 190.*

U štok: Ļuto bjeni i mnogo krvavi. *V. pj. 5. 121* — **Čuvši** ovo car mnogo se udivi *V. prip. 260.* — Struk bosioka **mnogo** lijep. *V. prip. 258* — Gospođa se mnogo začudila. *V. pj.* ***5, 291.*** — To je caru mnogo milo bilo. *V. pj. 5. 311.* — **Mali narod,** ma mnogo viteški. *V. pj. 5. 548.* — Paša se je mnogo **rasrdio.** *Jukić. 528.* — Oni legu, a bilo mnogo rano. *Vrč. 253.*

Močno. u st. čakavštini: Gdi sam vapaj slišal, **koga m o ć n o** bi čut. *Marul. 81.* — Močno se muči i močno oznoji. *Luc.* ***227.*** — Ja ti veļu da se močno linis. *Luc. 300.* — **Kad bude peč** močno razažgana *T. J. 114.*

U st. dubr.: I močno [illegible] vidit se u tvoj hip. *Menč.* ***124.***

Nad. u st. čakavštini: Oslobodi sva zemļu israelsku jur od **n a d** vele pogibeli. *Marul. [illegible]*

Po. u st. čakavštini: Na [illegible] grada stojahu **p o duboke** bleže *Marul. [illegible]* — Oni jur s toga jaše **p o veéma tužiti.** *Marul. 88.*

U štok: Zbog mrazeva beše [illegible] *17.* — **Di je tebi** [illegible] — [illegible] pa **ćeš videti.** *V.* [illegible] — Sad [illegible] najmlađu. *Tord. 20.*

Prav. u kajkavštini: [illegible] **p r a v** dišeče **stvari nuter** [illegible] *257.*

Pre. u starij čakavštini: Pre dragi i mili svite **očiju mojeju.** [illegible] — Svi [illegible] pre [illegible] bihu. ***Marul. 13.*** — [illegible]

[illegible] — **Ah. smi**- [illegible] *S. 4.*

U [illegible] čakavštini [illegible] **pridavnici** [illegible] **komparativa ili super**- **lativa** [illegible] — ali je [illegible] pre kasno. ***Mikul.*** [illegible] — [illegible] pre **nejaka.** ***Maž.*** [illegible] *140.*

U kajkavštini govori se taj prislov u isto takvom značeńu; na pr.: Kaj se tužno držiš, rečke ne govoriš? Je li mi je tebi sloščec pre veliki? *Kukuļ. 236.* — Ja te ne mrem v službu zeti, ar si još ti pre slab za službu. *Vaļ. 137.* — Mamica, lehku noć — pre lepu lehku noć! *Plohl 3, 21.* — Sem došla k vam na tužbu — tužba, tužba pre velika! *Kukuļ. 237.*

U štok.: Đaku se to učini pre teško. *Vrč. 118.* — Pre pošten nepošten. *V. posl.* — Prva je mana na tebi, što si ti malen, pre malen. *Kuhač. 1, 21.* — Rekao uskrs božiću: ti si mastan, pre mastan; a on mu odgovori: ti si šaren i pre šaren. *V. posl.* — Umesila pre bele kolače. *V. pj. 1, 297.*

Preko, u staroj čakavštini: Al slušajuć ludo ženu znanoželnu p r̀ e k o više. *Kavań. 72.* — P r e k o tanka, oštra od veće pravda j' u ti dan srditi. *Kavań. 561.*

U štok.: Car videći preko liepu đevojku obraduje se. *V. prip. 260.*

Prem, u staroj čakavštini: Niceto i Anskarij — kleto stado u sveto obratihu p r e m viteški. *Kavań. 303.*

U st. dubr. n.: Prem velik vrh nas jes došo gńiv od nebes. *Luk. 299.* — Ļubav pripravļa neizdrišan, prem tvrd vez, na grlo da stavļa. *Rań. 4.* — Ko visoko prem se peńe, — nizoko sasma pada. *Gund. 368.* — Upazi množ čeļadi prem veliku. *Palm. k. 17.* — Stan iznađosmo u ribara prem uboga. *Kanav. 361.* — O nakazni prem žestoka, ka vas pako s sobom vodiš! *Đorđ. r. 29.* Nu namakni tanahne kočije, na kočije te prem brze bedevije. *Bogš. 312.*

Puno, u štokavštini: P u n o te pozdravļam. *Vrč. 268.* — Navojštio care Tatarine, puno će mi danas dodijati. *Petr. 2, 504.* — To je caru puno drago bilo. *Juk. 483.*

Sasma. sa svim, svim, sve, u staroj čakavštini: Taj muž biše s a s v i m dobar — i velmi spametan. *Dukļ. 10.* — File svojem mužu rodi Jaka, vrijedna s v i m djetića. *Kavań. 149.*

U st. dubr.: S v a s m a se zlo pati u stvari u svakoj. *Vetr. 1, 290.* — Uzdiše i tuži kako s v e plačna stvar. *Vetr. 2, 169.* — Po tleh se uprostri kako s v e mrtva stvar. *Vetr. 2, 170.* — Ku ļubim s v i m veće nego li život moj. *Rań. 138.* — Najprije za stabar tovara priputi, kako sve divju stvar, ka razlog ne ćuti. *Vetr. 2, 167.* — Ko visoko prem se peńe, nizoko s a s m a pada. *Gund. 368.* — Na kraj poļa s v i j e m široka. *Kanav. 61.* — U vijek živeš slavan svijeme. *Đorđ. S. 12.* — Aspid jes zmija sasma

Digitized by Google

ļuta. *Đ[illegible] S. 95.* — Sasma slaba i nejaka ļudska pamet. ***Palm.*** [illegible] 84. — Viđe poļe svim široko. *Gund. 320.* — **Vrh kamenka** svim bogata siva perja trepti kita. *Gund. 299.*

Silno. sila. u štokavštini: Car se s i l n o obraduje. *Stef. 56.* — Mnogo li sam s tobom vojevao. — s i l a mnogo. devet **godin'** dana. *[illegible] 8.*

Strašno. strahovito. u kajkavštini: Pak je počelo s t r a š n o sunce svetiti. *Vaļ. 4.* — Videl je strašno lepu divojku. *Vaļ. 238.* — S t r a h o v i t o se je vse prestrašilo. *Glasn. 6, 140.*

U štok.: Od toga se strašno prepadoše. *V. pj. 5, 197.* — **Car** se strašno rasrdi. *V. [illegible]*

Svršeno. u st. dubr. nari : Hoćeš. s v r š e n o da me smrt umori. *M. Drž. 7[illegible].* — Krasnu te svršeno i dragu bog sazda. *Zlat. 46.*

Teško. u st. dubr. narj.: Jer se stidim oči uzdignut k nebu, k je t e š k o uvrijedih *Đ[illegible] S. [illegible]*. — To Ivanu teško žao bilo. *[illegible]*

U štok : Vidite li dva brata Jakšića. teško ti se paze i miluju. *[illegible] 47.* — Dok izgera k[illegible]a na planinu. teško ga je **Marko** [illegible] *Pet[illegible] 24.* — Teško su nas prevarili Turci. *V. pj. 4. 4.* — I da [illegible] ga teško zamoliti *V. [illegible]*

Tvrdo. u st. čakavštini: Tu sa jedne strane grada t v r d o nalegoše. *A[illegible]*

U st. dubr : Kad smislim [illegible] dan, t v r d o se veselim. ***Menč.*** i *Drž. 478.* — Sluga tvoj, ki za te tvrdo je izmučen. ***Menč*** i *Drž. [illegible]* — Od te tvoje nego de tvrdo se bolimo. *M Drž. 417.* — O tvrda zemlja, — tvrdo ti si stamnila. *R[illegible] 108.* — **Što ti** rekoh [illegible] i dar ovi tvrdo bļudi. *[illegible]*

U štok : Već se mene [illegible] tvrdo. *V. pj. 4. 4[illegible].* — **To je** [illegible]

Trudno. u st. dubr narječju: Trudno me je dostignula **žeđa.** *[illegible]*

Veliko. u st. čakavštini: Vsa gospo[illegible] v e l i k o se **meju sobu** veselihu. *[illegible]* — I tako se veliko meju sobu **pregovarahu.** *[illegible]* — Ta list čtehu. — koma se **veliko ču**divahu vsi. *[illegible]*

U kajk : Ne je pital velik[illegible] *V[illegible] 111*

Vele. u st. čakavštini: V e l e lipa biše. *Ma[illegible] 6.* — **Poniz'** se sam vele [illegible] priti gori *M[illegible]* — Pedeset **vele na**[illegible] *Kr[illegible]* — I vele krstjane [illegible]aše. *Dakļ. 7.* — [illegible] je meni vele drag. *H[illegible]*

U st. dubr.: Za što vam će vele drago naša majka zahvaliti. *Vetr. 1, 241.* — O Dubravko ļepša vele od svijeh vila u Dubravi. *Gund. 136.* — Danaska smo srećne vele. *Palm. I., 95.* — Da je poļe konav'osko vele čudno i široko. *Bogš. 222.*

U štokavštini (vrlo rijetko): Ti si vele bogu zgriješila. *V. herc. 310.*

Velmi, veomi, veoma, u staroj čakavštini: Taj muž biše — velmi spametan. *Dukļ. 10.* — Rod — dobro zdrio, velmi jedar. *Karań. 147.*

U st. dubr.: Jere se začudih velmi ja vidiv toj. *Menč. 86.* — Velmi se čudim ja, kroz koji uzrok sad veomi većma sja prislavni ovi grad. *Naļ. b. 9.* — Nut, što sam veoma sijed. *M. Drž. 60.* — Ńekim sam velmi drag. *Rań. 192.* — Lijepa ti je za isto običaj veoma. *Gund. 146.* — Sreća je bila veoma blaga *Palm. I., 94.* — Što veoma želim, ako i vidim, još za istinu ne držim. *Dan. posl.*

U štok.: Što veoma razgońaše Turke. *V. pj. 2, 52.* — Nevjesta se bani i veoma fali. *V. pj. 1, 489.* — Veoma se posilio. *Ogl. 163.* — I'a je veoma srdit i nezgodan. *Petr. 2, 246.* — Veoma je stidna i prikladna. *Petr. 3, 36.* — Iđaše veoma nešto zamiļen putem. *Vrč. 129.*

Visoko, u st. čakavštini: K vam gre Judita gospoja visoko poštovana. *Marul. 4.*

U štok.: Visoko me vi opečaliste. *Petr. 3, 68.*

Vrlo, u staroj čakavštini: Vrlo se uzbolih. *Marul. 162.* — Ki se umjetan kaže vrlo. *Karań. 48.*

U dubr. narj.: Koliko jes godiš, da ļuto i vrlo ti mene jur vodiš svezana za grlo! *Menč. 175.* — Družina su ńega vrlo poslušala. *Bogš. 314.*

U nov. čak.: To se ńemu vrlo na žal dalo. *Kukuļ. 152.* — To se pašu vrlo na ža' palo. *Istr. 1, 21.*

U kajk.: Vrlo se nasmije *Vaļ. 69.*

U štok.: Od žalosti vrlo zaplakala. *V. pj. 2, 8.* — To je ńemu vrlo milo bilo. *V. pj. 2, 25.* — Bio je nekakav pop, koji je vrlo slabo znao pisati. *Vrč. 100.* — Vrlo tańi od svake jelike. *Petr. 1, 271.* — Vrlo nejaki čobani. *Petr. 3, 45.* — I vrlo se Ture zamislilo. *Juk. 328.* — Ja sam vrlo baš opotrebio. *Marj. 117.* — Ja sam junak, vrlo iz daleka. *Petr. 2, 519.* — Prva je mana na tebi, što si vrlo malačak. *Kuhač. 1, 21.* — (Žena), koja je vrlo slabo očima gledala. *Vrč. 15.*

Digitized by Google

Zdravo, u štokavštini (po istočnim krajevima): Dopadnu joj se zdravo prasici. *Stef. 188.* — Pred ponoć zarže šuga (neki koń) zdravo u tri puta *Stef. 218.* — Koji zdravo diže nos, taj će skoro ići bos. *V. posl.* — Ne bole me zdravo. *Ban. 40.* — Nađe jednu kulu zdravo visoku. *V. prip. 191.*

Zlo, zle, u starom dubr. narječju: Srdašcem zļe vene od gorcijeh jur tuga. *Menč.* i *Drž. 474.* — Znaj voće nezrelo jedući ki traju, usta im nemilo zlo grka ostaju *Raň. 40.* — Zlo ti sam jadovan, vaj meni nebogu. *Raň. 61.* — Ńekim sam velmi drag, a ńekim zlo mrzeć. *Raň. 192.* — Zbor mogući zlo na ń mrzi. *Palm. k. 7.* — U mnoštvu zlo smetenu na sve zgode svak (se) čuđaše. *Palm. k. 187.* — Počeše oni tad oda svih tih strana udarat zlo na grad. *Ban. 55.* — Zlo nemoćan kad ležeći nemah mira ni pokoja. *Bogš. 218.*

U štokavštini (vrlo rijetko): Mene bije deda Laudane, — zlo me bije, da ga bog ubije. *Stojad. 2, 85.*

Žestoko, u st. dubr. narječju: Preda ń padamo žestoko plačući. *Dorđ. S. 154.*

U štok.: Naijedi se žestoko. *V. prip. 233.* — Uplaše se žestoko. *V. prip. 273.*

Svi tu navedeni prislovi, ako i po gdje gdje još pridržavaju ńešto od svoga pravoga značeńa, ipak taj glavni posao vrše, da kakvo svojstvo ili radńu na neobičnom stupńu pokazuju.

b) U primjerima sprijed navedenim pojačava se prislovom pridavnik, drugi prislov ili glagol: rijetki su slučajevi, gdje se takvim prislovima samostavnici pojačavaju. Na pr. u staroj čakavštini: Ki biše velmi krstjanski neprijateļ. *Dukļ. 9.* — Vidih rajske uresne pre-lijeposti. *Kavań. 474.* — Ja na izgledu božanstvene pre-dobrote tebe ļubim. *Kavań. 510.*

U kajk.: To bi bilo pre-grehota. *Kukuļ. 224.*

U štok.: Pre-prijateļ neprijateļ. *V. posl.* — Vjeri se jedan vrlo mršavi mladić, a pri tom vrlo fališa. *V. prip. 122.* — Bio jedan čoek mnogo siromah. *V. prip. 122.* — Jesu Turci odviše junaci. *V. pj. 3, 36.* — Bio jedan čovjek vrlo kamatnik. *Vrč. 165.* — Kum odveć tvrdica — ni najmańe (se) ne obeseli. *Vrč. 164.* — Pode nekakav čovjek po svijetu, vrlo tvrdica i štedļivac. *Vrč. 167.* — Bio je u nekakvom manastiru đak jedan vrlo izjelica, a pri tom imao je i kaluđera odveć tvrdicu. *Vrč. 242*

Digitized by Google

Rekao bih, da su takvi primjeri u štokavštini još najobičniji. S takvim primjerima isporedi one, u kojima mjesto prislova pred samostavnikom stoji pridavnik, koji po značeńu onakomu prislovu odgovara; na pr.: Bio nekakav pop vrlo zenđil, a pri tom veliki tvrdica. *Vrč. 110.* — Bio iguman veliki tvrdica. *Vrč. 118.* — Al' je Rade čudan plivač bio. *V. pj. 3, 51.* — Dva sestrića, dva Voinovića: U piću su teške pijanice, a u kavzi ļute kavgaģije. *V. pj. 2, 29.* — Djevojke su silne podsmjegluše. *Petr. 1, 294.* — Ona je bila velika ćutalica. *Stef. 84.* — Pa što lepa beše (kći), ali što beše velika radilica (mjesto: vrlo radļiva). *Stef. 100.*

© Kad kad se gdjekoji od prislova sprijed navedenijeh jedan drugim pojačavaju. Tim načinom pojačani prislov dobiva značeńe tako zvanoga absolutnoga superlativa. Najviše takvih primjera ima kod dubrovačkih pisaca.

Staročakavski primjeri: Tondal tada vele kruto drhtaše. *Tond. 112.* — Tada poča Tondal plakati vele moćno. *Tond. 115.* — Za što se mnogo tvrdo i nemilostivo bijahu. *Dukļ. 3.* — Vazda me na zlo svako ti potica vele jako *Marul. 314.* — Poznajem, da me si tvojim počitanjem mnogo tvrdo obezao. *Luc. 225.* — Grlo naslađiva veoma vrlo. *Kavań. 20.* — Leti i kosi veoma vrlo *Karań. 25.* — Sve skončava i sve dere, tko veoma vele ždere. *Kavań. 26* — Cijeć ļubavi, mudrosti — procijeńen veoma dosti. *Kavań. 149.* — Bol je trudna veomi dosti. *Karań. 427.*

Starodubrovački primjeri: Vele bih tvrdo rad, da pamet stavi svak. *Naļ. a 260.* — Naglo su bjeguće prem sasma radosti *Rań. 12.* — Tuj vilu opazi, za kom ga ļuven plam velmi zlo porazi. *Rań. 43.* — Ļubim te velmi ja prem sasma svršeno. *Rań. 129.* — Dvi stvari, obje dvi prem sasma pri hude. *Rań. 134.* — Veomi se razum tvoj zlo vara *Rań. 193.* — Plačni Petar — žalostan veomi priko rad Jezusa uhićena — bješe pred dvor došao. *Palm. k. 71.* — Svaki se od nas ustrašio veomi jako. *Palm. k. 97* — Jezus pobrinu se ļudstvu tomu žaleći ga jako dosti. *Palm. k. 126.* — (Drze se) uvrijeđeni s tej nescijene prem saviše. *Palm. k. 137.* — Poznaju se, da su ļuto zlo skrivili. *Palm. k. 187.* — Toj vidjet jes inim prem sasma nepravo. *Bun. 28.* — Tko se ukine iz visine, ubije se veomi vele. *O. Mašibr. 205.* — I bjehu ga strijelami veoma teško obranili. *Bogš. 61.* — Na to mi se Janko veoma ļuto ražalio. *Bogš. 79.*

Digitized by Google

Novočakavski primjeri: Ali su se kruto jako prevkanili. *Jač. 197.* — Počela ih pre jako karati. *Jač. 454.* — Škender mu se čini vele kruto tužan. *Istr. 2, 112*

Kajkavski primjeri: (Devojka) je ne mogla gledati, kad se je jako strašno boril. *Vaļ. 122.* — Onda postanem koń, pak me jaše preveć jako, za to sem tak suh. *Vaļ. 245.*

Štokavski primjeri: Jedan ždral pred svima izmako po zdravo. *V. prip. 279.* — Mnogo li sam s tobom vojevao, sila mnogo, devet godin' dana. *Srem. 8.* — Čudno ti si odviše lijepa. *Petr. 2, 483.* — (Šipak) stajaše na svom stablu dosta po visoko. *Vrč. 181.*

(đ) Neki od navedenijeh prislova primaju i oblik komparativa i superlativa u toj službi pojačavańa: naprimjer u staroj čakavštini: I kotal na tle pal zazvoni još bolje. *Marul. 254.* — Koja zvir najgore ujida. *Hekt. 31.* — Ni s nikimre skladan človik, ki liše inih sobom je neskladan u ričih i dilih. *Marul. 126.* — Ovu pomńu ima liše svih imati. *Hekt. 42.* — Padaju dažji, snizi i gradi — po gorah najliše. *Hekt. 15* — Oštra odveće pravda je u ti dan srditi. *Kavań. 561.* — Veće blag ne biše tad meju Žudiji. *Marul. 77.* — Najveće on udi, koji se pričińa kažuć, da ti prudi. *Hekt. 41.* — Radi, nas većma obost *Karań 24.* — (Isus) svoje krjeposti za ń uzdvoji, veće dobar neka mu je. *Kavań. 534.* — Zgriješiše oni ne znajuć ga, ovi vrļe poznajuć ga. *Kavań. 449.*

Kad kad se takav komparativ još drugim prislovom pojačava, na pr.: U noći mož' molit boga vele bolje. *Marul 157.* — Uboštva sve nevolje podnesti ćeš vele bolje uńajući vazda u boga. *Marul. 261.*

Kad kad suviše i onaj prislov, kojim se komparativ pojačava, u obliku komparativa stoji, te se jedan komparativ drugim komparativom pojačava: na pr.: Ako i nejacih nas mniš, -- veće paprenih zrn ļući tebi javimo se. *Alex. 253* — Vridnija je meni tvoja glava veće od vsih glav zemaļskih. *Alex. 279.* — Jer pravden gospodin pravdu skriti ne će, a budući božji sin, koli pri veće. *Marul. 121.*

Primjeri iz dubrovačkih pisaca, gdje takav prislov stoji u komparativu ili superlativu: Neg ono ja bolje hotijah iskusit. *Naļ. a. 197.* — Za to Ivo ništa ne hajaše, neg kundakom bolje udaraše. *Bogš. 305.* — Ah, za što ste svak čas gore tvrdi, kako stanac kami. *Kanav. 119.* — Kako bi još jače svemogućega

Digitized by Google

počastio. *Đorđ. S. XXIII.* — Neka svi narodi, najliše krstjane, po krvi i vodi spasu se i shrane. *Vetr. 1 304* — Većma se odmeće ńe lukom oholim. *Menč. 383.* — Razbiraj još veće i stavi svu pamet. *Vetr. 1, 268.* — Najveće treptjehu videći čudo toj pastiri, ki bjehu u gori zelenoj. *Vetr. 1, 305.* — Za č mi je draga već, nego li imanje. *Menč. 23.* — Veće u scijeni dobra riječ neg dar jes. *Dimitr. 5.* — Tko bogat najveć jes vrhu svijeh pod nebi? *Dimitr. 17.* — Sve što se plašiš već, to ćeš pri umorna leć. *Raň. 144.* — Svak se čudi, ja najveće. *Đorđ. r. 114.* — On je od muke veće mrtav, živ nego li. *Đorđ. M. 77.* — Pače me sili, da mi je Poliniče od ńega već mili. *Bun. 14.* — Misal me obujmi odveć velika. *Menč.* i *Držć. 484.* — U svjetu ne bud' odveć brz ni prik. *Dimitr. 10.* — Tko ti tu smrt zada žestoku odveće *Raň. 113.* — Žedan jelin ište — kladenac želno odveće. *Đorđ. S. 68.* — Je da srce tvrdo odviše ganu. *Gnud. 390.* — Zli naraštaj i opaki, ki razļuti boga odviše. *Đorđ. S. 131.* — Stražnik biše — zbabļen crnac, grd saviše. *Gnud. 459.* — Tvrđe te ja želu, neg sunce rozica. *Menč.* i *Držć. 502.*

Primjeri, gdje se komparativ još drugim prislovom pojačava: Ku ļubim svim veće nego li život moj. *Raň. 138.* — Tvoj život veće vele, neg svoj isti ļubi. *Gund. 356.* — Riječi, — ke ja ļubim vele veće neg li istoga mene. *Đorđ. S. 202.* — Nu j' to malo: sasma veće uzdignuću tvoje urese. *Đorđ. S. 141.* — Kroz koji uzrok sad veomi većma sja pri-slavni ovi grad? *Nal. b. 9.*

Primjeri, gdje se suviše komparativ komparativom prislova pojačava: Žestoča s' veće, neg pakao nemili. *Raň. 200* — Vrednija mnogo već od srebra i zlata. *Raň. 201.* — A človik u većoj što je na svit nevoļi, to veće pri božjoj milosti jes boļi. *Raň. 207.* — Veličanstva riječ tvoga u meni je jača veće, neg života ļubav moga. *Kanav. 312.* — Na zlo sve gore i muku huđu već, nego li da umre, hrani se sad živeć, *Bun. 8.* — Bratjo, eto plašivijih jes zvijeri veće od nas. *Đorđ. M. 132.*

Novočakavski primjeri: Oči zapaļuje, da boļe okańuje. *Jač. 109.* — Sad je on počel zdvajat, još jače oboli. *Mikul. 27.* — Još se ona sad više prestraši. *Mikul. 5.* — Već bin volil van magarca, nego tebe tako starca. *Istr. 6, 33.* — Jedina u majke preveć je prokšena. *Jač. 477.* — Za predivo vaše preveć ne marite. *Jač. 593.* — Preveć smo se odalečili. *Mikul. 59.*

Digitized by Google

Kajkavski primjeri: Maček se još bolje preplaši. *Valj. 272.* — Ako budem baš po danu bole teško delal, barem budem po noći mira imal *Valj. 59.* — Očemo, da bude bolje materi za njega žal. *Valj. 76.* — Ljubil je svoju ženu bolje, neg samoga sebe. *Valj. 19.* — Dojdi potlam, bum potlam bolje debela i tusta. *Valj 267.* — On ga je meštriju učil, ali preveć je bil bedast. *Valj. 214.* — Osel je porad preveč velikoga podnašanja pobegel. *Valj. 278.*

Štokavski primjeri: Begu bolje popriteže ruke. *V. pj. 3, 21.* — Bolje joj je b'jelo lice nego hartija. *V. herc. 244.* — Oni žale troje djece male, a najbolje Kremenska kraljica. *Juk. 413.* — Predaše se tri srpske vojvode. kojih smo se najgore bojali. *Petr. 2, 296.* — Tad junaku grđe žao bilo. *V. pj. 2, 26.* — Sve se selo uzbuni od straha grđe, nego da je došlo stotinu hajduka. *Vrč. 152.* — To đače ne sluša, — više konja jaše, bolje sablju paše, većma vino pije. *V. pj. 1, 171.* — Reče lisica vuku, da dobro ne preskakuje, da preveć na stranu skače. *V. prip. 180.* — Al djevojka odveć mudra bila. *V. pj. 1, 751.* — Bio nekakav ciganin odveć lukav. *Vrč. 304.* — Đevojka je odviše lijepa. *Petr. 3, 9.*

e) Kad kad se mjesto prostoga prislova upotrebljava perifrastičan način za pojačanje kakvoga pridavnika ili glagola Primjera moglo bi se valjda dosta naći, ovdje će ih se samo nekoliko navesti, kao iz stare čakavštine: Nevolje sam mnogo sit i trujen do volje (= vrlo). *Marul 122.* — Kako koren z'o izveda goru travu kud i kamo (= vele), tako i dobar — — *Kavań. 75.* — Koji rad bi previditi, a vara se kud i kamo (= jako), što se ima dogoditi. *Kavań. 467.*

U kajk.: Svoju čer za veliko je štimala (= jako). *Valj. 228.*

U štok.: Čuju, da se majka i kćer nešto u veliko karaju. *Vrč. 137.* — To je Muju ža' na svjetu bilo. *V. pj. 2, 9* — Uzme tolagu, te ju isprebija do zla boga. *Bos. ptij. 1, 112.* — Popane tolagu, te ženu isprebija do žalosti. — *Bos. prij. 1, 112.* — Bio pro mjere lakom. *Vrč. 10.* — Jednom se na pašju zavade baba i vrag. *Vrč. 43.* — Baka imala unučad vrlo opaku, te se s njima jedan dan u guste zainadi. *Vrč. 69.*

f) Najprimitivniji način pojačavanja sastoji se u tom, da se mjesto dodavanja kakvoga prislova onaj pridavnik, prislov ili glagol, kojega pojam treba da se pojača, ponavlja, t. j. on se po dva (i tri) puta kaže, i to obično asindetičnim načinom ili s veznikom i. Najviše takvih primjera nalazi se u novoj čakavštini i kajkavštini,

Digitized by Google

ali ih imade i drugdje: na pr. u staroj čakavštini: Ki je sad hoteć, da vlada zemļom svom, malo malo (= vrlo malo) posteć piča će bit crvom. *Marul. 18.* — Brzo brzo za istinu tvoju jakost smrt dostignu! *Marul. 313.* — To s ispuńenjem skoro skoro bude. *Marul. 9.*

U st. dubr.: Počeše (mravi) — po tom letjeti po lako po lako. *Vetr. 2, 85.* — Ovčica gdje hodi po lako po lako. *Vetr. 2, 95.* — Da uda' se ti brzo brzo za mene mlada, da te stari ne dopade *M. Drž. 211.*

U n čak.: Teško teško, da biš ti to mogla učinit. *Mikul. 20.* — Opazi mladić jednu lipu lipu divojku. *Mikul. 113.* — Jutro se zbudi i gre delat ta malin. Dela dela, i već je polne. *Mikul. 91.* — Ali ga je čovik tental i tental i najzada ga natental. *Mikul. 110.* — On sad misli i misli, ako bi mu obećal. *Mikul. 118.* — (Grad) je čovečjun krivjun već puno i puno let prokļet. *Mikul. 124.* — Žena mu opet dojde. — gļeda muža gļeda i projde. *Mikul. 126.* — On se brani i brani, da on toga ni učinil. *Mikul. 136.* — V sobotu na večer stala sam i stala, na moga miloga teško sam čekala. *Jač 285.* — Daj ti, mali, mane tu kravu, a ja ću tebe ovoga lipoga lipoga svića. *Mikul. 109.* — I gre ona borme za ńimi i biži i biži. *Mikul. 93* — Počme kosit: kosi kosi, ale ča more jedan čovik pokosit? *Mikul 89.*

U kajk.: Dene na pot veliki veliki kamen. *Plohl 1, 121.* — Dal mu je penez puno puno. *Plohl 1, 126.* — Onda on pil vodu dugo dugo *Plohl 1 116.* — Onda je muž pak nabijal nabijal taj kolebar s kladivom na glavu. *Plohl I. 125.* — On večer vidi jednoga ogńa dalko i dalko. *Vaļ. 105.* — Dal mu je vnogo vnogo penez. *Vaļ 148.* — Budem li ih dostigel? — Lehko i lehko. *Vaļ. 28.* — Budemo li ih mogli dostići? — Teško i teško. *Vaļ. 29.* — Ja je komaj i komaj hranim. *Vaļ. 99.* — Stala sam se rano rańeno. *Plohl 3, 12.* — Spazi vuka — a on vudri vudri po ńem. *Vaļ. 95* — Pak je hitila košaru — pa beži beži domom. *Vaļ. 95.* — Oni idu idu po šumi. *Vaļ. 54.* — On je hodil hodil na veke po svetu *Vaļ. 54.* — On igra igra si na paši. *Vaļ. 54.* — Ona ga je iskala iskala i nikak ga ne je mogla najti. *Vrļ. 192.* — Ov ide ide ide i dojde na jednu ogńevitu goru. *Vaļ. 3.*

U štok.: Ja se nadam, da će — ozdraviti i biti zdrava zdravcata *Stef. 210.* — Dijete mu odgovori, da će mnogo i

Digitized by Google

mnogo uhvatiti. *V. prip. 108.* — Srešćeš prvo i prvo čoveka. *V. prip. 63.* — Kako ću ja naći — ovo mjesto? — Lako lako, odgovori mu đavo. *Vrč. 6.* — Izgledaše je i izgledaše, al je ugledati ne mogoše. *Stef. 85.* — Duša mu raja ne vidla, nego se vila i vila, na sred se pakla savila! *V. pj. 1, 371.* — Brat i sestra poslušaše i uzevši štap otolen hajde hajde hajde. *V. prip. 235.* — (Koń) zavitli repom, pa bež', pa bež', pa bež'. *Stef. 161.* — Broji i broji, no — nikako da trinaest nabroji. *Stef. 37.* — Kovač brže bolje pristavi drugu taranu, te kuvaj i kuvaj. *Stef. 62.* — Je l' gotova večera? — Jest, pa još od kad i od kad. *Stef. 64.* — Išla je dugo i dugo, ali nikako da dođe braći. *Stef. 85.*

(*y*) Ima tamo amo primjera, gdje se prislov, koji bi trebao da služi za pojačavańe, izostavla. (Isto biva u lat. i grčk. jeziku).

U staroj čakavštini: Sad veras snaga mojih ńu hvaliti slaba (= pre slaba) jest. *Marul. 59.* — Svaku stvar po sebi dugo bi pravlati. *Marul. 207.* — Sva mu snaga slaba jest i naga za tebe proslavit. *Hekt. 73.*

Kod starih dubrovačkih pisaca: Najviše sve hvale ovakoj gospoji kratke su i male, jer više dostoji. *Zlat. 73.* — Zracim, kako sada vašijem, biće kratka mjera od istoka do zapada. *Gund. 282.* — Stvar bi duga brojit bila kralje i bane i despote. *Palm I., 89.* — Ne ima koris svu gledati, komu je draga čas i hvala; sve zakone razbijati priprosta je čas i mala. *Palm. I., 376.* — Dugo je brojit bojna dila i kriposti ńe moguće. *Palm. II., 167.* — Dugo bi bil' meni spovijedat, kolici rańeni — tuj bješe. *Bun. 57.* — Nu ńegove sve jakosti nejake se iznađoše. *Kanav. 66.* — Ćaćko! nije bremena, jer je dugo spoviditi moga udesa uzrok vrli. *Kanav. 415.* — Ńih lubav bi taka, da za ńu izrijeti ma j' pjesan nejaka. *Đorđ. r. 42.* — A i svojim zracim sunce ogńeno cvijetje plodit nejako je. *Đorđ. M. 127.*

U n. čak.: Po kvari se j' kasno čuvat. *Jač. 628.* — Oj bogata Gavanko! ča zazivaš u boga? Kasno si se stajala za zazivat u boga. *Istr. 6, 45.*

U kajk: Rada bi išla se venčat, ali je kesno po poldan k meši. *Val. 240.*

U štok.: Prepao se, malo vodi vojske. *V. pj. 3. 9.* — Ho! ho! jadan ti je, da on prebaci bedeme gradske. *V. prip. 270.* — Ti si, sine, još za vojsku nejak. *Kras. 70.*

Digitized by Google

Kako se čini, najčešći su takvi primjeri u starodubrovačkom govoru.

2. U štokavštini govori se uz riječi **što, kako, koliko** i tima slične pravilno komparativ ńekih prislova, kad se izražava najveći mogući stupań. Riječi **što, kako** itd. mogu izostati, a komparativ prislova ostaje u istom smislu, kao i uz ńih. U čakavštini i kajkavštini uz onake riječi dolazi također komparativ prislova, a dolazi i (po načinu grčkoga i latinskoga jezika) vrlo obično superlativ. I kod superlativa mogu riječi **što, kako** itd. izostati, a superlativ prislova ostaje u istom smislu kao i uz ńih. Superlativ nalazi se u štokavštini kad kad po onim krajevima, gdje se je ńekad čakavski govorilo i u opće kad i kad na jugu.

Primjeri sa superlativom u staroj čakavštini: Najduć svojih porotniki, kako najboļe vi i more. *Vinod. 427.* — Suci budite držani ih zaminati (ispitivati) ovajenoga, kako najtańe budu mogli. *Krk. 271.* — I iskaše, kako bi mogal najboļe iznajti. *Dukļ. 13.* — Sad reče: najbrže zovite Oloferna. *Marul. 11.* — Urehe biserne doneste najbrže. *Marul. 81.* — Doneste najbrže masti, ka se strže s driva balsamita. *Marul. 81.* — Ńih oltare (ti) ne razvrže, za to s liva hod' najbrže. *Marul. 284.* — Silim se, najboļe kako godir mogu. *Luc. 193.* — Jah teći, najbrže što mogah. *Luc. 217.* — Sam Paskoj pokliče, ča može najboļe. *Hekt. 17.* — Sa svom sam moćju, kako sam umil najboļe, ispisal sve. *Hekt* — Reče: prazna zemļo¡ nu napuči i uzmnažaj već najpreče ļude i sjeme vrsti svače. *Kavań. 72.*

Primjeri s komparativom: On, ki priseći ima, najdi porotnike, kako boļe more. *Vinod. 115.* — Slugam reče, da brže svrše cesarove zapovidi. *Katar. 223.* — Filon — Poru reče: jahaj brže na boj, čeka bo te Aleksandar na boju. *Alex. 295.* — Zdviže se s vojskami, što brže može. *Dukļ. 6.* — Stvoriti odluku, kako ti znaš boļe, u tvoju je ruku. *Marul. 11.* — Jaše moliti, da jim bog bržije pomoć svu podije. *Marul. 32.* — Prijav' se, ča mož' prij'. *Marul. 112.* — Ne želi tujega, — pak svoje raspuštaj, kako t' se boļe vi. *Marul. 139.* — Sam sebe, kako boļe mogah, razgovorih. *Luc. 185.* — Sa svim se usiluj, koliko mož' veće. *Hekt. 60.*

Starodubrovački primjeri sa superlativom: (Zavjete) ću, što mogu najpriđe, svršit sve. *Menč. 285.* — Što mogu najveće, budu ga nadilit. *Menč. 309.* — Nu vidjeh, gdje hode, vaj meni nebogu, tri vile put vode, najbrže što mogu. *Vetr. 2, 123.* —

Digitized by Google

I misli probavi, kako znaš najbolje *Vetr. 2, 161.* — Nađi ga najbrže i dones' ovamo. *Vetr. 2, 239.* — Ja ću sad učinit, što umijem najbolje *Naļ. a. 220.* — Stav' pamet, otvori najlahše kamaru. *Naļ. a. 266.* — Riječ ne progovori, nu dihaj najvećma. *Naļ. a. 271* — Družbe se uklaňam, što mogu najveće. *Naļ. a. 297.* — Reci sve. što godi imaš reć, najpreče. *Naļ b. 10.* — Hoć' da te ja stavim, gdi mogu najbolje. *Naļ. b. 91.* — Kad li mi dan sine, ja želim, najpreče opeta da mine. *Naļ. b. 108.* — I drugo ne želim, neg da se najprije odavle odijelim; k tebi doć da mi je. *Naļ. b. 111.* — Poću i opravit, što imam, za najbrže se opet vratit doma. *M. Drž. 196.* — Kako mož' najprije bježi tja svakako. *Luk. 229.* — Na koňa ter vrže svoga ňu silome, a pak ju najbrže povede domome. *Raň. 43.* — Što mogoh najbrže, spravih se otiti. *Raň. 132.* — Silujem, što mogu najveće. moju svis. *Raň. 156.* — Najbrže mi bježi s noga! *Gund. 551.* — I sta spravan svak najpreče. *Palm. k. 8.* — U rimskoga namjesnika najbrže ga povedite. *Palm. k. 71.* — Koga — vas puk, — što se može najslavnije, primi. *Palm. k. 181.* — I što može najblažije, susreta je. *Kanav. 84.* — Što najveće možeš broja skupi snažnijeh vitezova. *Kanav. 113.* — Otac ňemu odgovara sve što može najmilije. *Kanav. 197.* — I sijekući, što najjače može. glavu odsječe mu. *Kanav. 360.* — Eto me su smrtni trudi opkružili najvrlije. *Dorđ. S. 188.*

Primjeri s komparativom: Hod' brže, moj giļu, da vidiš oh tugu. *Drž. 434.* — Gramfom ju zadavi, što može, vaj, brže. *Vetr. 2, 86.* — Molim te, da me još srčano ňoj pridaš najveće što uzmož' i kako bolje znaš. *Naļ. b. 12.* — Brže jedna od vas s mrežom, a druga se skri s lukom. *M. Drž. 144.* — Neg će meni što bolje s tobom bit. *M. Drž. 128.* — Prista i opet tijek priuze, što hrlije može i plaše. *Gund. 42.* — Brže t ovcu vrz', koju mi ukrade. *Gund. 149.* — Divjače, biž' bolje i pridaj nogami. *Gund. 162.* — Ruke sve što može brze i jače pruža. *Gund. 412.* — Riječima ju oblijetuje sve što može bolje i draže. *Gund. 470.* — Ili brže htjej, što hoće vojska, ili ti se splesa — glava. *Gund. 490* — I svi rados kažu i ćute sve što mogu dražju i veću. *Palm. k. 17.* — Koliko huđe znaju sva ňegova dobra djela u grijeh težak obraćaju. *Palm. k. 31.* — Ter k'o bolje more na ňu slatke obrnu sve pozore. *Palm. k. 180.* — I tako ga lijepo uresi, sve što može uresnije. *Kanav. 5.* — I što može brže i prije načini se i napravi. *Kanav. 68.* — (Trijebi je) skrit se svijetu,

Digitized by Google

što mož' dalje. *Kanav. 162*, — Kad to začuo, konju svomu u sedlo se hitro vrže — doć na obranu prije i brže. *Kanav. 204.* — I što može ljepše i draže svih ih časti. *Kanav. 91.* — Otimli se što mož' veće. *Kanav. 416.* — Sve što može bogatije lijepu ljubi napravi. *Kanav. 418.* — Što može nemilije udes na te srne. *Đorđ. r. 116.* — Riječim hulih, što znah gore. *Đorđ. M. 26.* — Čestitam ti vjeru tvoju, sve što mogu jače i draže. *Đorđ. M. 144.* — Kušo si ga, što si mogo pomńivije. *Đorđ. S. 22.* — Očistiti (će), koliko većma mogu ńihova djelovańa. *Đorđ. S. 94.* — Svak proslavom trojstvo obdari sve što može ljuvenije. *Đorđ. S. 213.* — Udrite, kako koji bolje može. *Bogš. 165.* — Tada staše bježati u tu zelenu planinu, koji bolje može. *Bogš. 174.* — Gdi je ovdi Peiman spahija? Da je prije ka Novomu gradu, umrie mu i otac i mati. *Bogš. 264.* — Hodi prije, Pokračiću Pavle! Da prid vojskom alaj barjak nosiš. *Bogš. 287.*

Novočakavski primjeri sa superlativom: Učini, ča budeš najbolje znal. *Mikul. 96.* — Obuče se, ča najlipše more. *Kukulj. 150.* — Za to se pripravmo, kot naboje znamo. *Jač. 425.* — Obuče se, ča najlipše more. *Maž. 103.* — Obuci ju, što najlipče moreš, i daj joj pinez, što najviše moreš. *Istr. 2, 112.*

Primjeri s komparativom češće se tu nalaze nego li sa superlativom: Skuje jednu palicu, ča more veću. *Mikul. 81.* — Ću te skrit, kuliko moren više. *Mikul. 112.* — Zame jedan ščap i počme, ča god je mogal jače. mlatit. *Mikul. 141.* — Brže bolje pošalje on takova konca kupit. *Mikul. 131.* — Ja ću to zapametit i čuvat se. ča god buden više mogal. *Mikul. 95.* — Obuo se, što je brze mogal. *Maž. 110.* — Čim su brže opazili Turci, — biže Turci kako mrki vuci *Maž. 33.* — Da ga šalje. što ga brže moze. *Istr. 1, 15.* — Ona brže teče, ča hitrije može pred prag od tamnice. *Istr. 6, 22.* — Ljubim tebe, dobri bože, — što već mi duša može. *Istr. 6, 26.*

Kajkavski primjeri sa superlativom: Sedete svaki na svojega konja i bezi, kak najbolje morete. *Valj. 6.* — Kupiju jednu kiticu kaj najlepšu v celom svetu. *Valj. 49.* — Sad pobegni, kam najdalje moreš *Valj. 62.* — Mi bodemo zbirali, kuliko jih bodemo največ mogli. *Valj. 135.*

Primjeri s komparativom: Šarec mu odgovori, da brže sedla. *Valj. 70.* — Brže onda mladenec pograbi meč i odseče zmaju glavu. *Valj. 29.* — Brže bolje popel se je na drvo. *Valj. 22.*

Digitized by Google

Štokavski primjeri s komparativom: Hajde, što brže. *V. prip. 11.* — Nađu most, te brže pređu na onu stranu. *V. drip 139.* — Onda oni bježi gorom, što bolje mogu. *V. prip. 94.* — Obuci me što god ljepše možeš. *V. pj. 2, 30.* — Sedlajte mi od megdana đoga, okitite, što ljepše možete, opašite, što tvrđe možete. *V. pj. 2, 44.* — Beri vojsku, što god više možeš. *V. pj. 4, 31.* — Kupi svata, što god možeš veće. *V. pj. 2, 89.* — Nek se časte, što god bolje mogu. *Petr. 1, 301.* — Vodi snahu, kako bolje znadeš. *Petr. 1, 229.* — A otpjeva pjesme djevojačke, što god ljepše znade i umije. *Petr. 3, 27.* — Nego ti je na umoru majka; ajde bolje svom bilomu dvoru, ne bi l' živu ti zateko majku *Marj. 18.* — Al ńemu kńiga zapovida, da on bolje ide na megdane. *Marj. 69.* — Kušle skoči, što je većma mogao. *Stef. 43.* — Kovači, koliko žešće znaše i mogoše, topuz Bušanu prekališe. *Stef. 95.* — Pak onda sama sebe šakama u prsi, koliko je ikad bolje mogla. *Vrč. 54.* — Pa ga više što on većma može. *Kras. 113.* — Teško svekar brž' bolje uteče. *Kras. 157.*

Nrimjeri sa superlativom: Ođede se, što moga najljepše. *Ogl. 101* (u Crnoj Gori). — Vojske kupi što možeš najviše. *V. pj. 4, 46.* — Zbori s Perom, što najbolje znadeš. *V. pj. 5, 18* (u C. Gori). — Pa obuče muško odijelo, načini se, što moga najljepše. *V. herc. 36.* — Izođene se, što najljepše mogaše. *V. prip. 102* (u Boki). — A ona poteci onamo, što je najbrže mogla. *V. prip. 231.* — Pobjesni nekakav Turčin, kako se najgore moglo. *Vrč. 77.* Raskroči noge, što je najviše mogao. *Vrč 361.*

Primjedba. Rijetko se komparativ pridavnika na taj način nalazi; na pr.: Najveće ča je? Odgovor daj b r ž i. *Hekt. 27.* — Moja družina bješe prionula srčano za učinit š t o b o l u umijemo (maškaratu). *M. Drž. 398.*

Mjesto takvoga komparativa stoji i positiv: A i on se sve što more ńima opeta h a r a n kaže. *Palm. I., 345.*

3. Prislov **tja,** koji glasi i **ća,** ima dvoje značeńe: on „znači 1. da se ko makne s mjesta gdje je; 2. kad se kazuje dulina čemu do koje se ili od koje se što prostire dodaje se **ća** riječima kojimi se ta dalina izriče da bi tijem govor bio jači.“ (Vidi akademijski rječnik kod riječi **ća**). Ta riječ u štokavštini u opće dosta je rijetka; ona se nalazi najviše po krajevima, gdje se je ńekad čakavski govorilo. Mjesto prislova **ća** u značeńu navedenom pod 2. ima u štokavštini riječ **čak**, koja je u čakavštini rijetka. Mjesto **ća** ima i drugih riječi, koje se u istom smislu upotrebljavaju.

Digitized by Google

ⓐ Kad se hoće da kaže, da se ko makne s mjesta, gdje je, upotrebljava se u staroj čakavštini **tja, ta**; na pr.: Svoje ostavivši — s ńim pobigoše tja. *Dukl. 27.* — Juditi veli, da sram odvrže ta. *Marul. 45.* — Bolje je, da se da u službu svaki živ, ner da svaki biži ta, al umre duh pustiv. *Marul. 17.* — Kada idu tja, Egipt jim dopusti, tad sržba božja sta. *Marul. 23.* — U griha bo brlog ne padoh s ńimi ja, on, ki je sam svemog, hoti da bižim tja. *Marul. 43.* — Iz ńe (zemlje) t' je pojti tja, da indi preživiš. *Marul. 154.* — On se zamaknu tja, pošad kupovati. *Hekt. 23.*

Isto tako upotrebljava se u tom značeńu kod dubrovačkih pisaca **tja i ta**: na pr.: Sja jak sunce na gori, kad zađe oblak tja. *Menč. 87.* — Koji mi svu mlados za sobom tja poni. *Menč. 94.* — Hod' ta, rih, jelinak, ja za te ne prašam. *Drž. 435.* — Odloživ sve zlo ta, neka se ne kobi. *Menč.* i *Drž. 496.* — Hodite s bogom tja. *Nal. a. 211.* — Za toj te molim ja sa svu moć i krjepos, umori mene tja. *Nal. b. 39.* — Putniče, pođi tja, ter slidi taj tvoj put. *Rań. 98.* — Minu tja letńi hlad, a zima zla dođe. *Rań. 143.* — Bog i vojska koga obra, stav'mo, a vrz'mo tja djeteta. *Gund. 519.* — Poď napasti tja od mene. *Plam. k. 3.* — Ter ga vrže ta zvjerenju izjesti. *Bun. 6.* — Pusti vrlinu od srca, pusti ta, er vazda ti zginu, koji su bez svita. *Bun. 31.* — Ruku mi dragu da', ter veće poď'mo ta. *Bun. 85.* — Bježi tja od mene. *Kanar. 73.* — K volu se čam prija, ter — reče mu: poć ću tja, ako ti domorih. *Đorđ. M. 134.*

U novoj čakavštini ima u tom značeńu **tja, ća, v kraj**; na pr.: Beži, hodi tja od nas. *Istr. 6, 5.* — Kad je bilo za ća poć 'si gosti zajašu na końi. *Mikul. 61.* — S čen je on to rekal, projde mu žena ća, i nikad je već ni nazad. *Mikul. 95.* — Reci ńin, neka gredu bržje bolje ća od onud. *Mikul. 35.* — Za te ni ovde službi, leh idi ća. *Mikul. 53.* — Ona mu govori: ja gren sad ća od tebe. *Mikul. 126.* — Zame obe nogi i hiti je kraj. *Mikul. 12.* — Tvoje črne oči v kraj od mene mećeš. *Jac. 134.* — Pojď neg v kraj od mene. *Jač 309.*

U kajkavštini govori se u tom značeńu **vu kraj** i **proč**; na pr.: Pak je onda odišla vu kraj. *Val. 62.* — Tolvaji — su mu 'se, kaj je imel blaga, v kraj zeli. *Val. 112.* — Jonda su dosudile, da jon mora iti vu kraj. *Val. 58.* — Rekel je: naj samo zdigneju on kamen široki kre dreva proč. *Val. 170.*

Digitized by Google

U štokavštini dolazi **ća** i **u kraj**, oboje rijetko; na pr. Reče slugama: vi hajte ća, ili me ovđen pričekajte. *V. prip. 111.* (iz Boke). — Ne znaš ni liječiti, nego hajde ća. *Vrč. 102.* — Divļan prokleti jede, a đak meće u usta pa opet baca u kraj. *V. prip. 148* (iz Risna).

(b) Kad se kazuja daļina čemu, do koje se ili od koje se što prostire, dodaje se riječima, kojima se ta duļina izriče u staroj čakavštini **tja, dar, deri, der, tja deri**, rjeđe **čak**; na pr.: I da bratu gorńu stranu Zagorje — i Bugare — ča jest tja do Pauńa poļa. *Dukļ. 23.* — Sukńa razlicih svil dar do tla nizoka. *Marul. 76.* — Zemļa ča jest s ovu stranu Valdemije deri do Polonije. *Dukļ. 5.* — Mriže, ke padaju der do dna morskoga. *Hekt. 4.* — I izlize niki puk s mnoštvom preź čisla tja deri is priko rike velike. *Dukļ. 7.* — (Tuge i gorčine) tope me i dave pogruziv od stope tja deri do glave. *Luc. 231.* — Rad bih — tvoje hvale tja do neba poniti. *Luc. 261.* — (Žena) progonit — hoće tebe tja do groba. *Karań. 46* — Živit hoće tja do vika. *Karań. 146.* — Vaj ispusti tja iza dna srca svoga. *Karań. 434.* — Kažem, ko zli običaji čak do smrti zgone ļude. *Karań. 1.*

I kod starih dubrovačkih pisaca nalazi se **tja, deri, deri tja, ća, čak**: Er se čut ovo tja mogaše daleko. *Menč. 206.* — (Jezikom) me izmori tač deri do plača. *Menč. 167.* — Mene miris taj zanosi van tijela — u gori zelenoj deri tja na on svijet. *Vetr. 2, 22.* — Danica i zora gdi će tja na oni svit pod zemļu prognati tmastu noć i sanak. *Vetr. 2, 258* — Nijesmo li vidjeli anđeli gdi stoje, deri tja nad oblak ļuveno gdi poju. *M. Drž. 424.* — Do bijeloga deri danka slas tuj sanka uživate. *Rań. 79.* — Što ono vidjeh tja daleče? *Bobaļ. 226.* — Gori od mora Hvalinskoga tja do Bijele Zore grada — društva (su) mnoga od naroda. *Gund. 330.* — Tako deri do trijes ļeta sred planine puste živje. *Palm. k. 119.* — Glas jaki — razlega se tja daleče, *Palm. k. 35.* — A do sedla tja zasječe Husaina s vrha od čela. *Đorđ. r. 39.* — Zaćeraše Novļane ća do crkve svete Petke. *Bogš. 172.* — Da ih, pobre, povedeš čak u dońu pokrajinu. *Bogš. 51.*

U novijoj čakavštini u tom značeńu ima **tja**, najobičnije **ća**, kod ugarskih Hrvata **čar** i **čer**: na pr.: Ali banu mala kńiga dojde tja od Beča grada bijeloga. *Kukuļ. 171.* — Biš ti mogla z manu pojt? Nigdar, nigdar, Lovrinče, tja do suda božjega *Istr. 6, 6.* — Homo mi dva, Frane, ća do Raba grada. *Mikul. 157.* —

Digitized by Google

Al n e j' bog ponizil č a r do škure uze. *Jač. 502.* — Sprehodi m e č e r do groba, čer do moga večnog dobra. *Jač. 412.*

U kajkavštini ima u tom značeńu **tija, tijam**, rjeđe **tja** i **čak**: Nemu je t i j a do oltara ova duha došla. *Vaļ. 61.* — Odide t i j a vu tretje kraļestvo. *Vaļ. 109.* — Tak su mogli dobro živeti t i j a do smrti. *Vaļ 267.* — Vojka se vtrgla, a ja sem opal t i j a m do pupka v zemlu. *Vaļ. 265.* — Došel je glas od te dece t i j a m do biškupa. *Vaļ. 16.* — Naj se spozabiti iz Pavla braca tvojega t j a do groba svojega. *Kuhač. 3, 184.* — Onda ga je nosil č a k vu pekel. *Plohl 1, 126.*

U štokavštini u tom smislu dolazi rijetko **ća, tija, dori do**, obično **čak**; na pr.: Isteklo je žarko sunce ć a iza gore. *V. pj. 1, 72* (iz gorńega primorja). — Ujtio bi ribu u Dunavu zlatnih krila t i j a do ramena. *Juk. 117.* — Turiše je u grad ugrađivat, — uzidaše d o r i do koļena. *V. pj. 2, 26.* — Neka stanu, neka pogledaju preko poļa d o na Romaniju. *Petr. 3, 489.* — Ja sam junak vrlo iz daleka, č a k od Skadra bijeloga grada. *Petr. 2, 519.* — Prepovedi ocu, kako ga je vijor spopao i č a k u drugu zemļu odneo. *Stef. 112.*

Više o tim riječima čita se u akademijskom rječniku. Ovdje je stalo samo do toga, da se pokaže, kako se jedan isti pojam u različnijem narječjima različnijem riječima izražava.

4. U porabi negacije narječja se svagda ne slažu.

a) Često je negacija izlišna u čakavštini i kajkavštini, rjeđe to biva u štokavštini Negacija je izlišna:

1) u riječima **niko, nikoji, nijedan, nikakav, ništa, nikad, nigdje** itd., kad slijede iza prijedloga **bez** i veznika **nego, nere, da** (rijetko), **niti, ni**: na primjer u starijoj čakavštini: Vse ine porotnike more pustiti prez n i j e d n e cine. *Vinod. 436.* — Pokloni mu se vas mir bez n i j e d n e rati. *Alex. 245.* — Bez n i j e d n e zanoveti riječ ńegovu opslužuju. *Kavań. 363.* — Bez nijedne svoje krivine. *Kavań. 179.* — I tudje vidi duša vekšega smrada nego n i g d a r e biše vidila. *Tond. 112.* — Nigdor ne budi toliko smin, da bi smel prijet v otok n i j e d n u vańu živinu, ni veliku ni malu *Krk. 287.* — Ne more pojti pribivati v nijednu crikav, ni v n i j e d n u opatiju služiti. *Vinod. 134.* — Nijedan navkir ni n i j e d a n ini človik ne sme voziti van z otoka nijednoga gosta. *Krk. 283.* Ne pitajuć suca ni n i k o g a r e. *Krk. 291.* — Ondi nigdar ne biše noći ni tmine ni n i g d a r e sunce ne zahajaše. *Tond. 115.* — I da nitkor ni n i j e d n o selo nije volno učiniti gaja novoga. *Poļ.*

Digitized by Google

§. 98. — Zemļa Zvonimirova biše obilna, ni se nikoga bojaše, ni jim nitkore mogaše nauditi. *Dukļ. 32.* — Dušu ne mož' umoriti, ni nijednu zled stvoriti *Hekt. 127.* — Još zapovidamo, da nijedan pop može učiniti testamenat ni ostaviti nikomur stvari nijedne. *Modr. 88.* — Jezik izreći ne će gorkos take štete, ni ļudska će kad doseći nijedna pamet ńe pomete *Kavań. 426.*

Isporedi prema tomu ovake primjere: Pade gvožđem, ogńem umoren — bez pomoći ke od zgori. *Kavań. 248.* — Ter — brez ke misli od pokore stvoriteļske spasne puti grizu. *Kavań. 458.* — Ima se sažgati preza svakoga smilovanja. *Poļ §. 177.* — Žuvetića znam jednoga — stabla ńegda bogatoga, ali sad bez blaga svaka. *Kavań. 152.* — Jezik izreći ne će gorkos take štete, ni ļudska će kad doseći nijedna pamet ńe pomete. *Kavań. 426.*

Kod dubrovačkih pisaca nalaze se takvi primjeri osobito često: U žeļah ka vene bez nijedne radosti. *Drž. 424.* — Er me je striļala bez nidne milosti. *Drž. 373.* — Pripravan — stoju bez straha nijednoga. *Vetr. 2, 300.* — Ter otajstva božanstvena bez nikakve sumńe hita. *Palm. k. 222.* — Odagno me jesi — bez nikakva razgovora, bez pokoja nijednoga. *Kanav. 127.* — Brza u kola bez nijednoga ckńeńa sjede. *Palm. k. 174.* — Ļudi bez razloga, za tjerat svoje zloće bez straha nijednoga rekoše: nije boga. *Đorđ. S. 17.* — A toj se blaženstvo slavnije može rijet, neg nijedno kraļevstvo, što vlada trudan svijet. *Vetr. 1, 139.* — Gdje oko ńih veći broj od strijela oblijeta, ner nijedan pčela roj u vrijeme od cvijeta. *Vetr. 1, 144.* — Ter gorče prosuzih neg ništor na svijet saj. *Vetr. 2, 91.* — Žeļnije uzdaše ner ništa na svijet saj. *Vetr. 2, 97.* — Gorčiji (me) stiže plač ner nigdar prije toga. *Vetr. 2, 116.* — Veći trud sad stekoh neg prije nikadar. *Vetr. 2, 123.* — Veće (sam ti) prijateļ neg ga si nigda imala. *M. Drž. 338.* — Sve se će čuditi veće ner nikadar. *M. Drž. 434.* — Sama plata i ńe uťańe jače neg stvar druga nijedna na kriposno djelovanńe žeže i nuka srca vrijedna, *Palm. I., 345.* — Vaj, ne scijeni, boles nijedna gora da je. *Bolaļ. 207.* — Bolesti grijeha moga ne podoba (se), da mi svijetli dan izljesti bude u nijedno viku doba. *Gund 241.* — Nije razlog, da vašoj prislatkoj slobodi neobični nose boj nijedni narodi. *Palm. I., 37.* — Strahoćam se ne dopušta, da te nikad plaše u noći. *Đorđ. S. 149.* — Do vik se ne nadam ovu stvar zabiti, ni bih ja nikadar zabiti mogal toj. *Menč. 233.* — Bog da zna, krivinu ni nijednu zled rekoh.

Digitized by Google

Menč. i *Drž. 496.* — Ne hoće toj oni pravedni višńi bog, ni ļudski zakoni, ni nidan još razlog. *Drž. 374.* — Ne ćutiv bolesti ni muke svitovne, ni nigdar žalosti u srcu jadovne. *Drž. 380.* — Kijem (ribam) slaba svijes moja ni nitkor na svijeti razlikos ni broja ne može izrijeti. *Vetr. 1, 122.* — Ter bjeļa svoja put tuj bješe vidjeti, ner li je bil labut ni ništor na svijeti. *Vetr. 2, 139.* — Od boga taj je dar, na mańe ki ne će, ni more prit nigdar. *Dimitr. 8.* — Ni gorke nesreće, ni nijedna stvar druga. *Naļ. b. 49.* — Jedan dar, ki no nejmaš, ni ć' imat nikadar. *Rań. 193.* — Nijesam veće moj, ni ću bit nikadar. *Zlat. 70.* — Grad je u svemu čestit oni, ni može imat štete nijedne. *Palm. I., 351.* — Otkriti (te) — ne ću tebi, ni nikomu. *Kanav. 367.* — Svjeta primit ne će, ni nijedan razlog čuti. *Kanav. 402.* — Odluke jesu bile ne vrijeđati pravednoga, ni nijednomu činit sile. *Kanav. 596.* — Niti se po zakonu imo, niti se po naravi hajo dobrostivi David nikada osvetivati. *Đorđ. S. 27.* —

Isporedi ovake primjere: Er volim umrijeti za krunom od svijeh vil, neg mirno služiti ijednu ja drugu. *Naļ. b. 95.* — Nemilos ćeš goru sada čut, — neg si mogla čut ikada. *Palm. I., 383.* — Nađe (se) dikla — predńe u zdravļe povraćena, ļepša i draža neg li ikada. *Kanav. 349.* — Nije dostojno, pravda ne će, ni u ijednoj razlog strani, da se svoj rod majci brani. *Bobaļ. 229.* — Jer što žeļah, ne idah steći, ni toj mogah steći ikada. *Đorđ. M. 19.* — Sam ja danas bez ikoga — oteću ju silom ńima *Palm. II., 308.* — Neka u zlu sam vik životu bez svakoga razgova. *Gund. 84.* — Bez svakoga tere veće tako uľańa tužna ostaje. *Gund. 457.* Ulazi k tebi svake bez krivine. *Đorđ. S. 20.*

U novijoj čakavštini takvi su su primjeri mnogo rjeđi: Katarina lipja neg je prija bila, tri krat, bože, lipja neg je nigdar bila. *Istr. 6. 23.* — Isporedi: Još je tvoja Kate va tamnici živa, sto krat, bože, lipja — ner je igdar bila. *Istr. 6, 21.* — Niti nigdor ni nas vlovil niti videl. *Jač. XXVI.* — Nikad ti nis' rekal, ča ne biš primila, nit sam nikad tikal tvoga draga tila. *Istr. 2, 114.* — Isporedi: Ne bojim se ni težaka, ni kakvoga gospodara. *Jač. 669.* — Volil bi na svitu vse muke trpiti, neg tebe, rožicu, kadar ostaviti. *Jač. 88.* — Pije iz lonca prez svakoga konca. *Istr. 3, 11.* — Ča će sad mala prez oca i materi i prez sakoga škrbnika! *Mikul. 131.*

Kajkavski primjeri, u kojima je negacija izlišna: Nikoga ni više imel: niti brata niti sestru niti nikoga. *Vaļ. 19.* — Zdali bi se,

Digitized by Google

ali su ne imeli niti popa niti nikoga. *Vaļ. 18.* — Sunce ga ne vidlo, niti mesec po ńem svetil, niti nigda više majke ne videl! *Vaļ. 71.* — Oni pak niso znali niti nigdo, da je on vučji pastir. *Vaļ. 99.* — Ovi ludi su jako skupi, da niti ne voščiju nikaj na stol deti. *Vaļ. 86.* — Ne če ga dati ni za nikakve peneze. *Vaļ. 258.* — „Služi mene, sivi sokol, jedno leto dan!“ — „Vera ne ču, mlada gospo, nit nijeden dan“. *Kukuļ 198.*

Isporedi ovake primjere: Niti vi imate kaj z menum, niti ja kaj z vami. *Vaļ. 194.* — Spusti ga na kla brez ikakve štete. *Vaļ. 106.* — Morti dobim devojku brez svakoga nemira. *Vaļ. 72.* — Tam je nuter išel a koňa pak prez sake hrane vuni privezal. *Vaļ. 75.*

U štokavštini ima takvih primjera sa izlišnom negacijom samo na jugu po njekim krajevima: Bježi doma bez ništa. *V. prip. 168* (iz Risna). — Ja sam siromašna bez nigđe nikoga *V. prip 261.* — Odbjegne od brata go i bos, t. j. bez nigđe ništa. *V. prip. 279.* — Te tako ostane bez nigđe ništa. *Vrč. 21.* — Kad li šta vide? ni ļudi ni nikoga drugog, do jednog divļeg čoeka. *V. prip. 148* (iz Risna). — A ni ona (rana) nije tako jaka, ni nikakva ostala rabota. *V. pj. 4, 11.* (iz Crne Gore). — Ne dohodi lovca ni trgovca, ni nikakva ćara ni šićara. *Ogl. 551.* (iz C. Gore). — Car pruži ruku, da mu uzme onu šjekiru, ali ne mogaše, ni niko drugi od ńegovih vojvoda. *Vrč. 60.*

Kud i kamo običniji su u štokavštini ovaki primjeri bez negacije: Za što li izgubi moje blago bez ikake nesreće i bez ikake napasti? *V. prip. 248.* — On bez ikakvog straha izađe gore. *V. prip. 251.* — Jedan čovjek pod svoju starost tako osirotio bez igđe ikoga svoga. *Vrč. 98.* — Prevešću ti snahu preko mora i bez kavge i bez muke kakve. *V. pj. 2, 89.* — Sve razdijeli i ostane bez jednoga groša. *Vrč. 107.* — Sve ļekare nad sobom izmijenio bez svake pomoći. *V. prip. 120.* — Kako bi ja tebi to bez svakog uzroka učinio? *Stef. 205.* — Čobanin je veseo, veseliji nego igda. *V. prip. 48.* — Ali se ne moj šaliti, da išto počneš s ńim govoriti *V. prip. 156.* — Nitko ne zna u našoj Udbiňi, kakova je Zlatija đevojka, nit je itko Zlatke sagledao. *V. pj. 3, 22.* — Niti je ikome za to što kazivao. *V. prip. 249.* — Nit sam meto paša nit vezira — nit ikakvih drugih poglavara. *Bos. prij. 2, 101.* — Ne ćeš naših proskurica — jesti, ni ikakva bira imati. *Vrč. 67.* — Zmija ne će više uvjesti tebe ni ijedno tvoje kutńe čeļade. *Vrč. 181.* — On ne

Digitized by Google

ćedne ni sjesti za sofru, niti išta okusiti. *V. prip. 282.* — Niti ije, niti išta pije. *Marj. 23.* — Ne dadu ti groša ni harača, ni ikakva trećeleva carskog. *V. pj. 4, 484.* — Ni dobiše, ni šta izgubiše. *V. pj. 2, 32.* — Eto nama ne će pristat blago, — a ni nama, ni kome našemu. *V. pj. 2, 35.* — Ne bojim se nikoga do boga, ni na zemļi kakoga junaka *V. pj. 2, 43.* — Ja nevjera nikad bio nisam, nit sam bio, niti ću kad biti. *V. pj. 2, 50.* — Nit mu kako odbi drva ni kamena, nit ga kako može osvojiti. *V. pj. 2 84.* — Nit vidila (kćer), nit što od ńe čula. *Marj. 136.* — Al eto ni od kud nit šta mogosmo čuti, niti doznati. *Stef. 86.*

(3) U novijoj čakavštini i u kajkavštini stoji više puta negacija neposredno iza **niti** ili iza **ni**, koje znači što u latinskom **neque**. Takva je negacija za štokavštinu i stariju čakavštinu izlišna.

Novočakavski primjeri: Ar nit kruha. nit ni muke. *Jač. 606.* — Još ni putra, nit ni masla. *Jač. 606.* — Nit ne ležem, nit ne spavam. *Jač. 40.* — Nit ne kopa, nit ne dela. *Jač. 545.* — Nit ne vidi, nit ne čuje, a govori jošće maće. *Jač. 625.* — Nit nis' našla dvori pometeni, nit nis našla proso ostupano. *Kolo. 9, 75.* — Stari govori, da on nijednoga ne vidi, ni ne čuje. *Mikul. 16.* — Mladi opet koraj zgubil: već ne viče, ni ne puše. *Mikul. 91.* — On ne mari, ni ne krati. da s' napijemo. *Istr. 3, 21.* — Ne ću tvojih tri dragih kamena, niti ne ću tvoja žena biti. *Glasn. 2, 70.* — Nit ne ću krunu zeti, niti tvoja ļuba biti. *Kuhač. 1, 99.* — Lipa moja črna gora, kade mili drivo siče: nit ne siče, nit ne kala. neg za svojom rožom straja. *Jač. 23.* — Isporedi: Nit on siče, niti kala, neg za svojom rožom straja *Jač. 24.* — Nit sam lačan, nit sam žedan. *Jač. 32.*

Kajkavski primjeri: Vrlo se nasmeje — i nit ne veli pojti ili nejti. *Vaļ. 69.* — Jaz bi vam rada dala stana, ali vam ne mrem, niti ne smem. *Vaļ. 83.* — Kaj nigdar ne bilo nit ne bu *Vaļ. 264.* — Isporedi: Je li so snegovi ili labudovi? Niti so snegovi niti labudovi. *Kukuļ. 232.* — Niti pije, niti natače, — niti orje, niti plužī. *Vaļ. 291.*

U staroj čakavštini u takvom slučaju ne ima negacije; na pr.: Vrata otvoriti ni može tko, ni smi. *Marul. 81.* — Ni biži, ni se krij, ne mož' se ukriti. *Marul 112.* — Sve tej šupļine ni mogu, ni čine more slatko biti. *Hekt. 13.* — Nit ću iskat već sramote, nit se vratjat na grjehote. *Karaš. 67.*

Digitized by Google

To isto važi za staro dubrovačko narječje, na pr.: Nit viđeh, niti znah, kudi ju zanije tja. *Vetr. 2, 156.* — I od tada niti je mene tko vidio, ni ja ikoga. *Kanav. 162.* — Niti hvalim Radojka, ni je dobra djevojka. *Dan. posl.*

Tako i u štokavštini ne ima u rečenom slučaju nogacije; na pr.: Nit ulovi srne ni košute. *V. pj. 2, 12.* — Ni pjevaju, niti puškaraju. *V. pj. 3, 72.* — Ni pridaj, ni oduzmi. *V. posl.* — Niti smo se zajedno rodili, niti ćemo zajedno umrijeti. *V. posl.*

Kao iznimku nađoh jedan jedini primjer, i to iz križevačke okolice, gdje se štokavština dodiruje kajkavštine: Ja ti ne ću gospoju divojku, niti ne ću Grkińu divojku. *Kukuļ. 135.*

I onda, kad iza **niti** ili **ni** (= neque) ne slijedi negacija neposredno, izlišna je za štokavsko i staro čakavsko narječje, ako se određeni glagoli (verba finita) poriču.

Primjeri iz nove čakavštine: Nisam ti sujena, ni te čekat ne ću. *Mikul. 150.* — Jedan junak u planini piva, da ni ženen, nit se ženit ne će. *Istr. 1, 10.* — Vaša duša žalostna nigdar s pakla ne stekla, ni lica božja ne vidla! *Istr. 6, 6.* — Ne kroji mi dugo ni široko (odijelo), jer ja ne ću moći razderati, nit ga ne ću k maši protresati. *Istr. 2, 125.* — Bog daj, rič s ńim ne sprogovorila, niti s kim si srca ne stopila. *Jač. 448.* — Nit se rodil, nit se ne će, koji smrti vujti hoće *Jač. 624.* — Isporedi: Nit se rodil, nit se hoće, smrt zatući koga ne će. *Jač. 625.*

Primjeri iz kajkavštine: Za te ne mara, nit tebe ne ļubi. *Kukuļ. 233.* — Ja nit se ne šalim, niti budale pravim. *Vaļ. 72.* — Sunce ga ne vidlo, niti mesec po ńem svetil, niti nigda više majke ne videl, niti vtica mu pevala! *Vaļ. 71.* — Isporedi: Štirnajst danov nit kaj pil, ni jel. *Vaļ. 98.*

Primjeri iz starije čakavštine bez onake negacije: Gradom se ne čudim, — ni na sela tužim. *Marul. 105.* — Na svit ni človika, ni se najti može mogućstva tolika, koga smrt ne smože. *Marul. 114.* — Tuja ne ugrabi, ni tokoj poželi. *Marul. 120.* — Ni sam mir uživa, ni ga drugu daje. *Marul. 123.* — Ni se sam pohvali, ni se pokudi sam. *Marul. 135.* — Li škodu t' ne nose, nit dobroti ude, nit kriposti kose. *Hekt. 60.* — Molbe nit se more, nit se haju, što dugovit put učine. *Kavań. 20.*

Primjeri iz staroga dubrovačkoga narječja, također bez one negacije: I za toj ne stvorih voļnu stvar, sunačce, nit komu otvorih žeļno me srdačce. *Menč. 257.* — Nit mi što pomaga, er velik jesam ja, nit se tim odlaga u ničem zled moja. *Luk. 223.* — Dan

Digitized by Google

ne sviće moj s danice, ni mi sunce sja s istoči. *Gund. 130.* — Pas vrtarski niti kosti glođe, niti je drugomu da. *Dan. posl.*

Rjeđi su tu ovaki primjeri: Skup bogat rodbine ni prijatelj nejma, ni od svoje općine radosti ne prima. *Dimitr. 6.* — Niti oni grada osvojiše, ni svojega dvora ne viđeše. *Bogš. 289.* — Ni djevojku ne utopi, ni djetića u zlo uprti. *Dan. posl.*

Štokavski primjeri: Jesam ti se, sine, umorio, al ti nisam zlato isprosio, a niti ga isprositi mogu. *Juk. 123.* — U dvanaesti (podrum) ne idi ni po što, niti ga otvaraj. *V. prip. 20.* — Ni čestitu teci, ni zločestu ostavi. *V. posl.* — Ni luk jeo, ni lukom vońao. *V. posl.* — Ni sve gore posijeci, ni bez drva doma doći. *V. posl.* — A ja druge ljube nemam, niti drugu ljubit oću. *Petr. 1, 134.*

γ) U novoj čakavštini i u kajkavštini nalazi se često negacija za štokavštinu i staru čakavštinu izlišna u **ni ne**, **niti ne**, kad te riječi znače ono, što latinski **ne — quidem**, grčki οὐδέ. Te negacije ne trpe se zajedno u štokavštini i staroj čakavštini (kako se je i sprijed pod β. vidjelo), mjesto toga govori se **i ne**.

Novočakavski primjeri: Vsigdar za te boga molim, a za se ga nit ne molim. *Jač. 40.* — Kad idem suza te, nit ne gledam va te. *Jač. 106.* — Toga ni ne misli, da sam te ljubila. *Jač. 194.* — Kad se pak natancam s ńom, nit ne platim igračom. *Jač. 534.* — Ako nimaju tuliko srca, neka ni ne počimlju niš. *Mikul. 124.* — Kada sam te našal, — niti me ne gledaš. *Istr. 2, 169.* — Isporedi: Za to mlađi ništa i ne mare. *Istr. 1, 19.* — Od kud da je on mogal ńin dobra ale zla delat, kad jih i ne pozna! *Mikul. 47.* — Ga j' vragu prodal i ne znajuć za ńega. *Mikul. 120.*

Kajkavski primjeri: Ti niti ne znaš, kak si dalko od svoje kuče. *Valj. 19.* — Mravci su se skupili, i tuliko ih je bilo, da na sakoga po zrno niti ne došlo. *Valj. 27.*

Na suprot tomu ima u staroj čakavštini ovakih primjera: Koja (duša) za to i ne haja mneći, da muk ni, ni raja. *Marul. 330.* — Nikola, ki je kriv, i ne gleda gori. *Hekt. 27.* — A za druge i ne mari. *Hekt. 141.*

Kad među negacije **ni — ne** kakva druga riječ dođe, onda se riječ ni ne zamjeńuje riječju *i*; na pr.: Ni još ne znaš ti sa svime, koliko smo karni time. *Marul. 325.*

Starodubrovački primjeri: Kako ja jedan sam da mogu toj izrijet, koji se i ne znam, jesam li na saj svit. *Nal. a. 335.* — Zlo se ovdi i ne sni. *M. Drž. 65.* — Dragića vile uzeše, a Gruba

Digitized by Google

i ne znam kud pođe. *M. Drž. 128.* — (Bogati imali bi) od ubozijeh i ne gledat prćija neg dobrotu od kuća. *M. Drž. 220.* — (Hoće) živjeti u samoći, gdje ga nitko i ne pozna. *Kanav. 382.* — Svi u laktu zemļe zbijeni leže, a gdje, i ne zna se. *Kanav. 385.* — Imat ne mož' kletve gore, neg da te itko i ne gleda. *Kanav. 524.* — Kraļević Marko za to i ne haje. *Bogš. 246.* — Koji svoje ne imaju majke, za vjerne i ne znaju ļube. *Bogš. 327.* — Ja i ne gledam na te. *Bogš. 340.* — Boļe je i ne početi neg u najboļe doba puštat. *Dan. posl.* — Česa nije čovjeka žeļa toga i ne žudi. *Dan. posl.* — I ne počni, što svršit ne mož'. *Dan. posl.* — Promak'o je, kud i ne zna. *Dan posl.*

Štokavski primjeri: Ostala drveta još i ne misle da cvate. *V. prip. 311.* — Tada brat i ne tražeći drugoga suda izvadi nož. *V. prip. 85.* — Dune vjetar, pa ga baci čak u nekakvu zemļu, đe se o ńegovu carstvu ništa i ne čuje. *V. prip. 173.* — Prvi glasnici još i ne odu, — a to dođu i drugi. *V. prip. 207.* — Careva kći onda otkrije svoje lice i ne sjećajući se belege. *V. prip. 255* — Odgovori. — da će je vjenčati, već nijednu, makar se nikada i ne oženio. *V. prip. 215.* — Pokrite se po zelenoj travi, — neka za vas Turci i ne znadu. *Ogl. 368.* — Vi za boje ništa i ne znate. *V. pj. 5, 60.* — A kad začu Reļa od Pazara, Marku više i ne odgovara, već od zemļe na noge skočiše. *Petr. 2, 254.* — A za Vuka niko i ne znade. *Petr. 3, 228.* — Nije svoje majke zapamtilo, pak i ne zna. što je mila majka. *Petr 3, 266.* — Ali Jovan na to i ne haje *Marj. 45.* — Meni majka i ne brani, al ja ne ću sama poći. *Rajk. 79.* — Pa poleti — tako po lako, da zmaj i ne oseti. *Stef. 106.* — Isporedi: Tako (ju je) vešto odneo, da joj otac to ni osetio nije *Stef. 106.* — Priča čudo ni još ne rođeni u mezari među mrtvijema *V. herc. 151.*

Negacije **ni ne** neposredno jedna uz drugu u štokavštini vrlo su neobične; one se nalaze još najviše po onim krajevima, gdje još kajkavštini i čakavštini traga imade. Ja sam svega našao ova tri primjera: Na to Ture ništa ni ne gleda. *Marj. 133.* — Zalud ńojzi sva ļepota ńena, kad Alaga za ńu ni ne mari. *Kuhač. 2, 291.* — Vino piješ po mehanah. — a za mene ni ne haješ. *Kuhač. 3, 9.*

Kad kad ispred negacije **ne** veznik **i** otpada, na pr.: Mi Turčina nigđe ne čujasmo, a kamo li očima viđasmo. *V. pj. 3. 10.* — Za to Ivo ništa ne hajaše. *Bogš. 305.* — Isporedi: Za to Arap ništa i ne haje. *Bogš. 250.*

Digitized by Google

δ) Negacija **niti** ili **ni** nalazi se prividno izlišna mjesto **i** u drugom članu, kad prvi član nije negativan po vańskom obliku nego po smislu, t. j. predńi član može mijeńajući oblik postati također negativan Takvih primjera ima u staroj čakavštini: Jer se rasrditi hoće tom ričju bog, pri ner se smiliti ni dati nam odlog. *Marul. 33.* — Mjesto toga moglo bi se reći: rasrdit hoće se bog, a niti se smiliti ni dati nam odlog. — Imaš lipli žardin, ner imi Joakin ni ńega gospoja. *Marul. 79.* — Mjesto: imaš lip žardin, kakova ne imi ni Joakin ni ńega gospoja. — Veće haj biti svet, — ner zlatim pasom spet, ni imati lispost. *Marul. 142.* — Za mani je sve čekanje, da se na nas jur tko smili. ni milosti nam podili. *Marul. 292.* — Mjesto: jer niti će se tko smiliti, ni milosti podiliti. — Veće je pristalo dobra dila tvorit, ner vele ni malo od sebe govorit. *Hekt. 43.* — Jer koja stvar luja na svit more biti, škodnija ni huja, neg sebe zabiti? *Hekt. 66.* — Mjesto: nikoja stvar luja ne more biti, ni škodnija ni huja. — Vele je, znaj, veća tva lipost i dika nego moć leteća glasa ni jezika. *Luc 188.* — Ne ć' da ga pogleda', koliko krvnika, a kamo da mu daš pomoći ni lika. *Luc. 202.* — Mjesto: ne ć' da ga pogledaš, niti da mu daš pomoći ni lika. — Čemu je govorit inako, ni mniti, ono, čto ima bit, da će li biti? *Luc. 238.* — Mjesto: nit je čemu govorit inako, ni mniti. — Veļu, da se moćno hiniš u tomu, čto sciniš, lipost ni imańe da bi me ponilo od tebe. *Luc. 266.*

Starodubrovački primjeri: Nijesi se bojala, da ti tko obori polače i dvore, ni grada zidana. *Vetr. 1, 100.*

U hrvatskom jeziku iza glagola bojati se i sličnih slijedi čas objektivna rečenica, čas adverbijalna finalna. U predńem je primjeru prvi član „da ti tko obori polače i dvore" objektna rečenica, a drugi član „ni grada zidana" stoji u mislu adverbijalne finalne rečenice, kao da je napried kazano „da ti tko ne obori". — Ter bjeļa svoja put tuj bješe vidjeti, ner li je labut, ni ništor na svijeti. *Vetr. 2, 139.* — Vrjednija mudros jes, svak budi stanovit, neg blago ni pjenez ni ništor na saj svit. *Dimitr. 8.* — Tom stvarju čudnome već nego ni smrti ni krvi ļudskome hoće se smiriti božice Diane srdba *Luk. 195.*

Novočakavski primjeri: Ča će meni blago ni ta tvoja dota? *Istr. 2, 11.* — Mjesto: ne treba meni ni blago ni ta tvoja dota. — Što će meni prsten ni osuge? *Istr. 1, 46.* — Što će meni turske vislinine, dok ja imam bnetačkih cekina, ni što će mi turkińice

bule, dok ja mladi imam Vlasińica? *Istr. 1, 54.* — Ča će mi obed, veli on, obed ni večera, tr mi već ni daļe živet. *Mikul. 54.*

Takvih primjera ne nađoh ni u kajkavštini ni u štokavštini.

(ε) Po načinu latinskoga izraza nihilo minus (isporedi ńemački nichts desto weniger) nalazi se u staroj čakavštini i kod starih đubrovačkih pisaca **ništa maňe** često sa izlišnom negacijom u sriedi, te glasi: ništa ne maňe. Na pr. u staroj čakavštini: I nima imiti odgovornika tat prez voļe dvora; nišće maňe on ki priseći ima najdi porotnike. *Vinod/113.* — Nišće maňe — ča mu se daruje, ńega je. *Seń. 82.* — (Ja) pokloňu se tebi; da ništor maňe ti mi se pokloni i dohodak mi davaj. *Alex. 268.* — Dà ništar maňe ništar mu se ne mogaše suprotiviti. *Dukļ. 5.* — Od nikih dubina još vode imaše; — ništar maňe znaše svaki, da sva ne bi svim žeju. ka jih žgaše, ugasila tad ńim. *Marul. 30.* — Tilo (biše) na po mrtvo: nišće ne maňe u pohotinju gorah. *Jerol. 229.* — I za sve da se ja nadiju, — — ničtor ne maňe toj spuštam na tebe *Luc. 225.* — Ničto se ne mrsi; — ničtore ne maňe toli tanko piše, — da pameti moje oko ne dosiže. *Luc. 278.* — Bio je slavan ništa maňe. *Kavań. 184.*

Primjeri kod starih dubr. pisaca: Al ništa ne maňe toj ve se potrudi. *Nal. a. 219.* — Ništar ne maňe gora od Siona — bijaše u rukah nevjernih pribivalaca. *Dorđ. S. XXIII.* — Za sve — progoňen od svojijeh zavidnika; — ništar ne maňe ne boji se. *Dorđ. S. 101.* — Ali ništa ne maňe hvala bogu velikomu *Boyš. 89.*

Osim toga zadńega primjera nigdje u narodnom govoru ne nađoh takvih primjera.

(b) Negacija više puta izostaje pred samostavnikom, rjeđe pred pridavnikom. zaimenom, prislovom, često pred glagolom, kad u rečenici već ima kakva druga negacija. Najviše takvih primjera ima u staroj čakavštini i kod starih dubrovačkih pisaca

Staročakavski primjeri: Ne bih rekal slova (mjesto: ni slova), da bih ne znal viru. *Marul. 87.* — Riste, da je dobra roba, ka ne biše vridna boba (t. j. ni boba). *Marul. 288.* — Nikola, — koliko da ni živ. riči ne govori. *Hekt. 27.* — (Vrime) časa ne more sest, najbrže prolita. *Hekt. 28.* — Ne hti ostaviti najmańu (mjesto: ni najmańu) shranicu. *Hekt. 35.* — Bez broja jest inih (zvijezda), od kojih nije moć vidinjem ļudi svih najmańu vidit moć. *Luc. 269.* — (Bogat) ne napoji vijeku žedna, neotkupi kog (mjesto: nikog) uznika. *Kavań. 9.* — I od tada utoli se ne čineć mu ku suprotu. *Kavań. 211.* — Muk tvoj kaže, da na

Digitized by Google

sviti vrijedan nij' tko ńu hvaliti. *Kavań. 260.* — Nebesa ima'u svoje mire, vječnost nejma ke zamire. *Kavań. 438.* — Primit ne će ke nezgode. *Kavań. 514.* — Sam on (bog) nejma ke suprote. *Kavań. 539.* — Od Toskane ban — tri krat radio je lakat (krstiteļev) imat, al za mani, ki ne daste ikad (mj. nikad) vani. *Kavań. 317.* — Jošće (narediše), da nijedan kanovnik očito ni tajno po prošńi nikogare se položi (mj. ne položi) na to, da mimo to čislo nijedin budi (mj. ne budi) prilozen. *Seń. 80.* — Kako silni bog nebeski činah se, a sada ni človiku zemaļnomu dostojan bih (mj. ne bih). *Alex. 263.* — Boga nigdor nikadare vidi. *Alex. 288.* — Tebi bihu vele slatki tvoji grisi, i za ništare je računaše. *Tond. 114.* — Solin, koga malo ali ništar biše ostalo. *Dukļ. 17.* — Gospodova sve s pravdom, kako da bi ništar nigdar učińeno bilo. *Dukļ. 31.* — Još zapovidamo, da nijedan pop može učiniti testamenat. *Moďr. 88.* — Ništa je život svijeta ovoga. *Karań. 73.* — Isporedi: Oni — bez krjeposti nisu ništa. *Kavań. 71.* — Za tim ni malo sta, prisežе pristoljem. *Marul. 9.* — Od svih, kih no žena rodi, nikor ńega veći hodi. *Marul. 262.* — Ćić takih ter stvari počivam nikadar. *Luc. 268.* — Nijedan kraļ se hti nazvati. *Karań. 245.* — U vladańu nitkor cijeni nać života mirna. *Kavań. 358.* — Veli se, da — nitko ńojzi (smrti) umoli se. *Karań. 401.* — Nijednih iskrńima hotje činit zadužbina. *Karań. 464.* — Da sto usta tko imo bi, nikad čudna i velika vrhnebeska prikazo bi. *Karań. 485.*

Starodubrovački primjeri: Tad ne vim reć slovo sam sebe zabudu. *Menč. 99.* — Rači mi praviti sad hrlo da vijem, jer za stvar na sviti veće stat ne smijem. *Menč. 246.* — Ne da mi čas pokoj, ne da mi čas mira. *Držić. 400* — Ne ću ti za svijet saj ništore lažno reć. *Vetr. 2. 147.* — Ne umijem reć slovo, neg ištom uzdišu. *Naļ. h. 74.* — Isporedi: Ja od žeđe veće ne mogu ni slova rijet. *M. Držić. 399.* — Od kućńe čeļadi ne smiješ riječ pošaptat, da ne prislušuju. *M. Držić. 199.* — Spenzice trudahan ne imam, ne poznajem čovjeka ni tko mene. *M. Držić. 282.* — Ne ustavļa se čas po putu Turčin. *Gund. 321.* — Bez ńega vam voļe ne će vlas na glavi poginuti. *Palm. k. 145.* — Slobodan nije za hip, nevoļan stoji i slip. *Ban. 11.* — Ne bih mu dao guske pasti. *Dan posl.* — Veće mi ne čini živjeti jedan dan. *Držić. 402.* — Nigdar od sela ne moj klet iz srca jednu stvar. *Menč. 294.* — Dušica gdi moja nije mogla na svijeti bez rati i boja jedan čas živjeti. *Vetr. 1, 260.* — Ne ću za vas

Digitized by Google

svijet jednu stvar slagati. *M. Drž. 434* — Srce (mi) ne da tuj čekati kratka časa. *Gund. 81.* — Ne bi mu careva riznica dosta bila. *Dan. posl.* — Mora kapla jedna u onom vinu ne nađe se, a od vina kapla nijedna ni izginu ni prolije se. *Kanav. 53.* — Ne će od onijeh svijeh junaka živ bit jedan do sto ljeta. *Gund. 335.* — Srdbi mora ohola jedan s glavom ziv ne uteče. *Dord. S. 172.* — Koja li je ljepota u polu u polanici, kad ne može na nu stat treći dio vojske tvoje! *Bogš. 221.* — Ne bih za to pjan poigrao. *Dan. posl.* — Nitkor na svijeti ni od pola ni od gore najmańše vidjeti zelence ne more. *Vetr. 2, 17.* — Tuj vihar ne krši najmańe zeleni. *Vetr. 2. 272.* — Jošte radosti najmańe ne združih. *Nal. b. 10.* — Ter ne tvori najmańega bezakońa druzijem viku. *Dord. S 20.* — Još i peri zloće oprane, da najmańe ne ostane obilježje grijeha u meni. *Dord. S. 82.* — Oči gledat stah ne sumńeć koju (= nikoju) zled. *Zlat. 27.* — Već ne nahodim ki utjeh pri tebi. *Zlat. 54.* — A kad im smrtna rat čini oć ovi svit, ne će ih tko plakat, neg se svak veselit. *Zlat. 57.* — Nije sumńe, itko u sebi ne misli ino. *Gund. 499.* — Imat ne moz' kletve gore, neg da te itko i ne gleda. *Kanav. 524.* — (Poturica) vodi svezanu djevojku; ali koga ne ima, ali za nu i ne haju. *Bogš. 103.* — Reci mi boga rad, kroza č mi činiš toj, ako nis' s mene kad (= nikad) imala nepokoj. *Menč. 149* — Obrnut se nije moć ikad (= nikad). *M. Drž. 111.* — Do sle mi tako svjeta dao nijes' ikad. *Luk. 6.* - Čudnu stvar ti mi si rekao sad, ku ne ću čut ikad. *Luk. 39.* — Kako t' sam mogla stvar rijet, ka mi očita nije bila ikadar? *Luk. 54.* — Isporedi: U ruho najlipše obuci grubu stvar, nikako bit lipa ne može nikadar. *Kań. 169.* — I ta ljeta, gospodine, skončati se ne će ikada. *Gund. 205.* — I od tvoje ruke ikada itko skriti ne može se. *Kanav. 49.* — (Spila) zraka ikad sunčanoga — nije vidjela. *Kanav. 116.* — I ne imamo igdje ikoga, tužnijem nami pomoć da da. *Kanav. 363* — Tako pasti ne će ikada stanoviti tvoji miri. *Palm. k. 218.* — Ovi nauk prigrlite, da ne srči bog se ikada. *Dord. S. 3.* — Ako u zvono čobo ne tegne, ne će ikad zvoniti. *Dan posl.* — (Otravi me) ranom, ka nigda zaciļa (mj. ne zaciļa). *Menč. 16.* — Ma će toj bit nigdar, za č je man i tašto. *Menč. 140.* — Vim da bi očutil tko moju boļezan, ja mu bi ni slutil na srcu ļubezan. *Menč. 175.* — Er nigdar bi čuven, ni će bit ļepši glas. *Drž. 353* — Oh zvijezdo u morske tamnosti ka nigdar zapadaš. *Drž. 414.* — Tako mi plamena, ki

Digitized by Google

nigdar zahodi. *Drž. 414.* — U ljubav sadružit i tizijeh razumim, da vrijeme nijedno njih bude razdiljat. *Drž. 442.* — Bog da zna, krivinu ni nijednu zled rekoh. *Menč.* i *Drž 496.* — Nitko nikadar na svijeti imal je prislavan taki dar. *Menč.* i *Drž. 501.* — Nijedna tuj moze doć iz luga strašna zvir. *Vetr. 2, 279.* — Soli smrdeće nitkore kupuje. *Vetr 2, 357.* — Ne ću da mi nitko u kuću dođe. *M. Drž. 195.* — Od sve što ulovili, ništa doma donijeli. *M. Drž. 280* — Mučećemu, znaj, djetetu ni sva majka razumije. *Palm. II. 173.* — Svetinu Ivanovu od nijedne scijenah scijene. *Kanar. 570.* — Slušaj vele, vjeruj ništa. *Dorđ. M. 128.* — Na to straža ništa odgovara. *Bogš. 201.*

U novijoj čakavštini, čini se, dosta su rijetki takvi primjeri: Vrata otvorila, rič ne govorila. *Jač. 287.* — Bog daj, rič s njim ne sprogovorila. *Jač. 448.* — Isporedi: Sviči (psi) ga nisu ni časa od sebe pustili. *Mikul. 113.* — Kada je k jeseni, ocvatu kitice, na šipku ostane ničt drugo neg trne. *Jač. 644.* — Za nedraga nigdar poć ću. *Kuhač. 1, 274.*

Isto tako se čini, da u kajkavštini takvi primjeri nisu baš česti: Kaj se tužno držiš, rečke ne govoriš? *Kukuļ. 236.* — Isporedi: Kad tam dojde, ne sme ni reči reči. *Vaļ. 236.*

Najčešći su tu primjeri, gdje negacija ispred glagola izostaje: Sinko, nigdar je vidilo moje oko! *Vaļ. 65.* — Onda su vre meli nikaj, kaj bi klali. *Vaļ. 94.* A brati idu tam a najdu ni bukve ni človeka. *Vaļ. 181.* — Premisli, kak tam živel buš, gde hižu nit hranu imal buš. *Kuhač. 3, 183.* — Najte tući, im vam je nikaj to siromaško živinče krivo. *Vaļ. 187.* — Isporedi: Najte tući, im vam je ni nikaj krivo. *Vaļ 187.*

U štokavštini primjeri, gdje ispred samostavnika negacija izostaje, dosta često dolaze, u ostalom su rijetki: Kralj je dade, ne reče riječi. *V. pj. 2, 56.* — Dade Turčin, riječi ne reče. *V. pj. 3, 57.* — Ne mogoše temelj podignuti, a kamo li sagraditi grada. *V. pj. 2, 26.* — Ode strela u pra i u maglu, očima se ne da pregledati, a kamo li premerit aršinom. *V. pj. 2, 61.* — Knigu vidi, ne počasi časa. *V. pj. 3, 12.* — Pasoh travu, kako no i srna, i ne vidoh ljeba zalogaja *V. pj. 3, 59.* — Bog t' ubio, goro Romanijo! de u tebi kapi vode nejma. *V. pj 3, 76.* — Da bog dade, dana ne živio! *V. herc. 107.* — Češće puni srmali jagluka, da ne može emilje propadati, a kamo li oko devojačko. *V. herc. 111.* — Kapi nejmam u mehani vina. *Juk. 117.* — Toga ne bi banovina dala, a kamo li od Kluča Velaga. *Juk. 174.* —

Digitized by Google

Ne moj pisnuti riječi jedne, doklen se vratim. *V. prip. 219.* — Nije, veli, prošlu noć sna jednoga učinio. *Vrč. 40.* — Ne ćeš više od mene pare jedne steći. *Vrč. 178.* — Od hiljade jedan ne ostade. *V. pj. 2, 92.* — Ako više što ne znaš, to je sve ništa. *V. prip. 160.*

Isporedi ovake primjere: Niko ne govori ni riječi. *V. prip 75.* — Ne znade reći ni reči na pitańe. *Stef. 87.* — Ne bih za to dao ni lule duvana. *V. posl.* — Došao nekakav gladan čovjek u han, a ne imao ni jedne pare. *Vrč. 160.* — Došao kum u kuma na konak. — A kum odveć tvrdica, pa mu se ni najmańe ne obeseli. *Vrč. 164.* — Dopada li ti se (ova pjesma)? Valaj ne ni najmańe. *Vrč. 131.* — Ali ona ni najmańe za to (ne hajaše). *V. prip. 231.* — Pa se ne boj nikakve sramote. *V. pj. 2, 56.* — A u kome nikad ništa nema. *V. pj. 2, 89.* — Ne hće nikome ništa dati. *Vrč. 6.* — Kad ti do sad nisi ništa naučio, ne ćeš nikad ništa ni naučiti. *V. prip. 37.* — S aždajom se bori, pa mu ništa ne naudi. *V. prip. 48.*

c) Negacija se često opisnim načinom pojačava. Taj je način različan. U staroj čakavštini i još češće u starom dubrovačkom narječju biva, da se negaciji mjesto negativnoga prislova **nikad** dodaje samostavnik **vijek**. Na pr. u staroj čakavštini: Tko rani oružjem človika, života ne shrani prid mačem do vika. *Marul. 184.* — Ja se ne nadam imena u viku s ovoga, čto skladam, ni slavu steć niku. *Luc. 266.* — Mislila si. da do vik beside ja tvoje ne budem dionik. *Luc. 203.* — U uzi gdi stoju, li ne ću do vika, da je se sloboju. *Luc. 206.* — Ne ću do vika ranu da mi liče. *Luc. 207.* — (Bogat) ne napoji vijeku žedna. *Kavań. 9.* — Vijek golema rijeka nije, ka s' rastaje u dva traka. *Kavań. 268.* — Ne ćeš vijeku rani lika iznać u svem tvojem životu. *Kavań. 510.*

Starodubrovački primjeri: Er vijekom do danas ja slađi glas ni očutih ni poznah. *M. Drž. 424.* — Jer čuda velika svi čusmo, što reče, što se prije od vijeka ne objavi ni steče. *M. Drž. 434.* — Vik ne čuh prije toga. *Luk. 15.* — Zavidil ja ne bih u viku — umrlu človiku. *Raň. 116.* — Tko mre, svoje misli u tuzi već viku ne stoje. *Raň. 146.* — I sliša, što čuti ne može uho vik, i što vik ne očuti u srcu živ čovik. *Zlat. 99.* — Ah, vijeke se toj ne steci, što sad reče ti opako. *Gund. 88.* — Ne združi me vik san tihi, sve sam drage noći bdio. *Gund. 203.* — Krvava se ruka viku prvom rukom ne oplaka. *Gund. 500* —

Digitized by Google

Bolje bi mu, da ga viku ljudska majka nije rodila. *Palm. k. 61.* — (Bježʼ) u pustošne strane gore, u kijeh kokot vijek ne poje. *Palm. I., 98.* — Srce moje izrijet želi, što rijet usta ne će viku. *Đorđ. r. 23.* — Ne ću tu nepodobnos učinit u vijeke. *Đorđ. S. XXIV.* — I poginut u vijek ne će srce smjerno i trpeće. *Đorđ. S. 13.*

Kako mjesto **nikad**, tako se nalazi **vijek** i mjesto **ikad**, na pr.: Uh, uh, pače tko vijek može izrijet, ka je rana i muka! *Bobalj. 207.* — Greš sad već neg vik plačući svaki čas. *Rań. 145.* — Je da sam smiljenje koje vik izdvoril? *Zlat. 27.* — U čemu sam tebi viku ja mladahna sagriješila? *Gund. 75.* — Bog je ono, što zaman je iskat, da se vik izreče. *Gund. 213.* — Ah, koja ti čas u vijeke iz nečasnijeh djela doć će? *Gund. 510.* — Ni mu viku dug put udi, ni ga velik tijek potlači. *Palm. II., 46.* — Ti si strašan: tko da tebi vik oprijet se može? *Đorđ. S. 128.*

Za pravo u takvim je primjerima prislov **nikad** izostavljen, što se može vidjeti iz ovakih primjera: Dvi stvari se dakle čuvati imaju, - - ke nigdar do vika na mańe ne hode. *Hekt. 68.* — Ńeka nova stvar s nebes je sletila, ka vijekom nikadar nije se prije vidjela *M. Drž. 425.* - - A nebog kad človik jednome svit ode, nikada veće vik na život ne dođe. *Rań. 223.* — A Rusije prihvatiti ne će, prihvatiti iz Meline Turci, gospodine, nikad za vijeka. *Petr. 3, 101.*

Isto važi za prislov ikada, na pr.: Ne videh ikada vik tvrde srce ja od toga do sada. *Luk. 89.*

Prislov **nigdje** opisuje se ovako u staroj čakavštini: Gatku izrečenu bolje na svit saj -- ne slušah, neg je taj. *Hekt. 7.*

U st. dubrovačkom narječju: A bolje spovidjet od tebe nitko mi ne može toj na svijet. *Bun. 15*

U novoj čakavštini: On zaspi, kodi da nima na svitu nikakova posla. *Mikul. 92.*

U štokavštini: On pod živim bogom ništa drugo nije imao okrom razvaljene kućetine. *Tord. b. 1.* - - Služiće ga tri godine dana, a ništa na svetu ne ište, ni hrane ni pića ni odela. *V. prip. 39.* — Bila tri brata, pa na belome svetu ništa više nisu imali do jednu krušku. *V. prip. 79.* -- Traže traga, — kud je ona sila otišla, ali ništa na ovom svijetu nije se moglo doznati. *V. prip. 186.* — Bio vrlo gladan i ništa na svijetu nije oni dan imao da izije. *Vrč. 93.* -- Isporedi: Nigde nikoga nemaš do mene jedinu, pa i za mene ne mariš. *V. prip. 48.*

Digitized by Google

Prislov **nikako** opisuje se ovako u st. dubrovačkom narječju: Ne ću ti za svijet saj ništore lažno reć. *Vetr. 2, 272.* — Ne ću za vas svijet jednu stvar slagati. *M. Drž. 434.*

U kajkavštini: Na to se odma materi zameri i ne ga mogla ni živega viditi. *Vaļ. 249.* — Na to mu veli oroslan: da, ja sem ti vraga kraļ — tam je kraļ drugi, ni ja. *Vaļ. 279.*

U štokavštini: Onda reče Rade neimare: Sad što ćemo, moja braćo draga? Ozidati ne moremo vraga od turskoga gotovoga blaga — (t. j. kad su zidali most na Drini). *Petr. 3, 538.* — Idi s bogom, ali za glavu svoju nikom ne kazuj. *V. prip. 12.* — Ne smijem, bog i božja vjera, ja tuda za život preći. *V. prip. 304.* — Išti od ńega tu zlatnu maramu, a drugo ništ ne primaj za glavu. *Stef. 52.* — Ja to za glavu ne mogu učinit *Stef. 210.*

Zaime **niko** opisuje se ovako u st. dubrovačkom narječju: (I sliša), što vik ne očuti u srcu živ čovik. *Zlat. 99.* — Jer pred svijetlijem licem tvime živ duh ne će se opravdati. *Gund. 207.* — Velim, — za nijedno za djelo da ne smije živ covik Poliniča tijelo ukopat nigdje vik. *Bun. 38.*

U novoj čakavštini: Va kući ni bilo žive duši, leh ča jedan stari. *Mikul. 111.*

Takvih i tima sličnih primjera našlo bi se i više; ovdje neka bude dovoļno toliko, da se taj pojav istakne.

d) Što se tiče mjesta, koje negacija zauzima, također se narječja svagdje ne slažu.

a) Negacija **ne** obično ima mjesto pred određenim glagolom. Ipak ima iznimaka od toga, te negacija stoji pred infinitivom ili participom, rjeđe pred drugim riječima; to biva u ovakim primerima:

U staroj čakavštini: Ne mozi taj sin sloboditi mater, da bi ta ne služila knezom. *Krk. 284* — Ako bi ih ne platil, imej mu se usići jedan ud. *Krk. 284.* — Ļudi jesu nas prosili, da bismo veću penu ne vložili. *Krk. 286.* — Biše niki grad postavļen, kako ne verovati je ļudem. *Alex. 300.* — Poča — moliti, da bi od onuda nikamor ne pošli. *Tond. 117.* — Ako li bi nič daleko bio na putu, da bi ne mogao prispiti, ne more kriv biti. *Pol. §. 137.* — I postavi kraļ zagovor velik, — da svaki brani crikvu, — i da bi ne smio nitkor posiliti crikvu. *Dukļ. 17.* — (Ptice) padu, jer se rastupi ajer, ter se ne moć budu uzdržati. *Marul. 67.* — Ne bih rekal slova, da bih ne znal viru. *Marul. 87.* — Očiju s' otpao i ne ćeš gledati, ča da bi gledao,

Digitized by Google

rad bi jih nimati. *Marul. 157.* — Ne bismo svitlosti tvojoj ga pridali, da bismo tamnosti u ńem ne poznali. *Marul. 174.* — Ovoj dite majka mila da bi bila ne rodila, vele bi mu bolje bilo. *Marul. 282.* — Dušu ako pitaš, dušu t' ću ne kratit. *Luc. 248.* — Ja, ka bih rada vam jih (riči) ne tajati, evo nimam kada sad jih pobrajati. *Luc. 252.* — On će biti moj. istom da iz volje budu mu ne ispala. *Luc. 254.* — Kako ću ne ljubit tebe, ki me shrani? — Ufanje kako li u te ću ne imati? — Kako l' ću istini ne virovat tebi? *Luc. 280.* — Da je stvar trudna, tko će ured ne sahnut. *Hekt. 13.* — Ne čineć toj dilo mi smo ne scinili, koga smo primilo ljubiti imali. *Hekt. 42.* — Jer ga si životu gorku ne otela. *Luc. 244.* — Prem da ćeš ne htiti. *Hekt. 28.* — Ne bi tati krali tujega iminja, da bi ne imali očiju vidinja. *Marul. 157.* — Vrlo se uzbolih, da sam nigdar ne stal slidit stope onih kriposnih kih sam znal. *Marul. 162.* — Tako da do vika ne znat bude, gdi je. *Marul. 57.* — Grihe prostiti bog tvoje će ne htiti. *Marul. 200.* — U tuzi si vesela, jer ga si životu gorku ne otela. *Luc. 243.* — Dušu ako pitaš, dušu t' ću ne kratit. *Luc. 248.* — Koja bi ne rada biti ljubovca ili lada. *Luc. 248.* — Evo grem ruke ti oprostit, neka se tako prem počneš ne žalostit *Luc. 249.* — Ku stvar da bi mogla Arakne viditi, tebi bi ne mogla ne pozaviditi. *Luc. 287.* — Ako bi ga ne dal, držan je v tom osudu. *Vinod. 228.* — Što da krjepost izisko je — Seneka, kada viru ne hajo je. *Karań. 544.*

Staro dubrovački primjeri: Ako ćeš jur ne dat, da te stignu ures tvoj. *Menč. 5.* — Pušta slatki glas, ki rad bih ne čuti. *Menč. 91.* — Još ko bi svoj obraz ne polio suzami. *Vetr. I. 287.* — A ja ću za tuj vil ne branit života. *Drž. 437.* — Što tebi prudi sad, ako si život tvoj ne scijenil buduć mlad, pokle star činiš toj? *Dimitr. 29.* — Trijeba se je ne abandonat ako hoć' ne ostat sramotan. *M. Drž 304.* — Mrkla noć prije će bit svjetla neg dan bili, neg ću ja ne ljubit vazda tvoj plam mili. *Rań. 37.* — Skoro će obraz svoj ne skrivat lipa vil *Zlat. 32.* — Nije, tko bi ne suzil. *M. Mažibr. 106.* — Ako ćeš — na čas tvoju ne gledati. *Palm. II., 32.* — Ne s tolikom žeļom leti — vojska drobnijeh čela — kako duša moja hlepi. *Palm. II., 14.* — Ne tač hrlo rana rusa svoj izgubi ures lijepi, — ko cvijet luske od mladosti časom gubi sve lijeposti. *Palm. II., 16.* — Ne toliko silna srti poplavica s strme gore, — koliko

Digitized by Google

se s plahom silom on među nas hro zateče. *Palm. II., 53.* — Nu djelo ne vijeku bi što djeluje, da ne ljubi. *Đorđ. M. 90.* — Lezi, sinu jadovan, da bi se ne povratio! *Bogš. 184.* — Isporedi: Ako li mi ti ne ćeš staroj majci poviđeti, da se ne bi na zdravlje k domu svomu povratio! *Bogš. 195.*

Novočakavski primjeri: Kakva bi to bila mila, ka bi milog vzet ne htila. *Jač. 196.* — Ne znam, ne bi li te roža pozabila da bi te po placi šetat ne vidila. *Jač. 399.* — Jur sam ja ne tvoja prem si tuga moja. *Jač. 426.* — Boje, da b' ga bila mati ne rodila. *Jač 475.* — Ne mogu ga opčuvati, da bi ne bil sužań smrti. *Jač. 624.*

Kajkavski primjeri najviše se razlikuju od ostalih: On se je ne mogel vutešiti. *Vaj. 19.* — Ne je nigdo videl ne, neg ovo dete. *Vaj. 47.* — Vi ste pri kralju ne bili. *Vaj. 51.* — Mene su bili takaj na gosti pozvali, ali ne mi je bilo voja iti. *Vaj. 51.* — Ovi dva su ne znali, kaj bi počeli. *Vaj. 18.* — Onda je ta žena strahu bila, kaj je ne ńemu mleka dala. *Vaj. 94.* — Ondi su mu ne nikaj mogli. *Vaj. 113.* — Hiti vrag meča, da se je ne pol vure videl. *Vaj. 117.* — Sreča vaša, da ste vi ne predi povedali neg sem vas donesla sim. *Vaj. 161.* — Oni su rekli, da su ne nikaj dobili. *Vaj. 117.* — Sem ti ja ni rekao, da sim ne smeš dojti? *Vaj. 261.* — Ja sem čul, da si ti ne moj pravi brat. *Vaj. 178.* — Velim, da je to ni istina. *Vaj. 263.* — Oni su ńi ni veruvali. *Vaj. 263.* — Ti si ni vuk. *Vaj. 267.* — Ja sem ne pospana. — — Ti si ne moj dragi. *Kuhač. 1, 205.* — Glava mi je ni debela. *Kuhač. 1, 245.*

Štokavski primjeri najobičniji su u dopustnim i pogodbenim rečenicama, ali ih ima i osim toga: Ja ću ići, ako ć' i ne doći. *Juk. 53.* — Isporedi: Hoću isti, ako doći ne ću. *V. pj. 2, 78.* — Ja ću ići, makar ću ne doći. *V. pj. 3, 55.* Al ću poći, makar ću ne doći. *V. pj. 1, 544.* — Isporedi: Baš ću poći, da ne ću ni doći. *V. pj. 2, 66.* — Ako ću ni kozom ne orati. *Bos. prij. 2, 174.* — Bog me ne idem, da bih se i ne vratio. *V. prip. 93.* — Da ne bude Zilije djevojke, nikad bi me kuća ne vidila. *Juk. 350.* — Nikad ću ti kuće ne viditi. *Bos. prij. 1, 90.* — Ali ti je ne u voju vojska? *Ogl. 117.* — Ne l' se sinoć nama zakliňaše? *V. pj. 1, 8* — Da bi mene ne rodila majka, — ako joj se osvetiti ne ću. *V. pj. 1, 617.* — Kako ću te ja ne dati, ćerko? *V. pj. 1, 727.* — Čarne oči da bi ne gledale! *V. pj. 3, 50.* — I ne izrekao bješe treću riječ, —

Digitized by Google

oboje ustadoše na noge. *V. prip. 113.* — Dvi su seke braca ne imale. *Kolo 8, 56.* — Osmanovih (muka) rad bih ne viditi. *Juk. 211.* — Kako b' mene, dušo, ne brale đevojke? *Kuhač. 1, 45.*

(3) U negativnim izrazima, koji su složeni od **ni** i zaimena **ko, koji** itd. ili **jedan**, rastavlja se **ni** od zaimena prijedlogom (i to pravim prijedlogom) u štokavštini, drugdje pak to rastavljanje nije baš obično.

Primjeri iz stare čakavštine bez rastavljanja: Moga počtenja čuva, da ne uvene s nikoga zgrišenja. *Marul. 54.* — Još na muku stavljen od nikoga ne bi. *Marul. 173.* — U ničemur kriva videć da na smrt gre. *Mar 179.* — Pomoći vapiju od nikudar je ni. *Marul. 235.* — Viruj mi, po ničem drugom ne ishaja. *Luc. 244.* — Viruj mi, po ničtor slast od ńe govora (knižica) ne krije *Luc. 265.* — Ki ne vrija nikogar u ničem. *Luc. 274.* — Ne reci mi našoj majci istine po ništore *Hekt. 19.* — Ne mojte ih po ništo, druzino, razjagmiti. *Hekt. 20.* — Smrtni grih učinit za ništor ne imaš. *Hekt. 40.* — Nit se tim odlaga u ničem zled moja. *Luc. 223.* — Isporedi: Koji je ni za čto osujen da boli. *Luc. 247.*

Starodubrovački primjeri: Ali toj po sebi po ništo ne mogu. *Menč. 344.* — Narav za ništa jur je sva postala. *Vetr. 2, 87.* — Niť mi se da (ovca) taknut po ništo na svijet saj. *Vetr. 2, 95.* — Ter trudan život moj po ništor na svijeti toliki nepokoj ne može podnijeti. *Vetr. 2, 164* — Pri vincu ostale slasti su za ništar. *M. Drž. 29.* — Smiješan t' si, tajiš stvar od ništa. *M. Drž. 45.* — Razmirja ne imaju na svijetu s nikime. *M. Drž. 66.* — Znanje — u nikom veće vik pod nebom ne zri se. *Rań. 98.* — Stojah pjesni tuj pojući od nikud se ne bojući. *Gund. 80.* — Bolesti grijeha moga ne podoba (se), da mi svijetli dan izljesti bude u nijedno viku doba *Gund. 241.* — Tada u ničemu red i slika ne pribiva. *Dord. r. 238.* — Bane je ne da na otkupe na nijedne. *Bogš. 117*

Isporedi ovake primjere: Ni u čem mir ni pokoj mi nije prijati. *Vetr. 2, 84.* — (Stvor), ki ni u čem ne će sličan bit ovomu zlom porodu. *Dord. r. 256.*

Novočakavski primjeri: Već ni otel z nidnen govorit. *Mikul. 25.* — Šli su vižitat, ale je ni pu nidnoga *Mikul. 46.* — Pod nidan način. *Mikul. 79.* — Nima od nikud nikakove pomoći. *Mikul. 79.* — Vidi, da se od nikud ne more videt. *Mikul. 99.*

Digitized by Google

Ni mogla na nidan način zaspat. *Mikul. 101.* -- Ne će toga učinit na nikakov način. *Mikul. 110.* — Obećala, da se ne će va niš ńegovo pačat. *Mikul. 137.*

Kajkavski primjeri: Mi ne znamo za nikoga. *Vaļ. 41.* — Barem budu za moju družinu dobre, ako za niš drugo. *Vaļ. 98.* -- Ni meni do nikakvoga smeha. *Vaļ. 279.* — Ovčari ne čeju za nikakve peneze dati mu psa. *Vaļ. 258.*

Štokavski primjeri: Ne će ni za koga nego za Čelu. *V. prip. 206.* — Take ļepote nije bilo ni u jednoga cara. *V. prip. 230.* — Nije htela poći ni za jednoga. *V. prip. 255.* — Pomoći im ni od kuda nejma. *Bos. prij. 2, 152.* — Koń, koji ne zna nositi, on je ni za što. *Vrč. 41.* — Ni na kom ne spazi struk rumene ruže. *Kuhač. 2, 267.* -- Ja moj lebac ne dam ni za koje na svetu blago. *Stef. 180.* — Ni s kim drugim, samo sa Lovićem — živiti oću. *Stef. 186.* — Al eto ni od kud nit šta mogosmo čuti niti doznati. *Stef. 86.*

Taj slučaj vaļalo bi svestranije istražiti i više primjera navesti, što meni nije za rukom pošlo, jer sam na tu razliku tek kasno pomislio.

5. Ovdje bi vaļalo govoriti i o prijedlozima kao vrsti prislova. Ja ću samo ńešto sa svim površno istaknuti.

(a) Ńeki prijedlozi, osobito nepravi, upotrebļavaju se i kao prislovi, kad kad i mjesto veznika, ali ne u svakom narječju. Na pr. u staroj čakavštini: Jaše mu stat protiv, ne hteć se pridati. *Marul. 16.* — Rika brzo mimo hodi. *Marul. 8.* — Svim, ki mimo hode, oči zanošaše. *Marul. 75.*

Isporedi u štokavštini: Da ga živa žeļa mimoiđe. *V. pj. 2, 16.*

Starodubrovački primjeri: I vi u sreu svi ste čisti razmi samo jedan *Palm. k. 61.* — Svemu je lijek razmi jednoj smrti. *Dan. posl.* — Isporedi: Nitko drugi razmi tebe — bio bi štit boļi meni. *Palm. I., 372.* I da nitko ne osvoji lijepu vilu van Vladimir. *Palm. II., 284.* -- Svijetlo ńega ime i dobrota rajska leti, pored s glasom neumrlime prepjevana po svem svijeti. *Palm. k. 33.* — Gdi su mlaci prigizdavi, — ki cijeńahu ńegda u slavi pored suncem u vik sjati? *Gund. 234.* — Vaj, kamo zajdosmo iz slana mora van. *Vetr. I, 287.* Gdje se iz zemļe van podiže dim. *Gund. 80.* -- Iz kraļestva moga vani nitko izaći da ne more. *Palm. II., 23.*

Novočakavski primjeri: Htil sem junak mimo projti. *Jač. 214.* — Zavije se va kabanicu i gre z mora van. *Mikul. 50.*

Digitized by Google

Po ńemačkom je načinu ovo: Sad već nimam ter ne dam, ter je naša ļubav v a n. *Jač. 199.* — Nego dojdi s nami, tvoja ura je v a n. *Jač. 475.*

Kajkavski primjeri: Duga ńiva vuz luge zelene, — m i m o pala mala vuska steza. *Jač. str 312.* — Ja bum mam p o l e g. *Val. 42.*

Štokavski primeri: Ovcama nema čobana d o jedno dete Radoje. *V. pj. 1, 237.* — Više sina nema nijednoga d o dijete Banović-Sekulu. *V. pj. 2, 86.* — Ne bih ti se mlada pokrstila — d o za tvoju na ramenu glavu. *V. pj. 2, 95.* — Jed'te pijte d o u jutru, Turci. *V. pj. 2 7.* — Al ne mogu medovine naći d o u neke krčmarice Mare. *V. pj. 3, 7.* — Da se spustim d o pod tvoju kulu. *V. pj. 3, 21.* — I baci im d o (t. j. dobaci im) Mustave glavu. *V. pj. 3, 26.* — Od nas, majko, niko ne ostade, d o ostade tvoj sine Jovane. *V. pj. 3, 31.* — A od turske (vojske) nije ostanulo, d o pobježe Boičić Alija. *V. pj. 3, 36.* — Odatle se svati podigoše d o u Praču u kasabu malu. *V. pj. 3, 68.* — Ostala je tvoja zamjenica — ni kod moje ni kod svoje majke, d o u gori pod jelom zelenom. *V. pj. 3, 78.* — Nigde nikoga nemaš d o mene jedinu. *V. prip. 18.* — Nije stio nikome dati d o onome, koji bi se našao mudriji od ńega. *V. prip. 163.* — D o na Masnu luku doletio. *Bos. prij. 1, 102.* — Nemu ne ostade ništa d o čorba u loncu. *Vrč. 113.* — Tu li tebe suđen danak nađe, — ni kod moga ni kod tvoga dvora, d o u gori pod zelenom jelom. *Srem. 133.* — Za blago niko ne zna d o ja jedan na svetu. *Stef. 211.* — Isporedi: U ńoj (sobi) nema nikoga d o j e d n e đ e v o j k e. *V. prip. 191.* Toj jabuci niko ne dolazi o k r o m jedna prošena devojka. *Srem. 15.* — Imaš li još vina u kući o s i m to, što nosiš? *Vrč. 106.* — U mobi se niko ne sjećaše o s i m jedna mlada nevjestica. *Petr. 1, 206.* — P o r e d tekla Sava i Morava. *V. here. 207.* — Uzjašio Ivan Seńanine, s p o r e d ńime Luka barjaktare. *Juk. 318.* — Niko tome mani ne bijaše po ļe jedna Ana udovica. *Petr. 1, 313.* — A u Nike nigde nikog nejma potļe jedna na oģaku majka. *V. pj. 3, 33.* — Jer ne ima od srca poroda p o s l e jednu ćerku jedinicu. *V. pj. 3, 10.* — Nigdi ništa ne imam r a z m a jedno jagńešce *V. pj. 1, 207.* — Isporedi: Daj mi bože, da ja vidim svako zv'jere — r a z m a z m a j a planinskoga *V. pj. 1, 270.* — U kuli nigdje nikog nejma v a n da baka. Jankovića majka *Juk. 277.* — Ma ne vodi tudega djevera v a n da brata oli rodijaka. *Juk. 368.* — Niti viđa sunca nit mjeseca v a n da Usu mlada u podrumu *Marj. 117.* — Nisam suncu kose plela, nit mjesecu

Digitized by Google

dvore mela, van stajala te gledala, đe se muńa s gromom igra. *V. pj. 1, 235.* — Nit su pali ptice labudovi, a ni Mleci pjene izbacili, van svatovi od Budima grada. *Juk. 107.* — Ni to mu ja ne bih požalila, van me sobom hoće da povede. *Juk. 404.* — Ne hti dobar hladne vode piti, van sve gleda kuli i avliji. *Marj. 2.* — Moja me je svetovala majka, da ne nosim trga na obalu, van ti hajde u laganu ladu. *Kras. 90.* — Ništa mańe van trijest hiļada. *Marj 153.*

b) Ima prijedloga, koji nijesu u svakom narječju obični.

Staročakavski primjeri: Nedostojan tko je, hvalit ga ne mari cić blaga tokoje ni za ciča dari. *Hekt. 39.* — Prosti i ńemu za cić boga. *Karań 350.* — (Dub) sušom čriz lito ni vene ni blidi. *Luc. 261.* — Ki ni blaga sit, — vazda će ubog bit dil svoje skuposti. *Marul. 142* Diļa ńih (slasti svitovnih) ne haja Adam bogu služit. *Marul. 256.* — Smrsi sve grihe me diļa dobar tvojih. *Marul. 238.* — Košuta kon lava brez straha biše. *Hekt. 37.* Nabukodonosor — polag Eufrata razbivši svoj šator pobi Arfaksata. *Marul. 8.* — Zbuče se poli šatora hodeće. *Marul. 54.* — Tere ju posadi poli sebe sidit. *Marul. 212.* — Da smo od najviše pri tebi milosti. *Marul. 10.* — Opravi se i pojti van krova sa mnom spravi se. *Marul. 37.*

Van mjesto prijedloga **iz** našao sam samo u staroj čakavštini i kod starodubrovačkih pisaca.

Starodubrovački primjeri: Cić toga — ne moj mu zamirit. *Menč. 72.* — Krocjeć česa zapovidje bog svomu proroku. *Dorđ. S. XX.* — Običajaše puk — častiti svoga stvoriteļa — za cjeć milosti primļene. *Dord. S. 141.* — Neka znam česa dil umrijem s plačem. *O. Mažibr. 129.* — Rit me je deri sram, za ńe dil život oć. *Menč. 24.* — Dalek ćeš mene, čuj, stojati na strani. *Rań. 103.* — Isporedi: Od prijateļ današńih daleče sveđer stoj. *Rań. 140.* — Ovnić — ne daleče ńih planduje. *Palm. k. 24.* — Gre put nebi na daleče pakla ļuta *Palm. k. 149* — Isporedi: Sokot je prodol ne daleko od grada Sikema *Dord. S. 98.* — Nek su i znańu mom daleko. *Dord. S. 161.* — Ugrin Janko vojvoda kolak kraļa prid svatovim. *Bogš. 30* — Pade — na Mukače kolak Biograda. *Bogš. 317.* — Veliko selo kon taborske gore. *Dorđ. S. 135.* — Sve što imam. pri tebi je. *Dord. S. 64.* — U ogńu polak suha drva da ne izgori i sirovo. *Gund. 504.* — Dvojica se uputite sionskoga uprav grada. *Palm. k. 55.* — Pri moru uprav srpskijeh strana — leži Troja ukopana. *Gund.*

Digitized by Google

361. — Ustani groba van opeta na saj svijet. *Vetr. 1, 56.* — Nevjerni krstjani neka smo svijeh strana van doma prognani od tužnijeh pogana. *Vetr. 1, 59.* — Isporedi: I sam se pak dijelih iz moga doma van *Vetr. 2. 83.* — Izlazi zemļe van otrovno toj sjeme. *Vetr. 2, 21* — Danica dvora van gdje sunce otpravi. *Vetr. 2. 292.* — Bih pobjego dalek tja ovega mjesta van. *Luk. 214.* — Pak ize strašni mač nožnice van svoje. *Luk. 273.* — Rodne zemļe van nemilo istjeran živem u trudu. *Đorđ. S. 100.* — Isporedi: Gdje se iz zemļe van podiže dim. *Gund. 80.* — i ovo: Prije neg se krene mlad car izvan Carigrada. *Gund. 298.* — Ogńenita vojska noćna bješe izašla pakla vani. *Palm. k. 34.*

Kad kad se nalazi **vani** mjesto **osim**: Družba ostala ńega vani svak će ukazat srce jako. *Palm. k. 30.* — Nije nitko mene vani ńe dostojan mogo bit. *Palm. II., 326.*

Novočakavski primjeri: Moje žalosti cić tebe rožice. *Istr. 2, 122.* — Na miru vodu mirila, čez prste ju 'scidila *Jač. 198.* — Ter je Mare prešla čez to ravno poļe. *Jač. 453* — Ne daleko sela jedna ovce pasla. *Jač. 246.* — Krez goru sam hodil. *Jač. 69.* — Zberem si ļubavcu. mila, obrh tebe. *Jač. 187.* — Sunce ishajalo obrh moga dvora. *Jač. 285.* — Pol mora sam rožice trgala *Istr. 2, 36.* — U kolu je lipi Mikļin, polag ńega lipa Mica. *Jač. 218.* — Budi nam zagovornica pole boga. *Istr. 6, 14* — Sadila Mare basilak veliku lihu poli put. *Istr. 2, 42.* — Dojde va jardin, ča j' bil pu kući. *Mikul. 3.* — Jutro se zbudi i najde se pu oca. *Mikul. 6.* — Zahvali se Vidoviću starče pul mladoga cara na večeri. *Istr. 1. 25.* — Mane mi raste bašiļak na veloj lihi puli put. *Istr. 2, 15.* — Tamo dole puli mora grah se zeleni. *Istr. 2, 48.* — Ja ću lahko redi tobun hodit, aš san vila. *Mikul. 93.* — Va vek ńu tuče, aš ni mogla redi drugen końen hodit. *Mikul. 98.* — Sis perom ti pišem ziz srca pravoga. *Jač. 101.* — Ti si, drago srce, ravno sprot meni. *Jač. 296.* Da suz vašu hižu ne b' k maši hodila, ur bi te ja, klinčac, z davna pozabila, kad idem suza te, nit ne gledam va te. *Jač. 106.* — Ar je moje srce kot velike rane zavoļ krivih riči. ke govoru na me. *Jač. 352.* — Ziz poļa se šećem v selo na vrtlace. *Jač. 80.*

Kajkavski primjeri: Dok čez ovu šumu prek prešla. *Vaļ. 9.* — Nigde ne našel, gde bi bil mogel čez noč spati. *Vaļ. 159.* — Vijala se sviba viba jobr grada gospodskoga. *Kukuļ. 252* — Pošle ga ober grada carskoga po luftu. *Vaļ. 40.* — I kak je došel tá mam s kójom ober turna je išče letel *Vaļ. 131.* —

Digitized by Google

Dete — išlo je po morju polek ladje. *Vaļ. 13.* — Znam da ne je (jabuka) pri ńem. *Vaļ. 41.*

U štokavštini rijetko dolaze ńeki prijedlozi: Čerez koga nema dike moga? *Ban. 184.* — Lakome su oči pri pogači. *Juk. 559.* — Da ja vidim svako zv'jere — zmaja planinskoga. *V. pj. 1, 270.* — A zadrhta po put gorskog pruta. *Beg. 29.*

Kad kad je jedan prijedlog zališan: Među u se napušćaše Turke. *V. pj. 3, 68.* — Ne mećite na zalud pušakah. *Juk. 449.* — I sa š ńime popo svešteniče. *V. pj. 3, 45.* — I sa š ńime (sjedi) Todor od Stalaća. *V. pj. 2, 83.* — Uzjašio Ivan Seńanine, *s* pored ńime Luka barjaktare. *Juk. 318.* — Pa on đogu u natrage vrati. *Juk. 114.* — Ide Gašo na pored ovacah. *Ogl. 137.* — Ide Nikac uz pored ovacah. *Ogl. 120.*

VI. Veznici.

O veznicima samo ću u kratko ovdje po štogod istaknuti.

1. Veznik **ako** u rečenicama upitnim u štokavštini nije običan. Primjera ima u staroj čakavštini: Gosp. Maciė govoraše komunu Barbanskomu, ako bi ondi imili ku zmutńu, ali ako bi ondi bili pravi termini *R. istr. 251.* — Gledala je, ako svića gori. *Arkiv za pov. jugosl. 2, 322.*

U novijoj čakavštini: Pita ga, ako bi ju mogal oslobodit. *Mikul. 38.* — Pita ih, ako ka zna za stakleni breg. *Mikul. 52.* — Pogledaj v ono ravno poļe, ako gredu s oružjem junaci. *Istr. 2, 30.* — Ne znam, ako badriš, ili spavaš, vilo! *Istr. 2, 26.*

Mjesto **ako** ima **či** u istom značeńu: Na oblak se 'staknem, gori doli gledam, či moje rožice nigdir ne ugledam. *Jač. 72.* —

Kajkavski primjeri: Idem jagod iskat, ako bum gde kaj našla. *Vaļ. 221.* — Meni ti je moja čer — znikla, — i gledi, ako bi gde mogel zeznati za ńu. *Vaļ. 159*

Štokavski primjeri: Ciganin zapita domaćina, ako ima što god spravno, da mu iznese. *Vrč. 81* — Prostri meni mekane jastuke, — ne gledaj me stara mila majko, ako budem živa ili mrtva. *Kolo. 8, 66.*

Isporedi akad. rječnik I., str. 52. 6.

2. **Ali** u značeńu upitnom najrjeđe se nalazi u štokavštini.

Staročakavski primjeri: Tko su, reče, ovoj, ki po vrsih hode? — ali našu hrabrost ni sile ne znaju? *Marul. 22.* — Pravda je u raju, ali vi ne mnite? *Marul. 82.* — Ilaj, haj, ali toko smiste

Digitized by Google

lagati vi? *Marul. 91.* — Paka rih: ali oć ovuj ću ja sriću, ku veće ne ću moć nigdar da susriću? *Luc. 217.* — Čto tako tuj diklu mičete, junaci, kako cvit izniklu? ali ste divjaci? *Luc 231.* — Oj me, za č me sad ohodiš? Al me u kom zlu nahodiš? *Hekt. 93.*

Starodubrovački primjeri: Kroza č mi to veliš drag venče poviti? Ali ti ne želiš stvar liepu viditi? *Menč. 107.* — Vaj drazi Klišani, ali vi ne znate, što su zli krstjani, a u ńih se uzdate! *Vetr. 1 46.* — Ali vi ne znate ni duše ni boga? *Vetr. 2, 356.* — Jaoh, ali nije dosti. — što srce me rani? *Naļ. b. 26.* — U čem ti sagriješih, gospoje svih gospoj? Ali er te vrhu svih obļubi srce ovoj? *Bun. 90.* — Pođe Janko vojvoda Sekulu govoriti: ali mi ćeš darovati ispod sebe końa dobra? *Bogš. 53.*

Novočakavski primjeri, čini se, dosta su rijetki: Čin san ti se, drag moj, zamirila? Al da nisam prij' na vodu prišla? *Istr. 2, 68.* — Što li si se brate pomamio? Al se misliš drugom oženiti? *Maž. 143.*

Kajkavski primjeri: On sede na kobilu, pak mu ona veli: ali ne buš opal? *Vaļ. 78.* — Onda je pita pastir, ali je gde koj vidil takov i takov grad. *Vaļ. 103.* — Budete videli, ali bude zutra 'se gotovo ali ne. *Vaļ. 189.* Poglednete ova tri pera pa ńegov rep, ali mu ne faliju tri pera z repa? *Vaļ. 201.*

U štokavštini osim ona tri primjera, što su u akad. rječniku I., str. 71. zabiļezena, ja sam samo još ova dva našao: Što'vo nema Begane đevojke? — Ali mu se jutros zabavila? *V. hore. 27.* — Bog t' ubio, Amanović kneže! al si za me i vezirim kazo? *Juk. 98.*

3. Prijedlog **bez** zauzima mjesto veznika, stojeći uz **da** sa indikativom ili uz infinitiv prema tuđim jezicima. (Isporedi akad. rječnik I., str. 261).

U staroj čakavštini takvih primjera nijesam našao u starijim knjigama nego tek u kašńima kao na pr. kod Kavańina: Ima (mu se) sve vjerovat bez moʼe branit i varovat. *117.*

Mjesto toga govori se ovako: Tko li će uzmoć razbrojiti neizbrojnu ńih množiju, da se ne će pobrojiti *Karah. 467.*

U starodubrovačkih pisaca ima tamo amo takvih primjera: Radat videći Tirenu za ńom se uziže, a ona bez da ga je vidjela, ide s bogom. *M. Drž. 98.*

Isporedi ovake primjere: Rana otrovna ne zarašta, da obiļežja ne ostavi. *Gund. 511.* — Sreu odolet mom ne mogu, da ne oglasim ja se ovako. *Đord. S. 122.* — Eto vi isti svjedočite

Digitized by Google

i ne hteći ovu istinu. *Đorđ. M. 35.* — Ne ću povrć u nescijenu krv ubošku neosvetjenu. *Đorđ. S. 121.*

I u novijoj čakavštini ima po koji takav primjer: Otac je moral proć, prez da j' videl živinu. *Mikul. 4.* — Nek ne ide u lov u nedjelu — bez s' umiti i bogu moliti *Maž. 6.* — Isporedi: Nigdar ne obedvam, da se ne ogledam; nigdar ne večeram, da te ne pogledam. *Jač. 147.* — Nigdar nisam k tebi došal, da ti ne bi ča donesal. *Jač. 310.*

U štokavskom narodnom govoru našao sam dva takva primjera, koja su ili iz primorja, ili su iz pera sabiračeva potekla: Kao začuđen upita ih, bez da im nazva dobar večer. *Vrč. 232.* — Ona pođe doma; a ona druga žena opet za ńom svojoj kući, bez da je ikad poslije znala jedna za drugu. *Vrč. 235.*

Isporedi s tima ovake primjere: Nije se mogao uzdržati, da ga ne zapita, za što se smije. *V. prip. 156.* — Kad se vratiš, ne moj proći, da mi se ne javiš. *V. prip. 238.* — Ima li kakva dva zla, a da nijesu griješna? *Vrč. 216.* — Ne bi mogao odoleti srcu, a da se ne uvrati svomu Kailu. *Tord. b. 11.* — Sve to znadem, i da mi ne kažeš. *V. pj. 5, 7.* — I to popi, *a* brka ne stopi. *Juk. 50.* — Dadoše mu šeset kupah vina, sve on popi *a* brka ne stopi. *Juk. 50.* — Otide svojim putem i ne nadvirujući se nad jamu. *V. prip. 144.* — Dobro bijah jednom uranio, pa se turih końu na ramena, nit s' umio ni boga molio. *Petr. 2, 421.* — Za to odmah isprati šuru neugošćena, da ide od kuda je i došao. *V. prip. 88.* — Prati mene preko Romanije bez ljubleńa i bez milovańa. *Petr. 1, 217.*

4. Veznik **bo** nalazi se u staroj čakavštini i u starodubrovačkom govoru: Rači se smiliti, milostiv bo jesi *Marul. 36.* — Da za što ugodna služba joj nije moja? Nije bo podobna za te ta gospoja. *Naļ. b. 91.*

Više primjera vidi u akademijskom rječniku I. str. 461.

U štokavskom narodnom govoru vrlo je rijedak taj veznik; osim ona dva primjera, što su u akad. rječniku navedena, našao sam ja samo još ovaj: Ako bega ti nisi vidila, sad ga vidi, ja bo jesam glavom. *Bos. prij. 2. 113*

Iza **jer** nalazi se **bo**: u staroj čakavštini: Svitilja snesoše, jer bo još noć biše. *Marul. 52.*

U starodubr. govoru: Najveće treptjehu videći čudo toj pastiri, ki bjehu u gori zelenoj: er bo taj čudesa strah bješe vidjeti. *Vetr. 1, 305.*

Digitized by Google

U štokavštini po varošima; vidi u Vukovu rječniku riječ b o.

U istom smislu dolazi **zač, za što** u starijoj čakavštini: Idoše deželane veselo domov, da se ondi najdoše pravi termeni, z a č se ondi vazda pregovarahu meju sobu. *R. istr. 230.* — Ljubimo dobroga, z a š t o je dostojan: milujmo zaloga, jer je nepokojan. *Hekt. 38.*

U starodubrovačkom govoru **za č, za što** dolazi i ispred **bo** i bez toga nerazlikujući se u značeńu: Er ište laž svaka od riječi tuj pomoć, z a č b o je nejaka u sebi sva ńe moć. *Bun. 27.* — Orle djavle, ne namiguj na me, z a š t o b o ja i ne gledam na te. *Bogš. 340.* — I ne imah nigdar mir, za što sam mislila, da te ljuta zvir u gori izila. *Vetr. 2, 334.* — Sunce je s nebesi izvrsne liposti, z a š t o se ne resi neg svojom svjetlosti. *Gund. 145.*

U novijoj čakavštini u tom smislu ima **za č, ač, aš** (vidi tu riječ u akad. rječniku I., str. 117.), **ar** (**are, ar** ima i u staroj čakavštini i u starodubr. pisaca, vidi primjere u akad. rječniku I, str. 103b): Moram biti tužan i žalostan, z a č je meni na vojnicu pojti. *Istr. 1. 25.* — Jijte, pijte, końi brajna moga, a č vam je pojt dug put putovati. *Istr. 3, 5.* — Dobro, da si k nam došla pitat, a š ti drugi nidan ne bi znal povedat. *Mikul. 10.* — Ne hod' k meni čuda puti, a r te vidi čuda ljudi. *Jač. 43.*

U kajkavštini u tom smislu ima **kajti** i **ar**: Mora ove race sim donesti, a r drugač glavu zgubi. *Val. 9.* — Vuzdu moraš ostaviti, k a j t i drugač ne bu dobro. *Val. 141.*

U narodnoj štokavštini osim **jer** dolazi **za što, e, el, jel**: Meni (je) velika nevolja, z a š t' ja ranim — devet nemo. *V. pj. 2, 3.* — A izlazi, carevi haine! *e* je mene care opravio, da ja vodim tebe i Aliju. *V. pj. 3, 49.* — Jedte, końi, djetelinu travu, *e* imate brzo putovati. *V. herc. 154.* — Ne mogoše braća da kmetuju, e l se jednom utvrdilo bilo *V. pj. 2, 89.* — Ne moš, care, zemlju poturčiti, e l te zemlja poslušati ne će. *V. pj. 3, 11.* — Sedlajte mi od megdana doga, j e l ja, deco, mislim putovati. *V. pj. 2, 41.*

5. Imperativ **budi** i **budi da** služi:

a) mjesto veznika **ako i** ili **prem da** u staroj čakavštini: Toj dilo, ja ni sad ne ću, da ostane, b u d' mi je jur po tom ovi svit omrzal. *Luc. 248.* — B u d' d a me poslase, pospihom da idu zvati, na pir naše vladike da pridu, li vam ću za ljubav — rit, čto me prosite. *Luc. 251.*

U starodubrovačkom govoru: Tijem b u d' d a ga ražalište, on za tadar bič ostavi. *Đord. S. 133.*

*

Digitized by Google

b) mjesto veznika **kad** u uzročnom značeńu: to biva u staroj čakavštini: Bud poni dobro znam, ča je drago ńemu, meni je kako man. i slatko u svemu. *Marul. 46.* — Ča godir mi rič tva veli, dobrovoļno ja ću stvorit: — bud cesaru da je drago, ne šćedi se, moja snago. *Hekt. 115.*

U štokavštini u tom značeńu dolazi imperativ **budi** samo bez veznika **da**: Budi ih bog dade, kako ih sastade? *V. posl.*

(Isporedi akad. rječnik I., str. 367 i daļe, gdje više primjera i još drugih slučajeva imade).

(6) **Budući da** u značeńu uzročnoga veznika dolazi kod kašńih staročakavskih i dubrovačkih pisaca, tako i kod štokavskih kńiževnika, ali u narodnom govoru ne nadoh takvih primjera. Na pr. Neka sudce izabrane bude imiti, budući da puk u jedu dobar izgled ni susjedu. *Karań. 183.*

Više primjera vidi u akad. rječniku I., str. 370a cc.

(7) O vezniku **da** opširno je govoreno u akademičkom rječniku, za to će tu dovoļno biti, da se ńeke razlike između narječja u kratko istaknu i po njekoliko primjera navedu.

a) **Da** nalazi se za štokavštinu izlišno:

α) Kod upravnih deklarativnih rečenica (kao što u grčkom jeziku ὅτι), kod upravnoga pitańa i kod imperativa.

Staročakavski primjeri: Vsi rekoše, da se ovdi staju pravi termeni meju nami od kuntini. *R. istr. 213.* — Na to odgovarahu komun bulski: da jesmo vazda tako drzali razvodi od kuntini meju sobu. *R. istr. 263.* — Ako bi tajil. budi postavļen na muku. Ako bude praviti na muće. da mu imej glava pojti. *Krk. 281.* — Ošće ako ona ne bi imela bližičstvo, da ona mozi najti goste žene od dobra glasa. *Krk. 281.*

U novijoj čakavštini našao sam samo jedan primjer i to krńe deklarativne rečenice: Ako b' te gdo pital. ļubiš li me. zvedjal: odgovori. da ne. v srci misli, da je. *Jač. 171.*

Kajkavski primjeri: Jedna je rekla: da očemo ga taki pogubiti. *Vaļ. 76.* — On odide k ruskomu caru pitat, je li se oče predati. A on je odgovoril. da se ne čem predati. *Vaļ. 63.* — Onda vuk veli: da ti si, lisica, pojela meda. *Vaļ. 281.* — On ji odgovori: da ocov trs je zaginuo. pa ga ja iščem. *Vaļ. 146.* — Na to mu veli oroslan: da ja sem ti vraga kraļ, ti se z mene samo norca delaš. *Vaļ. 279.* — Veli ńoj: da, ako se ti mene doteknes, jaz tebe presečem. *Vaļ. 125.* — Pitali su ga: da gde si bil tak dugo? *Vaļ. 93.* — Ńega je pital: da znaš li ti za sta-

Digitized by Google

klenu goru? *Vaļ. 106.* — Zapita ga starac: da kaj ovde ti iščeš? *Vaļ. 105.* — Šarec mu veli: da kud si ti bil tak dugo? *Vaļ. 72.* — Ov je zel svoju polovicu ropca i — reče: da je li ide ovo skupa? *Vaļ. 124.* — Onda pitala vila moža: da kaj ti mene prosiš sad? *Plohl 1, 101.* — Rekel: da ti prosi, kaj mene pustiju za pomoč tebi. *Vaļ. 11.* — On pak odgovori: da idi ti dimo i leži si. *Vaļ. 134.* — Neg to vam velim: da se najte nikaj bojati. *Vaļ. 135.*

Isporedi akad. rječnik II., str. 189b 2 i u Radu jugosl. akademije kń. 76. str. 19 i daļe; raspravu Iv. Broza. i kń. 58. str. 191 i daļe raspravu dr. L. Geitlera.

5) **Da** dolazi izlišno kod neupravnoga pitańa.

U novijoj čakavštini: Dojde k suncu, a ovo ju pita, da kamo gre. *Mikul. 9.* — Sad mu druga vila veli, da ča pak od ńe pita. *Mikul. 44.* — Pita ga, da ča bi rad *Mikul. 54.* — Pak ćeš nas ti braću nazivati, da bi li ti u pomoći bili. *Maž. 115.* — Pošļe k Pandijanu kćer ńega prositi, da 'ko mu ju hoće za ženu spodati. *Istr. 3, 20.*

U kajkavštini: Mam je pital, da gdi bi oni znali za jednu lepu ženu *Vaļ. 2.* — Pita ribiča, da kaj mu da za toga dečka. *Vaļ. 14.* — Onda ga on zamoli, da bi li on mogel tam dojti. *Vaļ. 20.* Prične misliti, da je li bi išel vnuter, ali ne. *Vaļ. 209.* — Gda se zbudil, rekel je, da kak je lepo spal. *Vaļ. 255.* — Pak su pitali, da kaj zapoveda. *Vaļ. 101.* — Dete je 'saki večer materi pripovedalo, da kak ńu lepe gospe hodiju slušat. *Vaļ. 17.* — Ide povedat kraļu, da kakovo je to pripečeńe. *Glasn. 6, 110.*

Isporedi akad. rječnik II., str. 202a na kraju.

6) Ispred **neka** dolazi **da** u novijoj čakavštini: Sestra ļ' otela, da neka tuže oštara. *Mikul. 115.* — On nazad otpiše, da neka dobro othrańivaju, ča je žena rodila. *Mikul. 21.*

U kajkavštini: Ona mu da tri šibe i reče, da naj z ovemi šibami mahne i naj vudri psa i końa, da onda ona doli ide. *Vaļ. 125.* — Onda mu je rekla, da naj ide do drugoga grada. *Vaļ. 185.*

U staroj čakavštini ima primjera, gdje iza **neka** veznik **da** izlišno slijedi: Uzmnozna ti vladiko, neka da znaš, na č sam prišal. *Hekt. 167.*

Tako i u starodubr. govoru: Odmetni to od sebe junačko oružje, neka da se među junaci pozdravimo. *Bogš. 128.* — Neka da znaš jedna nevjernice! kad nevjeru učini Momčilu, i meni je hoćeš učiniti. *Bogš. 268.*

Digitized by Google

b) **Da** mjesto **kad** nalazi se u staroj čakavštini: Ne biše jošće svršila moļenje svoje, da evo angel gospodinov sajde s nebes. *Katar. 223.* — I ne bih duboka još sanka zaspala, da me je žestoka bojazan zapala. *Luc. 239.*

U novoj čakavštini: Još ni Mare toga dobro rekla, da je prišal turački vojvoda. *Glasn. 2, 70.* — Još si Mare moja u zibeli bila, da je tebe majka obećala bila. *Istr. 2, 2.*

Isporedi akad. rječnik II., str. 200b pri kraju, gdje se veli, da veznik **da** u takvim primjerima ima značenje veznika *a*.

U kajkavštini, čini se, stoji **da** okrńeno mjesto **gda**: Bili su jeden put sedem bratov, pak, da su narasli, onda očeju se ženiti. *Vaļ. 5.* — Imel je sobum jednoga češļa gustoga, kojega našel na putu, da su išli po race. — Da (jih baba) več štela vloviti, onda mo koń rekel, da naj hiti dole onoga češļa. *Vaļ. 9.* — Junak se joženi, da je ńega vola; a devojka zamoži, da ju junak prosi. *Plohl 1, 11.*

Tako dolazi **da** i u uzročnom značeńu mjesto **gda** okrńeno: Veli: a kak bi jaz pobegla, da sem 'sa z lanci okovana. *Vaļ. 3.* — Naj me końič javče, da me luba ne če. *Kukuļ. 235.* — Tancaj tancaj črni kos! Kak bi tancal, da sem bos? *Plohl 3, 26.*

c) **Da** u uzročnom značeńu mjesto **što**, **jer**, **kad** rjeđe dolazi u štokavštini nego u ostalim narječjima. Primjere vidi u akademijskom rječniku II., str. 190a 3 i daļe, pak str. 192a 6. Ja dodajem ove novočakavske primjere: Proklet bia, ko te je rodia, da te nije u sreću puštia *Istr. 1, 16.* — Isporedi: Da bi kleta bila premila sestrica, kad mi nisi štila prvļe povidati. *Jač. 258.* — i ovo: Sele moja, prokleta mi bila, što se nisi prija pokazala. *Istr. 1, 18.* — Glava boli, srce tuži, da mi drugi milu ļubi. *Jač. 312.* — Isporedi: Za to mene glava boli, kada milu drugi ļubi. *Jač. 313.* — Prva mi je tuga na srdačcu momu, kad moj vranac końič pod manom ne igra; druga mi je tuga na srdačcu momu, da se j' moja draga rasrdila na me. *Maž. 183.* — Pa ča biš ti rad, da greš tako dugo? *Mikul. 128.* — Bog vam plati, da ste mene 'z uze otkupili. *Jač. 443.*

Kajkavski primjeri: Grof pak im je rekel, da je ne more prijeti, da je gospa betežna. *Vaļ. 201.* — I pusti travu na robce, ar misli, da je ono ogeń, za to da ne če, da bi gdo onu travu dobil vu ruke. *Vaļ. 253.*

d) **Da** u suprotivnom značeńu najviše dolazi u staroj čakavštini

Digitized by Google

i u starodubrovačkih pisaca Vidi u akad. rječniku II., str. 199b D. i dalje.

e) Samo u štokavštini dolazi u pripovijedanu rečenica s veznikom **da** podložna ispuštenom glagolu **ne moći i htjeti**. Ovaj drugi je u tom slučaju ili u svom pravom značenu, ili služi kao pomoćni glagol za izražavanje latinske konjugacije perifrastične.

Primjeri, u kojima se moze u misli popuniti glagol **moći** sa **ne**: Žena pijana, ni da se krene, ćuti (t. j. ne može, ni da se krene). *Stef. 25.* — Broji i broji, no po što sebe ne uzima u broj, nikako da trinaest nabroji (t. j. ne može, da — nabroji). *Stef. 37.* — Zapalo mu kluse u blato, pa nikako da se oprosti. *Stef. 121.*

Primjeri, u kojima se moze popuniti glagol **ne ću** u pravom značenu: Žena ni da čuje, što veli čobanin. *Stef. 24.* — Dete ište, a car nikako da mu dade, već mu sve nudi drugo. *Stef. 113.* — Mnoge sam za pomoć zamolio, i nitko ni da pogleda na me. *Stef. 121.* — Al gospodar, ni da čuje o tom. *Tord. b. 59.*

Primjeri, gdje se moze dodati glagol **hoću** kao pomoćni glagol za izražavanje konjugacije perifrastične: Kad da iz galije izađe, vidi di je (t. j. kad hćaše da izađe, quum exiturus esset). *Stef. 178.* — U' veče, kad da sunce zađe, samu krmaču kući dotera. *Stef. 194.* — Kad da se već smrkne, al eto ti đuvegija. *Stef. 218.* — Tek sunce da zađe, a Milanu se ukaže jedna devojačka glava. *Stef. 223.*

Isporedi akad. rječnik II., str. 169b d. a.).

8. **Gdje** mjesto **ako** nalazi se u staroj čakavštini: Gdi li bi čovik od boja uzležao, — tomuj zakon nije ini, nego ako bi se ča procinilo po dobrih ljudih. *Pol. §. 61.* — Gdi li u toj škodi tribi t' je umrit sada, bolizni ke godi da t' tva smrt ne poda. *Marul. 177.* — Gdi li sa svim on se odneti, tere ńemu ne posveti, u tamnicu vrzte ńega. *Hekt. 90.* — Gdi virovat nisi lina Isukrsta — i ako ćeš smrt prijati, ter u viri našoj stati, sada hoće biti zdrava tej bolesti tvoja glava. *Hekt. 95.* — Gdi ne dadu ńemu slavu, usić ńim ću glavu. *Hekt. 103.* — Di l' ga ne ćeš nam kazati, znaj, da se ćeš ti kajati. *Hekt. 114.* — Gdi li srce ti zatvoriš, tere toga ti ne stvoriš, svu noć hoćeš biti mučen. *Hekt. 155.*

U' štokavštini nalazi se **gdje** mjesto **što** u uzročnom značenu: Ali ga najposle stane mučiti i gristi, gde ne sme nikome da kaže. *V. prip. 151.* — Žao mi te, ali mi je milo, đe sam oklad dobio. *V. prip. 285.* — Zar ti misliš, Reļa Bošńanine, đe imadeš u ramenim' krila, da te nitko pogubit ne more? *Petr. 3, 369.* — Ala

Digitized by Google

žalim, di ću da ostarim. *Ban. 4.* — Al ja ne ću za oto umreti, di ja š ńime više biti ne ću. *Ban. 107.*

(9) **Kaj** služi u kajkavštini kao veznik u raznom značeńu i to: u deklarativnom, na pr. Je rekel, kaj bude 'su kuruzu jednu noč zružil. *Vaļ. 37.*

U finalnom: Straže su bile opet postavļene, kaj bi videle, kam ide. *Vaļ. 123.* — Sel sem si ja pred štacune, kaj se reshladim. *Kukuļ. 226.*

U konsekutivnom: I on je onde dobil službu, kaj je ovce pasel. *Vaļ. 37.* — Ostavi si batinu v kutu prislońenu, kaj ju ne bilo skorom videti. *Vaļ. 83.* — He he, moja deca, kaj ste tak slaba, kaj ne mrete tih jabuk donesti? *Vaļ. 226.*

U interogativnom: Ja sem tebi rekel, da, kaj vidiš, ne vidi, — bude ti žal: kaj ne da ti žal? *Vaļ. 9.*

10. **Jer** nalazi se u različnom značeńu.

(a) U deklarativnom značeńu mjesto **da** dolazi **jer** u staroj čakavštini, u starodubrovačkih pisaca i u štokavštini.

Staročakavski primjeri: Carstvu momu glas došal je, ere Filip vaš umri. *Alex. 235.* — Govore priču, ere priklonnu glavu ni oštar meč ne siče. *Alex. 239.* — Pozna po sebi, jer slava človika najveća, ka se di, ne trpi do vika. *Marul. 8.* — Neka svitlos tva zna, jer jih će bog ojti. *Marul. 13.*

Tako **jer** dolazi kod upravnoga govora: Nasmijav se reče: ere u priliku Iraklija — vidih Aleksandra danas tekući na vologlavu końu. *Alex. 230.* — K Filipu caru dojde ti došad govoraše: ere na pomoć Filipu caru došal jesam. *Alex. 233.* — Aleksandar vidiv proroka k vlastelem reče: ere v noć ovu va sni človika ovoga vidih. *Alex. 255.*

Starodubrovački primjeri: Ne znaš li, jer sam vaš ja sluga od gospoj? *Menč. 1.* — Mni mi se, jer manu u nov sud sabiram; mni mi se, jer biser da nizu za rados *Menč. 93.* — Moj venče biserni ne znaš li, jer sam tvoj? *Menč. 119.* Ar da ja znat mogu, er navlaš tvoriš toj, obitam toj bogu, žalil bi ures tvoj. *Menč. 134.* — Spomeń se, jer imaš čovjece umriti, i mjerom, kojom daš, jer će i' se vratiti. *Dimitr. 22.* Reci joj: znaj, er bes tebe ne mogu nikako živjet. *M. Drž. 209.* — Strah me je, er ću i zivot izgubit. *M. Drž. 295.* — Sad poznam, er vaļaš, er mi si vjeran sluga i da imaš ingjeń *M. Drž. 313.* — On vidi, er lude sve misli gredu š ńim. *Rań. 117.* — Ne pozna puna jada, er u jedno s molbam sada uzdahe joj vjetar nosi. *Gund. 46.* —

Digitized by Google

Ne boji se, jer mu će sila umrla nauditi. *Đorđ. S. 94.* — Ovako smo mi čuli, i nama su kazovali, er se nijesi, moj viteže, ni vjerio ni oženio. *Bogš. 25.* — Pomńive stavi straže, — zna bo, er kripost vaļa veće, — neg on i sve ńega opleće. *Bogš. 215.*

Štokavski primjeri: A bijesni Turci popjevaju, ne bi reka', jere su trideset, no jere je stotina punana. *Ogl. 442.* — Sad uvidimo, moja braćo draga, jere ćemo danas poginuti. *Ogl. 489.* — Kad rekosmo, jere progledasmo, tadar, braćo, s glave pogibosmo. *V. pj. 5, 461.* — Ja se bojim i strah me je ļuto, jere te me izdat Crnogorci. *Ogl. 20.*

Mjesto **jer** dolazi u tom značeńu i **e, el**; na pr. A kad viđe, e uteć ne može. *V. pj. 4, 22.* — Da l' ne vidiš, e ne osvojiše? *V. pj. 5, 120.* — No kad viđe soko tica siva, e se grabe mladi Crnogorci. *Ogl. 1.* — Strah je mene i bojim se ļuto, e će uteć ovčar od ovacah. *Ogl. 157.* — Bi li rek'o, e sam ženska glava? — Bih rekao, e si dobar junak. *V. pj. 3, 49.* — Ugleda ga s kule karaule, el pogubi stara Čejvan-agu. *V. pj. 3, 26.*

(b) **Jer** dolazi u upitnom značeńu mjesto **za što** u štokavštini: O Ivane od Jańoka bila! jer s' ne ženiš, bog te ne ubio! *V. pj. 3, 18.* — Jer Jelice? da od boga nađeš! bud' mi zakla sivoga sokola, jer mi zakla końa u podrumu? *Petr. 2, 55.*

(c) **Jer** se kad kad nalazi u vremenom značeńu mjesto **od kako, od kad** u starodubrovačkih pisaca (možda i u staroj čakavštini, ali meni ne ima primjera pri ruci): Ovoj gre pet godin, er sam ńe sluga ja. *Menč. 210.* — Treći je danas dan, s Abramom er pođe, a još nam nijedan glas ni od kuda ne dođe. *Vetr. 2, 321.* — I ona pritužna tri dni su, er dođe u ovi kraj suzna, a carstvo svojeođe. *Vetr. 2, 395.* — Koliko je, er je u Rimu? *M. Drž. 252.* — Na tisući i šesat dvadeset i tri a na pet veļače, er bog dat htje sina da 'e propet. *O. Mažibr. 125.* — Deset let prohodi, ako se ne varam, jer mojoj slobodi uza bi kosi pram. *Zlat. 59.*

(d) **Jer** mjesto **da** u konsekutivnom značeńu ima po koji put u starodubrovačkih pisaca (možda i drugdje): Toliku ćuh milos, er kazat ne mogu. *Menč. 265.* — Počeše smješnice činit po taki način er se nigdje gozba ni pir ne čińaše, gdje oni ne bi dozvani bili. *M. Drž. 241.* — Grad i voda tada pade, er prije ļeti u sred suše pala taka nije nikada. *Luk. 243.* — Toliki trud je moj i tolik, vajmeh, jad, er jedva tielo ovoj na nogah zdržim sad. *Luk. 295.* — Učini taki plač, er smete svakoga. *Luk. 315.*

Digitized by Google

11. **Kako. kao** mjesto **nego** kod komparativa nalazi se rijetko u starodubrovačkom govoru: Ah za što ste svak čas gore tvrdi, k a k o stanac kami. *Kanar. 119.* — Žarko sunce — ne načini ļepše i draže kolo čisto, kako u ovi dan čestiti. *Kanav. 332.*

U kajkavštini dosta su česti takvi primjeri: Vse legle ostavļam, k a k svu mladu lubu. *Kukuļ. 228* — Dal ti bom tri veke sveta više, k a k ti je bog dal. *Vaļ. 24.* — Isporedi: Dal ti bom dva veka sveta više, n e g ti je bog dal. *Vaļ. 24.* — Vsaka mati je prokleta, koja pove kćeri više, kak sama zna. *Vaļ. 108.* — On je opet molil, da bi jahal rajši, kak vozil se. *Vaļ. 124.*

I u štokavštini nalazi se po koji takav primjer: Od kako je svijet postanuo, nije ļepši cvijet procvatio, k a k o bješe cvijet procvatio u Udbini. *V. pj. 3. 22.* — Nije ļepši cvijet procvatio, k'o je danas na ovu godinu. *Petr. 3. 17.* — Levši cvijet nije procvatio, k'o š t o kažu u Ugbaru gradu ćerku milu od Ugbara bana. *Stojad. 1. 17.* — Isporedi: Nije ļepši cvijet procvatio, n e g o š t o je ovijeh godina. *V. pj. 3, 82.* — Čuva se, da mu ne bi mlinar uzeo ujma više, n e g o k a o svakome. *Vrč. 77.* — Čuo sam, da nema prečega lijeka na zimu, k a o se tresti i ugibati ramenima. *Vrč. 176.* — Da drugoga cara ne poznate, kako boga i mene jednoga. *V. pj. 5, 232.* — Ima li što ļepše pogledati, k'o djevojke, kako žetvu žanu. *Petr. 1, 56.*

Mesto **nego** kod komparativa nalazi se kad kad **već** u štokavštini: Boļe joj je b'jelo lice v e ć e hartija, crne su joj crne oči v e ć u gavrana, a hitrije b'jele ruke v e ć u terzije. *V. herc. 245.* — Više nejmam već tebe jednoga. *Bos. prij. 2, 106.* — Babo voli meni nego sebi, i više mi pokloni već sebi. *Petr. 3, 92.* — Volio bih tri ńegova dobra već tvojijeh sedam carevina. *Petr. 3, 93.* — Đe si više napravio jada, već imadeš u perčinu dlaka. *Petr. 3, 198.* — On je boļi, već ga kažu ļudi. *Petr. 3, 227.* — Još je gore, veće Golić kaže. *Petr. 3, 490.*

12. Mjesto štokavskih riječi **kamo li, nekmo li** ima i drukčije: U staroj čakavštini, na pr. Koje bi (stvari) gorskoga umoril' još lava, a n e g nejakoga mene i nezdrava. *Hekt. 71.* — I kruńena glava ima prignuti se, k a m o n e će sniżiti se Zadar veće. *Karań. 263.*

Starodubrovački primjeri: Er človik od luga — tebi bi dal sebe, a n e g li želan ja, koji sam stanovit. *Menč. 70.* — Tad ne smim, da želim, a n e g što da rečem. *Menč. 100.* — Za č slično toj tebi ni mislit, a n e g reć *Menč. 287* Ne bi ti za slugu nijedna ńih bila, a n e g li za drugu, gospoje od vila. *Naļ. b. 16.* — Ne

Digitized by Google

će ptica proletjeti po nebeskom moć prostoru, a n e g o li plav po moru bez voļe moje da odleti. *Palm. II., 23.* — S izbranom bi družbom ovom na nebesa mogo uziti, a n e g vrha doć valovom. *Palm. II., 371.* — Brata otkupit brat ne može, a n e g l i će čovjek ini. *Đorđ. S. 79.* — Sama ledina gladom mre, a n e g da bi žito dala. *Dan. posl.* — Ne mogoh mu ni vidjeti vrata, n e g l i uzet tvrda Kostur-grada *Bogš. 235.*

Novočakavski primjeri: Takovu divojku ne b' za sarom nosil, n e d a bi te junak na mojem srdahci. *Jač. 132* — Ne bi ti moglo tri sta janičarov (venac poznati), n e d a b' ti ga moglo neg nas trih ribarov. *Jač. 262.* — Da j' sto težaki, ni polovicu ne bi finili, a k a m o d a će on sam celo. *Mikul. 89.* Ne bi ti se dite uklonilo, k a m o l' d a bi junak od junakah. *Maž. 31.*

Kajkavski primjeri: Bozdovan — tak se je notri zasekel, da niti dvajsti soldatov ne so ga mogli genoti, n e bi ga tak mogli hititi. *Vaļ. 133.* — Pola su široka, da je ne mre z očmi pregledati, n e d a bi je koňi prejahali. *Plohl 1, 15.* — Onda su grofi muže gulili, a n e d a bi jim kaj dali. *Plohl 1, 126*

Štokavski primjeri: Sila otme zemļu i gradove. k a m o l' mene koňa otet ne će. *V. pj. 2, 29.* — Niti vidi dana bijeloga, n e k m o l i će lica junačkoga *Petr. 2, 118.* — Isporedi: Ne može je (turske vojske) snijeti planina, a n e tvoja četa dočekati. *Ogl. 113.* — Ja nisam mome svekru ni u sobu ušla, — a n e d a sam mu novce odnela. *Stef. 2.* — Ja Timane ni vidio nisam, ni u ńojzi Kostreš-harambaše, n e t o l' ću ga ufatiti živa. *Juk. 537.* — Već brat brata poznat ne mogaše, a n e k a l i Turčin Kaurina. *V. pj. 5, 102.*

13. **Niti** mjesto **ni** (u značeńu latinskoga ne-quidem i grčkoga οὐδὲ i μηδὲ) dolazi kad kad u novoj čakavštini a često u kajkavštini i kod ńekojih kńiževnika. (Isporedi Divkovićevu sintaksu na str. 17. §. 65).

Novočakavski primjeri: Kude mili hodi, tud rozmarin rodi; kud se dragi šeće, n i t pelinak ne će. *Jač. 103.* — Da bi mi ti stazu sis zlatom zlatila, još me n i t va nebo ne bi domutila *Jač. 343.* Još ga (koňa) ni n i t napojil, jur je s Katom govoril. *Jač. 201.* — Govoru, ča n i t istina ni. *Jač. 403.* — Isporedi: On svetli kodi sunce zarko, da nan n i sveći ni trebe. *Mikul. 8*

Kajkavski primjeri: Našal je staroga orla, koj od slabosti n i t se genuti ne mogel. *Vaļ. 25.* — Drugu noć je poslal sredńega sina, nu n i t i on ni nikaj spazil. *Vaļ. 31.* — On n i t i ni znal,

Digitized by Google

da mu je žena coprnica. *Vaļ. 59.* — On ju niti pogledati ne je štel. *Vaļ. 68.* — On se ni ufal i niti ni išel. *Vaļ. 93.* — Dá jednake oprave zešiti tak, da niti najméje ne bode poznati jedne od druge. *Vaļ. 135.* — Kad je već sit bil, niti ne mislil na jelo. *Vaļ. 169.* — Nigde niso nikoga našli, a na peč niti nigdo se ni zmislil on čas. *Vaļ. 219.* — On veli, da niti nije nikam išel. *Vaļ. 282.* — Isporedi: Pitaju ga, ali od ńega su ni reči ne dobili *Vaļ. 34.*

14. **Nu** dolazi u čakavštini, u starodubrovačkom govoru i u kajkavštini, a u štokavštini mjesto toga ima **no**, vrlo je rijetko **nu**, u značeńu adversativnom.

Staročakavski primjeri: Govore, da je sin Filipov: lažu, nu cjupatskoga cara Nektenaba. *Alex. 220.* — Ne dojde ovdika sad Juda za mani, nu da mu dam lika, prived' toga k mani. *Marul. 184.* — Jer boles i trudi skratiše moć meni; ne samo meni, dim, i momu življenju, nu mojijem pjesnem svim i malu umjenju. *Hekt. 71.*

Starodubrovački primjeri: Za č nisam pripravan dat samo život svoj, nu dušu i tijelo ne brańu ja zgubit. *Menč. 179.* — Mnogo sam u tuzi razlici ja bolil, nu nisam ja suzi tač gorcih još prolil, nu nisam takove ućutil boļezni jaki no od ove proklete ļubezni. *Menč. 168.* — Putnici stanova za dosta imaju, nu malo tuj nova prijateļa stjecaju. *Dimitr. 17.* — Seļanku vilu on vidje proć tuda priprostu, nu milu. *Đord. r. 173.* — Car vele može, nu veće smrt. *Dan. posl.* — Nije dosta kupit, nu se hoće i skuhat. *Dan. posl.*

Novočakavski primjeri: Sirota si uboga, nu si lipa života. *Jač. 205.* — Dal ti jesam zlati prsten, nu ti ńega tak poštuješ, kot sedmakom pohituješ. *Jač. 215.*

Kajkavski primjeri: Drugu noć je poslal sredńega sina, nu niti on ni nikaj spazil. *Vaļ. 31.* — Dal je ovoga prstena po celem kraļestvu probati, nu nijedni ni bil prav. *Vaļ. 41.* — Isporedi: Ona je bila do vezda okameńena, no denes — prebudi se. *Vaļ. 44.*

Štokavski primjeri: Nu da vidiš lijepe djevojke, ne šće rezat rumene jabuke. *Petr. 1 152.* — Isporedi: Al se Šarac poplašit ne dade, no se svakom boju naučio. *Petr. 1. 115.* — Upute se, no kad dođu pro nekakve doline, prevali se koń. *Vrč. 2.*

No dolazi mjesto **nego** i uz komparativ: Ona (crkva) nije boļa, no pećina. *Ogl. 14.* — Boļi je dram pameti, no sto oka snage. *Vrč. 2.*

15. **Pako**, što kńiževnici često pišu, mjesto **pak**, našao sam u tradicionalnoj kńiževnosti samo na ńekoliko mjesta u kajkavštini

Digitized by Google

i štokavštini, a nikad u čakavštini niti kod starodubrovačkih pisaca, niti se sjećam, da sam to igdje u običnom narodnom govoru slušao. U kajkavštini našao sam ove primjere: Oblekel svojo čoho, a jabuko p a k o v rokav je del i odišel. *Vaļ. 131.* — Ńegve tri čeri pak su išle v tri svete, da tam moriju; ar je p a k o pet svetov, za to ideju vu ona dva druga izmence. *Vaļ. 242.*

Štokavski primjeri: Vi udrite, koji koga znate, ja ću p a k o barjaktara Luku. *Jak. 321* — Neki s' kune svojom desnom rukom, neki p a k o u selu đevojkom. *Marj. 121.* — Kada p a k o treće jutro, pitala ga Falisava. *Marj. 203.* — Skople p a k o davalo bi lonce. *Tord. 17.*

16) Mjesto štokavske riječi **pošto** nalazi se u staroj čakavštini **po ki put, pokle,** na pr.: A on ništar veće ne vidi, p o k i p u t pride na oni kraj. *Tond. 113.* — Jasna kuća — jošter sjaše, al očaji, p o k l e i ńega smrt ukinu. *Karaḥ. 105.*

U starodubrovačkom govoru nalazi se **po tom, po kom, po kli**: P o t o m ju vidješe, staše se čuditi. *Vetr. 2. 112.* — A p o t o m danica bude se otkriti, verna će stražica putnikom to biti. *Vetr. 2, 258.* — Nu misli, tej dike p o t o m ja sagledah, kako hoć' u vike, da ti se ne pridah? *Naļ. b. 17.* — I p o k o m ondi bih — zamjerih tve lice. *Naļ. b. 62.* - Od sad se moj pravit život će zla boles, p o k l i me rastavit hti š ńome tvoja čes. *Raḥ. 209.* — Bojne odluke p o k l i vidi, — i ona usta, da ga slidi. *Gund. 339.* Plačem zimi, p o k l i moje sunce od mene daleko je. *Dorđ. M. 58.* — P o k l i mene ne može ova sreća dopadnuti, ovo imam u dvoru kraļicu mladu djevojku. *Bogš. 89.*

Tako se tu nalazi **tom, kom** mjesto štokavske riječi **čim**: Paklena će moć verižna, t o m ga čuje spomenuti, ļuto treptjet i trnuti *Palm. k. 86.* — Pierske te vile nu k o m me nazriješe, tri utve prebijele tudjer se stvoriše. *Vetr. 2, 115.* — Nebo sve vedro bi, — k o m vidje dike tve. *Naļ. b. 62.* — Čuj, što bi van toga, k o m oni padoše. *Bun. 74.*

U novoj čakavštini ima **pokle, potle,** na pr.: Dokle s' k nam dohajal, vesel si pohajal: p o k l e ne dohajaš, turoban pohajaš. *Jač. 6.* — A p o t l e si nosim tu črnu šnoricu, ne maru junaki za me lončaricu. *Jač. 180.* — Sinki moji, p o k l e ste k mane došli, nikad vas nisan pitala, od kud ste. *Mikul 19.* — P o k l e da su Mleci sagrajeni, ni takova broda nutar bilo. *Istr. 2, 65.*

Isporedi u štokavštini: P o š t o je tako nekoliko noći jednako radio, onda mu braća počnu zlobiti. *V. prip. 16.*

Digitized by Google

17.) Mjesto štok. **prem da** dolazi u staroj čakavštini i u starodubrovačkom govoru **za sve er, za sve da**.

Staročakavski primjeri: Za sve jer od vele vridnosti se broje mnozi, koji žele srce mi dat svoje, srce se li moje prignuti ne rači. *Luc. 218.* — Za sve jere mnogo nesrića te tlači, za sve jer ubogo ruho te oblači; li grlo i lice i vrat imaš biḷi od bile ružice i od bilih žiḷi. *Luc. 240.* — Nezrjele si još pameti, za sve da si pun bistrine. *Kavań. 88.*

Starodubrovački primjeri: Toj rani lika nigdar ne nahodim, za sve da svudi sva bilja obhodim. *Drž. 411.* — A za platu ne ću ništa, za sve u tomu er mi je hrana. *Bobaḷ. 206.* — Za sve er nijeste u tom nadu, ove stvari šḷu vam tamo. *Rań. 82.* — Za sve da ištu mir, nigda ga iznaći ne mogu. *Rań. 131.* — Za sve er moja običaj nitkom ni pogodit, činiću, da kći tva taj odi bude prit. *Gund. 107.* — Ja se vraćam k tebi opeta, za sve da me ti odili. *Gund. 248.* — Dobro poznan ti si od mene, za sve ženskoj u odjeći. *Palm. I., 140.* — I odriješen da sam bio, za sve er čuven od bojnikah, — učinio spomenu bih. *Kanav. 315.* — Ja te puštam, za sve od moga života si život draži. *Dorđ. r 167.* — Sam David nađe se, za sve da u prvi cvijet od mladosti i još nevješ vojevańu, koji se uslobodi isteći na zatočište. *Đorđ. S. XX.* — Istina, za sve jer je grka, proždere se. *Dan. pozl.*

Daḷe nalazi se u staroj čakavštini i u starodubrovačkom govoru **ako prem** i **prem ako** mjesto štok. **prem da**. Vidi primjere u akademijskom rječniku I. str. 55ª b. i daḷe.

Isporedi u kajkavštini **či prem**: Kuga vidi, da vre od trha ne mre skorom hoditi, či prem je odgovarjal, da žmehka nije. *Vaḷ. 243.*

18. **To li** dolazi mjesto **ako li** u staroj čakavštini i u starodubrovačkom govoru: Ako haznu štedit haju, od lakomac stiču ime; to li slugam dare daju, razmetni su pri svakome. *Karań. 358.* — Ako čekaš, da obijesti stanu, one nam restu veće; to l' se odlučiš osvetiti, ki će t'. bože, odoliti. *Karań. 293.* — Nu to li još moga služenja ne haješ, ozri se na boga, da se pak ne kaješ. *Menč. 133.* — Ako što govoru, besjedu mu zoriš; to li smih ki tvoru, i ti ga tuj tvoriš. *Rań. 51.* — To li bi te tko u putu pit'o: ki je trud najveći? reci: tajat muku ḷutu. *Gund. 261.* — Još me pobro zove u svatove. — Ako podoh, meni je sramota; to l' ne pođoh, meni je grehota. *Bogš. 255.*

Digitized by Google

VII. Glagoli.

Ńekoji prelazni glagoli upotrebļavaju se i u neprelaznom i refleksivnom značeńu bez dodatoga zaimena **se**, a opet ńekim neprelaznim glagolima dodaje se više puta zaime se bez potrebe. U toj porabi ne slažu se svagdje narječja. Ovdje će se u kratko ńekoji glagoli navesti, koji se u raznim narječjima različno upotrebļavaju.

Mjesto **bijeļeti se** ima u staroj čakavštini u jednoga pisca bijeļeti: Gora biļaše jur zgora visoko vrhami. *Marul. 10.*

Boļeti u neprelaznom značeńu nalazi se samo u starijim knjigama; tako u staroj čakavštini: Boļe je mužu od velike nemoći boliti. *Alex. 280.* — Razumiti boli (onoga), koji je ni za čto osujen, da boli. *Luc. 247.*

U starodubrovačkih pisaca: Mnogo sam u tuzi razlici ja bolil. *Menč. 168.* — Ne čini, tolikoj ļuveno da (ja) boļu. *Raň. 53.* — S jednaka ćeš ti nemira boļet. *Dorđ. r. 180.*

U prelaznom značeńu sa objektom, koji zadaje kakav duševni bol, nalazi se taj glagol u staroj čakavštini: Daj mi plač i suze, zled moju da bolim. *Marul 193.*

U starodubrovačkih pisaca: Tim bolimo grih na sviti svim boļenjem pokornime. *Raň 227.*

Sa zaimenom se u refleksivnom značeńu nalazi se taj glagol u staroj čakavštini: Svak ki se za grih boli, milosrdje božje toli. *Marul. 283.* — Bolju se tvom boļu, rad ju sam izličit. *Luc. 243.* — S male bolesti svej se bolim. *Karań. 555.*

U starodubrovačkih pisaca: Ter da mi rečeš sad, je da se što boliš. *Menč. 86.* – Mojim se ona trudom boli. *Gund. 224.*

Više primjera vidi u akad. rječniku I., str. 535 i daļe.

Brinuti bez zaimena **se** nalazi se po najviše u starodubrovačkih pisaca: Što boliš? što brineš? što ti je? *Menč. 211.*

Više primjera vidi u akad. rječniku I., str. 650.

Čekati sa zaimenom **se** u refleksivnom značeńu nalazi se samo kadkad u štokavštini: No se čekaj, turski efendija! *Ogl. 193.*

Isporedi akad. rječnik I., str. 924b.

Glagolu **dodijati** pristupa kad kad još zaime **se** u štokavštini: Dok se Tadi gledat dodijalo. *Juk. 534.* — Isporedi: Već je meni živit dodijalo. *Juk. 534.*

Digitized by Google

Doseliti u štokavštini dolazi i u neprelaznom značeńu: Nekakav čovjek doselio iz tuđe zemļe. *Vrč. 21.*

Družiti, pridružiti dolazi kod starodubrovačkih pisaca u neprelaznom značeńu: U moje djetinstvo vazda si sa mnom družio. *M. Drž. 401.* — Plakat i tužit ne bude po sve dni, i k meni pridružit. *Bobaļ. 211.* — Tko sa zlima druži, sveđer tuži. *Dan posl.*

Dvojiti sa zaimenom **se** dolazi u staroj čakavštini: Za to od takova dila se već ne dvoj. *Luc. 254.* — Ti si potvrdila, nitkor se već ne dvoj. *Hekt. 58.*

Griješiti sa **se** dolazi u štokavštini: Ne mojte se griješiti, moje age! *Vrč. 59.*

Hajati se dolazi u staroj čakavštini: Za te se ne haju. ni za tvoju veru. *Marul 245.*

U starodubrovačkih pisaca: A ti se ne haješ, što poznam ja. ništa. *Menč. 181.* — Isporedi: Mimo to ja veće ne haju život oć. *Menč. 182.* — Naši Dubrovčani za toj se ne haju. *Dimitr. 102.* — Ne haj se riječi tih. *Zlat. 92.* — Nu se za to malo hajem. *Palm. 1., 355.* — Blažen, tko se boga haje. *Dorđ. S. 184.* — Osao gladan bata se ne haje. *Dan. posl.*

Iscijeliti u neprelaznom značeńu ima u staroj čakavštini: Pij caru, zdravo ti hoće biti i od nemoći isciliš. *Alex. 258.*

Isporedi u novijoj čakavštini: Onda će zacelit rana momu srcu. *Jač. 325.*

Iskati se refleksivno u štokavštini: Devojka će se iskati u oca. da je pusti. da i ona vidi. *V. prip. 69.*

Istupiti sa **se** u štokavštini: Ruke previ. natrag se istupi. *Petr. 2 133.*

Išetati se u štokavštini: Pred ńega se mati išetala. *Juk. 61.*

Izmoliti intransitivno u štokavštini: Tad služavka na penger izmoli. pa mi poče pričati kaduni. *Ogl 454.*

Kajati neprelazno u starodubrovačkom govoru: Er srcem tko kaje, grih mu se zabiva. *Menč. 296.* — (Duša) uprav kaje, da najveće zlo sakrivi. *Palm. k. 153.* — Isporedi: Kajem se ja tako, da mi je s umora. *Menč. 296.*

Krenuti intransitivno u štokavštini: Otlen krenu gore uz planinu. Vuk, rječn. krenuti. — Isporedi: Ovi se krenu te dođu sunčevoj materi. *Stef. 109.*

Leći se u kajkavštini: Legel se je i taki zaspal. *Vaļ. 140.* — Predi neg je (pušku) spružil, se je ov medved dole legel. *Vaļ. 137.*

Digitized by Google

Mariti se u staroj čakavštini: Vi se za to ne mariste, za to sebe ne shraniste. *Marul. 290.*

U starodubrovačkih pisaca: Mladice, kad stare muževe imaju, za ńih se ne mare prem ništa ni haju. *Dimitr. 102.* — Ni smrt se pod nebi za mene ne mari. *Naļ. a. 180.*

Miješati neprelazno u staroj čakavštini: Struja od mora mišaše iskrami. *Marul. 10.*

Minuti se refleksivno u štokavštini: Odvedoše lepotu devojku, minuše se preko poļa ravna, kano zvezda preko vedra neba. *V. pj. 3, 75.*

Mirisati se refleksivno u štokavštini: Odaja se vrlo mirisaše. *Petr. 2, 49.*

Misliti se refleksivno u starodubrovačkom govoru: Hvalu dajuć stvoriteļu, ńih potrebam ki se misli. *Palm. k. 59.*

U štokavštini: Milan zaspa, a Miloš se misli, su čime će caru dolaziti. *Petr. 2, 191.* — Car se misli, pak na jedno smisli. *Petr. 3, 101.*

Mučiti neprelazno ima u staroj čakavštini: Mučim za ne mučit, taj ti je život moj. *Luc. 269.* — Težaci muče i oru. *Kavań. 148.* — Pod kim (bremenom) ćete va vijek klecat, — mučit, jecat. *Kavań. 416.*

U starodubrovačkom govoru: Ter treptim i predam, ter mučim i trudim. *Vetr. 2, 6.*

Isporedi u štokavštini taj glagol s nutarńim objektom: Koju muku najvoliš mučiti — nikom muke mile mučit nisu. *V. pj. 2, 52.*

Nadati bez zaimena **se** ima u staroj čakavštini: Svak čas jošće nadam, uteć, znam, ne mogu. *Marul. 113.*

Napiti mjesto napiti se ima u štokavštini: Večeraše i napiše vina. *Juk. 408.*

Obogatiti neprelazno pored obogatiti se nalazi se u štokavštini: Tako oni čoek obagati. *V. prip. 124.* — Isporedi: Te ćeš se tako obogatiti. *V. prip. 123.*

Obratiti mjesto povratnoga obratiti se dolazi u staroj čakavštini: Obrativ putem tim ka zapadu poji. *Marul. 11.* — A ńegovi, vidivši toj, u big obratiše. *Dukļ. 6.*

U štokavštini: Obratiše Turci Kolašinu. *Ogl. 444.*

Odocniti pored odocniti se u štokavštini: Da ranimo, da ne odocnimo. *Petr. 3, 55* – Al se ne moj, oče, odocniti; ko odocni, biće junak gori. *V. pj. 5, 385.* — Žena mu se odocńela s ručkom. *Vrč. 8.*

Isporedi uckniti u staroj čakavštini: Tim ne ćeš uckniti od posla, kim hodiš. *Luc. 252.*

Digitized by Google

Okusiti se u povratnom značenu ima u staroj čakavštini: Mrzlu vodu pijahu, grih biše tepla se okusiti. *Jerol. 229.*

Oraniti pasivno u novoj čakavštini: Piši, — da sam mladi na smrt oranio. *Istr. 1, 45.*

Isporedi u štokavštini: Dobro ga je ranom oranio. Vuk, rječn. oraniti.

Oslabiti se ima u staroj čakavštini: Drhta ruka s nogom, vas se oslabi, pak izdaše, *Marul. 51.*

Osušiti mjesto štokavskoga osušiti se dolazi u novoj čakavštini: Za manom rožicom lipo 'e zelenilo, za tobom junakom suho osušilo. *Jač. 235.* — Počela j' boga moliti, da bi runce osušilo. *Istr. 4, 21.*

Ostariti se u novoj čakavštini: Kada mi se ostarite, vince dobro mi ljubite. *Jač. 553.*

Otvoriti mjesto otvoriti se u štokavštini: Taman saba zora otvorila. *Ogl. 476.*

Pečaliti neprelazno u starodub. govoru: Od mećave još pečalim, i od mraza još tuguju *Vetr. 1 16.*

Isporedi u štokavštini: Za št' da se pečalim *Karajić*, pesmarica. *146.*

Pjeniti neprelazno u starodubr. govoru: Uspregnuti bi mogla val, ki pjeni. *Đorđ. M 16.*

Počińati neprelazno u starodubr. pisaca: Svrši drugi at, a počińe treti. *Nal. a. 288.* — Kažuć, novi zakon da počińe. *Palm. k. 122.* — Neka uzbudu proslavljeni, kako biše sveđ dosleka, od kad poče svijet stvoreni. *Đorđ. S. 204.*

Isporedi u kajkavštini: Vezda se je stoprav zima započela. *Val. 256.* — i u štokavštini: Četvrti dan započne se boj. *V. prip. 207.* — Vidi i u Vukovu rječniku počińati i počińati se.

Počinuti se nalazi se u kajkavštini: Koj je trudan, neka se počine. *Kukuľ. 183.*

U novoj čakavštini: Koji trudan dojde, da mi se počine. *Jač. 313.*

Isporedi štok.: Pa tu sjede, te je počinuo. *V. pj. 4, 198.*

Pomoliti neprelazno u starodubr. govoru: Još zorica ne zabijelila bila, ni danica od istoka pomolila. *Bogš. 297.*

I u štokavštini po koji put: Kad na pogled svati pomolili, spazio ih bane od Koltaka. *Juk. 317.* — Tek što pomoli pop na vrata, a on ga počne ćerati. *Vrč. 36.* — Gledaj dobro, kad uspomaļa sunce, pa kad pomoli, gledaj ga kroz moje kose. *V. prip. 228.*

Digitized by Google

Pomračiti neprelazno u štokavšitini: Pak zapadu pomračilo sunce. *Petr. 2, 262.*

Poroditi se dolazi u štokavštini u povratnom značeńu: Gospoja se poroditi pođe, i u ńe se muško čedo nađe. *Petr. 3, 74.* — Vakat dođe, porodit se pođe *Petr. 3. 253.*

Prema tomu ima drugdje aktivan oblik toga glagola; tako u staroj čakavštini: Slavna i vesela hoćeš ti porodit. *Marul. 168.*

U starodubr. pisaca: Milos tuj (će ti) dati, da zdravo porodiš *M. Drž. 420.*

Isporedi ovaj primjer s pasivnim značeńem toga glagola: I ti s bogom, zemļo, ostani, u koj sam se porodila. *Gund. 18.*

U novoj čakavštini: Kad je rodila, gļedali su, komu je dite slično. *Mikul. 11* — Moja je ļuba rodila. *Istr. 2, 27.*

U kajkavštini: Potlam kak bi zena porodila, došle su tri devojke. *Val. 86*

U štokavštini je glagol porođiti prelaznoga značeńa: Nije l' mati porodila sina? V. rječn. poroditi.

Posiliti mjesto posiliti se ima u štokavštini: Posilio Arapine crni. *Stojad. 2, 167.* — Isporedi u Vukovu rječniku posiliti se.

Postarati neprelazno ima u novijoj čakavštini: Tvoja Pavlovica starom postarala. *Jac. 161.*

U štokavštini ima postarati prelazno značeńe, a povratno je postarati se: Lasno ćemo mi ńu postarati: ti mi ne moj š ńome večerati, a ja ne ću s ńome besiditi, oće nam se postarati majka. V. rječn. postarati se.

Postiti se u novoj čakavštini: Postila se tri petka. *Istr. 6. 4.*

U kajkavštini: Da bi tvoja žena znala, da su zutra tri kraļi, bi se 'si postili. *Val. 233.*

U štokavštini: Posti kao pas od kosti. *V. posl.* — Postiti se vidi u Vukovu rječn.

Potapļati neprelazno u novijoj čakavštini: Plavaj rožo, ti mi ne potapļaj. *Jač. 118.* Isporedi: Srebrni prsten po dnu se utapļa. *Jač. 581.*

Nasuprot tome u kajkavštini ima: Ladja se pak potonula. *Glasn. 6, 51.*

Prenuti pored prenuti se ima u starodubr. govoru: Ali prenu Ļutica Bogdane. *Pogš. 292.* — Ali se prenu Seńanin Ivane. *Bogš. 297.*

Primaknuti neprelazno u značeńu povratnoga primaći se ima u štokavštini, n. pr. Spustiše ga pred Merine dvore, k ńemu Mera živa primaknula. *V. pi. 1. 343.*

*

Digitized by Google

Pristojati pored pristojati se ima u starodubr. govoru: Jer čovjeku umrlomu ne pristoje takve časti. *Kanav. 139.* — (Bog) sam zna sudit, k'o pristoji. *Đorđ. S. 80.* — Oslu se ne pristoji sedlo neg tovarnica. *Dan. posl.*

Procvasti se ima u štokavštini pored procvasti: Kud god kapca krvi pokapala, rumena se ruža procvatila. *Petr. 2, 57.*

Produžiti neprelazno ima u staroj čakavštini: Za to ti, ako ć' produžiti u životu i u slavi, vrat', što htiše ugrabiti vojničari. *Kavań. 222.*

Prolijetati se u starodubr. govoru: (Ptice) okolo se svijeh šatora brzijem jatom prolijetahu. *Đorđ. S. 133.*

Prositi se mjesto prositi nalazi se u novijoj čakavštini: Pak mi se on začne miļahno prositi. *Jač. 475.*

U kajk.: Na to mu se počne Belin prositi. *Vaļ. 270.*

Protiviti ima mjesto protiviti se u staroj čakavštini: Ako bi tko protivio, ča učini kupan zbor Poļic. — ima biti osujen. *Poļ. 94.* — Da će ne bižeće protivit nam smiti. *Marul. 24.* — Protivit ne mogu prošeńu tvojemu *Luc. 267.*

Kod starodubr. pisaca: Protiviti rič je luda. *Čubr. 156* — I protivit riječ je luda. *Gund. 499.*

Pucati se pored pucati ima kod. starodubr. pisaca: Poče se pucati me srce slabosti. *Menč.* i *Drž. 489.* — Isporedi: Od truda i vaja kamenje gdi puca. *Vetr. 1, 285.* — A neka im srce puca. *Bobaļ. 225.*

U kajk.: Pokaj mu se glava na sto drobne tala. *Vaļ. 299.*

U štokavštini pucati se ima recipročno značeńe. (Vidi u Vukovu rječn.).

Padati se mjesto padati ima u staroj čakavštini: Velika crikva boga Apolona pade se. *Alex. 241.* — Tko bo se ne bļude, pasti će se niz most. *Marul. 90.* — Niki o ploči udri sobom pad se. *Marul. 49.* — Ki hodi žeć, u jamu će se past. *Marul 59.* — Čloik ne more, da na dne sedam krat strmoglav doli se ne padne. *Luc. 281.*

U novoj čakavštini: To se pašu vrlo na ža' palo. *Istr. 1, 58.*

Plakati se ima u staroj čakavštini uz plakati: Gorko plakav se reče *Alex. 271.* Isporedi: Žalostno plakav k Poru kńigu pisa. *Alex. 271.*

Kod starodubr. pisaca: Plakati čemu se nemilo svaki čas? *Rań. 71.* — (Grešnik) od grijeha se plače i boli. *Gund. 239.* — Ispo-

Digitized by Google

redi: Ne mńah, — da može bez boja plakati mlad človik. *Menč. 98.* — Tko plakat i tužit ne bude sve dni. *Bobaļ. 211.*

U novoj čakavštini: Ļuto se plakala. *Jač. 69.* — Isporedi: Počme plakat. *Mikul. 3.*

U kajk.: Koń ga popita, kaj se plače. *Vaļ. 8.*

Radovati mesto radovati se nalazi se u staroj čakavštini: Aleksandre, predraga mati tvoja Olimpijada radovati te pišu. *Alex. 319.* — S kim ćeš kraļevati u vičńe veselje, tere radovati nada sve stvorenje. *Marul. 212*

Kod starodubr. pisaca: Radovah ja tvoju zapovid opslužit. *Menč. 310.* — Ako li još boļe tko ima, raduj. *Menč. 244.* — Svakomu pak veļu, da — raduje. *Rań. 147.*

Rascavtiti mjesto običnijega rascavtiti se ima u štokavštini: Po livadi cvijet rascavtio. *V. pj. 2, 89.*

Rascijediti mjesto rascijediti se u staroj čakavštini: (Snijeg) kopni i rascidi, sunce vozduš kada vidi *Kavań. 368.*

Raspadati ima u staroj čakavštini prema štok. raspadati se: Jad od jada, s koga duša sva raspada. *Karań. 421.*

Štokavski: Onda se bure raspadne. *V. prip. 20.*

Raspuknuti u starodubr. govoru prema štok. raspuknuti se: Srdačce, koje je na peče raspuklo, ter vene *Drž. 428.*

Rastati u starodubr. govoru prema štok. rastati se: Čini me životom prije roka rastati. *M. Drž. 431.*

Ratiti se ima u starodubr. govoru prema štok. ratovati: Vojska s vojskom gdi se rati. *Gund. 445.*

Razasjati ima u štokavštini prema običnijem razasjati se: Razasjala kaldačka planina. *Petr. 3, 12.*

Razgovarati ima u novoj čakavštini prema štok. razgovarati se: Ive na to s końem razgovara *Istr. 1, 15.*

Štokavski: Jedu i piju i razgovaraju se. *Stef. 138.*

Aktivan oblik toga glagola u štokavštini je prelazan i znači razgovorom koga zabavļati i hrabriti. Vidi u Vukovu rječniku razgovarati.

Razići ima u kajkavštini prema štok. razići se: Vse je razišlo od velike žalosti. *Glasn. 6, 140.*

Rumeniti neprelazno pored rumeniti se nalazi se u starodubr. govoru: S brjemenom ružica i giļak rumeni — s brjemenom rozice s giļem se rumene. *Menč.* i *Drž. 468.* — Sve rumeni, sve se bijeli. *Gund. 134.*

Digitized by Google

Sići se pored sići ima u štokavštini: Siđe se neva sa koña. *Stef. 453.* — No se siđi niz bijelu kulu. *V. pj. 3, 52.* — Isporedi: Kad Kumrija siđe sa čardaka. *V. pj. 3, 56.*

Isporedi u kajkavštini: Zišel je s koña. *Vaļ. 25.* — A ov zide z náhižja. *Vaļ. 240.*

Sipati u pasivnom značeńu nalazi se u štokavštini: Pak u tice juriš učiniše, sve iz ńihe sitno sipa perje. *Petr. 2, 261.*

Sjesti se dolazi u novijoj čakavštini: On se sede za stol. *Mikul. 73.* — Počel se je junak na koña sidati. *Jač 433.*

Kajkavski: I sel se je na koña i je odjahal. *Vaļ. 139.* — Isporedi: lšle so k stolu, i sela je saka na jeden vogel. *Vaļ. 85.*

I u štokavštini našao sam jedan takav primjer: On se sjede na putaļa svoga. *Petr. 2, 603.*

Skitati pored običnijega skitati se dolazi u štokavštini: Svud sam skit'o i za Marka pit'o. *Petr. 3, 186.* — Ja ću tebi za to pokazati, da ne skitaš, da drugog ne pitaš. *Petr. 3, 270.* — Svuda skita, za Mijata pita. *Stojad. 2. 126.* — Isporedi: Svud se skitam i za majku pitam. *Petr. 3, 273.*

Skončati pored skončati se ima u starodubr. govoru: Pozrite očice, gdje skonča život moj. *Menč.* i *Drž 481.* Vidjeću taj tvoj jad, gdje skonča očito. *Menč.* i *Drž. 487.* — Isporedi: Snagu izgubi, jaoh, skonča se. *Gund. 42.*

Slaviti dolazi u starodubr. pisaca u pasivnom značeńu pored sloviti, koje se i u staroj čakavštini nalazi: Ter ako gospoja za ljepos ka slavi. *Menč. 81.* — I ta je prem slava dostojna slaviti. *Menč. 43.* — Ovo otajno naučiću te, kijem ćeš slavit svako u vrijeme. *Đorđ. r. 166.* — Kročata diklice, ako ćeš slaviti, ako ćeš, tve lice da slove na sviti, potoci sad hrlo. *Menč. 181.* — Tako je (tanac ovi) uresen, do vika da slovi. *Menč. 79.*

Isporedi i ovake primjere: Moja kuća ponosita — svuda časti, svud slavi se. *Palm. k. 78.* — Ter vazeh ja slavit s veseljem tvu lipos. *Menč. 87.* — Za toj ga ja slavim, za toj ga ja slovem. *Menč. 254.*

Smijati mjesto smijati se nalazi se u staroj čakavštini: Čuj ga se, kako mož, kad bude smijati. *Hekt. 42.* — Kad prijazna smija srića, ponositi vi ne biste. *Karań. 186.*

Isporedi taj glagol s nutarńim objektom: Neg drugi smih smiju grohotom za radost. *Luc. 207.*

U starodubr. govoru: Smiješan remeta, koji nas vile vele čini smjejat. *M. Drž. 123.* — Sad me činiše plakat, opet u čas smje-

Digitized by Google

jat. *M. Drž. 333.* — Kad me ukopaš, ti ćeš nasmjejat mnom. *M. Drž. 325.* — Svakomu pak veļu, da — raduje i smije. *Rań. 147.*

U nov. čakavštini nalazi se taj glagol u prelaznom značenu: Jedan drugoga smije *Jač. 622.*

U kajkavštini neprelazno: Spazili, da ocu levo oko plače a desno smeje. *Vaļ. 256.*

Smiliti prelazno i smiliti se ima u starodubr. govoru prema štokavskom smilovati se: Er me će boļezan životom razdilit, ako me ļubezan ne bude tva smilit. *Menč. 134.* — Ako li t' nijesam kriv, smili se na mene. *Menč. 130.* — Tijem hoću ufati u tebe, koji općiš zle grijehe praštati grešnikom, ke smiliš; koji ćeš zlobe me smrsit i prostiti, u ki se čas na me grešnika smiliš ti. *Dimitr. 33.* — Nu te ću moliti, — da ńega smiliti budeš. *Rań. 103.*

Štokavski: Smilova se bog na sirotińu. *V. pj. 2, 2.*

Smrznuti ima u kajkavštini prema štokavskom smrznuti se: Taki je iz obadvih nosnic puhal, da je 'se zmrznulo. *Vaļ. 215.*

Aktivan oblik toga glagola ima u štokavštini prelazno značeńe. (Vidi tu riječ u Vukovu rječniku).

Srditi mjesto srditi se nalazi se u staroj čakavštini: Smrt bo srdeć ništa ne razbira *Marul. 111.* — Smrt pride srdeći, ńih moći skratiti. *Marul. 112.*

Novočak.: Po me dojde srdeć žena. *Jač. 612.*

Starati neprelazno u starodubr. govoru stoji prema štokavskom starjeti: Sunce sva doba nosi, a nikad ne stara. *Dan. posl.* — Što čovjek već stara, to se već u razum pamet mu pritvara. *Luk. 88.*

Strčati se mjesto strčati ima u štokavštini: Pa se strču niz kraļevu kulu. *Stojad. 2, 27.*

Obično strčati se znači concurrere. Vidi tu riječ u Vukovu rječniku.

Suprotiviti pored suprotiviti se u staroj čakavštini stoji prema štokavskomu suprotiti se: I na pokon ne mogaše suprotiviti i pobiže. *Dukļ. 22.* — Nitkor suprotiviti se ne mogaše. *Dukļ. 5.*

Sušiti mjesto sušiti se ima u novoj čakavštini: Jedne (rože) cvatu, druge sušu. *Jač. 50.*

Svijetliti mjesto svijetliti se nalazi se u starodubr. govoru: Sve što svijetli, zlato nije. *Palm II., 19.*

Štokavski: Dok ugleda na sred poļa ravna, ńešto sv'jetli kano sunce žarko. *Juk. 533.*

Digitized by Google

Svratiti mjesto svratiti se ima u štokavštini: Nekakav putnik svrati kod jednoga zenđila čovjeka. *Vrč. 54.*

Svršiti mjesto svršiti se nalazi se u starodubr. govoru: Mogli smo vidjeti, da svršit imaše od Tebe sva hvala. *Luk. 232.* — Ali na čem boles naša svršit ima? *Gund. 271.* — Prije neg bude dan svršiti, na drugom ćeš kraju biti. *Palm. II., 71.* — Čekau, život moj da svrši. *Đorđ. S. 91.*

Štokavski: Kad svršila tajna leturđija, pred crkvom se narod ustavio. *Petr. 3, 642.*

Šaliti mjesto šaliti se nalazi se u staroj čakavštini: Sedši užinaše, malo počivaše meu sobom šalivši. *Hekt. 29.*

U starodubr. govoru: Šališ ti, al biļ veli riječ taj tvoja? *Luk. 6.* — Šališ ti sa mnome? — Ne šalim, kunu se ļubavi tvojome. *Luk. 43.*

Točiti mjesto teći ima u staroj čakavštini: Niz lica joj toče potoci suzeni. *Marul. 187.*

Topiti mjesto topiti se u značeńu tonuti ima u staroj čakavštini: Za oblakšat plav topeću preko bande vrže ženu. *Kavań. 170.*

Truditi mjesto truditi se dolazi u staroj čakavštini: Dokle on trudi, lekši počinimo. *Hekt. 23.* — Isporedi: Prijateļ čistoći i razumu budi, sa sve tvoje moći okol ńih se trudi. *Hekt. 39.* — Isto ti, cić koje je pravo truditi, ne čin' trude moje za mani sve biti. *Luc. 190.* — Pije za ludu, znoji, steńe, trudi svejer. *Kavań. 66.* — Prelazno: Ne bdi sad nitkore: tebe misal trudi. *Marul. 9.*

U starodubr. govoru: Od sad znam, da trudi za mani svaki krat, tko srca od ļudi po ličcu mni poznat *Menč. 109.* — Ter treptim i predam, ter mučim i trudim. *Vetr. 2, 6.* — Trudiš iskat zdravļa tvoga. *Palm. k. 19.* — Svak trudi, nu ne ćuti trude svoje. *Đorđ. r. 179.* — Za man trudi, komu se protive nebesa. *Dan. posl.* — Prelazno: Pusti tugu, ka te trudi. *Palm. I., 70.*

Štokavski: Kamo onaj, što se trudio za mene? *V. prip. 70.* — Trudi, pa ćeš imati. (u Boci) Vuk. rječn.

Upasti se ima u staroj čakavštini: Za neposluh Adam se u pakal upade. *Jerol. 232.* — Por s końa upade se, zlo dušu svoju ispusti. *Alex. 295.* — Nanese ga koń na jednu jamu, i u ńu se upade *Dukļ. 22.*

Upirati mjesto upirati se u starodubr. govoru: Dva oblaka, u ke upira sunce od lita. *Gund. 445.*

Ustupiti se mesto ustupiti u staroj čakavštini: Vratar vrat otvori, svi se ustupiše. *Marul. 38.*

Digitized by Google

Uzdati mjesto uzdati se dolazi u staroj čakavštini: U tvoje moći sad svršit to uzdam. *Marul. 51.* — Ufanje bo stavļam i uzdam u boga. *Marul. 88.* — Ti jur ńimi privin', kolik je, da znaju, u ńih uzdanju hin, ki u se uzdaju. *Marul. 36.* — Boj bije uzdajuć, da je vele moguć. *Marul. 21.* — Isporedi: Tirahu puk tvoj s oružjem tekući, — ter se uzdajuć u kola u końe. *Marul. 36.*

Starodubr.: Cjeć togaj ja uzdah ter, što znah, satvorih. *Menč. 139.* — Isporedi: Za toj se još uzdah, da će moj uzdah obratit u rados. *Menč. 201.*

Uživati se čega mjesto uživati što govori se u kajkavštini: Ona se je med vilami 'se lepote vživala. *Vaļ 57.*

Vedriti mjesto vedriti se nalazi se u starodubr. govoru: Kad vedre oblaci, ter mine daž velik. *Zlat. 61.*

Vehnuti se govori se u kajkavštini mjesto venuti: Divojka ga klela, da se trava vehla. *Kukuļ. 203.*

Veseliti mjesto veseliti se ima u staroj čakavštini: Ne hotij smrt želit toliko još mlada, da ufaj veselit, ako si ikada. *Luc. 233.* — Vam je zaveliti, a ńemu poslovat, za to veseliti htijte i pirovat. *Luc. 258.* — I pojde duh ńegov — s anjeli veseliti u vike. *Dukļ. 35.*

Starodubr.: Jošte ćeš u rukah u mojih veselit. *Menč. 281.* — Svakomu pak veļu, da ije i pije, uživa, veseli. *Rań. 147.*

Vidjeti mjesto vidjeti se nalazi se u staroj čakavštini: Hteć viditi deletan ter šaļiv prirok ćeš dobiti, da s' ričļiv. *Marul. 141.* — Hoće ih bog suditi, kako bude ńemu viditi. *Tond. 112.*

Vjerovati se pored vjerovati ima u štokavštini: Zaklala ti čedo u kolevci; ako li se mene ne vjeruješ, izvadi joj nože od pojasa. *V. pj. 2, 5.* — Isporedi: Ako li mi ne vjeruješ kletvi, izvedi me u poļe široko. *V. pj. 2, 5* — Ako mi se tome ne vjeruješ, ti udri strmo niz planinu. *Petr. 3, 111.* — Ja onda — odsiječem (aždaji) glavu: ako se ne vjerujete, evo šest uveta. Isporedi na istom mjestu: Ja joj sve tri glave odsiječem: ako ne vjerujete, evo šest uveta *V. prip. 193.*

Vrvjeti se pored vrvjeti dolazi u staroj čakavštini: Hteć brzo tamo dojt putem se vrviše. *Marul. 63.* — Tako ti hodeći vrvļahu šerezi. *Marul. 12.*

Zaboraviti se mjesto zaboraviti ima u starodubr. govoru: Zaboravļaš sad se od mene. *Đord. S. 69.*

Isporedi u novoj čakavštini pozabiti se pored pozabiti:

Digitized by Google

Da se ne pozabiš z mene v srci tvojem. *Jač. 427.* — Sad te moram pozabiti. *Jač. 438.*

Zaći se pored zaći u starodubr. govoru: Ovčice bļuduči, da se ka ne zajde, sunce mi pripeče. *M. Drž. 434.* — Gdje si bio tako sam zašao se bez mene. *Luk. 48.* — Isporedi: Mnokrat taj, ki prav put bude zašad oć, drugom ga ukazav može mu dat pomoć. *Rań. 126.*

Zadrmati uz zadrmati se u štokavštini: Zaigraše velike planine, zadrmaše brda i doline, — zadrma se more na okolo. *Petr. 1, 36.*

Zahvaliti se mjesto zahvaliti nalazi se u novoj čakavštini: Sad se gredu trgovci lipo zafalit onomu. *Mikul. 117.* — Isporedi: Zafali mu na 'semu i projde. *Mikul. 64.* — Kada se mi stanemo, bogu se zahvalimo. *Istr. 2, 54.* — Ja vam se na 'semu tomu zafaļivan. *Mikul. 39.*

Kajkavski: Zahvalil se je gospodaru i išel je daļe. *Vaļ. 105.* — Ov se je lepo zahvalil i odišel. *Vaļ. 35.*

Isporedi u staroj čakavštini: Ona ńemu zahvalivši reče. *Marul. 47.*

Starodubr.: Zahvaļiva vječnom sahraniteļu rad svoje stečene slobode. *Đorđ. S. 92.* — Na tome su ļepo zahvalili. *Bogš. 203.*

Štokavski: Još lijepo ńemu zafališe *V. pj. 3, 71.* — Onda mu carev sin zafali. *V. prip. 21.*

Zahvaliti se znači gloriari u starodubr. govoru: Ah, čijem si se zahvalila tašta ļucka oholasti. *Gund. 284.* — Tko se zahvaļuje, nenavidos probuđuje. *Dan. posl.*

U štokavštini: Jer se silan Đulek zahvalio, da će vodit Arnaute ļute. *V. pj. 5, 64.*

Kad kad i u novoj čakavštini: Zahvali se Vidoviću starče, da on ima do devet sinova. *Istr. 1, 8.*

Zarasti se mjesto zarasti u kajkavštini: Mora si dlana zarezati i travu nuter deti, da se zarase. *Vaļ. 253.*

Zaratiti pored zaratiti se ima u štokavštini: Zaratili nekakva dva kraļa, pa jedan drugoga osvojio. *Vrč. 43.* — Jedva čeka zaratiti s Turcim. *Petr. 3, 415.*

Zgroziti, uzgroziti mjesto zgroziti se ima u starodubr. govoru: Tko ne bi daj zgrozil, jak cvitak prid mrazom? *Menč. 295.* — I žeļno uzgrozi moj obraz i lice. *Menč. 259.*

Znojiti mjesto znojiti se ima u staroj čakavštini: Pije za ludu, znoji, steńe. *Kavań. 66.* — Nek paripi ńihi znoje, opočivat tebi 'e dano. *Kavań. 155.*

Digitized by Google

2) Ima dosta glagola srodnoga značeńa, koji se u raznim narječjima različno upotrebļavaju. Ovdje slijedi samo ńekoliko takvih glagola.

a) **Čini se, vidi se** i tima slični.

Činiti se u značeńu videri rijetko dolazi u staroj čakavštini, češće u tom značeńu tu ima mni mi se, vidi se, kad kad i talijanski para; na pr. Čińaše mu se u sni, da je ńegova duša pripeļana pred suca. *Jerol. 226.* — Jer mi se čini to neslatko svej ribu blagovat u lito. *Hekt. 23.* — Oče, ča t' se čini, ali ča ti se mni, je li toj k istini prilično ali ni? *Hekt. 29.* — Ča t' se čini od toga človika? Reče: meni se mni od broja velika. *Hekt. 56* — Kako se tebi mni? *Alex. 236.* — Ovako se mani vidi. *Alex. 240.* — Mni mi se, u gradu da sam ga vidio. *Hekt. 36.* — Vrime je ručat, ča je meni mniti. *Hekt. 6.* — Jer bi rek da živa (meni se tač mnije) oca prikaziva. *Luc. 256* — Jer mi se uzamni, ti da si pri meni. *Luc. 266.* — Što ti se sad vidi, može li biti toj istina? *Hekt. 6.* — Ka t' se najboļa plav i bez sumńe vidi? *Hekt. 29.* — Trgovca nič veći meni se ti vidiš. *Luc. 234.* — Zlim i dobrim tać svej para. smrt na život da odgovara. *Kavań. 9.*

Isto tako je u starodubrovačkom govoru: Mni mi se ti tanac bez vile rumene jaki no taj vinac, ki svasma uvene. *Menč. 85.* — Ter mi se čini čut. što ne čuh nikada. *Menč. 94.* — Ter život u žeļah mni mi se smrtni trud. *Menč. 116* — Vidi se toj meni, da svitlim obrazom ona cvit rumeni i brani prid mrazom. *Menč 193.* — Meni se viđahu, dvi zvizde da sjahu. *Menč. 264.* — Dobata starica — koja se viđaše nemila i gruba. *Vetr. 2, 191.* — Obidi očima ovi grad. Kakav ti se vidi? *M. Drž. 65.* — Ako t' para, pođmo mi na ovu voštariju. *M. Drž. 252.* — Bog me ti nam paraš našjenka. *M. Drž. 279.* — Nam mladijem uspara veće krat, da sve znamo. *M. Drž. 296.* — Veļu ti, mni mi se vidjeti. *Raň. 53.* — Na smrt tebe rad da idu, mnil' bi se jur meni, da gredu goru u raj. *Raň. 151.* — Ter mi se nijemo sad i slijepo sve čini. *Zlat. 23.* Mńaše mi se sve pri tebi, ko prid suncem tmasta sjena. *Gund. 259* — Ova mis'o dobra mladici se mudroj vidi. *Gund. 357.* — Je da ti se, djevojko, ńešto danas krivo vidi? *Bogš. 69.* — Mni mu se, da nije ni na nebu ni na zemļi. *Dan. posl.*

U novijoj čakavštini u tom značeńu ima većinom vidi se: Čuješ, mane se vidi, kodi da san prez srca. *Mikul. 139.* — Kraļ reče, da mu se jako čudno vidi, da mu već ni kćer prvo kakovi glasi od sebe dala. *Mikul. 100.* — Bože, čudan mi s' ov mrtvac

Digitized by Google

vidi! *Jač. 447.* — Nikomu se za to čudno nek ne vidi. *Jač. 514.* — A meni se misli na mojem srdačci, da će biti ruka Ive brata moga. *Jač. 453.*

U kajkavštini ima vidi se, zdi se: Gosponu se lepo videlo to. *Vaļ. 37.* — To se Marku jako za žal vidlo. *Plohl 1, 92.* — Štel je iti prek, ali se mu je zdelo, da je jako gliboka voda. *Vaļ. 209.*

U štokavštini ima obično čini se, rijetko vidi se: Ja bih, sinko, sa bukve jabuku, čini mi se, bi mi boļe bilo. *V. pj. 2, 8.* Tako mu se učini djevojka, da je ļepša od bijele vile. *V. pj. 2, 29.* — Ti se vidiš junak od mejdana. *V. pj. 2, 69.* — Ļubo moja, draža od očiju, tko se viđe tebi junak boļi? *Juk. 426.*

Isporedi goditi se u Vukovu rječniku: Tad se d'jete na nevoļi nađe: da mu dade (koňa), godi mu se stidno. Vidi rječn. goditi se.

Činiti se znači i simulare: u staroj čakavštini, na pr.: Sisara ovi sam bižeći, pribiže k Jaheli, ka čineći se, da ga će skriti, pokri ga, pak mu zabi čaval jedan u slipo oko. *Marul. 71.* — Ovo je bila Hekuba, ka čineći se niko tajno govorit Polinestoru, nos mu odgrize. *Marul. 71.* — Ča te ne utišći, ne čin' se ni znati. *Marul. 107.*

U novoj čakavštini: Čuješ mila, ali spiš? ali se ti to neg činiš? *Jač. 276.* — Nagne se na zid i učini se, kodi da spi. *Mikul. 139.*

U štokavštini: No ko viđe, čini s' ne vidio. *V. pj. 2, 89.* — Ko bi daļe, čini se ne čuo. *V. pj. 3, 44.* — Kušļo se čińaše, da ne zna, pa pita Lovića: ta šta je? *Stef. 171.* On je to znao, ali se samo činio, da ne zna. *Stef. 171.*

Viditi se znači u novoj čakavštini i dopadati se: Ništ mi se ne vidi na mladom junaku, neg tanka košuļa svilom našivena *Jač. 140.* — I vi Borištovci vi b' mi se vidili, da mi neg s pipliči vi ne bi tržili. *Jač. 574.*

Isporedi u štokavštini svidjeti se: Posle očine smrti ne svidi se sinu u očevini, nego se krene u drugo carstvo. *Stef. 39.* — No se ježu ne sviđe lisičin konak. *Vrč. 180.*

b) **Dojiti, musti.** Ta dva glagola imaju svaki svoje značeńe u starodubrovačkom govoru i u štokavštini, bez sumńe i u staroj čakavštini, samo što meni ne ima primjera pri ruci: a u novoj čakavštini i u kajkavštini znači dojiti i ono, što i musti.

Starodubrovački primjeri: Prsi od žene, ke te su dojile. *Vetr. 2, 300.* — Kupida ja rodih, — i prsmi ovim dojih. *M. Drž. 37.* — Koze ti ni krave pomusti taj ne će. *Naļ. a. 184.*

Digitized by Google

Novočakavski primjeri: Svekrva podmetne kujicu neveste, da je to rodila, pa da ju neka i doji. *Mikul. 22.* — Blagoslovi bože majku, ka vas je dojila. *Istr. 2, 31.* — Janko kozu doji. *Jač. 7.* — Volim svojoj majki devet krav dojiti, neg udovčevu ditetu ugoditi. *Jač. 242.*

Kajkavski primjeri: Kaj je porodila, naj doji. *Vaļ. 220.* — Rekla je, da sve kobile podoji. *Vaļ. 4.* — Krava veli: doji mene. *Vaļ. 310.* — Šare nam krave dojila. *Kukuļ. 202.*

Štokavski primjeri: Jeđupkińa ńega odojila. *V. pj. 2, 40.* — Žene stoku muzu. *V. prip. 81.*

U štokavštini kaže se dojiti i mjesto sisati (vidi tu riječ u Vukovu rječniku), na pr. Doji sisu moj Nenade sine! doji sisu i rasti mi brže! *Petr. 2, 387.* — Kade dođe moj nejaki Jovo, kade dođe da podoji dojke. *V. pj. 2, 26* — Voliš — kaurinu nego pobri, — s kojim no si ti dojio ml'jeko. *Juk. 540.*

(c) **Groziti se, prijetiti.** Groziti se u značeńu minari nalazi se u novijoj čakavštini i kajkavštini, drugdje kaže se mjesto toga prijetiti, a groziti se znači horrere.

Primjeri staročakavski: Bozi vaši — strašno mi zapritiše. *Alex. 241.* — A paka, srde se, ja pritit žestoko. *Marul. 9.*

Starodubr.: Grijeh s mačom prijeti od smrti. *Gund. 246.* — Tko ne bi daj zgrozil jak cvitak prid mrazom? *Menč. 295.*

Novočak.: Za to mi se on grozi. *Jačk. 598.* — Još su mi se zagrozili, srića da me nisu zbili. *Jac. 628.* — Ale mu se opet zagrozi kapural, da će mu glavu odsić. *Mikul 125.* - Kad je pak mištra ńu opazila, počela ńoj se grozit. *Mikul. 130.*

Ima tu i prijetiti: Palicum mi pritiš. *Istr. 1, 24.*

Kajkavski: Tak je komaj došla na drugi breg grozeča, da bu vre svoje rane osvetila. *Vaļ. 213.*

Štokavski: Za što prete čobani, da mi jagńe ukradu. *V. pj. 1, 207.*

(d) **Igrati, plesati, tancati** Igrati u značeńu saltare nalazi se više maňe u svim narječjima, a najobičnije je u štokavštini. Često ima taj glagol uza se nutarńi objekat kolo ili tanac. Igrati u značeńu svirati (po ńemačkome spielen) nalazi se samo u novijoj čakavštini i u kajkavštini, drugdje kaže se svirati.

Plesati, staroslov. plęsati, saltare (vidi u Miklošićevu rječniku staroslov. jezika), nalazi se u tom značeńu u novijoj čakavštini i u kajkavštini, a u staroj čakavštini i u starodubrovač-

Digitized by Google

kom govoru znači taj glagol calcare, gaziti. U štokavštini toga glagola nisam našao.

Tancati (saltare) nalazi se u staroj čakavštini (prem da ne imam primjera pri ruci, ali se daje suditi po tom, što tu ima samostavnik tanac), u starodubrovačkom govoru, u novoj čakavštini i u kajkavštini. Što u Vukovu rječniku stoji tancati, aufspielen, cano ad modulos, toga ja primjerom iz narodnoga govora za sada ne mogu potvrditi.

Staročakavski primjeri: Za č noge tvoje sada u tanci ne igraju? *Tond. 111.* — Tance su igrali. *Marul. 58.* Ne hod', pisni gdi kantaju, ni gdi tanci ki jigraju *Marul. 271.* — Ništar ne poresa ni trava ni žito, kuda vojska plesa. *Marul 15.*

Starodubrovački primjeri: Hrabreno perje toj pleši nogami. *Vetr. 1, 54.* – Spravte dipli, da se sviri, igrajući da skočimo u tri skoke i četiri. *Vetr. 1, 247.* - Pojući u pjesan i kola igraje. *Naš. a. 198.* — Uhitmo se poigrati, a ti glunče nu nam sviri. *Naš. a. 200.* — Vili će rijet pjesan, pak tanac igrati. *Naš a. 234.* – Blažena trava i cvit ki pleše će stupaj. *M. Drž 6.* – Najprvo poju, pak tancaju. *M. Drž. 35.* — I mnokrat hodismo po ravnoj livadi i tance vodismo. *M. Drž. 126.* — S pastirkami tance stavi se igrati. *Rač. 32.* – Kosti gole plesaše od pobijenijeh turskijeh ljudi. *Gund. 320.* - Neki u tancim gdje igraju, neki hitro kolo izvode. *Kanav. 419.* -- Tancaše sve mnoštvo na božje pošteńe a nad inijem vrijedni kral igraše viteški i udaraše pred arkom. *Dord. S. XXIII.* — Ti neumrlijem plešeš stupom potlačenu smrt. *Dord. S. 12.* – Plodna je zemla, koju gospodar pleše *Dan posl.* — Kako mi sviriš, tako ću igrat. *Dan. posl.*

Novočakavski primjeri: V ravnom poli kolo igra. *Jač. 218.* – Igrači igrajte, a ja vam zaplatim. *Jač. 368.* - Šalamiju Ugri v tabori igraju, Turki se strahuju igru poslušaju *Jač. 497.* - Plesi, plesi stari kos! kak ću plesat, kad san bos *Istr. 1 30.* — Ona projde s ńin tancat, kad se tanac tini, pita ju on, od kud je. *Mikul. 25.* — Rihtarovi sini v krčmi su tancali. *Jač. 111.* - Išal mi je Ive droban tanac tancat. *Jac 151.*

Kajkavski primjeri: Devojke su v kolo dosle, ja jim moram nadigrati, natplesati. *Kukuľ. 256* Kre jogńeca kolo pleše. *Plohl 3, 17.* — Nutri je bilo plesańe, popevańe. *Vuľ. 208.* Druga veli: ima gusle, naj nam igra, bumo tancale. *Vuľ. 51.* -- Ne daj drobnem svatkom tanca zatancati. *Vuľ. 302* Tam jesu baš vile sako večer kolo igrale. *Vuľ. 59.* — Ne daj muzikantom lepo

Digitized by Google

zaigrati. *Vaļ. 302.* — Rekle so mu, da naj im igra na žveglo, kaj bodo tancale. *Vaļ. 52.* — Dok budejo zaigrali, onda bumo skup plesali. *Kuhač. 3, 334.* — Pod oblokom banda svira. *Plohl 1, 14.*

Štokavski primjeri: Ko rad igra, lako mu se svira. *V. posl.* — Vile divno kolo vode. *V. pj. 1, 183.*

e) **Ismjehavati, zasmijavati, usmjehivati koga** (po ńemačkom auslachen, verlachen) mjesto podsmijevati se, smijati se, čuje se po gradovima pa se tamo amo uvuklo i u narodni govor, na pr.

U novoj čakavštini: Svit me ondi ismehuje. *Jač. 555.* — A kad za me neg rič čuješ, me usmihivaš. *Kuhač. 2, 64.* — Isporedi: Gazda mu se podsmihuje. *Jač. 603.* — Podsmiju mi se va lica. *Jač. 628.* — Tu mu se počmu smet, kako može bit tako bedast. *Mikul. 28.*

U kajkavštini: Zajček (medvedove) mlade špotal, — pluval na ńe i zasmehaval je. *Vaļ. 274.* — Videl sem senicu na drevu zasmehavati (me). *Vaļ. 265.*

U štokavštini našao sam u jednoj pjesmi, u kojoj ima po više tragova čakavštine, ovaj primjer: Al izleti krčmarica Mara, b'jelim ńega zubim zasmijava. *Marj 32.*

Isporedi ovake štokavske primjere: Ne daš blaga, sa mnom se podsmevaš. *V. pj. 2, 69.* — Ne nos' sinko kopļe na opako, jer će ti se smijati Latini. *V. pj. 2, 29.* — Svi su se ćeli podsmijevali govoreći: sad će dobro biti. *V. prip. 207.* — Oga, da bi se podsmijao popu, — kao rugajući se reče mu. *V. prip. 293.* — Drugi mu se iz hana počnu posmijavati govoreći: luda čovjeka! *Vrč. 313.* — Starija dvojica stanu putem jednako ružiti najmlađega i smijati mu se. *V. prip. 60.*

f) **Nagovoriti, progovoriti, govoriti.** Glagol nagovoriti u smislu ńemačkoga anreden uvukao se kao germanisam tamo amo u narodni govor, češće u knjigu, gdje se i samostavnik nagovor za ńem. anrede nalazi. U tradicionalnoj literaturi našao sam dva takva primjera i to u novoj čakavštini: Kad se j' već bil uputil, da gre ća, zbude se vili. Prva ga nagovori vaļe, zaťali mu i govori. *Mikul. 11.* Ča štimaš ti Ive? Staniši govori, ćemo jahat za ńim? ńega nagovori. *Jač. 196.*

Drukčije nagovoriti znači ńem. bereden, a nagovor das bereden (vidi tu riječ u Vukovu rječniku), i to već u staroj čakavštini: Već te ne ću nagovarat. — da ti pustiš tvoju

Digitized by Google

viru. *Hekt. 102.* — Dosti sam te nagovara', moj putniče, na krjeposti *Kavań. 542.*

U starodubrovačkom govoru: Grješnike nagovara na pokoru. *Đorđ. S. 49.*

U nov. čak.: Svekrva dobro pazi, ča ńoj je siń rekal, i ne da se nagovorit. *Mikul. 51.*

U kajk.: Ve mam ju je nagovarjal, da bi se skupa zeli, ali ona ni štela. *Vaļ. 238.*

U štok.: Carević nagovori ženu, da bježe, pa tako i učine. *V. prip. 200.* — Stanu ga komšije nagovarati, da se opet oženi. *Vrč. 47.*

Za ńemački glagol anreden služi nam progovoriti, govoriti itd. na pr.

U čakavštini: Pa mu čovik na jedan put sprogovori: daj ti mali mene tu kravu. *Mikul. 109.* — Tu najde jednoga staroga od sto let i govori mu: dobar večer, stari moj oče! *Mikul. 47.*

U kajkavštini: Guja progovori Marku: hvali boga. *Vaļ. 73.* — Obrne se k devojki, pak ji pregovori: aj devojka, zemi me za slugu. *Plohl 3, 10.*

U štokavštini: Kći opazi Ćelu u bašči, pa mu progovori. *V. prip. 205.* — Sutra dan dođe ona ista stara, te joj progovori: ti plačeš. *Stef. 154.* — I ovako ńemu progovara: Vidosave, moja vjerna slugo! *Petr. 2, 317.* — Duzelgina ga oma oslovi i rekne mu. *Stef. 162.*

g) **Običavati, općiti** i drugo tome slično, čim se izražava ono, što latinskim glagolom soleo i ńemačkim pflege uz infinitiv drugoga glagola.

z) Glagoli običavati, općiti u spomenutoj službi nalaze se u staroj čakavštini i u starodubrovačkom govoru, a u narodnom govoru nigdje ne nađoh tih glagola, i ne ima ih ni u Vukovu rječniku.

Staročakavski primjeri: Općila sam molit za vas. *Marul. 292.* — Mnogu općaše podavat hvalu vazda bogu. *Marul. 202.* — Totu bo rastiše svake vrsti drevje, — i ke na pečenje naranče vazimat, al rižuć na maše općeno užimat. *Marul. 77.* — Općahu se puku prikaživati. *Luc. 255.* — (Sa zlom družbom) čovjek običaje zlom se grijehu podlagati *Kavań. 17.* — Svećer općiš počivati. *Kavań. 58.* — Običava bog dat svojima za'edno žalost i tišćńa. *Kavań. 525.*

Starodubrovački primjeri: S jutra na prozor pogledat općah ja. *Menč. 3.* — Razuman tvoriti opći li igdar toj? *Dimitr. 31.* — Ļubav, ka nikad ne opći vjerna oć. *Naļ. b. 8.* — Tako lasno

Digitized by Google

misli svoje ne opće kraļi promijeńati. *Gund. 51.* — Tad bješe svaki dan ļuvenijeh od žena: „Dar daruj“ taj pjesan začinat općena. *Gund. 154.* — I ki hvalit mene općahu, kunijahu se protiv meni. *Gund. 203.* — Običaju dobri oci — pojavļivati uspomenu od drazih roditeļa. *Gund. 216.* — On općaše veće krati — srećne glase povijedati. *Palm. k. 119.* — Stoji mjesto, gdje gospoda — kupiti se opće često. *Kanav. 6.* — Običaju gospoda inostranijem čas davati. *Kanav. 343.* — Opći prvine višńi bog ļubiti. *Đorđ. r. 1.* — Kako i sada opći se činiti od krstjana u pomoļeńu. *Đorđ. S. 41.* — Što i dan današńi činiti običajemo. *Đorđ. S. 41.* — U starom zakonu običajaše puk izabrani osobitom svetkovinom častiti svoga stvoriteļa. *Đorđ. S. 141.* — Ove pjesni — se običajahu pjevati od puka izbranoga. *Đorđ. S. 204.* — Pjesan, koju općiste u lijepomu pjevat templu. *Đorđ. S. 221.*

(ε) Mjesto gorńih glagola nalazi se imam običaj, običaj je uz infinitiv u staroj čakavštini: Običaj biše Aleksandra, (da) do obeda k Aristotilu hojaše na nauk. *Alex. 227.* — Pojde jedan dan u lov, jere mnogo imaše običaj loviti. *Dukļ. 22.* — Običaj biše moj ishodit u šetńu. *Luc. 238.*

U starodubrovačkom govoru: Kako znaš, satiri običaj imaju po lugu da zviri hitaju. *Naļ. a. 230.*

U štokavštini: Petar — imao običaj reći: tko o zlu radi, ne će ga zlo proći. *Stef. 33.*

(ζ) U istom smislu nalazi se prislov „obično“, na pr. u štokavštini: Pa pogleda put gradske kapije, Jusuf aga đe obično spava. *Ogl. 451.*

(δ) Glagol obiknuti uz infinitiv nalazi se u tom smislu, na pr. u starodubrovačkom govoru: Na glas tihi od vjetrica bješe ranit zora obikla. *Gund. 311.* — Jer mi pako tašte u svemu svjete davat obiko je. *Đorđ. S. 199.*

(ε) I iz talijanskoga jezika primļeni glagol užati nalazi se, na pr. u staroj čakavštini: Za to mu ne dahu jisti, kako užahu. *Jerol. 232.*

(ζ) Učan biti uz infinitiv drugoga glagola ima tako, na pr. u starodubrovačkom govoru: Er iz boja nijesam c'jela kopja učan iznositi. *Bogš. 131.*

(η) Glagol umjeti uz infinitiv drugoga glagola nalazi se, na pr. u starodubrovačkom govoru: Znaš, ma dušo, da veće krati na otok ovi s kraja umije lav i medvjed doplivati. *Palm. I., 137.* — Ne umije slava ukopana ležat skrovna u tamnosti. *Kanav. 203.*

Digitized by Google

— Ali u zloći nije pokoja; rados brzo proć umije. *Đorđ. r. 155.* — Jer pedepsa proć umije, nu krivina ne nikada. *Đorđ. M. 14.*

ϑ) Tako dolazi u toj službi glagol znati uz infinitiv drugoga glagola, na pr. u novijoj čakavštini: Kakav je to čudan posal od matere? Kad sam htila projti čez to ravno poļe, ļudi znali orat, a snahe kopale, a sad nit oračev niti je kopačev. *Jač. 453.* — Onde su divojke, ke znaju lagati. *Istr. 2, 168.*

Češći su taki primjeri u kajkavštini: Ov ovčar je znal već krat k tomu vučjemu pastiru dojti. *Vaļ. 92.* — Či ga je nekam dalko poslal, pak je znal taki dojti. *Vaļ. 200.*

U štokavštini (vrlo rijetko): Krvave im sabļe do balčakah, — ne znadu se braća umoriti, dok pod sobom koňa ne umore. *V. pj. 5. 166.*

ι) Istu službu vrši glagol ļubiti uz infinitiv drugoga glagola. Isporedi u grčkom jez. φιλέει δὲ κως προσμαίνειν, εὖτ' ἂν μέλλῃ μεγάλα κακὰ — εσεσθαι. Herodoti lib VI., c. 27. i u latinskom: aurum per medios ire satellites et perrumpere amat saxa potentius ictu fulmineo. Horatii carm. 3, 16, 9. To biva u starodubrovačkom govoru: Tijem človjek, ki ļubi slijediti drum pravi uľanja, ne gubi. *Vetr. 2, 9.* - (Kupido) ļubi vodit svoje bitje tuj skrovito gdi nahodi, da ljepota milos plodi. *Bobaļ. 228.* -- On sazida lijepe zgrade, kijeh Solimom zvat obļubi. *Palm. k. 15.* — Š ńima u dvore ove ugodne dohođaše on mnokrati, i sred sela, gdi slobodne dni ļubļaše sve trajati. *Palm. k. 56.* -- Ti djelim milosnimi ļubiš kazat blagos tvoju. *Dord. S 137.*

U novoj čakavštini: Metuļak lasna ptica blatom hodit ļubi. *Jač. 503.*

ϰ) I prislov rado, rjede pridavnik rad, uz glagol vrši istu službu. To biva u staroj čakavštini: Tere se prihine i rado privare, ki se sami scine i u svem se slave. *Marul. 106.* — (Prijateļu) zgodit triba je mučanjem, jere protiveći rado mrzak budeš. *Marul. 131.* — Prikrcana nav rado se potopi. *Marul. 133.* — Mnozih ti ni glas hud, da hvale izvrsne, li vino u takih sud rado se pribrsne. *Marul. 160.* — Rado se prihini, ki čeka vrimena *Marul. 231.* — Rad se prihini, ki je na dobro mlak. *Marul. 236.* — Ki ne napriduju, ter se nazad vrnu, ti za man putuju, i rado posrnu *Hekt. 60.*

U novoj čakavštini: Kad godina (kiša) opade, (metuļak) rado žitak gubi. *Jač. 503.* -- Ar ki god se rad opije, tomu mošňa ne

Digitized by Google

otije. *Jač. 553.* — V petak na kudiļe ke neg pogledaju, ruke, noge onim rado se smakneju. *Jač. 593.*

U kajkavštini: Tak je bil jeden kraļevski sin i jedna siromaška puca, ovi su na vek radi skupaj igrali i spominali se. *Glasn. 6, 139.*

λ) I kondicional, kad izražava ponavļanu radńu, ima tome slično značeńe. Da to i sam narod tako razumije, može se iz ovoga novočakavskoga primjera vidjeti: Kakov je to čudan posal od matere? Kad sam htila projti čez to ravno poļe, ļudi znali orat a snahe kopale, a sad nit oračev, niti je kopačev. — Kad sam htila projti tim zelenim lugom, rožice bi cvale, ptičice pivale, a sad su mi rože žalno povenule. — Kad sam htila dojti v materine dvore, va dvori bi našla brata i sestricu, majkine bi sluge lipo me dvorile. *Jač. 453.*

U tom primjeru ide uporedo: znali orat, solebant arare, bi cvale solebant florere itd.

μ) Obično je pojam lat. glagola soleo u hrvatskom jeziku dovoļno izražen imperfektivnim glagolom*), na pr.: Koga bog ļubi, togaj se i opomińe, pa tako se opomińe i tebe. *V. prip. 297.*

Takvi su primjeri sa svim obični u svakom narječju, za to ih ne treba više ovdje navađati.

ν) Istu službu mogu i pertektivni glagoli vršiti. To biva osobito u sentencijama, i to u svim narječjima, na pr. Ko lasno vjeruje, lasno se i prevari (solet decipi). *V. posl.*

Isto biva i osim sentencija. U štokavštini takvi primjeri nijesu baš rijetki, ali više obiluju takvim primjerima ostala narječja.

Staročakavski primjeri: (Lav) na kolina padaše, — kako no da bi prošćenja pita' od griha, koga ne biše učinil. A mi učinimo grih i ne ćemo prošćenja pitati. *Jerol. 233.* — Tim su Dubrovčani — čtovani — do tamo, gdi vele poznije dojde dan. *Luc. 263.* — Koliko da tiješ mojim zlom (vidih toj), hitro se nasmiješ, kad čuješ uzdah moj. *Luc. 192.*

Starodubrovački primjeri: Tanci su ńe usti rumena uresa, slatku rič izusti, jak romon s nebesa, a vesel smih stvori, sramom bez priroka, čis biser otvori, ni lipši s istoka. Grlo ńe pribilo bistro se prozire. prozre se jak vrilo, gdi čisto izvire; gizde me ńe smame, lipša je ner vila. *Drž. 348.* — O bože, ki lise sniziš ter im tvu pridaš tamnos, a smiļenije uzvisiš i daš im rajsku

*) Isporedi u izvješću kr. vel. gimnasije u Zagrebu 1881 raspravu Aug. Musića str. 16. A.

Digitized by Google

slavnos. *Drž. 396.* — A leže na slami, gdje ob noć borave, i studen sam kami pod glavu postave. *Vetr. 1, 140.* — Nakazni razlike jošte mi tu prave, ke trudne putnike pogledom zatrave. *Vetr. 2, 263.* — Vi studena ogrijete, obučete mnokrat gola, vi nemoćna podvignete, a slomite vi ohola. *Nal. a. 158.* — A ki ga ne znaju, svi' lasno privari. *M. Drž. 129.* — Turkiňe su mađionice, čarajući svijes zanose, — napravami vid zaslijepe i obraze priobraze. *Gund. 468.* — Prestolje se odi gleda. — Stupi zlatni uzdrže ga, od zgar grimiz pokrije ga. *Kanav. 6.* — Bez Rakle mi blijedi nebo, i na istoku dan zamrkne, ružice mi pocrne bo, i preslatki med mi ogrkne. *Đorđ. r. 132.* — Muňa, kojom oblak sine, i svi oblaci — drag blagosov dajte bogu. *Đorđ. M. 167.* — S tebe nemir umrlomu srcu rujno pitje osladi, — i naš hranom duh se krijepi, i pomastim lice olijepi. *Đorđ. S. 166.* — Privedene skupi ujedno, otkle sunce izasjava, otkle sjever dune ledno. *Đorđ. S. 175.* — Ne će ostat mu slava pusta, ka će se u vijek spomenuti. *Đorđ. S. 184.* — Tko se od tebe boji, — odgoniš mu sve strahoće, sve uslišiš molitve mu, — sahraniš ga suprotive; ti tve čuvaš ljubovnike, ti grješnike satreš, bože. *Đorđ. S. 932.*

Novočakavski primjeri: Ona je božja sirota, — s prstom joj kruha odmiru, s noktom joj sira odščipu. *Jač. 319.* — Va tugi spat ležem, va tugi ustanem. *Jač. 368.* — Neverna rožica, ka vsakomu otpreš. *Jač. 413.* — Drugim kape kupiš, meni glavu biješ. *Jač. 243.* — Ni zoba ne zobļu, nit jin žeja pride. *Ist. 6. 31.* — Ča god reče ocu, 'se ńoj učini i 'se ńoj donese. *Mikul. 24.* — Teško da biš me ti držal pu sebe, aš ja jako puno pojin. *Mikul. 36.* — Već san tuliko vrimena ovde i saki se dan dojden simo kupat, pa još nikakova glasa nisan čul. *Mikul. 62.* — Pita on svoju decu: ki vas to, drage dečice, tako uredi? a one mu odgovore: naši majka dojdu saku subotu k nan i lipo nas urede, počešļaju, operu, izbušuju, pa on put projdu plačuć ća. *Mikul. 95.*

Kajkavski primjeri: Sem na vek gladen, doma nikaj jesti ne dobim. *Vaļ. 50.* — Zmirom je k ńemu došla jedna vila. *Vaļ. 57.* — Mati ne znala, od kud ta ńegova jakost dojde. *Vaļ. 119.* — Do ista, to si ti včinil, ali ne s tvojom bedastom glavom, neg imaš ti drugoga, koji to tebi včini. *Vaļ. 133.* — Koji vetri su najboļši? A ona jim veli: Ah, 'saki je dober: sever nam reshladi, jug nam primoči, zgorec nam dobro vreme pokaže, a zdolec nam pokvari. *Vaļ. 221.* — Za to su se voli resrdili, da tuliko delaju i samo slamu dobiju, a osel, koji celi dan nikaj ne dela, dobi

Digitized by Google

seno. *Vaļ. 256.* — Za tobom misleča vu dne i vu noči sto krat ja prebrišem moje suzne oči. *Kuhač. 1, 268.* — V večer se napijem, v jutro dugo spim. *Kuhač. 4, 204.*

Štokavski primjeri: Vojno mi je pijanica: noćom ode, noćom dođe, sa mnom mladom ne govori. *V. pj. 1, 667.* — Da kakve su po Foči đevojke! nab'jele se i nabakame se, a navuku surmu na obrve. *V. herc. 85.* — Više kuće trnak drače, tu joj dođem svaku veče, te ja nađem po pogače. *V. herc. 251.* — Sad carska kćer pošaļe ocu svom prošenije, da u dvoranu noću sve neko dolazi i s astala pite i sve ostalo pojede i popije. *V. prip. 269.* — Za boga, što si tako blijed i žut u obrazu? — Ovo mi se samo u ļeto dogodi. *V. prip. 286.*

h) **Obļubiti, omiļeti.** Obļubiti u značeńu zavoļeti, adamare nije štokavski nego je čakavski; u štokavštini kaže se mjesto toga omiļeti, što i u čakavštini nije neobično. A obļubiti u štokavštini znači što i poļubiti (vidi tu riječ i u Vukovu rječniku).

Staročakavski primjeri, gdje obļubiti (ima i zaļubiti) znači adamare: Sve će ti dati, ča godir obļubiš i budeš pitati *Marul. 40.* — Ne hajaste živit loše, — svaku tamnost obļubivši. *Marul. 301.* — Vaļa obļubiti i zla kraļa. *Karań. 357.* — Pak zaļubi mjesto ugodno, ko da joj je mjesto rodno. *Kavań. 195.*

U istom značeńu dolazi i omiļeti: Smrca mi omili. *Luc. 192.* — Gdi mi smrt omili cić gorka živinja *Luc. 237.*

Starodubrovački primjeri glagola obļubiti u značeńu adamare: Sada bih obļubil, sam sebi smrt da dam. *Menč. 148.* — Ere mi veselje srdačcu ne će prit, — pokli sam obļubil tvoj ures biserni. *Menč. 152.* — Tvoj otac srčano me je obļubil. *Vetr. 2, 216.* — Obļubite službu našu. *Naļ. a. 167.* — S Adonom na svit saj obļubih lugove. *M. Drž. 37.* — Službu mu ńe dika hoće li obļubit? *Bobaļ. 219.* — Sliših. jaoh, i gledah čuda, ka obļubih. *Zlat. 58.* — Nu se od cara bjehu silna obļubile većma tada plodne strane, gdi s Jerinom despot vlada. *Gund. 387.* — Zakone božje obļubi. *Palm. k. 193.* — Mješte sina moga obļubļen sinko od mene. *Kanav. 363.* — Mene uvrijeđen' bog obļubi, kad me obļubļen ti (svijete) pogubi. *Đorđ. M. 47.* — Od kada sam Sekula s moj'jem očim sagledala, meni ga je od onda srce i duša obļubila. *Bogš. 60.*

Primjeri s glagolom omiļeti: Zled mu omili. *Dimitr. 38.* — Sama lijepa vila na svijetu mi omili. *M. Drž. 93.* — Omili ļepos

Digitized by Google

ti moja. *Luk. 133.* — Tač Poļaku svijetlu i slavnu Turkińica lijepa omili. *Gund. 465.* — I studene vode žive bjehu ńemu omilile. *Palm. k. 56.* — Što ti omili zabit strma? *Đorđ. r. 129.* — Koliko je Sekulu ta djevojka omiļela. *Bogš. 61.* — Što vučica čini, sve vuku omili. *Dan. posl.*

Novočakavski primjeri glagola obļubiti u značeńu zavoļeti: Sada si mi ptica drugog obļubila, da si obļubila boļega od mene, nego ča si ptica gorjega od mene. *Jač. 89.* — Obļubļeni otac ino draga mati! *Jač. 475.* — Ki godar me 'e vidil, taj me je zaļubil. *Jač. 511.*

Primjer s glagolom omiļeti: Da je ona zlatom omirena, — ne bi momu srcu omilila. *Istr. 1, 3.*

Primjeri, u kojima obļubiti znači osculari: Ako ļubi, neka ļubi, listor da ju ne obļubi. *Jač. 312.* — Bila loza potrgana, a divojka obļubļena. *Kukuļ. 162.* — Ne gor' Marko b'jelo lice moje, mnogo si ga obļubio puta. Ļubio sam, ali sam nevjerno. *Istr. 1, 25.* — Ako sam joj lišce obļubio, sramote joj nisam učinio. *Maž. 141.* — Ne dam tebi obļubiti lišca. *Istr. 1, 51.*

Štokavski primjeri s glagolom omiļeti: A Marku je pesma omilila. *V. pj. 2, 38.* — Crna mi je zemļa omiļela. *V. pj. 3, 78.* — Brzo li ti omiļe djevojka. *V. herc. 5.* — Eh moj pobro, kapetan Ivane! čudno ti je bula omilila. *Juk. 164.* — Nijesam te prije ni vidio, ali si mi danas omilio. *Petr. 3, 264.* — Međedović gledajući u ručkonošu omili mu. *V. prip. 4.* — Kad kraļev sin sagleda đevojku, omiļe mu. *V. prip. 221.* — Mladić mu se odmah dopadne i omili. *V. prip. 270.* — Vrlo ńega zamilova kraļe. *Petr. 2, 514.*

Primjeri, u kojima obļubiti znači osculari: Beg zagrli lijepu djevojku, hotijaše da je i poļubi; al mu veli lijepa djevojka: 'ne dam tebi lica obļubiti, dok ne vidim tvoga brata glave. *V. pj. 2, 10.* — I ńegovo lice obļubila. *Petr. 3, 86.* — Đevojka obļubi đevojku. *V. herc. 14.* — Pa joj b'jelo lice obļubio. *V. herc. 38.*

Jedan primjer našao sam, u kojem obļubiti znači zavoļeti: Ako sam ga očim pogledala, nijesam ga srcem obļubila. *Petr. 1, 198.*

i) **Stati** i još ńeki glagoli mjesto **biti** nalaze se ńegdje češće drugdje rjeđe, na pr. u staroj čakavštini: Za to li vazda stoj pripravna, ter će t' dat bog vikovńi pokoj, s bogom ćeš vazda stat. *Marul. 101.* — Od smrti ni trib' u strahu stat. *Marul. 141.*

Digitized by Google

— Brez izmine ništar dugo stat ne more *Hekt. 3.* — Tko bi svitu u svem hotio zgoditi, najti će se hiñen. *Marul. 103.*

U starodubrovačkom govoru: Ah, ne moj toli stat nemiran odveće. *Zlat. 21.* — Istina ne može s hjmbom stat. *Zlat 34.* — Vjekovito uživaňe na nebu vam spravno stoji. *Palm. k. 144.* — Ali ostaše ńe junacim najuzdanijem s bojne hvale na oružju prid Poļacim srca ubijena, ruke pale. *Gund. 476.* — S podnesena dugo posta — najposlije gladan osta. *Palm. k. 135.* — Janko scijeni, da boj čini pravdu i razlog branéć odi, nu se varan zlo nahodi. *Palm. I., 393.* — Tijem mučati boļe stoji, neg li malo slavâ izrijeti. *Kanav. 111.* — Spravna (je) veće zgrada, kom imaju razoreni miri ostati tvrdi od grada. *Kanav. 272.* — Čačko sveti! stat bez glave ne možemo. *Kanav. 403.* — Jer smeteni ne ostaju, ki te ištu, slijede i slave. *Dord. S. 12.* — Tijem ma dušo stoj vesela. *Đord. S. 69.* — Tolikrat u malo ne osta ubijen. *Dord. S. 69.* — Vaj, što od sebe ti me odmetnu, da zlovoļan grem u smeći. *Dord. S. 70.* — Nek tijem, tko me zlobi, ostane smućen. *Dord. S. 140.* — Od kad posta svijet napravjen, — jes, bi i biće bog proslavjen. *Dord. S. 147.* Slama i ogań u jedno mirno stat ne mogu. *Dan. posl.* — Tko mačku miluje ogreben ostaje. *Dan. posl.*

U novoj čakavštini: Ča to mora biti, da košuļa v tvojem teli vsagdar bela stoji? *Jač. 143.* — Kraj vrila je pala preuska stazica. *Jač. 478* — Za to je mnogo krat ostal s batom tučen. *Jač. 586.* — Najde jedno pismo, va ken je stalo napisano, — nidan da mu ne sme niš zla učinit. *Mikul. 51.* — Mikula se šeće doli do Turčije; Mikula se najde treći dan v Turčiji. *Mikul. 152.*

U štokavštini: Sama osta samorana majka; tako stade tri godine dana. *V. pj. 2, 9.* U Dunavu (guja) zimu zimovala; tako stalo devet godin dana. *Petr. 2, 24.* — Al mu desna usahnula ruka. — Tek što starci boga zamoliše, bog mu dade, sa svim zdrav ostade. *V. here. 21.* — Tud se dala tanka staza, po ńoj šeće božja majka. *V. pj. 1, 196.* — Al povika dubrovački kraļu, na kuli se onoj dogodio. *V. pj. 2, 79.* — Desio se danas među nama glavan junak vojvoda Milošu. *V. pj. 2, 89.* — Pop se našao mudar i reče im. *V. prip. 283.* — Što ih (vrata) Marko više udaraše, sve to vrata tvrđa dolažahu. *Petr 2, 219.* — A dobar se doro dogodio, pak iz trave na noge skočio. *Petr 2, 347.* — Koliko se silna dogodila, stade vika mrke bede-

Digitized by Google

vije. *Petr. 3. 854.* — Što Arapa više umivaše, to Arapin crńi dolazaše. *Petr. 1, 168.*

j) **Vtegnuti, tegnuti** nalazi se u novijoj čakavštini i u kajkavštini, gdje znači po prilici ono, što grčki glagol κινδυνεύω u primjerima, kao što su ovi: κινδυνεύω σοι δοκεῖν μακάριός τις εἶναι. *Plat. Menon. 71. B.* κινδυνεύεις ἀληθῆ λέγειν. *Plat. conv. 205. D.* Ar bi se on vtegnul na me rasrditi. *Jač. 586.* — Ako vtegne umrit, lahko ću ga žalovati. *Jač. 213.* — Ako bi vam tegnula umriti, ne mojte me pokapati mlade. *Maž. 84.*

U kajk.: Ona reče, da bi jo vtegnola zimica prijeti. *Vaļ. 52.* — Ar ako buš lajal, budu se tvoji domari zbudili, i tak bi mene vtegnuli vloviti. *Vaļ. 269.* — Ja ti, draga moja sada moram projti, jer ti tamo, draga, ja tegnem vumreti. *Plohl 1, 20.*

Taj glagol nalazi se i u slovenskom jeziku u istom značeńu, a osim toga znači biti dokolan, a ne vtegnoti znači ne biti dokolan, ne imati kad, nevtegoma znači bez zatezańa ńemački unverzüglich, dakle vtegnuti znači prvo zatezati se. Ono značeńe, koje taj glagol ima u navedenim hrvatskim primjerima, moglo bi se štokavski po prilici izraziti riječju mozda.

k) **Zavisiti, odvisiti, ovisiti.** Glagol odvisiti, ovisiti nalazi se samo u kńigama, a u narodnom govoru ja ga ne nađoh, niti ga ima u Vukovu rječniku. Ne ima u Vukovu rječniku ni glagola zavisiti, ali ga ima u narodnom govoru, na primjer u novijoj čakavštini: Od toga zavisi moje zdravlje ali smrt. *Mikul. 27.*

U štokavštini: Još zavisi od cara turskoga. *V. pj. 5, 554.* — Što zavisi od jedinog boga. *Ogl.* — Za kime ti misliš, od koga zavisiš? *Kuhač 147.*

l) **Ženiti, udavati** i tima slični. U štokavštini govore: ženiti sina (s) djevojkom ili za djevojku, vjenčati se s djevojkom, vjenčati sebi ili za se djevojku, udavati kćer za momka, poći za koga, udomiti se s kim. U tom se više mańe slaže stara čakavština i starodubrovački govor, a u novijoj čakavštini i u kajkavštini često se i drukčije govori: Staročak. primjeri: Draga majko, ne diļuj se od mene, dokle me ne odaš. *Jerol. 233.* — U grad došad, s Roksandom venča se. *Alex. 275.* — Žena muzata ali divojka rukovana. *Poļ. §. 220.* — Divojka neodana — more se podobno udomoviti. *Poļ. §. 221.* — Posla duž od nimške zemļe posle kraļu Cepimiru, da bi dao kćer svoju za sina ńegova.

Digitized by Google

Dukļ. 25. — Sve ke vrime onoj mužate hojahu, *Marul. 79.* — Brizida za muža pojt ne hti. *Marul. 220.*

Starodubrovački primjeri: Udovice i udane sve žene. *Vetr. 1, 264.* — Hoće Andrijanu udat za ńekoga zlostara. *M. Drž. 197.* — Andrijana se je za mene vjerila i udala. *M. Drž. 234.* — Meni je vjeru dala i ja ju sam vjenčao, moja je žena. *M. Drž. 236.* — U sebi ću mislit, da hoću za muža, koji bi mi najdraži bio. *M. Drž. 307.* — Da sinke ženite i kćeri udate. *M. Drž. 454.* — A ti mi se udomi, za koga je tebi drago. *Bogš. 62.* — Ja ću te udomit za Sekula Banovića. *Bogš. 88.* — A on se je Ivane za kraļicu oženio. *Bogš. 92.* — Hoćemo te opeta drugom ļubi oženiti. *Bogš. 106.* — Ja ću tebe vjenčat za ļubovcu. *Bogš. 265.*

Novočakavski primjeri: Kad se ženi Pavle gospodine za prelipu Mandalinu. *Kukuļ. 154.* — Je li mi se ļubovca udala? *Kukuļ. 158.* — Tri mome neženene. *Kukuļ. 166.* — Kraļeva kćer da mu ruku, i za nekuliko se vremena ožene. *Mikul. 40.* — Govori, da ona mora bit ńegova žena — i oženi se za ńu. *Mikul. 132.* — Prevari me lijepa djevojka, — ona mene oženiti ne će *Maž. 65.* — Ja ću tebe mladu oženiti (t. j. majka kćerku) i na boļe i na bogatije. *Maž. 149.* — Tužila divojka da ju za muž prosu, da ju za muž prosu, bela ruha nima. *Jač. 258.* — Nele ti je preko mora dana, ļubi sutra za drugoga grede. *Istr. 1, 9.* — Kad je majka Maru oženila. *Istr. 1, 18.* — Pak te dojti fanti za vas (divojke) oženiti. *Istr. 2, 31.* — Divojka, ka se j' mlada ožena. *Istr. 2, 78.*

Kajkavski primjeri: Je li mi dopuščaš za drugoga iti? *Kukuļ. 193.* — Tri čerke imela, vse tri v za muž dala. *Kukul. 204.* — Ovo su te dve, koje moreju za muž iti. *Vaļ. 226.* — Braca so mi v tabor zeli, a sestricu za muž dali. *Plohl 3, 72.* — Zaļubi se v kraļicu od vil, i ženili su se. *Vaļ. 2.* — Onda su se pak oni dva (t. j. momak i djevojka) ženili, i onda ih je pop za navek skup sklopil. *Vaļ. 19.* — Zdali bi se, ali su ne imeli popa. *Vaļ. 18.* — Ja se više ženila ne bum. *Vaļ. 21.* — Ide po čer, da na zdavańe pojdu. *Vaļ. 51.* — Mam je dala gosti načiniti i ove dva v cirkvu otpelati, i plebanuš je jih zdal. *Vaļ. 158.* — Ar junak se jo̱ženi, da je ńega vola, a devojka zamoži, da ju junak prosi. *Plohl 3, 11.* — Bela golubica tri čerke rodila, 'se tri je vudala na tri strani sveta. *Plohl*

Digitized by Google

3, 45, — Tri krat mi se Mara za muž udavala. *Plohl 1, 91.* — Onda ona došla sreda, kad se je venčala ona cura. *Plohl 1, 142.*

Štokavski primjeri: Jovana je brata oženio milom šćercom Save od Posavja, a udaje Jelu sestru dragu za nekoga popa Mrkońića. *V. pj. 4, 25.* — Ja se junak oženiti ne ću baš nikakvom Srpkińom đevojkom. *Stojad. 2, 151.* — Danas ću se oženiti s vilom. *Petr. 3, 609.* — Pa je odvede ocu i materi, te se lepo venča s ńome. *V. prip. 226.* — I vjenča je sebi za ljubovcu. *V. pj. 2, 25.* — Pokrsti je i vjenča je za se. *V. pj. 3, 55.* — Pokrstiše pa je vjenčaše za sokola Vlastelinovića. *Stojad. 2, 149.* — Tata! ja hoću vjenčati ovoga mladića. *V. prip. 117.* — On je odvede svomu ocu, i tamo se venčaju. *V. prip. 135.* — Da je mi udamo za Ivana đaka. *V. pj. 1, 161.* — Udaje se plemenita Mara za Jovana dobra gospodara. *Rist. 68.* — Mlad me prosi, za stara me daju *V. pj. 1, 392.* — Lepa Pavo, oćeš poći za me? *V. pj. 1, 355.* — Ne ću za te polaziti, ćajo. *V. pj. 1, 753.* — Čuj dragane, odoh za drugoga. *V. pj. 1, 520.* — Da te prosim, hoćeš za me? *V. pj. 1, 507.* — Ś ńime će te udomiti babo. *Stojad. 2, 37.*

VIII. Broj i rod.

1. Plural nalazi se često po grčkom i latinskom načinu označujući množinu kod pridavnika i zaimena sredńega roda, kad im se ne dodaje nikakav samostavnik. To biva: u staroj čakavštini, na pr.: Počuď se od nebes, od zemle i od svakih, ka u ńih jesu. *Katar. 219.* — Ne mogosmo razumiti svaka, koja ti rekla jesi. *Katar. 220.* — Sva ova slišajući on — ovako reče. *Katar. 223.* — Sva ova znaš, smrt svoju znaš li? *Alex. 228.* — Ki s radostju vazimaju tuja, ti sa žalostju svoja daju. I ja mnoga tuja vazeh, — a sada svojih uliših se. *Alex. 264.* — Na desnu stranu pohodi i čudnija od prvih vidiš. *Alex. 286.* — Zločestim vsim vsa nevolna prigajaju se. *Alex. 301.* — Počekaj malo i ukažu ti čudna nika, ča će ti se prigoditi. *Alex. 305.* — Posli cesarove, videće da su svaka narejena, od kralja vazeše prošćenje. *Dukl. 20.* — Izgubiše mnoga. *Marul. 8.* — Bože ki stvorivši svaka obladaš svim. *Mar. 35.* — Sveta tva, ka s' ti posvetio. *Marul. 36.* — Ki je nebes više i ki svaka more. *Marul. 50.* — O bože pravedni vidiš da takova zgodiše

Digitized by Google

se meni, nikomur k a k o v a. *Marul. 87.* — Za to ne ļubimo, k o j a brzo minu, v i k o v ń a iščimo, k a nigdar ne ginu. *Marul. 104.* — Bogu budi hvala, ki nebesa skova i s v a k a o s t a l a. *Marul. 66.* — L a g ļ a su podniti, k a su razmišļena. *Mar. 136.* — Veśel'te se, ki cić boga trpili ste t e š k a m n o g a. *Marul. 280.* — Koja su snažnija, ona ne iskušaj, i ka su tančija, ništar ne iziskuj. *Hekt. 40.* — Zabiv ova sva malo još odahnu. *Hekt. 73.* — Mislim imit već neg mnoga blaga. *Hekt. 74.* — Svjetna svaka tad mrzićeš, kad razgledaš ńihe gizde. *Kavań. 10.* — Od zlijeh žena razumiju svakolika zgor rečena. *Kavań. 45.* — Morske vode potopļena sva držahu u svoj utrobi. *Kavań. 71.* — Kraļ Dimitar. — pod kim bjehu svaka sretna. *Kavań. 243.* — Duhovna se i blažena prikažuju po blaženih. *Kavań. 465.* — Unutarńa i ota'na — sva će ostat bjelodana. *Kavań. 561.*

Starodubrovački primjeri: S v a r a j s k a gledajte. *Menč. 104.* — Nebeski Isuse, s v a k o j a ti vidiš. *Menč. 129.* — U tvoje, sunačce, ruke su s v a m o j a. *Menč. 175.* — Slavan trg utrži, ki oće svitovna, da vična uzdrži, ka nisu nam skrovna. *Menč. 333* — Dil toga sva ina svaki nas ostavi. *Držić. 347.* — Višńi bog, ki vlada nas i ostala. *Držić. 363.* — Pristoljem on sjedi vrh neba ogńena, svakoja svud vidi, stvor i pomišļena. *Vetr. 2, 306.* — Kad komu znat podaš skrovena ka godi, vladu mu u vlas daš, neka te svud vodi. *Dimitr. 18.* — Sva da se taj zbudu, koja nam ti reče. *Naļ. a. 225.* — Bože, ti svakoja vidiš. *M. Držić. 410.* — (Jove) ki sva vlada, ka su odi stvorena. *Luk. 217.* — U to ja ću poć spraviti svetilište i sva ina. *Gund. 127.* — Bog — u kom, po kom, s kim su svaka *Gund. 242.* — (Razumnoj tvojoj pomoći) skrovna sva su očita. *Gund. 481.* — (Bog) koji sva zna. *Gund. 571.* — Višńi duše, kojim sva ishode. *Palm. k. 1.* — Po meni vam sva su lasna. *Palm. 3. 132.* — Za to sva podložena biće od mene tvojoj vlasti. *Palm k. 136.* — Sa mnom i ova i sva ina ti znaš. *Palm. k. 217.* — Onomu su laka svaka, sa svijem srcem tko se stavi. *Palm. L. 292.* — Čini sad k tebi Tiresiju dozvati, komu bog od nebi otajna da znati. *Bun. 37.* — Ļubav dobiva sva, ka su stvorena. *Mažibr. O. 134.* — Ova i mnoga jošte ina Ivan sveti govoraše. *Kanav. 133.* — Otajna i skrovita svakolika će zemļa iznijeti. *Kanav. 223.* — Ti bi uzazno. kom skrovita našijeh srca sva su očita. *Đorđ. S. 72.* — David sva ta odi — pjeva, koliko da su jur u vrijeme ńegovo pristupila. *Đorđ. S. 71.* — Bože, ki gospodiš sva stvorena. *Đorđ. S. 143.* — Prije

Digitized by Google

tebe mrtvu naš'o, stara majko moja! neg tebi al inomu svâ skrovita povidio. *Bogš. 196.* — Sokolovijem okom tuđa a ljiljkovijem naša pazimo. *Dan. posl.*

Rjeđi su takvi primjeri u novoj čakavštini: Ptice vse po zraku letu, na zemaljska mrze. *Jač. 427.* — Daj kršćanom Belgrad i sva naša. *Jač. 500.* — Usliši ka prosimo. *Jač. 629.* — Daćemo vsa naša *Jač. 500.* — (Suze) sva ńeja nutarńa meni su otkrile *Istr. 2, 171.* — Sva moja skrovita tebi da izustim. *Istr. 2, 173.*

I u kajkavštini malo ima takvih primjera: Za to v pušćinu nut bežim, da svetska ljubeć ne grešim. *Kuhač. 3, 184.* – Kad je moja ljuta volja, podložna mi jesu vsa. *Kuhač. 3, 189.*

U štokavštini ne nađoh takvoga plurala osim dobra i zla, koji pridavnici u takvoj porabi kao samostavnici važe: Bog ne da jednom čoeku sva dobra. *V. posl.* — Kakva su ti dva zla u kući najteža? *Vrč. 215.*

(2) Kolektivna imena dolaze kad kad u pluralu: u starijoj čakavštini, na pr.: Odgovaraše: moj otac — ni vam kratil past — braneći škodi, a živinami ležat na svoju kontradu. *Razv. istr. 263.* — (Gora) vodami i voćami razlikimi učińena lipo. *Alex. 266.* — I tu voća razlika mnoga bihu. *Alex. 279.* — Naranče nadilju mirisnimi zelji. *Marul. 3.* — Ovo se zareče Oloferne srdit, da će sva na meče mesa vaša razdit. *Marul. 26.* — Na svetom stoli klaše mnoga telja. *Marul. 58.* — Sada blaga ńih drugi uživaju. *Marul. 112.* — Ki putuju gorom, neka bilja znaju. *Hekt. 37.* — Robja ter imanja razlika izvode. *Luc. 270.* — (Ljubav) stabla i stijeńa ta poteže, ka ćućeńa ne imaju. *Kavań. 8.* — Restu ti duńe i cvića. *Kavań. 14.* — Za to, družbo ma izbrana, stav'te oružja na daleče. *Kavań. 196.* — Finiče gori i čezne starih žeļa perja mećuć. *Kavań. 446.* — Zvijerja svaka u općenom će raspu izginut. *Kavań. 572.*

Starodubrovački primjeri: Ružan cvit sva cvitja dobiva. *Menč. 207.* — Da stanem dubja klet, neka sva povenu. *Menč. 296.* — Svudi sva bilja ophodim. *Drž. 411.* — I s tobom nahodim sva bilja razlika. *Menč.* i *Drž. 486.* — Dijelili meu sobom — i perja zlaćena, što nose na glavi. *Vetr. 1, 55.* — Za č da se od gore — u jedan list stvore sva listja zelena. *Vetr. 1, 106.* — (Ne može) polaču ali dvor od zida vidjeti, neg jame i spile i hridja ostala. *Vetr. 1, 140.* — Toj ti su pancijeri i oružja bijela. *Vetr. 1, 143.* — Bilja su razlika od poļa i od gore. *Vetr.*

Digitized by Google

2, 268. — Grozdja su taj slatka, mrcu bi u ńih lik. *Vetr. 2, 273.* — Kad li se uzore, gospoje, voća taj. *Vetr. 2, 274.* — Er perja sva zlatom ńoj bih pozlatila. *Vetr. 2, 319.* — Ne znaš li kamenja studena, ka daju iz sebe plamenja, ka žegu i sjaju? *Nal. a. 338.* — Ovoj su tva bilja, kima me zamami. *Nal. b. 48.* — Od mraza povenu sva cvijetja. *Nal. b. 53.* — Vihri se svijaju, ter dubļa sva lome. *Nal. b. 55.* — Kušah ina sva zlamenja, riječi trave i kamenja. *Bobal. 214.* — Orfeja, kad pojaše, slidjahu dubja, kamenja i zviri. *Rań. XII.* — Sa psima svaka zvirja vi lovite. *Rań. 79.* — Svenuše t' sva cvitja i venci zeleni. *Rań. 143.* — Gleda' ohola čela s gara, ka gizdava perja rese. *Gund. 12.* — Kamenja ovo bez procjene i zlata su privelika. *Gund. 46.* — Treskovima nebo prži dubja, ka mu nijesu kriva. *Gund. 243.* — Jesen kiti o dubju voća svaka. *Gund. 245.* — Ali obranit tve državе ka će oružja, čije desnice? *Gund. 308.* — Oklopja se zlatna pod grimiznim plaštom rese. *Gund. 442.* — Srebrna mu i perja su na kacizi. *Gund. 444.* — Ter sva zlata i sva blaga razgrabiše. *Gund. 558.* — Gdje su ruha tva bogata? *Gund. 562.* — Zvjerenja svakolika ne napire na te. *Palm. k. 38.* — Viđahu se voća pitna. *Palm. k. 186.* — Od žalosti biļeg daše bližna dubja *Palm. k. 180.* — Svak na oružja, o građani, svak na oružja teci sada. *Palm. I., 280.* — Udirući mu na ovce razlika grabeća zvjerenja, on upiraše se ńima. *Đorđ. S. XX.* — Procvjeta i porađa voća od inijeh draža. *Đorđ. S. 45.*

Mnogo rjeđi su takvi primjeri u novoj čakavštini: Ti si moreš zneti perja s krļačice. *Jač. 435.* — Na sokolu pobilila perja. *Istr. 1, 8.* — Drugomu človiku i olova plovu. *Istr. 2, 22.* — Ńoj mi se klańaju sve Brińske gospode. Ne klańajte mi se 'se Brińske gospode. *Istr. 2, 112.*

U kajkavštini ne nađoh takvih primjera; u štokavštini ih ima tamo amo i to najviše od riječi, kojima osnova postaje nastavkom **ad** (vidi „oblike srpskog jezika od Đ. Daničića" str. 26). Na pr.: Kruh — baci onijem zvjeradma. *V. prip. 93.* — Prepirka začne se među momčadma. *Stef. 3.* — Kad dođe doma, kaže čeļadima kutńijem sve. *Vrč. 71.* Zaostane jednom jagńe od drugijeh jagńadi. *Vrč. 187.* — Došla međedica s ńezinim štenadma. *Vrč. 191.* Ja, koji sam car nad svijem zvjeradma. *Vrč. 193.* — Prosu se biser po perjâ. *V. pj. 1, 68.* (iz gorńega primorja). — Korijen mu je mjeden, grane srebrne a perja zlatna.

Digitized by Google

V. prip. 121. (iz Boke). — Daj mi bože oči sokolove — i zelena perja pavunova. *Bos. prij. 2, 95.* — Ostadoše snopļa nevezana *Rist. 16.*

3. Uz brojeve **dva**, **oba**, **tri**, **četiri** riječi mužkoga roda u nominativu i akusativu stoje kad u dualu kad u pluralu. U tom pogledu ne slažu se svagda narječja.

U starijoj čakavštini običniji je plural, osobito kod tri i četiri, na pr.: Tu najdoše tri križe. *Razv. istr. 235.* — Kamik — optesan na tri rubi. *Razv. istr. 237.* — Pokazaše četire kamiki zakopane. *R. istr. 243.* — Tu se svršuju četiri termeni. *R. istr. 254.* — Velik oreh, ki ima tri vrhi. *R. istr. 257.* — Kamik, na kom behu visečeni četiri križi. *R. istr. 263* — (Brda) jesu bila razdelena na četri deli. *R. istr. 262.* — Biskup s kapitulom zberu tri prvadi, tri žakni evangelski, tri apustolski, tri akoliti. *Seń. 80.* — Imejte imiti poli sebe vazda do četiri muži od veće. *Krk. 283.* — Plati tri cekina zlata. *Krk. 284.* — Zvizda, ka tri kraļi z dari g deteteu pripeļa. *Jerol. 234.* — Četiri staše se vitezi i udriše se. *Alex. 230.* — I tu Aleksandar zapovida četire stupe učiniti velike. *Alex. 259.* — Biše vidio dva kraļa. *Tond. 115.* — Polag kneza imaju biti tri suci. *Poļ. §. 3.* — Općina (stavi) tri prokuratora od tri plemena. *Poļ. §. 234.* — Kim ļudem bihu gospoda tri bratinci. *Dukļ. 2.* — U škriňah, na kih oćemo da su dva ali trikļuči. *Modr. 89.* — Tako razbojnici oni dva gredihu. *Marul. 92.* — Od Betulijani dva poglavitija bihu tada zvani Karme ter Ozija. *Marul. 26.* — U tom višća bihu ona dva i hitra. *Hekt. 17.* — S ńim dva obisiše pored razbojnika. *Marul 186.* — Tuj se tri misece veselivši domom se vrnuše. *Marul. 5.* — Dva mi sta siromaha dugo vrime drugovala. — — Već mi nigda zarobiše tri junačke dobre koňe dva siromaha, tere sta dva koňica mnogo lipo razdilila. *Hekt. 17.* — Kad bogu daše dar tri kraļi istočni. *Luc. 279.* — Kanonici svi tri u Rimu ki saborno tam se druže. *Kavań. 99.* — I meni tri ditića smrt ugrabi. *Kavań. 104.* — Andrijaška druga kuća tri biskupa uzgoji. *Kavań. 113.* — Gdi je Dakov — s bratom, oba učiteļi. *Kavań. 125.* — U crkvah tri otara bogu diže. *Kavań. 144.* — Jure i Jero Ivelića, oba mudra i junaci. *Kavań. 151.* — Broji — dva grajana, a dva muži — inostrana oba jaka. *Kavań. 156.* — Odabra mu za grajane baš ishodne dva Rimļane. *Kavań. 181.* — Izajdoše tri cesara. *Kavań. 261.* — Er tri su zla korena, ka otrovnim sokom more,

Digitized by Google

tri i lijeka izvrstena protu ńima da se stvore. *Kavań. 362.* — Po naših se zemļah čet'ra prem nahode reda sveta; — — sva četiri presvijetli su. *Kavań. 373.* — Čet'ri duha eno od zgore. *Kavań. 516.*

Kod starih dubrovačkih pisaca običniji je tu dual nego plural: Oh crna dva vlasa vrh oči izvita lijepa t' su ukrasa, tanko t' su povita. *Drž. 348.* — Još ima diklica dva tanka pramena, ka pušta niz lica sa zlatom upredena. *Menč.* i *Drž. 459.* — Nad ńom poju dva slavica, djevojku su zvala. *Menč.* i *Drž. 505.* — Vila j' moma tri vjenačca. *Menč.* i *Drž. 508.* — Igrajući da skočimo u tri skoke i četiri. *Vetr. 1, 247.* — Tri kraļe arapske za sobom vođaše. *Vetr. 1, 309.* — Čine dogovor tri dusi pakļeni. *Vetr. 2, 92.* — I u desneh ne imaše ner samo dva zuba; i ta bjehu krni. *Vetr. 2, 191.* — Imah sinke do četiri. *Čubr. 142.* — Četiri vile i tri pastijera poju u lugu. *Naļ. a. 174.* — Daću ti tri krave i k tomu tri sire. *Naļ. a. 187.* — Tu ju će satiri — četiri uhvatit. *Naļ. a. 223.* — Uhitivše se tri pastira učine tanac. *Naļ. a. 222.* — Odi će doteći mladići četiri. *Naļ. a. 234.* — Čtova ńima lupeže družinu četr dni. *M. Drž. 64.* — U to izidu tri satira. *M. Drž. 119.* — Tko bi nas vidio i oba dva goliće ovako bez brade. *M. Drž. 405.* — Pak uzeše popijevati četr mlada seļanina. *Gund. 382.* — Lasno dva, tri i četiri nać će roba. *Gund. 500.* — Oba dva su došli odi. *Palm. II., 318.* — Dva mlada zaļubļeni vode lita. *Palm. II., 334.* — Sva nada u tri sama koša zbijena. *Kanav. 36.* — Dozva — poglavita četr bana. *Kanav. 93.* — I pod tvu vlas stavićemo sve od svijeta četr kraje. *Kanav. 95.* — Na sva svijeta četr dijela jošte od slave iskre izmeće. *Kanav. 152.* — Četr kipa uzvišena — stahu od mramora učińena. *Kanav. 503.* — Udavi — tri medvjeda, četr lava. *Dord. r. 109.* — Tri ti glasa dopadnuli. *Bogš. 20.* — Ma ti je susretali tri mlada gospodičića. *Bogš. 87.* — Neg su mene sretala do tri vrla hurjatina. *Bogš. 87.* — Oba ti su mila brata cić divojke poginula. *Bogš. 115.*

U novoj čakavštini kod dva ima i dual i plural, kod tri i četiri većinom plural: Rodi mu žena dva lipa sina, kobila mu sleže dva vrana koňa, a kuja dva svića. *Mikul. 69.* — Tako su bili dva brati. *Mikul. 43.* — Bili su dva soldata. *Mikul. 124.* — Sad reče muž i oni drugi dva mladići, ki su bili s ńin došli. *Mikul. 98.* — Sad se namere na ti tri hajduki, na ńejega muža i dva ńegovi pajdaši. *Mikul. 99.* — Zuza nas su pali dva široki puti. *Jač. 235.*

Digitized by Google

— Dva mlada junaka z boja su jahala, oni mi se jesu skupa zgovarali. *Jač. 170.* — Bili su mi dva mili. *Jač. 204.* — Pošaļe dva opoštole. *Jač. 629.* — Dva su brata u ļubavi rasla *Istr. 1, 19.* — Tri mosti delani, tri gradi zidani. *Jač. 257.* — Piju vino tri junaki, tri junaki tri vitezi. *Jač. 440.* — Navila sam tri vence zelene. *Jač. 234.* — Bili tri brati. *Mikul. 75.* — Imel je sobun tri lipi svići. *Mikul. 109.* — Ima ńemu tri zreli grozdići donest. *Mikul. 56.* — Zame tri grozdića. *Mikul. 56* — Sad dojdu na jedan put 'si tri sini, lipi kodi sunce. *Mikul. 134.* — Kad to cuse tri vezira. *Kukuļ. 157.* — Mimo gredu tri Turčina mlada. *Maž. 116.* — Već vas prosim, tri božji anjeli. *Maž. 193.* — Porodili tri kjerice a četiri sina. *Istr. 1, 57.* — Pak zibere tri końe najboje. *Istr. 2. 60.* — Tri kamena malinova. *Istr. 6, 4.* — Tri kraļi jahahu, tri dari nosahu. *Istr. 6, 31.* — Šetali su tri božji anjelci. *Istr. 6, 27.* — V pakle gore tri mladi junaci. *Istr. 6, 28.*

U kajkavštini nalazi se kod dva dual a ponajviše plural, kod tri i četiri plural: Otec imel dva sina. *Vaļ. 171.* — Zemļica rojdi trsa dva. *Plohl 3, 56.* — Zemi moje oba dva roge. *Vaļ. 50.* — Onda su taki doleteli dva gavrani. *Vaļ. 209.* — Jen put bili su dva ļudi. *Vaļ. 263.* — Pod steblom su dva veliki zlatni stolci. *Vaļ. 22.* — Zeli ńega vrazi, ki dva drage mrazi. *Kukuļ. 193.* — Po ńem (gradu) se šeču dragi dva. *Plohl 3, 23.* — On je imel tri sine; dva su bili nori *Vaļ. 19.* — Porodi mu žena tri sine, kuja pokoti tri pse i kobila tri końe. *Vaļ. 121.* — Videl četiri zelene końe zapređene. *Vaļ. 102.* — Daj mi tri hlebe kruha. *Vaļ. 127.* — Našli su se tri ļudi. *Vaļ. 184.* — Vidi gde su četiri muški ogńa kurili. *Vaļ. 221.* — Reče: ove četiri końe ti dajem. *Vaļ. 19* — Šeču se jagri tri. *Plohl 3, 7.* — Dala sem mu stroške na dva i tri dane. *Plohl 3, 15.*

U štokavštini uz rečene brojeve u nominativu i akusativu samostavnici stoje samo u dualu a pridavnici i participi ili u dualu ili u pluralu; na pr.: Ta jedan mu dva dukata daje, a drugi mu tri dukata daje, treći dade četiri dukata. *V. pj. 2, 21.* — Vrati se, da vidi, jesu li mu obadva vola. *V. prip. 167.* — Ondar će ti žena roditi dva blizanca sina, kučka okotiti dva psa, kobila ožđrijebiti dva ata. *V. prip. 117.* Zapovijedi, te taka tri čovjeka nađu *V. prip. 308.* Četiri su stara patrijara. *V. pj. 2, 28.* — Daj moja dva novca. *V. prip. 172.* — Evo ti opet ona ista tri końa dođoše na jedan grob. *V. prip. 97.* — Kad tamo, a to već došla i druga dva brata. *V. prip. 62.* — Bila dva momka,

Digitized by Google

pa obadva se zaljubila u jednu djevojku. *Vrč. 438.* — Kad su bila tri četiri dana. *Petr. 1, 87.* — Tri su pila pobratima vino. *Ogl. 87.* — Iskočiše dva sivi sokola. *V. pj. 4, 49.* — I četiri hrabri kapetana. *V. pj. 5, 281.* — Natovari one tri koña. *V. prip. 121.* — I ćeraju dva rañene druga. *V. pj. 4, 8.* — I tri koña osedlani bili. *V. pj. 4. 54.* — Osedlani četiri paripa. *V. pj. 4. 54.* — Pošetali dva dobra junaka. *V. 4. 61.*

Kad kad se broj dva izostavlja: Čujete li, moja mila strica. *V. pj. 5. 9.*

Kao što uza spomenute brojeve, tako stoji i uz **nekolika** brojeni prijedmet muškoga roda u dualu nominativa i akusativa, kad je govor o mañe od pet prijedmeta; na pr.: Pop sa nekolika čoveka dođe. *V. prip. 171.* — Posle nekolika dana zapita ga mati. *V. prip. 208.* — (Vidi sintaksu M. Divkovića na str. 8.).

4. Dual se tamo amo sačuvao i osim naprijed navedenoga slučaja. Ovdje nije stalo do toga, da se svi slučajevi navedu, u kojima se je dual još sačuvao; nego će se samo istaknuti, da se je on s vremenom u hrvatskom jeziku gdje više gdje mañe izgubio; i gdje ga još ima, on se svagdje kao takav više ne osjeća. Tako ga u staroj čakavštini više nalazimo nego kašńe; na pr.: Vazda s gospodinom knezom skupa sedehota i jedihota i pijehota, i tako se veselahu. *Razv. istr 233.* — Rotiše župana Petra i župana Mohora, ka rekosta, da se vazda tako obdržalo. *R. istr. 234.* — Tu bihu dvi zlameni. *R. istr. 254.* — Vsaki niju držeći čtehota listi, i behota vesela. da se skladahota. *R. istr. 256.* — I tako se ondi g. knez i g. markez pozdravista i razlučista. *R. istr. 266.* — (Kopiju) postavih va ovu očitu formu i autentiki teju dveju nodaru. *R. istr. 268.* — Dopriše do ńeje ušiju razlici glasi. *Katar. 218.* — Vidiše oči moji spasitela moga. *Jerol. 235.* — Imej platit 12 cekinih zlatih, ka se razdêlita kako zgora. *Krk. 284.* — Ne mogući provati, imej se otpriseći samošest, od teh mu se imêjta dva nareći. *Krk. 285.* — I tih vrnici budeta dva dela općini, a treti gospodi. *Krk. 293.* — Kazovaše dvima macedonijskima filožofoma. *Alex. 225.* — I ta čas dvi koli zavrtiše se. *Alex. 230.* — Posla — dva kovčega velika prazdna i dvi vrići velici maka. *Alex. 237.* — Ptolomeja z dvima pukoma posla na boj. *Alex. 261.* — Mili svite očiju mojeju. *Alex. 274.* — I tu me dva ptića sritosta človičaskoga obraza i kako človici riše. *Alex. 290.* — Izne — dvi stemi carski i dvi krzni velici. *Alex. 319.* — — Tada carici obi s kolesnice izlizoše. *Alex. 322.* — I mi oba

Digitized by Google

zlom smrtju umreve i matere naše ne vidimo. *Mer. 324.* — Ako li sta oba po jednako bližna. *Pol. §. 79.* — Tere se prominita — i oba se kuntentata. *Pol. §. 81.* — A da u svakomu selu dva pristava budeta, ka bi bila očita. *Pol. §. 180.* — (Meso) juneta mlada do dvi godišći more ga prodavati. *Pol. §. 211.* — Skupista vojsku — i pojdosta od svoje didine. I najprvo pridosta na kraļevstvo ugarsko, i kraļa pobiše i obujaše kraļevstvo. *Dukļ. 2.* — I po tom u Sebislava rodista se dva sina — — i ostasta dva sina ńegova u kraļevstvo ńegovo. *Dukļ. 23.* — I pripravista se obi strane k rvańi i boju, i mnogo se bista. *Dukļ. 25.* — Pad na kolinu dvorno zahvališe. *Marul 10* — Oči tvoji sad prilipi zatvoreni stoje slipi. *Marul. 315* Dva mi sta siromaha dugo vrime drugovala. Već mi nigda zarobiše tri junačke dobre końe, tere sta dva końica mnogo lipo razdilila. *Hekt. 17.*

Kad kad se nalazi dual mjesto plurala: Ti primi na milost svih n a j u. *Marul. 31.* Platiće bog v a j u, ki tako činite. *Marul. 82.* — Taj nesan bi bližik ńe s v i j u. *Marul. 83.* — Pred licem v a j u svih. *Marul. 86*

Mnogo rjedi su primjeri duala kod dubrovačkih pisaca: Kad stanu govore ńe usti rumeni; — ńe ruci pribile — gil su bil dobile. *Menč. 82.* — Plamenkom gdi gore ńe ličci rumeni. *Menč 82.* — Me oćci plačite i sree još s vami. *Menč.* i *Držić. 462.* — Dvije sta mi se na vodi karale, karavši se su vjedri udarile. *Menč.* i *Držić. 510.* — Za to, ovco, bjezi sada, na očiju ne stoj meni. *Vetr. I, 252.* — Ter nebog digoh ja me ruci i moj glas. *Dimtr. 79.* — Kladanac bi u gizdavih tvojijeh očiju bio meni. *Bobalj. 206.* — Na ušiju cvijetje nosi, na prsijeh cvijetje stoji. *Gund. 222.*

I tu se nalazi dual mjesto plurala: Zavidos bdi s tisuću očiju. *Rań. 57.* — Bogatac mnogo je bil', kih se sad meu naju spomena sva zgubil'. *Rań. 89*

U novoj čakavštini kao da se i ne misli na dual u primjerima, kao što je ovaj: Zvadi mu obe oći. *Mikul. 107.*

Isto se može reći i u kajkavštini za ovake primjere: Imel je tu bolest, da su ga jako o c i bolele. *Val. 118.* Ov sin bil je dve l e t i star. *Val. 12.* On mora zobi pripraviti od t r e j o let. *Val. 133.* Poznam je majko, s v e j u tri. *Plohl I. 75.*

I u štokavštini sačuvao se tamo amo oblik duala u imenima, ali se tu on bez obzira na broj upotrebljava i mjesto plurala: na pr.: Tako mi se ne delilo meso za zivota od moji kostiju. *V. pj. 2. 30* Pa povika nekoliko slugu. *V. pj. 2. 91.* — (Ne ću)

Digitized by Google

ubiti mladij i junaka. *Kukuļ. 130.* — Na ńiju se grohtom nasmijaše *Juk. 523.* — Majka nas je sviju odranila. *Rajk. 139.*

Vidi k tomu „oblike srpskoga jezika“ od Đ. Daničića na str. 11(6); 16(4); 24(6); 26(3); 50; 51.

5. Kad se poštovańa radi na koga u pluralu govori, ne slažu se narječja u svačem. Kako se u štokavštini danas u tom slučaju govori, kad se takav plural upotrebļava, to neka nam pred oči stavi ova rečenica: Niste vi, draga majko, sami tako nesretni bili.

Tu opažamo: 1. uz vokativ majko atribut draga u singularu, 2. predikativan dodatak sami u pluralu muškoga roda, 3. pridavnički predikat nesretni i particip bili također u pluralu muškoga roda, prem da se na žensku govori. U tim tačkama dakle ne slažu se svagda narječja*.

Iz stare čakavštine ne ima mi takvih primjera pri ruci, prem da je i tu takav plural u običaju.

Kod starih dubrovačkih pisaca ima ovakih primjera: Vas svijet bude vidjet, koliko vi ste držan i haran. *M. Drž. 64.*

U tom se primjeru singular predikata držan i haran ne slaže sa štokavskim načinom, po kojem bi vaļalo da je plural. Sa svim po načinu današńe štokavštine jesu ovi primjeri: Vidjelo se je — bivši poklisar, koliko mu ste skazali. — Za toj ste od svakoga poštovani. *Zlat. 16.* — Vi ćete vrijedni biti obraniti ju. *Gund. 2.* — Molim vaše gospodstvo, da kako ste — svakomu preobilni milostima, tako i meni budete zapovijedima. *Dord. M. V.*

Novočakavski primjeri najviše se razlikuju od štokavskoga načina. Tu se nalazi atribut vokativa u pluralu (svagda muškoga roda), predikativan dodatak, pridavnički predikat i particip u singularu, (ako se na žensku govori, ženskoga roda). Na pr.: Oj vi tuji majko, podajte mi postel *Mikul. 114.* — Ala majko moji, ča ste z mane učinili? *Mikul. 51.* Ala ćaće moji dragi, povejte ča je. *Mikul. 1.* — O majko gospoje, prva ste bila vi — o majko gospoje, prva ste rekla vi. *Istr. 2, 29.* — Majko, išćite ga sama. *Istr. 2, 63.* — Muč'te, majko, mukom zamuknula, vi ste meni svemu tomu kriva. *Istr. 2, 77.* — Ćaćo, neste suzu prolevao. *Glasn. 5, 13.* — Za koga ste, majko, svoje dite dala? *Jač. 153.* — Za č niste mi, majko, povidala? *Glasn. 2, 31.* — Budete, majko, hodela. *Kolo. 3, 39.* — Jeste li mi, majko, od ogńa spečena, ali ste mi, majko, od suz zaplakana. *Jač. 153.*

* Isporedi o tom zanimļivu raspravu: „Filologičko iverje“ od T. Maretića u „Vienacu“ za god. 1881. br. 1, str. 6).

Digitized by Google

Ima tu primjera i po štokavskom načinu: Mati, moja mati, sve ste mi vi krivi, ča ste mi miloga 'z veže van spodili. *Jač. 362.* — Bog vam lipo plati. moja stara mati, ki ste me hranili iz mala veliku. *Jač. 464.* — Ženo, ča ste došli k nan? *Mikul. 10.* — Majko, vidin da ste stari. *Mikl. 15.* Knezu Matijašu, ča bi te vi dali, ki bi vas z uzdi znel? *Istr. 2, 60.*

Kajkavština slaže se u tom sa štokavskim načinom, samo što atribut vokativa dolazi i u pluralu: Dragi mama, mili mama, idu svati dimo. *Plohl 3, 71.* — Majka ma mila, srce mi fali — majka ma mila. vi ste ga vzeli. *Plohl 3, 73.* — Rekel (ocu): vi ste pri kralju ne bili: *Val. 51.* — Reče sin: ne, japa, vi ste stari. *Val. 163.* — Onda su ga pitali: pa kak ste vi vuk postali? *Val. 96.* — Moj človek, — vi ne bute imeli mira, jaz znam da ste trudni, vi bi radi počinka. *Val. 81.*

Osim toga govori se u kajkavštini u tom slučaju mjesto druge osobe i treća u pluralu, na pr.: Onda reče Petrica grofu: čuju, gospodin grof! *Val. 203.* — Onda ona veli: čujejo, gospodin prebanuš! *Plohl 1, 118.*

U štokavštini služi se narod u tom slučaju obično singularom, kao na primjer: Set' se mati, kad si mlada bila. *Ban. 150.*

Rjeđi je tu plural, kao na pr.: Carski sin uzme je za ruku, pa joj stane govoriti: gde ste za boga? Gospodine, odgovori ona, sad ću vam pravo kazati. *V. prip. 225.* Držite li vi još ono za istinu, što ste juče đeci tolkovali? *Vuk, Danica III. 238.*

Zbog nedostatka primjera iz narodnoga govora slijedi ovdje nekoliko primjera iz književne štokavštine: Vi, gospože moja, ne mojte misliti, da ja — vaše blagodějanije naplatiti ištem. *Dosit. Obradović, basne* (1788) str. *113.* — Budite uvjereni, da vam se pošilje od človeka, koji vas počituje. *Dosit. Obr. b. 111.* — Vi črez to ništa drugo niste naumili bili. *Dosit. Obr. b. 115.* — Već vi sami sad, ljubimi moj Leone, možete pogoditi. *Dosit. Obr. b. 119.* — Premilostivi gospodaru! — — — Nadam se, — — — da ćete knigu ovu primiti onako milostivo, kao što ste primali mene. *Vuk. St. Kar. posl. V–VI.* — Vaše krjeposti — one su dosta jasno svakomu poznate, radi kojih nadareni biste. *Bos. prij. 1, V.* — Svijetli gospodaru! — — Kad no vi još ni u Bosnu ne bijaste došli, ja sam gojio nadu. *Bos. prij. 2, V.*

I u štokavštini nalazi se predikativan dodatak kad kad u takvim primjerima u singularu: Smatrajte na me kako na jednoga od prijatelja, — koji vas sodržava draga u svojem vospomina-

Digitized by Google

niju. *Dosit. Obr. b. 411.* — Po tomu vi sama, blagodetelnice moja, vidite, da ovde laskanija — — mesta imati ne može. *Dosit. Obr. b. 413.* — Zar nije vrijedno djela vaša viteška znati, koji rođen od porodice junačke — — znadoste svladati. *Bos. prij. 2, V.*

Poštovaña radi govori se u pluralu kad kad i o odsutnoj osobi; na primjer u novoj čakavštini: Moj otac duhovni pri meni su stali. *Jač. 632.* — Naši majka dojdu saku sobotu k nan i lipo nas urede, počešḷaju, operu, izbušuju, pa on put projdu plačni ća. *Mikul. 95.*

U kajkavštini: Japica budu peneze merili. *Vaḷ. 174.* — Gospon sever dali su vas pozdraviti. da ne budu sutra ovud išli puhat. *Vaḷ. 195.* Naši Ivan trdno spé, bog im blago nadelé. *Kukuḷ. 251.* — Onda su vidli gospodin prebanuš, da mu ne mru nika straha dati. *Plohl 1, 118.*

U štokavskom narodnom govoru takvih primjera ne ima, nego se čuju po varošima od prostoga puka napram gospodi. Tako sam među drugim slušao u K . . . gdje ńeka prosta žena pitaše jednu gospođu za zdravḷe ńezinog sinčića u kolijevci: „A što rade mali gospodin? jesu l' zdravi?“ —

6. Subjekat u pluralu ženskoga (rjede sredńega) roda kad kad ima predikat muškoga roda uza se. To biva u staroj čakavštini: Starci — znajahu, — da jesu vse strane se zjedinili meju sobu, utvrdili i kuntentali. *Razr. istr. 245.* — Aleksandar car Talestridi carici i vsim Amazonam posilam radovati se. — Ako hoćete, da zginete, — to izidite pod goru protu nam, gdi ste rekli. *Alex. 297.* — Pokle ulizu jednoč doli u paklene duše boli, ke u grisih jesu umrli i paklenih muk doprli. *Marul. 323.* — Da nečiste koje misli tebe od mene ne bi otisli. *Kavań. 475.* — Vikat hoće i nebesa ḷudem na sudńi dan), uzdržali da su ih moćno i micali ńih tjelesa. *Kavań. 567.*

Još češći, čini se, jesu takvi primjeri kod starodubrovačkih pisaca: „Nebore, čemu ste same bez mene ishodili na dvor?“ — „„Zlo smo učinile, er smo usaznale našu veliku tugu““. — „Što je za boga?“ — „Usaznali smo, s kijem Maro opći.““ *M. Drž. 322.* — Tere se ja boju, da nisu ke vjedi zanesli svijes tvoju. *M. Drž. 425.* — Devetnaes godina prošli su. *Luk. 182.* — S tobom su neharna sva zla se jur stisli. *Rań. 207.* — Sparta i Atene kraḷu su poslali darove od scijene sve, ke su imali. *Luk. 281* — Mi stojeć u oboru, ki bjehu ove ruke spleli

Digitized by Google

tuj pri moru od prutja. *Luk. 287.* — Nu malo razmisli, ako t' um sve nisu tamnosti pritisli. *Raň. 155.* — Bivši se me misli na mjesto visoko toliko stavili, svaki 'e trud mi drag. *Raň. 176.* — Da nu tužna, gdi nesreće od svudi je su tako stisli. *Gund. 39.* — I buduć ga tuge stisli, ni se gubi ni snebiva. *Kanav. 19.* — Tvoja vjernos i dobrota očiti mi sveď su bili. *Kanav. 44.* — Gdje su ptice perja tisli. *Kanav. 64.* — Na ke (gorke trude) bi se, jao, prignuli hridi u gori klisurite. *Kanav. 595.* — Plač moj čuje, kad god budu najveće me tuge stisli. *Dorď. S. 4.* — Kijeh su u odru svom pretisli zle nezdravi s mukam mnozijem. *Dorď. S. 67.* — Ere su se napunili napunahno tri godine. *Bogš. 63.* — Ma mu su se junaku navršili devet godin. *Bogš. 101.* — Žele jesu Pavlove sestrice. — metali je koňma braće svoje, i oni su koňma govorili *Bogš. 258.*

Takvih primjera ima tamo amo i u štokavštini: (Majka i kći) nikakva drugoga ogrńača nijesu imali osim svojijeh seļačkih haļina *Vrč. 52.* — (Sestra sestri veli): Sejo, tako ti one hrane, te smo iz jedni prsi poposali. *Vrč. 45.* — Odgovori baba: — ona me (t. j. nevjesta Jela) kučka prevarila, kad smo se omrsili. *Vrč. 142.* — Jedno drvo na Dunavu, drugo na moru; kad se oni sastanuli, onda i ti š ńom. *Petr. 1, 211.*

7. Kod više subjekata različnoga roda, makar i ženskoga sa sredńim il samo sredńega, dolazi u štokavštini predikat (ako je pridavnik ili particip) u muškom rodu višebroja. (Vidi St Novakovića srpsku sintaksu §. 25.). U tom se narječja svagda ne slažu. Vrijedno bi bilo, da se ta stvar bolje ispita; ali meni ne ima dovoļno primjera pri ruci.

U staroj čakavštini naišao sam na ovaj primjer, koji zadaje latinštinom: Ustegni grla, jer objist i pitje na grih su hrla. *Marul. 143.*

Kod starih dubrovačkih pisaca također ima primjera, koji se ne slažu sa štokavštinom: Ńe ruci pribile, grlo, vrat i čelo giļ su bil dobile. *Menč. 82.* — Za č su sva krajišta i ugarska pohvala jur došla na ništa i pusta ostala. *Vetr. 1, 54.* — Ar vuci i lavi i zvijeri ostale u pustoj dubravi kad bi se sastale. *Vetr. 1, 55.* — Viďahu se glad, rat, kuga zakovane verigami, a nevoļe, jad i tuga stisnute oštrim zauzami. *Kanav. 488.* — Hridi, dubja, zvijeri i ptice vapile bi po dubravi. *Dorď. r. 98.* — Gluha zabit od spile, strah i golet, glad i zima bše sreu ńe pre mile:

Digitized by Google

jer nemile bjehu očima. *Đorđ. M. 1.* — Nihove usti i glas prokletom gorkosti puna su. *Đorđ. S. 18.*

Tu ima i primjera, koji se slažu sa štokavskim načinom govora: Ter teoci i krave i orna goveda dvigli su sve glave. *M. Drž. 424.* — Spaće, las i misli i mnoge nesvijesti bjehu me potisli, gdi leže zločesti. *Zlat. 10.* — Srce i misli nijesu spravni pogoditi htjenju tvomu. *Kanar. 312.* - Tvrdoglavstvo, rogobora, zla svijest, zla ćud, nabuńenje, zeļa od plijena i od odora, pianstvo, rug, jed, nepoštenje od gvozdene tvrde žice kajpi u jednoj zatvoreni, vidahu se od ļutice zmije na po izjedeni. *Kanar. 189.* — Ka ganutja smeće koje me su srce tad pritisli. *Đorđ. r. 121.*

U novoj čakavštini ne nađoh takvih primjera: u ovom jednom ravna se predikat po bližem subjektu: Set krat su zarasle stazice i puti. *Jač. 289.*

Ni u kajkavštini ne naidoh na takve primjere; za to ipak ne velim, da ih ne ima.

Za štokavštinu ne imajući pri ruci primjera iz narodnoga govora navadam ovo ńekoliko iz knjizevnoga jezika: Kad su srce i duša stegnuti, nejma čovjek ćeifa zboriti *Petr. Ńeg. Šćep. mali* str. *159.* - Al su miš'ca, ime crnogorsko uskrsnuli s kosovske grobnice. *Petr. Ńeg. Gorsk. vijenac 38.* — Jer tijelo i krv nijesu tebi to javili *Vuka Kar.* prijevod nov. zav. *Mat. 16, 17.* — I tako su Sava i Dunavo opasali Biograd sa tri strane. *Vuka Kar. Danica 2, 12.* Nebo i more behu mirni. *Ś. Novakovića srp. sint. Ś. 35*

Osim toga ravna se predikat kad kad po bližem subjektu: Ļubilo se momće i devojka. *V. here. str. 134.*

8. Samostavnicima sredńega roda u pluralu dodaju se kad kad pridavničke rijeći u obliku ženskoga roda (Cf. Mikl. synt. p. 35, br. 34. To biva u staroj čakavštini vrlo rijetko, kao na pr.: Sva mista ńih, koje godir gdi imihu, učinivši svoje, u miru živihu. *Marul. 24.* - Sve ńegove skršte uda. *Hekt. 138.*

I sam samostavnik sredńega roda prima u pluralu oblik ženskoga roda u ovom primjeru: Će se zeļe upravļat na nebese. *Kavań. 525.* — Da li nije bolje rijec „nebese" kao muškoga roda smatrati? *Cf. Mikl. synt. p. 20, 3 4.*

Kod starih dubrovačkih pisaca ne naidoh na takve primjere: tim više ima ih u novijoj čakavštini, takvih na ime, gdje su pridavnicke rijeci ženskoga roda uz samostavnike sredńega roda u pluralu: Da mi daš takove kola ke te hodit preż końi. *Mikal.*

Digitized by Google

44. — Bile su poļa puste. *Mikul. 95.* — Vrata mu se same otpru. *Mikul. 108.* — Pa naberi, dušo, pune nedra rožic. *Mikul. 149.* — Vrata su zaprte. *Mikul. 112.* — Bile usta tvoje kada se otvore. *Mikul. 165.* — Troja lebra jedne na drugima. *Maž. 33.* — Nek opere bele ruke svoje i uz ruke — te rumene lišca. *Maž. 104.* — Marina lišca vazda su rumene. *Istr. 2, 12.* — Te tvoje lišca vazda su rumene. *Istr. 2, 13.* — Nad Budimom troje bile vrata. *Istr. 2, 96.* — (Oprosti meni) za 'ne grišne prsa, s kimi sam te odojila. *Istr. 6, 22.* — Pojte vi delati one tamne kola. *Istr. 6. 24.*

U kajkavštini ne samo pridavničke riječi nego i sami samostavnici sredńega roda u pluralu primaju više puta oblik ženskoga roda: Zrasle su tri dreve. *Vaļ. 16.* — Tak je služil tri lete. *Vaļ. 60.* — Jednu noč su dve takve dreve zrasle, kaj ne moči bilo do kraja videti. *Vaļ. 180.* — Isporedi: Poškropil je dreva i mam su dreva zaniknula. *Vaļ. 180.* — Hitila (venčec) na te žitne pole. *Plohl 3, 65.* — Daj Marija daj, dobre lete daj. *Plohl 3, 86.* — Na papiru črne slove piše, ove slove grozne, žalovite. *Plohl 1. 41.* — Trgla je drugu rožicu, dela je sebi za nadre. *Plohl 3, 66.* — Isporedi: Rožice pobrala — puna ńedra. *Glasn. 1, 119.* — Da ja pišem do dve do tri slove. *Kuhač. 1, 232.*

Kad kad tu riječi sredńega roda čak u singularu primaju oblik ženskoga roda: Došlo do kraļeve vuhe, kaj on ima. *Voļ. 8.* — Kam bom del kitu rožmarina? simo v moju belu nadru. *Kukuļ. 219.*

U štokavštini takvih primjera ne nađoh, a svakako ih i ne ima.

9. U narodnoj štokavštini samostavnici na **a**, kojimi se lica muškoga roda označuju, u singularu pridavničke dodatke muškoga (u pjesmama i muškoga i ženskoga) roda, a u pluralu samo ženskoga roda uza se imaju. (Vidi Đ. Daničića obl. srp. jez. str. 21, prim. 1; Mikl. sint. str. 22, br. 4; M. Divković hrv. sint. §. 10.).

S tim pravilom ne slažu se svagda narječja, jer se izvan štokavštine uz takve samostavnike pridavničke riječi ženskoga roda rjeđe upotrebļavaju i to najviše u pluralu.

Staročakavski primjeri: Sluge najverniji — i meni miliji. znajte *Marul. 10.* — Svi sluge preverne okol ńega bihu. *Marul. 13.* — Pravi božje sluge vazda mrze na to. *Marul. 119.* — Meni zli su sluge tvoje. *Marul. 127.* — Tebe sluge

Digitized by Google

moje učeći vapiše. *Marul. 237.* — Boļe vam doteći služicu jest virna. *Luc. 228.*

Primjeri iz starodubrvačkih pisaca: A tvoga služice srce je oholo. *Menč. 92.* — Da ste sluge boži pravi. *M. Drž. 445.* — Daleko se. zla sotono, u pakļene jame odijeli. *Palm. k. 136.* — O zlostari luda! *Palm. II., 113.* — Gdi su sluge moji verni? *Palm. II., 349.*

Primjeri iz novije čakavštine: Ja (išćem) dobroga slugu. *Mikul. 11.* — Haharski se sluge veļen pripravili. *Jač. str. 181.* — Tebe zovu dvi delije mlade. *Istr. 1, 9.* — Piju vino tri delije mladi. *Istr. 2, 70.* — Sluge moje i delije moje. *Istr. 1, 30.* — Śli su sluge po Miku junaka. *Istr. 1, 30.* — Išle sluge paši gospodinu. *Istr. 1, 58.* — Oj ti Miko, ženska strašivice! *Istr. 2, 33.* – Bora vami, verni sluge moje! *Istr. 2, 66.* — Homo s bogom, verne sluge moje. *Istr. 2, 67.* — Sluge su ga verne lipo poslušale. *Istr. 6, 20.* — Sluge su se verne kruto prestrašili. *Istr. 6, 21.*

U kajkavštini ne samo što uz takve samostavnike pridavničke riječi ne primaju oblika ženskoga roda, nego kad kad i sam samostavnik mijeńa ženski oblik prelazeći u deklinaciju riječi muškoga roda: On na vek jutro zaran stal prvo neg drugi slugi. *Vaļ. 7.* — Car pošle dva sluge. *Vaļ. 41.* — Sluge ga zemu, da ga budu hmorili. *Vaļ. 54.* — Ov budala samo se je malo skril. *Vaļ. 62.* — Pri kom je Andro Kraļević? Pri jednom bašu. *Vaļ. 67.* — V jutro su se 'si stali i slugi odišli v svoju hižu. *Vaļ. 84.* — Rekel je svojemu slugi. *Vaļ. 128.* — Ona je išla pak svojega japicu prosit. *Vaļ. 139.* — K ńi su došli tri delije. *Kukuļ. 237.*

Štokavski primjeri: Eno onoga nabipuške vazdašńega. *Vrč. 59.* — Prolažaše nekakav raja. *Vrč. 60.* — Dozove aga raju hišćanina, svoga čipčiju. *Vrč. 61.* — Pa joj divski starešina vika. *V. pj. 2, 8.* Ja jesam carevi delija. *V. pj. 2, 44.* — A majka mu diva ugledala u pećinu divsku starešinu. *V. pj. 2, 8.* — On doziva slugu Radovana: a nu hodi, moja vjerna slugo! *V. pj. 2, 13.* — Vatra i voda dobre su sluge ali zli gospodari. *V. posl.* — Pošetale careve delije. *V. pj. 1, 636.* — Eto kńiga, dvije age stare! *V. pj. 3, 24.* — Kad ugleda dvije harambaše. *V. pj. 3, 52.* — Tu plivaju dv'je stare vladike. *Petr. 2, 19.* — Tri velike bjehu patrijare. *Petr. 2, 87.* — Evo ti dvi srpske vojvode. *Petr.*

Digitized by Google

2, 256. — Da ne čule paše ni veziri. *Petr. 2, 519.* — Sve aǵije natrag dolazile. *Petr. 3, 616.*

10 Primjeri, u kojima se osobe ženskoga roda označuju riječma s oblikom muškoga roda (Cf. Mikl. synt. p. 21. c.), u staroj čakavštini, čini se, nisu česti. Meni je samo ovaj u oči pao: Ja ću biti tvoj odvetnik (veli sv. Marija). *Marul. 336.*

Ńešto češće pojavļuju se takvi primjeri kod starih dubrovačkih pisaca: Sliši me rič niku, moj druže gizdavi. *Drž. 428.* — Zovući ja, brače, drago ime tvoje srdačce me plače. (Tako govori pjesnik svojoj vili). *Drž. 130.* — Dajte mi jednu vil za druga. *Vetr. 2, 117.* — O draga Suzano, ļuvena i mila, — ne vim, moj druze krasni i gizdavi, tko mi ti toj uže na ruke postavi. *Vetr. 2, 366.* — I ja, kćerce, zovem. — Jeda ćeš, brajo, uļesti, da počineš? *M. Drž. 125.* — Miona. Mione brajo, viđe li? *M. Drž. 151.* — Sad izdana ti ostaješ, brače, od mene. *Gund. 22.*

Najviše takvih primjera našao sam u štokavštini: (Ja) ustreli pod prstenom devojku. Dadoše mi tog bolnika da lečim. *V. pj. 1, 481* — Tade me je prokliňala majka: za ludu se udavala, sinko! *V. pj. 2 4.* — On posluša roditeļa svoga (t. j. mater). *V. pj. 2, 8.* — (Svekrva snahu) podiže govoreći: ne boj se, moj sinko. *V. prip. 215.* — Stekosmo mila gosta, snašu našu. *Beg. 132.* — Koja c'jena robu kićenomu? (t. j. djevojci). *Juk. 78.* — Nazivajuć joj boga reče: a što ti, sinko, plačeš? *Stef. 154.* — Oblazi je care gospodare, donosi joj svakije ponuda, — car boniku tijo progovara. *Petr. 1, 60.* — Dockan pođo a s dobrijem drugom, s dobrim drugom, lijepom djevojkom. *Petr 1, 222.* — Moja šćeri, moj milostan sine, čudno ti si odviše lijepa. — Šćeri moja, Komnenija mlada! pravo kaži, moj milostan sine. *Petr. 2, 483.* — Moja majko, sladak roditeļu! lasno ću ti za to govoriti. *Petr. 2, 481.* — Jesi l' nama curu isprosio, sebi zlato, meni zamjenika? *Petr. 2, 523.* — Jer to nikad u zakonu nema, da se junak dva put ženit mora za života vjenčanoga druga. *Petr. 3, 88.* — Otac odgovori (svojoj kćeri): da li, sinko, ne znaš, u z'o čas se pogospodila! *Vrč. 8.*

11. Subjekat ili objekat označen pridavničkim riječma bez dodanoga samostavnika kazuje se obično u štokavštini, ne uzimajući obzir na rod, oblikom srednjega roda, prem da se pod takvim subjektom ili objektom razumijevaju osobe ili stvari muškoga i ženskoga roda (Cf. Mikl. synt. p. 32, 27). Od toga pravila više puta se odstupa u staroj čakavštini, na pr.: Daleč rastavļaju od draga

Digitized by Google

miloga. *Marul. 244.* — Štokavski bi se kazalo: rastavljaju milo i drago. — Pak su se ustali — i veli i mali bogu zahvaljujuć. *Marul. 91.*

Na suprot tome ovi su primjeri po štokavskom načinu: Tko su, reče, ovoj, ki po vrsih hode? *Marul. 22.* — Ovo je ona noć, ka čini svitli dvor angelski doli doć. *Luc. 279.*

Primjeri iz starih dubrovačkih pisaca: Ovo čuh, govore, gdi veli star i mlad. — — Za toj ni Zadar grad sve, što se govori, od koga star i mlad toliki glas tvori. *Menč. 174.* — Da može razlučit dragoga sa milim. *Drž. 390.* — Ter mlada i stara u jedan broj broji. *Vetr. 1, 269.* — Ki dubak taj bješe. prid kijem vidiste? *Vetr. 2, 376.* — Nije bog me ta mala riječ, pet tisuć dukata. — — Bog me je to gore neg ponta, ta je velika nemoć. *M. Drž. 247.* — Hvale vas mu puk začina, star i mlad ga častit hrli. *Gund. 422.* — Ovi je dan oni, zli drakun kad pade. *Palm. I., 20.* — Svak uživa, tko ovo čuje, star i mlad se tim veseli. *Gund. 156.* — Svom voljom sadruženi plandovahu drag uz draga. *Dorđ. r. 99.*

Isporedi s tima ovake primjere: Pritilo lijepo, bogato mudro. *M. Drž. 195.* — Dvije su se udarile vojske: jedno turska, a drugo kaurska. *Bogš. 287.*

Primjeri iz novije čakavštine: Daju ńemu trideset divojak: — „sad izberi, ka je ljupca tvoja". *Istr. 1, 49.* — Dva se grada po kraj mora bele, jedan Bakar, a drugi Bakarac. *Istr. 2, 31.* — Mali i veliki ondi će priti i skupa zajedno boga će moliti. *Istr. 2, 138.*

Isporedi ovake primjere po štokavskom načinu: Nije ovo sirota neboga, ner je ovo vojevoda Janko. *Istr. 2, 69.* — Ti ćeš se plakati, milo moje drago. *Istr. 2, 84.* — Prokleta je vsaka taka majka, ka omrazi milo ter i drago. *Istr. 2, 77.*

U kajkavštini, čini se, rijetki su ovaki primjeri: On nije znal, da su jone Vile, samo je mislil, da jeso. *Valj. 57.* — (Po mestu) se šeću dragi dva: jednomu ime Ivan mlad, drugi je ime Jelica. *Kukulj. 217.* — Isporedi: Taki su došle tri Rojenice. To su ove babe, koje sudiju sako dete. *Valj. 76.* — Ide jedna mala puca. Pita medved: je li ovo človek? Vuk veli: ah to ti bude stopram negda imalo človeka. *Valj. 277.* — Viš, ono ti je taj kralj. Veli na to vuk: a moj brate, ne budi tak bedast, ono ti je osel. *Valj. 279.*

Štokavski primjeri: Sniže moji nogu vodu izvedite: koje mlado prođe nek se ružom kiti, koje l' staro prođe, neka

Digitized by Google

žeđ ugasi. *V. pj. 1, 541.* — Dve se vode putem preticale: jedno Sava, a drugo Morava. *V. pj. 1, 595.* — Kada koñe staše dijeliti, men' dadoše staro izjahano. *V. pj. 1, 595.* — Sva joj vojska božju pomoć daje, al ne daje mlado neženo. *V. pj. 1, 604.* — (Kuga) pomorila i staro i mlado, rastavila i milo i drago. *V. pj. 1, 673.* — I spodbila polugu, rastjerala kud koje. *V. pj. 1, 703.* — Kupi svate znano i neznano. *V. pj 1, 742.* — Idi poznaj, koje je Roksanda. *V. pj. 2, 29.* — Sastala se četiri tabora: jedno tabor Vukašina kraļa, drugo tabor despota Ugļeše. *V. pj. 2, 34.* — Jest Ilija, ļuta aģamija, ono boja nije ni viđelo. *V. pj. 2, 78.* — Vino piju do tri pobratima: jedno bješe od Sokola Rade, drugo pobro Sava od Posavļa, treće Pavle od Srijema ravna. *V. pj. 3, 52* — Koje mi je suđen đuvegija? — Pogledaj onog ihtijara, što no sjedi kao efendija — to je glavom starac Mustaf-aga, ono ti je suđen đuvegija. *V. pj. 3, 82.* — Pozdravi mi na daleko drago. *V. herc. 227.*— Evo ti lugom svatovi, i vode mlado za staro. *V. herc. 256.* — Sve mi s' gore pokloniše, samo n'jesu do tri gore: jedno gora jaglikova, drugo gora brštanova, treće gora kupjenova. *V. herc. 334.* — Vi, junaci, iz pušaka često mećite, a vi, staro i nejako, boga molite. *V. herc. 339.* — Zdravo Vuče ka Omišu sajde, zove svate znano i neznano, na pir zove malo i golemo. *Juk. 86.* — Ala su me naši okovali, za nemilo dali *Ban. 9.* — Sad se vajka mog švalera majka, što me nije za sina uzela, već uzela žuto pa naduto. *Ban. 152.* — U prkos ću neženo da ļubim. *Ban. 172.* — Prva veli: ļepše mi je drago, druga veli: nije, nego moje. *Rist. 20.* — Koje vam je Vazli-paša stari? *Kras. 113.* — Rekne: ao, moj brajko, ti si mi junak! A kovač mu odgovori: ej, moj brate, ovo nije ni vidlo junaka. *Stef. 59.* — (Žalim) đe ne znam, koje mi je babo, a ne znadem ni, ko mi je majka. *Petr. 3, 251.*

Rjeđi su tu ovaki primjeri: Za koga si se, sestro, ti udala, koji je tvoj čoek? *V. prip. 199.* — Gole, bose jeste preođeo, nadgledao ništa i uboga. *V. pj. 2, 19.* — Haber ode od usta do usta, to začuše mali i veliki. *V. pj. 2, 89.* — Ne bi li nas i bog pomogao, utješio stara i nejaka. *Juk. 224.* — Prvo prosi Kraļeviću Marko, a drugo je Vojvodiću Janko, a treći je Reļa od Pazara, a četvrti gospodine Pavle. *Beg. 18.*

Digitized by Google

IX. Nominativ i vokativ.

1. U novijoj čakavštini, kajkavštini i štokavštini nalazi se kad kad nominativ mjesto akusativa, gdje se ono, što je za pravo objekat glagolske radńe, uzima kao ńezin subjekat.

Čakavski primjeri: Večernica zvoni divice Marije. *Istr. 2, 108.* — A kada je bili dan zvonia, momče iđe s gorom proklińući. *Istr. 1, 63.* — Udrila je sedma ura. *Istr. 2, 43.* — Vre da udri smrtna ura, srce tucat prastane. *Kuhač. 2, 3.*

Kajkavski: Tuče opet dvanajsta ura. *Vaļ. 177.* — Isporedi: Tuče jednajst vur po noći. *Vaļ. 178.*

Štokavski: Baš na gradu zauči jacija. *Juk. 173* — Bubńi tuku, a svirale svire, udaraju zile i borije. *Bos. prij. 2, 168.* — Što ne biju bubńi i svirale? *V. pj. 2, 91.* — Kad su dvije (ure) zazvonile, kapetan otide. *V. prip. 250.* — Isporedi: Kad ozvoni zvono pozdrav gospi, onda ćemo udarit na Turke. *Marj. 140.*

U staroj čakavštini niti kod starodubrovačkih pisaca ne nađoh takvih primjera.

2. Na pitańe: koliko? dolazi mjesto običnijega u tom slučaju akusativa po koji put nominativ i to po često u staroj čakavštini, još češće u štokavštini, a drugdje dosta rijetko.

Staročakavski primjeri: Priko one rike biše most — dužinom stupaļi tisuća. *Tond. 112.* — Lit od porođenja gospodina tisuća šest sto i peto. *Poļ. kap. 89.* — Ubijen bi na lit Isukrstovih tisuća i osamdeset. *Dukļ. 36.* — Ovoj pripisah — na tisuća i pet sat i četrdeset i šest. *Dukļ. 37.* — Godišće prvo nakon tisuća i pet sat. *Marul. 4.* — Otkle diva porodi nakon tisuća pet sat i pedeset. *Hekt. 64.* — Oktobra sedmoga godišća od spasenja vrhu tisuća pet sat i pedeset. *Hekt. 55.* — Jańičari sila i spahij još diju, kojih gvozdja cila do potplat odiju. *Luc. 271.*

Starodubrovački primjeri: Cijepa srce me na pola oštra boles. *Gund. 246.* — Pod sobome sila nađe Ugričića izrańenih. *Bogš. 80.* — Ko jabuka po pola razrezana. *Dan. posl.* — Isporedi: Na tisuću i šesat vrh deset četiri. *O. Mažibr. 202.*

Novočakavski: Na ńemu je sedam samokresa, — svaki vaļa stotina dukata. — Na ńemu su do dva pasa zlatna, svaki vaļa stotina dukata. *Istr. 1, 54.*

Štokavski: Na dolami stotina putaca, svako puce stotina dukata. *Marj. 15* — I veliki šićar zauzeše, od begluka hiļada

ovnova. *Ogl. 91.* — Ilada su glava donijeli. *V. pj. 5, 366.* — Te ne prošlo ni godina dana. *Kukuļ. 130.* — Udari ga među pleći žive, udari ga dvajestina puta. *Stojad. 1, 49.* — Udari ga teškom topuzinom, udari ga trijestina puta. *Stojad. 1, 51.* — Pogleda je desetina puta. *Stojad 1, 89.* — Okrenu ga i dva i tri puta, a poļubi desetina puta. *Stojad. 2, 33.* — Evo sedam (godina), kako sam udova, dvajestina, Mujo, devovala. *Stojad. 2, 18.* — Te se sve selo uzbuni od straha grđe, nego da je došlo stotina hajduka. *Vrč. 152.* — Mnogo li sam s tobom vojevao, sila mnogo, devet godin' dana. *Srem. 8.* — Svako mu je (puce) od po litre zlata, a pod grlom litra i po zlata. *V. pj. 2, 81.* — Pola je moje a pola tvoje, pa biraj sam, koje voliš. *V. prip. 275.* — Do polak je knige proučio, a od pola suzam' pokvasio. *Petr. 2, 635.* — Vino pije Obilić Miloše, — pola pije, pola ždralu daje. *Petr. 3, 369.* — Ni na pola užinao nije. *Juk. 57.*

Isporedi s tima ovake primjere: Čekaću te polu od sahata. *V. pj. 3, 18.* — Kosa mu je do zemļice crne, polu stere, polom se pokriva. *V. pj. 2, 67.* — Te se vidi do polu svatova. *V. pj. 2, 56.* — Polu pije, polu ždralu daje. *Petr. 3, 269.* — Uzmi babo polu carevine. *Petr. 3, 90.* — Odvali se više od pole. *V. prip. 294.* — Pa kad bili na poli večere. *Marj. 1.* — I vidi do pole svatova. *Marj. 10.*

3. Prem da se je vokativ kako u štokavštini tako u čakavštini sačuvao, ipak se nalazi tamo amo oblik nominativa, gdje i za vokativ oblik postoji; ali u pjesmama ugarskih Hrvata obično dolazi oblik nominativa mjesto vokativa, što se iz ovakih primjera vidi: Bog ti plati, moj duhovni otac! *Jač. 443.* — Ostanite s bogom, dica moja, ostan' s bogom, lipa gora. *Jač. 437.* — Ne biži, gizdava divojka. *Jač. 460.* — Buha buha, mali vrag, ča neg ti za kļun imaš. *Jač. 599.* — Ostani roža, ostani draga duša moja *Jač. 426.* — S bogom mi ostani, jedina sestrica *Jač. 428.* — Hranite se, majka, kot riba na vodi. *Jač. 469.*

U kajkavštini mjesto vokativa većinom dolazi oblik nominativa, na pr.: Služi mene, sivi sokol, jedno leto dan. *Kukuļ. 198.* — Kaj je tebi, golubica moja? *Kukuļ. 206.* — Čuješ ti sin, poveč ti meni. *Vaļ. 12.* — Veli: ej, mili bog, čudnoga junaka! *Vaļ. 67.* — Znaš li, nesrečni človek, da te bu moj sin rezdrapal? *Vaļ. 19.* — Bog pomogel, kovač! Pomozi bog, Kraļević Marko! *Vaļ. 65.* — Oj devojka devojka, zemi me za slugu! *Plohl 3, 10.*

Digitized by Google

Oj dušica Janica, jotvaraj mi vrata! *Plohl 3, 16.* — Pite brača vince, voda naj stoji! *Plohl 3. 79.*

Rijetki su tu primjeri vokativa, kao: Je li dobro, lipa moja kčerko? dobro, dobro, majko. *Kukuļ. 204.* — Aj divojko, kam bom del kitu rožmarina? *Kukuļ. 219.* — Daj mi bože zlate roge. *Kukuļ. 223.*

4. Pjesnička poraba vokativa mjesto nominativa svojstvo je samo narodne čakavštine i štokavštine. Već u starijim hrvatskim narodnim pjesmama, u tako zvanim bugaršticama, primjeri dosta često dolaze: Ide Bušić Stjepane ļubi svoju rano budit. *Bogš 3.* — Svilen šator raspeo mladi Marko Kraļeviću. *Bogš 14.* — Tu mi bješe došetao Stjepane Lazaroviću. *Bogš. 25.* — Kadno mi se ženaše od Budima svjetli kraļu. *Bogš. 28.* — Kad no mi se ženaše Ogńeni despote Vuče. *Bogš. 10.*

I u novijoj čakavštini takvi su primjeri vrlo česti: Piše knigu care gospodine. *Istr. 1, 2.* — Zahvali se Vidoviću starče, — da on ima do devet sinova. *Istr. 1, 8* — Pase ovce Mikula junače. *Istr. 1, 10.*

Rjedji su takvi primjeri u pjesmama Ugarskih Hrvata: Umrla Mare do podne, a lipi Pavle do podne. *Jač. 445.* — Na to odgovori Ive Karloviću. *Jač. 462.*

Štokavski primjeri tako su česti i poznati, da ih ovdje ne treba navađati.

5. Uz zaime ti u kosim padežima može drugo ime, koje se tom zaimenu kao aposicija dodaje, ili u vokativu stajati, ili u istom padežu sa onim zaimenom. Tu se narječja razlikuju u toliko, da se u štokavštini aposicija vrlo rijetko ravna po padežu rečenoga zaimena, tim češće to biva u čakavštini i kod dubrovačkih pisaca.

Staročakavski primjeri: Tebi, slavnoj divi, priporučam sebe. *Marul. 211.* — Ov himbeni svit — ino me ne uči, ner ča je protivno tebi, bogu momu. *Marul. 122.* Brez tvoje pomoći ništare ne mogu, ni se gdi uteći, nego k tebi bogu. *Marul. 124.* I ufam, taj vira da će me — uzvest k tebi bogu. *Luc. 280.* U čem ti jesam kriv, rumenoj ružici? *Luc. 202.* Isporedi: Cilicij navuče, bože, ļubeć tebe. *Marul. 220.* — Budi tebi, bože, za to svetilišče toj prijato. *Hekt. 108.*

Starodubrovački primjeri: Nu te ne htih gospodu uprosit. *Menč. 86.* Molim te gospodu, ne budi srcem lav. *Menč. 154.* — (Ne mogu) ner tebi jur bogu jošte se pomolit. *Menč. 166.* — Jesam li tvojoj prav i vjeran mladosti, po kle ti ružici sva

Digitized by Google

dobra želim ja. *Menč. 177.* — Za toj te gospoju čiñu znat: hodi van. *Menč. 289* — Vapiju pred boga, da t' sudi dušicu. *Drž. 402.* — Nu tebe gospoju želno ću moliti. *Vetr. 2, 110.* — Kripko nastoju, da tebe izdvorim, gizdavu gospoju. *Zlat. 50.* — K tebi, momu bogu, dušu uzdigoh. *Gund. 208.* — Najvećome u ljubavi dvorim tebe, mu vrsnicu. *Palm. I, 127.* — Ni me varaj, ni ću sama s tobom crncom stati odi. *Palm. I., 160.* — Mi hvalimo tebe boga. *Kanav. 53.* — U pjesni ću ja slaviti tebe, moga gospodina. *Kanav. 212.* — Daj mi krepos, neka mogu — tebi služit, momu bogu. *Kanav. 409.* — Ude umrli tebi bogu, ki ńim daješ moć, da mogu. *Đorđ. M. 77.* — Ponizeno klańam ja te, boga očita i skrovena. *Đorđ. M. 117.* — I razmišlja tebe boga. *Đorđ. S. 137.* — Razdražiše tebe boga. *Đorđ. S. 173.* — Želno vapim k tebi bogu. *Đorđ. S. 202.* — Isporedi: Tebe, vječni ćaćko, bože, sve časti. *Kanav. 53.*

Novočakavski primjeri: Volil bi na svitu vse muke trpiti, neg tebe rožicu kadar ostaviti. *Jač. 88.* — Pak mi se još vidu na tebi rožici tvoji tanki boki. *Jač. 100.* — Ar bi bilo škoda za te rožicu. *Jač. 271.* — Kad se budeš šetal 'z dolńega v gorńi kraj, prosim te klinčaca, neg pred našim ne stoj. *Jač. 399.* — Kad te tko zapita, koga ćeš potvorit? nikogar drugoga, neg tebe miloga. *Jač. 237.* — Sad ću te ostavit, vsi ljudi te znati, i tebi divojki jako zamiriti. *Jač. 407.* — Bolit me hoće (glava) vnogi dan za tobom, za mladim junakom. *Jač. 409.* — Zbog teb' junaka vsaki dan me karaju. *Jač. 426.* — Sam te ostavil, rožicu divojku. *Jač. 432.* — Ne poznavam tebe, mladoga junaka. *Jač. 470.* — Moje srce gorko cvili, da uvridih tebe boga. *Istr. 6, 14.*

Isporedi: Lubim tebe, dobri bože. *Istr. 6. 14.* — Tvoja majka lomom kruha ulomila, pak ga j' tebi, ćerce, milo podelila; — tvoja majka nožem sira odrizala, pak ga j' tebi ćerci milo darovala. *Istr. 3, 9.* — A kako ću, zmijo, te poslati? *Maš. 113.*

Kajkavski: Rajši joču medovniku nego tebe divojčicu. *Kukuļ. 199.*

U štokavštini naišao sam samo na ove primjere, gdje se aposicija ravna po padežu predńega zaimena: Drugom (se) oženiti ne ću, nego tobom vilom brodaricom. *Petr. 2, 379.* — Lazar majci tijo govoraše: Je l' nevjesta za tebe svekrve? *Petr. 2, 259* — Al' je jadan noćas izdanuo od žalosti za tobom djevojkom. *V. pj. 1, 345.* — Tu kesu blaga mislio sam —

Digitized by Google

vama, deci mojoj, ostaviti *Stef. 1.* — Evo tebi, Peri, srebrna čelenka. *Srem. 78.* — I u dvoru tebe ljubu, Maru. *Srem. 116.* — Voljela bih tebi robovati, nego s tobom, divom, drugovati. *Rist. 11.*

Običniji su primjeri s vokativom: Polu meda, polovinu jeda daće tebe, moja dušo draga. *V. herc. 8.* — Srce moje (puca) za tobom, đevojko. *Beg. 109.* — Bog mi s tobom, dragi gospodaru. *V. herc. 22.* — Što m' je tebe, đevojčice? *V. pj. 1. 270.* — Bogom tebi, mila snaho moja! *V. pj. 1, 345.* — Bog t' ubio, moj zlatni prstene! *V. pj. 1, 462.*

X. Genetiv.

1. Kad uz zaimena **što, ništo, ništo** stoji pridavnik, onda onaj pridavnik stoji ili u akusativu (kao u grčkom jeziku, na pr. μή τι νεώτερον ἀγγέλλεις; Plat. Protag. 310 B.), ili u genetivu partitivnom (kao u lat. jez. na pr. quid novi?). U toj porabi razilaze se narječja tako, da u starijoj čakavštini i kod dubrovačkih pisaca nalazimo češće akusativ nego genetiv, u novijoj čakavštini i u kajkavštini skoro samo genetiv, u štokavštini skoro samo akusativ, a genetiv najviše po onim krajevima, koji su u blizini čakavskoga i kajkavskoga zemljišta.

Staročakavski primjeri: Cena, ka se otaji da za najti niku rič, hudobu ili ča drugo. *Vinod. 271.* Poča onim govoriti sve, ča biše vidio zlo i dobro. *Tond. 118.* — Ča smo poželili i mislili hudo, dilom učinili, ali rekli ludo, — razlog ćemo dati. *Marul. 115.* — Čto bih mogal znati, ino ti ja novo ne umim kazati ni pisat neg ovo. *Luc. 273.* — Ča god ćeš činiti al dugje al šire, ne moj poviditi, da ti ne zamire. *Hekt. 39.* — Ako li na saj svit draže se što ima. *Luc. 201.*

Mjesto zaimena što dolazi i koje, mjesto ništo nijedno, na pr.: Ako car zemli budeš, ko dobro mani učiniš? *Alex. 227.* — Tko li bi – ino koje zlo učinio. *Pol. Š. 169.* — Hvalit se nimaš, kada sam učiniš ko dobro inomu. *Marul. 128.* — Mudri se trude, da jim se na stani koje zlo ne zbude. *Hekt. 39.* — Svak ljubi dobri mir, prez kojega nigdir nijedno dobro ni. *Mar. 109.* — Ki god dakle bratu svomu žele ko zlo odvratiti. *Kavač. 74.*

Primjeri s genetivom: Ti ako ulizeš vnutar, ne bude ti zla ništor. *Alex. 304.* — Tad pi i blagova, ča biše opravila Abra,

Digitized by Google

i gotova prida ńu postavila. *Marul. 47.* — Sve što je zla, od tebe je. *Kavań. 24.* — Što godi je što velika, ne ću sumńit, da oni lažu. *Kav. 118.* — Zakon stavi, — nitkor ne ima da što svojega. *Kav. 238.* — Nek svak znade, da tu ništa bit ne more stanovista. *Kav. 467.* — U ńoj (knizi) ničtore moga ne biše. *Luc. 185.*

Starodubrovački primjeri: Ali je što novo, što si tuj sam prišal? *Menč. 123.* — Sve boga gledaju, a (ništo) drugo ne žele. *Menč. 190.* — Ako tuj za ļubav satvorih što novo. *Menč. 254.* — Sunačce, ter rekoh, je da je što novo? *Menč. 299.* — Ne ću ti za svijet saj ništore lažno reć. *Vetr. 2, 147.* — Što ću ino jur već riti? *Čubr. 156.* — Nešto će bit novo. *Naļ. a. 203.* — Pjeriću, ti li si? Što je novo? *M. Drž. 222.* — Prilike meni ni, kad što dobro pinu. *M. Drž. 29.* — Što godi će novo bit. *M. Drž. 341.* — Ne moj s prijeroka što godir ludo rit. *M. Drž. 430.* — Ter vam ću sad reći, što čekamo drugo. *M. Drž. 440.* — Koje čudo vidim ja? Što će ovo bit novo? *Luk. 110.* — Nu što je sad ovo? — Nešto će bit novo. *Luk. 237.* — Od ńega moće rit istino što godi. *Luk. 308.* — Srce mi sve dava ńešto zlo misliti. *Luk. 309.* — Što bit može? Što je novo? *Gund. 11.* — Ki su glasi? Što je novo? *Palm. I., 56.* — Smetena je pamet moja, ništa dobro, jaoh, ne sluti. *Palm. I., 368.* — Sve što uresno vidiš odi, sve viliña stvori sila. *Palm. II., 33.* — Stražani gredu što god novo nam kazati. *Palm. II., 396.* — Hodi operi gnusno što je, što je nemoćno hodi ozdravi, hod natopi što suho je, — hodi stopli što je ledeno. *Palm. k. 221.* — Bráče, ako ikada, primi od mene što god milo. *Đorđ. r. 70.* — Davidove pjesni, što god je u svetijeh knigah korisno, sadrže u sebi svekoliko. *Đorđ. S. XXVIII.* — Bog nije ništa stvorio zaludno u čovjeku. *Đorđ S. 23.* — Naša slabos ne može djelovat ništa vrhunaravno *Đorđ. S. 58.* — Sve što imaju ļepše i draze, — činiš, da se slabo ukaže. *Đorđ. S. 61.* — Moćna nije sve rijet, što je dično u tebi. *Đorđ. S. 119.* — Jeste li mi što dobro, ma gospodo, vijećali? *Bogš. 25.* — Poznaš ovdi, je li što god tvoje? *Bogš. 277.* — Trnu mi zubi, nezrelo sam što izio *Dan. posl.*

Isporedi: Mi (ništa) drugoga ne želimo, ner se ovdje naseliti. *Vetr. I 246.* — I što je dobnoga, rekal bi, sve boga da hvali. *M. Drž. 424.* — Sve što igda ukaza se vrla i grda u koj strani, u pakljenom vijeću sta se. *Gund. 171.* Ti htje, nitko da ni-

Digitized by Google

česa ne ima svoga osobita. *Gund. 573.* — Ńoj na službu dat imamo, — sve što dobra uživamo. *Palm. I., 161.* — Želimo, — što god lijepa da vidimo. *Palm. II., 330.*

Novočakavski primjeri: Pita, ča se j' dogodilo takova, da se j' grad tako lipo zaresil. *Mikul. 86.* — Nan dven kupite haļi i još ča god lipoga. *Mikul. 1.* — Ne ću niš od tebe drugoga zet. *Mikul. 44.* — Nidan mu ne smẽ niš zla učinit. *Mikul. 51.* — Ča se j' to vesela dogodilo? *Mikul 71.* — Ako ńin se na putu ča lošoga pripeti. *Mikul. 103.* — Ću te skrit, — da ti se niš zla ne dogodi. *Mikul. 112.* — Znala je, da ne će bit niš dobra. *Mikul. 132.* — Ja ću tebe dat ča boļega. *Mikul. 136.* — A niš ni za te boļega leh glavu zgubit. *Mikul. 4.* — Od tebe zloga ne čuju ništ ļudi *Jač. 427.* — Ništ dražjeg na svitu neg su mi dičaki. *Jač. 570.* — Rad bi ništo povidati novoga. *Jač. 617.* — Ništa nije živoga ostalo. *Istr. 1, 65.* — Isporedi: Kad niš drugo od mene ne pitaš leh to, to ti neka bude. *Mikul. 14.* — Obećala je, da se ne će va niš ńegovo pačat. *Mikul. 137.* — Ništ ne mislim, mila, drugo, neg te ostavit za dugo. *Jač. 308.* — Na ńegovoj košuļici ništ ni črno bilo. *Jač. 443.* — Koje sam ti dobro učinio? *Istr. 1, 36.*

Kajkavski primjeri: Ako vam igda ikaj zla dojde, — samo zaviknete *Vaļ. 18.* — Ne mrem ti nikaj drugoga dati. *Vaļ. 25.* — Ide glet, kaj je vu tom človeku tak jakoga. *Vaļ. 73.* — Jaz vam imam nekaj novoga povedati. Onda gospodar pita ńega: kaj takoga? *Vaļ. 81.* — Jaz nikaj vašega ne nosim *Vaļ. 85.* — Spoznala sem nekaj neobičnijeg. *Vaļ. 111.* — To je nekaj čudnoga. *Vaļ. 286.* — Gda je kaj teškoga delala, odišla je iz doma *Vaļ. 225.* — Pita, da jim kaj novoga pove. *Vaļ. 263.* — Nesu nigde videli ticu ali kaj drugoga, kaj bi mogel streliti. *Vaļ. 215* — Pri ovem mužu ne nikaj bilo mrtvoga, niti pes niti maček. *Plohl. I 103.* — Naj nešta bolšega za piti i za jesti pripravi. *Plohl I, 142.* — Nimam drugog ostaviti neg to malo dete. *Kuhač. I, 84* — Isporedi: Neje nikaj drugo imel kak jenu motiku. *Vaļ. 248.*

Štokavski primjeri: Ima l' što šire od mora? ima l' što duže od poļa? ima l' što brže od koña? *V. pj. I, 285.* — Danas nema ništa lepše od mene. *V. pj. I, 619.* — Ona pita: koje dobro, dva ulaka mlada? *V. pj. I, 752* — Da što loše besjedio nisam? *V. pj. 2, 28.* — Kad pogledaš s grada iznad sebe, ništa nemaš lijepo vidjeti. *V. pj. 2, 25.* — Od kud

*

Digitized by Google

kńiga, od koga li grada? šta l' se u ńoj žalostivo piše? *V. pj. 3, 40.* — Od kle kńiga, od koga li grada? što l' se tako smiješļivo piše? *V. pj. 3, 54.* — To će biti nama nešto novo. *V. pj. 5, 532.* — Ništa drugo ne ću, nego da mi daš nemušti jezik; meni drugo ne treba ništa. *V. prip. 11.* — Bog ti pomogao, sinko; a koje dobro? *V. prip. 23.* — Ne imadijahu ništa drugo do jednu šćer. *V. prip 113.* — Carević se promisli: šta ima boļe, nego da dobijem dva života? *V. prip. 195.* — Kaže ocu, da je nešto vrlo lijepo usnio. *V. prip. 267.* — Ako bude što dobro, može i za tebe lijepo biti. *V. prip. 268.* — Rišćani ne znajući, šta bi oni odabrali za se najboļe, ne pristanu na bruškete. *V. prip. 283.* — Oni ńemu dadu sve, što je gvozdeno na ńihovijem plugovima. *V. prip. 2.* — Nema ništa grđe, nego kad čoek sam prevali svoj vagan. *V. posl.* — Nije znao, šta drugo da uradi, nego otide samome Upravdi. *Stef. 201.* — Koje dobro sinovi majkini radite? *Stef. 16.* — Šta imade osobito — šta se osobito stvori? *Stef. 197.* — Šta imate živo? *V. posl.* — Preda po ńegovoj smrti crkvama sve ono, što se nađe zapisano. *Vrč. 6.* — On im reče: oli vuk, ali đavo, ili nešto treće. *Vrč. 23.* — Ne namjerivši se ništa drugo posno, ispeče mu jednu tuku. *Vrč. 115.* — Vi se nijeste naučili nositi ništa pamučno ni prteno na sebi nego sve vuneno. *Vrč. 174.* — Lupeži noću provale crkvu, te počnu skidati sve ono, što je zlatno i srebrno. *Vrč. 13.* — Pa ako je i majka, bog me ja ništa crńe ne metnuh na sebe. *Vrč. 92.* — A jesi li mi što lijepo donio? *Vrč. 383.* — Nema ništa od mene mirnije. *Vrč. 424.* Šta sam tebi krivo učinio? *Petr. 3, 581.* — Ima l' išto ļepše na svijetu? *Rist. 1.* — Ova kńiga nešto ruzno kaže. *Srem. 43.* Sve palite, što se tursko nađe. *Kras. 171.* — Zapļjeniću sve što vaše nađem. *Kras. 198.* — Isporedi: Nema ništa gorega od pijana Vlaha i od gladna Turčina. *V. prip.. 303.* Pobratimu ne će ništa zla učiniti. *Stef. 106.* — Biće nešto i dobra činio. *V. pj. 5, 537.* — Ne bilo u kući ništa posnoga. *Vrč. 27.* — Na poklon ti sve, što našega držiš. *Vrč. 127.* Evo mi nešto lijepoga nosi. *Vrč. 149.* — Iznese dobar ručak, što je najboļega u onaj mah imao *Vrč. 279.* — Domaćin mu reče, da nema ništa gotovoga. Ciganin odgovori: kad nema ništa za sad drugoga, ono mi donesi suhoga bravjega mesa. *Vrč. 81.* — Što god ļepšeg na svijetu ima, to nam nijesi spomenuo. *Tord. 18.*

Digitized by Google

2. Ime, kojim se označuje vlastnik, ili stoji u genetivu, ili se od ńega pravi posesivan pridavnik. Kad biva jedno i kad drugo, to uči slovnica. Vidi na pr. u Divkovićevoj hrv. sintaksi „genetiv svojine na strani 42 i dalje. Tamo se kaže u §. 127. u 2. primjetbi, da u pjesmi rabi često genetiv osobito kod prezimenâ i kad ne imaju dodatka; na pr. Vjerna sluga Gavana. Kod Ostojića vinograda. Primjetba 3. Mjesto posedovnoga zaimena treće osobe rabi gdjekad i genetiv osobnoga samostavnoga: na pr. S b'jela dvora nje prozora".

Obzirom na narječja valja primijetiti, da se takav genetiv mjesto posesivnoga pridavnika, koji je genetiv u štokavštini ograničen na pjesničku porabu, nalazi često u čakavštini i kod dubrovačkih pisaca, rijetko u kajkavštini; a posesivan genetiv ličnoga zaimena mjesto zaimena posesivnoga, koji je genetiv u štokavštini ograničen na južne krajeve, nalazi se često i u čakavštini i kod starih dubrovačkih pisaca.

Primjeri takvih genetiva u staroj čakavštini: Zovite, rekoše, ovdi kćer Elkije. *Marul. 84.* — Zdravje tebi ovoj šalu sin Priama. *Luc. 187.* — Pod sincom oriha sanka mi moć napade na oči. *Luc. 238.* — Za to bud velika tebi, kneže, hvala, i vam, Dubrovnika gospoda ostala. *Luc. 259.* — Zgibe od ńe ruk Oloferna jakost. *Marul. 220.* — Al bihu kopita uzrok, — al vrućina lita. *Hekt. 25.* — Kral Dalmacije s malo vitezij ubiže. *Dukl. 4.* — Isporedi: I ubijen bi kral Istrinski. *Dukl. 4.* — Ivo i Gjadre prabiskupi Dubrovnika. *Karań. 309.* — Gdi se Isusa shraňa tijelo. *Karań. 320.*

Ako ubigne, imaju ńega bližike osud platiti. *Vinod. 208.* — Oci i matere ńih. *Vinod. 217.* — Po ńega zapovidi *Vinod. 253.* — Kruto se tužaše, da — ńemu prestupaju prek ńega termini. *R. istr. 239.* — Ča mu se daje, ńega je. *Seń. 82.* — Dopriše do ńeje ušiju razlici glasi. *Katar. 218.* — (Aleksandar Kumane) s častju veliku v zemlu ńih otpravi. *Alex. 232.* — Poglavica ńih biše muž vrimenit, koga zovihu ńih jazikom Bare. *Dukl. 8.* — Grade prija i sve ńih imanje. *Marul. 19.* — Bog ńih zviše se za ńe. *Marul. 23.* — Pripravni k voli ńih. *Hekt. 10.* — Velika je mudrost ńega. *Karań. 157.*

Iznimno nalazi se posesivan genetiv i od zaimena prvog i drugog lica, na pr.: Ne moj naju majku zlovoliti, da reci to ovako našoj majci. *Hekt. 18.* — Imao bi potonut, da nije tebe, slavna boga, milos veća grijeha moga. *Karań. 545.*

Digitized by Google

Primjeri iz starih dubrovačkih pisaca: Stoj daleč, pravļaše, ja sam zvir cesara. *Drž. 387.* — (Govore), da tvoje nije more, ner da je Otmana, *Vetr. 1, 50.* — Pravedno kažu, da je Jesus sin boga. *Vetr. 2, 233.* — I od čedra Libana, ki vijekom ne vene. *Vetr. 2, 284.* — I veseļe učiniše sva gospoda Dubrovnika. *Bogš. 225.*

Ali se gizdavi ńe ures ponosi. *Menč. 7.* — Vazda sve moje dni hoću, ńe da sam zvan. *Menč. 142.* — Ino jur ne veļah, ner da se ńe zovu, — jer slavni ńe ures zamami život moj. *Menč. 180.* — Tako bog ńih sile sve sasma pogubi. *Drž. 404.* — (Bogove) ću moliti, da mi ńih dobrota dopusti prodļiti tolikoj života. *Vetr. 2, 5.* — Je l' moja krivina, al je zlobə ńih. *Vetr. 2, 371.* — Veće nijesam moj nego ńe do groba. *Naļ. 6, 5.* — Grimizom — svite ńih sjaju. *M. Drž. 65.* — Ja sam ļe ńe, ne mogu neg ńe bit i ńe mrem, a pravo bi, da ńe živem. *M. Drž. 196.* — Sada su sinci ńih starosti štap. *M. Drž. 199.* — Umri lipa Margita, ńe duh u raj pođe. *Zlat. 115.* — Ńih ću slijedit djela slavna. *Gund. 294.* — Vito kopje ńe je igla. *Gund. 332.* — Narodi svi s ļubavi gube za te ńih živote *Gund. 571.* — Bez ńega vam voļe ne će vlas na glavi poginuti. *Palm. k. 145.* — Na uzdanu me bješe obrala za najdražu ńe družicu. *Palm. I., 145.*

Novočakavski primjeri: Iz neba višine va paklenske dubine. *Jač. 502.* — Ki ste sis ńum rasli na majke srdačci. *Jač. 435.* — Po smrti Mojzeša — po smrti Ivana. *Jač. 492* — Pred vrata raja. *Glasn. 1, 119.* — To začule sluge bega, išli begu kazivati. *Kukuļ. 163.* — Ja sam si jur zibral kod Moldave mosta drugu vernu ļubav. *Jač. 381.*

Košuļu mu je šivala ńega mila draga. *Jač. 140.* — Ravno je ńe telo. *Jač. 190.* — Tad on veļen odgovori na te ńega riči. *Jač. 443.* — Otac pride, na ńega dvor stupi. *Jač. 475* — On ju peļa na ńe bile dvori. *Kolo 3, 40.* — Sada su ńoj došle ńe sve drugarice. *Istr. 2, 2.* — I mu projde mimo ńega dvora. *Istr. 2, 76.*

Kajkavski primjeri: Bil je vre debeleši, kak žene sin. *Vaļ. 50.* — Oca hiža mu je podrta bila. *Vaļ. 51.* — Onda truplo ostane Arapina na zemļi. *Vaļ. 72.*

Štokavski primjeri: Odneše ga Aranđela crkvi. *V. pj. 2, 30.* — To ne bila dva zemļe prosjaka, nego bila dva božja anđela. *V. herc. 316.* — Oklen tebi Kraļevića Šarac? *Kras. 24.* — Lijepo ih dočekao beg Biograda. *V. herc. 215.* — Uhodiću

Digitized by Google

Grčića svatove. *Petr. 3, 584.* — Glas dopade majci Vukašina. *Petr. 3, 115.* — Majka Ani govori: Mare su braća trgovci. *Petr. 1, 240.*

Ńe se lepota bila razglasila po svijetu. *V. prip. 163.* — Uzme prsten i pozna ime ńe i ńe muža. *V. prip. 253.* — Prispije ńe sin iz lova. *V. prip. 216.* — Pak je vila pokliknula iz ńe tanka bijela grla. *V. pj. 1, 224.* — Ono nije Ajkuna đevojka, već ńe bratac, bećar Useine. *V. herc. 51.* — Naseli ih na ńih otačastvo. *Ogl. 6.*

3. Genetiv nalazi se gdje češće gdje rjeđe mjesto akusativa i to: *a*) u singularu također kod onih imena muškoga roda, koja što neživo označuju, rjeđe kod imena ženskoga i sredńega roda, češće kod pridavnika i ńekojih zaimena muškoga i sredńega roda: osim toga dolazi i u pluralu genetiv mjesto akusativa. Isporedi Miklošićevu sintaksu na strani 495. 18. i dalje.

Razlika narječja sastoji se u tom, da su takvi primjeri u štokavštini izvan pjesama vrlo rijetki.

Staročakavski primjeri: G. Filip takoje ondi prosi komuna labinskoga, da i oni š ńim drže. *R. istr. 244.* — S četirih stran grada rvati zapovida. *Aler. 211.* — Evo oni, čigova si svita držao i čigovu si volu činio. *Tondal. 111.* — Popi svaki blagdan učiti imadu puka doktrinu ,krstjansku. *Modr. 87.* — Ter pojamši biča zakrikne srdito. *Marul. 22.* — To rekši i suzam ustaviv izvora pričaše obi stran tišit Akiora. *Marul. 27.* — Opslužeć zakona, ki jim da Moises. *Marul. 32.* — Poj, i bog zla toga po te oslobodi jur puka ovoga. *Marul. 35.* — Odnam zatvor grebi. nosa će otklonit. *Marul. 84.* — I bogat i ubog svak stisni jazika. *Marul 109.* — Kad pokriva tega podvigne do mala, ugleda, da svega rosa je popala. *Hekt. 15.* — Poče — val vala dostizat. *Hekt. 6.* - Polikarpo mudri Ivan, Šibenika ki resjaše. *Karah. 122.* — Jove ľubi svoju Kandiju, Dela Febo. *Karah. 163.* - Šleš čuvat za ona stada ne pse nego vuka i glada. *Kar. 240.* — Bog tebe obravši proslavi t' imena. *Marul. 58.* — Kada te priteže grih, — tad ustegni grla. *Marul. 143.* — Pridoše muži od grada Aleksandrije, koga zida Aleksandar. *Aler. 325.* - Za uklonit se svijeta toga, a za posjest nebeskoga. *Karah. 306.* — Glas, koga govore, ostane nakon ńe. *Marul. 83.* — Sad moreš viditi zdravo moje tilo, u tvoje ga krilo hoć mrtva prijati, zrańena nemilo. *Marul. 176.* — Poslali jesmo naših vernih v otok, da oni sazvaše dobrih muži

Digitized by Google

za vsega otoka. *Krk. 281.* — Po tom imej ga satnik — peļati pred sudac. *Krk. 286.* — Mozite — zapovidati vsim, da dojdu pomoć za jati rečenih tatih. *Krk. 290.* — Obligani su odati g. providuru vsih tatih i bandižanih, ke budu znali. *Krk. 290.* — Držani su braniti device i sirote i takoj inih ubozih ļudi. *Krk. 290.* — Sini i hćere imite hraniti svojih starijih oca i mater. *Krk. 294.* — Svih verujućih u ńega na nebeska kraļestva dovel jest. *Katar. 219.* — I ńih vsih razbivši ka Aleksandru dovedoše svezanih. *Alex. 248* — Ako nejacih nas mniš, da veće kamene diamanta oštri javimo se tebi. *Alex. 253.* — Reče mrtvih ukopati, živih reče s častju pustiti. *Alex. 261.* — I mnozih od nas ubiše. *Alex. 280.* — Pogleda onih, ki okolo stahu. *Tomdal. 118.* — Pričaše se s filozofi, kojih razumom svojim dobivaše. *Dukļ. 10.* — Kad bo bogov tujih prijaše ostaviv boga svoga, bog svih podloži pod svoj gńiv. *Marul. 23.* — Dušu svoju ubiju, ki no pravih koļu. *Marul. 87.* — Sedi ter sud' ovih. — On, ki je stvoril svit, - hoće, da sudiš tih. *Marul. 89.* — Tako t' umoriše obiju. *Marul. 92.* — (Stvorac) će dobrih i zlih sudit na sudńi dan. *Marul. 100.* — Od tih nicih koļu, a nike prodaju. *Marul. 243.* — Pońiženih bog pomaga, a oholih odnemaga. *Marul. 295.* — Ńih mnozih za toj bog smrtno popali. *Mar. 47.* - Reče jim: dviju sih razlučit imate. *Marul. 89.* — Nigdar sem ne stal slidit stope onih, kriposnih kih sam znal. *Marul. 162.* — Tja odrente tih hinac, ke dovede sad Lovrinac. *Hekt. 131.* — „S prijateļi sami kaki ćemo biti?“ „„Kakovih ńih s nami želimo imati.““ *Hekt. 30.* — Čtuj svetih i boga. *Luc. 262.* — Bog bo vidi svijeh od zgara, i onizijeh, kojih ļubi, tu pedepsa. *Kavań. 73.* — Za bit dvoren, inijeh dvorih: sebe blaznih, druzijeh hinih. *Kavań. 83.* — (Bog) nas drazijeh svojih šiba. *Kavań. 151.*

Starodubrovački primjeri: Ter je vihra uzmolio, neka svije vijenci. *Menč.* i *Držić. 507.* — Trgnuv mača sa pojasa zapovrne ovu pisan. *Čubr. 158.* — I tezijem života meni mož' prodļiti. *Naļ. b. 43.* - Vazmi, gospo, svjeta moga, a ne uzdiši. *Bobaļ. 208.* — Primite vam korisna moga svjeta. *Kanav. 151.* - - Ja mi ńemu ostavļam šestopera buzdohana *Bogš. 27.* — U ruku je uzeo strjelu i luka perenoga. *Bogš. 29.* — Ko je ovdi sagradio bijeloga manastira? *Bogš. 66.* — Pod šatora upade Ugrin-Janka vojvode. *Bogš. 71.* - - Prvi mi je pritecao brza puta. *Bogš. 87.* — Veļom silom on navali na Segeta

Digitized by Google

b'jela grada. *Bogš. 99.* — Dade meni zlatnoga prstena *Bogš. 160.* — Tjera vjetra po planini. *Dan. posl.* — Možeš li što znat. tko djeteta ubi? *Vetr. 2, 458.* — Veļah ti ja: Stojna, oženi dijete toj, — obijesna djeteta uskroti ženome. *M. Drž. 89.* — Hodmo veće, ovoga djeteta isgubismo mi. *M. Drž. 143.* — D'jetečca doni jednoga na rukuh. *Luk. 25.* — Vojska koga obra, stav'mo, a vrzmo tja djeteta. *Gund. 519.* — I dijeteca nevoļnoga brani od zla. *Kanav. 612.* — To čujući — ublijedi i djeteta stište u krilo. *Palm. k. 107.* — Oruzje ćeš izabrati, koga mi je tebi drago. *Bogš. 55.* — Česa imaš govoriti od Morinja švjetl'jem banom? *Bogš. 118.*

Kod dubrovačkih pisaca, čini se, neobičan je u singularu genetiv pridavnika i zaimena mjesto akusativa. Meni padoše samo ovaki primjeri u oči: Okrivi razum tvoj, ki veće svak scini, nego li život svoj. *Menč. 72.* — Ovo je dan oni, od vika ki želim, koji mi bog doni, neka se veselim. *Menč 187.* — Vila j' moma tri vjenačca: — jedan j' vila od tratorka, — drugi j' vila od bosioka, — treti j' vila od ružice; - koji j' vila od tratorka. taj mi braću darovala. *Menč.* i *Drž. 508.* — Moj je danas pir ovi, ti za te drugi išti. *Gund. 141.* — Broj, ki izbrojit ja ne mogu. *Dord. S. 66.*

Tim češće dolazi u pluralu genetiv samostavnika i pridavnika mjesto akusativa: Bog dobrijeh za sebe odvodi, a pušta zalijeh. *Menč. 73.* - Ali se čuvajte, jer vas svih opoji. *Menč. 104.* — Ki svojom ļubavi pravednih dariva. *Vetr. 2, 249.* — San vuhneni, ki ludih svih vara. *Vetr. 2, 258.* — Ke su lačne upitale, i studenijeh ogrijale. *Naļ. a. 165.* — Neka nas mrtvijeh u jedan grob stave. *Naļ. a. 139.* — (Ļubav) nas prije roka žalosnijeh rastavi, — jer nas otravi mladjahnijeh od veće. *Naļ. a. 236.* — Mi vile uzimamo onizijeh, koji od nas zlo govore. *M. Drž. 122.* — Kolicih ti poznaš, kih sreća nemila uevili. *Rań. 199.* — Ļubih već druzih neg mene. *Zlat. 91.* — Višńega gńiv hrleć na hudih ne ide. *Zlat. 99.* — Onijeh svak časti, koji čas dostoje. *Zlat. 99.* — Stupaj pospješite, da osudenijeh slobodite. *Gund. 100.* — Turske sable na pravednih ti obračaš. *Gund. 230.* — Pleše onijeh mrtvijeh sada, kih najveće živijeh gleda. *Gund. 336.* — Ovijeh riječim, onijeh dilom ona drži zarobjene. *Palm. k. 10.* — Broj se onijema ne nahodi, kijeh ńegova milos tužnijeh na sto mjesta oslobodi. *Palm. k. 124.* - Griješnijeh uči pravo i dobro na

Digitized by Google

življenje. *Palm k. 138.* — Od puna je nami uresa, što nas jačijeh pozno jesi. *Palm. II., 360.* — U potrebi tužnijeh ljupko pogledo si. *Kanav. 50.* — Vjerno slijedit će mu dušu svijeh dana. *Đorđ. S. 37.* — Višńi u dobrijeh oči upira. *Đorđ. S. 54.* — Gostio (ih je) svijeh vremena slatkijem medom. *Đorđ. S. 142.* — Slaviću te svijeh vremena. *Đorđ. S. 139.* — Spusti se plam s nebesa, ter ih sprži svijeh kolicijeh. *Đorđ. S. 172.* — Svojijem laktom druzijeh mjerit. *Dan. posl.*

Novočakavski primjeri, gdje u singularu genetiv samostavnika mjesto akusativa stoji, čini se, dosta su rijetki: Ja ti hoću dat lipoga nauka *Jač. 617.* — Ja ću tebi rata navestiti. *Istr. 1, 10.* — I vila je vinca od leveńa. *Mikul. 161.* — Obrni se ti k nam, pokaž' tvoga lica. *Jač. 637.*

Genetiv pridavnika u singularu mjesto akusativa sa svim je običan, na pr.: Čovik zame žmuļ, natoči punoga vina. *Mikul. 14.* — Zame jaje, koga j' bil spravil. *Mikul. 38.* — Ukrade taviolac i potklade drugoga. *Mikul. 136.* — Daj batić, koga imaš za vratin. *Mikul. 136.* — Dvanajst deli neka razdeli svojin drugon, a trinajstoga neka da tebe. *Mikul. 123.* — Navila sam tri vence zelene: prvoga sam bogu darovala, drugoga sam sebi zadržala, tretoga sam va Dunaj pustila. *Jač. 234.* — Nego sam žalostan za nim lipim časom, koga sam potrošil. *Jač. 413.* — Nij' lipšega cviča nad mojega. *Maž. 196.*

I u pluralu nalazi se genetiv mjesto akusativa, na. pr.: Kroz falešnih ļudi naš orsag pogiba. *Jač. 612.* — Da bi bil moj pri vas, ļubila bi vsih vas. *Jač. 300.* — Ti moraš i ńih i seh drugeh odovud oslobodit. *Mikul. 35.* — Odsudili seh treh na smrt. *Mikul. 117.* — Treti dan najde i oca i majku mrtveh. *Mikul. 130.* — Opazi medveda, vuka i kraguļa, keh je lipo pozdravil. *Mikul. 39.* — Kad kraļica kńigu razumiše poziva svojih vojevoda. *Istr. 1, 15.* — I sveh mi tamo pozdravi, sinko moj! i mojega oca i milu majku i svih naših prijateļ. *Istr. 5, 12.* — Prišli su nan listi, sih popi i fratar bandam prikovati, a starih bab i ded pod meč obraćati, a drobnu dičicu pod bande metati, a mladih junaci za vesla stavjati, a mladih divojak sobum otpejati. *Istr. 2, 108.* — Kad carica kńigu razumila, spravi svojih dobrih kapetani, kapetani, svojih generali. *Istr. 1, 10.*

Kajkavski primjeri, gdje samostavnici muškoga roda, koji što neživo označuju, u genetivu stoje mjesto akusativa singulara, vrlo

Digitized by Google

su česti ne samo u pjesmama kao u štokavštini, nego i u običnom govoru; na pr.: Ti bi zapil Pešta grada i pol Budima. *Kukuļ. 227.* — Ide da spukne onoga hrasta. *Vaļ. 63.* — Kuri ogńa, da peče zajca. *Vaļ. 33.* — Dal je grof velikoga obeda napraviti. *Vaļ. 14.* — Zagleda jednoga potkova zlatnoga. *Vaļ. 7.* — Onda pisal je lista ženi, da kak mora lampaša obrisati i vragom reči, da naj grada tam odnesejo, de on bude. *Vaļ. 103.* — Taki se gorostas na put spravi i 'sega zlata od celoga kraļestva odnese. *Vaļ. 215.* — Došle su mravle i saka je jednoga zrna zdigla. Čuješ ti Biberko, gde si ti ovoga zadńega mesa zel? *Plohl 1, 110.* — Na (robački) si našijem mladoga jonaka, sonca i meseca. *Kukuļ. 231.*

Genetiv pridavnika i zaimena u singularu sa svim obično dolazi mjesto akusativa; na pr.: Našel tri lampaše, dva žute a jednoga črnoga *Vaļ. 101.* — Kažeju mu jeden kepeńek, v kojega gda se človek ovije, nigdo ga opaziti ne mre. *Vaļ. 20.* — Misleći, kakovo je to zrńe, okuša jednoga. *Vaļ. 111*

Primjera za genetiv mjesto akusativa u pluralu nisam našao.

U štokavštini nalaze se u pjesmama vrlo često primjeri, gdje samostavnici muškoga roda, kojimi se što neživo označuje, stoje u genetivu singulara mjesto akusativa: Ili si se danas poturčio, časnog krsta pod noge zgazio časnog krsta i krasnog zakona. *V. pj. 2, 3.*

Rijetko se nalazi u singularu genetiv mjesto akusativa od samostavnika ženskoga i sredńega roda: Skida s końa lijepe đevojke, iznese je u bijelu kulu. *V. herc. 39.* — Iz grla viče: vrati mene lijepe đevojke! *V. herc. 129.* — Daj, đevojko, ruse glave tvoje. *V. herc. 196.* — Viče Marko ļube Anđelije. *Juk. 68.* — Viđoh čuda prije neviđena. *V. herc. 120.* — Na Senovca sela udariše, na Senovca i pak Orahovca. *V. pj. 2, 40.* — Kada vide čuda velikoga, veza Šaru za mehana vrata. *Srem. 88.* — Svaki svoga mjesta potražiše. *Kras. 101.*

Pridavnici i zaimena muškoga roda nalaze se kad i kad, rjeđe sredńega roda, u genetivu sing. mjesto akusativa: Oba mača od jednog kovača, ti izberi, koga tebi drago, uzmi boļeg, ostavi gorega. *V. pj. 3, 70.* — Vuk Karaģić veli k tomu mjestu: „po pravilu bi boļe bilo: uzmi boļi a ostavi gori.“ — Ukrade mu četiri limuna: jednog šaļe caru čestitome, a drugoga carevu veziru. *V. herc. 121.* — Je l' ti draga vezen jagluk dala? Ja sam ti ga i ļepšega dala. *V. pj. 1, 286.* — I sastavi tridest

Digitized by Google

konopaca, i zasuka po dva u jednoga. *V. pj. 2, 8.* — A vuk ńega (ždrijebe) za vrat, te ga uvali i svega pojede. *V. prip. 178.* — (Sačuvao) sam mu zmiječe, koga je vijor pod naše selo doneo. *Stef. 120.*

Isporedi s tima ovake primjere: Ona vije tri vijenca: jednoga mi bratu vije, drugi Petru vjereniku, treći mlada sama sebe; koji vije sama sebe, zlatom mi ga zavijaše. *V. pj. 1, 11.* — Smakne gorńi klin na dońi. *V. prip. 18.* — Stane otvorati podrume sve redom Kad dođe na dvanaesti, nije htio otvoriti. *V. prip. 20.* — Vidi još jedan opanak, onda mu bude žao, što onaj prvi nije uzeo. *V. prip. 167.* — Uzme veliki kotao za mali *V. prip. 290.* — Daj mi Maro dva dukata vina. jedan meni, a drugi vrančiću. *Juk. 17.* — Da mi dadeš zlatan prsten, koji pod jezikom čuvaš. *Stef. 112* — Dala majka svome djetetu šest oraha, ali da ih ne pojede sve jedan iza drugoga, nego svake ure po jedan. *Vrč. 150*

Genetiv mjesto akusativa u pluralu vrlo je neobičan, na pr.: Te povata svijeh u planini. *V. pj. 3, 16.* — Pa vas može s końem pregaziti i grdnijeh, deco, ostaviti. *V. pj. 2, 40.*

b) Obratno dolazi od zaimena trećega lica u singularu i pluralu u sadašńoj štokavštini do malo iznimaka (izuzevši oblike *ń* i *ńu*) genetiv mjesto akusativa. (Isporedi Oblike srpskoga jezika od Daničića str. 33. i dalje). A u čakavštini i kajkavštini još se drže oblici akusativa, premda i primjeri genetiva mjesto akusativa nijesu rijetki.

Staročakavski primjeri: Imaju ńega blizike osud platiti pol, a pol ńega redi (eredi), ako je ima. *Vinod. 208.* — Vse ńih stare listi potvrdivši strani povratiše i prepisavši je sebi shraniše. *Razv. istr. 233.* — Ne će se pokajati od onih grihov, nego opet je gredu činit. *Tond. 113.* — Smiri, molimo, ńe, ki se uznašaju silom svojom. *Marul. 27.* — O podne tja othojahu toplina goneć ńe. *Marul. 79.* — Ima sazvati sve sestre zajedno i postaviti je u misto. *Zak. 225.* — Vaze kravu, ter ju poča voditi. *Tond. 113.* Tuj historiju čtući ulize mi u pamet, da ju stumačim. *Marul. 3.* — Za govedo veliko, znajti je, ne mozi već dati soldini 40. *Vinod. 274.* — Ki godi bude žito sijal, da je ima zagradit. *Krk. 293* — Vsako zlato u božijej ruci je. Da ako bi bog hotil, meni bi je objavil; da kada je tebi objavil je, tebi dano je. *Alex. 321.*

Uz to i genetiv sa svim je običan: Apostoli se veseļahu, kada jih progańahu. *Jerol. 228.* — Ležah poli nog Isukrsta propetoga,

Digitized by Google

suzami j i h umivah. *Jerol. 230.* — Sabra Filip car dicu, vrstnike Aleksandru tisuć, i ń i h sinu svomu poda. *Alex. 230.* — Skupiše se vićnici, — jer j i h kraļ zoviše. *Marul. 10.* — Ptičar lipo pišćat pticam se ne lini, dokla j i h prehini. *Marul. 130.* — Pride duša tela onoga; polag groba poče stati, ter g a s plačem nadjidati. *Marul. 312.*

Kod starih dubrovačkih pisaca rjeđe se nalazi od toga zaimena oblik akusativa nego li genetiva. Ign. Đorđić u prijedgovoru k Mandaļeni na str. VII. veli: „Stari veļahu: uze ju, on ju žudi etc. A ja, kako se sad u pozna doba običaji, rijeh: uze je, on je žudi itd.“ — Na pr.: Er kako uresnu viđah j u obrazom, tako j u mńah česnu razumnim ukrasom. *Menč. 109.* — Riječima j u oblijetuje. *Gund. 470.* — Boļe je dati pomoć neg li j u iskati. *Dan. posl.* — Ako mož' ti znati što godi za ń e sad (t. j. za drugove). *Naļ. a. 237.* — Paganioce — sa gnijezdom onomadne nađe i oblakomi se na ń e. *M. Drž. 128.* — I prije ti su knige dohodile, ali na ń e n'iesi uzdisao. *Bogš. 233.*

Primjeri, u kojim ima genetiv mjesto akusativa: To Andrijana i plače: dat j e će onomu zlostaru. *M. Drž. 199.* — Kad j e će donijet? — Rekao mi je, sjutra j u će donijet. *M. Drž. 312.* — Miljenko kad čuj toj, ki j e je ļubio. *Luk. 17.* — Zmije j e (vilu) hraniše. *Rań. 69.* Huda je je smrt satrla. *Gund. 264.* — Meni je je povratila (t. j. krunu). *Kanav. 266.* — Ona meni zapovijeda, da je slijedi misao moja, da ju dvori, da je gleda. *Palm. I., 31.* — Suze su je polile (t. j. Milicu). *Bogš. 5.* Rukom je je udrio uz rumeno lišce. *Bogš. 17.* Tko zlatom opređe kosice na glavi, tko li i h saplete u venčac i savi. *Menč. 27.* — Gospari hoće, da i h djevojke izuvaju. *M. Drž. 138.* — Pridiramo se za ń i h (za ļude). *M. Drž. 145.* — I vidjesmo veļe blago, srebro i zlato što imate, i to nam je vele drago, da g a u goju uživate. *Vetr. I, 232.*

Više nego kod dubrovačkijeh pisaca sačuvao se je akusativ toga zaimena u novijoj čakavštini: na. pr.: Oni meni milu kratu. da j u junak ja ostavim. *Jač. 33.* Kad j u j' pak opazil onako prestrašenu, počel j u j' tisit *Mikul. 5* Ki ti j u je do sada mamio, neka ti j u i od sada mami. *Kukuļ. 152.* Telo doli sneli, pak j e zakopali. *Jač. 175.* — Ko lito sam služil za svitlo oružje, ono mi je lito hrđa na ń e pala. *Jač 178.* — Moje srce vene kako suho drivo, dost j e tesko stoji, ca trpi nekrivo. *Jač. 329.* — Veļen su pak došli, telo doli sneli, ter g a s procesijum lipo sprohodili, pak j e zakopali v svetu mater crikvu. *Jač. 175*

Digitized by Google

— Ako ćeš mi tvoje srce prikazati, otajno je tada moraš ukrivati. *Jač. 174.* — Sveto božje telo, hoću je prijeti. *Jač. 475.* — Dobro je (koňe) nakrmite *Jač. 150.* — S pinezi ja morem i doma ostati, ča bi ja ńe išal tamo potrošiti. *Jač. 697.* — Povij, mila moja, va čem ćeš je (košuļe) prati. *Jač. 256.* — Naša vrata ne škripaju, ar je ja zalivam. *Jač. 275.* — Rože cvatu va vrčaki, polivam je sedam puti. *Jač. 50.* — Puriće zgubila, najti je ne more. *Jač. 479.* — To su oni, ča je nisi ulovila? hodi brže i drž je. *Mikul. 57.* — Gospodin potegne kola, i vaļe je koňi vuku naprvo. *Mikul. 118.* — Hodi — dosareni je i dopeļaj je nazad (muža i ženu). *Mikul 56.* — Zajahali na bijele koňe, pak je jašu va Radove dvore. *Istr. 2, 95.* — Daju ńemu trideset koňića, da ako je na mah ne preskoči, da ni voļan sobom ni s divojkom. *Istr. 1, 18.* — Zame obe nogi i hiti je kraj. *Mikul. 12.* — Sad nimam niš leh 25 tisuć va gradu. Po ńe gren *Mikul. 1.*

Primjeri s genetivom: Prosi im je Vuin u primorje, braća su je ńemu obećala. *Istr. 1, 7.* — Kada ona zemļu gnoji, gnoji je i ti. *Kolo 3, 14.* — Zame ona to dite, klade ga va jednu škatulu *Mikul. 29.* — Gredu va crikav. Tu ih pozakone. *Mikul. 7.* — Hodi tamo, kade se Jug i Belitarci skupa spravļaju, ńih pitaj. *Mikul. 9.*

I u kajkavštini drži se akusativ toga zaimena, prem da i tu genetiv često na ńegovo mjesto stupa, na pr.: Sveti Mijail dušu prime, on ju dene a na vagu. *Kukuļ. 190.* — Moj gazda otišel po črleno vince, kaj je pili bomo gda se ženil bode. *Kukuļ. 238.* — Dete se mu je jako dopalo, pa je pita, je li oče biti pri ńem. *Vaļ. 13.* — Moramo iti junake loviti, v Čakovec dognati. Tam so je gledala čakavska gospoda: tam so je gledala, tam so je zbirala. *Kukuļ. 230.* — Te koňe budeš ti pasel, da je ob sunčanem ishodu na pašu dopeļaš. *Vaļ. 1.* — Mosti so široki, ka je ne mre kolo preigrati. *Plohl 1, 15.* — Drugi dan je ńe (tolvaje) dal sudu v roke. *Vaļ. 174.* — Rože cvetu, ja je trgam. *Plohl 1, 14.* — Gore su visoke, da je ftica ne mre preleteti *Plohl 1, 15.* — Gda te po ńe (čižme) pošļe, onda je donesi. *Vaļ. 229.* — Vidi da su obadva brati mrtvi. Misli, kak bi ńe najti mogel. — Ide k vilam i prosi ńe. *Vaļ. 33.* — Jaja, koja su vu gńezdu, ja ču je pojesti. *Vaļ. 273.* — Pola su široka, da je ne mre z očmi pregledati, ne da bi je koňi prejahali. *Plohl 1, 15.*

Primjeri genetiva: Dobila je mila jabučicu — potlam je je v šupļo drevo dela. *Kolo 9. 77.* — Al je nije mačuha poznala -

Digitized by Google

već je spozna plemeniti vitez. *Kolo 9, 78.* — Ovo dete bude raslo i dorase svoj vrh, ali budejo ga zeli za soldata *Vaļ. 84.* — Plebanuš je jih zdal. *Vaļ 158.*

U štokavštini mjesto akusativa ju dolazi oblik genetiva je, mjesto akusativa je u srednjem rodu singulara dolazi genetiv ga, ńega (a da bi taj akusativ glasio ono, kao što ima u Divkovićevoj hrv. gramatici I. dio, str. 28, ja za sada ne mogu primjerima iz narodnoga govora potvrditi); u pluralu dolazi oblik genetiva ih, ńih za sva tri roda mjesto akusativa; na pr.: Na daleko zaprosi djevojku car je prosi, i kraļ mu je daje. *V. pj. 2, 29.* — Nikom ne kazuje, ko je je izbavio. *V. prip. 266.* — Udari je rukom po obrazu, kako je je lako udario. *Juk. 67.* — Metne ždrijebe u košaru i stane ga timariti. *V. prip. 177.* — A on da brže od sebe odbije dijete, — vikne na ńega. *Vrč. 57.* — On se naļuti na svoja dva sina i očera ih. *V. prip. 10.* — Petao mu odgovori: u mene ima sto žena, pa ih svabim sve na jedno zrno. *V. prip. 14.* — Uzme dvije paprike, te pošto i ńih vrh krtole vrže, reče. *V. prip. 293.* — Tek što viđe jaja, upita ga, šta ište za ńih. *V. prip. 108.*

Oblik akusativa ju nalazi se još tamo amo, prem da rijetko, najviše uz glagol je, da ne dolazi riječ je dva puta zasobice; a za oblik je i ńe u akusativu muškoga roda našao sam samo po jedan primjer: No ju pita Grčiću Manojlo *V. pj. 2 6.* — Kako ju je lako uvatio *V. pj. 2, 100.* — I već ju je mladu isprosio. *V. pj. 3, 75.* — Luto ju je zabolela glava. *Srem. 132.* — Tu poštenu ženu, svaki ju je ugńetavao. *Stef. 50.* — I posječe ńega i vranušu; kako je je lako udario, na dva je je kabla prekinuo. *Juk. 111.* — Kad opazi Marka i Sekula, tad preda ńe u sretańe pođe. *Petr 3, 166.*

4. Uz komparativ stoji ispoređena stvar u genetivu s prijedlogom od; u starijoj čakavštini, kod dubrovačkih pisaca, rijetko u novijoj čakavštini također bez onoga prijedloga (genetivus comparationis Isporedi Miklošićevu sintaksu na str. 459. 8. i daļe).

Staročakavski primjeri: Pocudi se i ženu tu veće inih pohvali *Alex. 249* — Ako i nejacih nas mniš, da veće kamene diamanta oštri javimo se tebi, i veće paprenih zrn ļući tebi javimo se *Alex. 253.* — Slatka ļudem javļaš se prvo a poslije ļuća zmije. *Alex. 271.* — Nega silnišega bogov naših i vekšega vidih. *Alex. 289.* — Ļubav slaja mu bi meda, da gorkost će žerat, studeniji leda kada bude ležat. *Marul. 16.* Žestina ļuta veće lavi i divjih

Digitized by Google

zviri svih. *Marul. 169.* — Ako s' sebe dobil, Aleksandra s' jači. *Marul. 281.* — Toj bi meda slaje. *Hekt. 73.* — Knige — svake slasti slaje. *Hekt. 24.* — Ter dim, da je kruči dřiva i kamika. *Luc. 240.* — Kuka gladan, gorji psa i vuka. *Kavań. 10.* — Stat nastojah u milosti, ka je boļa svijeh satvari. *Kavań. 83.*

I uz superlativ: Dvi jabuke svih najslađe. *Kavań. 198.* — Ali mu se čoeska kleta ćud, najgora svake zvijeri, grubim bludom iznevjeri. *Kavań. 457.*

Primjeri genetiva s prijedlogom **od**: Debļega od nih ni človika tuj bilo. *Marul. 82.* — Velikom svitlostju većome od sunca. *Marul. 166.* — Gore t' budi od svih ļudi (= nego svim ļudem). *Marul. 281.* — Srcem još ļući od lava gladnika. *Luc. 240.* — Brži od sokola. *Luc. 216.* Isporedi: Jača i sminija bit ćeš nad slugom. *Luc. 216.*

Starodubrovački primjeri: Giļ ovi rumeni, ki sunca svjetļe sja. *Menč. 52.* — Ar huđu ne vim stvar jezika zla na svit. *Menč. 155.* — Grlom sniga s' biļa, bistrija još leda. *Drž. 351.* — Po svijetu ka slove, da ļepše sunca sja *Naļ. b. 92.* — Tvrđi je kamena, nalipa goreči je. *M. Drž. 81.* — Bićeš svjetļa ner sunašce, bjeļa snijega, znaj, na gori, i danice tej o zori. *Jeđ. 239.* — Srce — studenije mraza i leda. *Luk. 249.* — Trudnije ništo ni nevoļna človika. *Raň 66.* — Rigaš ti zlobni ijed, huđi svih živina. *Gund. 139.* — Ali ufam, da je u boga milos veća grijeha moga. *Gund. 247.* — Koprenica snijega bjeļa od snijega prsi krije. *Gund. 381.* — Krotak ovnić bjeļi snijega ne daleče ńih planduje. *Palm. k. 24.* — Misli brže vele vjetra, trijeska, sunca i strijele. *Dorđ. M. 53.* — Griješna zloća pakla crńa satrt će se. *Dorđ. S. 9.* — K tebi, o kraļu, svijeh najviši vapih. *Dord. S. 22.* — Pristao je eviliti ļuće drjeva i kamena. *Bogš. 133.*

Primjeri s prijedlogom **od** uz genetiv: Bistra je još rijeka hladnija od leda. *Vetr. 2, 269.* — Ah, jos da sam tvrđi od stijene i smrznutiji, jaoh, od leda! *Gund. 217.* — Gleda — od zore sjetļe lice. *Kanav. 503.* — Brže od vjetra gre trijes vrli, brže od trijeska pogled ide. *Dord. M. 53.* Isporedi: Cavti i zrakom svoga lica sja nadzorom rumenije. *Dord. r. 35.* — Ništor se do suze prije ne osuši. *Dan. pos!.*

Novočakavski primjeri: Mirite joj na mac kosu, ak je kosa dugļa maca, biti hoće ļuba moja. *Kukuļ. 163.* — Lepše piva od ptice slavića. *Istr. 1, 10.* — Imel je tri kćeri, se jednu lipju od druge. *Mikul. 32.* — Nij' lipšega cvića nad mojega *Maž 196*

Digitized by Google

U kajkavštini dolazi genetiv svagda s prijedlogom **od**: Stara baka gorša od vraga. *Vaļ. 261.* — Niti stareša niti mlajša od devet let. *Vaļ. 134.* — Ali znaš, da (sabļa) mora biti boļa od tvoga nakova. *Vaļ. 65.*

Isto tako u štokavštini nalazi se taj genetiv samo s prijedlogom **od**, na pr.: Ta od Šarca boļeg końa nema, niť nada mnom boļega junaka. *V. pj. 2, 74.* — Nejma boļeg od mene junaka, niti boļeg końa od mog barne. *V. pj. 3, 60.* — Govoreći, da ga ne da za mańe od sto zlatnijeh cekina. *V. prip. 261.*

5. Genetiv stoji u ńekim slučajevima bez prijedloga u starijoj čakavštini, kod starodubrovačkih pisaca, rjeđe u novijoj čakavštini i u kajkavštini, dočim u istim slučajevima u štokavštini uz genetiv još kakav prijedlog stoji. To biva: *a*) kad se genetivom pokazuje, da se ńešto odmiče od onoga, što riječ u genetivu znači (isporedi Mikl. sint. p. 451).

U starijoj čakavštini: Sinu moj, otkole vidiña tvoga razdilih se. *Alex. 319.* — Na to hotih priti, svih ki u grisih trave, smrti jih skupiti. *Marul. 173.* — Kako božja suda uteć mogu, ne vim. *Marul. 81.* — Tako ju uklonih griha i vašćine. *Marul. 276* — Znemi nas tamnosti. *Marul. 215.* — Tuj sanka odustah sva puna bojazni. *Luc. 239.* — Jeda naš gospodin — pakla me ukloni *Hekt. 59.* — Ide bludno, odili se vire naše. *Hekt. 147.* — (Koń) snažnije se gane, kad (końiku) rič začuje, da ne izostane družbe, s kom vojuje. *Hekt. 61.* — Himbe budi čist. *Marul. 142.* — Tere vapijaše: čist sam ja krvi te. *Marul. 89.* — Sada hoće biti zdrava tej bolesti tvoja glava. *Hekt. 95.* — Bolezni te ozdravļam. *Hekt. 96.* — Pedips grijeha svak nas ćuti, tvrd se al grijeha ne odvraća. *Karań. 293.*

Kod starih dubrovačkih pisaca: Prije neg se odili duh moga života. *Drž. 426.* — Ostanu kako pjan svijesti se dijeleći. *Vetr. 1, 290.* — Moj oče, a za toj sumńe se slobodi. *Vetr. 2, 299.* — Isporedi: Od svijeta tamnoga jur sam se slobodio. *Vetr. 2, 302.* — Vidim te umiraš i gredeš svijeta tja. *Dimitr. 29.* — Čovječji da narod sužanstva slobodi. *M. Drž. 433.* — Ti nas, dijevo, svih zabļudi i ukloni smrti prijeke. *M. Drž. 453* — Oni bog, ki ih brani i smrti slobodi. *Luk. 283.* — Ko bilje jes onoj, ko svitli u noći, i ļudi ozdravļa zla duha nemoći. *Rań. 188.* — Slobodi me svijeh, ki oholo ustali su na me. *Dorđ. S. 95.*

Digitized by Google

U novijoj čakavštini rijetki su takvi primjeri: Zelenoga se je listka p r e n u l a. *Jač. 227.* — Kad se vila s a n k a p r o b u d i l a. *Istr. 1, 28.* — Z v a d i s v o j e t o r b i tri zajika. *Mikul. 72.*

U zadńem primjeru može se genetiv tumačiti tim, da je prijedlog i z ispred piskavoga glasa ispao.

I u kajkavštini rijetki su taki primjeri: D o š e l je z d e n c a živ. *Vaj. 201.*

U štokavštini navedenim primjerima odgovaraju ovaki: E se Mare o d r o d a dijeli. *V. pj. 2, 29.* — O d ńega je jelen uzbjegnuo. *V. pj. 2, 99.* — Nek se rani i o d z l a brani. *V. pj. 2, 65.* — Koji zemļu o d z l a izbavio *V. pj. 2, 69.* — Oprosti me danas o d A r a p a. *V. pj. 2, 63.* — Hoćeš li se odricat o d m a j k e. *V. pj. 2, 8.* — G r u j i nisu końi utecali a kamo li jedna ženska glava. *V. pj. 3. 7.* — Da izliječi i ńegovu kćer o d o n a k e bolesti. *V. prip. 147.* — Devojka ostade čista i zdrava o d g u b e. *V. prip. 86.* — A Marko se trže i z a s a n k a. *V. pj. 2, 38.* — Ne preza li i z a s l a t k a s a n k a. *V. pj. 1, 739.* — Isporedi: Da se b r a n i š z m a j a ogńenoga. *V. pj. 5, 198.* — Ona je bila svake druge m a n e č i s t a kao zlato. *Vrč. 465.*

b) Kad kad se genetivom označuje mjesto i uzrok: u starijoj čakavštini, na pr.: Pogledaj nas, jer meu krive stavļeni smo s t r a n e live. *Marul. 285.* — Biči, ki su s v i h s t r a n puni jetka gvozdja. *Hekt. 133.*

Kod starih dubrovačkih pisaca: Po mojoj državi ter vajmeh s t r a n a s v i j e h oružje rđavi od vitez hrabrenijeh. *Vetr. 1, 57.* — Nevjerni krstjani neka smo s v i j e h s t r a n a van doma prognani od tužnijeh pogana. *Vetr. 1, 59.* — Kladenci tuj teku i vrve s v i j e h s t r a n a. *Vetr. 2, 269.* — Zloba se rasplodi svijeh strana po svijeti. *Vetr. 1, 299.* — Skrit ću se ovdi s t r a n e, da vidim i da čujem štogodi. *M. Drž. 216.* - Rad bih se malahno s tobom s t r a n e razgovorit. *M. Drž. 246.* — Staću ovdi s t r a n e, ter se ću nagledat ove milosti božje. *M. Drž. 307.* — Da vam svijeh strana višńi bog milost da. *M. Drž. 454.* — Svih s t r a n a puk vrvi, čuju se svud vike. *Luk. 238.* — Toj videći šļe ga s t r a n e u stan skroven. *Palm. k. 74.* — Vrzi strane strah prihudi *Palm. l., 240.* — Hodmo, babe moja, strane, još ću s tobom govoriti. *Palm. II., 126.* — Isporedi: Za č stoje proč meni nesreće s s v i h s t r a n a. *Naļ. b. 101.* — I tako ize ga, a s s t r a n e gleda svak. *Luk. 18.* — Nu čim se Lovorko sulicom vrže tom,

Digitized by Google

s strane sta Ostojko. *Luk. 122.* — Pastijeri mir s vami! S strane strah vrzite. *Palm. I., 37.* — Sram ostavi, sinko, s strane. *Palm. I., 140.* — Vrzi s strane strah prihudi. *Palm. I., 240.* — Malo cijenit i vrć s strane moju vriednos! *Palm. I., 325.* — Poče se pucati me srce slabosti. *Menč.* i *Drž. 489.* — Marteš leži jadne srdoboļe. *Bogš. 186*

U novijoj čakavštini rijetki su takvi primjeri: Ka se već opravļa, ta već glada straja. *Jač. 568.*

I u kajkavštini, čini se, malo ima takvih primjera, kao ovaj: Dok na zemļi jeje bila, gizdava je jako bila toga roda bogatoga. *Kukuļ. 189.*

U štokavštini ima ovakih primjera: Kad dođoše pod prokletu Maltu, stadoše je biti sa svi strana. *V. pj 3. 16.* — Uzme rogožinu u ruke, te je zagleda sa sviju strana. *V. prip. 154.* — Ja ću s' teško bolan učiniti od zla bola teške srdoboļe. *V. pj. 2, 61.*

6. Genetiv s prijedlogom **od** nalazi se obično u čakavštini i kajkavštini u ńekim primjerima, gdje u štokavštini pravilno stoji lokativ s prijedlogom **o**.

U starijoj čakavštini: Često se spomiña i od ńega često govori. *Jerol. 228.* — Nigdar zlo od mene ne bi rekal. *Jerol. 228.* — Od ovoga pristanišća David prorokova. *Jerol. 234.* — Od tih sada muče, za ńih se ne čuje. *Marul. 112.* — Od ostalih divic dugo bi govorit. *Marul. 220.* — Kńige pisah od mudrosti. *Marul. 283.* — Pisan će ova bit od pričistih divic. *Marul. 219.* — Od mrtva človika nigdar zlo ne reci. *Hekt. 37.* — Od lova morskoga dosti govorismo. *Hekt. 41.* — Zakon, koji govori od sužań. *Pol. Š. 174.* — Sad mi je pjevat od grajani. *Karań. 100.* — Neg je meni davoriti sad od Petra velikoga. *Karań. 267.*

Kod starih dubrovačkih pisaca: Svak neka govori od ńe toj do vika. *Menč. 147.* — Pjesance gdje poju od pakla i raja. *Vetr. 2, 12.* — Neka se govorit svud more od toga *Naļ. b. 93.* — Jaoh, što se će u gradu od mene govorit. *M. Drž. 266* — Od ńega moće rit istino što godi. *Luk. 308.* — Kad bi od tebe spjevat htio, vele bi se prije smeo. *Gund. 315.* — Ovo od ńega popijeva se. *Gund. 540.* — Što tva mudroš od ńe sudi? *Palm. k. 26.* — Što ću od čudnijeh rijet prilika? *Palm. k. 88.* — A što, care, govoriš od kule od Dubrovnika. *Bogš. 224.* — Isporedi: A od ruke one svete, ne mojte o ńoj već misliti. *Kanar. 596.*

*

Digitized by Google

Novočakavski primjeri: Ja sam dobro spavala i od tebe sańala. *Kukuļ. 181.* — Su se razgovarali od svojeh stvar. *Mikul. 39.* — Zač mi se je noćas od tebe sańalo. *Mikul. 157.* — Kad se osvedoči od istine, svetuje se z materun. *Mikul. 30.* — Vnogi mi govori od lipe ļubavi. *Jač. 378.* — Od Štipana pisan pojmo. *Istr. 6, 9.* — Isporedi: Nis' ja nikad o tom snila *Maž. 171.*

Kajkavski primjeri: Ne bi li mu gdo znal kaj god povedati od Bendeš-Vile. *Vaļ. 23.* — Oni su se baš od ńega divanili. *Vaļ. 95.* — Prva zapopevļe jod svetoga duha. *Plohl 3, 43.*

U štokavštini većinom u takvim slučajevima stoji lokativ s priedlogom **o**, na pr.: Dobri ļudi o zlu govoriše. *V. pj. 2, 71.* — O svačemu staše besjediti. *V. pj. 2, 32.* — Muka se srećnu roditi. a nije mu o hrani misliti. *V. posl.* — Svak po sebi sudi o drugome. *V. posl.* — Ko o čemu misli, o onomu i sańa. *V. posl.* — Đe se o ńegovu carstvu ništa ne čuje. *V. prip. 173.* — Ona o ńemu i ńegovoj kući ništa nije znala. *V. prip. 135.*

Rjeđi su ovaki primjeri: A krasnu je pjesmu započeo od svi naši boļi i stariji. *V. pj. 2, 38.* — A od dana ni pomena nema. *V. pj. 3, 10.* — Ona mu se stane umiļavati i od svašta se s ńime razgovarati. *V. prip. 22.* — Pijuć vino od svašta govore. *Juk. 310.* — O svačemu junaci zboriše, a najviše od dobra junaštva. *Petr. 2, 293.* — Pjevajući pjesme od pobjede. *Ogl. 133.*

7. Uz ńeke glagole i pridavnike kao nadati se, veseliti se, radovati se, čuditi se, rad, veseo biti i dr. stoji u štokavštini dativ a drugdje većinom genetiv.

Staročakavski primjeri: Mornar se boji na moru a težak na poļu, svaki se zla nadijući. *Marul. 67.* — Kada pravo živiš, krivine se nadaj. *Marul. 138.* — Svake smetńe i neskladi jeste bili vazda radi. *Marul 304.* — Rekoh cić ļubavi, jer bih rad dobra svim. *Marul. 118.* — Ti razgledaš ov tempal — čudeći se od velike ureḥe i naredbe ńegove. — Ali ja ti dim, počud' se od nebes, od zemļe i od svakih, ka u ńih jesu. Čudi se od narešenja nebeskoga, od sunca, od miseca, od zvizd, čud' se od posluženja ńihova. *Katar. 219.* — Pamet se ma čudi od pitanja tvoga. *Marul. 275.* — Isporedi: I ja ti se šćeti ovoj ne nadijah *Luc. 238.* — Začudismo se o tvojoj mudrosti. *Katar. 220.*

Starodubrovački primjeri: Nu tko se ne vlada kako vojnik pravi, perja se ne nada, da se ńim proslavi, ni verizi zlatoj, da ju nosi počteno. *Vetr. 1, 136.* — Al se nisam tih svata nadala.

Digitized by Google

Bogš. 329. — I nijesam puta vješ proć k tojzi dubravi. *Vetr. 2, 173.* — Š ńima ću se osvetit od zloga krvnika. *Vetr. 2, 465.* — Ne hajem ja toga, kad se od tebe osvetih. *Vetr. 2, 488.* — Ah Ivane milostivi! vrh mene se ne osveti. *Kanav. 570.* — Čudit mi se nije od toga. *Gund. 310.* — Isporedi: Velmi se veselih ovomu dnevi ja. *Menč. 233.*

Novočakavski primjeri: Zami junaka, koga si vesela. *Mikul. 156.* — Naše majke, nas se ne nadajte. *Marj. 195.* — To 'se sluga gleda; ne more spat, leh se okol toga čudi. *Mikul. 59.*

Isporedi: Kada ona vrba sis grozjem urodi, onda mi se, majko, nazad nadijajte. *Jač. 157.* — On se tomu čudi. *Mikul. 40.*

U kajkavštini: Nadjala se je gospona onu noć dimo. *Vaļ. 83.* — Veselil se je nad ovim detetom. *Vaļ. 175.* — Isporedi: Ćemu ću se veseliti jadan? *Jač. str. 312.*

U štokavštini: Devojka se svatovima nada. *V. pj. 1, 66.* — Lud se daru veseli. *V. posl.* - Raduje se kao ozebao suncu. *V. posl.* — Zaisto se Rosi začudiše. *V. pj. 2, 40.* — Čudeći se onome vezu. *V. prip. 123.* — Još mi pretiš, da mi se osvetiš. *Kuhač 1, 198.* -- Svaka majka rada je porodu. *V. posl.* — Vešt je dora boju i mejdanu. *V. pj. 3, 56.*

8. Genetiv s prijedlogom od, rijetko sa, nalazi se u raznim odnošajima u starijoj čakavštini a osobito kod st. dubrovačkih pisaca mjesto prostoga genetiva; na pr.: u staroj čakavštini: Zlato pali srca od ļudi. *Karaḥ. 43.* — I napredak tvoj se gleda, da već nemaš put od raka. *Karaḥ. 59.* — S toga raja prohodi se lašńe u raj od nebesa. *Karaḥ. 367.* — S vojskom svojom vaze kraļestvo od Ilirije. *Dukļ. 5.* — Onde biše mnogo eviļenje od Ugar. *Dukļ. 29.* Jerolim je učiteļ od istine. *Jerol. 230.* — Slavu veću ti doteče neg vladateļ od gradova. *Karaḥ. 350.* — Prijateļ se od svoga prijateļa često spomiña *Jerol. 228.* — Ne htij letit po nebesi, od Faetonta spomeni se. *Karaḥ. 177.* Svedoci imejte biti od dobra glasa *Krk. 283.* -- Vas bih svit obagnal, da mi ni umriti, još'e s bose noge vele dobre voļe. *Marul. 112.* — Nici ti su s ruse kose, mladi ter uzoriti: ini su ti s noge bose da vele govoriti. *Marul. 252.* - Dojdi Niža s noge bose. *Marul. 258.* — Spomeni se, da ti 'e ime od Jezusa Spasiteļa. *Karaḥ. 575.*

Starodubrovački primjeri: Tko srca od ļudi po licu mni poznat. *Menč. 109.* - Moji su dni gori nego li od sužna. *Menč. 113.* U brijeme od zore otvorih očice, caftihu sve gore

Digitized by Google

cvitkom od ružice. *Drž. 421.* — Zač grede put od nas toliko čudna stvar. *Vetr. 2. 199.* — Kada bude čas od smrti meni doć. *Dimitr. 41.* — Mogu li ne ljubit ńe lipos od raja. *M. Drž. 94.* — Bješe se preobrazio u priliku od pastijera. *M. Drž. 416.* — Srčana prijatelja požudu u mjesto od zapovijedi držim. *Gund. 2.* — U moje vrijeme narav ina i nauka bješe od ljudi. *Gund. 142.* — Dva oblaka, u ke upira sunce od lita. *Gund. 445.* — Pod imenom ti od cara da gospodiš. *Gund. 454.* — Ako štedjet blago haju, od lakomijeh stječu ime. *Gund. 482.* — Ah, da mogu krila od ptice — steći. *Dord r. 11.* — (Goru Sionsku) nazva imenom od grada Davidova. *Dord. S. XXIII.* — (Pjesni Davidove) su veliko utješeńe od žalostivijeh, blaženo ufańe od pravednijeh. *Dord. S. XXVIII.* — Knez s Turci šetaše po placi od Samobora. *Bogš. 133.* — I ti (Jezuse) blažen uvijek budi, od svijeh žena i svijeh ljudi ki ćeš biti sahrańenje. *M. Drž. 423.* — Ki je uzrok bio od take nam štete. *Luk. 239.* — Zla žeda od zlata — vrata od slave zatvara. Ni joj ganu srce tada — ljubav od dva braca mlada, hudu miso da ne tijeri. *Gund. 388.* — Istomačeńe od Saltijera Davidova. *Dord. S. XXI.* — Pred očim nejmaju bojazan od boga. *Dord. S. 19.* — Mudrosti početak strah je od boga. *Dord. S. 184.* — Nu se daj spomeni od cvijeta. *Nal. b. 106.* — Isporedi: Spomenuh se starih dana. *Gund. 207.* — Milosrdno ter se od mene cijeć dobrote tve spomeni. *Đord. S. 39.* — Spomenu se od uvjeta *Dord. S 174.* — Od trudnijeh se nas spomeni. *Palm. II., 39.* - Braca ti je napojila mrzle vode zabitlive, da se nigdar od tebe sestre svoje, ne spomene. *Bogš 229* — Koga su tej vile od bistra hladenca dostojna učinile od lovorna venca. *M. Drž. 68.* — Za te je od rana srdačce me puno. *Nal. b. 96.* — I ja sam prem sada od iste tej volje. *Nal. 225.* — Gdi je skržit od zuba. *Vetr. 1, 278.* — Gdi je škripńa od zuba, kršńa od ruka. *Gund. 236.* — A od vila tuj staše s ruganjem velik smijeh. *Vetr. 2, 110.* — Isporedi u štokavštini: Stade praska malijeh pušaka, stade vika dobrijeh junaka. *V. pj. 3. 68.*

9. Ima tamo amo kod dubrovačkih pisaca primjera, gdje genetiv vlastitoga imena s prijedlogom **od**, rjede prost genetiv, kad kad posesivan adjektiv uz generskо ime stoji, mjesto da vlastito ime u istom padežu s generskim imenom stoji, što ponajviše i biva Vidi opeta grad uzmožni od Atene. *Gund. 7* — Pride priko

Digitized by Google

rike od Dunaja. *Gund. 320.* — Gdi bi ńegda grad od Troje. *Gund. 361.* — Iza otoka od Teneda. *Gund. 364.* — Na kraj rijeke od Dunava. *Kanav. 61.* — Oloferne opsjeda grad evrijenski od Betulije. *Đorđ. r. 216.* — Za tijem stolova u gradu od Ebrona. *Đorđ. S. XXII.* — Gora od Siona — bijaše u rukah nevjernih prebivalaca. *Đorđ S. XXIII.* — Prostiraše se tja do rijeke od Eufrata. *Đorđ. S 144.* — Końa svoga obode u tu r'jeku od Dunaja. *Bogš. 41.* — Bojna Rima grad čestiti predobite puke vlada. *Palm. k. 211* — Na slavu se našu gradi grad lijepoga Dubrovnika. *Palm. k. 218.* — Gdi si opaki zli tamniče, ruže grada trojanskoga. *Palm. II., 137.* — Kraļ obra za stan svoj sionsku goru. *Đorđ. S. XXIII.*

Rijetki su primjeri takve porabe posesivnoga adjektiva u starijoj čakavštini: (Ne čuješ, kako je prikrila rodiotski otok čudna moć. *Luc. 270.* — Koju grad ovi Hvar ne poznaje listo, Split i ńegov kotar i trogirsko misto. *Hekt. 55.*

Isto tako u novijoj čakavštini: Pod haimburski varoš jesu dojagmili. *Jač 501.* — Isporedi: Ča se 'e još već stalo va mesti Haimburki. *Jač. 501.* — Šli su z grada Nazareta va svoj gradić betlehemski. *Istr. 6, 32.*

U štokavštini: Otkide se lađa od budimskog grada. *V. pj. 1, 561.*

10. Teško će se u štokavštini naći partitivan genetiv uz prijedloge **po** i **za**, kao što je u ovim novočakavskim primjerima: Nimam konopa, leh gren po škrebuta. *Mikul. 99.* — Hodi opet po rožic. *Mikul. 100.* — Homo po kruha i vina. *Mikul. 139.* — O junače, Kraļeviću Marko! znaš za vode, al za rujno vino? *Maž. 12.*

U kajkavštini: Ja znam vu šumi za meda v jednom drevu. *Vaļ. 275.*

Isporedi u štokavštini ovake primjere: Kad bi god polazila po travu i po vodu. *V. prip. 177.* — U tome dođe jedna gospa po vodu i opazi Stojšu kraj česme. *V. prip. 28.* — Znaš li Marko vode ja mehane? teško me je osvojila zeda. *V. pj 2. 68.* — Zna li koja kakoga lijeka? *V. pj. 2, 12.* — Je da l' znadeš u planini vode? *Bogš. 244.*

11. Genetiv s prijedlogom **od** uz povratne glagole pasivnoga značenja dolazi dosta često kod starih dubrovačkih pisaca (možda i u staroj čakavštini, ali meni za sada ne ima primjera pri ruci jer sam na taj pojav kasno počeo paziti): Sve ti se prije ljeta od

Digitized by Google

vuka poklalo! *Gund. 151.* — Smrt ne gleda ničije lice, jednako se od ńe tlače siromaške kućarice i kraļevske tej polače. *Gund. 233.* — Nu se od cara bjehu silna obļubile većma tada plodne strane, — gdi despot vlada. *Gund. 387.* — Zdravice se u okoli napijahu od mladića. — Rujna vina čaše pune služahu se od junaka. *Gund. 415.* — Dilaver veće prista, i svjet ńegov od svih ču se. *Gund. 498.* — Vrhu glave štit pereni drži se od svijeh. *Gund. 521.* — Približa se — trudno vrime, vrh teškoga da se križa smrtne od mene muke prime. *Palm. k. 2.* — Dni umrli dospijevaju, ke bi drago ćaćku momu, da se od mene s trudom traju. *Palm. k. 2.* — Ńegovo ime cijeća tega — hvaļaše se puka od svega. *Palm. k. 10.* — Došašće tvoga roda od mene se vidjet može. *Palm. k. 92.* — (Valovi) podižu se viši gora, ko da se od ńih vas svijet ždere. *Palm. k. 147.* — I od mene pun uresa lijepijeh vila skup se upazi. *Palm. I., 33.* — Korabļa se mala i kratka viđe od mene. *Palm. II. 65.* — Od nas (se) vidi ovdi svacijeh mnoštvo zviri. *Palm. II. 40.* — Od mene se raj uživa. *Kanav. 160.* — U kratko razgleda se sve ovo od ńih. *Kanav. 346.* — Glasoviti čovjek tako od mene se vidit želi. *Kanav. 411.* — Djela — sva se ponoviše, — ka se od ńega učiniše. *Kanav. 554.* — (Isporedi Daničićevu sintaksu str. 227 na kraju).

XI. Dativ.

1. Za kraći oblik dativa povratnoga zaimena veli Daničić u oblicima srpskoga jezika na strani 28: „Pređe je bilo u trećem pad. i **si**, ali je sada vrlo rijetko, i gdje se još govori, govori se u takim prilikama u kojima se i bez ńega sve kaže što treba, n. p. uzmi si to.“ — I Miklošić u svojoj sintaksi na str. 75. veli: „**Si** neben **sebe** ist sehr selten geworden.“

Taj kraći oblik dativa nalazi se osobito u novijoj čakavštini i u kajkavštini dosta često:

a) kao dativus commodi, u kojem se slučaju u štokavštini upotrebļava oblik sebi. Sudeći po primjerima, koji mi u oči padoše i u starijoj čakavštini u tom značeńu, većinom dolazi duži oblik, na pr.: Razbire piću si i slasti privraća. *Marul. 18.* — Ober' sebi tih jednoga, od svih bo si prošena. *Marul. 251.* — Tebe samo (bože) sebi želi sad duša ma. *Marul. 273.* — Lazara, ki

Digitized by Google

hranu sebi hodeć prosi u pokoja stanu angelski kor nosi. *Marul. 155.* — Pitje slatko, gozbe uļudne prebirajuć sveđer sebi ne gojaše — nego l' trbuh. *Kavań. 20.* — (Aleksandar) probi mora prevelika iščuć sebi svijete nove. *Kavań. 242.* — Van (Isusove vjere) svak za ludu druge vjere sebi obira. *Kavań. 311.* — (Crkvu) odabra Jezus sebi mjesto drage zaručnice. *Kavań. 511.*

I u starodubrovačkom govoru rjeđe dolazi kraći oblik toga dativa nego duži, na pr.: Da si svijemo dva vjenčaca ružice. *Menč.* i *Držć. 507.* — Beru cvitak ružice, ter sebi viju krunice. *Držć. 413.* — Meni se život ckni ter sebi smrt žeļu. *Menč. 100.* — Nigda ga oholas ne stisne u svoj vez, er sebi za zakon u svemu jes stavil — jakos. *Rań. 107.* — Druge uzde ter ne pozna, neg ku sebi sama stavi. *Gund. 143.* — Istok obit, ah, nije trijebi, — za steć ļubav, ka stan sebi srca uzdrži srijed našega. *Đorđ. M. 89.* — Grad ovo je drag višńemu, u kom sebi kraļ od nebi obra uzeti stan presveti. *Đorđ. S. 75.* — Hod' u mjesto, gdje svagdańe sebi obro si počivańe. *Đorđ S. 215.*

Novočakavski primjeri: Bila sam si bila miloga zibrala. *Jač. 117.* — Iskal sam si milu, moga srca radost. *Jač. 148.* — Na pričac projde, milu si najde. *Jač. 197.* — Ti ćeš si zbirati rožicu nada me, a ja ću si zbirat klinčaca nada te. *Jač. 137.* — Kupiću si muke, skuhaću si nuke. *Jač. 3.* — Ništ si ne b' rožica od boga prosila. *Jač. 352.* — Ja si vodim tri put ļepšu ļubu. *Kolo VIII., 68.* — Sidi divče doli, te si vince plete. *Kolo III., 38.* -- Ļubića ću si druga dobaviti. *Istr. 2, 130.* — Krojimo si robu na junačku, sedlajmo si dva najboļa końa. *Istr. 1, 1.*

Kajkavski primjeri: Idi za drugoga, neg si i ne beri goršega od mene. *Kukuļ. 193.* — Jon si jemļe hitru pušku, jon si jemļe svitlu sabļu. *Kukuļ. 208.* — Ov si je postel pod jabuku odnesel i tam je spal. *Vaļ. 31.* -- Rekel je vilam, naj mu tri jabuke ostaviju, i druge naj si pobereju. *Vaļ. 31.* — Rekla mu je, da si naj to peļa dimo. *Vaļ. 32.* — Streli jednoga zajca, zakuri si ogeń, da peče zajca. *Vaļ. 33.* — Ja si vtrgnem fijolicu. *Vaļ. 291.*

Štokavski primjeri: Carev sin -- djevojku pokrsti i vjenča je sebi za ženu. *V. prip. 95.* — Hajde čoveče, da mi ovu tvoju devojku pošļemo u svet, neka sebi sreću traži. *V. prip. 133.* — Neka traži sebi gospodara. *V. pj. 2, 69.* — Da tražimo seb zimovnika. *V. pj. 3. 53.* — Ja ću sebe dobaviti dragu. *V. here. 216.* — Ja sam sebe izabrala draga. *V. here. 122.* — Nego ti načini sebi kuću, pa se ženi. *V. prip. 12.* — Radovan uzme

Digitized by Google

sebi tri zmajeva pera. *Stef. 10.* — Raziđu se braća, te svaki sebi kroz godinu dana kobilu isluži. *Stef 213.* — I on ode sebi po djevojku. *Petr. 1, 252* — Ništa nije mogao da sebe za jelo nađe. *Vrč. 401.* — Pa isprosi on sebi đevojku. *Marj. 131.* — Svaki sebi zimovnika traži. *Stojad. 1, 99.* — Pa on ide sebi po đevojku. *Kras. 115.*

Rijetki su primjeri s kraćim oblikom dativa: Ja si vodim tri put ļepšu ļubu. *Kolo VIII. 68.*

b) Oblik **si**, rjeđe **sebi**, nalazi se kao dativus ethicus. Miklošić u svojoj sintaksi na str. 602 veli: „Der dativ sebê, si zeigt an, dass das subject die handlung für sich unternimmt, der zustand sich nur auf das subject bezieht. Dieser mit dem ethischen dativ zusammenhängende ursprüngliche sinn dieser verbindung ist jedoch meist sehr abgeschwächt. die verben, neben denen dieses sebê. si auftritt, sind sitzen, liegen, stehen, gehen: ferner denken, trauern, und leben, sein.“ — Osim glagola tu navedenih ima još i drugih, uz koje takav dativ stoji.

U starijoj čakavštini nalazi se u tom smislu kraći i duži oblik dativa: Tuj si Marko potrže svitlu sabļu — i udari Andrijaša. *Hekt. 18.* — I moj dil ćeš podati, kneže Marko, našoj majci, za što si ga nigdar veće od mene ne dočeka. *Hekt. 18.* — Meni i mojim blago si bit hoće. *Luc. 217.* — A vam martolosi, krvi se ne napit, ja ne znam, kako si mogu se ustrpit. *Luc. 250.* — Paris taku ženu imil da bi sebi, pustil bi Helenu. *Marul. 39.* — U toj prvo selo ki sviri sad sebi i poje veselo, priličan je tebi. *Marul. 274.*

Starodubrovački primjeri: Ištući hladne vodice nađoh si mlade diklice. *Menč. 113.* — Da bi m' se (sokolom) stvoriti, letnuo si bih visoko, a padnuo si bih nizoko. *Menč.* i *Drž. 511.* — Vajmeh si menije, što ću ja za boga! *Vetr. 2, 239.*

Novočakavski primjeri: Kad si mili surla, vse selo mu gluši. *Jač. 97.* — Mesec i zvizdice lipo mu svitite, kada si moj mili k meni bude išal, da si bude videl pute i stazice. *Jač. 158.* — Jedva sam dočekal sobote večera. da sam si pogledal, ča mi roža dela. Košulu šivala, nujno si spivala. *Jač. 184.* — Lipe snahe i divojke si razgleduj. *Jač. 197.* — Ota moja mila jur je zaručena; gdo si ju zaručil, to si ju i imaj. *Jač. 264.* — Ako mi pak ne ćeš od srca otpriti. to si ti otpiraj, komu ti je drago. *Jač. 291* — Vsa trudna čeļad mirno si počiva. *Jač. 295.* — Dobro vidimo k rožici si pojti. *Jač. 295.* — Vse mile su v tancu, moje ni;

Digitized by Google

poslal sem si po ńu. *Jač. 303.* — I kot jedna golubica tako si tužim rožica. *Jač. 314.* — Moram si vzdihavat kod majke. *Jač. 338.* — Ča sam si nakanil, to sam i učinil. *Jač. 74.* — Jur sam si roži čuda krat mislila. *Jač. 75.* — Tiha godinica, ne načińaj blata, da si budem mogal k rozici pod vrata. *Jač. 96.* — Ih, kad sam si bila kod mile matere, slobodna sam bila. *Jač. 155.* — Ću si pojt pogledat, ča mi mila dela. *Jač. 237.* — A ti mi si dojdi po Jelu sestricu. *Jač. 462.* — Sad si gledam za divojkom. *Jač. 38.* — Sad si ja tužim kot ptica papuga. *Jač. 339.* — Moju si grem ļubi otkupiti, moju si grem sele pohoditi. *Istr. 1. 9.* — Tvoja žena bi hotela, da si nosi lepe svite. *Istr. 2, 81.* — Mi si odmo pooditi Marka. *Istr. 1, 1.*

Kajkavski primjeri: Ja si ga pak pojdem dva krat za lepšega. *Kukuļ. 222.* — Dragi ludi moji, počekajte malo, naj si jaz ophodim ovo mrtvo telo. *Kukuļ. 222.* — Ja si jesem z ńoj poletel 'su hustinu. *Kukuļ. 224.* — Za druge si mara, vse si druge lubi. *Kukuļ. 233.* — Moj si mladi lubi jako trdno spava. *Kukuļ. 236.* — Jaj si meni siroma! *Kukuļ. 220.* — Ja si idem vu goru zelenu. *Kukuļ. 246.* — Ne ču jaz tebe, gizdava divojko, jeli si imaš hudavnoga braca. *Kukuļ. 214.* — Ja si bodem letel vu dolńu zemlicu, — jondi si bom speval jod svete trojice. *Kukuļ. 197.* — Ti idi vu ti grad i tam si prespi. *Vaļ. 195.* — Legel si je i zaspal. *Vaļ. 42.* — Vi si samo pokleknite i molte boga. *Vaļ. 135.* — Nu, kajti več silum pri meni služiti želiš tak si služi. *Vaļ. 197.* — Ov mu je rekel, da slobodno prispi si na slami. *Vaļ. 137.* — Pa si ti opsedlaj svoga vranca końa, pa si jaši dimo svoji stari majki *Vaļ. 301.* — Ne sedaj si kre mene, neg si sedaj od mene. *Vaļ. 306.* — Z večer si pojdem vu vinske gore, tam si bum čekal do bele zorje. *Plohl. 3, 33.* — Gorice si režem, pot me topi: vince si pijem, srce hladim. *Plohl 3, 75.* — Tri si jesu brateci, 'si tri jesu ńojsari. *Plohl 3. 77.* — Ne bežite tri Nemčiči mladi, ovo si je Kraleviče Marko. *Plohl 1, 91.* — Merji mili, merji vu subotu večer ja pak si vumerjem vu nedelu jutro. *Plohl 3, 37.*

U štokavštini vrlo su neobični takvi primjeri: Teško si mene bez tebe! *V. pj. 1, 125.* — Ah, teško si meni mladoj neudatoj. *V. pj. 1, 358.* — Sinoć sam si sam sjedeći mislio. *Kuhač 2, 124.* — Ja si pojdem poiskati dragog. *Kuhač 2, 61.* — A jao si ga meni jađanoj *Bg. 208.*

c) Oblik **si** nalazi se kao posesivan dativ mjesto posesivnoga

Digitized by Google

zaimena **svoj**. Takvih primjera ima već u staroslovenskom jeziku, vidi Miklošićevu sintaksu str. 607.

U starijoj čakavštini ne padoše mi takvi primjeri u oči protiv očekivaña osim kod Kavañina: Deskovići, Mirkovići ne daše si strići vune. *Kavañ. 143.* — U Carigrad stolovahu — sine si izdav, bijuć i slepeć. *Kavañ. 211.* — Vuk promijeña sebi dlake, al mu narav sve ista je. *Kavañ. 291.*

I u starodubrovačkom govoru, čini se, rijetki su takvi primjeri: Uzeh sumńu za krivinu, zgrizoh sebi usne od ijeda. *Gund. 226.* — Isporedi: Suze utirah niz tužan obraz svoj. *Menč. 387.*

Novočakavski primjeri: Ondekar je stara Vlahińica mati, ona mi je lipu dćer si othranila. *Jač. 240.* — Pošal jesam junak svita i orsaga, još si nisam našal dušici pokoja. *Jač. 240.* — Ravno se je zora s danom razlučala, kad sam si milomu dobru noć zazvala. *Jač. 290.* — Stefe, on mi nosi svoje dudice, a Iva črļene si jabučice *Jač. 493.* — Pila 'e baba vino, zapila si 'e krilo. *Jač. 517.* — Ona se je tužna žalila, da si je drušca zgubila. *Istr. 2, 48.* — Misle, misle devet braće, komu će si sele dati. *Istr. 3, 4.* — Violice beru divojče vsaka svomu si dragomu. *Jač. 411.*

Kad kad nalazi se duži oblik dativa u toj porabi: K nebu sirotice ruke zdižu k tebi, ke su jur zgubile oca majku sebi. *Jač. 639.* — Isporedi: Grlica je stugivala, svoga druga žalovala. *Jač. 39.* — Sprogovori mati naša, ter pomiluj dicu svoju. *Jač. 306.* — Idem miloj majki mojoj. *Mať. 85.* — Da te rado vidim, izbij z glave tvoje. *Jač. 194.*

Kajkavski primjeri: Pusti mu život tak dugo, da si more mater videti. *Vaļ. 17.* — On odgovori, da išče si ženu, koja mu odišla. *Vaļ. 105.* — Ja bum išel oca si iskat. *Vaļ. 151.* — Mati imela tri sine. Da najstarešemu bratu, sinu si, purana. *Vaļ. 180.* — Ona je pak odbejžala na grobje i pák počela zvati si mater i prokliňati ju. *Vaļ. 45.* — Sem rožice bral, sem bracu si dal. *Plohl 3, 69* — Samo mi se ne moj ti majki si kazati. *Kuhač 1, 201.* — Aj ne gledi moje pelde, da si strsne srce svoje. *Kukuļ. 189.* — Ne ču te ne ču gizdava divojka! jeli si si braca vumorila. *Kukuļ. 215.*

U štokavštini vrlo su rijetki takvi primjeri: Pa mi tursku vojsku prosjekoše, svoj si vojsci krilo otvoriše. *V. pj. 5, 105.* — Moliću te, pričekaj me malo, dok si dragom košuļu sašijem. *Kuhač 2, 25.*

Digitized by Google

I duži oblik dativa rijedak je u tom značeńu: Mašila se s e b i u ǵepove, izvadi mu trijest maǵarija. *Juk. 523.* — Što ga dajo po tuđini tražiš, kad ga s e b i uz koļeno hraniš? *Juk. 562.* — Isporedi: Ne mogu s v o j e družine nikako da zasitim *V. prip. 74.* — Ondar on zamoli s v o j u ženu. *V. prip. 103.* — Pođe od kuće, da dobavi otkud kruha s v o j o j dječici i ženi. *V. prip. 108.* — Ona ode dvoru bijelome, pa mi kaže milu bratu s v o m e *V. herc. 31.* — Dragi dragoj s v o j o j poručuje. *Rist. 44*

2. Samo u štokavštini našao sam primjere dativa, kojim se označuje mjesto, kamo je što upravļeno, makar ono i ne bilo u pokretu već na miru. Miklošić u svojoj sintaksi veli na str. 579. 3. „Der dativ bezeichnet das ziel der bewegung, im serbischen auch den ort der ruhe. diese function des dat. ist meist auf bestimmte ausdrücke beschränkt. dafur gilt sonst der dat. mit k.“ Na pr.: Brže da si g r a d u V u č i t r n u. *V. pj. 2, 29.* — Kad su bili k r a ļ e v u š a t o r u, reće tade Vukašine kraļe. *V. pj. 2, 34.* — Te pogodi ono jagńe crno, pa g' ispeče d r u m u u planinu. *V. pj. 2, 6.* — Kada budeš v i s u na planinu, pogledaćeš s desna na lijevo. *V. pj. 2, 74.* Sinoć poļu legoh pod čadorom. *V. pj. 2, 89.* — Kad su bili belom manastiru, iziodi stari igumane *V. pj. 3, 45.* — Kad su bili bijelu Lijevnu, ugledaše prokleto Lijevno. *V. pj. 3, 50.* — Kad ja bijah Slivju širokome. *V. pj. 4, 7.* — Kad sam stoja' Gacku prostranome. *V. pj. 4, 8.* — A kad Luko Novom selu bio. *V. pj. 4, 34.* Kad su bili grlu Semoļevu. *V. pj. 4, 42.* — Kad su poļu Tušinskomu bili. *V. pj. 4, 53.* — Počinuše zelenoj livadi. *V. pj. 5, 275.* — Pogubi ga stolnu Carigradu. *V. pj. 5, 430.* — Oni sjede danas Gori crnoj. *V. pj. 5, 5.* — Ti si bio Gacku širokome. *V. pj. 5, 63.* — Zatvori se kamenoj pećini. *V. pj. 5, 138.* — I kad budeš kolu u devojke, staro ļubi u bijele ruke. *V. herc. 14.* — Silan bego — dva draga prosaše, jedno drago Novu bijelome, drugo drago u šeher-Mostaru. *V. herc. 51.* — Ovce čuva Jovo i Jovana po vijaru lugu zelenome. *V. herc 218.* — A kad bili Dravi i lugovim. *Bos. prij. 2, 121.* — Čula jesam, a vidila nisam, amo doli Sińu kamenomu za ńekakva Sińanin-Gavrana. *Juk. 127.* — A kad bili ličkom Mustaj-begu, i ńega je sagledao beže. *Juk. 320.* — Kad (sunce) bilo raju bijelome. *Beg. 23.* — Kad budemo pašinu čadoru, vaļa meni pod čador umići. *Juk. 603.* — Kada biše dolu Zamlaćevu. *Ogl. 191.* — A kad poļu Dragovića bili. *Ogl. 424.* — Da si brže Skadru bijelome. *Petr. 2. 158.* — Da si brže mojoj tankoj kuli. *Petr. 3,*

Digitized by Google

526. — Pak zapadu pomračilo sunce. *Petr. 2, 263.* — Kad su bili dvoru djevojačkom. *Petr. 1, 2.* — Kad su bili b'jelu dvoru Daut-begovu. *Rist. 52.* — Pa kad budeš svodu najnižemu, okreni se s desna na lijevo. *Stojad. 2, 41.* — Isporedi: Pa kad dođe svodu najnižemu, okrete se s desna na lijevo. *Stojad. 2, 41.*

Isporedi s gorńim ovake primjere: Jedan stoji ravnoj Arbaniji, drugi Boki i u Dalmaciji, treći stoji zemļi Kroaciji, a četvrti ravnoj Slavoniji, peti stoji u Srijem bogati, šesti stoji kod zemļe Maģarske. *V. pj. 5, 449.* — A kad bio ka Janočkom banu, po adetu boga nafalio. *Bos. prij. 2, 132.* — Kad budete k carevu divanu, onda dobra odsidni goluba. *Bos. prij. 2, 141.* — Kad je bio prama b'jelom dvoru. *Bos. prij. 2, 166.* — Kad je bio k Seńu b'jelu gradu. *Bogš. 305*

Rjede tako stoji dativ pokazujući vrijeme: Prvom petku a turskome svetku onda će ti odsjecati glavu. *Kolo VIII., 64.* — Kada jutru o zorici bilo. *V. here. 226.* — Je li vama komu dobu sunce? *Srem. 118.*

XII. Akusativ.

1. U čakavštini i kod starodubrovačkih pisaca nalazi se po dosta glagola s akusativom, koji u štokavštini većinom koji drugi padež uza se imaju.

Staročakavski primjeri: Ništar ne maće sumļahu ga. *Jerol. 232.* — Ča gre pristava, toj je više rečeno. *Poļ. §. 132.* — Isporedi: I svakoga osuda gre polovica strani, a druga općini. *Poļ. §. 151.* — Ńegov bližńi ne ima nikoje zlo podleći. *Poļ. §. 169.* — O bože, ki vladaš sve stvari! *Marul. 95.* — Biše devet dužev, ki gospodovahu i obladahu taj puk. *Dukļ. 8.* — Biskup Drago — najprije vlada rodno mjesto. *Karań. 94.* — Gledam antipape, ki su crkvu zlo vladali. *Karań. 458* — Zlobni udes nas gospodi. *Karań. 238.* — Isporedi: Još kad svijetom on gospodi. *Karań. 134.* — Bog vlada zemļom svom. *Marul. 26.* — Koga sad trepi svak, nitkor ga hajat ne ć. *Marul. 18.* — Daniel ditić sudi starce. *Marul. 96.* — Ki no prititi narodu budu mom, ti jih ćeš suditi. *Marul. 63* — Isporedi: Da pravo sude puku. *Dukl. 20.* — Mesopotamiju projde tokoj, ter tu dopri Idumeju. *Marul. 19.* — To rekši zapini usta. *Marul. 22.* Čtuj svetih i boga, i božju strmi rič. *Luc. 262.* — Sveti zla utekoše, a sad se

Digitized by Google

vesele. *Marul. 124.* — Ne ćeš nesklad, hoćeš mire: bježi ženstvo, htij mojstire. *Kavań. 170.* — I sin Šišman pride s mora bježeć strica nevjernoga. *Kavań. 191.* — Mir, počin, uživańe na daleče tebe bižu. *Kavań. 358.* — Odbigoše ju ine dekle, i junaci ostaviše. *Kavań. 236.* — Isporedi: Kako će od ńe odbjegnuti? *Kavań. 369.* — (Juda) pjeneze hlepi veće, neg prodana meštra sreće. *Kavań. 49.* — Sama boga tu klańajuć dovršiše u svetosti. *Kavań 307.* — Idoh klańat tempao sveti. *Kavań. 542.* — Isporedi: Nek sva zemļa klańa tebi. *Kavań. 227.* — Predńi običaj svak uklańa, a novom se samo klańa. *Kavań. 173.* — Što će, da čovjek svijet dobude, — kada dušu škodit bude? *Kavań 389.* — Oni svijeh škodiše na sve strane. *Kavań. 443.* — Uvik ćeš plakati vrime, ko s' izgubil. *Marul. 113.* — Plaču ńega pogrebena, uzdišu ga. *Kavań. 162.* — Gorko cvilih smrt i muke. *Kavań. 304.* — Toj more brodeći s fortunom jadrismo. *Marul. 94.* — Stranput putnik putuje oštru pustoš segaj vika. *Kavań. 3.* — Zabavļate se igrom inom u plavčicah brodeć more. *Kavań. 196.* — Privedite mi onoga, ki je uzrok toke trude *Hekt. 145.*

Starodubrovački primjeri: A za toj, tko je moj, bježi zal običaj. *Menč. 124* — A ne vim jur uteć onoj zlo, ko sliđu. *Menč. 124.* — Uvede človika ter ga pak odbigne *Menč. 135.* — (Irud) zlohitro misleći, da Jezus prisveti ne će moć uteći taj poraz prokleti. *Vetr. I, 311.* — Jere ga mimo toj sva rados odbigne. *Dimitr. 38.* — Kad srce gori, nije kamo tugu uteći. *M. Drž. 145.* — Može bit, ļubi te, nu straha cijeć toga bježi te. *Luk. 14.* — Svak ište s razlogom uteć zlu svoju ćes. *Luk. 216.* — Čemu me bježiš tako? *Dord r. 110.* — Ah, da ikako mogu tužna uteć srca vaj skroveni! *Dord. M. 7.* — Bježeć ļudsku druzbu i poglede — u pustiňi život svede. *Palm. k. 119.* — Ko će klete zvijeri ubjegnuti srģbu plahu. *Palm. I., 29.* — Isporedi: Budući boj dobil, od onijeh bježat hoć, ke si jur pridobil. *Dimitr. 30.* — (Tučeš se) po planini slijedeći onoga, koji od tebe bježi. *M. Drž. 123.* — Dosle mi dva krat jes utekla. *Luk. 30.* — Ne može od bludi uteći ļuvene Pluton bog. *Rań. 15.* — Za ubjegnut gotovoj smrti uze hinit nerazborstvo. *Dord. S. XXI.* — David bježeći ispred sablje sina — vapi pomoć odi zgara. *Dord. S. 47.* — Sreća od dobrijeh bježi a s zlijem leži. *Dan. posl.* — Tko hoće svud biti, nije ga, dje ga ide. *Dan. posl.* — Isporedi: Onu krunu, po

Digitized by Google

razlogu ka za ocem tebi ide. *Gund. 497.* — Nu tolik veće jad ne mogoh odolit, *Menč. 154.* — Isporedi: Ja veće ne mogu ļubavi odolit. *Menč. 166.* — Bog sudi dvaš človječi naraštaj. *Vetr. 1, 106.* — Da sudiš pravedno i mrtve i žive. *Vetr. 1, 291.* — Ki zemļu sudite. *Vetr. 2, 356.* — Pluton bog, ki sudi tej strane pakļene. *Rań. 15.* — Radamant -- sjedi sudeći prihude. *Gund. 101.* — Da nas pravda carska sudi *Gund. 488.* — Ti naš bog, — ki ćeš vas svijet doć suditi. *Palm. k. 159.* — Sudi me, ter ne moj, da mene svijet sudi. *Đorđ. S. 87.* — Isporedi: Nego svitom svim da sudiš. *Čubr. 143.* — Ludu djecu varat i slatkijem ih riječmi laškat. *M. Drž. 411.* — Drži, dao na sva je sreća i božanstvo, koje klańa, *Gund. 330.* — Klańam nebo lica tvoga *Đorđ. r. 24.* — Tad će iskati slavno ime tve klańati. *Đorđ. S. 136.* — Isporedi: Samomu se klańa tebi. *Gund. 315.* — Kraļa, komu sve zemļe klańati imaju. *Palm. k. 79.* — Ti se imaš vrhu svega klańat bogu, stvorcu tvomu. *Palm. k. 136.* — Tebi klańa duša ma se. *Đorđ. r. 150.* — Taj Matiju dođe sreća, da sveta vijeća broj ispuni. *Palm. k. 219.* — Isporedi u štokavštini: Evo su ti gosti došli. *V. pj. 1, 191.* — Š ńim Nikodem mire bijele grada ishodi solimskoga. *Palm. k. 189.* — Prid vojskom prvi turske sile on nasrnu. *Gund. 340.* — Eto me ńegov sad nasrće govor klet. *Đorđ. S. 179.* — Isporedi u štokavštini: Na nejačicu svak nasrće. *V. posl.* — Skokom goru svaki ulazi. *Kanav. 91.* — Perivoj ulļesti ako ju vidimo. *Vetr. 2, 350.* — Isporedi: Er bi svaki sad u peći ulļezao u goruće. *Naļ a. 161.* — Vas saj svit gospodim, svim na što sunce sja. *Menč. 50.* — Eto svit da vladaš, razum tvoj jes dosti. *Menč. 89.* — Tijem mnozi govore, Suliman da sada i kopno i more kraļuje i vlada. *Vetr. 1, 60.* — Kraļa imaš muža ti, Tebane ki vlada. *Luk. 226.* — Razlog žeļe ńegove vladaše. *Rań. 106.* — Prave upravļat sudit krive mi imamo. *Gund. 512.* — (Gospoja) gospodi i vlada život moj i mlados. *Naļ. b. 12.* — Kraļ, — ki sjeverna mjesta vlada i gospodi. *Gund. 316.* — Koja (kuća) cesaruje svijet odavna. *Gund. 316.* — Morska poļa i širine blazi vjetri gospodjahu. *Palm. k. 22.* — Knez, ki Trogir tad vladaše. *Kanav. 504.* — Svijet gospodi vlas ńegova. *Đorđ. S. 37.* — Bože, ki gospodiš sva stvorena. *Đorđ. S. 143.* — Vi gospodo — naše zemļe koji vladate *Bogš. 218.* — Brod

Digitized by Google

ne umiješ vladat, a hoćeš drijevo. *Dan. posl.* — Isporedi: Za č ona toj ne će, koja mnom oblada. *Menč. 309.* — (Vrime) našijemi telesi kraļuje i vlada. *Vetr. 1, 268.* — Smeća huda mnome vlada. *Bobaļ. 222.* — Kćerce, ka će kraļevati trećijem dijelom segaj svita. *Gund. 94.* — Jes, tko ńegda svijetom vlada. *Gund. 234.* — U ropstvu je duša moja ka životu mom gospodi. *Gund. 351.* — Troja, ka je svime ńegda istokom gospodila. *Gund. 362.* — U slobodi sam je sebi gospodio. *Gund. 364.* — Komu sreća gospoditi vrh hrvatskijeh poda strana *Palm. I, 291.* — Rim predobite puke vlada i kraļeva svemu sviti. *Palm. k. 211.* — (Lubav) ńim (čovjekom) gospodi. vlada ńime. *Đorđ. M. 84.* — Saul, koji tada više puka Izraelskoga kraļevaše. *Đord. S. 20.* — Kraļu, koji mnom gospodi. *Đorđ. S. 72.* — Viša 'e tvoja milos svaka od nebesa, kijem kraļuješ. *Đorđ. S. 178.* — Slavite, tko zvijezdam gospodi. *Đorđ. S. 191.* — Srce plemenito i kraļem gospodi. *Dan posl* — Pri slobodi smrt ne haje. *Gund. 412.* — Isporedi u štokavštini: Il ne čuješ, il ne haješ za me. *V. pj. 2, 42.* — Strašne odluke, rąspe hude oni prijete carstvu tvomu. *Gund. 499.* — Smrt nemilu ńima prijete. *Palm. I., 57.* — Kara grješnike prijeteći im vjekovitu pedepsu. *Đorđ. S. 80.* — (Imaju) onijem prijetit jaz pakleni. *Kanav. 210.* — (Zvijezda) nami prijeti zla gotova. *Kanav. 602.* — Isporedi: Od sile se ne strašite, kojom prijeti kraļ hrabreni. *Kanav. 140.* — Tijem suze grozimo s velikom žalosti. *Vetr. 1, 135.* — Razumni s riječi blagom — daždjahu med s besjede. *Gund. 234.* — Ti desnicom tvom hrabrenom, ja ću očima daždjet smrti. *Gund. 419.* — Tko visoko hlepi znańe, tko zlato Indije slidom slidi. *Gund. 135.* — Ne brin' se nijednu stvar. *Vetr. 2, 295.* — Isporedi u štokavštini: Moja majko, ne brini se mnome *V. pj. 1, 741.* — Ne brini se za moje đevojke. *V. pj. 3, 5.* — Za dobit mu rados, ku zaman trudjahu. *Drž. 405.* — Među mačim družiću te verna svuda. *Gund. 339.* — Ter slobodu izgubļenu naricati svak počińe. *Gund. 364.* — Mi zivote naričemo izgubļene. *Kanav. 595.* — Ti, — o putniče, ńe smrt cvili. *Gund. 265.* — Našla se kći, ku plaka izgubļenu. *Kanav. 444.* — Uzdisati ne puštaše ni cviliti on nikoga. *Kanav. 46.* - Uzdisaću ljepos tvoju. *Dord. r. 71.* — Ti, koga

Digitized by Google

naše srce uzdiše. *Đord. S. 99.* — Obje otvaram ruke ujedno tebe uzdišuć, prem k'o s nebi vodu uzdiše poļe žedno. *Đorđ. S. 228.* — U gńiloj svi plavi pučinu brodimo. *Vetr. 1, 107.* — Stante ribe pliskavice, ke plovete sińe more. *Vetr. 1, 12.* — Er je more — sazdano, neka ga svak plavi. *Vetr. 1, 215.* — Ribe, ke more široko plivaju. *M. Drž. 69.* — I ribe će prije letiti, ptice plovat sińe more. *Bobaļ. 220.* — Plavi brodit ne će more. *Bobaļ. 221.* — Nebo ticahu plijući more to. *Luk. 287.* — Oni, ki brode strašne i pogibne dubine sińega mora. *Raň. XI.* — Leandro — more ponoćno ne malo plivaše. *Raň. 16.* — Ti sad čestit brodiš more. *Gund. 45.* — Jezdeć mrazno Podunavje steraše va snijeg posteļu. *Gund. 288.* — Hodeć zemļu. brodeć vodu. da u lasti plovu, hrane sprijed jedeke u povodu. *Gund. 290.* — Put mrzeći tako tjera vaz dan. *Gund. 336.* — Leandro — ńegda plova ove vale. *Gund. 363.* — Skokom svaki goru uzlazi, rijeku pliva, poļa teče. *Kanav. 91.* — Ti nas vodi, i ako ćeš, da se iz nova valovito more brodi. *Palm. I., 16.* — Brodi sińe more s jedrom od mreže. *Dan. posl.* — Tribi je. da bde noćnu tminu. *Gund. 482.*

Novočakavski primjeri: Vsakomu, ča ga gre, ono si mu dala. *Jač. 641.* — Ako 'e od zlih ļudi, neka je bog sudi. *Jač. 74.* — Sudi, bože, sudi proklete jezike. *Jač. 366.* — Jedan drugoga smije. *Jač. 622.* — Od dobivańa Belgrada, koga je jur Turak pedeset let vladal. *Jač. 500.* — Isporedi: Počela nevira svitom vladati. *Mikal. 163.* — Mila me 'e sastala, mene je poznala. *Jač. 69.* — Nek me końic tuži, kad me draga ne će. *Jač. 416* — Druge svoje muže z vsega grla jaučU. *Jač. 497.* — (Divojke su) mene junaka nujno narikale. *Jač. 632.* — Vsi junaki oca ino dicu jaučU. *Jač. 502.* — Vsakor jačku cestu jesam junak hodil. *Jač. 148.* — Sutra ćete daleko putovat: novu cestu po moju nevestu. *Jač. 232.* — Sutra vam je rano pute putovati. *Jač. 261.* — Drugi večer ću projt druge place šetat. *Jač. 287.* — Ter mi počne plavat mutnoga Dunajca. *Jač. 474.* — Kraļeviću Marko črnu goru jaše. *Istr. 2, 28.* — Goru jaše Kraļeviću Marko. *Istr. 1, 69.* — Jijte i pijte, końi brajna moga, za č vam je poć dug put putovati. putovati tri lugi zeleni. *Istr. 2, 100.* — Isporedi: Roža mi je Dunajem plavala *Jač. 448.* — Šećem placum gori doli. *Jač. 316.*

Digitized by Google

Kajkavski primjeri: Onda su — pomagale ńi to, kaj već takove ženske ide. *Vaļ. 81* — To su ove babe, koje sudiju sako dete s kakvum smrtjum prejde iz ovoga sveta. *Vaļ. 76.* — Su mu rekli, da ga budeju zutra vre sudili, kaj za kaštigu bude dobil. *Vaļ. 143.* — Isporedi: Došle su mu sujenice sudit. *Vaļ. 90.* — Vezda veli jena soditi ovomu detetu, s kakvom smrtjom bode iz ovoga sveta prešlo. *Vaļ 85.* — Naj me końič javče, da me luba ne če. *Kukuļ. 235.* — Moja raca blato tanca. *Vaļ. 308.* — Murica, Dravica, gliboka vodica, ne mrem te letati, ne znam te plavati. *Vaļ. 295.*

U štokavštini nalazi se rijetko, po najviše u pjesmama, akusativ uz takve glagole: Mah učini, da bi ga uteko. *Marj. 37.* — Isporedi: Gruji nisu końi utecali, a kamo li jedna ženska glava. *V. pj. 3, 7.* — Odbeže nas Ļutica Bogdane. *V. pj. 2, 76.* — Isporedi: Ne će ona nijednome od nas na nogama odbjeći. *V. prip. 104.* — Al mu Grujo ni bježat ne šćede. *V. pj. 3, 2.* — Ja u kolo a ona iz kola, ja mlidijah, da od mene bježi, ona ide, da mi końa prima. *V. pj. 1, 418.* — Izvadi iz ambara ono, što te ide. *Vrč. 122.* — Nega kao mlađega ide tańi dio. *Vrč. 177.* — Već kako ga jedna čaša dođe, brk uzvije, a čašu salije. *Kras 27.* — Isporedi: Glava glavi i ide. *V. prip. 164.* — Kamen dođe vojvodi Kajici. *V. pj. 2, 81.* — Kad Lazaru sitna kńiga dođe. *V. pj. 2, 37.* — Da ga (car ministra) zetu na voļu, da mu sudi. *V. prip. 254.* — Gospod (će) suditi svim pravednim i grešnim. *V. pj. 1, 210.* — Ko te ļubi, ko li s tobom sudi? *Ban. 95.* — A kakav bi bio starješina, te sudit jednom zemļom ravnom. *V. pj 2, 40.* — Znadeš narod upravļati. *V. pj. 5, 24.* — Sve upravļa Kolušan vojvoda. *Petr. 3, 81.* — On ne znade narod upravļļati. *V. pj. 5, 5.* — Isporedi: Ja s' ne mogu o końu držati, da kamo li vojskom upravļati. *Kras. 70.* — Upravio kao hajduk kućom. *V. posl.* — Te znadoste upraviti blagom. *V. pj. 2, 24.* — I majka nam dvori upravļaše. *V. pj. 2, 100.* — Da upravļaš s malom Gorom Crnom *V. pj. 5, 5.* — Kad je Đorđe Srbijom zavlad'o. *V. pj. 4 24.* — Ko im sudi i ko ś ńima vlada. *V. pj. 5 27.* — On cijelom vojskom komandira. *V. pj. 5, 328.* — Čuvaj ńega od dušmana, sine, dok umjedne sobom okrenuti i sa srpskom zemļom carovati. *Petr. 2, 157.* — Došavši do oca brata okameńena, pozna ih i stade da ih plače. *V. prip. 232.* — Plaće i nariče svoga dragoga. *V. prip. 262.* —

*

Digitized by Google

Isporedi: Ko za svijetom plače, bez očiju ostade. *V. posl.* — Teško onom, ko za kim uzdiše. *V. pj. 1, 486.* — Plava je koña jezdela, zelenu goru hodila. *V pj. 1, 421.* — Drugi mu veli: plivaj vodu Pavle. *Kuhač 3, 126.* Ili put putuje, ili vince pije. *V. pj. 1, 360.* — Isporedi: Ja ne mogu hodit planinama. *V. pj. 2, 99.* — Ode lađa morem plivajući. *V. pj. 1, 729.* — Tri putnika putem putovaše. *V. pj. 1, 585.*

(2.) Mjesto akusativa s prijedlogom *u* nalazi se kad i kad akusativ bez prijedloga, kad se naznačuje vrijeme bez ikakvoga dodatka, u koje (ne za koje) što biva, i kad se naznačuje mjesto, kamo se što primiče. Isporedi Danič. sint. str. 415.

U starijoj čakavštini nađoh samo nekoliko primjera akusativa vremena: Ka je muka u vik zalih, ka li radost vike dobrih. *Marul. 280.* — S tobom radovat se hoće vike *Hekt. 99.* — Bog, ki je — vijek pravedan, u vijek budan. *Kavań. 314.* — S kim će ribe bosti večer vozeć uz kraj *Hekt. 5.* — Ča večer lovismo po moru sviteći, za nestvu dilismo. *Hekt. 49.*

Nepouzdani su ovi primjeri akusativa, kojim se naznačuje mjesto, kamo se što primiče: Por stolne grad svoj Indiju došad ka okolnim jazikom pisati vsim reče. *Alex. 294.* — Aleksandar mnogocine svite obuče se. *Alex. 274.* — Isporedi: Aleksandar sve Macedońane u svite persidske obuče. *Alex. 276.*

Starodubrovački primjeri: U javi i u sni žaliće vik mene. *Menč. 151.* — Gdi nitko ne plače, neg se vik veseli, i vijekom pribiva bez tuge i vaja. *Vetr. 2, 298.* — Hvala ti i slava u vike vik bila. *Vetr. 2, 298.* — Nije satvar na sviti ni biti vik moze. *Dimitr. 3.* — Molba će ovo vik ma biti. *Dord. S. 69.* — Isporedi: Tko nije sada rad, ne će rad biti u vik. *Menč. 79.* — Ne mńah ja do vik, da može bez boja plakati [illegible] človik. *Menč. 98.* — Ne more do vika sčekati zlo veće. *Menč. 123.* — Tuj, gdi se u vijeke nigdare ne umira. *Vetr. 1, 275.* — Ter vijekom do danas — ne očutih slađi glas. *Vetr. 2, 290.* — Kratka ť je tvoja čes, a večer povelneš. *Menč.* i *Drž. 472.* — (Sunce) vrhu nas dan sja, a večer zapada. *Vetr. 1, 111.* — Što jutrom zene i cvijeta, večer vene i opada. *Gund. 241.* — Cvijetak — u jutro zene, a večer opade. *Dord. r. 11.* — Tu ih večer zaćeraše do gorńega grada. *Bogš. 172.* — Večer dođoh u Arapsku zemļu. *Bogš. 251.* — Jutro rano podranile mlade djevojke. *Bogš. 14.* — Pak se bješe usadio dobru koñu sed'ošce. *Bogš. 72.*

Digitized by Google

Novočakavski primjeri: Vik mi je govoril, da će me on vzeti. *Jač. 681.* — Isporedi: Volin neg s drugima u vike živiti. *Istr. 2, 142.* — Ča misliš činit večer, ne čini do jutra; a ča misliš činit jutro, ne čini do večera. *Mikul. 116.* — Nu je bilo videt leh jutro od osme do devete uri. *Mikul. 4.* — Večer povečera i gre spat. *Mikul. 4.* — Poslal. — da te jutro na rakiju zove. *Istr. 1, 33.* — Zame obe nogi i hiti je kraj. *Mikul. 12.* — Isporedi: Tvoje črne oči v kraj od mene mećeš. *Jač. 134.* — Drugi večer ću projt druge place šetat. *Jač. 287.* — Petnajst dan gre školu i već zna više od meštra. *Mikul. 11.* — Kad je ponarasla, pošalu ju školu. *Mikul. 130.* — Homo po rožice Ivanovo polc. *Mikul. 148.* — Poći oću mlada moštir koludrice. *Mikul. 161.* — Vež'te koňe polje bašelovo. *Mikul. 166.* — Kad su prišli Čakovac na polc. *Kukuļ. 170.* — Jadril sam Taliju do Livorne grada, Španu, Ingelteru do Malteških strana. *Istr. 2, 136.* — Stavi šavak na travu zelenu i poteče Jurjevu kamaru. *Kolo III., 41.* — Hodi hodi. lipa Mare, bilu kamaru. *Kolo III., 44.* — Ne znaš, mili, ča si rekal, kad si Šopron školu išal. *Kolo III., 47.*

Kajkavski primjeri: Po krčmah je vek hodila. *Kukuļ. 189.* — Ne mrem se stati gore ja, vile me srce bodejo. *Kukuļ. 217.* — Ako dojdeš črnogoru. ne budi se reskrivala. *Kukuļ. 200.* — Sveti Mijail dušu vagne, vagne duša levi kraj. *Kukuļ 188.* — Ovo jesi sveti Mijail, vagni dušu desni kraj. *Kukuļ. 191.* — Ide doli štalu svojemu koňiću. *Vaļ. 8.* — Vtrgni jednu štroku. pa ju nesi kraļičinu hižu. *Vaļ. 192.* „Kamo kamo, divojčica, z mojim vrancem koňem?“ „„Simo simo, mladi junak, moje nove štale.““ *Plohl 3, 61.* — Svoje belo lice svilne ropce brišem. *Plohl 3, 46.*

U štokavštini našao sam svega tri takva primjera: Ona ode veče po večeri. *V. pj. 2, 5.* — Kad su bili večer po večeri. *Rist. 51.* — Večer sjala sjajna mjesečina. *Beg. 148.*

3. U starijoj čakavštini, kod dubrovačkih pisaca i u štokavštini nalazi se tamo amo uz neke prijedloge (najčešće uz **do**, **od**, **sa**) akusativ mjesto genetiva; a u novijoj čakavštini i u kajkavštini takvih primjera nijesam našao.

Staročakavski primjeri: Do treti dan ima priti k pravdi. *Vinod. 256.* — Ta tužba imej biti do treti dan. *Krk. 282.* — Za tim do malo brzo se spraviše. *Hekt. 47.* — Meu vragovi — stoji i staće do sud svijeta. *Karah. 394.* — do Onu stran.

Digitized by Google

Marul. 55. — S onu stran do vode velike — s ovu stran od Broda. *Razv. istr. 243.* — Vrata t' otvorena biće sa svaku stran. *Marul. 100.* — A s drugu stran prima ńim hoću ja izać. *Luc. 229.* — Hrlo ti s priko svit vrati se, Sabin moj! *Luc. 277.*

Starodubrovački primjeri: Do vik se nadam ovu stvar zabiti. *Menč. 233.* — Ne mńah ja do vik, da može bez boja plakati mlad človik. *Menč. 98.* — Do mal hip rukami zahitri — venčac lip. *Menč. 4.* — Do taj čas ja ne znah najmańi nepokoj. *Naļ. 6, 41.* — Ni ufam — do smrtni do moj dan najmańe milosti. *Naļ. b. 45.* — Čudno čudo što se vijeku do današńi dan ne zgodi *Gund. 448.* — Ne do dugo imaš pasti. *Palm. k. 21.* — Pisma kazahu, ka nitkore — do toj doba znat ne more. *Palm. k. 21.* — Ne do dugo za tim vrijeme — otkri jedan drugom ļubav. *Palm. I., 307.* — Odlučio grad izvratiti do najmańi jedan dio. *Kanav. 178.* — Dvije sluge do to časa oko ńega — stahu. *Kanav. 517.* — Da te hoće do brzo hudom smrti umoriti. *Bogš. 43.* — Gospodska do vrijeme, a bratinska do vijeka. *Dan. posl.* — Od ki čas ime čuh od tvoje mladosti. *Menč. 120.* — Još misli, što si bio, — i od što se s' porodio. *Vetr. 1, 268.* — Od prvi čas vijeka nijesi li ti žena od kosti človjeka po meni stvorena. *Vetr. 2, 211.* — Od oni prvi čas, ki ste se dijelili. *Vetr. 2, 334.* — Od sve, što ulovili, ništa doma nedonijeli. *M. Drž. 280* — Svijes moja i pamet još ne bi bez muke od taj čas. *Dimitr. 97.* — (Milos), koju ti od vik višńi bog pripravi. *Dimitr. 97.* — Od ono, što pravi. meni bi treti dil dosta bil. *Naļ. a. 192.* — (Nesrećan bih) od oni prvi dan, u ki se porodih. *Naļ. b. 5.* — A od taj hip i čas — nijesam imao pokoja. *Naļ. b. 41.* — S večer ter do svijeta (tuge) srce m' ne ohode. *Menč.* i *Drž. 497.* — I po tebi (gori) sa sve strane — grane suhe obisle. *Vetr. 1, 253.* — Priz voļu ter tako s tle vazam sviraocu. *Vetr. 2, 127.* — Da budem dvignuti s tle zlatu jabuku. *Vetr. 2, 131.* — S večer me stiže san pod jelom zelenom. *Vetr. 2, 289.* — Sveđ ugible sa sve strane svijem zelene grane. *Gund. 78.* — Koji (ures) sad sa svu moć vrhu sve ja želim. *Naļ. b. 48.* — Viđe nakon dan četvrti — mlaca oteta blijedoj smrti. *Palm. k. 53.*

U novijoj čakavštini našao sam samo ovaj jedan primjer: Al ti imaš srca dva, a ja nimam nijednoga; znami ga ti s prsa svoja. *Istr. 2, 48.*

Digitized by Google

Ni u kajkavštini nijesam našao više nego ovaj jedan primjer: Do ti čas došel je ov zidar. *Vaj. 102.*

Štokavski primjeri: Goji ga (cvijeće), sele, do treći dan. *V. pj. 1, 39.* — Biće vama šugav jarac do veče. *V. pj. 1, 249.* — Sad na tebi zelena dolama, do dan do dva zelena travica. *V. pj. 1, 618.* — Ja bi svašto, majko, raskinuo do prokleto drndarsko tetivo. *V. pj. 2, 8.* — Od dan do dan za nedjelu dana. *V. pj. 3, 12.* — Isporedi: Od dne do dne tri pune nedjelje. *Juk. 112.* — Do malo srete opet drugu babu. *V. prip. 93.* — Kuku nama jutros i do vijek. *Vrč. 45.* — Do sat noći sitnu knigu piše, od sat noći pod biserom diše. *Petr. 1. 150.* — Barjaka ostavit ne ćemo do kap krvi i na'ega vijeka. *Kras. 101.* — Od ino se caru ne mogaše. *V. pj. 3, 16.* Te su od ono doba gospodski živeli. *V. prip. 64.* (Vidi Daničićevu sintaksu str. 219(*). — Od jedan put otvore se vrata. *Tord. b. 58.* — Oda strah je Mujo umirao. *Juk. 406.* - On je bio s onu stranu vode, ja sam bila s ove strane. *V. herc. 145.* (Vidi Daničićevu sint. str. 415. 4). — Prosci curu prose sa sve strane. *Juk. 236.* - Progovara lijepa djevojka s desnu stranu prstenskom djeveru. *Petr. 1, 161.* — Svečer kaže: uzeću te draga. *Kuhač 2, 254.* — Strag za sedlo dobro prihvatio *Marj. 2.* - Rad' što, dragi, kaza majci? *V. herc. 259.* - To će se preko noć svršiti. *Stef. 117.* (Vidi Daničićevu sint. str. 283). U ńu su ti svaka dobra koja s' mogu nać: u ńu ti je b'jelo lice, ka' cv'jet proćetan; u ńu su ti crne oči sokolova čina. *V. pj. 1, 72.* — Isporedi: Kako li je lice u junaka! *V. pj. 2, 40.* - U moga su draga oči plave. *V. pj. 1 426.*

4. Akusativ se mjesto lokativa nalazi često u starijoj čakavštini i kod starodubrovačkih pisaca uz prijedloge **na, po, u** a u štokavštini na jugu (osobito u Crnoj gori) po najviše uz prijedloge **na** i **u**, dočim je rijedak taj pojav po ostalijem krajevima, gdje se štokavski govori, isto tako u novijoj čakavštini i u kajkavštini. Va vsaki grad vinodolski, v ki on gre, imaju mu dati obed. *Vinod. 68* — Ako po prvu tadbu ali po drugu tat ne bi imel čim platit, imej mu se usêći jedan ud. *Krk. 283.* Pravo duh sveti po usta Davidova reče. *Jerol. 227.* — Vazda kada budeš misliti k raju, ne ćeš biti u pustinju. *Jerol. 229.* — Aleksandar od velika znoja v jezero pohladiti se hotiše. *Alex 257.* — Naši muži prebivaju na onu stranu te rike. *Alex. 297.* — Tondal sada angele — ugleda na oni kraj prid sobom. *Tond.*

Digitized by Google

113. — Dunat bio uhićen u vojsku i postavljen u uzu *Tond. 116.* — Vidi kralja do pasa u ogań steći. *Tond. 116.* — Mnogo suproć krstjanom čińaše, tako ki u primorske, kako ki u zagorske strane bihu. *Dukl. 10.* — Solin — po nemilostive Gote biše požgan *Dukl. 17* · U to vrime biše u kraljestvo ugarsko kralj imenom Atela. *Dukl. 22.* — Zapovidi po sve kraljestvo svoje, da bude skupščina. *Dukl. 33.* — Olofernes podsede Betuliju; bi u grad zaja. *Marul. 6.* — U tempal se poklonivši s veseljem se vrnu. *Marul. 6.* — Ki će s tobom smiti rvat se na polje? *Marul. 11.* — A sam pogledaš po vojsku siroko. *Marul. 13.* — Koni mašćeni po rep i po grivi. *Marul. 14.* — Skrušenjem molimo, da po ńega volu lahkost očutimo. *Marul. 33.* — Abram u trudih stav i u skrbost mnogu kripak bi kako lav u služenje bogu. *Marul. 34.* — Svetosti tve slave znane po svit vas. *Marul. 35.* — Postilja je bila na sridu komori. *Marul. 50.* — Po običaj svoj izidoše na dvor. *Marul. 51.* — Poganski blud pusti, u ki pri ziviše. *Marul. 55.* — Da se sva lita — će pronose dike po mora, po rike, po zemle okol vas. *Marul 61.* — Prijam jih u naglost stražane idoše. *Marul. 52.* — Jiše manu po pustinju hode. *Marul. 75.* — Otajna iskati po znamenja nika — griha je velika. *Marul. 134.* — Bog zla toga po te oslobodi jur puka toga. *Marul. 35.* — Po voću se sudi, kakova su stabla, i kih je tko ćudi, po dila dobra i zla *Marul. 135.* — Budi hvaljen jedini bog na zemli, na more, na nebo, po vas svit. *Marul. 449.* — Ta slatki kip tvoj na križ će visiti. *Marul. 177.* — Evo sam golobrad u najlipju mladost. *Marul. 151.* — Gospoju videće s crnim ruhom na se. *Marul. 173.* — Isus hodi učeć po zemju židijsku, po grade, po sela. *Marul. 204.* — Misli, da se ne gre u pokoj, ner po trudu, pečal i znoj. *Marul. 266.* — (Mudri) su hvaljeni po svit mnoga lita *Hekt. 4.* — Tako t' učinismo u sunce najvruće. *Hekt. 24.* — Jazik je toj, — ki po običaj svoj govori. *Hekt. 29.* — Psovku reče lažuć po nauk svoj. *Hekt. 43.* — Blagoslovište po redski običaj *Hekt. 4.* — Koji nas svih brani u potribe naše. *Hekt. 3.* — Starost poznaje po mnoga zlamenja. *Hekt. 68.* — Kristjani smo po Lovrincu, ki je sada u tamnicu. *Hekt. 153.* — U Betlem se rodi, u gradu primalu, takoj bi mu godi, u jaslah i u štalu. *Marul. 198.* — Pridaše vrućine, kako koňu živu, kad teče po ńivu. *Marul. 25.* — Dvorim u tvoj dvor. *Luc. 203.* — Brige nisu mu na pamet. *Luc. 266.* · Jove je u moj rod s Elektrom. *Luc. 190.* — Ako li na saj svit draže se što ima.

Digitized by Google

Luc. 204. — Ter mirno u slobod počivaš bez straha. *Luc. 267.* — Ne stojim u linost. *Luc. 268.* — Danke da provodiš mjesta u zgodna. *Karań. 13.* — I u poganska pisma smina nam je izgleda čudo dosti. *Karań. 27* — U perivoj što su cvijeti, koji u večer opadaju? *Karań. 28.* — Svuču kožu postaranu, ku od zmaja nosim na se. *Karań. 67.* — Sa mnom u Spļet zajedno bišc. *Karań. 98.* —Er junački ne bi vrijedan s ńim se pobit na prav mejdan. *Kar. 123.* Jove ļubi i na nebo svoju Kandiju. *Kor. 163.* — (Pleurat) Dalmaciju — uživa u mir i u rat. *Karań. 243.*

Starodubrovački primjeri: Ne bih se sit ove nagledal radosti, po vas svit ka slove. *Menč. 67.* — Pjesni t' se tuj poju, veće ner u Grecji Eleni cjeć Troje i u Rim Lukrecji. *Menč. 87.* — Za č u san i javi ne daš mi pokoja? *Menč. 101.* — Vidim se u tvoj kril jedan dan u družbu. *Menč. 101.* — Ter mi si na misal dan i noć sunačce. *Menč. 120.* — Kakono taj zmija, ka cvili u procip. *Menč. 126.* — Me srdačce stapļa se kako led na gorko sunačce. *Menč. 158.* — Od lovaca, koje kažu bez broja po sve strane. *Menč. 205.* — Ar sve ja što želim, u moju vlas je sad. *Menč. 221.* — Ar ke su sve bile na saj svit mudrosti. *Drž. 347.* — Ter cvili i tuži u suze krvave. *Vetr. 1, 54.* — U ovuj nevoļu pomoz'te vi meni. *Vetr. 1, 266.* — Za č da ju svi slave spjevaoci na saj svit. *Nal. b. 4.* — Ter se u ń varaju i mlad i star. *M. Drž. 129.* — Gdje reče, da ćemo nać Mara? — Na voštariju od zvona. *M. Drž. 295.* — Ptice svudje po sve strane imaju ložnice. *M. Drž. 121.* — U toli plam velik čuju se goriti. *Rań. 8.* — I kako ćes tvoja sunce jes na svit taj, tač i vil jes moja sunce pak na svit saj. *Rań. 52.* — Vaze te smrt prika. jaoh, u cvit mladih dni. *Zlat. 98.* — Cvjeta cvijeće po sve kraje. *Gund. 133.* — Uzmi po sve strane okolo ih razgledati *Dord. r. 120.* — Po iste ruke Doegove posječe osamdeset i pet posvećenika. *Dord. S. XXI.* — Previšńi mu po usta Natana proroka odgovori. *Dord. S XXIV.* — Napravom se tvom prostrana zemļa gizda po sve kraje *Dord. S. 106.* — (Puk izabrani) primi od ńega po ruke Mojzesove zakon upisani. *Dord. S. 111.* Kunem vam se po mu istinu. *Dord. S. 115.* — (David) po usta oca nebeskoga izgovara mogućstvo — Isukrsta. *Dord. S. 182.* — Na obraz joj krv umira. *Palm. k. 105.* — Obraća se po sve pute, je da ńega oslobodi. *Palm. k. 159.* — On zahvali veseo ńimi na viteško obećańe. *Palm. II., 120.* — Svi ti oni počinuše na te mekahne posteļe. *Bogš. 26.* — Fala tebi, gospođo, na peharu i na vinu, ma ti ništa ne fala

Digitized by Google

na liepu Maru bratinicu. *Bogš. 36.* — Tere me ćeš ostaviti u Kosovo ravno polje. *Bogš. 52.* — (Vila) na glavu ti nosaše zelen vijenac od masline, u ruke ti pomu nosi. *Bogš. 78.* — Jauče po sve kraje i sve strane. *Bogš. 79.* - U skriňu ćeš ti naći sestre tvoje zlatnu čašu. *Bogš. 34.*

Novočakavski primjeri vrlo su rijetki: A ja ti zahvalim na takovu ļubav. *Jač. 285.* - Ļubi ti je s tobom na koňiku, sele ti je uza te na koňa. *Istr. 1, 10.* — Na tvoj dvor je zelen bor. *Istr. 3, 17.* — Ner me je majka u goru umila. *Istr. 2, 63.*

Kajkavski primjeri također su vrlo rijetki: Šatani su pristupili i na levu stran ostali. *Kukuļ. 188.* — Ńegvo ruso telo vu Dunaj se vtapla. *Vaļ. 296.* — 'Nemu pokoj dala, vtičku i slavičku, mladomu junaku vu polje široko. *Vaļ. 297.* — Kratke su gače v Klenovnik. *Plohl 3, 48.* — Spi spi, čerka ma, na svojega oca kolena. *Plohl 3, 57.*

Štokavski primjeri: Ja sam bio u zemļu prokletu. *V. pj. 2, 2.* — Dokle puče kami u lugove *V. pj. 2, 2.* — Sa svijem se svijet utamani do u Sr'jemu, u to mjesto župno. *V. pj. 2, 2.* — Imaš danas punu kulu blaga, u podrume troļetnoga vina. *V. pj. 2, 89.* — Jesi l' bio u čaršiju? *V. herc. 275.* — Na Muja je sedamnaest rana, na Aliju — dvadest i četiri. *V. herc. 294.* — Kad su bili na polje široko *Bos. prij. 2, 130.* — Kad su bili na polje glamačko *Kras. 7.* — Čija j' ono dika, te je na ńu diba? *V. herc. 259.* — Izgorje ti u vatru pogača. *V. herc. 188.* — Čekajte me vodi na obalu. *Ogl. 500.* — U zlu ste se mjestu udesili, u tijesne gore kamenite. *V. pj. 5, 1.* — Da on čeka mušir-Omerpašu u Zagarač, selu krvavome. *V. pj. 5, 215.* — U svoju je kulu počinuo. *V. pj. 5, 8.* Kńiga će me u Rusiju naći. *V. pj. 5. 29.* — U kńigu ga milo pozdravio. *V. pj. 5, 70.* — Pred ńega je bliže izlazila sa slugama u kočije zlatne. *Petr. 2, 123* — I on kńigu na koļeno piše. *Petr. 2, 236.* — Kada bio na gradsku kapiju. *Petr. 2, 337.* — Kad bijahu na Kaldak planinu. *Petr. 3, 12.* — Kad su bili u goru zelenu. *Petr. 2, 113.* — Kad su bili na Golub planinu, na poļanu pod krivu omaru, onde dobre koňe razjahaše. *Petr. 2, 244.* — Kad ti budeš u Bosnu ponosnu, uvrati se sine u Saraj'vo *Petr. 2, 429.* Prosu se biser po perja. *V. pj. 1, 68.* — Pa đogata po avliju tuče. *V. pj. 5, 102.* — Pri ńu sjedi Stankovica vazda vesela. *V. pj. 1, 241.* — To mu fala i danas i vazda na ńegovo dobro prijateļstvo. *V. pj. 5, 215.*

Digitized by Google

— Isporedi: Vala tebi na tvojoj zdravici. *V. pj. 2, 50.* — Devojka im lepo zafalila na ljubavi i na prijateljstvu. *V. pj. 2, 7.*

5. Akusativ mjesto instrumentala uz prijedloge **među, nad, pod, pred, sa. za** nalazi se kad kad u starijoj čakavštini, kod starodubrovačkih pisaca i na jugu u štokavštini; po ostalim krajevima štokavskim i u novijoj čakavštini rijetki su takvi primjeri. a u kajkavštini ih ne ima.

Staročakavski primjeri: Ka sva hote biti kako no prah prid lice vitra. *Katar. 219.* — Meu ine zakone poličke jest zakon, koji govori od sužań. *Pol. §. 174.* — Skrovišće imiše gori pod slimena. *Marul. 32.* — Takov tada zakon biše meu Sarmate. *Marul. 60.* — Pod mu si oblast sad. *Marul. 256.* — Noču pod prozor pisance pojahu. *Luc. 240.* — Tuj meu razlike mnoge stvari ine — ugledah, gdi gori jabuka svitlinom. *Luc. 216.* — Čin', da ne zabudu prisvetu ovu noć, do kolu živ budu, slaviti sa svu moć. *Luc. 278.* — Za to se čuvati ima toj. — neka moć tih stvari sa svu ńih tašćinu dušu ne privari *Hekt. 68.* — Papalići negda biše prvi našu meu gospodu. *Kavań. 101.* — Cvate — jakno liljan meju drače. *Kavań. 136.* — Tu ga dugo meju druge sužńe drža u veruge. *Kavań. 252.* — Razlikost stoji mnoga meju stvorcem i meu stvore. *Kavań. 478.*

Starodubrovački primjeri: Angelski gdi poje ova vil gizdava, među sve gospoje sunce jes i slava. *Menč. 91.* — Za ljuven razgovor stojah ja u sjeni pod jedan lip javor na travi zeleni. *Menč. 123.* — Rada li s' prid boga dat za me odgovor. *Menč. 145.* — Rad bih, da pišem po bijelom mramoru, za koga uzdišem. *Menč. 147.* — (Nisam drugo rad), ner da bi ljuveni na sviti sudac sad, da prida ń za mal čas želno se potužu. *Menč. 160.* — Potekoh sveću moć ner jelin iz uze. *Menč. 252.* — Ne mogah časa oć, da nisam prid ńe dvor. *Menč. 311.* — Tuj trudna počivah pod dubje zeleno. *Drž. 405.* — (Drago mi je) stojati pod tvu vlas. *Drž. 427.* — Evo ki se bolim i vehnem za tebe. *Menč.* i *Drž. 460.* — (Volu smrt) nego se tužiti prid svake gospođe. *Menč.* i *Drž. 484.* — Meju jad ostali kraljevu polaču najveće požali. *Vetr. 1, 54.* — I tuj ću plakati prid slavnu vlas tvoju. *Vetr. 1, 278.* — Još paun gizdavi meju stvor ostali perjem se sam slavi. *Vetr. 1, 38.* — Taj cvijet rumeni u prahu sad stoji pod kamen studeni. *Vetr. 2, 28.* — Pod ovi svi uvjet na svijet smo jur prišli. *Dimitr. 21.* — Služim sa svu moć i sa svom krjeposti. *Naš. b. 18.* — Za toj

Digitized by Google

te molim ja sa svu moć i krjepos. *Nal. b. 39.* — Tvoj sluga da pođe, ki za te uzdiše. *Nal. b. 46.* — A ti se si pod ńeku dobru zvijezdu rodio. *M. Drž. 282.* — Nijesmo li vidjeli anđeli gdi stoje, deri tja nad oblak ljuveno gdi poju. *M. Drž. 427.* — Leži na travi meu dvije živine. *M. Drž. 447.* — Ćijeć naše zle sreće, pod ku se rodismo. *Luk. 213.* — Krotka stada pod sviroku pastijer pase. *Gund. 399.* — A pod sunce mraz ledeni rastapla se. *Palm. k. 206.* — Među ostale grade obilne u tvrdoj smo bili Troji. *Palm. L. 146.* — Toli ga razgńevaše, da ih prokle prid boga. *Ban. 12.* — Handare za pas nose. *Kanav. 612.* — Sjediš na visini među sluge božje izbrane. *Kanav. 612.*

Novočakavski primjeri: Zrasla mi je murvica pred lipi Ankin dvor. *Mikul. 146.* — Vrata razbila Zadru nad more. *Istr. 2, 32.* — Oni su se med se posvadili. *Istr. 2, 74.* — Junak joj je sedio nad zglavje. *Istr. 2, 110.* — Tri vile tancaju nad mrzal studenac. *Istr. 4, 9.* — Vrbniče nad more, visoka planino! *Istr. 2, 81.* — (Jančić) mi je daleko pod one gore visoke. *Istr. 6, 43.*

Štokavski primjeri: Al mu sjedi pred pećinu majka. *V. pj. 2, 8.* — Roksandra je pred bijelu crkvu. *V. pj. 2, 27.* — Među se se hoće da pomore. *V. pj. 2, 34.* — Živo mu je srce zaigralo, a za pojas svijetlo oružje. *V. pj. 3, 23.* — Kad je bio pod Udbinu grada. *V. pj. 3, 54.* — Kad je bila pred bijele dvore. *V. herc. 41.* — Čekaću te pod žutu naranču. *V. herc. 79.* — Pred dvore joj divno kolo igra. *V. herc. 154.* — Danas nema nada me junaka. *V. pj. 3, 35.* — Nema krvnika nad poturčeńaka. *V. posl.* — Isporedi: Ta od Šarca boljeg koña nema, nit nada mnom boljega junaka. *V. 2, 74.* — Da si cvijet nad cvjetov'ma. *V. pj. 1, 321.* — U zlu ste se mjestu udesili — među dvije velike haždaje. *V. pj. 5, 1.* — Među se je vojska govorila. *Petr. 2, 518.* — Kad bijaše pod Stambula grada. *Petr. 2, 518.* — Kada biše na Golub planinu, na poljanu pod krivu omaru. *Petr. 2, 244.* — Kad je bio pred mermer-avliju. *Juk. 92.* — I dade mu sablju okovanu, što siječe pod oklop junake, pod oklopom i pod pancijerom. *Petr. 2, 502.* — Su čim li si lice umivala? Su što li si mlada otirala? *V. pj. 1, 112.* — U ruke joj od zlata šibika, su što šiba po rukam đevojke. *V. pj. 1, 539.* — Su ńegove sive sokolove. *V. pj. 4, 8*

6. Samo u štokavštini (u pjesmama) dolaze uz glagol činiti dva akusativa, od kojih je jedan vanjski a drugi nutarnji objekat

Digitized by Google

izražen kakvom turskom riječju, n. p.: Da idemo na Crvene st'jene sehir činit (= razgledati) kamene Kotare. *V. pj. 3, 24.* — Krajinu ćeš sehir učiniti. *Juk. 347.* — I on dođe bijelu Zvorniku, vas je Zbornik tembiļ učinio *Bos. prij. 1, 39.* — Pa će tebe surgun učiniti. *Bos. prij. 2, 106.* — Bog ubio našega vezira! čini surgun Turke na kaure. *Juk. 502.* — Izmet čini prebila dorata. *Juk. 256.* — Doveli mu lijepu djevojku i tu mu je nićah učinili. *Juk. 379.* — Ja ga suhal ne bih učinio, na mah bi mu ja odsjek'o glavu. *Juk. 498.* — Timar čini doru końa svoga. *Marj. 72.*

XIII. Lokativ.

1. Lokativ bez prijedloga nalazi se kad kad u starijoj čakavštini i kod dubrovačkih pisaca, češće u novijoj čakavštini i u kajkavštini, gdje u štokavštini ima većinom isti padež s kojim prijedlogom.

Staročakavski primjeri: Tebi — kako človiku naučenu i mudru, i visokomu cesarastva stanju položenomu, tanko i kńižno govorila jesam. *Katar. 219.* — Prominila je lice kako no voća stabla premaliti. *Marul. 3.* — Bogat ne napoji vijeku žedna. *Karań. 9.* — Ne ćeš vijeku rani lika iznać. *Karań. 510.* — Isporedi: Ja se ne nadam imena u viku s ovoga, čto skladam, ni slavu steć niku. *Luc. 366.* — Tko rani oružjem človika, života ne shrani prid mačem do vika. *Marul. 184.*

Starodubrovački primjeri: Za č u san i javi ne daš mi pokoja? *Menč. 101.* — Ter mi je trudno već, gdi javi zlo viđu. *Menč. 124.* — Ne može svijes moja ni javi ni speći prijati pokoja. *Vetr. 2, 3.* — Isporedi: U javi i u sni žaliće vik mene. *Menč. 151.* — U sni i u javi — mrazan ńeki strah boravi. *Gund. 29.* — Štokavski: Ne može, da veruje, da li je to sve na javi. *Stef. 118.* — Er će tu bit svada, ka viku bila ni. *Nal. a. 218.* — Moli mi tuj vilu, da meni prije da rukom smrt nemilu, nego li da viku mu ļubav otkrije. *Nal. b. 15.* — Gdi i malahan vjetrić viku s krajem vale svađa i smeta. *Gund. 18.* — O ti, ki bi viku općen glasnik zemļe i nebi *Gund. 67.* — Uzvisićeš mene i viku ugrabit me zlu čoviku. *Đord. S. 28.* — Isporedi: Zavidil ja ne bih u viku nijednom — človiku. *Rań. 116.* — Ter crnoj kad zemļi budeš me viditi, znam, da ćeš za žalos u sebi tuj riti. *Rań. 127.* — Jer ne ću nigdar bit žalostan ni tužan,

Digitized by Google

neg t i c u veselit s velikom radosti. *Menč.* i *Drž. 488.* — Kamo li pritužan moj život zavodim, n e s r e ć i ki je sužan. *Vetr. 2, 196.* — Svaki duh na sviti da može u sjenci toj hladom se štititi t o p l i n i sunčanoj. *Vetr. 2, 287.*

Novočakavski primjeri: Opre se k r a j u kamara i va ńoj stol načińen. *Mikul. 2* — S e d m o m u l e t u već na kraju dojdu blizu sela, kade mu j' žena imela kuću. *Mikul. 65.* — I v a n o v e m p o ļ u sake vrsti rožic. *Mikul. 148.* — Pa ga siče na dvoje, na troje, pa ga viša z e l e n o j j e l i c i. *Istr. 1, 67.* — Isporedi: Rasikla ga na dvoje, na troje, razvišala p o z e l e n o j j e l i. *Istr. 1, 68.* — Spravļaj, Mare, ruho, svatja ti su d v o r u. *Istr. 2, 5.* — Pridoh pod Vrbnik grad, p r o t u l e t i biše. *Istr 2, 58.* — Grgo mi se na vojnicu spravja, nikogare g r a d u ne ostavja. *Istr. 2, 90.* — Vam je poć — putovati tri lugi zeleni: p r v e m l u g e jedna jabučica, d r u g e m l u g e jedna mendulica. t r e t j e m l u g e ļuba Ivanova. *Istr. 2, 100.* — Aš to imam tri luge pasati: p r v i n l u g u ni trave zelene, d r u g i n l u g u ni hladne vodice, t r e t i n l u g u draga ļuba moja. *Kolo III., 40.* — Noćas sam s e l i bil kod moje rožice. *Kolo III., 47.* — Otkud mani roža bi, da moja juba g r a d u ni. *Istr. 2, 122.* — Jagoda je s e d m o m l e t i bila. *Istr. 2, 124.* — Brat mi je umrl od glada, j u t r e ću i ja. *Istr. 4, 19.*

Kajkavski primjeri: Sadila sem rožmarin s k r o m n e m m e s t u pod goruj *Kukuļ. 210.* — Mladenec ves s t r a h u izišel je iz hiže. *Vaļ. 24.* — Gospoda s t r a h u, da ne bi Marko došel, nisu dala van pismo. *Vaļ. 74.* — Da bi one tri kotle cekinov, koji su tam s r e d i vrta, van iskopali. *Vaļ 166.* — S r e d i mi sedi ženik z nevestom. *Plohl 3, 89.* — Hodil je celi den k o l i morja. *Vaļ. 192.* — Ja se v i n u hmivlem. *Plohl 3, 46.* — Isporedi: Vsako jutro rano v o v i n i se vmivam. *Kukuļ. 204.* — Drugu (devojku) rani v i n s k i g o r i. *Plohl 3, 67.* — Ne je prala v o d i c e, neg je ju prala v sozicaj. *Plohl 2, 83.*

2. Lokativ s prijedlozima **na, u** (rjeđe s drugima) nalazi se mjesto akusativa gdje češće gdje rjeđe u starijoj čakavštini, kod starodubrovačkih pisaca i na jugu u štokavštini.

Staročakavski primjeri: I koko mogoše, u g r a d u snesoše žita za potribu. *Marul. 19.* — Tako bog ni pušćal, Akior da zgine, u n e v o ļ a h upal za cića istine. *Marul. 25.* — Na konac n e s r i ć i spast će u s v a k o j. *Marul. 48.* — Urehu ufanja vazmi još n a s e b i. *Marul. 99.* — N a z e m ļ i padaše ptica sa visine.

Digitized by Google

Marul. 15. — Ka sam ja, — da ne ću na pospiš pojt u toj komori? *Marul. 46.* — Pojte gori na gradu s ńim. *Marul. 54.* — Sve naše želinje u tebi stavimo *Marul. 103.* — U bašćini mojoj ne dadu mi priti. *Marul. 151.* — Ufanje sve moje postaviv u bogu. *Marul. 278.* — Kad te pečal stavi u nikoj nezgodi, a ti se zabavi deletom kim godi. *Marul. 139.* — Poslaše dva arhibiskupa, jednoga u grad Solin, — a drugoga arhibiskupa poslaše u Duklii. *Dukl. 17.* — Vrhu leda — na zavodnom prvom vrhu pridoh, u kom plemenita ļudstva stoje. *Kavań. 467.*

Starodubrovački primjeri: Je da je u raju s andeli uzišla? *Drž. 396.* — I nožem će sve poklati, a od noža što ostane, u ropstvu će podavati i u sužanstvu po sve strane. *Vetr. 1, 321.* — I kada na domu budemo zdravo prit. *Vetr. 2, 333.* — Ona ńemu na temu gizdava odgovorila. *Bogš. 13.* — Kad je doš'o hrabre Marko u slavnome u Carigradu. *Bogš. 21.* — Er ću doći ja Stjepan u tebe na večeri. *Bogš. 26.* — Na tomu mu ne bješe Jerina odgovorila *Bogš. 36.* — Činila ga staviti u toj studeno'j tamnici. *Bogš. 36.* — U ńoj (tamnici) ti me stavila Jerina Đurđa despeta, i u ńu ti me mori gladińom i žedińom. *Bogš. 37.* — Paka ga je uvela u kamari Sekulovoj. *Bogš. 56.* — Tere š ńima odbjegla u Ohridu bijelomu. *Bogš. 56.* — Kńigu piše Kuvelić Ivane, — pak je šaļe u mjestu Perastu. *Bogš. 199.* — Čaša mu je na zemļi panula. *Bogš. 200.*

U novijoj čakavštini ovamo ide ovo: Pita, počen su hrušvi. *Mikul. 41.* — Isporedi u štokavštini: „Hoćeš li mi dati jedno prasence?“ — „„Hoću, gospođo.““ Ona ga upita: „Po što?“ *V. prip. 255.*.

U kajkavštini: Pole ti je jobrodilo: saki složek po dervenki, saki snopek po mlinčici. *Plohl 3, 67.* — Gora ti je jobrodila: saki trsek po vedrici. saki grozdek po holbici. *Plohl 3, 67.*

Štokavski primjeri: Te odnese na dvoru đevojku. *V. herc. 43.* — Povedoše konje u podrume, a svatove na bijeloj kuli. *V. herc. 49.* — Na Jovanu krunu udariše. *V. herc. 66.* — Vrat' se natrag u dvoru tvojemu. *V. herc. 101.* — To začuo čobanine Jovo, pa otide u carevu dvoru. *V. herc. 160.* — Ode čedo raju na vratima. *V. herc. 308.* — Iz raja je u paklu gledala. *V. herc 309.* — Na tome mu Mirko odgovara. *V. pj. 5, 7.* — Dođe pismo na Cetińe ravno, na rukama Peru i Đorđiji. *V. pj. 5, 30* — Ajte k nama na gradu Žabļaku. *V. pj. 5, 40.*

Digitized by Google

-- Dokle doše u Kotoru gradu. *V. pj. 5, 50.* — E p o n a m a dobro biti ne će. *V. pj. 5 9*

Krivo je ovo: Da dovedu kaluđera Sava, da dovedu ńemu p o d šatoru. *V. pj. 3, 13.* — Da otideš ńemu p o d šatoru. *V. pj. 3, 13.* — Kaž'te meni z a v j e r i t u r s k o j z i. *Ogl. 178.*

3. Lokativ s prijedlogom **po** mjesto genetiva s prijedlogom **od** uz pasivne glagole nalazi se u starijoj čakavštini i kod starodubrovačkih pisaca (da kako i kod ńekih današńih pisaca), ali nigdje u narodnom govoru. Vidi u Daničićevoj srpskoj sintaksi na str. 629(**).

Staročakavski primjeri: I tako ote, da se zapiše p o t r i h n o d a r e h. *R. istr. 252.* — Ti imu služiti, — kako p o p r e m a n c e r u ńim bude ukazano. *Seń. 81.* — Ako ki iz čisla prijatih klerigi — p o b i s k u p u ne bude odrišen od službe, svoju nediļu ima služiti. *Seń. 81.* — Koliko bude ukradeno p o r e č e n i h t a t i h. *Krk. 290.* — Tvrdeći zakone i običaje, koje imaju — potvrjene po sadańemu prisvitlomu gospoctvu bnetačkomu. *Poļ §. 25.* — Naprave gradove, koji po poganeh bihu zasuti. *Dukļ. 13.* — I po rečenom kraļu Hrvati biše podloženi od voļe u nevoļu. *Dukļ. 36.* — Takova stvar i taj po tebi stvorena biti će po vas kraj slava tvoga imena. *Marul. 37.* — O Isukrste moj, po kom je stvoren svit. *Marul. 277.* — „Da najliple što je?“ „„Oto vas ovi svit, po bogu jerbo je vas kolik stvoren bit.““ *Hekt. 27.* — Duhovna se i blažena prikažuju po blaženih. *Karań. 465.*

Starodubrovački primjeri: I tvoj bi ot pri plač utješen po meni. *Menč. 241.* — Ner da se vas saj svijet uzdrži po tebi. *Vetr. 1 127.* — Neka se za svu moć i po vas proslavi bog. *Vetr. 1, 315.* — Od prvi čas vijeka nijesi li ti žena od kosti čovjeka po meni stvorena? *Vetr. 2, 211.* — Vrati se opeta, Ļubice, ako ikad, je da bih oteta po tebi bila sad. *Luk. 62.* — Bože ti, po kom se gospodi i vlada država sva ova. *Luk. 106.* — Po meni se reklo dosti, ne ištite drugo znati. *Luk. 244.* -- Vedri kraļu, koji jesi po proroku Samuelu stavļen. *Kanar. 358.* — Svetilište, ke vidite posvećeno sad po meni, u naprijeda vi činite. *Palm. k. 59.* — Znam, tisuć krat da po meni, blag Jezuse, vrijeđan jesi. *Palm. k. 184.* — Po meni je predobita mogu rijeti, Troja. *Palm I., 225.* — Pjesan po Davidu proročanskim previđeńem upisana. *Đord. S. 65.* — Bi David po Samuelu proroku pomazan za kraļa. *Đord. S. 100.* -- Po tebi spravļena je svijem umrlijem pitja i hrana. *Đord. S. 106.* — Po Antiohu bi poplijeńen grad od Jeruzalema.

Digitized by Google

Đorđ. S. 136. — Po ńemu (bogu) ne po nama iz ničesa mi stvoreni. *Đorđ. S. 160.* — Po ńem (bogu) biše puti istini Mojzesu ukazani. *Đorđ. S. 164.* — Ufaj po ńemu samomu čuvan bit. *Đorđ. S. 205.*

XIV. Instrumental.

1. Instrumental imena, koja osobe označuju, uz pasivne glagole prešao je iz staroslovenskoga jezika i u staročakavske knige, nalazi se i kod starodubrovačkih (a i kod današńih) pisaca; ali ga ne ima u narodnom govoru. Vidi u Daničićevoj srpskoj sintaksi na str. 517.

Staročakavski primjeri: Ovoga ditića mani bogom danoga vazmi. *Alex. 226.* — Četiri vitri velici i vzdušni ustavljeni bogom. *Alex. 317.* — Pridite blagoslovljeni ocem mojim. *Tond. 117.* — Oni bogom prokleti poč-še kričati. *Dukl. 34.* — Boge čtova, — kimi svit biše spet. *Marul. 7.* — Pričaše postiti, — da budu proseći bogom pohojeni. *Mar. 21.* — Vidiše, — blago razdiljeno u ruke slug tvojih tobom dopuščeno. *Marul. 36.* — Ako jedna žena ubije muža, kim sad je pristrašena zemja. *Marul. 37.* — Irude, — pse djavlom naduti! *Luc. 280.* — Nesrićni vi djavlom speti! *Hekt. 91.* — M. Marul, — kim, je urešen bil i jezik slovinski. *Hekt. 25.* — Vuletićom pjesan je zdata od Osipa skladno dosti. *Kavań. 127.* — Žena bijesno djavlom opsjeđena. *Kavań. 307.*

Starodubrovački primjeri: I život bogom dan donih joj za lipos. *Menč. 136.* — Jedna je pod nebi, kom ću bit ozdravljen. *Menč.* i *Drž. 498.* — Dobri i sveti tobom su prognani. *Vetr. 1, 111.* — Moj sinko bogom dan. *Vetr. 2. 296.* — Zemja otprije kraljevana gorostasnijem gigantima. *Palm. k. 52.* — Novi zakon počińe svijem dobrijema čekan toli. *Palm. k. 122.* — I tutako presvetime duhom lupko nadahnuti čudnu rados svaki ońuti. *Palm. k. 222.* — Zora, ka slavicim zvana ustaje. *Đorđ. r. 62.*

U štokavskom narodnom govoru našao sam jedan jedini primjer takve porabe instrumentala: Ako idem bogom danoj majki, reći će mi bogom dana majka. *Maš. 85.*

2. U čakavštini osobito u novijoj i u kajkavštini dosta često nalazi se prijedlog sa kod instrumentala izlišan, što do duše i u

Digitized by Google

štokavštini biva, ali (koliko mi se čini) rjeđe i samo u pjesmama. Vidi Daničićevu srp. sint. str. 602(**).

Staročavkaski primjeri: Kako jesam ispisal ovi inštroment, zgora pisani s jezikom latinskim i nemškim i hrvackim. *R. istr. 267.* — I biše ložnica ukrašena — z dragim kaminjem. *Alex. 307.* — On tvrdimi zvanjami i s nemilostivimi boji sve obuja. *Dukl. 5.* — I riči s ńim dili mišane sa medom. *Luc. 252* — Svaki — vjerom nek se štiti — i s ńom budi oružani. *Kavań. 337.* — Ludi, s kima saj svijet vlada, cijene, da su vjekoviti. *Kavań. 388.* — S papci, s nokti i s kopiti hica'u, rańa'u, čeprļaju, a čeļustmi i s jazici grizu (vragovi). *Kavań. 410.* — Raj najvičńa nami 'e staja, — nagli vjetri š ńom ne kreću. *Kavań. 487.*

Starodubrovački primjeri: Koji (trud) se izreći ne može s jezikom. *Naļ. b. 57* — Hudi me gńiv tiri, i s huđom smrti mrem. *Zlat. 31.* — Milos višńi dijeli s vrhom svijem, u ńega ki su ufali. *Gund. 218.* — Prikri (se) cijelo poļe s tvojijem vitezi pobjenime. *Gund. 335.* — Nije oružja čas pustila, s kijem junake mnoge dobi. *Gund. 337.* — Nasrnu s krvavijem ga rvat bojom *Gund. 520.* — Naripi — skup prokleti vapijući s riječi prikom. *Palm. k. 149.* — S grabećom ga rukom odnijet nastojahu, nu s nijednom ga jakom silom skinut ne mogahu. *Kanav. 584.* — Mlado ļeto — ne gre s istijem redom. *Đorđ. M. 58.* — Mnogo bješe Turaka s sabļom svojom pogubio. *Bogš. 8.* — Od kada sam Sekula s moj'jem očim sagledala. *Bogš. 60.* — Ivan końa udara s bičima i ostrugami. *Bogš. 91.* — A s desnome rukom vađaše od pojasa male nože. *Bogš. 140.* — A s bumbama kule izvališe. *Bogš. 180.* — Devet ih je s końa oborio, i s nogama devet pogazio *Bogš. 311.* — Govori s jezikom a ne rukama *Dan. posl.*

Novočakavski primjeri: Kaštigan z iz petnajstimi dukati. *Jač. XXV.* — Črni oči dvi, s kimi smo se gledali. *Jač. 2.* — Lipo ti je s svilom šit. *Jač. 16.* — Žela s zlatim srpom, s belimi rukami. *Jač. 63.* — Ravno gledam s črnim okom. *Jač. 216.* — Mene rožicu s jadom napajaju. *Jač. 110.* — S vidrom vodu grabila. *Jač. 198.* — S svilum bi ju (košuļu) našivala. *Jač 212.* — Boļe, da mi bili s zvoni zazvonili. *Jač. 264.* — Da bi mi ti stazu sis zlatom zlatila. *Jač. 343* — Pišem sis desnum ručicum. *Jač. 327.* — Kada ona vrba sis grozjem urodi. *Jač. 457.* — Turki s kopjem bodu, s puškami striļaju, s vrućum vodum naše z baštov polivaju. *Jač. 497.* — Pomagal (nam je) Turke obladati, s orsagom, s Budinom srićno sad vladati. *Jač. 497.* — Ako ne

Digitized by Google

moreš s mošńum, tako plati sis kožum. *Jač. 598.* — (Smrt) s vsemi vlada i vse vzimļe. *Jač. 625.* — Da bi gore s vinom obrodile. *Jač. 655.* — Prvi (potok) mi ga curi s tim prebelim mlikom, drugi mi ga curi s tom slatkom mednicom, treti mi ga curi tim črļenim vincem. *Jač. 696.* — Bila je z malen zadovoļna. *Mikul. 1.* — Već ni imel, tako rekuć, s čen bi miša otroval. *Mikul. 2.* — I ča bi z okon maknul, ńe već ne stane. *Mikul. 25.* — Sad projde on ča, a mrav se načini z mladićen. *Mikul. 38.* — Učini se s tičen. *Mikul. 36.* — Oni se načine s proson: ef oni se načine šenicun. *Mikul. 56.* — Ti si me s ten zbavil *Mikul. 14.* — Udre z matikun. *14.* — Zakima z glavun. *20.* — Prime ju rukun. *35.* — Rekli, neka se zeni s čen prvo. *60.* — Zame koš i zapoveje, da se napuni z najboļun hranun. *71.* — Domisli se, da ni brat s pravun smrtun umrl. *115.* — Celu noć ni z okon zažmal. *89.* — Začela je kantati s prelipen ten glason. *146.* — Kad ideš po vodicu, z ribicun se stvorila i z ribicun hodila kako saka ribica. *143.* — Uzrija je javor sa jabukom. *Istr. 1, 1.* — Isporedi: Kad uzrije javor jabukami. *Istr. 1, 1.* — Je li ono s prahom zaprašeno, al je ono s maglom zamagleno? *1, 11.* — Momče ide s gorom proklińući. *1, 22.* — Ne hodi, Nanulo, s onim pravim putom. *2, 113.* — S ovim se puten vratite. *6, 21.* — Osorski vrti puni s mažuranom *2, 12.* — Tvoje vedro čelo s vlasi natkriveno, kako ravno poļe s travom obrašćeno. *2, 13.* — Pivajte mladići s vašima grlama a ju ću poslušat s mojimi ušima. *2, 21.* — Sam ju tuzna zaklela, da bi z goru hodila, da bi z ribu plavala kako svaka ribica. *6, 11.* — Gradi se počeli roniti i sa ogńen goriti i z jezeron plavati. *6, 45*

Kajkavski primjeri: Z desnum rukum kres nalaže, z levum rukum šaltvu igra. *Kukuļ. 256.* — Čem više leti, s tem lepše poje *Kukuļ. 217.* — Oj jabuka zelenika, z lepim cvetom jotcvetala, dobrim rodom jobrodila. *Kukuļ 252* — Kovač mu da ruku, a Marko mu odseče ju s sabļum *Vuļ. 66.* — Mahne s sabļum Marko. *Vuļ. 72.* — Koń pogazil ga je z nogami. *Vuļ. 75.* — Rojenice — sudiju sako dete, s kakvum smrtjum prejde iz ovoga sveta. *Vuļ 76.* — Z jednum prilikum dogodilo se je, da je išel črez jednu šumu. *Vuļ. 97.* — Suha vrba ne bo z grozdičem rodila *Vuļ. 297.* — Vetriček populne simoj tamoj z vejum, a junak jobrne simoj tamoj z verum. *Pohl 3, 41.*

Štokavski primjeri: S nagaci joj raku iskopajte a sabļama sanduk satešite. *V. pj. 2, 7.* Sa carskom je rukom pot-

Digitized by Google

pisao. *V. pj. 5, 34.* — Koliko je imao fišeka, s svakijem je ubio Turčina. *Ogl. 140.* — S vojskom lako upravljati nije. *Petr. 2, 119.* — Kosa mu je, pokriva se s ńome, nokti su mu, orao bi s ńima. *Srem. 9.* — Al je beže bogati sa blagom. *Srem. 20.* — Dok umjedne sobom okrenuti, i sa srpskom zemļom carovati. *Petr. 2, 157.* — Pa ćemo se s očim' pogledati. *Petr. 1, 3.* — (Pokrilo se drago) sa zlaćanom maramom. *V. pj. 1, 227.* — Pak mu stade — s ļutitim glasom govoriti. *V. pj. 2, 70.* — Za to Marko haje i ne haje, nego s kupom rujno vino pije. *Juk. 74.* — Doru goji i s pivom ga poji, ispira ga s rakili safunom. *Juk 257.*

3. Instrumental bez prijedloga **sa** nalazi se po često u čakavštini i kod starodubrovačkih pisaca, gdje u štokavštini pravilno taj prijedlog ne izostaje. Oni štokavski primjeri, u kojima to ipak biva, ili su iz pokrajina, koje su u blizini čakavskoga zemļišta, ili se ispadańe toga prijedloga može opravdati tim, što bi mu bilo mjesto pred piskavim početnim glasovima **s** i **z**.

Staročakavski primjeri: Da pridu prvo obeda svojimi pravicami i pismi. *R. istr. 247.* — Lav prigna naprćenimi kameli tovarca k mojstiru. *Jerol. 232.* — Drugo ima viće učiniti sestrami starimi. *Zak. 225.* — Vazeše ga (tovarca) i svojimi kameli pornaše ga. *Jerol. 232.* — Persidski car dojde na ńu nikada silom velikom. *Alex. 240.* — Ona svojimi pojde u Jerusolim. *Marul. 5.* — Za ńimi pristupi kraļ svimi silami. *Marul. 23* — Palas smila ne bi toko — prizvavši još k sebi strilami Peana. *Marul. 59.* — Neka svak — takovom svjećom grede, milost božju da uhvati. *Kurań. 64.* — Valerijan pode slugami. *Hekt. 102.* — Ti svetimi raj uživaš. *Hekt. 167.* — Prama snažnoj nije vlasti smrt uložit ni istinu, tko ne će ostat malom časti. *Kurań. 81.* — Posla ńega mnogom dikom — tja u Mešik. *Kurań. 130.* — Nimajući svom gospojom sina od srca. *130.* — Crkva sveta prigiňe se muza ženom razlučiti. *412.* — Isporedi: Al se silom s ńim (t. j. duša s bogom) rastaje. *427.* — S desne Petar kļuč držeći, mačem Pavo s lijeve steći. *488.*

Starodubrovački primjeri: Sunaščem sam bojak bila. *Menč.* i *Drž. 507.* — Za č mene, Budim grad. svom mojom državom podal je taj nesklad vukovom i lavom. *Vetr. 1, 61.* — Zvijerinjem u družbi svoj život provodi. *Vetr. 1, 141.* — I mjesec zvijezdami u mraku kad staše. *Vetr. 2, 232.* — Isporedi: I mjesec s zvijezdami u mraku stojeći. *Vetr. 1, 284.* — Grozni

Digitized by Google

plač suzami neka se ustavi. *Vetr. 1, 40.* — Bezgrješni zajedno zlobnijemi ostaju. *Vetr. 2, 229.* — Budem ja ukopan sestricom u jedan grob. *Vetr. 2, 396.* — Ne dadješe mi se ni susjedom razgovorit. *M. Drž. 133.* — Rda zlatom ne stoji, bogat s ubozijem ne avancava ništa. *M. Drž. 203.* — Er sam zgriješio ńoj i tebi i zlim djeli i s riječima. *Luk. 291.* — Znaj da drazim mojima svima me rastavi. *Raň. 60.* — Kad nas pak vrime životom rastavi. *Raň 70.* — Isporedi: Ona mi tad reče, kad se htjah rastat š ńom. *Zlat. 20* — On mu dušu slijedi i hita, da bi 'e stijelom rastavio. *Dord. S. 228.* — Čeľad (ga) kori, da zločincim sasma očitijem opči. *Palm. k. 138.* — Zmaja kletoga životom rastavi. *Palm. I., 20.* — Mi straha ne imamo svijem se svijetom bit. *Palm. 244.* — A on bješe kupio sto dukata grane svile, ter je svilom otiš'o u lijepu Hrvatiju. *Bogš. 102.* — I plemiće gospodu svjetlijem carom pomirio *Bogš. 222.* — Turci vele Kraľević je Marko svojijem pobrom Alilagom. *Bogš. 248.* — Oće šilom u goru a s rešetom na vodu. *Dan. posl.*

Novočakavski primjeri: Ľuba ti se majkom prigovara. *Kukuľ. 158.* — Ne govori svekrom ni svekrvom, niti tvojim Pavlom gospodinom. *Kukuľ. 151.* Tko ti dajo klobuk bilim perjem? *Kukuľ. 159.* — Kupi mi ti klobuk belim perjem. *Istr. 1, 26.* — Lipo živel svojun zenun. *Mikuľ. 23.* — Rodi sina zlatnemi vlasi. *Mikuľ. 29.* — Kad san bil gotov zmajen. *Mikuľ. 72.* — A tako je bilo isto i svon (= psom) i skońen. *Mikuľ. 73.* — Draga mi se j' majkon zavadila. *Mikuľ. 167.* — Draga mi se j' drugin zagrlila. *Mikuľ. 167.* — On mi je daroval pršten crnin okon *Mikuľ. 160.* — Jutra će se slavit ženidba kraľeve kćeri slugun. *Mikuľ. 71.* — Zlen (mužem) zlo, ale prez ńega još huje. *Mikuľ. 111.* — Pustite me, majko, mrtva pohoditi, kad mi niste dali živim govoriti. *Istr. 2, 16.* — I svojom se puškom razgovara. *Istr. 1, 61.*

U kajkavštini takvi su primjeri neobični: Zagledal je jednu lepu devojku zlatnemi lasi. *Vuľ. 18.* — Ter puškami na me hode. *Kuhač 1. 245.*

Štokavski primjeri: Ljepo li je pogledati, — de se muńa gromom igra, a javore jabučicom, mladi Jovo devojčicom. *V. pi. 1, 91.* (iz gorńega primorja)

Vuk Karaģić dodaje tome primjeru ovu primjedbu: „Gromom mjesto s gromom itd. Tako se po onijem krajevima i u govoru

Digitized by Google

s izostavlja u ovakijem događajima; a u drugijem opet događajima može se čuti, gdje po svojstvu jezika ne bi trebalo, na pr. pogleda ga s o k o m; s v a m a se diče itd. — Eto ti svekra s v e k r v o m. *V. pj. 1, 125.* (iz gorń. prim.) — A na posteli mlada spi m a l a h n i m č e d o m na ruci. *V. pj. 1, 456.* (iz gorń. prim.) — Pod ńom (jabukom) mi seđahu biskup p o p o v i m a, a knez v l a s t e l i m a, kapetan s u đ a m a. *V. pj. 1, 677.* (iz g. prim.) — Pa on ode s v o j o m m i l o m m a j k o m. *V. herc. 2.* — Svi svatovi pod žut bor padoše. đever s n a h o m pod žutom narančom. *V. herc. 199.* — Djevojka se s u n c e m okladila. *Petr. 1, 3.* — Rastade se s gospodarom svojim, — seka s bratom, ljuba s v o j i m d r u g o m. *Petr. 2, 293.*

4. Instrumental s prijedlozima **među, nad, pod, pred, za** nalazi se po koji put u starijoj čakavštini, kod starodubrovačkih pisaca, a najviše na jugu u štokavštini mjesto akusativa uz iste prijedloge.

Staročakavski primjeri: Dojdoše p o d v r h o m, i tuj ga vezaše. *Marul. 26.* — I on ju p r i d s o b o m zazva u komoru. *Marul. 41.* — Uteći prid ńih zlom jur nimamo kuda, ner p o d t v o j i m k r i l o m, ki kraljuješ svuda. *Marul. 246.* — Svece naške ruke stavih štiocu p r e d očima. *Karań. 313.* — Brojen sam m e j u k r i v c i. *Karań. 141.*

Starodubrovački primjeri: A veće trpiti ne mogu trud ovi, otidoh vapit p r i d o n o m, ka slovi. *Menč. 179.* — Ter te uzdig'o n a d i n i m a tvojijem vrijednijem vrsnicima *Đorđ. S. 73.* — Kad mi dođe l'jepa Rude p r e d b'jelijem m a n a s t i r o m. *Bogš. 66.* Da je Moro p o d N o v i j e m doš'o. *Bogš. 200.*

U novijoj čakavštini takvi su primjeri neobični: Detelinu žaće Anica divojka, pak ju meće p r e d b r a j n e m i k o ń i *Istr. 2, 82.* — Isporedi: Metala ju (detelinu) p r e d b r a j n o v e k o ń e *Istr. 3, 5.*

Štokavski primjeri: I bači je m e đ u đ a v o l i m a. *V. pj. 2, 4.* — Pa otide m e đ u d e v e r i m a. *V. herc. 75.* — Š ńom pobježe m e đ u s v a t o v i m a. *V. herc. 151.* — Svoju dragu provodi, n a d v o d o m je navodi, da je baci u vodu. *V. herc. 250.* — Dovedi ga mene p o d š a t o r o m. *V. pj. 3, 30.* — Svi svatovi pod žut bor padoše, đever snahom p o d z u t o m n a r a n č o m. *V. herc. 199.* — Cv'jetak pade od naranče p r e d s v a t i m a na trpezu. *V. p. 1, 33.* — Te odoše na sud p r e d k a d i j o m, kad odoše na sud pred kadiju — *V. herc. 170.* — No ti hajde z a g o r o m na vodu. *V. pj. 3, 85.* — Šćeri udavala z a v r s n i m i p r i b r a-

Digitized by Google

nim Srbima o pravom vaktu. *V. here. 355.* – Hajde š ńima pod gradom Klobukom. *V. pj. 5, 77* — Osman-paši idu pod šatorom. *V. pj. 5. 197*

XV. Vremena glagolska.

1. Presenat perfektivnih glagola nalazi se često (kao što u staroslovenskom jeziku) u čakavštini i kajkavštini mjesto futura. To biva: *a*) u glavnim rečenicama, na pr. u starijoj čakavštini: Reče: o gore tebi Ejipte, u mnogo lit proslavi se s carem svojim Nektenabom, a u jedno lito poginete. *Alex. 222.* — Ako ovo istina je. čini i ne krsmaj i mito veliko od mene primeš. *Alex. 224.* — Ako car zemļi budeš. ko dobro mani učiniš? *Alex. 227.* — Ako li to ne učinite, meč macedonski vse blago zemļe vaše ubije i po velikoj čkodi pokloniti mi se hoćete. *Alex. 240.* — Mi bo mnoge grade razbivši prijasmo, i tu vsu Asiju do mala primemo. *Alex. 248.* — Aleksandre, boga Sabaota na pomoć k sebi prizivaj. i silu persidsku ubiješ i (v) Ejupat grede primeš i Pora-cara ubiješ, i v nemoć veliku i u dvi napasti upadeš. nu od vsih ovih bog Sabaot izneti te ima, i vsemu svitu car nazoveš se. *Alex. 256.* — Ovo zeļe popij, i zdrav budeš od nemoći, ku imaš. *Alex. 258.* — Pij caru, zdravo ti hoće biti i od nemoći iseciliš. *Alex. 258.* — Ako i Darija ubijemo, bez pečali budemo. *Alex. 262.* — Stav' stražu: — tim ti se predade vas puk on od voļe, ali se raspade od toke nevoļe. *Marul. 29.* — Rekoše: — od svega biti će t' načina, ku želiš, ne ina; toj on čas očutiš, ki pred gospodina našega postupiš; dobro ne izustiš, da će ti sve dati *Marul. 40.* — Ne htij se oblinit naučit meštriju; — kad srića odajde, s tobom ostane art, ter ti krušac najde i s kom preživeš part. *Marul. 145.* — Ļubi boga nad svim, a kako sam sebe iskrńega za tim, i u raj stavim tebe. *Marul. 191.* — Da kako ćeš, da t' ja stvoru, al ńega da za te moļu; on se meni ne umoli, ni mi za te milost stvori. *Marul. 327.* — Ako budeš zakon slidit, ti od boga ne ostaneš. *Karań. 16.* — Što god pitat vjerni budu, moleć primu i pribudu. *Karań. 336.* — Išt' kraļestvo i prav božu, a k ńoj sva se nadoložu. *Karań. 337.* — K ručku ustan', čim požderеš, za večeru pripravim ti boļu žeru. — *Karań. 121.* — Od sunca će i od mjeseca zlameńa se vidjet čudna zvijezde otamne, ļudstvo uzjeca radi straha. *Karań. 557.*

Digitized by Google

Starodubrovački primjeri: Sva rajska gledajte u ovoj gospoji, ali se čuvajte, jer vas svih opoji. *Menč. 104.* — Ah, je da mene kad obasja sunačce, ter moje gorki jad ostavi srdačce. *Menč.* i *Drž. 469.* — Nea ti našijeh bragešica; u kojijeh se oženim, u tizijeh nas i ukopaju. *M. Drž. 327.* — Ah, je da se izgubi za vazda, ter ga vijeku ne nađemo. *M. Drž. 328.* — Kad sred zvijerja nemiloga probuđenu ljubav vidiš, jeda i ti ńih uzslidiš. *Bobalj. 223.* — Ter, tko god bude taj spjevan glas čuti, romon, ki dijeli raj, u sebi očuti. *Rań. 3.* — Izvrni tvoj stupaj, ter k ogńu ne hrli, inako ogań taj svu ti put isprli. *Rań. 67.*

Novočakavski primjeri: Ki mi prvi dojde, onomu veru dam. *Jač. 160.* — Služi mene, mladi junak, ja ti kupim lipu kapu. *Jač. 59.* — Vako ne će nigdor 've naše ljubavi neg mi skupa znati. nit joj gdo zabavi. *Jač. 174.* — Ja pojdem na stranu, zberem si ljubavcu. *Jač. 187.* — Ča divojko misliš, to nigda ne bude. *Jač. 251.* — Ne boj se ti, mila moja, budeš k letu žena moja. *Jač. 271.* — Ja se ženit budem; zaručńa mi bude Marija divica. *Jač. 371* — Protulitje lipo 'e teplo, sad nam ovde bude dobro. *Jač. 39.* — Ti va krčmi još i umreš. *Jač. 554.* — Težák ako ja postanem, težak žitak na se vzamem. *Jač. 505.* — Ako ja ozdravim, tebe ne ostavim. *Jač. 460.* — Dobri gospodin bog on će mi se smilit, a od tebe, brate, pomoć ne zaprosim. *Jač. 475.* — Ti se učini koń, a ja ću kobila, pa se tako morda spasimo. *Mikul. 93.* — Ja gren sad ća od tebe, i ne vidiš me već do zlatnoga Rasudenca. *Mikul. 126.* — Još prestrilim pticu lastavicu, kamo ne ću na kopļu jabuku. *Istr. 1. 18.* — Mene već s dragom nigdar ne spravite. *Istr. 2, 21.* — Ki prehiti granu mendulovu, ti zadobi lipu Maru moju. *Istr. 2, 124.* — Hodi, Petre, v ono polje. onde nađeš jenu crikvu, i pogledaj na oltarak, onde ćeš najt povesance. *Istr. 6. 7.* — Onda je on govoril: ni bog, ni svi ljudi z ruk mi te ne zemu. *Istr. 3, 24.* — V Betlehem vi hodite, tamo Isusa vi najdete. *Istr. 6, 24.* — V pakal dojdeš, to bog veli, tvoji grihi su uzrok. *Kuhač 4, 198.*

Kajkavski primjeri: Ja si bodem letel va dolńu zemļicu, peska se nazobļem. Dunaja napijem. *Kukuļ. 197.* — Rajši poletim vu široko polje, tam se nazobļem rumene pšeničke; jonda poletim vu široki Dunaj, tam se napijem mutnoga Dunaja. *Kukuļ 198.* — Zapopevaj Jana, da te gora čuje. — Ako ti zapevnem, mene ti počuje te dvanajst tolvajev i ńin harambaša;

Digitized by Google

tebe vumoriju, mene otpelaju. *Kukuļ 228.* — Kopajte mi zdenac; ki mi mimo pojde, ki mi žejen pojde, vode se napije. *Kukuļ 212.* — Idem k mojim šogorom, oni mi poveju. *Vaļ. 2.* — Beži kak najboļe morete, ja vre dostignem vas. *Vaļ. 6.* — Kraļ — zapovedal, da mora i ove race sim donesti, ar drugač glavu zgubi. *Vaļ. 9.* — Mislil si je: ne bude za me dobro. *Vaļ. 4.* — Tam kopaj i najdeš jednu vuzdu. *Vaļ. 4.* — Za to su mu rekli, da ž ńimi više ne sme iti, drugač ga skončaju. *Vaļ. 7.* — Ei, moj kovač, nesi dobro včinil, ne dobiš nikaj. *Vaļ. 66.* — Načini i tok od sabļe pa i palicu, — onda ti 'se skup platim. *Vaļ. 66.* — Vila počne kričati: pusti me Marko, ja ti oživim Andra i dam ti końa vilovitoga. *Vaļ. 68.* — Znaš kaj? gda ti dojde (sin) dimo, — ja ti namažem jeden poplun. — On se onda prime na poplun, a ja ga posečem i scepamo ga, da ne bu nam vujšel. *Vaļ. 115.* — Nu, ja idem šibja brat i prodļam i kupim kruha. *Vaļ. 187.* — Či ti ja ozdravim, tebe ne ostavim; či pak ti vumerjem, końiča jostavim. *Plohl 3, 25.* — Ovo dete bude raslo i dorase svoj vrh, ali budejo ga zeli za soldata; otec ga ne bude mogel obraniti, i tam bude zapovednik cele trupe; onda se budejo tabori veliki vodili, i onda od puške pogine. *Vaļ. 84.*

(*b*) U podložnim rečenicama izričnim, upitnim i odnosnim (onim, koje se daju u finalne pretvoriti) nalazi se u čakavštini dosta često presenat, gdje se u štokavštini futur upotrebļava.

Staročakavski primjeri: Ne tribuje ti biti se s nami, ne znaš bo, ča ti se prigodi. *Alex. 292.* — Evo glava, — ka no su državu priti, da rasteče. *Marul. 52.* — Ne pomisli za to, da te ča otkupi. *Marul. 114.* — Stine mi i zebe duša cića toga misleć, tko pogrebe, majko, sina tvoga. *Marul. 177.* — Stav' stražu, ka no, pad kon zdenac, ne dade vazimat vodu. *Marul. 29.* — Od straha vas stinu, — jer smrt, kom poginu, jes mi pred očima. *Marul. 182.* — Mi mnihomo, da uboštvo dovede nas na blaženstvo. *Mar. 287.* — Jer oni, ki bihu od kraja daleče, pogibil, ne mnihu, da do ńih doteče. *Luc. 238.* — Nadiju (se) u sreu mojemu, da ti pri dodiju neg zgodim u temu. *Luc. 235.* — Ja išću, da prodam ńe lice rumeno za jaspre, ke podam za vince crļeno. *Luc. 231.* — Tuj svakom gizdavom dvorkińe gizdave iskahu zabavom, kako me zabave. *Luc. 238.* — Ter drhću kako prut i gledam sva mista, gdi smrti najdu put, do kolu sam čista. *Luc. 240.* — A pomoć koga mož', ter mu pomoć

Digitized by Google

kratiš, ne išći drugi nož, kojim ga potratiš. *Luc. 282.* — Verom ti se obetuju, sabljice da ne pašu, konica da ne jižju. *Hekt. 23.* — Za tim se zariče zakletve čineći, — da veće ne stavi stupala na more; i gdi ga svak čuje, odluku učini, da već ne putuje po morskoj pučini. *Hekt. 65.* — (Prišli ste), da vi stvar vidite, kojom pamet utišite. *Hekt. 80.* — Sad te molim, da vidimo, ča mi od ńih učinimo. *Hekt. 149.* — Ne htij se oblinit naučit meštriju; — kad srića odajde, s tobom ostane art, ter ti krušac najde i skom preživeš part. *Marul. 145.*

Starodubrovački primjeri: Za č grede put nas toliko čudna stvar — i kaže po sjeni, da nam dvor obori i da nas poplijeni. *Vetr. 2, 199.* — Jošte govoriš, da tvojom jakosti vrata nam oboriš. *Vetr. 2, 201.* — Ovdi brate putnik ima mirno stanje, ne sumńi, zao človik da mu uzme imanje. *M. Drž. 65.* — Još ćemo ńega čut, je da nas naputi na koji bolji put *M. Drž. 433.* — Po'u druge strane obaći, — je da indje me rodjenje bolom srećom naći budu, ter utješim tim cviljenje. *Bobal. 234.* — Kunu t' se od sade na kripos najvišu, da t' veće nikade ne ukažu, što pišu. *Ran. 105.* — Dan je ovo, u ki diku vjekovitu mi stječemo. *Palm. k. 70.* — Na uznosit brijeg uzlazi — pomno tražeć, je da upazi lijepi uzrok svoje boljezni. *Kanav. 299.* — Mogu li se u vas pouzdati, da činite, što vam budem r'jeti. *Bogš. 235.* — Zemla se bogu zaklela, da ne zataji, što se na ńoj učini. *Dm. posl.*

Novočakavski primjeri: Voda nosi drivle i kameńe, iz česa s hižu napravimo. *Jač. 233.* — Merkaj, mila, merkaj, ča se tebi stane. *Jač. 325.* — Kam ja idem, tam ti dojdeš, od kuda se ne povrneš. *Jač. 625.* — Da pošale na strahotu s neba dva apoštole, ki prestrašu nepr'etelsku, kot su vojsku Atile. *Jač. 629.* — Ar ti ne znaš — vrimena, kad ti bog pozove dušicu iz tela. *Jač. 646.* — Vidi vilo, je l' visoko sunce, da budem znal, ku dobu poginem. *Maž. 30.* — (Sakuj) sebi toke na ječrmu, va čem junak va svatove pojdeš. *Maž. 162.* — Marko ima trijest i tri str'jele, čim ustr'jeli družbu Mijatovu. *Istr. 1, 69.* — Kupićemo litru zlata, čim s' načine vincu rese. *Istr. 3, 4.* — Dajte nam ga bokunić, ča klademo va lončić; — dajte nam ga pleće, ča koledva speče *Istr 3, 18.* — Drivo reste u toj črnoj gori, z koga plug i kola načinimo; voda nosi drivle i kameńe, iz česa si hižu napravimo *Jač. 251.*

Digitized by Google

Kajkavski primjeri: Kuj mi kovač devet ključov, s kim otpremo devet komor. *Kukuļ. 205.* — Ov ide ve žalostno i mislil si je, da ju već ne dobi. *Vaļ. 3.* — Kaj me pitaš? znam, kaj mi nikaj ne pomoreš. *Vaļ. 37.* — Dojde čmela, pa mu veli, da ide samo spat, da vre prež ńega napravijo. *Vaļ. 37.* — I na to veli, da ga vre navči, da se bu ga bojal. *Vaļ. 72.* — Rekel je bogec. da dojde za sedem let i onda mu pove. *Cf.* Neg je rekel, da dojde za dve leti i onda bu povedal. *Vaļ 82.* — Naj ide ova trejta, — znam, da nikaj ne donese. *Vaļ. 226.* — Idi hrastu, pa vudri po ńem, buš vre videl, kaj ti vun dojde. *Vaļ. 139.* — Pustil ga je vu toj šumi misleć, da ga kako živinče rastrga *Vaļ. 158.*

U štokavštini govori se u takvim slučajevima futur, ka n. pr.: Pouzda se Kraļeviću Marko, da će uteć na svome Šarinu. *V. pj. 2, 68.* — Zavjet čini Dunavka đevojka, da se nikad udavati neće. *V. herc. 150.* — A ja sam se junak zatekao, zatekao i još zarekao, da se junak ja ženiti neću. *Marj. 65.* — Falila se Falisava, da ona ne će poć za stara. *Marj. 202.* — Zarekoh se, zatekoh se, da se ne ću udavati za malena. *Kuhač 3, 267.* — Babetina — im se obeća, da će uhvatiti i doznati, kako on jabuku sačuva. *V. prip. 16.* — Kaže mu, da ona ni za koga drugog ne će poći. *V. prip. 270.* — Kazaću ti, kako ćeš se pomoći. *V. prip. 76.* — Car — proglasi u svijet: koji mladić — pogodi, kakav biļeg ima ova devojka, — da će je dati ńemu za ženu. *V. prip. 100.* — Znadite, da ćete svi mrtvi na ono mjesto ostati. *V. prip. 101.* — Svaki se u sebe uzdaše, da će zadobiti đevojku. *V. prip. 101.* — Ostav', majko, ožeg na ogńištu, čim će Vata vatru zapretati. *V. pj. 1, 753.* - Nije l' majka rodila junaka, — koji no će vodu preplivati? *V. pj. 1, 751.* — Niti čezne očima za majkom, niti gleda, od kud ćeš joj doći. *V. pj. 1. 739.*

Samo u pjesmama našao sam primjera, gdje u izričnim rečenicama presenat stoji mjesto futura. (Sve ovdje slijedeće podložne rečenice ja smatram kao izrične). Na pr.: Ne l' se nama sinoć zaklińaše da ne staneš kod tuđina, kono, da ne ļubiš tuđu ruku, kono, da ne mećeš tud prsten na ruku? *V. pj. 1. 8.* — Za što prete čobani, da mi jagńe ukradu. *V. pj. 1, 207.* — Zareče se zulumčar devojka, da načini nagak od čelika. *V. pj. 1, 657.* — Još se fale, dá ti ogak svale, i govore, da ti kuću obore. *V. pj. 1, 788.* — Možeš li se u se pouzdati, da rašće-

Digitized by Google

raš careve svatove? *V. pj. 2, 29.* — Ja sam ti se knezu zatekao, da zakoljem turskog car-Murata. *V. pj. 2. 50.* — Ja kakvu je riječ ostavio, — da odvede hiljadu junaka. *V. 2, 89.* — Mogu li se u te pouzdati, da ubiješ Čengijć-Smail-agu, i ńegovu da izgubiš glavu? *V. pj. 4, 486.* — Zarekoh se i zatekoh, da ne pijem rujno vino, da ne jašem dobra koña. *V. herc. 238.* — Zareko se kraljev sine Marko, zareko se, da se ne oženi. *Stojad. 1, 5.* — Ja sam reko, da se ne oženim. *Stojad. 1. 7.* — Još mi pretiš, da mi se osvetiš. *Kuhač 1, 298.*

2. U namjernim i posljedičnim rečenicama nalazi se često u čakavštini i kajkavštini futur, gdje u štokavštini pravilno presenat ima.

Staročakavski primjeri: Tada — poveli ńu u tamnicu postaviti, neka ju gladom i žajom mučili budu. *Katar. 222.* — Ovo su moje pravice, a vi pokažite vaše, da budu znali razlučit meju nami ova gospoda, i da budemo u dobrem susedstvu meju sobu živeli. *R. istr. 262.* — I naredi š ńimi, da mu budu davati dohodak. *Dukl. 7.* — I daše svakomu banu sedam satnikov, i da budu rečeni satnici z bani puku suditi; a z duži aliti s hercezi pet knezov, i da š ńimi pravo sude puku. *Dukl. 20.* — Tuj historiju čtući, ulize mi u pamet. da ju stumačim našim jazikom, neka ju budu razumiti i oni, ki nisu naučni knige latinske. *Marul.* 3. — Uživaj, ča s' stekal. da trabuljat ne moj. da ne budeš stekal uboštva nepokoj. *Marul. 111.* — Ča tudje moreš dat, ne htij prodiljati. tašća i ponosna da te ne budu zvat. *Marul. 129.* — Kad nimaš blaga part, a sinov si dopal, čin', da se uče art, na ku je ki pristal, da budu moć živit. *Marul. 130.* — I čista življenja bogu obećaše. da s angelskom družbom budu pak živili. *Marul. 206.* — Tko ste, da ćete moć božju iskusiti? *Marul. 33.* — Jer će dostojati ti razum, ta lipost, da bude imati svaku čast i milost. *Marul. 41.* — Tim si dostojala, da pri mni milosti, ku želiš, imala budeš u radosti. *Marul. 46.* — Do grada ću iti, da me on vlastelin bude naučiti istinu od toga. *Hekt. 16.* — Skup'te sluge i oprovde. da budemo spravno iti. *Hekt. 81.* — Nu mi noge sad poskiti, da ih budem ja umiti. *Hekt 101.* Nisam toli žedan, da ću tri popiti. *Hekt. 9.* — Ne pusti, na žalost da budeš doć. *Luc. 213.* — (Bog) dava zlatom bogatosti, neka bogat sree harno bude imati. *Karaš. 11.* — Svlači, bože, staru odjeću, da i u meni bude biti novi čovjek. *Karaš. 67.* — Ńih su slave oci mnogi upisali, neka usplode, neka svojim krepostima budu biti ogled svima.

Digitized by Google

Kavań. 76. — Bdi a ne spi, da ne budeš na tvoj smrti u drijem pasti. *Kavań. 390.* — I ako ne bi pjesni moje toli vrijedne mogle biti, dost je meni, da na bo'je budem život obratiti. *Kavań. 333.*

Starodubrovački primjeri: Koli krat sam sebi hotil sam zadat smrt, neka se pod nebi svršeno budu strt. *Menč. 42.* — Rači me uslišit, ali te još moļu, da budeš utišit ļuvenu nevoļu. *Menč. 133.* — Da će me jur ubit, odluči ļuveno; da će me izgubit, namisli svršeno. *Menč. 140.* — Ter ne daj da moj plač prid boga bude doć. *Menč. 157.* — A drugo u naprid ne ću vam ja pravit, neka vam ļuveń vrid ne budem pojavit. *Menč. 261.* — Pošļi sad prijeku smrt, da svojom naravi svasma me bude strt i u prah me postavi. *Vetr. 1, 91.* — S plačem ću moliti ja trudan tvu milos, da budeš slomiti tuj tvoju usilos. *Vetr. 2, 21.* — Za ništo na saj svijet ne moj mi prostiti, neka se tvōj zavjet uzbude svršiti. *Vetr. 2, 303.* — Došao sam, starice, da budem tebe zvat, da kćerce djevice dođeš tijelo ukopat. *Vetr. 2, 438.* — Je da se prigodi, da bude ona doć na milos kad godi. *Naļ. b. 40.* — Ma što sknim, te k ńojzi ne budem tijekom it. *M. Drž. 77.* — Ja da brijeme dođe kada, ter moj sinak vam posluži, — da vam bude milos dati i dobro vam sve nadijeli. *M. Drž. 456.* — Blažena gluha smrt, koju zvah tolikoj, da mene bude strt u muci ļuvenoj. *Rań. 101.* — Blažena ona čes, ka čini, na mene da bude doć boles od zeļe ļuvene. *Rań. 100.* — Neka ini u trudu provode sva lita, da zlato steć budu i slavu od svita. *Zlat. 14.* — Nu mi je veće poć, da kazat budu sve, tko si ti *Gund. 104.* — Nu ću umnožit straže take, — da od zasjede svake opake utvrdiću mu slobodu. *Gund. 310.* — Posļo je iskat svuda sebi, da caricu naći budu. *Gund. 376.* — Isti od neba gospod ište, da mu Abram svoga od sina bude učinit svetište. *Palm. k. 24.* — Ni se od plasijeh końa pazi, da satrti ńu ne budu. *Palm. k. 179.* — Ispustiše tu najprije vizle, neka budu iskati, gdje se kuna hitra krije. *Kanav. 31.* — Jer ih slaba put priteže, snu pridati da se budu. *Palm. k. 63.* — Ke su, vele', ke potrebe da stvor stvorca bude umiti? *Palm. k. 121.* Jur je vrijeme pristupilo, da s kladencim bistre rike med preslatki, mlijeko bilo budu ronit svekolike, i vi hridi o kamene svakom slastim da tečete *Palm. k. 194.* — Ah, družbo, ka bila u vas je krivina, da vaše dni budu valovi srditi nemilo skratiti? *Palm. I, 53.* —

Digitized by Google

Nije potrebe, — da kletvami budeš meni svjedočiti vjeru tvoju. *Palm. I, 136.* — Ah koji bi razlog bio, — da onu, ku si ti shranio, sad osvojit drugi bude? *Palm. I., 319.* — Ku nevjeru, koje dilo on od mene vidio je, da cijeć toga prem nemilo bude svršit danke svoje? *Palm. I., 358.* — I može činiti, da štetom kralj Adras bude se vratiti, a uzvizit Tebu i nas. *Bun. 45.* — Ako se po sreći zgodi kad godi, da budem ja steći koji dio slobodi. *M. Mažibr. 107.* — Viđ na križu gdje on umira, da ti budeš oživiti. *Kanav. 120.* — Ja ńih molim, da mi budu milostivo oprostiti. *Kanav. 506.* — Zapovijedjeh stavno tebi, da biskupu budeš poći i rečeš mu. *Kanav. 528.* — Za to slabijem mojim pjesnima tvom stavnosti stavnos tvori, nek u vijeke ja po ńima rajski lovor stečem gori, i ma trubļa s boļom česti vrhu zvijezda bude sjesti. *Đorđ. M. 2.* — Iskušaj me i — — moje srce prli i muči, da zatajat nejma istine. *Đorđ. S. 41.* — Nigda ne će dopustiti obranitelj naš uzdani, da se budeš usiliti u grad ńegov izabrani. *Bogš. 216.* — Tad skočiše mladi jańičari, da će bega živa ufatiti. *Bogš 311.*

Novočakavski primjeri: Misec i zvizdice lipo mu svitite, kada si moj mili k meni bude išal, da si bude vidil pute i stazice. Misec i zvizdice škuro mu svitite, kada si moj mili k drugim bude išal, da ne bude vidil puta ni stazice. *Jač. 158.* — Hranila je majka sinka jedinoga, da će si za starost pomoć nahraniti. *Jač. 457.* — Pazi, da ne budeš pokon suzice ronila. *Jač. 89.* — Tiha godinica ne načińaj blata, da si budem mogal k rožici pod vrata. *Jač. 96.* — Prosim meni tuge od srca snamite, da ne budem tužil već dugle na svitu. *Jač. 332.* — Duhovi su prišli, da te joj pomoći. *Jač. 466.* — Ču vam povidati svu istinu pravu da si ne budete vi trapili glavu. *Jač. 694.* — Udili mi jakost jakoga Samsona, da bum mogal vojevati. *Jač. 438.* — Marko brusi svoju britku sabļu, da će sići perje golubovo. *Kukuļ. 184.* — Jedna mu se ovca zgubila, ku je šal da će nać. *Mikul. 89.* — On je sad pazil saku sobotu, da će ju kako videt i ulovit, ale nikako. *Mikul. 95.* — Kad je došal do mora, zamahne z diteton, da će ga hitit. *Mikul. 58.* — Vidi, vilo, je l' visoko sunce, da budem znal, ku dobu poginem. *Maž. 30.* — Stane mlada, da će počinuti. *Maž. 104.* — Šaļe sestru na drenove klance, da će vidit oružne junake. *Maž. 157.* — Vadi Marko jaspra i dukate, da će platit tešku vodarinu. *Istr. 1, 9.* — Dati ću ti ovce moje, da jih buš imel. *Istr. 2, 38.*

Digitized by Google

Kajkavski primjeri: Daj mi bože zlate roge, da b o m m o g e l črnu goru — prevrnoti. *Kukuļ. 224.* — Mi vzememo vaše dite, — mi ga jočmo odvoditi, — kaj se b o m o š ńim i g r a l e. *Kukuļ. 255.* — Dajte vi mene pustite, kaj b o m i ja i š e l z vami ribe lovit. *Vaļ. 13.* — Drugoga si je izebral, da mu b u d e l o v i l ribe. *Vaļ. 14* — Veli (mu), da mora iti kroz črno morje, ali naj pazi, da korune z g u b i l ne b u. *Vaļ. 35.* — Dam ti koňa vilovitoga, kaj b u ļ š m o g e l po zraku leteti. *Vaļ. 68.* — I na to veli, da ga vre navči, da se b u ga b o j a l. *Val. 72.* — Popali su ju trudi, da b u r o d i l a. *Vaļ. 76.* — A kak se je ov prignul, da b u d e vode z e v l e k e l, porinul ga je oficir vu vodu. *Vaļ. 201.* — Kobila veli (vuku): — pogleč mi na potkovu, — kovač (je) napisal — koliko sem let stara. — Onda vuk oče, d a b u č t e l. *Vaļ. 268.* — Pak je štel, da b u d e ga (mesar ovna) z a k l a l. *Plohl 1, 112.* — Klekne ona, da č e vodu p i t i. *Plohl 3, 22.*

U štokavštini ima tamo amo takvijeh primjera i to u onijem krajevima, gdje i drugih ostataka čakavštine imade: Al poteče Zemiću Stipane, da ć' u t e ć i Kraļeviću Marku. *Marj. 13.* — Dognah koňa do vode bunara, da ću dobra vode n a p o j i t i. *Marj. 2.* — Marko pruži svoju desnu ruku, da ć' u z e t i čašu od matere. *Marj. 27.* — Nagna Reļa svoga koňa vranca, da će vrancom krilo p r e g a z i t i *Marj. 28.* — On ulazi junak u megdane, da će s banom megdan d i j e l i t i. *Marj. 108.* — Prikleknula, da će se n a p i t i. *Beg. 4.* — Uze vidro, da će p i t i vode. *V. pj. 3, 84.* (iz Siňa). — Zakliňa ih na Petra svetoga, da će ńemu oni vjerni b i t i. *V. pj. 5, 36.* (iz Crne Gore). — A Steťana (zovem), da nas v j e n č a t b u d e. *V. pj. 5, 45.* (iz C. G.) — Nut' tvog daje, velike budale! gdje će mene za nevjeru dati, za Turčina Muju od Udbine, da će mene ļ u b i t na sramotu. *Juk. 401.*

Pravilno nalazi se u takvim rečenicama u štokavštini presenat, što se može iz ovakih primjera razabrati: A ja idem s agom na kadiju, — da među nama posle n i j e kavge. *V. pj. 2, 61.* — Pa se svrnu, da s' vode n a p i j e. *V. pj. 3, 26.* — Češće puni srmali jagluka, da ne m o ž e smiļe propadati. *V. here. 111* — Spremiću ti misirsko povjesmo, da mi p r e d e š gaće i košuļu. *V. here. 218.* — Mobu kupi đakone Todore, — da on ž a ń e bijelu šenicu. *V. here. 315.* — Najposle naumi, da i d e u svet, da t r a ž i svoju paunicu. *V. prip. 16.* — Kruh — baci onijem zvjeradma, da te ne i z j e d u. *V. prip. 9.* — Lisica mačku pozva u društvo, da i d u na gumno, da h v a t a j u miše. *V. prip. 176.* — Onda čovek

Digitized by Google

pođe, da traži Usuda. *V. prip. 73.* — Saspi žito u jamu, i jamu olepi, ali dobro i lepo, da mu kiša ne može nauditi. *Stef. 126.* — Britku ću mu sabļu zatopiti, da se ne da izvadit iz kora. *V. pj. 2, 25.* — Bog mu reče: -- ja ću narediti, da svi ļudi imaju tako na tabanu kao malu dolinu. *V. prip. 92.* — Ako bog da, moj milostan sine, te izbaviš dijete Juroša. *Petr. 2, 341.* — U taj će mah pasti tama, da se ništa ne vidi *V. prip. 69.* — Vele: može biti, ako daļe odemo, da vode ne nađemo, đe bi mogli zanoćiti. *V. prip. 188.* — Striče, u tvom susedstvu ima jedna gizdava devojka, pa ko se od ńe sakrije, da ga ne nađe, dobiće je, da mu bude verna ļuba. *Stef. 43.* — Pustiću te u goru zelenu, i sa tobom tvojih trijest druga da nijednog ne zaboli glava. *Stojad. 2, 103.* — Ja ću odvest kićene svatove, da ih nigde sunce ne ogreje. *V. p. 2, 12.*

3. Budućа radńa u podložnim rečenicama uvjetnim, odnosnim (u uvjetnom značeńu) i vremenim izražava se različnim načinom: *a*) presentom perfektivnih glagola, koji se suviše kad kad sastavļaju s prijedlogom uz; drugda se imperfektivni glagoli s tim prijedlogom sastavļaju, te dobivši tim značeńe perfektivno označuju budućу radńu. Tim načinom izražavaju budućу radńu sva narječja. *b*) Particip perfekta aktivnoga II. glagola perfektivnih i imperfektivnih s pomoćnim glagolom budem izražava budućу radńu u navedenim rečenicama također kroz sva narječja, ali najrjeđe u starijoj čakavštini i kod starodubrovačkih pisaca, a najčešće u kajkavštini i u novijoj čakavštini. *c*) Infinitiv perfektivnih i imperfektivnih glagola s pomoćnim glagolom hoću nalazi se u toj službi najčešće u štokavštini, rjeđe u starijoj čakavštini i kod dubrovačkih pisaca, još rjeđe u novijoj čakavštini; a u kajkavštini, čini se, nikad. *d*) Infinitiv perfektivnih i imperfektivnih glagola s pomoćnim glagolom budem nalazi se vrlo često u starijoj čakavštini i kod starodubrovačkih pisaca, sa svim rijetko u novijoj čakavštini, a u štokavštini na jugu samo u ńekim slučajevima. *e*) Aorist nalazi se kad kad u toj službi u starijoj čakavštini i kod starodubrovačkih pisaca, a najčešće (čini se) u štokavštini.

S drugoga gledišta i za to drugim načinom raspravļena je ta stvar u akademičkom rječniku I., str. 46 a b); str. 47 a b); 47 b f, g); 48 a h); str. 356 a i daļe.

Staročakavski primjeri sa presentom perfektivnih glagola: Ako i Darija ubijemo, bez pečali budemo. *Alex. 262.* — Ako li ga ovdi ubiješ, to vsih nas ubil jesi. *Alex. 310* — Ako ńega gdo

Digitized by Google

jame, — ostani knezu soldini 40. *Vinod. 314.* — Ako ne dojde spas, ki mńu da će biti, ča ste rekli danas, hoćemo stvoriti. *Marul. 32.* — Ne ludi nego van bićemo pameti, prigoda taj za man ako nam proleti. *Luc. 196.* — Ča hvalom uzneseš i budeš se čudit, ako pak potepeš tere budeš kudit, lagahan se hoć zvat, nestanovit u sud. *Marul. 146.* — Ča oni uzvele, toj stvorit ne bud' lin. *Marul. 199.* — Nu ko paka vjeru opsluži i u vjeri bude umriti, grih ga ńegov već ne kuži. *Kavań. 64.* — Drago će bit puku, vesel će bit rusag, kad tebe uzvuku na svega svita sag. *Marul. 11.* — Pak Idumea pokle uberеš plodne paome mnogom časti, i u Jordanu čim se opereš, svijetla slava bude t' cvasti. *Kavań. 222.*

Primjeri s participom perfekta akt. II. i s pomoćnim glagolom budem: Na mucê, ako ne bude pravil, prost je. *Krk. 281.* — Poni misli, hćerce moja, kolika je plaća tvoja, ako budeš kripko stala. *Marul. 271.* — Tko bude čtil moje bludne ove pisni, znam, da će mojemu veselju razumit. *Luc. 222.* — Ki bu kratil, ta ne mozi s općinu zaroka pasti. *Krk. 291.* — Nauči se, tko jest stvoritel, i kako poznal budeš u jistinu ńega gospodina, — ńega štuj. *Katar. 219.* — Kako si počal, udiļe ga soli, dokla bude došal, da uči ča koli. *Marul. 127.* — Ako s' dobru (prvu zenu) našal, moreš i drugu najt, kad budeš obašal ne hteći s puta zajt. *Marul. 160.* — Čin', kad budeš gore ustala, da se ne zna gdi s' ležala. *Marul. 266.*

Primjeri s infinitivom i pomoćnim glagolom hoću: Ako tve tilo to ne će ukopat, ča je tebi za to? Ne češ čuti ni znat. *Marul. 152.* — Ako ćemo sada se truditi, poslija hoćemo utišeni biti. *Marul. 208* — Ako ć' hotit skazat harnost tvoju, ļubi boga. *Marul. 171.* — Isusov slidnik pon' — ne bude človik on, ki ne će odvratiti za zlo dobrom. *Marul. 204.* — Tko će toj činiti vire noseć zlamen, blažen će živiti u vik vikom. *Marul. 237.* — Ča god češ činiti al dugļe al šire, ne moj poviditi, da ti ne zamire. *Hekt. 39.* — Čuvaj se ne biti sam sebi protivan, kad češ govoriti, da lud ne budeš zvan. *Marul. 126.* — Slavna i vesela hoćeš ti porodit, kad nebo i zemļa hoće se prosvitlit. *Marul. 168.*

Primjeri s infinitivom i pomoćnim glagolom budem: Ako im bude istinu praviti, imej mu glava pojti *Krk. 281.* — Ako ti pravo ova virovati — budeš, on hoće napraviti sve zgrišenje i krivice tvoje *Katar. 220.* — Ako ńega gdo jame — i ukazati

Digitized by Google

ne bude moći, ostani knezu soldini 40. *Vinod. 314.* — Tako će i sega zločinca pobiti bog vaš, ako ńega budete moliti. *Marul. 21* — Straha imati od smrti ne budeš, ako se bojati boga vazda budeš *Marul. 151.* — Ako budeš tako činit, napast ne će tebe slidit. *Marul. 271.* — Ali ako biti prem bude rat koja, Troja će dobiti i ostat gospoja. *Luc. 199.* — Ča hvalom uzneseš i budeš se čudit, ako pak potepeš tere budeš kudit, lagahan se hoć zvat, nestanovit u sud. *Marul. 146.* — Ča t' se bude sniti, za ono ti ne haj *Marul. 137.* — Ki bo se ćutiti bude krivac u čem, vazda bude mniti, da govore o ńem. *Marul. 128* — Od sad koliku imati budu moć, hvalu ću razliku peti ti dan i noć. *Luc. 206.* — Tribuje ti odgovarat, ča te budu ja uprašat. *Hekt. 120.* — Tko godire ostaviti bude dom ili oca, — sto krat veće prijati hoće. *Katar. 220* — Ka godi budeš viditi, drži dobro u pamet. *Tond. 111.* — Nu ko paka vjeru opsluži i u vjeri bude umriti, grih ga ńegov već ne kuži. *Karaň. 64.* — A glas će tvoj živit svuda slavan hode, dokol budu svitit zvizde, teći vode *Marul. 11.* - To t' dajem poznati, kad budeš slišati, da strpina stojiš. *Marul. 174.* — Kad ono, što si rad, bude ti izaći, korist i blago tad nam će se obnaći. *Luc. 230.* — I sram će ga biti samoga od sebe, kada se smisliti on bude od tebe. *Hekt. 13.* — Gdi li ništar ne htit bude, pokaži mu ńega blude. *Hekt. 111.*

Primjeri s aoristom: Išću stvar, ku ako dotekoh po ki put ikadar, biti ću vesel. *Luc. 203.* — Ako se izbavih ja muk ovih, tu ću t' žeļu ja odneti. *Hekt. 111.* — Svih dobiva naša žeļa, — ćut i slados pohotivna, s kojih jednom ako pasmo, mučno planusmo i ustasmo. *Karaň. 77.*

Starodubrovački primjeri sa presentom pertektivnih glagola: Ako li platu još od tebe izdvoru, vidjeti tada mož', tko se ja govoru. *Menč. 161.* — Ter ako uzmože ovako bit, veļu, do vijeka moj bože, da t' ino ne žeļu *Menč. 186.* — Nu ako li ja ikada lijek zlu momu naći budu, ter izbavim sree od jada, biće prava ļubav naša. *Bobaļ. 216.* — Tko u vijeke da vjeruje, zločestvo ovo — ako usčuje? *Gund. 514.* — Višńi uvjetova se puku, da mu će sveđ bit u pomoći, ako zakońe zapovijedi uzop sluziva. *Dord. S. 29.* - Činiću, da imaš, koliko požudiš, imanja i zlata. *Naļ. a. 220.* — Tko (pjesni Davidove) ušti, nać će tuj osobiti lijek. *Dord. S XXVII.* - Trag se umrli ras činiće, ki se na (zemļi) uznahodi. *Dord. S. 126.* - Ko pješice

Digitized by Google

uzide, neka se na koña vrže. *Bogš. 12.* — Ovu ću još tirat za svu moć i kripos, dokoli nazirat uzmogu ńe lipos. *Menč. 80.* — Ma nu se meni mni, kad mlados ma svene, u javi i u sni žaliće vik mene. *Menč. 151.* — Što ćete tuj reći, kad vas sud porazi? *Vetr. 1, 40.* — Vrni zajam, ki dostoji, — er ćeš pak htjet, kad ne uzmoreš. *Bobaļ. 207.*

Primjeri s participom perf. akt. II. i pomoćnim glagolom budem: Ma pokora ufańe mi dava uzdano primit platu rajskijeh, ako za ńu oprostio moj bog bude grijehe moje i bude mi dopustio milosrdje sveto svoje. *Kanav. 163.* — Družbu će čekati, ku budu izgubil. *Naļ. a. 234.* — Kroz toj ću tijekom it, je da ga gdi nađem, — pri nego potlačio bude, jaoh, svu mlados i ovim skratio planinam svu rados. *M. Drž. 71.* — Plač moj čuje, kad god budu najveće me tuge stisli. *Đorđ S. 4.*

Primjeri s infinitivom i pomoćn. glagolom hoću: Ako ću dobrotu od ove ja slavit, jaki no ļepotu, ne moj mi zabavit. *Menč. 56.* — Ako ćeš jur ne dat, da stignu ures tvoj. dopust' mi daj gledat gizdavi obraz tvoj. *Menč. 5.* — Ako ruka božja sveta na pomoć nam ne će doći, naš hudi udes dovešće predati se kraļu odi. *Kanav. 274.* — I koj' će se sjediniti, tu milost bude imati. *Bogš. 150.* — Skoro će toj biti, kad nam će sve dvore taj človik probiti. *Vetr. 2, 200.*

Primjeri s infinitivom i pomoćn. glagolom budem: Kako jes usilos meni sad umriti, ako me za milos ne budeš pozriti. *Menč. 5.* — Za to ću u tužbi sve dni me provodit, dokli se u družbi ne budem ńe zgodit. *Menč. 72.* — To li mi zabranit budeš toj, ma kruno, znaj, jer ću poć umrit. *Menč. 180.* — Još ako moć budu tužni jad odolit, — je da me slobodi od gorke tužice *Menč.* i *Drž. 484.* — Ako uzumjedbude, lijepo ti ga će uhitit. *M. Drž. 167.* — Dobro će bit, ako ustjedbudeš. *M. Drž. 233.* — Ako moja dobra srjeća ustjedbude, na końu sam. *M. Drž. 405.* — Nu ako li ja ikada lijek zlu momu naći budu, ter izbavim srce od jada, biće prava ļubav naša. *Bobaļ. 216.* — Ali u zo čas po tvu glavu, ako bude bit inako. *Palm. 2, 326* — Ako i uzmo(g)budeš, što hoćeš, ne mo' činit, što hoćeš. *Dan. posl.* — Također za službu on će raj izdvorit, tko s tobom u družbu bude se satvorit. *Menč. 66.* — Što budeš zajmiti, to će t' se i vratit. *Dimitr. 3.* — Zaliho tko tratit pjeneze uzbude, na uboštvo ima prit, koga se svak bļude. *Dimitr. 5.* — Koja igra ovdi bude bit, vidjećete. *M. Drž. 123.* — Postaviću sve moje sile

Digitized by Google

i sve, što uzmoć budem. *M. Drž. 401.* — Poć ću tužna, gdje stupaji i sreća me bude odnijeti. *Gund. 85.* — Miso, ka vam na um doći bude, u srcu ter prostre se, iskušajte. *Đorđ. S. 5.* — Povjeđ meni istinu, što te budem upitati. *Bogš. 44.* — Ter što ćeš, vajmeh, reć za zledi, ke tvoriš, kad budeš u prah leć i kad se rastvoriš? *Vetr. 1, 270.* — Er ćemo u tuzi tader š ńimi ostat, kad bude k vratom doć, ter pakal usplaši. *Vetr. 2, 200.* — A po tom danica bude se otkriti, verna će stražica putnikom to biti. *Vetr. 2, 258.* — Kad ļubav znat bude, da život naš gine, — hoće nas smiriti. *Naļ. b. 67.* — Čuj, nigda ne pristan', dokli ja budem doć. *Naļ. b. 68.* — Kad ti ustjedbe iskat kont, ukaž' mu svite. *M. Drž. 304.* — I nad snijegom pobijeliću, čim me uzbudeš ti umiti. *Gund. 200.* — Jer kad bude snagu steći, dvorove će sve požeći. *Palm. k 42.* — Pričekaj me i ne preda', kad ne budem doć ureda. *Đorđ. r. 170.* — Život ćeš uzmnožit, dokle god budu bit na svijet narodi. *Đorđ S. 100.* — Kad se veće ja budem s dušom mojom razd'jeliti, glavu ćete osjeći slavnomu Lazaru knezu. *Bogš. 9.* — Prije nego proći bude od godine polovica, hoću tebi u istinu dvore tvoje pohoditi. *Bogš. 42.*

Primjeri sa aoristom: Čuva' ga od vila. Ako ga v i d j e š e tako ličca mila on čas ga uzeše. *M. Drž. 484.* — Ja mu odgovaram: ne budi, er ako te ja u z e h, osta uzet. *M. Drž. 136.* — Ja, ako se u m j e h vladat, bih veličak čovjek. *M. Drž. 227.* — Tvoje dijete uhit' za ruku i dvigni ga sa zla puta, — er ako ga uplaši, uteče ti, i ne stignu ga sa svijem psi. *M. Drž. 264.* — Primi ju i drži ju (sreću); er ako ju odagna, kad ju uztjebudeš, ne će ti moć bit. *M. Drž. 274.* — Viruj mi, ako te u lugu jednome zatekoh, ždrilo ti zagradih dračome, da izit van ne mož. *Raň. 141.* — Kozju ako tu bradu razmršat ja počeh, poznaćeš, ko stadu tuđem te nosi grijeh. *Gund. 150.* — Er ako me ugledaše ti carevi janičari, tu je meni Mlađeńu glavu moju izgubiti. *Bogš. 141.* — Još me pobro zove u svatove. — Ako pođoh, meni je sramota, to l' ne pođoh, meni je grehota. *Bogš. 255.*

Novočakavski primjeri sa presentom perfektivnih glagola: Ako se oženiš, s bogom neka bude. *Jač. 361.* — Tu će ti dat sto forinti, ako prespiš va jednoj gradine. *Mikul. 11.* — Daj načini, da mi 'se bude, ča god zamislim. *Mikul 14.* — Ka od ńih donese lipju rožicu toj je obećal kraļ, da će ńoj kraļestvo pustit. *Mikul. 16.* — Služićeš mi tri dni, pa kad mi odslužiš, zami jednu kćer. *Mikul. 54.* — Kad pobili perje na sokolu, onda mi se nadaj

Digitized by Google

bilem dvoru. *Istr. 1, 1.* — Kad pojdeš na naš dvor, ne poglej na naš dvor. *Jač. 251.*

Primjeri s partic. perf. akt. II. i pomoćn. glagolom budem: Ako nas neg bude slamni krov pokrival, vindar ja sis tobum ne b' se s kraļem miňal. *Jač. 101.* — Bude li se htil karati, ćemo ga v kladu zapriti. *Jač. 552.* — Ako vi budete to vsagdar činili, srićni ćete biti vi pak i po smrti. *Jač. 635.* — Provaj nositi, ako budeš mogla. *Mikul. 15.* — Sud obeća tri sto forinti, ako bude va ňihovoj gradine prespal. *Mikul. 12.* — Ako bude Dunaj priplivala to će biti mlada delijica; ko ne bude Dunaj priplivala, to će biti lipota divojka. *Istr. 1, 2.* — Proklet bil, ako drugu zameš, leh onu, koj bude ov prsten pristal. *Mikul. 23.* — Donesi rožicu, kakovu budeš otela. *Mikul. 16.* — Posipaj, kud god budeš hodil, put z belen pešćen. *Mikul. 114.* — Sudi slobodno, kuliko budeš otela. *Mikul. 137.* — Dvoriće nas, kako bude mogla. *Istr. 1, 51.* — Hvaliću te, kud budem hodio *Istr. 1, 65.* — Kad nas budu pitali, — ćemo vako reć. *Jač. 12.* — Kad se bude moj mili s drugom rožum zaručal, onda te se va crikvi vsi dupļiri ugašat. *Jač. 17.* — Kada bude Dunaj v našem kraji plaval, onda će se razajt, klinčac, naša ļubav. *Jač. 116.* — Kod te budem, mili, vid'la pojt po placi, još ću ti ja, mili, pomoz' bog! zazvati. *Jač. 161.* — Kad te budu pitali, da ča delaš, reci ňim. *Mikul 136.* — Prvo leh van buden ča delal, morate me školi vadit mesec dan. *Mikul. 11.*

Primjeri s infinitivom i pomoćn. glagolom hoću: Ako se ti ne ćeš, zemļica, otvorit, meni će se srce od tuge razdvojit. *Jač. 352.* — Ako pak ne ćeš poginut, ću ti jezik z grla skinut. *Jač. 551.* Ako ćeš svoga sva (psa) vezat, gren dole, ali drugačje ne. *Mikul. 73.* — Ako ćeš mi dat, ča te buden pital, ja ću ti pomoć. *Mikul. 118.*

Primjeri s infinitivom i pomoćn glagolom budem: Još će tebi veća radost biti, kad ti bude Jurjev dan doniti. *Kolo III., 37.* — Gdo te bude, roža, trgat, kad ja budem maširovat. *Jač. 320.*

Kajkavski primjeri sa presentom perfektivnih glagola: Jako ti jozdravim, moja luba bodeš; jako ti vumerjem, koňa ti jostavim. *Kukuļ. 203.* — Ći ja ve to ňemu povem, do kolena bum kamen. *Vuļ. 177.* — Ako ti zapevnem, mene ti pocuje te dvanajst tolvajov i jin harambaša. *Kukuļ. 228.* — Komu si zapaziš cvitňak za klobukom, ňegva luba budeš, divojko ma mlada. *Kukuļ. 202.* — A moj dragi sinko, gda mi dimo dojdeš, tebi bodu vzeli tvoju

Digitized by Google

rusu glavu. *Kukuļ. 235.* — Za tim orel mu — veli: 'da se toga dotekneš, postaneš orel. *Vaļ. 155.*

Primjeri s partic. perf. akt. II. i pomoćn. glagolom budem: Mi budemo s tobum navek i na pomoć tebi, ako nas posluhnul budeš. *Vaļ. 34.* — Če mi bodu vzeli moju rusu glavu, kopajte mi jamu pri svetom Ivanu. *Kukuļ. 235.* Ti baba, ako ne budeš moje brate nazaj oživila, onda moj cucek bude tebe zaklal. *Vaļ. 36.* — Koj si ovoga pantleka na desnu ruku privezal bude, bude najjakši. *Vaļ. 119.* — Davala ti bude baba koňa, kojega goder štel budeš. *Vaļ. 26.* — Kada se boš joženil, ti ne zemi stare hdove. *Kukuļ. 211.* — Ti budeš moral vnogo podnašati, doklam ńe našel budeš. *Vaļ. 31.* — Pak su mi rekli, da ga predi ne bum dobil, dok ne bum dopelal onoga koňa. *Vaļ. 143.* — Veli: 'da budeš se toga doteknul, postal buš mravļa. *Vaļ. 155.* – Dok budejo zaigrali, onda bumo skup plesali. *Kuhač 3, 331.*

Štokavski primjeri sa presentom perfektivnih glagola: Odgovori mu: ako mi ne donese tri prstena, ja ga ne ću. *V. prip. 227.* – Pa šta ću činiti, ako me poslije. kad se otrijeznim, opet glava uzboli? *V. prip. 309.* — Ako ne ushteš poći, izgubićeš glavu. *Stef. 37.* — Ako po sad boļi ne uzbudeš, ubila te bog i božja vjera. *Ogl. 7.* — Ako mogneš Sava poturčiti, sva će ti se zemļa poturčiti. *V. pj. 3, 11.* — Obećava nebrojeno blago, tko pogubi Musu keseģiju. *V. pj. 2, 67.* — Što god zaceniš, on će ti dati. *V. prip. 38.* — Ne moj plakati, samo učini, što rečem. *V. prip. 48.* — Dođi, da ti ja sve platim, koliko po tvojoj duši rečeš, da je vaļalo *Vrč. 110.* — Služiću te, koliko reknemo. *V. pj. 2, 77.* — Pijte vino vi sedam danaka; što ga godir za to popijete, ja ću ńega junak sam platiti. *Marj. 97.* — Ovaj će govedar vući (vode), koliko god ustreba. *V. prip. 211.* — Oba ću ih (brata) u svatove spremit, a ostale, kako koje mognem. *Pkr. 2, 603.* — Kad majka uskara, ti ne odgovaraj. *V. pj. 1, 570.* — Kad bu demo poļem kotorskijem, te se blizu hanu prikučimo, vi pjevajte jasno kiriģinski. *Juk. 578* – Kad kćeneš s vojskom udariti, napred pusti Malesiju ļutu. *Ogl. 466.* — Piši knjigu plemenitoj Mari, kad preminem s ovoga svijeta. *V. herc. 11.* — Kad uzideš onamo, stanuće vika i graja oko tebe. *V. prip. 231.* — Kad se vratiš, ne moj proći, da mi se ne javiš. *V. prip. 238.* — Zauzbijte tri hiļade svata, – ja se prije okaniti ne ću. neg poćeram stražńe mimo prve. *Petr. 2, 531.*

Digitized by Google

Primjeri s partic. perf. akt. II. i pomoćn. glagolom budem: Ako bude Miloš preša'o Drinu, Miloša ću na megdan zazvati. *Ogl. 329.* — Ako budem brate. osužńio, radi mene izbaviti, pobro. *Juk. 173.* — Ako bude crni Arap doš'o, te se š ńime po poļu poćeram, ja ću bježat pred Arapom crnim. *V. pj. 4, 39.* — Vjera moja, i tebe će, Stevo! dušmanima u ruke predati, ako ga se ne budeš čuvao. *Petr. 2, 335.* — Ako za to ogriješim dušu, što đauru vjeru pogazimo, nek m' ubije katura kobila. — Ako l' budem pravo osudio, svoj sam Bosni sto godin' sudio. *Petr. 3, 503.* — Što budemo na vatru složili, ono ćemo ļepše pograditi. *V. pj. 3, 59.* — De god bude bila ta obduļa, nijedan joj koń uteko nije. *Marj. 118.* — Oni se dogovore, da im treba vodu imati, đe budu zakonačili. *V. prip. 187.* — Ako sve ovo, što vezirski sinovi budu spremili, ļudi ne pojedu, da carski zet ńima ustupi svoju ženu. *V. prip. 271.* — Onda da ti pošteno platim, što budemo poharčili. *Vrč. 131.* — (Soko) će tebi, di god budeš bio, — u pomoći bivati. *Stef. 12.* — Kad dođe blizu one pećine, uluči priliku, kad Baš-Čelik bude otišao, pa ženu opet povede sa sobom, da bježe. *V. prip. 201.* — Kad se budeš, Pajo, ženio, ti ne uzmi star babu. *Beg. 111.*

Primjeri sa infinitivom i pomoćnim glagolom hoću: Da bi mene ne rodila majka, — ako joj se osvetiti ne ću. *V. pj. 1, 647.* — Sad ako ću pravo kazivati, sa snahom ću brata omraziti; ako li ću zakleti se krivo, ja se bojim, izgubiću vojna. *V. pj. 1, 733.* — Ah, da bi me bula ne rodila, ako vojsku pokupiti ne ću. *Ogl. 52.* — Ako će se što vjerovat sanku, oće Vlasi Žabļak poharati. *Ogl. 419.* — Ala mene ne rodila majka, — ako neću pokupiti vojsku, i ne dođem pod Goliju na te. *V. pj. 4, 7.* — Ako će te potpaziti Mujo, nejma tebi na ramenu glave. *Juk. 197.* — Ako ćeš me ozeniti uļče, ja se drugom oženiti ne ću, izvan Andom bana koltačkoga. *Juk. 293.* — Daj poznaji, koja li je tvoja! ako li je ti poznati ne ćeš, nisi voļan sobom ni svatovi. *Marj. 21.* Ako ćeš ti mene poslušati, vrlo će nam danas dobro biti. *Marj. 110.* — Kome ć' ovu čašu nazdraviti? Ako ću je napit po starješ tvu, napiću je starom Jug-Bogdanu. *V. pj. 2, 50.*

Za relativne i temporalne rečenice, koje bi ovamo išle, ne imam iz štokavštine primjera. Ne znam, da li ih ne ima, ili ih ja nisam smotrio.

Primjeri sa infinitivom i pomoćn. glagolom budem: Ako j' tako poznat ne mogbudeš, ti je zovi u baňu na vodu. *V. pj.*

Digitized by Google

3, 40. — Čuvaću ga još sedam godina, — dok odraste dijete Juroše, dok mogudne koña pojahati. *Petr. 2, 167.* — Proklińaće i mene i tebe, kad im budeš arač uzimati. *V. pj. 5, 32.*

Primjeri s aoristom: Ako zapeh str'jele moje, ustr'jeliću tebe, Janko. *V. pj. 1, 266.* — Zmaj sokolu poručuje: ako puštih živa ogńa, gn'jezdo ću ti opaliti. *V. pj. 1, 664.* — Ako l', seko, ja pogibo amo, pomeni me po peškešu mome. *V. pj. 2, 47.* — Jad je poći, a gore ne poći: — ako pođoh, nagledah se jada, ak' ne pođem, ne ću vidjet drage. *V. herc. 187.* — Ispovjedite mi se, ako mogoh, da vam pomognem. *V. prip. 98.* — Kad staneš provati jednu po jednu od ovijeh haļina — — ako ti vaļaše, lasno ćemo se pogoditi. *V. prip. 102.* — Dognaće mi jedan ortak dva vola, ako se pogodismo, pak vaļa mi ih obidovati. *V. prip. 284.* — Gledaćemo mi, da se kako god između sebe pomirimo, pa ako ne mogosmo, lako ćemo za vas poručiti. *Vrč. 183.* — (Pas) reče: valaj, ako dočekah druge zime, ne ću je čekati bez kuće. *Vrč. 185.* — Zovi Kuče na predaju listom; — ako li ti ne šćedoše doći, nego s tobom boja zaturiše, pušti, brate, silnu vojsku tvoju. *V. pj. 5, 257.* — Čekajte ga nedeļu dana; koga ne bi za neđeļu dana, čekajte ga za petnaest ravno. *V. pj. 3, 52.*

XVI. Načini glagolski.

1. Indikativ nalazi se u ńekim primjerima, prema kojima drugdje stoji ili imperativ ili particip perfekta aktivnoga II. kao optativ, i sa aoristom bih kao kondicional. To biva:

a) u značeńu žeļe. Primjera ima u starijoj čakavštini, kod starodubrovačkih pisaca i u štokavštini. Iv. Broz u svojoj raspravi: Prilozi za sintaksu jezika hrvatskoga u Radu jugosl. akademije kń. 57. str. 54. §. 9. 1. veli: „Moze biti te je prema primjerima kao što su: Zdrav mi budi, moj Vuče, ovu kupu hladna vina. Nar. pjes. Bogiš. 39. Zdrav mi budi i zdravicu popij. Nar. pjes. Vuk. 2, 311., u kojima se kazuje imperativom žeļa, zamijeńen imperativ sadašńim vremenom u ovim primjerima: Zdrava si divice! M. Marulić 212. Zdrava si, božice, kruno svih liposti. M. Držić 35. Zdrava mi si, divojko, ovu kupu hladna vina. Nar. pjes. Bogiš. 39.“ itd. A u onim primjerima, koje gosp. Broz na rečenom mjestu ispred tih i iza tih i tima sličnih navađa, indikativ ne stoji mjesto optativa nego mjesto pravoga imperativa.

Digitized by Google

Primjerima, koje je gosp. Broz na spmenutom mjestu naveo, dodajem ja iz stare čakavštine još ovaj, u kojem uz takav indikativ odmah slijedi imperativ u značeńu žeļe: Blagoslovļeno je mliko, kim te dojih, — i čas, ki te rodih, budi blagoslovļen. *Marul. 181.*

Ovamo ja uzimam također primjere, koje gosp. Broz u rečenoj raspravi navađa na strani 65. pod opaskom 140: Dobar mi si ti došo, dragi djeverče! *Nar. pjes. Bogiš. 218.* — Car čestiti, dobro si došao. *Nar. pjes. Vuk. 2, 156.* — Zlo si sela, gospođe carice! *166.* — prema: Zle ga seo, Predrag arambaša! *79.* — Nojzi Vuče božju pomoć dade, Kumrija mu boļe prihvatila: dobro dođe, sužań — nevoļniče! *Nar. pjes. Vuk. 3, 414.* itd.

Tim primjerima ja dodajem iz stare čakavštine ove: Aleksandar celova Arištotila govoreći: dobro si došal, brezcinna glavo. *Alex. 317.* — I reče Roksanda: dobro sam te našla i dobro si došla, mati gospodina moga. *Alex. 322.* — Mati ńega celova govoreći: dobro te najdoh sinu moj. *Alex. 322.* — Druga straža pripade k Radosavu Siverincu: zlo si vince popio, Radosave vojevodo, na te se je spravio Vlatko udinski vojvoda. *Hekt. 20.*

Starodubrovački primjeri: Dođe otac doma, ter mu žena govori: Dobar si došao! *Nal. a. 282.* — Isporedi: Dobro došo, Ļutica, moje milo dobro! *Bogš. 293* — Dobra si došla! Jesi li donijela? *M. Drž. 168.* — Signori vlasteli, dobro ste našteni, i vi vladike, dobra vi večer. *M. Drž. 397.* — I on pođe Milošu zlatnom čašom napijati: zdravi si, zete Milošu, u moje i tvoje zdravļe! *Bogš. 6.*

U novijoj čakavštini našao sam svega samo ova dva primjera, koji idu ovamo: Blažena je ura, kad si se rodila! *Istr. 6, 31.* — Prokleta je vsaka taka majka, ka omrazi milo ter i drago. *Istr. 2, 77.* — Isporedi: Prokļeta ga svaka majka bila, ka rastaje i milo i drago. *Maž. 86.*

U kajkavštini takih primjera nijesam našao.

Najviše takvih primjera ima u štokavštini: Zdrav si mi i fala ti na čas i na ļubav! *V. herc. 356.* — Zdrav si, brate, Nuko Arapine! da zdravicu vlašku napijemo. *Petr. 3, 200.* — Zdrav si brate, stari svate! čestita ti snaha bila! *Petr. 1, 98.* — Isporedi: Fala druže desni, a u boga sretni! vazda zdrav bio! *Živ. 127.* Zdrav si barjaktaru! zdrav mi hodio, vazda barjak nosio. — Zdravo mi bio, junački ga vio, kako bih sam hotio i želio! Prvijenče brate! zdrav si mi i ti, moj brate mili! vazda mi prvi hodio! — — zdravo mi bio, kako bih i sebi poželio. *V. herc.*

Digitized by Google

127. — Reče: Pomaga ti bog! *V. prip. 296.* — Pomaga vam bog! poštena braćo i gospodo moja! *Žir. 101.* — Isporedi: Pomogao vas gospod bog i ovi pošteni dom, i zdravi ste! *V. herc. 351.* — Selam mu je Mujo prihvatio: Da bog dobro, kraļeva katano! *Stojad. 1, 23.* — Da bog dobro, Tatija dijete! *Stojad. 2, 173.* — „Cucu cucu na końu, vuci t' majku zakoļu u šenici u poļu!" „„Ne mojt' vuci, za boga!"" *V. pj. 1, 284.* — Nađe čobana — i nazvavši mu božju pomoć, reče: dobro paseš! *V. prip. 163.* — Bog pomaže, Marušo djevojko! *Tord. 31.* — Tvoja nadnica ne će propasti, al čuješ! tvrda ti je vjera! drukčije na tebi glave nejma, ne šali se! *Bos. prij. 1, 115.* — Glas dopade Dragiji vojvodi: zlo si seo, vojvoda Dragija! zlo si seo i vino popio! *V. pj. 2, 76.* — A zavika Obilić Miloše: kopiļane, troglav Arapine, zlo si sio i vino popio! *Petr. 3, 319.* — Svi junaci vikom povikaše: zlo si leg'o, vojevoda Janko! zlo si leg'o, a gore ustao! kakvo čudo na šatoru tvome! *V. pj 2, 85.* — Isporedi: Zlo ga sio, Smajo pobratime! zlo ga sio i kahvu popio: ti ćeš noćas izgubiti glavu. *Bos. prij. 1, 103.* — U zlo sjeli, dva Jakšića mlada! u zlo sjeli i vino popili! *V. pj. 2, 97.* — Dobri ste došli svatovi! *V. pj. 1, 31.* — Turci ńemu boļe privatiše: dobro dode, neznana delijo! *V. pj. 3, 65.* — Isporedi: Dobro došao, šurače! Boļe tebe našao zete! *V. prip. 197.* — Prvijenče gospodine, dobro došao! — Dever-baše, braćo naša, dobro ste došli! *V. pj. 1, 30.*

b) Indikativ nalazi se mjesto optativa (u obliku part. perf. akt II.), gdje znači prostu misao (a ne misao kao žeļu) u ovakim primjerima u staroj čakavštini: Tondal ili htiše ili ne htiše, vaze kravu, ter ju poča voditi po mostu. *Tond. 113.* — Tko bi komu u blagu dužan, ili je malo ili vele, nima se nitkor samosegom plaćati. *Poļ. §. 134.* — Gdi se zgodi, da ostane sirota muška glava, ali je jedan ali jih veće bilo, tada nitkor ne more popriti ga. *Poļ. §. 200.* — Um ga ne izda. il poje il piše. *Luc. 277.*

Starodubrovački primjeri: Ali ti govoriš, ali ti svoj pogled pogledat otvoriš, mni mi se, sve je med. *Menč. 22.* — Ah samo da vrati srce mi, ko uze. a makar ne plati nigdar plač ni suze. *Menč 154.* — Veće ja za ništa ne marim ni haju, makar sva godišta ovakoj istraju. *Menč. 212.* — Znaj, da će pridana biti meni, gospođe, tvoja čas izbrana, makar bih tač predan ružice ja tebi. *Menč. 257.* — Do koli budu leć u oni tamni grob

Digitized by Google

ili hoć' ili neć'. *Naš. b. 30.* — Ili jes, ili ni to mati ļubi me, najbrže učini, da dođe prida me. *Gund. 104.* — Tko rodni grad oslobodit ište, — ili ubije, ili je ubijen, u jednakoj slavi ostaje. *Gund. 489.* — Ili izgubit ili dobit oni budu, — svakako ima to bit koris tebi. *Gund. 502.* — Il su zle, il nijesu (sej pjesni), čin' od ńih, što t' godi. *Đorđ. r. 1.* — Sam plač, sam trud piča 'e meni. ili tmine dan potlače, ili tminu sunce izmijeni. *Đorđ. S. 68.* — Na te gleda gńev pučine, il ustane il počine. *Đorđ. S. 144.* — Đe pase, da pase, ļešto da se doma oteli. *Dan. posl.* — Kud pade, da pade. *Dan. posl.* — Ili je malahna nevjesta ili velika, jednako djevera ište. *Dan. posl.* — Kruh, ili je sitan ili krupan, veći je u trbuhu. *Dan. posl* — Od družbe se vik ńegove ovo društvo ne dijeļaše, ili skupne u gradove ili u puste gore iđaše. *Palm. k. 1.* — Svaka je dobit mila i draga; — ili je varka ili snaga, samo da se predobude. *Palm. I., 356.* — Trijeba je, da se majka smiri, ili hoće, ili ne će. *Palm. II., 125.*

Novočakavski primjeri: „Jur su beli dani, końi nezobani.“ „„Ali su zobani, al nisu zobani, još te me moć odnest od mile po cesti.““ *Jač. 282.* — Ali ja gledam staro, ali gledam mlado, vsaki ima srce veselo i zdravo. *Jač. 329.* — Ako smo bogati, ak' nismo bogati, još se uľam vzeti rožicu s dukati *Jač. 86.* — Si ti namorana? Ako san, ako nisan, ne gren se hvalečat. *Istr. 2, 77.* — Ali sam va poļi, ali sam va gori, jednako mi drhće srce v mojem teli. *Kukuļ. 177.* — Al ja tvoja budem, al ne budem, ja ću tvoga koňa napojiti. *Maž. 137.* — Al kupuješ, al špenduješ, ja tvoja ne budem. *Istr. 2. 140.* — Isporedi: Danas oću (sabļu krvi napojiti) ali sritil kuma ali druga, ali sritil Musu pobratima. *Maž. 30.* — Ja gren s vami pa ča bude, bude. *Mikul. 4.* — Isporedi: Gre ovcu iskat, kako bilo, da bilo. *Mikul. 88.** — Drž' se on jednoga puta, kamo dojde, dojde. *Mikul. 88.* — Isporedi: Gren ravno oven puten, kamo došal, da došal. *Mikul. 47.*

U kajkavštini našao sam samo ove primjere, što ovamo spadaju: Misli človek: kam puklo, tam puklo, več je vun. *Vaļ. 276.* — Drugu zimu te budem dal makar sam vrag dojde po te. *Vaļ. 233.* — Isporedi: Ide ju iskat, makar stalo ga glave. *Vaļ. 19.* — More saki zatvor otpreti, ma bil kak mu drago velik. *Vaļ. 252.*

* U takvim primjerima ja smatram particip kao optativ; drukčije se to tumači u akad. rječniku II., str. 165b c) bb).

Digitized by Google

U štokavštini dolazi u takvim slučajevima pravilno particip perf. akt. II. u značeńu optativa, na pr.: Draga moja, ja se šalim s tobom. — Šalio se, il se ne šalio, ne bi mio, kao što si bio. *V. pj. 1, 357.* — Il umrla, ili preboļela, ja ne mislim vaša snaha biti. *V. pj, 1, 388.* — Hoće li te meni dati? — Oli dala, ol ne dala, ti se moja vazda zvala. *V. pj. 1, 428.* — Dao bi mu polovicu carstva, bio ženen ili neožećen. *V. pj. 1, 763.* — Il umrla, ili živa bila, vaša s' ne ću nazivati snaha. *Kras. 152.* — Žena treba svaki dan, bio radin il svečan, rumenilo, bjelilo. *Kuhač 1, 139.* — Oni mi se mame, da Maru izmame; mamili, ne mamil', izmamit je ne će. *Petr. 1, 298.* — Ili mala ili velika (bila) nevjesta, hoće se svatovi. *V. posl.* — Brat je mio, koje vjere bio. *V. posl.* — Kud puklo, da puklo. Bilo, kako mu drago. *V. posl.* — Ja mislim ići. pa bog dao ili ne dao. *Vrč. 17.* — Ili ja ili on izgubio, pićete i vi s nama. *Vrč. 211.* — Jeo, ne jeo, pio, ne pio, terao, ne terao, ne ćeš ga stići. *V. prip. 26.* — Klapilo se, ne klapilo, ješću te, platio sam te. *V. posl.* — Makar ti šta car kazao, kad se vratiš, ne osvrći se, dok našoj kući ne dođeš. *V. prip. 51.* — Isporedi: Pak šta ti god odgovori, kad se vratiš, opet se ne osvrći do naše kuće. *V. prip. 52.* — Ko si? A ona odgovori: ne znam. Znaš, ne znaš, — ti moraš s nama. *V. prip. 224.* — Čim mirišu ńedra tvoja? Čim mirišu, da mirišu. *Petr. 1, 128.*

c) Kao što futur često dolazi mjesto imperativa, tako može i presenat perfektivnih glagola u onim narječjima, gdje on kao futur služiti može, kao takav zauzimati mjesto imperativa. Takvih primjera ima već u staroslovenskom jeziku; u staroj čakavštini zabilježio sam samo jedan takav primjer, a biće ih jamačno više: Valeriane moj uzmožni, uhvativši Sista svežeš, i k pristolju mom privedeš, da iskusim tere viju, je l' istina, ča na ń diju. *Hekt. 87.*

U kajkavštini našao sam ńešto više takvih primjera. (Vidi i u gore spomenutoj raspravi Iv. Broza na str. 64. opazku 138). Tam kopaj i najdeš jednu vuzdu, ovu si deneš na ruku. *Vaļ. 4.* — Idi z ovem kojnom zlatem tam, a on se bu tak obrnul, da bu jako mršav, i ti buš kakti bogec i onda skočiš prek, i onda se ti spuni tvoja seńa. *Vaļ. 55.* — Kad boš štel jahati, samo s tom šibom vudriš, i još bole boš po zraku letel. *Vaļ. 130.* — Isporedi: Kad boš štel jahati, onda bodeš samo vudril s tom šibom, i bodeš išče bole po zraku letel. *Vaļ 129.* — Da peš nazad, onda mi poveš, i dobiš dobru plaču. *Vaļ. 159.* — Isporedi: Da

Digitized by Google

peš nazad, povrni se k meni, i dobiš poštenu plaču. *Val. 159.* — Ti pazi, gda bu išel Belin svojum vojskum, onda nam s tiha poveš. *Val. 271.*

Da ne stoji indikativ presenta mjesto imperativa i u ovom primjeru? Delajte mi klupi oko groba moga; koji trudan projde, na klopčicu sede. — Kopajte mi zdenac pokraj groba moga; koji žedan projde, vode se napije. — Sadite mi ruže pokraj groba moga; koji takav projde, ružicu si trgne. *Glasn. 2, 15.* — Isporedi: Čelo glave ružu usadiše, niže nogu vodu izvedoše, oko vode jabuke sadiše: ko je mlađan, nek se ružom kiti; ko je žedan, neka vodu pije; ko je bolan, nek jabuke jede. *V. pj. 1, 740.*

4) Aorist glagola biti u značeńu kondicionala nalazi se po često u čakavštini i kod starodubrovačkih pisaca, a u kajkavštini i štokavštini taj je slučaj neobičan. Isporedi u akad. rječniku I., str. 365b δ, a.

Staročakavski primjeri: Pristav ima imiti — soldini 5 — od riči, ke su vridne soldini 40, niže ke bi vridne, ima imiti dva soldina. *Vinod. 305.* — Gdn. F. Macić — govoraše komunu motovunskomu i komunu troiškomu, ako bi na tu stenu — meju ńimi pravi trmini. *R. istr. 235.* — Ako crikva, ka se ima krstiti, bi van z grada, ka koj bi potribni końi, budi držan, ki stvori krstiti, — dati końe. *Sěn. 82.* — Prizvali jesmo k nam potknežina — hoteć učinit to, ča bi pravo i dobro za vas otok. *Krk. 281.* — Ako bi nêki tat ukral, ča bi vrêdno 10 libar. ter bi našast, imej platit 12 cekinih zlatih. *Krk. 284.* — Ako bi ne mogal kazati, ki bi bijen, budi verovan samotret priseg. *Krk. 284.* — Tolika progońenja činahu, koliko bi mnogo govoriti. *Dukl. 10.* — Da bismo dostojni tu kripost imati, da bismo se mogli i malo saznati, brzo bismo bili u svemu svršeni. *Marul 107.* — Pečalan život jih trudi ter nevolje, sva blaga da bi ńih, ne bi ńim dovolje. *Marul. 119.* — Od ostalih divic dugo bi govorit, za to sad udovic red ćemo otvorit. *Marul. 220.* — Bolje bi za isto, da tajim. *Luc. 187.* — Vidićeš, ke bi trud zbrojiti moguće grade. *Luc. 190.* — Grihota bi, da se stara ova lipost uzorita. *Luc. 211.* — Da bi mi na povrat, glasom bih vapila. *Luc. 239.* — Želi, da bi noć. *Luc. 262.* — Jer ju imam dražu, neg da bi kći moja. *Luc. 235.* — Ki (dar) da ja zabudem kako no neharan, pravo bi, da budem pedipsan. *Luc. 267.* — Za mani bi pisma sveta, da bi zvizdom duša speta; silom dobro da bi činil, ne bi plaće dostojan bil. *Marul. 298.* — I Scitarke veoma slavne da bih htio je pobrojit,

Digitized by Google

trieba bi mi se oznojit. *Karaĥ. 146.* — Man bi razlog molbe vruće, da ne slijedi dostignuće. *Kacaĥ. 540.*

Starodubrovački primjeri: Meni bi još boļe, da nisam na svit bil. *Menč. 147.* — Ko čudo da ja vih, ne bih sad žalovan, od ļudi ne bih svih prstom sad kazovan, ni bih bil prilika paklenoj boļezni. *Menč. 141.* — Boļe bi, gdi je lav, da ja na ń budu poć; boļe bi, da ja srit budu smrt na puti, nego li ļuven stril me srce da ćuti. *Menč. 172.* — A tko mi zlo želi, da bi zlu dionik. *Menč. 239.* — Kroz toj bih bio rad van biti čemera; cjeć toga uzroka veseo bih imat smrt. *Menč.* i *Drž. 483* — Koliko bi bogu drago, da lakomos ne slijedite. *Vetr. 1, 36.* — A bog je svjedok moj, tako da bih zdrava! *Vetr. 2, 285.* — Od kud Bnetkom biše tolika imanja? Ovdi ih dobiše u duga ńih stanja. *Dimitr. 102.* — Ako smo pravi, da bismo zdravi; ako li smo krivi, da bismo živi. *M. Drž. 415.* — Boļe bi mu, da ga viku ļudska majka nije rodila. *Palm. k. 61* — S tobom mrtva s tobom živa, kad bi mi imat taku sreću, hotjela bih pribivati. *Bun. 93.* — Da ne bi s nam boga, proždro nas zive bi bijes. *Đord. S. 208.*

Novočakavski primjeri: Strat te ne ću vidit već tako na vredi, ar bi mi rožici pojt daleko k tebi. *Jač. 193.* — Boļe bi se ne zeniti, brajne, leg poredru drugu dobaviti. *Istr. 2, 30.* — Da bi ta kontrada s iglami osuta, se bi se pobralo od mojga hojeńa. *Istr. 2, 57.* — Da ne bi jubavi, svita ne bi bilo. *Istr. 2, 116.* — Da bi mi umreti a smrti ne znati! Da bi mi viditi, ki će me plakati! *Istr. 2, 8.* — Kad bi mi k tebi doć, moje drago milo, kad bi mi k tebi doć s tobom govoriti! *Istr. 2, 26.* — Drago bi mi, dušo, da si mi ļubica, a još mi je draze, da si mi sestrica. *Istr. 2, 19.* — Kade vam je ovo leto ogńišće, da bi vam k letu smetišće. *Istr. 3, 16.* — Prokleta bi ura svaka od ļubavi! *Istr. 2, 8.* — Počela j' boga moliti, da bi ono oskubeno. — Počela j' boga moliti, da bi ono spredeno — Počela ona moliti, da bi ono smotano. *Istr. 4, 35.*

U štokavštini našao sam samo ove primjere, što ovamo spadaju: Skoči kolo, da skočimo! da bi nama u čas dobar! *V. pj. 1, 259.* — Kad govori, kan da biser roni: to bi ļuba za Kutuza moga. *Srem. 137.* — Čemu bi hrpa žita, kad se ne bi jela? *Bos. prij. 2, 180.* — Biti (ćeš) snaja moja. Kako bi ja snaja tvoja? *Beg. 151.*

Uz riječi r a d, r a d i j, v o l i j pravilno stoji b i h u značeńu kondicionala: Radi b i s m o dobre kazat glase. *V. pj. 4, 30.* — Radij b i s m o glave izgubiti, no nevjeru ńima učiniti. *V. pj. 4, 8.*

Digitized by Google

Upita ih, bi li se udale, i za koga bi koja najradija. *V. prip. 229.* — Vjerujte mi, da bih volij, da je tri stotine Turaka poginulo nego on. *Vrč. 59.* — Što bi koja najvolija? *V. herc. 283.*

Više primjera vidi sprijeda kod pridavnika „rad“. Vidi također akad. rječn. I., str. 366[b] na početku.

e) Imperfekat rjeđe perfekat ńekih glagola nalazi se kad kad mjesto kondicionala. Najviše takvih primjera ima u starijoj čakavštini i kod starodubrovačkih pisaca.

Staročakavski primjeri: Boļe ti mu biše u boj smrt prijati, nere živu stati do stotin lit roka. *Marul. 48.* — O nebeska slavo, zgrdiše te sa svim, ku no biše pravo štovati nada svim. Mi bihomo veće dostojni to podnest. — Pričisti s' jańac ti, pun svake svitlosti: mogaše tuj čašu prigorku ne piti, da za ļubav našu na križ hoti iti: mogaše ričju tvom u propast pognati svih, ki tako tobom jaše se rugati. *Marul. 170.* — Boļe biše blago ne imit ner u ogńu u vik gorit; glavu izgubit boļe biše ner li dušu. *Marul. 288.* — Hojme, ča ću sada! sve sinke pokopah: imah pri umrit ja, a za svimi ostah. *Marul. 157.* — (Ti) hotijuć prijat kriposti nimaše slidit me ludosti. *Marul. 321.* — Došal si zdrav domom, kad zginut mogaše sa svimi, kih sobom u brodu imaše. *Marul. 158.* — Voļah, da bi vaša milost pohodila mista ovaj naša drugoga cić dila, nego cić opake nesriće. *Luc. 258.* — Htiše se, to sumńa ni, da on trud, ki prija pišući ti meni, ja primem najprija. *Luc. 267.* — Prem tada iz glasa, htiše se, da vapim, za ujed od pasa ne trpit, ku trpim. *Luc. 239.* — Boļe mi biše na boju od Macedońan ubijenu biti, nego li zlo živući Persidom carstvovati. *Alex. 264.* — I tu kńigu Darije pročtiv (i) k vlastelem ozri se i reče: nadijaše li se gdo takovoj podviži i tolikoj jarosti od Macedonije iziti? *Alex. 268*

Starodubrovački primjeri: Da bi se još rodil kamenkom, ja voļah. *Menč. 129.* — Da strasi ne zdrže oh moju tu mlados, mogah ja bĕzbrže smamit se za rados. *Menč. 249.* — Oh što toj učini? Voļah se sada ja u morskoj pučini, neka me proždre tja. *Menč. 250.* — Kroz toj, da me htiše tamna smrt ulovit, muka mi ne biše, ner pokoj stanovit. *Držić. 379.* — I mene da htješe tamna smrt ŭmorit, muka t' mi ne bješe neg pokoj stanovit. *Menč.* i *Držić. 483.* — Za ć mi bješe boļe, da žena mnom vlada, ner da me ovako poplešu pogani. *Vetr. I. 63.* — Za ć voļah umrijeti ner li tać živ'eti. *Vetr. 276.* — U rukah tvojih je bio, kući u tvojoj, mogao si i živa u ruke dat ga ńih. *Vetr. 2,*

Digitized by Google

485. — Za što mi jaoh! bolje bješe smrt vidjeti, neg one nevolj do sada trpjeti. *Naš. b. 31.* — Kak t' sam mogla stvar rijet, ka mi očita nije bila ikadar? *Luk. 54.* Taku moć imahu tej stvari u sebi, da sunce mogahu ustavit na nebi. *Zlat. 20.* — Za č bješe pravije, što za man sveđ želiš, da umrem ja prije, ki prije rođen bih. *Zlat. 103.* — Ja proroka smjeh Helena i božicu ugrabiti. bez ke vijeku Troja strena ne mogaše od nas biti. *Palm. I., 281.* — Koliko ti bješe bolje s pastjericam dni trajati, neg kraljevsko na pristolje s bezočanstvom tvijem tezati. *Palm. I., 281.* — Potrebno bješe tim, Apolo sam na svit, što ima doći svim, da bude govorit *Bun. 46.* — Ne bješe li vele bolje otkinuti prst od ruke, neg na ove doć nevolje? *Kanar. 568.* — Premda mu život mogaše dignuti, — ne htje se okrvavit. *Đorđ. S. XXII.* — Nu se sve to moglo zvat udorac od tanka pruta. pri ne izrečenijeh pakljenijeh mukah, u koje ih taj čas mogo bješe vjekovječni sudac oboriti. *Đorđ. S. 145.* — Koliko mu bješe bolje rusu glavu izgubiti, neg bez krvi svoj bašaluk ostaviti. *Bogš. 213.*

U novijoj čakavštini, čini se, rijetki su primjeri kao što je ovaj: Sad padu pred njega dve čovječje nogi. „Ej, bar ste mogle malo dalje past, ne jušto pred moje nogi. *Mikul. 12.* — Isporedi: Ako si ti kanil tako učiniti, to bi mi bil moral prvle povidati. *Jač. 677.*

I u kajkavštini biće rijetki ovaki primjeri: Prasica bežala je za njimi. i ovi su bežali, i skorom je prasica vlovila konja, neg je vre bejžal na meju velike Nedelje. *Valj. 114.* — Vre su se vesili konju za rep, i konj je skorom opal, ali je itak vre na meju donesel, i morali su odstupiti *Valj. 115.* — Isporedi: Onda bi ga bili skorom našli, ali kokoti su zapopevali. *Valj. 79.* — Ali skorom bi bil pozoj jakši. *Valj. 130.*

Ni u štokavštini ne ima mnogo takvih primjera: On mogaše lasno dati (ruku), tek da hoćaše. ma ne dade i u toliko se utopi. *V. prip. 295.* — Da bijaše još, mogaše se poarčiti. *V. prip. 272.*

2. U porabi imperativa razlikuju se u nekim slučajevima narječja.

a) Imperativ još svoje prvobitno značenje kao optativ negdje češće, drugdje rjeđe pokazuje, označujući:

a) Želju. Isporedi spomenutu raspravu Iv. Broza str. 8. 5. i dalje. Prosta želja i želja, kojom se blagosiljaje izriče, izražava se i imperativom i optativom u svima narječjima. Nego ona želja, kojom se zaklinjaje i proklinjaje izriče, u štokavštini obično se optativom, a u ostalim narječjima i imperativom izražava.

Staročakavski primjeri: Proklet budi, ki hrani gospockoga uboicu. *Alex. 275.* — De rec' mi za boga, — reci mi toj danas,

Digitized by Google

tako t' svaku milost Isukrst vazda daj. *Marul. 275.* — Ne razluči ļubav, ku od davna višńi sud odluči: tako bog sva tvoja na pospih želinja napuni. *Luc. 195.* — Tako te čast nigdare ne ostavi, tvoje mi riči slast opeta pojavi; i tako t' velikom tuga se zaplati radostju i dikom, hotij mi kazati, — kako li nesrića ova te porazi. Jer tako takova gusa me ne stala, i ugodna ova družba ne ostala, — srce moje truti poča jad najgori. *Luc. 234.* — Ka (uza) tako zateže ruku? — Ogań ju užeži, i tko ju samota, pasja ga saveži uza i sramota! *Luc. 249.*

U takvom značeńu dolazi tu kad kad i u pluralu drugo lice imperativa mjesto trećega, što kašńe ne biva ni u jednom narječju. Vidi Brozovu raspravu str. 17, 7. (i str. 16. u srijedi). Na pr.: Tko hoć si, dobra čest svaka te sadruži, s dobitkom svi trzi tvoji izajdite, sve žeļe u brzi pune se najdite. *Luc. 234.*

Starodubrovački primjeri: Nu i za cjeć boga, trgovci čestiti, — tako vas bog hrani hudoga človika, sluga vam još budi u svemu priviran i tako da svudi prođete put miran, ter moćni svi s blagom na svoj stan vratili i zdravo s pridragom općinom sastali: ki godir sad meni tužnoj se umoli, u tuđoj on strani tako se ne boli, ni nigdar još tako vaši se primili u ropstvu ovako svezani vidili; ne mojte me časti gusarom ostavit. *Drž. 406.* — Ovakoj svim budi, neharnu ki služe. *Drž. 366.* — Ter meni viruj sad, što ti ću ovdi rit: tako me ļuven jad po dugo ne čin' mrit. *Menč* i *Drž. 499.* — Moma slavja zaklinala: bor ti krioca ne oblomi, kazuj meni za istinu. — Slavic momi odgovori: bor mi krioca ne oblomi, vidio ti sam gospodara. *Menč.* i *Drž. 511.* — Na ždrijelu ter stani, tako te višńi bog u dugo sahrani i dao ti sreće stog. *Vetr. 2, 252.* — Čuj me gospo mila i ļupka, tako t' sriću višńi uzvisi! *Čubr. 149.* — Ovako svakomu budi, tko se vili dava vezat. *M. Drž. 144.* — Moļu te, ne brani ļriti mi sve uprav, tako te ne rani zlom ranom zla ļubav! *Raň. 50.* — Napriduj i ļubi, tako te brani bog! *Zlat. 26.* — Ovo svakom budi, tko s privarom ļubav ište. *Đorđ. r. 186.* — Prije ogńeni plamen s nebi vrhu glave moje sleti, neg ja učinim stvar na svijeti, svijetla časti, suproć tebi. *Palm. I., 41.* — Drobne ptice i sve zviri, tako Ļubav vas samiri! molim da mi posluh date. *Bun. 98.*

Novočakavski primjeri: Al su ńemu mlade besidile: bog te vidi Kraļeviću Marko! još ne poznaš sele ni ļubovce. *Istr. 1, 1.* — Isporedi: Svi li se smamiste? vidil vas višńi bog! *Vetr. 2,*

Digitized by Google

373. — Tako budi svakoj drugoj majki, ka se neda sinom oženiti. *Istr. 2, 129.* — Najde puno ļudi, a to su bili djavli, potari ih križ sveti! *Mikul. 52.* — Proklet onaj budi vsaki mladi junak, ki mi vzimļe dćerku jedinu u majke. *Jač. 477.* — Proklet neka bude on dan, kad sam došla ja va tvoj stan. *Jač. 606.* — Milu j' majka prokliňala: ne daj ti bog ploda mlada, ploda mlada nikakoga! *Istr 6, 36.* — Veli Ilijana: Ne daj ti bog puta, ne dal ti bog puta, ni vetra ni vala! *Kuhač 4, 335.*

Kajkavski primjeri: Ne daj bog mu dobra, nit pri crikvi groba; — suši mu se telo kak vu letu seno; — pokaj mu se glava na sto drobne tala, suši mu se srce na makovo zrnce. *Vaļ. 299.* — Ne daj ti bog dobra, nit pri cĕrkvi groba! — pokaj ti se glava na tri sto komada, — suši ti se telo kak vu letu seno! *Plohl. 3, 26.* — Zemete ga vrazi ki dva drage mrazi, zemete ga budi, ki dva drage bludi, a ne daj mu, bože, ni pri crkvi groba; — naj mu puči glava kak vu letu zemļa. — naj mu vsehne srce kak vu letu trava! *Vaļ. 302.* — Isporedi: Oj nesrečna stara majka bila, ka dva drage tužno rastužila! *Kukuļ. 234.*

U štokavštini dolazi u takvim slučajevima pravilno optativ, na pr.: Sevdi, bego, tvoje sevdisaňe, ubilo te moje uzdisaňe! *V. pj. 1, 286.* — Neg', tako ti zdrava glava bila! ne moj mene zimovat u majke. *V. pj. 1, 638.*

3) Prosta misao (koja nije želja) u štokavštini većinom se izražava optativom, a u starijoj čakavštini i kod starodubrovačkih pisaca i imperativom. Iz novije čakavštine i kajkavštine ne dostaje mi primjera. (Vidi i gore spomenutu raspravu J. Broza str. 32. §. 6).

Staročakavski primjeri: Svi okrivite me, kriv vam se ne čujem. *Marul. 183* — Budi lipa veće od sunca, koje sja, li te ļubit ne će nijedna kako ja. *Luc. 219.* — Budi, al ne budi nam plaća, ku veliš, tebi se li zbudi sve ono, što želiš. *Luc. 230.* — Budi grih, ali bud' dostojstvo i vira u meni, li me trud jednako svej tira. *Luc. 247.* — Nu budi, kako hoć, veseli mi smo sad. *Luc. 258.*

Starodubrovački primjeri: Ali me smili ti, gizdavi cvite moj, ali me cvili ti, li sam ja sa svim tvoj. *Menč. 122.* — Sve, što mu drago, bud', za toj ja li ne ću poštedit virni trud i službu još veću. *Menč. 142.* — Reci mi, što t' drago, makar me zakoļi. *Naļ. a 179.* — „Žao mi je, er ćeš i sina izgubit.“ — „„Ńega? — Žao mi je dukata, a on mi ne bude veće na oči: živi i

Digitized by Google

umri, hodi zlo, kao je i počeo.“ *M. Drž. 251.* — Dobro živi i zlo živi, mre se; a nakon nas makar sparožina ne ostani. *M. Drž. 282.* — Na svit se zgađa tač, u ki se zla zbiše, ili plač', il' ne plač', boles se ne diže. *Rań. 71.* — Govori zao jezik, što hoće riječima, čista se zlata vik tamna rđa ne prima. *Rań. 110.*— Sve učinit tebi je lasno, — budi opako i nečasno, i nepravda budi huda. *Kanav. 583.* — Bud' neblaga, bud' nevjerna, ja ńoj u vijek vjeran biću. *Đorđ. r. 117.* — Budi lud i mahnit, a ima' ki dinar, scjeńen ćeš svudar bit, i bićeš gospodar. *Dan. posl.*

I u štokavštini ima tamo amo takvih primjera s imperativom, ali je običniji tu optativ; na pr.: Posijeci po jednom prstu, boli; posijeci po drugom, boli. *V. posl.* — Karaj je, majko, ne karaj; udri je, majko, ne udri: ona je moja te moja. *V. pj. 1, 601.*

Primjere s optativom vidi sprijed u ovom odjelu pod 1 b.

b) Imperativ nalazi se u čakavštini i u kajkavštini po koji put u podložnim rečenicama. Vidi o tom: L. Geitler u Radu akad. jugosl. kń. 58. str. 191; rječn. akad. jugosl. II. str. 163 b; Iv. Broz u Radu akad. jugosl. kń. 76. str. 19 i 21.

Staročakavski primjeri: Ako bi muž ženi zvrgal – pokrivaču z glave va zli voli, — plati libar 50, od kih gosp. knez imij soldini 40. *Vinod. 174.* — Ako suprotiv učini, ostaje jednoga vola ili libar 8, od kih imaj knez polovicu *Vinod. 296.* — G. F. Macić govoraše — županu: ovo g. Markez piše listi, ke pošlite županu v Kaštelbon. *R. istr. 261.* — Jošće (narediše), da u stolnoj crikvi u Seńi ne mozite biti mimo 12 kanovniki. — Jošće, da dilenje vsakoga prihodišća pristojećega kapitulu jednako budi svakomu kanovniku. — Jošće narediše, da va vsom tom — vsaki kanovnik imi jedan glas. — Jošće, da arhižakan, arhiprvad, premancer budite u čislo iz kanovnika, tako da nijednim zakonom u kapitulu ne budite nego dvanajst. *Seń. 80.* — Paki narediše, da rečeni tri prvadi — imite del desetine. *Seń. 81.* — Po tom su naredili, da — se izbere santiz, komu se vse crikveno blago skaži i uzdaj po pismu. *Seń. 84.* — Treti i četrti (dil) plati kapitul sa vsu biskupiju, tako da u plaći budite vsi prvadi. *Seń. 85.* — Ošće svrhu tadbi hote i zapovidaju, da vsaki, ki końa ukrade jezdnoga, da ima platit 60 libar, ke 60 libar imejte se diliti na pol. *Krk. 282.* — Ako bi ne mogal provati, budi verovan priseg samotret, od kih mu se naloži jedan. *Krk. 284.* —

*

Digitized by Google

Ako bi gdo odsêkal nêkomu ud, plati 50 cekinih zlatih, ke se razdêlite na pol. *Krk. 285.* — Ošće hoćemo, da ni jedna vdovica ne mozi vzeti ni jednoga popa ni žakna. *Krk. 286.* — Ošće hote, da ki su mejaši Vrbničane, da ne mejte pustit v zarok Bašćan. *Krk. 288.* — To veće imamo želiti (onu slavu), — u ku nas pripeļaj otac i sin i duh sveti. *Jerol. 236.* — Ako li bi tko ubio brata prisnoga, ča ne daj bog, ne ima veće biti Poļičanin. *Poļ. §. 47.* — Još zapovidamo, da plovani — onako, kako je među ńimi zakon, imite providiti crikve. *Modr. 86.* — Još zapovidamo, da svi popovi imite nositi svite redovničke. *Modr. 88.* — Listo da me združi milostiv sinak tvoj, komu slava budi, hvala, tere dika. *Marul. 227.* — Kako bo k tebi doć more me pisanje, ko, molim, angelska tva lipost ispuni. *Luc. 187.*

U starodubrovačkih pisaca nijesam našao takvih primjera do ovoga: (U gorńoj pjesmi) razumije pjesnik progonstvo Saulovo, koje viđ u životu Davidovu. *Đorđ. S. 140.*

Novočakavski primjeri: A ja ću bit v gustoj lozi, kadi mi sam bog pomozi. *Jač. 507.* — Ter svetog Ivana tamo mi vidimo, komu budi hvala. *Jač. 492.* — Nije ovo mlad junak, neg je Juraj oružnik, ki nam budi pomoćnik. *Istr. 3, 23.* — Ona je bila jako slična ńegovoj ļube, tako da skrij jednu, pokaži drugu. *Mikul. 60.*

Ovamo mogu se računati i ovaki primjeri: On nazad otpiše, da neka dobro othrańivaju, ča je žena rodila. *Mikul. 21.* — Sin ńoj vaļe govori, da neka idu, kad tako želi. *Mikul. 79.* — Sestra j' otela, da neka tuže oštara. *Mikul. 115.*

Kajkavski primjeri: Rekel: da ti prosi, kaj mene pustijo za pomoč tebi. *Vaļ. 11.* — On pak odgovori: da idi ti dimo i leži si. *Vaļ. 134* — Neg to vam velim, da se nájte nikaj bojati. *Vaļ. 135.* — Onda on te bude prosil, da ga náj tak jako tuči. *Vaļ. 182.* — Notre počiva majka Marija, ka nam prekriži našu dečicu. *Kukuļ. 210* — Kčerka moja kčerko, je li ti kaj dobro? Dobro dobro, majko, kaj ne mozi boļe. *Kukuļ. 204.* — Isporedi: Lipa moja kčerko, je li ti je dobro? Dobro dobro, majko, ne mozi se boļe. *Kukuļ. 204.*

Dosta česti su tu ovaki primjeri: Kraļ ju je tešil, da se nikaj naj ne žalosti. *Vaļ. 1.* — Vila rekla ovomu kraļiću, da naj nede v zadńu hižu. *Vaļ. 2.* — Rekel, da naj ne zaspiju. *Vaļ. 6.* — Ona ga je molila, da naj ju ne vubije. *Vaļ. 18.* — Veli mu, da naj si doli sede i naj pazi. *Vaļ. 92.* — Onda

Digitized by Google

mu je rekla, da naj ide do drugoga grada, da tam je ńezina sestra. *Vaļ. 185.* — Da mu jednu kupicu, s kojum naj grabi. *Vaļ. 107.*

U štokavštini našao sam samo ova dva primjera: Što oderi, to požderi. *V. posl.* — Poslaću ti prelo i vreteno, da mi predi gaće i košuļe. *Kuhač. 4, 292.*

c) Prost oblik imperativa zamjeńuje se često opisnim. To biva različnim načinom. Slučajevi, u kojima se narječja razlikuju, jesu ovi:

α) Mjesto **ne moj** uz infinitiv, što je obično i u štokavštini i u čakavštini, nalazi se: u starijoj čakavštini ne mozi, ne htij, ne haj: Nijedan odvetnik od veće pre ne mozi veće uzeti za svoje odgovaranje nere soldini 10. *Vinod. 349.* — Ne htijte bižati, da stanite. *Alex. 272.* — Ne htij se bojati. *Tond. 111.* — Pravden si bože ti, ne htij me ostaviti. *Marul. 85.* — Za to ne htij već plakati. *Hekt. 94.* — Ne haj hotit znati, kada imaš umrit. *Marul. 145.* — Toj usloni srcu i ćuhu, ter neh' voļe dat trbuhu. *Marul. 268.*

U starodubrovačkom govoru maňe nađoh (vaļda slučajno) takvih primjera: Ne hti' me čemerna striļati tač hudo. *Menč* i *Drž. 469.* — Od ńegova vik zakona ne mozi vas razdijeliti plam strahovit. *Palm. k. 145.* — Sveđ se slava trojstvu dava, — daj se i sada, ter nikada ńu ne mozi vijek satrti. *Đorđ. S. 161.*

Obično tu ima ne moj, koje dolazi često i za treće lice: Ne moj ti trudno bit svijeta se odreći. *Vetr. 1 139.* — Izļezi prida me, ne moj te biti sram. *Vetr. 2, 208.* — Drugi je, gospo, glas, ne moj ti žao biti. *Vetr. 2, 327.* — Nu vam pak ne moj bit na mene što žao. *Naļ, a. 220.* — Ne moj te strah biti. *Naļ. a. 293.* — Ne moj ti bit milo, da se tač ja bolim. *Naļ. b. 25.* — Al t' ne moj biti trud. *Naļ. b. 50.* — Isporedi: Ne budi te strah. *M. Drž. 169.* — Ne moj ti trudno bit sve nam to sada rit. *Luk. 119.* — Ne moj vam se u to ckniti. *Gund. 120.*

U novijoj čakavštini uz ne moj dolazi neka, nekaj: Neka me dat, majko, oholu junaku. *Jač. 373.* — Nekaj stara mati, va žalost upasti. *Jač. 496.* — Nekajmo si sada mi klinčacov zibrat. *Jač. 83.* — Potkovice moje ziz čistoga zlata nekate mi gazit za kim goder blata. *Jač. 103.* — Moje rožice zabit se nekajte. *Jač. 436.*

U kajkavštini govori se naj, najte: Naj mi kčer otpeļati. *Vaļ. 80.* — Naj se bojati, ja sam ti ovdi. *Vaļ. 68.* — No, gospon, najte se srditi *Vaļ. 86.*

Digitized by Google

β) Mjesto prostoga oblika imperativa nalazi se u staroj čakavštini hoti, rači, dostojaj, uz infinitiv i čini da: Nemu poni pitje slavno htijmo peti. *Marul. 52.* — Služiti htij srčeno našim bogom. *Hekt. 90.* — Htij mi se javiti, usliš' molbu moju. *Marul. 186.* — Nepriateļa da podložiš, htij mu prostit. *Kavań. 342.* — Rači nam pomoći dati. *Alex. 271.* — Kako tva milost vi, rač' me opraviti, rači me zbaviti ovoga priroka. *Marul. 85.* — O bože dostojaj smilit se. *Marul. 88.* — Ti nas pomagati dostojaj, kako viš. *Marul. 214.* — Čin' da si milostiv. i laže se čuvaj. *Hekt. 37.* — Čin' da s' ostavil sa zlime hoditi. *Hekt. 37.*

U starodubrovačkom govoru nalazi se htij. rači, budi s infinitivom i čini da: Ter molim za milos, hoti me pogledat *Menč. 10.* — Kad pozrem tve lice, htjej malo strpjeti. *Menč. 60.* — Govorit to ne moj, hotjej to tajati. *Ban. 44.* — Da li se dostoji, rači mi reć uprav. *Menč. 118.* - U tomu činenju ne moj ti krzmati, nere tvoj stril sa svom moću ter kriposti iz luka tvojega budi nim poslati. *Drž 445.* — Sve ti budi rikom pliti. *Čubr. 163.* — Rožice prislavne, tijem vas ću moliti, čin' da ste spravne vječni mir gojiti. *Vetr. 2, 154.* — Čin' da se, ma vilo, smili tva ljepota. *Nal. b. 31.*

U štokavštini nalazi se tako izvoli (po varošima) i budi (u dva primjera) uz infinitiv: Ah, ne moli, već izvoli kazat hoteńe. *Kuhač 2, 30.* — Budite me mladu poslušati, ujitite zmiju šarovitu. *Juk. 110.* — Ne budi te belaj tvoj tamo nositi. *Tord. b 38.*

γ) **Budi** uz particip perfekta akt. II. nalazi se kad kad u čakavštini u značeńu optativa

Tako u starijoj čakavštini: Dobro došal budi slugo boga moga! *Marul. 275.* — Dobro došal budi Jere nigo naša. *Luc. 276.*

U novijoj čakavštini: On na vodi najde mlajehnu divojku: dobro budi prišla, mlajehna divojko! dobro budi prišal, neznani junače! *Istr. 2, 112.*

U kajkavštini taj oblik dolazi u značeńu imperativa budućega vr.: Doro moja, čerko moja, ne budi se reskrivala. da pojdete vi čez poļe. *Kukuļ. 242.* — Ne bodi se jogledala ako dojdeš črnogoru, ne bodi se reskrivala. *Kukuļ. 200.* - Čuješ, ti bodi meneka pisala od svoje škole, — a ja tebi hoću otpisati. *Plohl 1, 141.**.

* Više primjera iz knjiga kajkavskih pisaca navada M Valjavec u Jagićevu Arkivu kń. VIII. str. 405

Digitized by Google

3) Za izražavańe irealnoga i potencijalnoga značeńa u uvjetnim rečenicama ima različnih načina i to: kondicional uz veznike **ako, da, kad** i indikativ uz veznik **da**. Ti načini upotrebļavaju se u čakavštini starijoj i novijoj, u starodubrovačkom govoru i u kajkavštini tako, da kondicional uz navedene veznike ima čas irealno, čas potencijalno značeńe, ili s drugim riječima: kondicional upotrebļava se tu bez obzira na razliku između irealnoga i potencijalnoga značeńa, a indikativ uz veznik **da** ima u uvjetnim rečenicama s malo iznimaka irealno značeńe. Na suprot tomu učinila je današńa narodna štokavština korak daļe upotrebļavajući kondicional uz veznike **ako, da, kad** (sa vrlo malo iznimaka) samo u potencijalnom značeńu (t. j. pogodba pomišļa se kao moguća), a veznik **da** uz indikativ služi za irealnu pogodbu (t. j takvu, koja u istinu ne stoji, nego protivno).

Ova je stvar po tanko razložena u akademijskom rječniku pod riječma **ako** i **da**, ali prema zadaći toga rječnika obzirom na cjelokupan hrvatski ili srpski jezik, a opet ne obziruć se mnogo na kajkavštinu i ne ističuć svagdje razlike između narječja.

a) Veznik **ako** s kondicionalom upotrebļava se u značeńu irealnom (vidi u akad. rječniku I. na str. 49 b γ) i potencijalnom (vidi u akad. rječniku I. str. 48 a β).

Primjeri čakavski sa irealnim značeńem: On jest bog bogov, — ki videć, da djavļim potaknutjem svit pogibal jest, ako bi on ne poslal sina svoga — svih vjerujućih u ńega na nebeska kraļestva dovel jest. *Katar. 219.* — Aleksandar reče: Ako biste bozi bili, sami od ogńa shranili se biste. *Alex. 242.* — Aleksandar ńim reče: ako mi ne bi žalost za Macedońane bila, da v tujih zemļah ne poginu, ovde s vami ostal bih. *Alex. 285.* — Aleksandar reče: vsako zlato u božjoj ruci je. Da ako bi bog hotil, mani bi je objavil; da kada je tebi objavil je, tebi dano je. *Alex. 321.* — Ne bud sumńen ništo, — svi će poginuti. Ni to bilo ne bi, ako bi naš on bog, ki no je na nebi, ne dvigal na ńih rog. *Marul. 13.*

Najjasnije pokazuje se irealno značeńe onda, kad se uvjetnoj rečenici dodaje ńojzi protivna rečenica: Jer ako bi hotil, da ti dam szeženja, stada bih ma pobil diļ tvoga počtenja: da to ne ļubiš ti. *Marul. 239.*

Primjeri s potencijalnim značeńem: Jošće ako bi ki rotu imel s kim, more mu ju dobro prostiti *Vinod. 130.* — Mjesto kondicionala može biti i indikativ. Isporedi: Jošće ako je ki ukral ric niku knezu — plati knezu osud. *Vinod. 230.* — Jošće

ako ki silu čini v pristanišću vinodolskom, platiti ima knezu libar pedeset. *Vinod. 117.* — Ako biskup ne bi hotil obedvati s tim, ki crikav stvori krstiti, ima prijeti od ńega dva dukata zlata. *Seń. 82.* — Ako bi niki našal svoju tadbu, ka bi mu ukradena, a tat ne bi zatajil, imej platit. *Krk. 283.* — Ako li bi tko ubio brata prisnoga, — ne ima veće biti Poļičanin. *Poļ. §. 47.* — (Da plovani opomińaju puk) ispovidati se i pričešćivat najmańe o vazmu, i ako bi se ne ispovidal o vazmu, ima biti odvraćen od crikve. *Modr. 87.* — I ako ne bi pjesni moje toli vrijedne mogle biti, dost je meni, da na bo'je budem život obratiti. *Kavań. 333.* — I riše mu junaci: ako bi ka Nektanabu vlhvu pošal, Aleksandre, naučil bi te on nebeskoga kruga hojeńe. *Aleks. 226.* — Ovo ću te, stara majka, radi boga uprašati, ako bi ti oba dva turske uze dopadnuli, kojom bi ih ti spendzom iz tamnice iskupila? *Bogš. 228.*

Starodubrovački primjeri sa irealnim značeńem: Ako bih otravil, gospođe, ja tebe, skoro bih ozdravil i tebe i sebe nu sam ja otravļen. *Menč. 189.* — Ako bi tko živio po vas vik do vika, ne bi ju (slavu) izmislio. *Vetr. 2, 307.* — Ako bih ja znala, da te je za sužńa zla gusa vazela u lugu pritužna, sve bih sad skupila imanje i blago i tebe otkupila, djetece pridrago. *Vetr. 2, 313.* — Ako bih ja sada bez sumńe to znala, sva bih se od jada, moj sinko, skončala. *Vetr. 2, 314.* — Lijep je dar i sprava, ku primih sad od vas; er, gospo, ovi dar ako bi sad primio knez ali katunar, ne bi mu zabavio. *Vetr. 2, 328.*

Primjeri s potencijalnim značeńem: Ako t' bih jošte lik ne mogla nać sada, da sam daj dionik od svoga sad jada; ako li ja tebi budu lik, cvite moj, rados prim' u sebi, a tužit već ne moj. *Menč. 212.* — Ja ću š ńim govorit, pokli mu sam obećao, ako bih se oženio, da ću ńegovu hći. *M. Drž. 201.* — Ako bi se (sin) dobro ponio, bjeh odlučio sve mu u ruke dat. *M. Drž. 250.* — I ako bi cviliti stat vazel s tej stvari, ne moj se smiliti, ere te privari; to li bi smijeh tvorit tu vazel u blude, ne daj, smijeh privarit da tebe tuj bude. *Rań. 92.* — Da nu, ako bi biskup znani iskao od mene obiļeže, — što ću rijeti tada? *Kanav. 536.* — Ali ako bi brodit htio, — plahi sjever mrtva iznio na puste ga skoro žalc! *Palm. II., 57.* — Svim sam piso, — ļupko da me prime, ako bih se gdje svratio. *Palm. II., 172.* — Ako mi se ne bismo iz Kosova zavratili, dobrijeme ću razļogom tebe mladu ostaviti. *Bogš. 27.* — Stvori mi tuj rados, koju bi ti htila, ako bi tva mlados

Digitized by Google

ļuven lik želila. *Menč. 155.* — Jer ne mni, da bih se ja kajal, ako bih sve me dni ovako istrajal. *Menč. 230.* — Inostran svaki sud ako bi tko činio, taj bi lud i prilud i manen svasma bio. *Vetr. 1, 127.* — Jer ako bi sreća dala, da ti u vrlom padeš boju, moja duša tad bi ostala mrtva s tobom. *Kanav. 78.*

U novijoj čakavštini rijetki su takvi primjeri irealnoga značeńa; ja sam našao samo jedan: Nit sam ga vide, nit sam s ńim govore; ako l' bi ga vide, ja ga pozna ne bi. *Istr. 2, 7.*

Češće nalaze se takvi primjeri u potencijalnom značeńu: Ako b' te gdo pital, ļubiš li me, zvedjal: odgovori, da ne, v srci misli, da je. *Jač. 174.* — Hiti na ńu (dolamu) trideset prsteńa: sada beri, ka si ujna moja, ako bi se druga pomamila, odsiću joj ruku do ramena. *Istr. 1, 50.* — Ako l' biš ga vide, ali s ńim govore, reci mu ti malo, da sam ga čekala. *Istr. 2, 8.* — Ma 'ko biš se kada oženio, ne uzimļi udovice mlade. *Istr. 2, 30.* — 'Ko bi ti se sreća namirila, oženi se ne ufaj se va me. *Istr. 2, 127.* — Na ti pol moga prstena, ako bimo se kada jedan od drugoga odalečili, da me moreš nać. *Mikul. 84.* — Oni napišu list, va ken pitaju divojku tu, ako bi se rada oslobodit, da bi ju oni dva, ako bi bilo moguće, oslobodili. *Mikul. 124.* — Ti biš morala celeh devet let zajedno mučat, — ako biš nas otela škapulat. *Mikul. 20.* — Pisal sam joj čedulicu, pital tu moju ružicu, bi li ona za me htila, ako bi od roda smila. *Jač. 196.*

U kajkavštini nijesam našao takvih primjera u irealnom značeńu nego ih ima u potencijalnom: Ako se ti buš na me srdil, ja bum s tebe (remeńe) krajal; ako bi ja na te, ti z mene. *Vaļ. 62.* — Ti budeš išeo prek dvanajst straž: ako budu imali stražari otprte oči, onda hodi, ako pak bi imali zaprte, onda ne hodi na vrt. *Vaļ. 146.* — Ovčar mu je povedal da, ako bi se gdo čez obruč, kojega mu on bi dal, štel pripeļati, onda bi on bil oslobojen. *Vaļ. 92.* — Seńalo (mu se) da, ako bi mu gdo donesel jednoga papagaja, pa bi papagaja onda zaklal i želucem oči si namazal, mam bi zdrav postal. *Vaļ. 141.* — On je poznal jelensko zeļe i znal je da, ako bi ńega jel, da bi na vek zdrav bil. *Vaļ. 252.* — Rekla je, da bi ga zela za muža, ako bi on samo štel. *Vaļ. 195.*

I u štokavštini takvi primjeri dolaze samo u potencijalnom značeńu; a ima ih u narodnom govoru po dosta, prem da se mogu zamjeńivati onima, gdje u podložnoj rečenici ima indikativ: Kad rodiš, ako nam bog muško čedo dade, daćeš mu ime Radovan.

Digitized by Google

ako li bi žensko bilo, nek bude Stanoja. *Stef. 4.* — Ako bi ti bog i sreća dala, da izgubiš Vuka su dva sina, već za tobom puške pucat ne će; ako li bi Vuko utekao, — na zlo će ti sjutra zora doći; — (Isporedi): Ako sve tri Srba izgubite, već za vama puške puknut ne će; — ako li vi Srbi utekoše, na jad će vi jutro osvanuti. *V. pj. 4, 60.* — Hajde meni isprosi djevojku; ako mi je ne bi isprosila, moja majko, živ ti biti ne ću. *Rist. 87.* — Ako bi mi bog i sreća dala, te bi gradske plijenio ovce, dobar ću ti dio ostaviti. *V. pj. 4, 54.* — Ako ne bi Ibra pogodio, udri koji, rodila ga majka! *V. pj. 4, 51.* — Na ti sablju, dragi gospodaru! — ako bi se đegođ naturilo, da se s puta ne makneš grđemu. *V. pj. 2, 95.* — Molim te, da mi napišeš na karti svojom rukom, ako bi se kad gođ na me rasrdio i mene od sebe oćerao, da sam gospoda uzeti iz tvoga dvora ono, što mi je najmilije. *V. prip. 107.* — Zakune (se), da ne će vjenčati nikakve đevojke, ako joj dobro ne uzide oni prsten; i ako je ne bi našao, da se ne će ni oženiti. *V. prip. 114.* — Ako bi se prepali, a ti izvadi ovaj nož *V. prip. 121.* — Molim, — da se nikome ne pokažeš, ako bi ko u ovu moju kamaru dolazio. *V. prip. 260.* — Ak' bi mene bane pogubio, nek svatovim već zaprike nejma. *Bos. prij. 2, 122.* — Ako bi ti se baš dogodilo, da ti prstena ne stane, evo ti ovaj pramečak kose, te ga samo na vatri prepali, pa će ti pomoći. *Stef. 113.* — Ako biste jutros posvadili, — šenatima dobra biti ne će. *V. pj. 5, 23.* — Ako bi me kńazom postavio, ja ću tražit moju starevinu. *V. pj. 5, 29.* — Ako bi se care nasrdio, i na tebe vojsku okrenuo, koliko si kadar dočekati? *V. pj. 5, 33.* — Ako ne bi tamo poginuo, no sa vojskom udariš na Turke, ubij mi se boja tri sahata. *V. pj. 5, 149.* — Ako bismo Kolašin dobili, ne će kńaže izgubit nam glave *V. pj. 5, 378.* — Ako li bi ńemu malo bilo, dala bih mu bačvu museleza *V. herc. 96.* — Pak ako bi bog dao, te bi našao tu vodu, mogao bi se i ja okupati. *V. prip. 238.* — Otići ću do Slivova grada; ako bih ja caru begeniso, sada bih je zaprosio, neno. *Juk. 381.* — Ako bi s' đe našo megdańija, dao bih mu Osman Ture mlado od kmetije šezdeset dimova. *Marj. 106.* — Ako bi ti ńihe povratio, to bi tvoje ostalo junačtvo. *Petr. 3, 29.* — Čini mi se i zaklela bi se, ako ne bi izdajica bilo, tu bi ńima zgibenije bilo. *Petr. 3, 478.* — Ako bi mi što znao kazati o mojoj sestri, — to bi mi najveću ljubav učinio. *Stef. 96.* — Imaš li druga? Ja, brate, nemam, ali ako bi kog našao, volco bi neg bog zna šta. *Stef 131.*

Digitized by Google

b) Kondicional s veznikom **da** upotrebljava se u značeńu irealnom (vidi u akad. rječniku II. na str. 194ª b, z, a) i potencijalnom (vidi akad. rj. II. str. 194ª 1, a, b. i 197ª d, b).

Staročakavski primjeri sa irealnim značeńem: Znam u istinu, da ne bi bila milost božja svrhu mene, i ja bih u ove muke upao. *Tond. 115.* — Vijaše se Tondalu, da bi ne bilo veće veselje u raj, ono bi zadovoļno bilo. *Tond. 116.* — Mńu, da bi Apolo lin tirati D fnu bil, tad kon tesalskih stin ovu da bi vidil; Siringu bi otpustil sin Merkurijev Pan, ugledal da bi bil ovu gredući van. *Marul. 39.* — Ne bih rekal slova, da bih ne znal viru, ku vazda nosi ova. *Marul. 87.* — Ne bi tati krali tujega iminja, da bi ne imali očiju vidinja. *Marul. 157.* — Vas svit da bi dala (smrt) i jošće toliko, ne bi nas čekala samo jedno lito *Marul. 111.* — „Gredući u naglosti dinare izgubih.“ „„Da bi jih ne zgubil, more bit bi pri ńih tkogodir te ubil, tere t' uzel svih.““ *Marul. 156.* — Očiju s' otpal i ne ćeš gledati, ča da bi gledao, rad bi jih nimati. *Marul. 157.* — Nigdar t' u tom ne vidismo, i za to te ne služismo; da bismo te u tom vidili, pomoć bismo t' učinili. *Marul. 307.* — Ne bismo svitlosti tvoļoj ga pridali, da bismo tamnosti u ńem ne poznali. *Marul. 174.* — I da bi meu toj san me ne ostavil, bio bi život moj s dušom se rastavil. *Luc. 218.* — Varaš se, jer da bi toj blago poznaval, tujinu ga ne bi u stražu podaval. *Luc. 196* — Da b' se Isus bio rodio plemenitu na posteļu, — cijenim, da bi posvetio bio sega svijeta sladovańa. *Karań. 338.* — Sam je jedan bog osobit, i da ne bi bio taki, u čem god bi bio predobit. *Karań. 531.* — Da bi smrt nas dostignula, išli bismo dobrovoļno; al se 'e od nas otisnula. *Karań. 570.*

Vrlo rijetki su tu primjeri te vrste u potencijalnom značeńu: Nu, reče, reci mi, da bi s ńim stala, bi li ga poznala? *Luc. 254.*

Starodubrovački primjeri irealnoga značeńa: Vaj meni, što bi dal, grješniče, ti tadaj, da bi se povraćal opeta na svijet saj! *Vetr. 1. 270.* — Er da bi ti znala na što grem ja sada, sasma bi ostala vesela i rada. *Vetr. 2, 241.* — Oh, da bih ja znala, da me ćeš ostavit ne bih ti ja dala takoj se otpravit. *Vetr. 2, 314.* — Dobiti svoje sami druzijema puštaju; a da bi to ne bil', — bi imal' vele već, nego li imaju. *Dimitr. 102.* — Na puno nagledal ne bih se tvih gizda, da bih broj ja imal od oči jak zvizda. *Rań. 110.* — A da bi ti od imanja posvetilišta ugodila, posvetil bih; ali mila taj ti nisu prikazanja. *Gund. 201.* — Da bi meni

Digitized by Google

donijela polovinu Paštroviča, — ne bih tebe uzeo za ļubi svoju *Bogš. 157.*

Primjeri kondicijalnoga značeńa i tu su dosta rijetki: Da bih u ń (u raj) prišal kad, tada bih blažen bil. *Menč.* i *Držˇ. 456.* — Sužna bi otkupil', da bi me pomilil'. *Menč.* i *Držˇ. 456.* — A da bih razdiļen po ki 'put s tobom bil, vazda bih rascviļen do smrti me hodil. *Menč. 54.* — I da od inijeh spovidjeti čuo bih čuda tač zamjerna, ne bih mogao nego rijeti: to je očita laž nevjerna. *Kanav. 494.* — Ah da bi mi moglo biti povratit mu predńu sliku, ne bih za stvar ovoliku ustručo se krv proliti. *Palm. II., 47.*

Novočakavski primjeri irealnoga značeńa: Ih, rad bih te sprohodila, da se ļudi ne b' bojala. *Jač. 41.* — Da bi se na svitu vse vode scurile, još tu moju ļubav ne bi ugasile. *Jač. 88.* — Ženil bi se junak, da b' se dobro mogal; dobro se ne morem, zločesto se ne b' rad *Jač. 102.* — Da bi ga vi znali, van bi ga zignali; ali ga ne znate, ter mi ga ne smite. *Jač. 130.* — Ļubil bi divojku, da b' divojka mene: ali je divojka daleko od mene. *Jač. 255.* — Da bi Janko dobar bil, Janko bi se oženil; ali Janko nemudar, pak za ženu nedobar. *Jač. 531.* — Boļe, da b' me bila mati utopila, neg ča me je mati za te othranila. *Jač 78.* — Oh, da bi se mogli oni (prvi oci) seda vstati ne bi se dost mogli oni naplakati! *Jač. 641.* — Da bim bila jaspro uzimala, srebrom bim ja bila Dunaj okovala. *Istr. 1, 9.* — Stani s mirom tursko momče mlado; da bi znao, čija sam ļubovka, gleda bi me, ostavia bi me. *Istr. 1, 24.* — Neg da nisam črna oka. Da bim bila črna oka, tri bim drage spomamila. *Istr. 2, 103.* — Da bi znala moja mat, ča je zeļe koromač, ona bi ga gojila kot divojka baželak. *Kuhač 1, 285.* — Da bi nebo na zemļicu palo, mi bimo ga na kopju dignuli. *Maž. 73.* — O da bi te prļe bila poznala, ne b' te bila mlada roža pogledala. *Kuhač 2, 65.* — Stipan nan je podelil ono malo jaćešce; više bi bil udelil. da bi, bože, bil imel. *Istr. 6, 44*

Primjeri potencijalnoga značeńa; Va 'voj hiži 'e divojka, zaručńaka b' dobila, da b' ga ona prosila. *Jač. 648.* — Da bi tebi na probire bilo, bi l' volila ćercu rođenicu. al po dvoru nevu odminicu? *Istr. 1, 22.* — Pak se mole bogu velikomu: da bi nam ih preboriti bilo, još bi nam to veća radost bila. *Istr. 2, 97.*

Kajkavski primjeri irealnoga značeńa: Joj joj da bi znali, kaj ovo veseļe znamenuje. vi bi se plakali. *Vaļ. 89.* — Znaš, da ti meni ne bi rekel: dober den, mamica, ja bi tebe na sunčeni prah

Digitized by Google

restepla; ali da si tak rekel, ve hodi noter. *Vaļ. 128.* — Nima nigdi nikoga, ja bi znala za ńega, da bi gdo bil. *Vaļ. 166.* — Rekla (mu) je: da bi bil ti samo doma ostal, onda bi bil videl, kuliko je tu oficirov bilo. *Vaļ. 139.* — A ov oroslan veli: da bi ja imel holbu vina i jednu pečenku, bi ti drugač znal. *Vaļ. 156.* — Da bi za to znala, da bi ga dopala, hoj moj vrančič końič, ja bi tebi dala z krivca zob zobati. *Kukuļ. 238.* — Hoj deverek, dobro moje! štela bi te darovati, da bi bila bliže tebe. *Kukuļ. 241.* — Oj divojko, kak si lepa, pak dragoga nemaš. Da bi štela, ja bi dva imela. *Kuhač 2, 269.* — Ne bi mi bil drugi svet, da bi živel tri sto let. *Kuhač 4, 97.*

Primjeri potencijalnoga značeńa: On odgovori: da bi one tri kotle cekinov, koji su tam sredi vrta, van iskopali, vrt bi taki rodil. *Val. 166.* — Ali grof pri onem gradu bil je zakleti vragu s tremi prsteni, koje si je moral odslužiti od vraga da bi se štel osloboditi. *Vaļ. 168.*

Štokavski primjeri irealnoga značeńa te vrste rijetki su: Zumbul cv'jeće, beru li te bule? bog me beru, i za ńedra meću. Da me ne bi turske bule brale, od mene bi gore mirisale. *V. herc. 186.* — Da bih znala moj jagluče zlatni, da će tebe mlad junak nositi, drukčije bih tebe napuńala, — A da znadem, moj jagluče zlatni, da će tebe star junak derati, navezla bih trńe i koprive. *V. herc. 119.* — Da bi znala i viđela, da bi tvoja bila. šikom bi se opšikala, da bi tańa bila. *Kuhač 3, 301.* — Da bi na pasju bilo, nestalo bi u gori vukova. *Bos. prij. 2, 181.*

Primjeri potencijalnoga značeńa: Svakojako misli i premišļa: da bi mu se kazivao Marko, hoće ńega Ture pogubiti. *V. pj. 2. 68.* — Kome ću ja sada nazdraviti? po starini da bih nadravio, nazdraviću starcu Jug-Bogdanu. *Petr. 2, 294.* — Pa se misli Tomica hajduče: da b' ubio Klišanin Arapa, uteče mi Bobovac Ilija *Juk. 615.* — Govorio sužań u tavnici: da bi meni tko odnio kńigu a na ruke Kraļevića Marka, dao bi mu za tri sta dukata. *Juk. 73.* — A da bi te bratu ostavio, ludo d'jete potrgaće žice. *Bos. prij. 1, 35.* — Da bih tebe u pjesni pjevala, reć će ko goď, da smo se ļubili. *V. herc. 146.* — Ne znam, kom' bi (końa) ostavio: da bih ńega majci ostavio, mati mi je jako ostarila, često bi ga na trge gonila. *Marj. 142.* — Kad bih god'nu pozivjela, ja bih koku podranila. — Da bih drugu poživjela, ja bih patku podranila. *V. herc. 286.* — Da bi mene Ture pogubilo, onda sami vi platite vino. *Marj. 99.*

Digitized by Google

c) Veznik **da** s indikativom ima u uvjetnim rečenicama obično ircalno značeńe, a nalazi se u toj službi najviše u starodubrovačkom govoru i u štokavštini. Što se tiče vremenih oblika, to u takvim podložnim rečenicama najčešće ima presenat, za tim perfekat, mnogo rjeđe i to još po najviše u dubrovačkom govoru i u štokavštini aorist, imperfekat i pluskvamperfekat.

Najrjeđi su, čini se, takvi primjeri u staroj čakavštini: Da znate još, koli ńe lipi ńe mladi hrabar se rakoli ļubavi ńe radi, svaka bi vas rekla: na svitu ni žena boļu sreću stekla. *Luc. 251.* — Tu ćud (žena), da živiše, ne bi prominila. *Marul. 160.* — Da bi mi na povrat, glasom bih vapila. *Luc. 239.* — Loviše tu ribe za dosti, — ča ne bih ja mnio, da nisam očima mojimi vidio. *Hekt. 5.* — Da ne bude vrime domom putovati, još vam bih rad svime vrh toga kazati. *Hekt. 16* — A da Maro brat živļaše, — dosle u Rimu nadhitaše — najživļije sve vršnike. *Kavań. 86.* — Rijet će (osuđeni): Ah, da nas mile mati na račetju budu izbile! — al da naše u majanstvo budemo išli u sužanstvo! živi ne bismo u slobodi i u obili grihovali, — niti bismo u nevoļi god davali našoj voļi. *Kavań. 570.*

Starodubrovački primjeri: Kami bi od gore još imal smiļenje, da jednom čut more gorko me cviļenje. *Menč. 139.* — Da svak čas iz oči dvi rike ne livam, plam bi me izgoril, u srcu ki imam; a da ogań iz prsi ne mećem, kroz rat svoj voda bi potopil' jadovni život moj. *Rań. 127.* — Ah, da slijedeć tve kreposti svak je vitez tvoj vojev'o, ne turačke, da nu kosti poļačke bi bile ovo. *Gund. 324.* — Da mrtvih moze cvil opet nam oživit, dotle bih povratil koga god ja na svit. *Zlat. 106.* — Riječ je stara: da na nebi nije stvorca vlastitoga, slično bilo najveće bi klańat vrijeme mješte boga. *Dord. r. 59.* — Da ne gledam boga velikoga, sad bi tebe rastavio s glavom. *Bogš. 247.* — Može bit, da tebe ne poznah ja do sad, ne bih sad od sebe videći konac rad. *Menč. 152.* — Pod nebom ļepše ptice ni, nego li soko sivoper; da bi m' se ńime stvoriti, letnuo si bih visoko. *Menč.* i *Držić. 511.*

Više primjera vidi u akad. rječniku II. str. 195 a.

Najviše ima primjera kod starodubrovačkih pisaca, gdje u podložnoj rečenici dolazi pomoćni glagol b u d e m s participom perfekta akt. II. u značeńu perfekta: Voļ' da se ne budu na saj svit porodil, ne bih sad u trudu život svoj provodil. *Menč. 98.* — Za što bi još družbu od angel izdvoril, da bogu tko službu tuj bude satvoril, koju ja satvorih tvojojzi ljeposti. *Menč. 137.* —

Digitized by Google

Jer da me ńe razum ne bude tač popral. do vika huđi drum ne budih ja obral. *Menč. 223.* — Er da ja ne budu tve lice vidio, ne bih tač u trudu sve dni me hodio. *Drž. 408.* — Boļe bi, mu dušu da budu ja zgubil, nego li da tužu, pateći ļuven stril. *Menč.* i *Drž. 165.* — Da budeš shranio moje dijete zlatom tim, kako bi razlog htio, imao bi čas prid svim. *Vetr. 2, 485.* — Tko je malo nastojo, a vele jes dobio, vele bi već imo, da bude poman bio. *Dimitr. 11.* — Da onda bude htil' na tebe smrt priti, mlađahan kad si bil i zelen na sviti, reko bih, da imaš razlog tač plakati. *Dimitr. 31.* — (Ćudi nismo promijenili); jer da ńu pritužni budemo promijenil', ne bismo tač sužni grijehovom našijem bil'. *Dimitr. 36.* — U vijek bi savezan veselo s ńom stao, da bude ļuvezan ńe dragu poznao; nu ona ne htiješe primit ga za druga. *Naļ. b. 72.* — Tolik trud ne bismo imali, da te sad mrtva tuj budemo zastali, neg da te takoga gledamo mi sada. *M. Drž. 101.* — Briżna sjetna, što sam vidjela? — Da ne budem mojijem očima vidjela, ne bih vjerovala. *M. Drž. 409.* — Ma ļubav mogla bi mala se prem riti, da bude imal' moć činit ju otiti srģba tva. *Rań. 119.* — Ja (sanka) nijesam ni majci kazala: da ga budem ja kazala majci, ne bih išla na vodicu hladnu. *Bogš. 328.*

Više primjera vidi u akad. rječniku II. str. 196 a.

Novočakavski primjeri: Da niman tebe, već ne bin ni živel. *Mikul. 2.* — Nisu me otele napit, — a da su mi dale, ne bi se bilo ovo s ńimi dogodilo. *Mikul. 35.* — Da ti j' ki imel povedat, da je ovo kuća od nečisteh, biš bil siguran pobigal. *Mikul. 112.* — Ja bin te bil jako rada zbudil, da san te leh mogal, ale nikako. *Mikul. 126.* — (Veli), da bi već morda bila i pobigla od onud, da zna put, ale da ne zna, kade j' put. *Mikul. 106.* — Boļe bi ti s manum učinila bila, da s' v prvom kupelu mene utopila. *Jač. 511* — Nit su vali nit mornari mladi, niti vile niti ļute zmije; da su vali, va moru bi bili, da su vile, va gori bi bile. *Maš. 168* — Da mi nije od boga griota i od ļudih velika sramota, i tebe bi mlada pogubila. *Istr. 1, 68.* — Samo nima črna oka tvoga. — A da ima črno oko tvoje, smutila bi po nebu oblake, kamo l' ne bi po zemļi junake. *Istr. 2, 21.*

Kajkavski primjeri Da nisi tu, de si, ja bi te taki znal, neg si pri vrati, ne mrem te. *Vaļ. 270.* — Tak bi opal dole i tak bi se restepel da ne je mi bog takvu pamet dal *Vaļ. 183.* — Ja ne bi imel dece, da ti ne je bil ov mlinar meni tak verni. *Vaļ. 259.* — Otvaraj mi dušo vrata — Da si došal, kad si rekal,

Digitized by Google

sama bi se otvorila. *Jač. 310.* — Da sam tužna bila znala, da mi ono dragi bude, ne bi bila tužbu dala. *Jač. 311.* — Da mi imaš črne joči, jošče bi mi lepša bila. *Plohl 1, 58.* — Da je papêr osêčka livada, da je têmta varaždinska Drava, da je pero detelina trava, on ne more grêhe ispisati. *Plohl. 3, 8.*

Štokavski primjeri: Lijep ti je Jovo, momče mlado, da imam seku na udaju, ja bih ńemu moju seku dala, seku dala, ńega svakom zvala: da ja imam šćercu na udaju, ja bih ńemu moju šćercu dala, šćercu dala, ter ga zetom zvala: nemam seke, da ga svakom zovem; nemam šćerce, da ga zetom zovem. *V. pj. 1. 325.* — Svega ńega živa rastrgaše, i Reļu bi istrgali živa, da mu vila nije dala krila. *Petr. 3, 372.* — Da mi nebi moje zaručnice, tiha bi me voda odnijela. *Petr. 1, 231* — Još da bješe Čupiću Stojane, ne bi tebe glasnik Drine preš'o. *V. pj. 4, 34.* — Da bijahu mene poslušali, više bismo zemļe prihvatili. *Petr. 3, 506.* — Oštru mu je sabļu poturio. Da ne bješe sabļu poturio, Arap bi mu glavu ugrabio. *Petr. 3, 311.*

Više primjera vidi u akad. rječniku II. str. 195 b.

I u štokavštini nalaze se tamo amo (osobito u blizini čakavštine) primjeri, gdje je u podložnoj rečenici pomoćni glagol b u d e m s participom perfekta akt. II, u značeńu perfekta: Pošļi meni moga brata đordu, daću za ńu lipo dugovańe, što no bi ti i za brata dao, da mi g' budeš živa ostavio. *V. pj. 3, 86.* — Dvorio sam . . . . srpskog cara. — Još da budem malo poslužio, carica bi pozlatila perje. *Beg 9.* — Vretenom se za mnom jest hitila. Da me bude s ńime pogodila, bila bi me mrtva učinila. *Marj. 30.* — Na ńem (srcu) leži zmija od tri glave. Da me bude zmija opazila, bila bi me ona umorila. *Marj. 31.* — I izdadoh Kostreš-harambašu. Da ne budem vjeru pogazio, ti ga, care, ne bi ni vidio. *Juk. 552.* — Poznam kurvu Smiļanić-Iliju, — da ne bud' me dore odnosio, davno b' mi se glavom nadnosio. *Kuhač 4, 320.*

U glavnoj rečenici običan je kondicional (kako se iz navedenih primjera vidi), a kad kad osobito u starodubrovačkom govoru i u štokavštini ima mjesto ńega indikativ. Primjere vidi u akad. rječniku II. str. 196 b γ); ja dodajem još ove iz starodubrovačkih pisaca: Tvrđi bih od kamena, da mogoh odolit, da lice suzama ne budem sve polit. *Menč.* i *Drž. 472.* — Da te s Mandom sad ovi nađahu, kako sad ovdi prođaše? Zaklahu te, nečovječe, ne imaš kad Jezusa rijet, ter bi život i dušu izgubio. *M. Drž. 182.*

Digitized by Google

— Da docknije dođoh, stvar bješe učińena. *M. Drž. 218.* — Ah, signora, da malo prije ovako učińaše, tvoje tri tisuće ne utońahu. *M. Dr. 409.* — Tada da tamni mrak ne bješe zaslijepil od oči naših zrak, mogli smo vidjeti. *Luk. 232.* — Ter da ga ne ktješe sačuvat višńa moć, svakomu već bješe ugodno život oć. *Zlat. 65.* — U tabor se uklonismo, o vojvoda plemeniti, da ti ranu tuj činimo s pomńom vidjet i liječiti. Da izgubismo glavu tvoju, i mi svi smo izgubjeni. *Palm. II, 137.*

Štokavski primjeri: Tebe (zvjerad) u malo ne rastrgoše, da ti bog ne pomože. *V. prip. 44.* — Da ne bješe blizu moja majka, crče moje čedo od studeni. *Rist. 56.* — Da ne bi predńih zuba, ode preko devet brda. *V. posl.* — Prodere potok na herovu kuću, i da nije odmah skočio s motikom te odvrnuo potok, zanese mu voda kuću. *Vrč. 85.* — Da te prosim, ne dadu te; da te molim, sama ne ćeš; da otimam, sam ne mogu *Petr. 1, 122.* — On mogaše lasno dati (ruku), tek da hoćaše; ma ne dade. *V. prip. 295.* — Na Novaka sabļom udario; da mu ne bi devet vučetina, na dvoje ga prestaviti šćaše. *Petr. 3, 607.* — Da me nije Marko izbavio, do ista me pogubiti šćaše. *Petr. 3, 186.*

Što je samo po sebi moguće, ono govornik kad kad smatra tako, kao da se ne će zbiti, te ono izriče irealnim načinom.

Tako u starodubrovačkom govoru: Jer da te izgubim, umro bih bez tebe. *Drž. 407.* — Mogu li ovi trud probavit od jada? Er da mi gusar taj djetešce uhvati, zvala bih smrtni vaj, da život moj skrati; to li bi zvijer koja tamo ga zaklala, sama bih sebi ja priku smrt zadala. *Vetr. 2, 264.* — Što je dobra priazan, da mene tko pita, rekal bih, nadhodi sve blago od svita. *Rań. 154.* — Pravo bi bilo, sad najļepšu na saj svit djevojku da imaš, ku bi ti u ruku ja dala, da ti daš meni tuj jabuku. *Naļ. a. 221.* — Da ti padeš (uklonio bog tvu glavu kobi od prike), tko bi vlado i branio ucviļene tve bojnike? *Palm. II., 116.*

Štokavski primjeri: Dobro t' imaš svijetlo oružje! da mi hoćeš tako načiniti, dao bih ti hiļadu dukata. *V. pj. 3, 68.* — Da hoćete mene poslušati, ja bih ovu vojsku okrenuo. *V. pj. 4, 53.* — Smail aga, dragi gospodare, da možemo kako prevariti, tri Drobńačka bana pogubiti, činili bi, što je nama drago. *V. pj. 4, 57.* — Osam i je od urok' umrlo, i Ivan će, van da bog nedade. *V. pj. 3, 77.* — Snaho moja, carevice Maro! da me ne ćeš caru prokazati, ja bih tebe mudro sjetovao. *Petr. 2, 694.* — Da me oće uzeti za ženu, ja bi mu rodila dvoje diece — zlatokosi. *Stef.*

Digitized by Google

156. — Ne bojim se sa planine vile, dok su meni dva sokola siva, i dok su mi dva hrta bijesna; da pobigne zemļom po ćenaru, dostići će dva hrta bijesna, da pobjegne pod oblake vila, dostići će dva sokola siva. *Petr. 2, 249.* — Kako ću ih mlada obirati? Da me, babo, za starijeg dadeš, mlađemu će hatar ostanuti; da me babo za mlađega dadeš, starijem će hatar ostanuti. *Rist. 55.*

d) Veznik **kad** upotrebļava se u rečenicama uvjetnim i u irealnom i u potencijalnom značeńu.

U starijoj čakavštini, čini se, dosta su rijetki takvi primjeri.

Primjeri irealnoga značeńa: Gredu putem vele tamnim, i kada bi se skupile sve tmine, ke su na semu svitu, ne bi mogle tamnije biti. *Tond. 112.* — Mora u moru bit ovako, er kada bi drukčije bilo, premoglo bi ribje svako. *Kavań. 74.* — Od pogubnih svih vlastela kad bi hotio besjediti, ko dostoje, i ko 'e žeļa, pjesnik htio bi se osobiti. *Kavań. 107.* — Jasne ļudi i gospodu kad bi vašu svu zbrojio, ko bi vazeo tu slobodu, je da ne bi se omrsio? Nije moć brojit toke glave. *Kavań. 188.* — Ah, kada bi razumio, što će u vijek reć plakati, ne bi zakon božji smio tako lasno prestupati. *Kavań. 434.* — Bila bi odveć pre nemila svaka pravda u svom sudu, kada ne bi dopustila slobod' tužbe krivcu hudu: za to tužba kad ostaje, ne ću tužba da prestaje. *Kavań. 435.*

Primjeri potencijalnoga značeńa: Ki se hrabro poni došad od izzada, drhtal bi i predal jak jańe prid vuci, kad bi ti sagledal bridak mač u ruci. *Luc. 275.*

Mjesto k a d ima i g d i: Prsti su joj tanci, bili, — gdi bi zelen venčac vili, — koga ne bi prihinili, od leťanće da su kosti. *Luc. 211.*

Kod starodubrovačkih pisaca veznik **kad** dolazi često u rečenicama uvjetnim i u irealnom i u potencijalnom značeńu.

Primjeri irealnoga značeńa: Ar ne bih slidio ļuvenu ja kripos, kad ne bih vidio u licu ńe lipos. *Menč. 102.* — Ne mńu, da poznaje još ovaj od gospoj, er joj se podaje za roba život moj; — er kad bi poznala, procinih u sebi, grozno me skončala u žeļah tač ne bi. *Menč. 139.* — Kadı bih u družbu tvoju se ja brojil, koju sam za službu veće krat dostojil, poštedil ne bih tad za tebe život svoj. *Menč. 178.* — Kad bih ja tebi drag, kako si ti meni, zval bih se dosti blag u družbi ļuveni. *Menč. 190.* — Kad b' imel cvit ovi lip miris, jak pomas, koliko sad slovi, dvaš bi ga veći glas. *Menč. 335.* — Dvorniji kad bih bil, služeći vili toj, ranil' bi svojom stril gorčije život moj. *Drž. 435.* — Ter s trudom

Digitized by Google

žalosti kad bih htil sve izrijet, ne bi mi za dosti sto godiš ni sto ljet. *Vetr. 2, 24.* — Kad bih ja mogla steć pri tebi tolik dar, pravo bih mogla reć: stekla sam slavnu stvar. Prošenje er moje — sve vihar raznosi. *Vetr. 2, 242.* — Mramor bi prosuzio, svehla bi travica, kad bi slas iskusio, gdi istočna danica zori se toj moli, da zora zove dan. *Vetr. 2, 291.* — Kad ne bi imao razuma, ti ne bi odi sad vladao. *Naļ. a. 221.* — Kada bi ti bila tvrđa još neg kami, sva bi se oblila groznima suzami. *Naļ. b. 15.* — Er u milosti ja nisam sada ńe, a kad bih najmańu milost ńe imao, veselo ja za ńu moj bi duh puštao. *Naļ. b. 48.* — Kad bih tvoja mlada moma, ne bih moja bila. *M. Drž. 202.* — Ja bih s tobom život učinio, kad bi htjela. — Ja bih htjela, kad bih smjela; majka ne da. *M. Drž. 308.* — I sada hoću poć — s svom družbom, er kad bih pošo sam, ne bih bio od cijene. *Luk. 304.* — Kad bi moć imali, došal je svit na to, da boga prodali opet bi za zlato. *Rań. 120.* — Nu svih jezik sve besjede brzo bi se utrudile, kad bi vedre tvoje djede i pradjede brojit htile. *Gund. 278.* — Od kopja bi naših teških uzdržano nebo bilo, kada bi se vrh viteških naših glava oborilo *Palm. II., 341.* — Kad bi me vidila srdašce ovaj vil, — ufal bih smiļenje ļuveno prijati. — Nu moje ne vidi srce ńe ļepota. *O. Mažibr. 127.* — Ter kad bi bil' kamen srdašce još moje, zgoril' bi u plamen kroz lice toj tvoje. *O. Mažibr. 129.* — Dubrave i luzi gorko bi suzili, kada bi u tuzi mu mlados vidili. *O. Mažibr. 131.* — Kad bih mogla s vami sjesti, — svaka bi me htjela uzvesti, — ali nije meni s vami na posjedu za'edno biti. *O. Mažibr. 223.* — Kad bi to tako bilo, ne bismo nikad imali složiti nijednu tužbu u pjesan; jer naravnijem načinom za isto nitko ne poje tužeći se. *Đorđ. M. VII.* — Kad bi se boj'o ja tvoga jasaka, ne bi se zv'o Kraļeviću Marko. *Bogš. 247.* — Čemu bi rpa žita, kad se ne bi jela? *Dan. posl.* — Kad bi im'o junaka car svijetli onakoga, on bi ńega učinio vezijera velikoga. *Bogš. 45.*

Primjeri potencijalnoga značeńa: A kad bi jur dala ti meni smrt prijeku, komu će tuj hvala, ja ne vim da reku. *Menč. 116.* — Također nam spovidješe, da su odi lijepe vile. — Rijesmo, kad bi one htjele, na ńih službi svi umrijeti. *Naļ. a. 164.* — I kad bih još veće bez nijedne prilike podnosil nesreće, tvoj ću bit u vike. *Naļ. b. 62.* — K'o vas ne ću ja dvoriti, — i krv za vas mu proliti, taj potreba kad bi bila? *Palm. II., 185.* — Kad bi um tko stavil na ovu, ku žeļu, ne bi mi zabavil, gdi se ja

*

Digitized by Google

dreseļu. *Menč. 18.* — Nu kad bi postavil tko pamet na ńe um, tadaj bi nam pravil: ovdi je vas razum. *Menč. 64.* — Cvili ma mlados, koja bi vesela, kad bi me tva rados u milos vazela. *Menč. 119.* — Ńe bi cić ublidil svak žeļom, kako ja, kade bi on vidil, ka taj bi gospoja. *Drž. 356.* — S tom družbom (rajskom) za č blažen ja bih se vazda zval, kad bih se š ńom sastal. *Vetr. 2, 11.* — Ter gdje sja svjetlos taj, kad bi je tko vidio, rekal bi, blažen raj ovdi je bog stvorio. *Vetr. 2, 274.* — Nu ti, o kraļu, kad po sreći izgubio bi tve junake, od kud bi ufo igda steći vitezove druge take? *Gund. 451.* — Ali, hoću, da je ta srića po milosti danoj zgara; — nu još i to kad bi bilo, kud bi od toga koris steko? *Gund. 452.* — Kad bi ti ńu isprosio, — tva bi kruna svijetla bila nad kraļeve sve ostale. *Palm I., 34.* — Užežena kad bi bila plav, — gdi bismo se sahranili. *Palm. I., 59.* — Ja bih tada nad sve ine vitezove srećniji bio, kad bih rodne čas krajine mojom smrtim osvetio. *Palm. I., 153.* — Što biste doma odnijeli, — kad biste se sad dijelili? *Palm. I., 217.* — Er kad bih se ńoj otkrio, a ona mene ne uslišila, oni čas bih mrtav bio. *Palm. II., 192.* — Duša bi se moja smela, na vladanje kad bi sjela svomu bitju neprilično. *Karań. 397.* — U prevratu prem nerednu red naravski otišo bi, kad ovčicu krotku jednu za pastijera stavio bi. *Kanav. 398.* — Jer kad bih obran bio za zamjerna uzvišeńa, ne bih lasno pogrdio pleme od moga porođeńa. *Kanav. 399.* — Kad bi itko vrijedan bio naše varke doprijet moći, gore bi nam naudio lijek od iste. znaj, nemoći. *Đorđ. r. 70.* — „Nego mi obira', koga mi je tebi drago.“ — „„Kad bi meni bilo djevojci obirati, ja bih mlada obrala Damijana Šajnovića.““ *Bogš. 35.* — Što sam noćas u sanku viđela. kad bi jadna tebi poviđela, teškom bi se smrti umorio. *Bogš. 316.*

U novijoj čakavštini našao sam malo takvih primjera.

Primjeri irealnoga značeńa: Ču l' se vdovac oženiti? — Ženit bi se lako bilo, kad sirotic ne bi bilo. *Jač. 663.* — Oh da bi se mogli oni (prvi oci) sada vstati, ne bi se dost mogli oni naplakai; kad bi te vidili krivicu trpiti. ne bi se dost žeļno mogli natužiti. *Jač. 641.*

Potencijalno značeńe može biti u ovom primjeru: Aš je stara coprnica, pa bi vaļe zaznala, kad bin se otela oslobodit, i vaļe mi zaprečila. *Mikul. 106.*

U kajkavštini nijesam našao takvih primjera.

Digitized by Google

U štokavštini prema velikom broju primjera potencijalnoga značeńa rijetki su oni irealnoga značeńa.

Irealnoga su značeńa ovi primjeri: Kad bi znala muška glava, što je nikom vode s' napit, nigda ne bi nikom pila. *V. pj. 1, 223.* — Isporedi: Da zna ženska glava, što j' odoļan trava, svagda bi ga brala. *V. pj. 1, 223.* — Kad bi trgovac svagda dobivao, ne bi se zvao trgovac, nego dobivalac. *V. posl.* — Kad bi znala i videla, da bi tvoja bila, mlekom bi se umivala, da bi bela bila. *V. pj. 1, 592.* — Istina je, što sam govorila, kad bih mogla, sve bih učinila. *V. herc. 20* — Lijepe mi i vjere i dina, kad bi smio, i ļepše bi znao, i višu vi bruku pokazao. *V. pj. 5, 502.* — Car se udivi, kad to čuje, i nije hteo verovati: kad bi on bio, on bi došao k meni *V. prip. 207.* — Sad kaži mi, kako može car veliki i debeo biti, kad bi o cukru i medu živio? bog me ne jede cukra i meda. *Vrč. 156.*

Primjeri potencijalnoga značeńa: I kad bi te za to prevario, ne moj mene ništa vjerovati. *V. pj. 4, 58.* — I kad bih te za to prevario, onda mene posijeci glavu. *V. pj. 4, 58.* — Kad ga puška ne bi salomila, hoće Marko ubiti Turčina. *V. pj. 4, 59.* — Kad bi vaša kuća složna bila, lasno ćete druge savladati. *V. pj. 5, 13.* — I dao si nama vjeru tvrdu, kad bi nama od nevoļe bilo, da ni hoćeš pomoć od Turaka. *V. pj. 5, 64.* — Ako bih te kńazom postavio, ti ćeš poći lomnoj Gori Crnoj i narod ćeš vrlo oglobiti. — Što će reći ostali kraļevi, — kad bih tebe kńazom postavio? *V. pj. 5, 32.* — Ma ako b'smo ńega osvojili, i koji bi na ńem poginuo, ime ńemu poginuti ne će. — I kad bismo ńega osvojili, poći ćemo kńazu svijetlome. *V. pj. 5, 380.* — Kad bih god'nu poživjela, ja bih koku podranila. — Da bih drugu poživjela, ja bih patku podranila. *V. herc. 286.* — Kad bi bilo po redu mrijeti, na tebe bi ostanulo carstvo. *V. pj. 2, 36.* — Pa kad ona ne bi poslušala, ja bih ńene ruke osjekao. *V. pj. 2, 40.* — Ja bih stio progovorit riječ, kad biste me, braćo, poslušali. *V. pj. 2, 89.* — Hajde brže u pleme Drobńake; — kad mi ne bi doša' u Drobńake ti moj brate. Cerović Novica, ne bi mene aga vjerovao. *V. pj. 4, 58.* — A kad bi se vrlo proširio i kad bih se spremom naredio, tad bih divno vojsku uredio. *V. pj. 5, 55.* — Kada bismo, moja braća Turci, opalili lomnu Goru Crnu, — tadar bismo, mila braćo Turci, mi carevu okrenuli vojsku. *V. pj. 5, 177.* — Reknu svojoj kćeri, da bi dobro bilo, kad bi mogla dobiti još jedno prase. *V. prip. 256.* — Devet braće, devet Jugovića, kad

Digitized by Google

biše mi Ikoniju dali ja bih vam se ńome oženio. *Petr. 2, 234.* — Ne ludujte do dva pobratima! i kad bi se Turčin pomolio, žena bio, ko mu ustanuo — i Turčinu vinom poslužio. *Petr. 2, 540.* — Žao mi je danas ostanuti, da ti oćeš mene poslušati, kad ti ne bi vrlo mrsko bilo, a meni bi vrlo milo bilo, da ja s vama do Jedrene siđem. *Petr. 3, 186.* — Tu dvojicu kad bi pogubili, lasno bismo caru pritužili, ne bismo mu dali carovati. *Petr. 3, 405.* — Junak nam je od Udbine Mujo, kad bi bilo boja za mejdana, on bi bio dobar za mejdana. *Petr. 3, 408.* — Kad bi riječ svoju pogazili, ostali bi ļudi ko kravari. *Petr. 3, 502.*

U uvjetnim rečenicama često stoji do subjektivnoga nazora i shvaćańa stvari, za to govornik može istu misao ili irealnim ili potencijalnim načinom izreći, na pr.: Onda mu žena odgovori: bi li ti što god mojoj braći, da sad koji od ńih ovamo dođe? *V. prip. 197.* — Isporedi: Ona mu veli: bi li ti mojoj braći što god, kad bi koji došao? *V. prip. 197.*

XVII. Infinitiv.

1. Infinitiv s pomoćnim glagolom **budem** daje futur, koji često stoji i ondje, gdje u današńoj štokavštini presenat imade. (Vidi u akad. rječniku I. str. 356 [a]) To je karakteristično svojstvo starih spomenika hrvatskoga ili srpskoga jezika, a najpače stare čakavštine i starodubrovačkoga govora Vrlo rijetki su primjeri u novijoj čakavštini, ńešto češći na jugu u štokavštini, a u kajkavštini ih ne ima. Primjera ima u akad. rječniku I. str. 355 [b], za to ovdje slijedi samo ovo ńekoliko:

iz stare čakavštine: Vazda, kada budeš misliti k raju, ne ćeš biti u pustińu. *Jerol. 229.* — Kad ono, čto si rad, bude ti izaći, korist i blago tad će nam se obnaći. *Luc. 230.* — I velim, na posluh tvoj da ću vazda bit, u srcu ovom duh do kolu bude bit. *Luc. 283.* — Ki su naučeni, vridni će se zvati, kako zrak sunčani jer se budu sjati. *Hekt. 30.* — Trpit budu svake trude za imati raj nebeski. *Hekt. 117.*

Iz starodubrovačkoga govora: Er ako ja skončan ovako budem bit, tvoj obraz vas sončan koju će čas dobit? *Menč. 145.* — I po tom bude prit taj družba prislavna, vodicu tu će pit, ka je za ńu pripravna. *Vetr. 2, 145.* — Toliku i tvu har, čim budem živiti, ne budem nikadar u zabit staviti. *Vetr. 2, 421.* — U jedno bridak

Digitized by Google

mač bude nas raniti, bude se i naš plač u jedno svršiti. *Vetr. 2, 429.* — Sve s prva jes novo, nu s ljetim bude uzrit. *Đorđ. r. 1.* Nego mene posluša', što te budem svjetovati, *Bogš. 68.*

Iz novije čakavštine: Gdo te bude, vince, piti, kad ja budem v zemli gńiti? *Jač. 320.* — Jur služit ne budem, ja se ženit budem. *Jač. 371.* — Kadi budeš kadi va divanu, al s gospodom rujno piti vino, — ne moj zvati brata na pomoćcu. *Maž. 156.*

Iz štokavštine: Ugovori (drug s drugom), kad on bude u tazbini lagati, da mu drug polaguje. *Vrč. 48.* — Ne budeš li kazati pravo, pogubiću i tebe i ńega. *Vrč. 80.* — Kad budemo na poredo jahati, da se ja molim bogu. *Vrč. 129.* — Kada bude na mejdanu stati, oće svaki glavu položiti. *Petr. 3, 356.* — Ako caru bog i sreća dade, te znadbude, koga car imade, lasno će mu biti carovati. *Petr. 3, 257.* — Čuvaću ga još sedam godina, — dok mogudne konje pojahati. *Petr. 2, 167.*

2. Infinitiv s pomoćnim glagolom **hoću** daje futur u svima narječjima, kad kad i u samoj kajkavštini, za to ne treba ovdje primjera navađati. Ali infinitiv s pomoćnim glagolom **hoću** ima još drugu službu i to, da izražava tako zvanu konjugaciju perifrastičnu u aktivu. I taj pojav nalazi se u svima narječjima, ali ipak on pripada u najvećoj mjeri štokavštini; jer drugdje može se to i drukčije kazati.

Staročakavski primjeri: Malo živ bišc, jedva dihaše i h o t i š e z a m i n i t i život svoj smrtju. *Alex. 273.* — Reče (Isus), kad hoti u vičńa it stanja: s vami ću bit. *Marul. 203.* — On hteći blagovat, pri ter posli mnogu općaše podavat hvalu vazda bogu. *Marul. 202.* — Bludnici htij prostit, ka no se hotiše kamenjem tad pobit, jer muža imiše. *Marul. 225.* — I kada ja pogledah onoga tiha jelenka, gdi se htiše na drumku s dušicom razdiliti, vide mi ga milo biše. *Hekt. 18.* — On se poklonivši, kada hti da ide — uz brdo otide. *Luc. 251.* — Klobučca pomače hteć se pokloniti. *Luc 251.* — Čim otidu u zle čase (osuđeni na str. sudu), — škripat (će) zubmi, ruke klopit, kad se budu htjet' utopit. *Kavań. 570.*

Osim toga tu službu vrši infinitiv s glagolom **kanim**, osobito za sadašńe vrijeme, na pr.: I kada k a n i kmetić p o j t i od gospodara svoga, tada najpri ima prizvati svoga gospodara. *Poļ. §. 189.* — Ča kani bog stvorit, ne moj iziskovat. *Marul. 134.* — Je da t' reče brez sve zledi, gdi crkveno blago hrani, ko cesaru dat ne

Digitized by Google

kani. *Hekt. 115.* — S druge strane razdiriti nakan glavu vuk prežaše. *Kavań. 193.*

Tome sličnu službu vrši imperfectum de conatu, kao što se vidi iz ovoga primjera: Pedeset tisuć Macedońan tako biše naredil: ako kada Aleksandar na końa usidaše, tada oni vsi na końih obretahu se; kada Aleksandar na obid sesti hotiše, tada oni vsi pri stolu nahojahu se. *Alex. 251.*

Starodubrovački primjeri: Ter veće ner človik radostan ja iđah, i hodit htih u vik, da tebe ne viđah. *Menč. 113.* — Ter htješe život moj rastat se od tila, trpeći tolik trud i muke pakļene. *Vetr. 2, 133.* — I zlat stril sa svu moć ter k meni opregnu, vas da se htiše strt. *Menč. 33.* — Proklet nož nemili, ki t' prsi otvori, — kad htješe život tvoj bit hrani kući svoj. *Vetr. 2, 454.* — Sinoćka sunčan zrak hotjevši prem zaći, mi — vidjesmo jednoga ovnića od zlata tuj doći. *Luk. 287.* — A ja prem htijuć glas za ńime prostriti, — za roge Friso tvoj ovnića držaše. *Luk. 287.* — A sad što htih mao prit potok, na zlu mjestu zlo se uputih. Ubrat hteći jedan cvit ja, skrovno iz kruga zla me zmija peči. *Rań. 74.* — Ona mi tad reče, kad se htjah rastat š ńom: pođ s bogom. *Zlat. 20.* — Htjaše još govorit, nu boles joj ne da već usti otvorit. *Zlat. 112.* — I kad hotjah doći k tebi s trudna svita umrloga, obeć'o sam poslat s nebi ńimi duha presvetoga. *Palm. k. 216.* — A govori ovi opeta: da se htješe prodiljeti ona svjetlos sva ma ļeta, ja bih blažen bio na svijeti. *Kanav. 601.* — Ma kad mi se hotjaše moj gospodar oženiti, — ja ti c'jeńah, gospodaru, sobom će me odvesti *Bogš. 123.* — Kokoš, kad hoće snijet, tako i kakoće. *Dan. posl.* — Isporedi: Još htijaše da govori, nu bremena već ne ima. *Kanav. 444.* — (Car) se kani do dva jutra put istočnijeh dignut kraja. *Gund. 485.*

Novočakavski primjeri: Tu va gore bil je kraļev sin na jage i jušto j' otel va jednoga zeca potegnut, kad mu maška put preskoči. *Mikul. 29.* — Da ńoj 'si kļuči od kamar, kad je otel proć od kući. *Mikul. 33.* — Kada se je Mare udati hotila. gusto puti Mare na okno hodila. *Istr. 2, 12.* — Ako me kaniš vzeti, jur je sedaj doba. *Jač. 156.* — Mene kanu uloviti, za cesara otpeļati. *Jač 216.* — Začula sam, bratac, da se kaniš ženit. *Jač. 250.* — Čula jesam ļude tiho pomińati, da se kaniš mili 'vu zimu ženiti, a mene rožicu misliš ostaviti. *Jač. 360.* — Moj mili se srdi i srdit se kani: srdi se neg mili, nigdo ti ne brani. *Jač. 85.* — Sad ga zapita žena, da od kud je — i kamo da ju kani otpeļati.

Digitized by Google

Mikul. 40. — Ale mu kapural odgovoril, da će mu sabļun glavu odrubit, ako bi to kanil učinit. *Mikul. 125.* — Od svetoga hištva hoće govor biti, va koje mladići kanu vastupiti. *Kuhač 4, 28.*

U sličnom smislu dolazi i praesens de conatu, na pr.: Na jedan put čuje se z dimńaka glas: „P a d a n, p a d a n.“ A on reče: kad p a d a š, zač već ne padeš? I sad padu pred ńega dve čovječje nogi. — Opet se oglasi z dimńaka: „Padan, padan.“ „Ej padaš, padaš, nikad ne padeš. Padi već jedan put.“ *Mikul. 12—13.*

Kajkavski primjeri: Nasedla svojega koňa, pak beži za ńim, i tak bežala, da već š t e l a v l o v i t i. *Vaļ. 9.* — On je išel i, kad je vre štel cipeliše dodreti, došel je do mesečne majke. — I obul si je druge cipeliše i, kad je vre štel i ńe rezdrapati, došel je do sunčene majke. *Vaļ. 76—77.* — I opet za ńim bejži bejži tak dugo, da je opet dostignuti štel. *Vaļ. 80.* — Približavala se je porodu i, gda bi jeden den štela poroditi, a ni mogla, mislila je, da ju je ova mati zaklela. *Vaļ. 109.* — Ovo ti je česalo, brus i kefa; gda te budu šteli dostići, baci kefu, posle da te budu pák šteli dostići, baci česalo. *Vaļ. 114.* — On vustane i onda se počneju boriti; već ga je preobladati štel. *Vaļ. 182.* — Kad je štela ta vura dojti, onda se zmisli na onu ribu. *Vaļ. 192.*

Isporedi ovaj primjer, gdje mjesto infinitiva stoji veznik da sa indikativom: Kad je videl ov, da ide vre pozoj, koj oče da ju požđere, a joj veli: ti odidi na stran. *Vaļ. 121*

Štokavski primjeri: Ne kuni me, ostarala majka! po tebe me zmija zaklat hćaše, a kod ļube istom ne hoćaše. *V. pj. 1, 289.* — Da mi ne bi Šarca od mejdana, doista me uvatiti šćaše. *V. pj. 2, 39.* — Poli krvca niz junačko lice, šćaše zalit oči obadvije. *V. pj. 2, 44.* — Brz je Šarac, uteći mu šćaše, al poteže Đemo topuzinu. *V. pj. 2, 68.* — A poteže sabļu okovanu; do ista ga dostignuti šćaše, al mu Grujo ni bježat ne šćede. *V. pj. 3, 1.* — Veće pusti veliku vrućinu, sva mu šćaše da pogori vojska. *V. pj. 2, 12.* — Ja okupih šezdeset Turakah, — s kojijema ne ćah imat srama, da udarit hoćah na Kotare. *V. pj 3, 44.* — Tek mi bješe vrlo zoban kule, a još tade hoćah poginuti. *V. pj 3, 47.* — Cera koňa ka Udbiňi gradu, koga ćaše na putu sretati, satisne ga s puta ispod puta. *V. pj. 3, 49.* — Ostaviste m' u klisuri sama, ća siroma izgubiti glavu, u malo me Grče ne izede. *V. pj. 3, 76.* — Poļubih je i dva i tri puta, da ko broji, šćaše više biti. *V. hore. 168.* — Duše ti, vlaše! da te ubismo kod vola, hoćaše li ti žao biti? On odgovori: to je vaš posao! — A da te

Digitized by Google

ne svezasmo, hoćaše li pobjeći? — To je moj posao. *Vrč. 29.* — Ja sam za vama ušao lagano u sobu, i poodsec'o sam im (zmijama) glave, koje ščadijahu tebe ujesti, samo da ti ljubav vratim. *Stef. 134.* — U toliko pobjegoše Turci; jošt ih mlogo poginuti ćaše. *Ogl. 42.* — Bog da znade i uteći ćaše, no nesreća ńemu priskočila. *Ogl. 179.* — A i Pejo uteć ne oćaše, no ga lake noge uniješe. *Ogl. 246.* — On ga ćera, uteć mu ne ćaše, no ga Marun bogom bratimio. *Ogl. 445.* — I bog znade, odoljeti ćahu, i jošt mnogo jada počinuti. *Ogl. 469.* — Tu hoćaše izgubiti glavu, no je popu dobra sreća bila. *V. pj. 4, 53.* — A u tome hćahu Crnogorci brzo ńima u pomoći doći, hćaše biti jada od Turakah. *V. pj. 5, 212* — Taman ćaše da počine sunce, al evo ti pasare od zlata. *V. pj. 5, 427.* — Da on priđe glavom ne pogibe, tri sta bruka ograditi ćaše; pa i Stambol sigur bit ne ćaše, kako bješe raširio krila. *V. pj. 5, 522*.*

Kad treba presenat perifrastične konjugacije izraziti, onda uz pomoćni glagol **hoću** ne dolazi infinitiv, jer to daje futur, nego veznik da sa indikativom, što i u imperfektu te konjugacije nije neobično. Izvan štokavštine rijetko dolaze taki primjeri**. Na pr.: Zora zabeli, oće da svane. *V. pj. 1, 289.* — Sad se stara ljubav zaboravlja, a nova će da se ugovara. *Ban. 146.* — Za boga, brate, pričekaj me, hoću da crknem tebe vijajući. *V. prip. 26.* — Kad već zemlja protuži bogu, da hoće sva da izgori od sunca, onda bog pošlje svetog Aranđela. *V. prip. 90.* — Grgeč progovori mu: molim te, baci me u more, jer oću da skapam u ovoj lokvi. *Stef. 54.* — Siječe jednu veliku granu, a stoji nogama na onoj strani grane, koja hoće da pane. *Vrč. 363.* — Kad je već pod starost htio da umre, pokaže mu se opet ona ista riba. *V. prip. 214.*

U staroj čakavštini i u starodubrovačkom govoru često glagol hoću izlišno uz infinitiv stoji, gdje bi dovoljan bio indikativ onoga glagola, koji je u infinitivu.

Staročakavski primjeri: Z ženom tako dobrom smrt me hti rastrti, kako mogu za ńom žalost ostaviti? *Marul. 160.* — Da znaš, razlučena sa mnom hoćeš biti, taj su odlučena, prvo ner htih priti. *Marul. 172.* — Tak me uteče, kud li ćeš iti? Na to

---

* Glagol kanim u toj službi našao sam samo u jednom primjeru: Vraćati se kan' da već ne kani. Beg. 145.

** Kad kad u tom slučaju ne ima glagola hoću, na primjer: Carev sin siromah čujući to, da se ubije. Vidi akad. rječn. II. str. 169*b* d, a).

Digitized by Google

te roditi hotih tužna mati? *Marul. 177.* — Jer od kad grišiti hoti prvi človik, od tad zatvoriti hoti se raj va vik. *Marul. 179.* — (Bog) dal ti je razum taj — božje ļubavi za tim ti hti dati. *Hekt. 56.* — Tizbe združit za Pirama, hti se nabost na mač sama. *Kavań. 7.* — Žudi za har čas mu isprosit, pri ga al prijatja hti smrt skosit. *Kavań. 142.* — Vrať što htiše ugrabiti vojničari; — vrať, što crkvi naglost ote. *Kavań. 222.* — Svet Vladimir, vrh planine ńegda zmaja ki ukroti, da otrovno sebe i ine ujedati ne bi hoti? *Kavań. 251.* — I kraļ Filip jedinoga Karla sina hoti smaknut za tišinu kraļstva svoga. *Kavań. 344.*

Starodubrovački primjeri: Nu pokli te htje stvoriti višńi zgara lijepu toli, nije razlog, da se oholi lijepi ures tvoj na sviti. *Jeđ. 235.* — Dođe k ńemu i riti hotje mu: oče moj, ne moj se čuditi. *Luk. 120.* — Hoti mi kazati, o smrti zla, prika, za što htje skončati tač slavna človika? *Rań. 99.* — Minu tja ljetńi hlad, a zima zla dođe, s dubja ti sve listje htje nica padnuti, kladenac smrze ť se, a voda zamuti. *Rań. 143.* — Ne bi li srećo, ti, koja mi hti riti: stavi se ovu vil ļuveno sliditi. *Rań. 156.* — Tva me stril prokleta zlo hotje raniti, nu čin't mož opeta, da budem živ biti, pokoli me blago tako hti odniti, već meni nie drago na svitu živiti. Od sad se moj pravit život će zla boles, pokli me rastavit hti š ńome tvoja čes. *Rań. 209.* — Hudi Kajfa najposlije — ove riječi hotje izreći: lijepo i dobro stvar se uputi. *Palm. k. 70.* — Nedobitni sada Ajače — sebi život htje skratiti. *Palm. I., 230.* — Tad sluga svomu kraļu htjeć ugodit za noge htje malahne (dijete) uzeti, ke nožem provrtje. *Bun. 6.* — Mjesec devet krat za zemļu htje se skrit, otkoli meni znat bi mnoga zla na svit. *O. Mažibr. 199.* — Oci naši od starine hotješe nam navještiti sve, što doba u ńihova tvoja, o bože, vlas djelova. *Đorđ. S. 71.* — Ļubeći srcem ti već zloću neg blagos, nepravdu htje rijeti, a mrzje pravednos. *Đorđ. S. 84.*

I u novoj čakavštini ima ńekoliko takvih primjera: Od tebe vrliju rožu ću si najti: kad sam ja htil projti, drugi htili dojti, s kimi si se htila do zore dragati. *Jač. 413.* — Kad sam htila projti čez to ravno poļe, ļudi znali orat, a snahe kopale. — Kad sam htila projti tim zelenim lugom, rožice bi cvale, ptičice pivale. — Kad sam htila dojti v materine dvore, va dvori bi našla brata i sestricu, a majka me htila s veseļem prijeti a sada mi vsako zamišļeno sedi. *Jač. 453.* — Suze sam

Digitized by Google

točila, nigdo ni htil znati, neg moja družica htila 'e za ńe znati. *Jač. 305.* — Da mi 'e gospodin bog dal dugje živiti, hotil bi se ja bil s vami preskrbiti. *Jač. 476.*

3. Infinitiv s pomoćnim glagolom **imam** služi: *a)* kao što u staroslovenskom jeziku tako i u čakavštini i u starodubrovačkom govoru kao futur.

Staročakavski primjeri: Boleći zub tribuje skoro izvrići; ne istrg bo mnogo stradati imaš od ńega. *Alex. 237.* — Ako li tomu ne sniziš se, silom persidsku dvignuti se imam i ne bude ti mista na sviti, gdi sakriti se imaš. Mečem mojim nakazati te imam. *Alex. 252.* — I tako bivši se s tobom ili tvojih i tebe ubiti imamo, ili sa svojimi s častju umremo. *Alex. 266.* — Jer znam, da imam uskrsnuti. *Marul. 322.* — Ne haj hotit znati, kada imaš umrit. *Marul. 145.* — Tim skaza, telesa da opet vazam mi dvignut se u nebesa imamo, gdi si ti. *Marul. 197.* — Jedan svjetńak svjetlos daje: — ako drugi ne nastaje, brzo se ima ugasiti. *Kavań. 75.* — Za sto godin što ima biti, tko zna? *Kavań. 109.* — (Vrijeme) svijet isti svijetu otima što jes, što bi, što bit ima. *Kavań. 136.* — Kad (ogań) veće pusti plame tko zna, gorit dokli ima? *Kavań. 222.*

Starodubrovački primjeri: Tere stah misleći, što ima bit ovoj. *Menč.* i *Drž. 498.* — Svaka slava i moć pod suncem na sviti na maće ima doć. *Vetr. 2, 420.* — Zaliho tko tratit pjeneze uzbude, na uboštvo ima prit. koga se svak bļude. *Dimitr. 5.* — Ubozijem tko dijeli, on ne će ubog bit; tko li ńih ucvili, na uboštvo ima prit. *Dimitr. 8.* — Tko se uzvišuje, ima bit poniżen; tko li ponižuje, biti će uzvišen. *Dimitr. 12.* — Jer dokli sve rike budu teć u more, — on ima živjeti i ńegov slavni glas. *Naļ. a. 334.* — Ima dubje primaliti stati prije bez zeleni, neg, plamenu moj ļuveni, ja ću drugu vil ļubiti. *Bobaļ. 220.* — (Śmrt), ka svrha jes svega i ka sve ima strt. *Luk. 216.* — Što je bilo, prošlo je veće; što ima biti, još nie toga. *Gund. 235.* — Čuj — vječnu žalos turskijeh djela, ka nakon nas ostat ima. *Gund. 321.* — Kad sve (ogńem) plane veće, znat ni, gorjet koliko ima, udahnuti gdje li će se. *Gund. 453.* — Mustafa car će imenom biti samo, — vladat svijetom mi imamo. *Gund. 512.* — Ja sam vaš car, (priuzima Osman opet), ko je taj sada, tko suditi mene ima? *Gund. 560.* — Triš zatajat imaš mene. *Palm. k 62.* — Pred tobom je sve sadańe, što bi, što jes, što ima doći. *Palm. k. 214.* — Zemļa i more prije će proći, nego, ćaćko moj, na maće stano-

Digitized by Google

vito ima doći ovo tvoje obećańe. *Palm. k. 216.* — Huda žena, kad na sviti sasma ti se kaže mila, ili te je privarila, il te ima privariti. *Palm. II., 29.* — Spomenuti samo ostaje: što imaš činit, brzo odredi. *Kanav. 12.* — Tako drži, — predobit ga lasno da ima. *Kanav. 65.* — Ako mojijem na očima meni datu pleše vjeru, što u skrovitu činit ima? *Kanav. 196.* — Otvoriše stijeg — natječuć se, tko izvrsnije častit ima blagdan ovi. *Kanav. 337.* — A on pazeć, što 'e djelov'o, i što iziti ima iz tega, reče *Đorđ. r. 158.* — Kad skroven pastijer ugleda, što slijedit ima naprijeda, izletje na dvor u smeći. *Đorđ. r. 161.* — Sabira krilo u svoje, što bit ima, što bi i što je. *Đorđ. M. 105.* — Dokle, o raju moj, svršeno zaboravļen imaš stati, i tve lice božanstveno od mene ćeš uklańati? *Đorđ. S. 17.* — Utvrđena stavno i jako ma dobrota živjet ima, i moj govor sveđ će biti nepomični, temeļiti. *Đorđ. S. 143.* — I tu staše — turski govoriti: sutra imu rano podraniti one mlade Peraške nevjeste, da bi s' one prohodile mlade. *Bogš. 192.* — Ako pođeš dvorit cara, Marko, imam tebi opaliti dvore, i odvesti t' ļubu za robińu. *Bogš. 233.* — Kardun, koji ima bosti, s dračom iznikne. *Dan. posl.*

Rjeđi su takvi primjeri u novijoj čakavštini: Jutra imaju doć mojih dveh brat ļubi, i ka od ńih donese lipju rožicu, toj je obećal kraļestvo pustit. *Mikul. 16.* — Naputi jih, ča imaju tamo delat. *Mikul. 31.* — Tako čuj, da ti sad vaļe povejen, ča imaš jutra delat. Ovo ti j' staklena sikira, š ńun imaš poć jutra va goru i su tu goru posić. *Mikul. 54.* — Isporedi: Dobro, kad si to učinil, jutra ćeš poć na isto mesto i 'si oni pańi, ki so ostali, pogulit. *Mikul. 55.*

b) Po koji put infinitiv s glagolom **imam** (mjesto glagola **hoću**) izražava aktivnu konjugaciju perifrastičnu.

U starijoj čakavštini našao sam samo jedan takav primjer: Sv. Jerolim znaše, ča imaše bit. *Jerol. 233.*

Više ima takvih primjera u starodubrovačkom govoru: Kameni er staše redovnik u sebi, ki ga ubit imaše (qui eum occisurus erat). *Luk. 271.* — O vrla, nemila, žestoka ļubavi, za č me hti dobavit dara, ki me mraše, ako me rastavit opet š ńim imaše? *Raň. 108.* — Želeć se objesit jedan skup lakomac otide na poļe za kupit konopac, i videć, da ńemu šest pjenez imaše uzeti taj, ki ga prodati hoćaše, opet se k stanu svom najbrže zavrati. *Raň. 169.* — Za što me obļubit htje sprva, jaoh, takoj, pokli me pogubit imaše ovakoj? pokli mi s poraza imaše dati plač,

Digitized by Google

za č mi obraz ukaza s prvice dobro tač? *Rań. 204.* — I dijete otkri one slave, slijediti ga ke imahu (quae secuturae erant). *Kanav. 382.* — (David) nariče za tim — pedepse, koje pasti imahu (casurae erant) na božje ubojnike. *Đorđ. S. 114.* — (David) previđa satreće od Jeruzalema, koje nakon vele vijekâ slijedit imaše. *Đorđ. S. 124.* — David na proročansku besjedi, — i što se zgodit imaše (quae eventura erant), kaže, koliko da se jur dogodilo. *Đorđ. S. 138.* — (David) prorica sve sreće i milosti, kojijem imaše vrhnebeski darovnik Davidovo pleme zadovoļiti. *Đorđ. S. 214.* — (David) ih svjetuje, da se u nebesku pomoć uzdaju, koja im imaše ponoviti razrušeni grad. *Đorđ. S. 233.* — Objesili dva pašina sina, đe su imali Iva objesiti (suspensuri erant). *Bogš. 303.*

U štokavštini našao sam samo jedan takav primjer, koji po svoj prilici ńegdje u Dalmaciji niknu: (Momak) uleti u kuću na pola živ od straha, kazujući im, da ga imaše izjesti deset vukova. *Vrč. 23.*

c) Mnogo češće vrši infinitiv s glagolom imam službu latinske konjugacije perifrastične pasivne izražavajući, što treba da bude. U štokavštini su takvi primjeri vrlo rijetki.

Staročakavski primjeri: Ki bi v gradu hram razbil, — platit ima knezu libar 50. *Vinod. 91.* — I potvrdiše, da se ima tako obdržat, kako je prvo od gospode narejeno. *R. istr. 242.* — I k toj crekvi na dan sv. Duniža na vsako leto — jedan redovnik z mašu i križ z redovnikom imihu prit. *R. istr. 247.* — K tomu se dogovoriše, da bi se imile vojske razdiliti. *Dukļ. 4.* — A ti, ako moja biše ti gospoja, znat imiše, da me imaš ti vladati. *Marul. 318.* — (Ti) hotijuć prijat kriposti nimaše slidit me ludosti. *Marul. 321.* — Bog se ima slavit vrhu svega sa svim. *Marul. 103.* — Ti bogu svomu posluh imaš dati. *Marul. 199.* — Hojme, ča ću sada! sve sinke pokopah, imah pri umrit ja, a za svimi ostah. *Marul. 157.* — Ja od tebe nimam bit otišćen. *Luc. 191.* — Počeh ja gasiti tiho tuj nezgodu, ki se imah srditi i žaliti škodu. *Hekt. 26.* — Ovu pomńu ima liše svih imati. *Hekt. 42.* — Mi smo ne scinili, koga smo primilo ļubiti imili. *Hekt. 42.* — Imaš znat, da zapovijedat jedna 'e služba. *Kavań. 358.*

Starodubrovački primjeri: Ima se misliti, er svaka slava i moć — na maće ima doć. *Vetr. 2, 420.* — Višńega ima svak bojat se i ļubit *Dimitr. 3.* — Gvozdje se bit ima, dokole jes vruće. *Dimitr. 9.* — Nu nijes' ti nikako imala mučati u sebi zlo tako.

Digitized by Google

Luk. 57. — Veļaše, da t' ne bi trudno bil', još da umrijet imaše. *Luk. 64.* — Kako, jaoh, ne imam ja onu stvar mučati, godišta sva moja ku ću imat plakati? *Luk. 311.* — Kad ste mene vi puštali it po svijetu ko viteza, od vjere mi nijeste imali, koga ne ću, stavjat veza. *Palm. II., 216.* — U našoj si zemļi uvrijeđen za jedno s nami; tim od mene ima gusar zli bit slijeđen. *Palm. II., 340.* — Trgovina svaka pravu ima scijenu svoju imati. *O. Mažibr. 205.* — I kad prispje jutro treće, da mi se ima glava odsjeći, — rijeh: ah bože! *Kanav. 328.* — Ovi dan čestiti, koji ne bi im'o ikada sakriti se. *Kanav. 332.* — Ako si me pozivati htio na pjesni drage i mile, nijesi mi im'o tve poslati, koje me su zamamile. *Đorđ. r. 74.* — Jer tko ide ruse brati, nejma od drača strah imati. *Đorđ. r. 93.* — Ja govorah, da tko 'e bogat, ļubit se ima. *Đorđ. r. 97.* — Govorit, što se ne bi imalo, čini čut, što se ne bi htjelo. *Dan. posl.* — Mudros je trpjet, što se trpjet ima *Dan. posl.* — Tko ne će trudit, nije se imao rodit. *Dan. posl.*

Novočakavski primjeri dosta su rijetki: Za jutra ćeš ovo delo dobit: imaš napravit malin. *Mikul. 90.* — Isporedi: Za jutra pak moraš mi ovo učinit. *Mikul. 91.* — Kad si se va moj sud pačala, to mi imaš do jutra dan poć z moje kući. *Mikul. 137.* — Od cara mu dobra kńiga došla, da on ima na vojnicu poj ti. *Istr. 1, 8.*

Kajkavski primjeri također nijesu baš česti: Samo želi znati, kaj ima pri ńi činiti *Vaļ. 26.* — Ve baš dojde ova ńegova vura, da se ima vutopiti. *Vaļ. 86.* — Pokazala mu je mesto, kam se ima nastaniti. *Vaļ. 108.* — Zapovedala, da sokač ima onu hranu, koja ima na stol dojti, zeti. *Vaļ. 123.* — Gdo bi to čul i tebi povedal, ves se ima na kamen pretvoriti. *Vaļ. 179.* — Za tri dane mi se imaš postaviti na mejdan. *Vaļ. 270.*

Štokavski primjeri te vrste, čini se većinom su iz onih krajeva, gdje još i drugih tragova čakavštine ima: Jeđte, końi. đetelinu travu, e imate brzo putovati. *V. herc. 154.* — Uzmi to, i od toga imaš učiniti guminu. *V. prip. 106.* (u Boki). — On joj sve kaže, što danas o podne ima š ńime biti. *Bos. prij. 1, 117.* — Vrana ga nasvjetuje, što ima raditi. *Bos. prij. 1, 117.* — Najposli dosjeti se, da je im'o ńegov brat ovde biti. *Bos. prij. 2, 173.* — Zaviču, da se onaj lupež ima kamenovati. *Vrč. 44.* — Mladić nekakav imao je poći u svatove. *Vrč. 73.* — Odreče (materi) svaku pomoć govoreći joj, da se on ima ženiti. *Vrč. 108.*

Digitized by Google

Mjesto infinitiva s glagolom **imam** dolazi u toj službi u štokavštini obično infinitiv s glagolima **valja, jest, treba**; ali to biva više mańe i u ostalim narječjima, za to ne treba ovdje primjera navađati.

4. Infinitiv nalazi se mjesto participa perfekta akt. II.: (a) u značeńu optativa. Rijetko to biva u čakavštini, češće u starodubrovačkom govoru i u štokavštini, nikad (čini mi se) u kajkavštini. Ovamo idu ovaki primjeri:

U staroj čakavštini: Jer ti ću pečali moje doskazati, ali t' mi dat, ali pomoć mi ne dati. *Luc. 235.* — Ili t' hotît, ili t' ne htit, danaska ćeš ńim (bogovom) posvetit. *Hekt. 154.*

Starodubrovački primjeri: Ja, makar ludovat, za milom hoću poć. *M. Drž. 101.* — Ili ti tužiti, ili ne, tužbe tve ne će mi odniti me slatke zabave. *Gund. 110.* — Znati mi se, ļubovce, sa Kosova ne vratiti, ja ti ne ću ostati od vojske kneza Lazara. *Bogš. 4.* — Znati meni danaske moga od sluge poginuti, hoću mu se svakako u namjeri namjeriti. *Bogš. 46.* — Al znat mi se ne oprostit sužnice, ne dam tebe, da si robińica. *Bogš. 270.* — Ili ti ga bumńit ili glunčit, nije ti ga tu. *Dan. posl.*

U novijoj čakavštini: „Uzmimo mu ļubi sina, nek nan kaže za Davida." „„Al van uzet, al ne uzet, ne ću Vida kazivati."" *Kukuļ. 156.*

U štokavštini: Vrat' se natrag, mila snaho, karaću ga ja. Il ti karat, il ne karat, ne vratih se ja. *V. pj. 1, 402.* — Hoću ići ka Varadu gradu, jal dobiti, jali izgubiti. *V. pj. 3, 38.* — Čini mi ske, izneti je (čelenke) ne ćeš Al besedi Srna barjaktare: jali, more, moju ne izneti, jali tvoju š ńom na par odneti. *V. pj. 3, 87.* — Ja ti ne ću iz tvog dvora poći, znat mi siđet tri bijela dana. *V. herc. 37.* — No ću odit put grada Pariza, bit mi znati izgubiti glavu. *V. pj. 5, 56.* — Bit mi brata i želeti, na glamńe mu ne sjeđeti. *V. posl.* — Ili vuk ne doći, ili šuše ne naći. *V. posl.* — S bogom seko, i bog budi s tobom! ja se kada viđet, ja ne viđet. *Petr. 2, 376.* — Reče li te (majka) meni dati? — Il joj dati, il ne dati: ti si moja svakojako. *Beg. 102.* — Rekla mi je draga doći. Il joj doći, il ne doći, čekaću je do pol noći. *Petr. 1, 104.* — Reko dragi, da će doći. Il mu doći, il ne doći, čekaću ga do pol noći. *Kuhač 2, 156.* — Pričekaj do jeseni, — a ja sam ti za ńega jamac. — Na jamstvo nikada vjerovao nijesam, a do jeseni ili ja ne doći, ili tebe ne naći. *Vrč. 190.*

Digitized by Google

b) Infinitiv mjesto participa perfekta akt. II. nalazi se uz aorist bi u značeńu kondicionala; to biva u čakavštini i u starodubrovučkom govoru.

Staročakavski primjeri: I to mu ulize u misal, kako bi za svoga vrimena opet zemļu kako je i prvo bila, napraviti. *Dukļ. 13.* — Taj bo razum ne bi vidil se od tih lit, on, ki je na nebi, da s tobom ne bi bit. *Marul. 89.* — Za sinke bi dale, da bi kako moći, ča god bi imale, da bi jih pomoći. *Marul. 113.* — I narječja imam ticat bezakona, — je da bi ih moći smicat naše iz zemļe. *Kavań. 156.* — Izvrsni jer su cviti, rad bi ih zlatom moć obviti. *Kavań. 157.* — Oro, — reć bi, k suncu da se diže. *Kavań. 194.* — Grdni putenici — kih s ogńem hti pogubit, ogań u ogńu da bi izgubit. *Kavań. 457.*

Starodubrovački primjeri: Onaj, ku služu, sve bi reć govori: ne vad' mi tač dušu. *Menč. 140.* — Isporedi: Rekal bih: ona je danici luč dala. *Drž. 347.* — Ne želim ini dar, neka znaš, prijati, neg da bi odizgar prijeku smrt imati. *Menč.* i *Drž. 178.* — K moru ću poć opet, — u ruke da bih doć majke me kraļice, i prispjet da bih moć na smrt me sestrice. *Vetr. 2. 396.* — A kriješ i ruku, ku ļubit kad bih bil', strašiš se, milos ku da ne bih izdvoril'. *Vetr. 2. 424.* — K vodi idoh ovdi uprav, da bih počinuti. *M. Drž 49.* — Ļubav me steza, da budu k ńoj hrlo it, — da bi me pomilit, da bi me svojome ļubavi nadilit. *M. Drž. 77.* — „Koja je toj milos, ku pitaš sada ti?" — „„Za slugu tva lipos da bi me primiti.““ *M. Drž. 78.* — Sam sebi mir gubim, da ne bih skrivit ńoj, vrh svega ku ļubim. *Zlat. 52* — Kako bi za tu har vratit vam ku har moć? *O. Mažibr. 123.* — Nije vidit na sviti sadańih vremena, tko bi požaliti prijateļa ļubjena. *O. Mažibr. 188.* — Za obranu grada ovoga, odoļeti neka bismo, mi biskupa trogirskoga zvat na pomoć odlučismo. *Kanav. 381.*

Rijetki su takvi primjeri u novijoj čakavštini: Da bi te moć dostat, volil bi neg bel grad. *Jač. 147.* — Oko (čela tvoga), dušo, sve su kokorice, bi reć, da su zlatne, perom napisane. *Istr. 2, 20.* — Iz oči mu pada, reć bi, led studena. *Maž. 195.*

Isporedi u štokavštini: Na jedan put, rekao bi, pade nebo na zemlu. *V. prip. 231.*

c) Kao što uz imperativ **budi** kad kad ima u čakavštini participi perfekta akt. II. u značeńu optativa, na primjer: Dobro došal budi! *Marul. 275.* — (vidi sprijed kod načina glagolskih

Digitized by Google

2, c, γ); tako se nalazi kad kad u starodubrovačkom govoru u istom značeńu uz imperativ **budi** infinitiv, na pr : Za toj mi ļuven vaj ne mojte zadavat, tako vi ļubav taj u dugo b u d i s t a t. *Naļ. b. 58.* — Sva bo je moja misao i žeļa, (ne b u d' sveti duh me o s t ą v i t!) život — spasiteļa slavit. *Palm. k. 46.*

5, Prijedlog **za** uz infinitiv izlišan je, uvukavši se koje talijanskim koje ńemačkim uplivom u čakavštinu i u kajkavštinu, mnogo rjeđe u narod u štokavštinu.

Staročakavski primjeri: Cena, ka se otaji da, z a n a j t i niku rič. *Vinod. 271.* — Zdviže se, za osvetiti smrt oca svoga. *Dukļ. 6.* — Pravo za reći, trgovca nič veći meni se ti vidiš. *Luc. 234.* — Trpit budu svake muke za imati raj nebeski. *Hekt. 117.* — Nij' plate nać pod nebi za moj smirit dug. *Kavań. 33.*

Mjesto infinitiva nalazi se indikativ sa **da** ili **neka** a uz to izlišan prijedlog **za**: Jisti ću ovoga, ča vo sobom nosim, z a d a pri onoga, ča t' rekoh, isprosim. *Marul. 45.* — Obašli smo mora i poļe, za da bude ļudem boļe. *Marul. 288.* — Za da veseļu ja i ti, moju spuni žeļu. *Luc. 196.* — Ja ne znam, ku ovi činio nije stvar, z a n e k a ulovi ļubavi moje dar. *Luc. 242.* — Običaj biše moj ishodit u šetńu, za neka minu znoj i vrućinu ljetńu. *Luc. 238.*

Starodubrovački primjeri: Srce, koje stoji vazda pripravno za poslužit vam. *M. Drž. 3.* — Poću i opravit, što imam, za najbrže se vratit. *M. Drž. 196.* — Istino je pošo k žalim za prigledat plavi svoje. *Gund. 30.* — I gorko mu bi za čuti. *Palm. k. 130.* — Ima trude teške, tko je rođen za vladati. *Palm. II., 88.* — Najzadńu odi silu ukaza već blizu za izdalmuti. *Kanav. 573.* — Bješe veće za puknuti. *Kanav. 609.* — Ńih ļubav bi taka, da za ńu izrijeti ma 'e pjesan nejaka. *Đorđ. r. 42.* — (Srna) za uteć lovce, lava kleta, za uteć lava, lovce sreta. *Đorđ. M. 44.* — Sad je vrijeme za mogućstvo tvoje otkriti. *Đorđ. S. 92.* — Gotov za poginuti. *Đorđ. S. 117.*

Mjesto prijedloga **za** dolazi u istom smislu prijedlog **ći**: Svaki dan (me) to huđe ti moriš, c i ć žešće ļuven plam d a u meni r a z g o r i š. *Raň. 63.* — Dobrima zlo činiš, ći da zlih pomagaš. *Raň. 207.*

Novočakavski primjeri: Kad je bilo za ća poć, 'si gosti zajašu na końe. *Mikul. 61.* — Kad je bilo vrime za rodit. *Mikul. 79.* — Neka mu da za to ča za pojist i popit. *Mikul. 112.* — Kad su braća za ženit dorasla. *Istr. 1. 50.* — Al su tute za odfatat glave? *Istr. 1, 66.* — Pak te dojti fanti za vas oženiti. *Istr. 2.*

Digitized by Google

31. — Zač sam dobar za buditi ļube. *Istr. 2, 102.* – Dokle dođe doba za večerat. *Istr. 2, 128.*

Kajkavski primjeri: Najde gospoju, da se je pripravļala za ženiti. *Vaļ. 57.* — Mi idemo za vumreti. *Vaļ. 135.* — Bilo je dosti za jesti. *Vaļ. 174.* — Ne so ļube za prodati. *Vaļ. 294.* — Ova kči bila vre za ženiti. *Vaļ. 138.* — Naj nešta bolšega za piti i za jesti pripravi. *Plohl 1, 142.*

U štokavštini dosta su rijetki takvi primjeri: Još on meļe bjelicu pšenicu za gospodski pričekat svatove. *Juk. 317.* — Ne mojte vi raju pogaziti za osvetit cara i ordiju. *Petr. 2, 313.*

Isporedi tu ovake primjere: Zapita, e da li ima što za jelo. *V. prip. 3.* — Je li veće jaće za klańe. *V. pj. 3, 53.*

(6. Nominativ uz infinitiv kao subjekat infinitiva nalazi se po koji put u starijoj čakavštini, dosta često u starodubrovačkom govoru.

Staročakavski primjeri: Grubo je viditi, redovnik sa svima, dug jazik imiti, ki razbora nima. *Marul. 108.* — Čin' se ńen sin zvati, a ona mati tva. *Marul. 187.* — Svak iz nenada svaki hip se vidi mrijeti. *Kavań. 368.*

Starodubrovački primjeri: Što može bit gore, recte mi za rados, ner vilam od gore slijediti lakomos? *Vetr. 2, 129.* — Za rijeti ja pravo, i ovo jes mjesto ne malo nezdravo. *Dimitr. 103.* — Slas vječna meni čut onda se učini. *Rań. 31.* — Još čim tužu ja budući ti doći, za meni vlas tvoja bit s ke god pomoći. *Rań. 52.* — Vidiš se nositi ńekoju čes. *Rań. 54.* — (Lozje) slatki dava sok od vina, kim se srcu sva gorčina čudno zginut na svit čini. *Rań. 78.* — Bez smijeha tko pazit sad ludos može tvu, grd satir priobratit u vil se gizdavu. *Gund. 162.* — Pače za uprav bit ńegova i slobodit sebe od jada, tač boles te ļuta otrova, da ga brzo slijediš sada. *Gund. 271.* — I prid bojnom sabļom ļutom prsten pirni ču se uljesti. *Gund. 306.* — Svak se vidi od svud teći. *Gund. 422.* — Svud se paze brzi ulaci hrlo optjecat svaku stranu. *Gund. 433.* — Svijem se otrovna vidi para kroz krvave dimit usne. *Palm. k. 6.* — Gledaše se sa svijeh strana neizbrojeno lećet kolo. *Palm k. 21.* — Mirna stada gledaju se meku travu skupa pasti. *Palm. k. 22.* — Isporedi: Viđahu se ribe nijeme, gdi po poļu morskim pliju. *Palm. k. 22.* — Viđaše se višńi od zgara u goruštu sjat oblaku *Palm. k. 23.* — Dvor rajski veselo se ču grmjeti. *Palm. k. 32.* — Ermo i Fazga gdi se okolo paze visit nad oblacim. *Palm. k. 53.* — Ter mu se ova riječ himbena još iz usta sluša izļesti. *Palm. k. 70.* — Jur škripati

Digitized by Google

bojna kola slušaju se na daleče. *Palm. k. 171.* — U to i trubļe sa svijeh strana začuše se zamnivati. *Kanav. 77.* — I od velika bježat straha iste ptice viđahu se. *Kanav. 97.* — Ču se za tijem sam nad ine pop najstariji zapjevati. *Kanav. 100.* — Rastjet noćni mrak se upazi. *Kanav. 115.* — Ugleda (se) vjeran glasnik pred ńih stati. *Kanav. 249.* — Ter se vidje ogreznuti zemļa čudnom poplavicom. *Đorđ. S. 132.* — Tuj vidje se Mojses djelovati čudesa. *Đorđ. S. 132.* — Kijeh se usta sveđ put nebi rigat tašte čuju psovke. *Đorđ. S. 230.* — Kad se viđe pak doteći naš vojvoda Janko. *Bogš. 215.*

Rjeđe je to u štokavštini; ovamo idu ovaki primjeri: Sramota je zakon pogaziti, a tvojom se ja ļubom nazvati. *Marj. 50.* — A kakav bi bio starješina, te suditi jednom zemļom ravnom, pa se tebe sestra ne bojati. *V. pj. 2, 40.* — Zar ja kupovat sjeme, ja kopat i sijati, a tebi da je gotovine? *Tord. b. 3.* — Ili vuk ne doći, ili šuše ne naći. *V. posl.*

7. Kad kad je subjekat infinitiva dativ, ali tako, da dativ pripada samo infinitivu, a da nije podložan glavnoj rečenici. (Isporedi Miklošićevu sintaksu str. 870. 25). Može kad kad i infinitiv ne biti podložan. Takvih primjera ima u starijoj čakavštini i u starodubrovačkom govoru, a iz nijednoga današńega narječja, kako se u narodu govori, ne ima mi takvih primjera pri ruci.

Staročakavski primjeri: Više učini Darij s vojsku svoju, da ni pravo samomu Dariju na boj pojti. *Alex. 260.* — Va okijanskoj rici, gdi jelinski mudreci dušam človičanskim biti govore; da tu ja došad nijedne ne vidih, — kaza mi starišina Evant, ne biti im tu. *Alex. 318.* — Tu vidi Aleksandar lozu, i tolik plod imiše, da jedva dvima človikoma ponesti jedan grozd. *Alex. 306.* — Svu noć, meni mniti, na odru ležiš. *Luc. 196.* — Nam, meni mniti, pravo je da zgodiš. *Luc. 252.*

Dativ subjekta treba dopuniti u ovom primjeru: Divcu bit veće jest, ner udovcu biti *Marul. 205.*

I u ovim primjerima, mislim, dativ nije podložan glavnoj rečenici: Nadijaše li se gdo, takovoj podviži od Macedonije iziti? *Alex. 268.* — Spasitelno je, kostreti vrhu puti nam nositi. *Kavań 65.*

Starodubrovački primjeri: Ter kad se prigodi, med družbom bit meni. *Menč. 119.* — Za vlastelinu čovjeku bit, hoće se čista krv. *M Drž. 315.* — Pravo je žalit i eviliti svemu svijetu tvu nesriću. *Palm. II., 236*

Digitized by Google

8. Infinitiv, kojemu je subjekat akusativ, često se nalazi iza različitih glagola u starijoj čakavštini i u starodubrovačkom govoru, rjeđe u novijoj čakavštini i kajkavštini, a gotovo nikad u štokavštini.

Staročakavski primjeri: Ne pomislih tebe toliko mudra biti. *Alex. 237.* — Ne ostavi me u prahu ovom pod nogami konjskimi umriti *Alex. 273.* — I za to stradati te mniju, mati moja. *Alex. 289.* — Isporedi: U makaronski otok poslati te imamo, gdi boge tvoje mniš da jesu. *Alex. 288.* — Do raja dojdosmo, koga ti u knigah tvojih ukazuješ na kraj zemle biti. *Alex. 318.* — Vidi jednoga popa projti. *Tond. 112.* — Hajme nebore ja, da mi se je opet u tilo vratiti, ko me nigdare ne pusti dobro činiti. *Tond. 118.* — Rekoše: ovo je, ku dojti pitamo. *Marul. 85.* — (Sveti) se vesele, ter duše blaženih k sebi priti žele. *Marul. 116.* — Jer se otvoriti ne će raj inako, da l' ako umriti dopustiš me tako. *Marul. 178.* — Djaval u smrt mnozih čini upast. *Marul. 310.* — Moli boga, da nas čini zlo nimati. *Marul. 292.* — Isporedi: Danila činiše, da sede po srid ńih. *Marul. 89.* — Ne čin' trude moje za mani sve biti. *Luc. 190.* — Ja ću te činiti bit majku veselu. *Luc. 235.* — Za to moja mnoga čini me umiti bolizan drugoga boli razumiti. *Luc. 247.* — Sve tej šupline ni mogu ni čine more slatko biti. *Hekt. 13.* — Kada su te začuli moje ime klikovati. *Hekt. 19.* — Vidim pasti krotka stada. *Karań. 80.* — I mnokrat da si ipao, (bog) opet te ustat pomogao. *Karań. 341.*

Više puta infinitiv glagola **biti** izostaje: Prilična mi te Aleksandru prave, o človiče. *Alex. 269.* — Mudra mi ga kažu i smisalna. *Alex. 271.* — Kolicih od vas svetih mniste, u makaronskih otocih ńih mniste. *Alex. 284.* — Nega silnijšega bogov naših i vekšega vidih. *Alex. 289.* — Mi to verujemo, tebe mudra znamo. *Alex. 298.* — Takova strilca ga povidahu, da kroz prsten promitaše strilu. *Alex. 320.* — Napokon ga znauć čovikom, baš koristnim na vladańe, posla ńega tja u Mešik. *Karań. 130.* — Ićeri sionske vidiše ju svu prelijepu i uludnu, ter blaženu vapiše ju svijem koristnu i svijem prudnu. *Karań. 521.* — On ga (Toma Isusa) vika uskrišena. *Karań. 541.*

Starodubrovački primjeri: Ja u san usnijeh gospodju tuj doći. *Drž. 103.* — Čin' još Nereide š ńimi prit u družbi *Vetr. 2, 14.* — Isporedi: Lakomos taj vas čini svoga blaga da stradate. *Vetr. 1, 36.* — Čińaše i rijeke stat i vode tekuće. *Vetr. 2, 173.* —

Digitized by Google

Iza glagola činiti mjesto akusativa često ima dativ: Veće mi ne čini živjeti jedan dan. *Drž. 402.* — Ova će meni noć prije činit umrijeti, neg budeš tamo doć. *Vetr. 2, 250.* — Čini, kad prođe, posahnuti svakoj zeleni. *Đorđ. 8 150.* — Perivoj uļesti ako ju vidimo. *Vetr. 2, 350.* — Što ću ino jur već riti, ner — da ga ć' vele ureda čut pričudnom smrti umriti. *Čubr. 156.* — Do pasa u bradah starce vidim šetat. *M. Drž. 65.* — Čujem te uzdisat i cvilit na svak čas; — čujem te, gdi zoveš smrt prijeku noć i dan. *M. Drž. 78.* — Smiješan remeta, koji nas vile vele čini smjejat. *M Drž. 123.* — Sad me čińaše plakat, opet u čas smjejat. *M. Drž 333.* — Smišļav danke od mladosti, koje damo zaman proći. *Bobaļ 208.* — I iza glagola dati obično slijedi dativ: Mrkline ni mraka ne daj mi vidjeti. *Vetr. 1, 173.* — Man hodit ne da'mo dobro, koje imamo. *Luk. 89.* — Talete čini kugu minut iz mjesta, gdje bjese. *Rań. XI.* — Sve vidiš patiti žestoke nesreće jednoga vaj roba. *Rań. 149.* — Čuste li vi po sreći bližńe žale gdi zamniti. *Gund. 32.* — Po žalu vidim hodit djevojčicu, jaoh, od truda veće palu. *Gund. 40.* — Pustite me, jaoh, umriti. *Gund. 44* — O klisurah strme ļuti gledaš visjet divje hraste. *Gund. 218.* — Ńega mrijeti zemļa viđe. *Palm. k. 1.* — Nevoļnika plačna izliječi i čini mu sva zla proći. *Palm. k. 19.* — Tu neizbrojne množ čeļadi od svud vrvjet upazismo. *Palm. k. 94.* — Ńega sidjet tu pazimo. *Palm. k. 110.* — (Bog) ne će podniti radi zla jednoga već dobrijeh patiti. *Bun. 14.* — K vojsci ja toj došad nađoh ju stojati tač spravnu, jak da grad prem hoće rvati. *Bun. 15.* — Doći ugleda pred svoje oči od svjetlosti zrak gorući. *Kanav. 533.* — Pozna u srcu svej rastjeti ogań veći. *Kanav. 77.* — Prohoditi zapovijeda svijeh preda se. *Kanav. 91.* — Koje suze proliše se, gdje muž zenu izit pazi. *Kanav. 149.* — Ufam i evo stavno ufańe rastjet srce moje čuti. *Kanav. 142.* — Čuh ga tri krat uzdahnuti. *Kanav. 159.* — Isporedi: Čuh, gdje škripļu od tamnice brave. *Kanav. 455.* — Ne daj, sveti Ivane, do nas doprijet zla nijednoga. *Kanav. 603.* — Svak čas jace svoje zeļe boga uživat ču rastjeti. *Kanav. 607.* — Čin' brata k meni prit. *Đorđ. r. 41.* — Ovako čuh vapit udane diklice *Đorđ. r. 142.* — Ugleda ležat tuj na putu koprenicu raskinutu. *Đorđ. r. 171* — Ke nezgode ja previdam pasti doli. *Đorđ. r. 225.* — Čuteć dušu mu gorjeti imah ured put neba uzdignut miso. *Đorđ. M. 93.* — Pazeć rijeke it

Digitized by Google

k početku — što ne hrļah i ja? *Đorđ. M. 93.* — Slišah mu čas protresati zlobnijem šaptom me zlotvore. *Đorđ. S. 67.*

Kad kad se glavni glagol i infinitiv jedan drugim zamjeńuju: Neka me sve cvile nesreća činʼt patiti (mjesto čini patit) *Rań. 122.* — Izbavi me, — prije nego me doć umori smrt (mj. dođe umorit). *Rań. 178.* — (Sreća) u čas mal činʼt zginc (mj. čini zginut) sa svime dobro, ko nami dalʼ u dugo jes vrime. *Rań. 205.*

I tu infinitiv **biti** izostaje: Er kako uresnu viđah ju obrazom, tako ju mńah česnu razumnim ukrasom. *Menč. 109.* — Od lovaca, koje kažu po sve strane. *Menč. 205.* — Toliku u tebi veļahu dobrotu. *Menč. 270.* — Nakazni razlike jošte mi tuj prave. *Vetr. 2, 263.* — Ļubav govore djeteta s krilama, — vele ga i slijepa i bijedu još veću. *M. Drž. 85.* — Ja tebe scijenim ženu razumnu. *M. Drž. 199.* — Vidim te dobra čovjeka. *M. Drž. 246.* — Još bi me u taj čas — procijenio svaki vas čovjeka manena. *M. Drž. 435.* — Scijeniš vječnu — tuj ļepotu, ku spovijedaš tač gizdavu. *Gund. 23.* — One stvari, ke znam dobre, samo želim. *Gund. 241.* — A gospođom svim bogatom tebe kažu nad sve ine. *Gund. 357.* — Tko ih pazi, zivijeh sudi, i da sad će progovorit. *Gund. 427* — Najhuđega, da te reku nad sve ostale izdavnike. *Palm. k. 38.* — Sred pučine — ja sam mrtve vas cijenio. *Palm. I., 91.* — Od puna je nami uresa, što nas jačijeh pozno jesi *Palm. II., 360.* — Nu za skriti stvari i male htio bih te još hitriju. *Đorđ. r. 68.* — Umrije u sebi mneći ubijenu silne od zvijeri svoʼu ļubļenu. *Đorđ. r. 171.* — Kad (car) ču vojsku razbijenu, pobježe. *Bogš. 150.*

Novočakavski primjeri: Kad bi vidil tebe suze točit. *Jač. 330.* — Ča me ti tužnoga tužiti ne čuješ? *Jač. 332.* — Daleko je čuti bečke zvone zvonit, još je daļe čuti moju milu jačit. *Jač. 177.* — Zapovida Laudon moste načiniti i prik ńih vojšćane hitro šetovati. *Jač. 500.* — Kako (kalvine) ti trpiš va orsagu stati? *Jač. 642.* — Onda se krv vsa vzburkava, ka čini pot curiti i pamet mu vznoriti. *Jač. 598.* — Jubav čini mriti, i dragoga moga iz daleka priti. *Istr. 2, 116.* — Pusti me reć jednu do dvi riče. *Istr. 2, 92.* — Pusti me ti kneže Jure do tri riči reć. *Kolo 3, 14.* — Koji čini mene večer kasno leći. *Kuhač 1, 112.* — Isporedi: Vidili smo Primorkińu, gdi dobroga końa jaše. *Istr. 2, 101.* — Opazi tri divojki, kade se kupļu. *Mikul. 19.*

Digitized by Google

Kajkavski primjeri: Oni su se začudili, da ńega nigdar ne vidiju (końe) snažiti. *Vaļ. 7.* — Videl je kralicu poleg svojega novoga muža sedeti. *Vaļ. 21.* — Vidi četiri muže ogńa kuriti. *Vaļ, 222.* — Isporedi: Vidi gde su četiri muški ogńa kurili. *Vaļ. 221.* — Ide v hizu i vidi tri devojke sedeti pod jednem črnem zastorom. *Vaļ. 153.* — Ona mi začula końiča hrzati. *Vaļ. 298.*

U štokavštini našao sam samo ove primjere: Upravda pripovedi krivdi, kako je gavranove gakati i govoriti slušao. *Stef. 204.* — Videste li proći ovuda našega krvnika? *Vrč. 172.* — Kako moreš već gledati slugu tvoga — videći ga uzdisati? *Kuhač 1, 151.* (iz gorńega primorja). — Pušti mene do djevojke doći. *Petr. 2, 676.*

Češće se nalazi infinitiv biti ispušten (isporedi Miklošićevu sintaksu, str. 394. 34): S mene Pavle ode u hajduke, i sad ńega u hajduke kažu *V. pj. 3, 74.* — U licu ga kažu plemenita. *Juk. 237.* — Teb', Alaga, mejdanģiju kažu. *Juk. 256.* — A što kažu Banović Strahila, — kog junaka kažu izabrana, ni toga se ne moj prepanuti. *Petr. 3, 141.* Ńega tale prekršna junaka *Marj. 26.*

Mjesto akusativa s infinitivom služi u štokavštini podložna rečenica, na pr.: Tebe kažu, da si junak dobar. *Petr. 2, 345.* — Ne vrgoh sanka na oči, slušajuć kolo đe igra. *V. pj. 1, 316.* — Ako mene čuje, da popevam, oće mene ona ustreliti, *V. pj. 2, 38.* — On sluša, đe pjevaju vile. *Petr. 1, 13.* — Čula jesam, đe govore ļudi. *Petr. 2, 199* — Kad videše tri dobra junaka, kako care grozne suze lije *Petr. 2, 274.* — Vidi svoju sestru, đe sjedi. *V. prip. 8.* — Opazi u jednoj lokvi malu ribicu, gde se praćaka. *V. prip. 20.* — Ugledaju galiju iz daleka gde ide *V. prip. 70.* — Ako ga pustiš, samo jednu riječ da progovori, prevariće te. *V. prip. 156.* — Opazi vatru, da se sjaji. *V. prip. 189.* — Car ugleda, gde ide gvozden čovek. *V. prip. 212.* — Vide unutra sveću gde gori. *V. prip. 171.*

XVIII. Particip.

1. Aktivni particip presenta i perfekta I. ne upotrebļava se jednako u svim narječjima.

a) Kao atribut nalazi se particip presenta akt. ńegdje češće, drugdje rjeđe, najrjeđe u štokavštini: još mnogo je rjeđi u toj službi particip perfekta akt. I. Nekoji participi služe kao obični pridavnici.

Digitized by Google

Staročakavski primjeri: Da (mu list) pod pečatom visućim. *R. istr. 244.* — Diļenje vsakoga prihodišća pristojećega kapitulu jednako budi svakomu kanoniku. *Seń. 80.* — Plati pet boč munidi tekuće. *Seń. 84.* — Isporedi na istom mjestu: Primi šest vrnezi munide, kateče. — Narediše i pravadniku, tako bivšemu kako budućemu, da vsih prigrišenih ima javiti. *Seń. 85.* — Let božih tekućih 1388. *Krk. 281.* — Nose sobom tašću i pogibšu slavu svita. *Katar. 220.* — Nimaju se strašiti nadstojećih sadašńih muk telesnih. *Katar. 223.* — Boleći zub tribuje skoro izvrići. *Alex. 237.* — On dolac biše dubok i ugļevja goruća pun. *Tond. 111.* — Sada ćete gorci biti i u gorušćem paklu vriti. *Marul. 281.* — Nisam barun slovuć. *Marul. 155.* — Neprijateļ imam ne malo mogućih. *Marul. 159.* — Veća je tva lipost i dika nego moć leteća glasa. *Luc. 188.* — I evo ispušta iz sebe on vrući od ogńa gorušta uzdah. *Luc. 201.* — Trudno je boleću ranu razvijati. *Luc. 232.* — Ponavļaš rodu čas visoko leteću. *Luc. 286.* — Otkriti rane ti boleće volih, neg dopriti do smrti gledeće. *Luc. 202.* — Vaj meni ubogu ovako ležeće doli u brlogu tej gńile smrdeće. *Luc. 281.* — Za oblakčat plav topeću prijeko bande vrže ženu. *Karań. 170.* — Gdi je potreba, svud prispije, i bjeguće paše bije. *Karań. 265.* — Bogu sveznadućem imate izreć sva očito. *Karań. 562.*

Takav particip služi i kao samostavnik: Štatuti, kih na večni mir bivših i budućih pisali smo. *Seń. 85.* — Sada priprošće svim ovim slišajućim i razumijućim govoriti hoću. *Katar. 219.* — Svih verujućih u ńega na nebeska kraļestva dovel jest. *Katar. 219.* — Mudrost pohvaļena je, ako tribujućim se podiļuje. *Alex. 226.* — Teško približujućim se macedonijskoj zemļi, ere od oštra meča Aleksandrova padu se. *Alex. 230.* — Vsaka vojska od vojujućih sa Aleksandrom, po ustavu i načinu narejaše ju. *Alex. 251.* — Aleksandar proštiv otpisati reče: Aleksandar, nad cari car, vsim živućim v Erusolimu. *Alex. 255* Da znate, ere vsaki bigaje brži je tirajućega. *Alex. 262.* — Ima pojti i naplatiti ga u gibućem, ako li bi nestalo gibućega, a ono u plemenšćini. *Pol. § 139.* — Isporedi: Ako bi se našal kriv pristav, ostani knezu od vsega blaga ča se gibļe i ne gibļe. *Vinod. 312.* — Ukaži, da si haj ufajućih u te; ukazi, da s' nehaj ufajućih u se. *Marul. 27.* — Vičnu bašćinu bog obita ļubećim sebe svim. *Marul. 123* — (Kraļ vječńi) meju sjedeće namjestiće najprije svoga ubogoga. *Karań. 12.* —

Digitized by Google

Najprije meu živućim čoeka stvori. *Kavań. 13.* — I letuštijem svim pod nebi, da služiti ima tebi, zapovijedi. *Kavań. 13.* — Sva su laka vjerujućim. *Kavań. 336.*

Starodubrovački primjeri: Pušta dva prama od kosi niz lica gorušta. *Menč. 18.* — Plač' sa mnom sunašce i zora svitlušta. *Menč.* i *Drž. 463.* — Ńe ime slovuće u pjesan ter stavi. *Menč.* i *Drž. 467.* — Gdi stvari nije ine, — ner grde živine i miris smrdeći. *Vetr. 1, 104.* — Jošte bog dopušta, da u gori kad godi ptica letušta remetu pohodi. *Vetr. 1, 142.* — Tijem suze gorušte pustińak proliva. *Vetr. 1, 143.* — Ńe ribe plovuće u moru i u vodi. *Vetr. 1, 313.* — Ako mi dopusti tuj milos Apolo svjetlušti. *Vetr. 2, 10.* — Za č ništa ne scijeniš nijedan dah živući. *Vetr. 2, 19.* — (Ne mogah) nazrijeti tekuśte vodice, ni drugu nijednu stvar gdi je duh živući. *Vetr. 2, 82.* — Kral grabeć, kral lakom — potlači zlobom tom cvit moje mladosti. *Vetr. 3, 392.* — Da ovako vik ne stoju jak prid suncem led kopneći. *Nal. a. 171.* — Arion leutar (poje) na plovućoj pliskavici. *M. Drž. 418.* — MučećU čovjeku er nije moć razumjet. *M. Dr. 438.* — Dones' bič goruć tvoj. *Gund. 23.* — Od govora mučećega razumjene biše riči. *Gund 57.* — Bivši u oči moje uprla zrak bjegućа svoga plama. *Gund. 242.* — Slovućа lupeža ime i glas on dobi. *Gund. 149.* — Od mučećа ljubovnika i poklisar mučeć da je. *Gund. 254.* — Posvetilište ovo, bože, od boleće duše u sebi — vele može. *Gund. 201.* — Netrpećа nadmen ijeda — vijeće kupit zapovijeda. *Gund. 473.* — Koga (je poslo) od letuśtijeh svojijeh dvorana. *Palm. k. 7.* — Ti minuće ńih živote satariši. *Palm. k. 29.* — Tvrdi kami udren rađa bistre vode i tekuće. *Palm. k. 59.* — Od pjevućijeh jata ptice u medeni glas žubere. *Palm. k. 106.* — Čuvajte se — od lažuće ispraznosti. *Palm. k. 146.* — Plovući se tijek ustavi srditoga zmaja. *Palm. I., 26.* — I kacigu s primrzeće glave ńemu razvezala. *Palm. I., 73* — S tobome zarobjena od grabećijeh bjeh Tatara. *Palm. I., 316.* — I bodeća trava plodi lijepe ruse. *Palm. I., 326.* — Iz ńihova grada ishodi sto plovećijeh drijeva sada. *Palm I., 341.* — Neprijateļu bjegućemu mjesto učini zlatom ravno. *Kanar. 177* — Veliku ovu plav ostavi, a iznadi plav vozeću. *Kanar. 361.* — S grabećom ga i nemilom rukom odnijet nastojahu. *Kanar. 581.* — Na tem zraku zivućemu sve razvidjeh. *Dord. r. 17.* — Jer u srcu služećemu pomńa od časti vazda je mala. *Dord. r. 68.*

Digitized by Google

— Suzama tekućijeme smaknu s lica sve naprave. *Đorđ. M. 32.* — Udirući na ovce razlika grabeća zvjeriña, on — upiraše se ńemu. *Đorđ. S. XX.* — Da je ne otisne pako kleti svojim noktima grabećima. *Đorđ. S. 79.* — Tko stoji pod gorom, — ne može zamjeriti rede od bojnika putujućijeh. *Đorđ. S. 3.* — Poginut u vijek ne će srce smjerno i trpeće. *Đorđ. S. 13.* — I s posluhom trenućijeme, što naredih, svaki učini. *Đorđ. S. 27.* — Slavu ne mučećU pripjevaću. *Đorđ. S. 47.* — (Dobrota stoji) u harnu srcu i bogohvalećemu. *Đorđ. S. 80.* — Razbirah srcem toj mučećoj po noći. *Đorđ. S. 129.* — U tekuću krv obrati zamućene dažde i rijeke. *Đorđ. S. 134.* — Ja te izvedoh po pučini iz Egipta mrzećega. *Đorđ. S. 142.* — (David) nariče porođeńe Isukrsta iz svoga tuj gospodećega koļena. *Đorđ. S. 140.* — Bože — izmetni ogań srģbe netrpeće. *Đorđ. S. 152.* — Nije ležećega svijeta. *Dan. posl.* — Bježećemu neprijateļu čin' prostran put. *Dan. posl.* — Mučećemu djetetu ni svoja mati ne razumije. *Dan. posl.* — Voda tekućica zdravija je od ležeće. *Dan. posl.* — Boļa je lisica sjedeća neg li vuk sjedeći. *Dan. posl.*

Particip kao samostavnik: Človječja da narav tužbe se nasiti, i ostalo živuće da plačno prosuzi. *Vetr. 1, 285.* — I svako živuće što pļeže i hodi. *Vetr. 1, 313.* — Gdje nijedno letušte više prit ne more. *Vetr. 2, 100.* — Protrnuće vas svijet ledom i ustreptjeti sve živuće. *Palm. k. 71.* — Sve letušto, sve hodeće, sve plovuće poda ń stavi. *Palm. k. 115.* — Vjerujućim — raj si otvorio. *Kanar. 55.* — Za što ne obra put — za vidjeti božja dobra gori u zemļi od živućijeh. *Kanar. 126.* — (Pjesni Davidove su) korisno utočište od ginućijeh. *Đorđ. S. XXVIII.* — I živuća vodna umori. *Đorđ. S. 170.* — Dim ne udi ležećim neg stojećim. *Dan. posl.* — Glas hodećega slijedi. *Dan. posl.* — Ležećemu bog ne pomaga. Mučećega ni bog ne čuje. *Dan. posl.*

Novočakavski primjeri: Za to već ne tuži, rožica cvatuća, ar si v mojem srci ti ļubav goruća. *Jač. 355.* — Va vrimenih starih ļudi i bogabojećih. *Jač. 443.* — S gorućim srcem lipo te prosimo. *Jač. 639.* — S plačućim srcem tebi, bože, služi. *Jač. 639.* — Ti hraniš vse ptice va zraku letuće, i držiš rožice va poļi cvatuće. *Jač. 408.* — Nek dojde 'z pakla gorućeg vrag on paklenski. *Jač. 151.* — Gospon si gospodujući, prevzmožni kraļ kraļujući. *Jač. 630.* — Zašvikne, i eto sake sorti zvirja letućeg. *Mikul. 128* — Ona mu ubliči plavčicu jedreću. *Mikul. 161.* — Kńigu šaļe budu-

Digitized by Google

ćemu zetu. *Maž. 81.* — Ča si čul i videl? — Tri vile letuće. *Istr. 2, 29.* — On ńih meće u tamnicu skuru do kolina u vodu smrdeću. *Istr. 1, 21.* — Pojala je nevestica dva golupca letuća. *Istr. 3, 11.* Privi hladnu travu na goreću glavu. *Kuhač 3, 138.*

Kajkavski primjeri: Lubi lubu lubi na cvetućem vrtecu. *Kukuļ. 213.* — Rasle vu šumi lepe dišeče roze. *Vaļ. 90.* — Pital, 'do bi vu tom kipučem mleku se kupal. *Vaļ. 11.* — Donesla (mu večerju) i prav dišece stvari nuter dela. *Vaļ. 169.* — Več cvel ne bi tulipan ni dišeči majoran. *Vohl 1, 94.* — V cvetoči mladosti. *Kuhač 1, 131.* — Dragovoļni cvetak, ružica cvatuča *Kuhač 1, 268.* — Premisli mladost cvetucu i mene sestru plačuču. *Kuhač 3, 185.* — A Marija boga moli za dušice preminuvše. *Kuhač 4, 263.* — Ti znaš, da bog ļubećim pomore. *Vaļ. 251.*

Štokavski primjeri: Kakva blaga? — Sve meka dukata, a sve pusta blaga ležećega. *V. pi. 1, 24.* — Nisu svati, već je vojska steća. *Pav. 3, 516.* — Sve braće — oko ovoga stola sjedeće. *Beg. 216.* — Mi pucasmo na ńeg i derata, no za ludu! k'o u steću sijeno. *Juk. 301* — Obuće na se stojeće haļine. *V. prip. 306.* — U prvi iduči petak spreme večeru. *V. prip. 271.* — Ovo se zove vrijeme sadašńe, — a sjutra ćemo (govoriti) o prošastom i dojdućem. *Vrč. 266.* — Kad bude iduće noći oko ponoći. *Stef. 120.* — I pogibšu braću pokopaše. *Ogl. 136.* — Na mrzećemu kuća ostaje. *V. posl.* — Nema bolećega. *V. posl.*

Ma koliko bi takav particip piscima često dobro posluzio, ali je u narodnom govoru na malen broj glagola ograničen.

b) Particip presenta aktivnoga, rijetko perfekta akt. I., sluzi kad kad kao predikat uz pomoćni glagol jesam. Samo u štokavštini takvi primjeri nisu obični. Isporedi Miklošićevu sintaksu str. 822. 7

Staročakavski primjeri: Od tu idoše k dvoru — ki dvor je leżeći vau z griz. *R. istr. 240.* — Ako je blago gibuće, toj je lahko pravo razdiliti. *Paļ. §. 29.* I ki je sad hoteć, da vlada zemļom svom, malo malo posteć, piča će bit crvom *Marul. 18.* — Ona posta biti slovuća po svitu. *Marul. 60.* — Prem da bi ja moguć bil, ne bi mogal pomoć. *Marul 111.* — Ne čini majci žal ocu zgodit hoteć, obima si dopal, obimi si služeć. *Marul. 111.* Nisam jak ni moguć, nisam barun slovuć. *Marul. 155.* — U radosti bih plovući. *Hekt. 128.* — (Gospodin) da te zovne veče k sebi, ko bideć budeš, blago tebi. *Kavč. 2.* — Tri su stvari baš mrzeće i pri bogu i pri ļudih. *Kavč.*

Digitized by Google

6. — On se j' đavo mogo reći, ki bi slijep, gluh i mučeći. *Kavań. 10.* — Ti, ki s' goruć i bogati. *Kavań. 66.* — Svim bo je ona dobrostiva, pomoguća, a pri kraļu svom moguća. *Kavań. 520.*

Starodubrovački primjeri: Velmi t' je gorušta, moj bože, ļubav tva. *Menč. 343.* — Ńe (sreće) je dar bigući i sva čas i hvala. *Drž. 385.* — U ńeko pak doba došad istom bjeh, — prid sobom kad vidjeh ńeki vihar. *Naļ. a. 216.* — Ka je — boļa svim, ta je mržećija svekrvam nemilim. *M. Drž. 92.* — Milos, ku riječ moja moguća izrijet ni. *Luk. 7.* — Krepko su stojeće sve s tobom žalosti, a naglo bjeguće prem sasma radosti. *Rań. 12.* — O kratka radosti, malo ti stojuća bi s mojom mladosti. *Rań. 223.* — Za č mi je mrzeće naprid živiti. *Zlat. 10.* — Kraci su naši dni, bjeguće radosti. *Zlat. 25.* — O dvorno odveće mučanje u sebi, koli već mučeće, toliko draže bi. *Gund. 57.* — Ne promislih, da je minuća ljepos svime. *Gund. 241.* — Od mučeća ļubovnika i poklisar mučeć da je. *Gund. 254.* — Svijeta je stavnos svijem bjeguća. *Gund. 284.* — Pršeće su tve odluke. *Gund. 297.* - Nam je anđelom laž mrzeća. *Palm. k. 89.* — Da se slijede bojni trudi, to je srce me hoteće, to svijes moja ište. *Palm. I., 167.* — Kraļ, što htijahu, ńim obeća, a božica lijepa Teti ńih pozudam bi hoteća. *Palm. I., 194.* — Gorušta je i velika ļubav, kom tva milos gori. *Palm. I., 256.* — Ja sam bjeguć, ki pun dike udrih — na Trojane svekolike. *Palm. II, 108.* — On je sudac prav i jaki, nu i trpeć bez prilike. *Dord. S. 9.* — Ova prilika — neizmjerna je za isto, živuća, sve moguća. *Dord. S. 110.*

Novočakavski primjeri: Strat je jur viduće, da će ostaviti mene. *Jač. 331.* — Ženo, ja te već pu sebe ne morem držat, aš si noseća. *Mikul. 63.* — I tako ni bil — ni bos ni obuven, ni jašuć ni hodeć. *Mikul. 111.*

Kajkavski primjeri: Ono mleko bilo kipuće, kak bi vu kotlu kuhalo se. *Vaļ. 11.* — Takaj drugi put bila je noseća. *Vaļ. 15.* - Drugač nisi nikako moguć vujti ńim. *Vaļ. 114* — A ona to ni moguća, da onu 'su preju isprede. *Vaļ 228.* — Oni su ļudi jako boga bojeći bili. *Vaļ. 235.* — Dragovoļni cvetek, ružica cvatuća, jošće v mojem srcu ti jesi dišuća. *Kuhač 1, 268.* — V životu sem kruto droben, — plah i boječ od svakoga. *Kuhač 4, 245.* — Osel prestrašen, da nije znal, kaj je čineči, si misli. kak bi on ńega prevariti mogel. *Vaļ. 278.*

Digitized by Google

U štokavštini našao sam samo ovo: Kaže, da nije moguće bilo. *Vrč. 374.* — Tko bude putem putujući, da ima za odmarańe lada. *Stef. 117.*

c) Particip presenta akt., rjeđe perf. akt. I., u obliku prislova kao predikat akusativa iza glagola vidjeti, čuti i sličnih nalazi se u staroj čakavštini, na pr.: Vidiše sv. Katarinu svu velikom svitlostju prosvitajući. *Katar. 222.* — Jeste li videli človika mreći od velike žaje? *Jerol. 234.* — I slišavše Rimļane gredući ńega k ńim smetoše se. *Alex. 243.* — Aleksandra vidih na voluj glavi va Afinu ujezdeći. *Alex. 242.* — Znam bo te mati neizrečenu ļubav imijući ka jedino rojenomu sinu. *Alex. 289.* — Mnogo bo vidih ńega ļubeći te. *Alex. 304.* — Vidiše človika vele grozno plačući. *Tord. 113.* — Vidiše mnoštvo muži i žen daž i vitar trpeći. *Tond. 115.* — I ńega vidismo greduć po vodi k nam. *Marul. 94.* — Kada ju vijahu u vrtlu sideći. *Marul. 80.* — Hrlo ćeš viditi sinka uskrsnuvši. *Marul. 179.* — Gospa sinka čuvši tako govoreći reče mu. *Marul. 179.*

Starodubrovački primjeri: Ki bude viditi tancaje gospoju, mnim, on će praviti: istinu sad poju. *Menč. 85.* — Neku gospođu čuh s tobom pojući. *Menč. 94.* — I toga človika vidjećeš smrt hteće *Menč. 124.* — Nu gdi je mudros taj, procijenit da može — tolik broj telesa na trzni videći od mrtvijeh viteza u poļu ležeći. *Vetr. 1, 137.* — Ter zajde svijes moja od zlata videći po granah bez broja jabuke viseći. *Vetr. 2, 108.*

Novočakavski primjeri: Začul jesam majku tiho pominajuć. *Jač. 236.* — Ja si čujem moga fratra lipo igrajući. *Jač. 443.* Onda 'e bilo vidit leteći goluba. *Jač. 475.* — Ugledal divojku s perjem dvore metuć. *Jač. 476.* — Začula je Mare milo zvone zvoneć. *Istr. 2, 11.* — Spazil jesam divojčicu z vrta šetajuć. *Kuhač 3, 94.* — Čula (sam) Turkińic govoreć. da sam ukradena. *Istr. 2, 24.* — Som ga videl s jednom Levantkińom tanoc prebirajuć, drugoj prsten kupovajuć. *Glasn. 2, 167.* — Isporedi: Pogļeda va ajer i tu vidi mištru, kade decu davi. *Mikul. 130.*

U kajkavštini rijetki su takvi primjeri, ja sam našao samo ovaj jedan: Notri je je čula junaka plakaječ, junaka plakaječ, końaka hrzaječ. *Kukuļ. 203.*

U štokavštini našao sam samo jedan takav primjer, koji i nije prislov, te je za to vrlo nepouzdan, jer se u štokavštini, koliko

Digitized by Google

ja znam, tako ne govori: I odoh u bašču pod žutu naranđu, pa vidih đevojku pred dvorom stojeću. *Kuhač 3, 87.*

Za taj slučaj ima u štokavštini ovakih primjera: Ja sam čula đe pričaju ljudi, da je Reļa Pazarsko kopile. *V. pj. 2, 40.* — Car Trojan sam sobom čuje, kako deca sviraju. *V. prip. 151.* — Vidi car ženu, đe plače. *V. prip. 153.* — Kad vidi ovoga, đe ide k ńemu sa sabļom, on se nasmije. *V. prip 156.* — (Kaza im), kad čuju, truba da zatrubi, onda da idu na ńezin glas. *V. prip. 156.* — Onđe on jadan stojeći ču u neko doba noći, đe dođoše vile na izvor. *V. prip. 86.* — Video sam na putu dve kučke, gde se jednako koļu. *V. prip. 90.* — A dijete, budući više puta viđelo oca, đe sipļe vodu u bačvu, odgovori. *Vrč. 74.*

d) U onim slučajevima. gdje može stajati particip presenta akt. i perfekta akt. I. u obliku prislova (kao predikativan dodatak, kojega ńeki nepravo zovu aposicijom), nalazi se također pridavnički oblik participa izuzimajući štokavštinu.

Staročakavski primjeri: I ima santiz — vazda sprovoditi prvada nosuća božje telo voļa sv. uļe nemoćniku. *Seń. 84.* — Jedva jednoga najdoše kumanski umijuća. *Alex. 240.* — Prohodećim (građanom, t j. kad su prohodili) iz grada Promah niki vitez afinski reče: vidih san noćas. *Alex. 241.* — Obraz ńeje danici sjutra istekšoj protivļaše se. *Alex. 249.* — Ona ti meju toj prid Oloferna stav sideća na pristoj pisan vas kako pav. *Marul. 41.* — Ništa je, da ga (vjera Seneku) sri pišuća, kad ga ostavi umiruća. *Kavań. 544.*

Starodubrovački primjeri: (Tezeo) ostavi zatravļenu mladicu, koja plačući i zovući zaludu pobjeguća (t. j. kad on bježaše) ļubovnika uzdišući izdisaše. *Gund. 3.* — A ona brža od vjetra, bjeguća kako košuta ozrivše se na mene smijehom reče mi. *M. Drž. 127.* — Od Krete ga kraļa slidi lijepa kćerca pobjeguća, ka u ogńu sva goruća za ńim vene. *Gund. 8.* — Tisuća od tisuća tvojijeh ispred Vladislava vidjela se pobjeguća. *Gund. 574.* — Zapańene i mučeće na stanu ih svijeh nahodi. *Palm. k. 202.* — U stvari još veće skrovno me služe ovi, drže ih mučeće obilni darovi *Palm. I., 370.* — To jesu duše iz limba izbavļene, ke s presvijetlom dvorbom sadružiše u raj uzlazećega Isukrsta. *Đorđ. S. 112.*

U novijoj čakavštini, čini se, rijetki su takvi primjeri: „A ja iden mlada na najvišu goru za viditi draga. di jadri po moru.“ Ona mu obliči plavčicu jedreću (t. j. dje jedri). *Mikul. 161.* —

Digitized by Google

Isporedi: Ustrgoh (= opazih) plavčicu s Levanta jadreći, i mlada mornara na krmi sideći. *Istr. 2, 7.*

Kajkavski primjeri: Ostavi ńega spečeg i odlazi dimo. *Val. 104.* — Ona ńega teši govoreča: náj se plakati. *Vaļ. 107.* — Onda ne moguča daļe iti morala je v vodi ostati. *Vaļ. 108.* — Gda bi bil do matere došel, najde ju spečU. *Vaļ. 119.* — Sobum si je zela mačku i išla je po putu misleča i žalostna, kak bude ona po tem snegu jagode nabrala. *Vaļ. 221.* — Tak je komaj došla na drugi breg grozeča, da bu vre svoje rane osvetila. *Vaļ. 243.* — Za tobom misleča vu dne i vu noči sto krat ja prebrišem moje suzne oči. *Kuhač 1, 268.*

U štokavštini takvi primjeri nijesu obični. Ovamo ide ovaj jedan vanredan primjer: Pak padoše na vodu studenu, spavajuće tice (t. j. kad spavahu) pohvataše. *Petr. 3. 139.*

Svakako iskvareni i nagrđeni su ovi primjeri: Radovan sretno ocu dođe, baš u bitki sa grdni dušmani tukućega se zateče. *Stef. 5.* — (Vino) mene ostavilo onako ležećeg. *Tord. b. 35.*

Rijetki su primjeri, gdje se glagolskom prislovu dodaje prijedlog na: Zle navade, svetiteļu Niko! na spavajuć rujno piti vino. *Maž. 188.* — A poteže od bedrice ćordu, na trčeći sabļu izvadio. *Petr. 3, 362.* — Beže pruži desnu bilu ruku, ufati mu kopļe na leteći. *Bos. prij. 2, 123* — Na sjedeći (naštampano je krivo: sjedeću) odsjeć ću ti glavu. *Juk. 260.* — Na sjedeći topuz dočekao. *Kras. 3.* — Kada agu na ležeći nađe, udari ga nogom po ledije. *Kras. 56.* — Kom' ostala na bježeći kapa. *Marj. 22.* — Ako ńega najdeš na spavajuć, rusu ńemu ti odsici glavu. *Marj. 131.*

Jedan takav primjer našao sam i u novoj čakavštini: Krava ni nigdar na ležeće vrat zlomila, ne ćeš ga ni ti. *Glasn. 2, 92.*

Isporedi i ove rijetke primjere: Tko li će ńega spavaćiva naći. *V. pj. 4, 24.* — Na Štitarca Turci dolećeše, ležećiva da ga posijeku. *V. pj. 4, 34.*

e) Glagolski prislov participa presenta akt. i perfekta akt. I. uz apsolutni nominativ nalazi se vrlo često u staroj čakavštini i u starodubrovačkih pisaca, te se može tu smatrati kao karakteristično svojstvo; a u današńe vrijeme nalazi se taj pojav tek po koji put u narodnom govoru, i to najviše još u štokavštini.

Staročakavski primjeri: Prkupivši se dake pedeset vele naučenih muži, ki se pripraviše pričati se s ńom, ali divica božja razmišļajući, kako se ima s ńimi nositi i braniti, eto objavi

Digitized by Google

se ńoj angel gospodińi govoreći: ne straši se! *Katar. 221.* — Pogan tada mač vazamši u ruke, pokleknuvši divica i glavu priklonivši, i on zamahnuvši, udrivši ju po vratu, glavu joj usiče. *Katar. 224.* — Šteći svojoj braći blaženi Jerolim sveto pismo i jure se k večeru približavše, eto lav pride hramljući k mojstiru. *Jerol. 231.* — Budući Jerolim od trideset lit, papa Liberi učini ga gardinala. *Jerol. 227.* — Jošće on govoreći, eto pride fratar k ńemu. *Jerol. 233.* — Ona po Nektenaba posla, i došad Nektenab, i reče mu Olimpijada. *Alex. 224.* — Ako bi tko koga razbijao, ne budući mu kriv, dužan je. *Poļ. §. 65.* — Ova strana (ima) zvati drugu stranu; ako li je ne bude, more s togaj pravdu izgubiti, ne budući podobna uzroka, da nije došla. *Poļ. §. 148.* — Bris, koji biše najstariji, umrši otac ńih, sede na pristolje. *Dukļ. 2.* — Budući jošće otac u gospodstvu, i slize niki puk s mnoštvom. *Dukļ. 7.* — I pomańkavše ti rečeni i nepravdeni kraļi, osta sin jednoga, ki bi napokońi *Dukļ. 10.* — Oni odšadši, Judit u komori svojoj tad pošadši dviže ruke gori. *Marul. 35.* — Tako sta trnući Serifski gospodin, Medusu kažući ńemu Danae sin. *Marul. 41.* — Sunce utekši, straža srite Juditu. *Marul. 69.* — Jur se rashojahu s polače o po dne i tja othojahu, toplina goneć ńe. *Marul. 79.* — Jer ne bi za isto ništor, ča je hudo, buduć srce čisto, jazik rekal ludo. *Marul 108.* — Ne moj se tužiti, nesriću psujući, ni slipu činiti, slipa ne budući. *Marul. 142.* — Mojses govoreći na gori s bogom, puk se pristraši i odstupi od gore. *Marul. 67.* — Tako ti čineće, zloreki uditi duši tvojoj ne će, da hoće pruditi *Marul. 153.* — S fortunom jidreći imil sam nevoļu, vitar me goneći, razbih se o škoļu *Marul. 158.* — Nestanoviti stan — buduć človiku dan, — spomen' se od toga živļenja i stanja. *Marul. 169.* — Na to t' ne znam reći, hteći to otac tvoj *Marul. 179.* — Tako po ta način Isus buduć mrtav, Osip Baramatin gnu se na ļubav *Marul. 189.* — On Turke s načinom izagna iz Puļe, bivši jur Latinom smoklo do košuļe. *Luc. 257.* — Zginuvši Vlasko ban, — ne vele dan izađe po tomu, da svoje počaše krajine prostirat a stiskati naše Turci. *Luc. 237.* — Kasno večerasmo, jur sunce zahodeć. *Hekt. 17.* — Na hladu tuj speći, koli bi sladak san! ptice žubereći, dokle poznaše dan. *Hekt 33.* — I k nam dovozivši, od kud smo, pitaše; mi jim povidivši, ino ne iskaše. *Hekt. 31.* — Ja prem toj svršivši, sunce se obori, malo potrpivši, noć osta od zgori. *Hekt. 47.* — Braniše (grad) posli i zene, buduć u ńem ļudi malo, muškim ruhom obučene. *Karań.*

Digitized by Google

141. — Grad okolo podsjedahu, take smire vi trpeći, viru oskvrnit ne hoteći. *Kavań. 186.* — (Aleksandar) probi mora, išćuć sebi svijete nove, ne mogućbit svoj gizdosti vas poznani svijet zadosti. *Karań. 242.* — Ali veće prigibajući treći dan se opet k noći, hti me Osin trećom oči. *Kavań. 431.* — A mať i otac biuć činili godin devet sat pokoru, bog dobrostiv ńim se smili. *Karań. 517.*

Kad kad particip pomoćnoga glagola buduć i ili bivši odpada: I psalmi svršeni. reku ti sve: kyrie eleison. *Zak. br. 225.* — I svršena molitva. ustanet se žena ona i postavit ruke svoje meju ruke priure. *Zak. br. 225.* — Naučeni na daleko stat od božje. jaoh, milosti, čini nam se, da je meko stańe naše otvrdnosti. *Kavań. 426.* — Svi dostojni zasve jako. svak ne ima u svijet dospivenstva pojednaka. *Kavań. 523.*

Starodubrovački primjeri: Ovo sam protrnul, probl idiv ma mlados. *Drž. 406.* — Zovući ja. brače, drago ime tvoje. srdačce me plače u suzah i plove. *Drž. 430.* — Ja bivši toli blag, reci mi rad boga, što si nož spravil nag na mene neboga. *Vetr. 1, 155.* — Sunce me obasja. svanu mi bijeli dan, bivši mi za druga danica svjetlušta. *Vetr. 2, 12.* — A ja sam stojeći kraj vode studene, pride vran noseći postole crvene. *Vetr. 2. 99.* — Diana toj rekši spravi se taj vila *Vetr. 2, 111.* — Jedva ja rekši toj, hode po dubravi. na travi zelenoj blavor se ustavi. *Vetr. 2. 143.* — Merkurio rekši toj, smirit ih hoteći od pčela pride roj u hustu leteći. *Vetr. 2, 154.* — Bivši doblagovali, Abram govori družini. *Vetr. 2, 332.* — Bivši se približao Abram s družinom, Kamprela stavi se od ńihova došastja. *Vetr. 2, 333.* — Došad mi tuj u lug, skočiše gusari. *Nal. a. 237.* — Ljubmir, ispadši mu iz ruke oružje. govori. *M. Drž. 76.* — Crjevje je izula: bosa hode, drača bode. *M. Drž. 273.* — Zdrav Sokole. otkle te imamo, koje li te ovdi privedoše. buduć gluho doba od noći? *M Drž. 416.* — Nu što vrieme već ovdi gubim ja besjedeć, buduć potreba od djela. sinko moj? *Luk. 196.* — Živuc tvoja prava ljubi, ne hoće se, ni pristoji, da tve srce drugu ljubi. *Luk. 225.* — Plijuć on takoj, za raj drag uživat, od vala hudi boj poče ga dobivat. *Raň. 90.* — Biv čista tvoja čas, ništa se ne brini, čista se zlata vik tanna rđa ne prima. *Raň. 110.* — Razumom urešen ne bivši bitak tvoj, ne moj se plemenštinom oholit tolikoj. *Raň. 169.* — Bivši si me misli na mjesto visoko toliko stavili, svaki je trud mi drag. *Raň. 176.* — A bivši od toga ti uzrok sud višńjeh skratiće dni tvoga življenja. *Zlat. 23.* — Zaspavši vječni san Nemańić dragi

Digitized by Google

tvoj, ti živeš nemiran u tuzi čemernoj. *Zlat. 105.* — Veće, majko moja mila, žudjeti mi mogla nijesi, buduć se ja rodila božicom sgar s nebesi. *Gund. 117.* — Smioni Turčin ne bez truda, man mu braneć protivnici, protište se silom tuda. *Gund. 524.* — Tim ne buduć već nijednoga, — on sam osta. *Gund. 525.* — On, ne bivši templa inoga, htje da boga jedinoga u ńoj jednoj puci slave. *Palm. k. 15.* — Ovo Pilat besjedeći, puk mu gńevan riječ presječe. *Palm. k. 160.* — Bivši mi se utažili, on neviđen pođe iz dvora. *Palm. k. 203.* — O Dubravko, drugo moja, ku prijateļstvo drago i milo, bivši još ja sred povoja, davno je sa mnom sjedinilo. *Palm. I., 40.* — Ja ne mogu neg hvaliti tvoje odluke, dušo mila, bivši žeļe sve otkriti dragom ćaćku namislila. *Palm. I., 320.* — Tim se čudim, bivši bilo sveđ prijateļstvo među nami, da se stavļaš na ovo dilo *Palm. I., 327.* — Ter svanulo bivši veće, uputih se bez krzmańa. *Palm. II., 179.* — I buduć ga tuge stisli, ni se gubi ni snebiva. *Kanav. 360.* — Udirući mu na ovce razlika grabeća zvjereńa, on golijem rukama upiraše se ńima. *Đorđ. S. XX.* — Jer bivši nastala nova rat, poginuše tuj kraļeva tri sina. *Đorđ. S. XXII.* — Ružni smo na taj svijet, grdeć nas zavidnik bogat i ponosit. *Đorđ. S. 207.* — Onoliko malahno to ńihovo govorenje, ali Mitar pokliknu iz zelene iz planine. *Bogš. 116.* — Onako se u trpezi ta gospoda veseleći, jedan Turčin dopade prid Petrove b'jele dvore. *Bogš. 124.* — Tako oni vino ispijući, u to doba Paštrovska djevojka Nikoli je mlada govorila. *Bogš. 160.* — Istom oni govoreći tako, izađe iz gore kostolomi orle. *Bogš. 341.*

U novoj čakavštini, ne znam da li slučajno, kako li, ne opazih takvijeh primjera

U kajkavštini nisu nečuveni, prem da rijetki, takvi primjeri: On ves vuplašen misleći, da nigda već ne bude došel k svomu ocu, odgovori mu vila. *Vaļ. 61.* — On tak sedeč, dojde onda vila i pregovori u sebi. *Vaļ. 64.* — To on ne moguč včiniti, dojde k ńemu baba i pita ga, da li je včinil. *Vaļ 153.*

Štokavski primjeri: Izlazeći tako jedan za drugim, eto ti i braće ńegove. *V. prip. 50.* — Mladić stojeći onđe, dosadi mu se čekati. *V. prip. 219.* — Baba tamo amo hodajući, sreća je nanese na careva sina. *V. prip. 261.* — Ovo čujući dva brata, reče stariji. *V. prip. 295.* — Prošavši tri dni, dođe Arap. *Bos. prij. 2, 176.* — Došavši kući žalostnik, od nevoļe smijeh ga obuzme. *Bos. prij.*

Digitized by Google

1, 116. — Nejma ļeta bez Đurđeva danka, nejma brata, ne rodiv ga majka. *Juk. 153.*

f) U čakavštini i u starodubrovačkih pisaca nalazi se tamo amo particip presenta akt. od perfektivnih glagola.

U staroj čakavštini: Najduć svojih porotniki, kako najboļe vi. *Vinod. 427.* — Aleksandra vidih va Afinu ujizdeći. *Alex. 242.* — Ku rič izusteći Ozija reče. *Marul. 33.* — Svim bo je ona pomoguća. *Kavań. 520.*

U starodubrovačkih pisaca: Tisuća — vidjela se pobjeguća. *Gund. 574.* — A kad mi se — pobjegnući duh povrati. *Kanav. 165.* — Nas oba narav mila, stvoreći nas lijepe ovako od poroda je zaručila. *Đorđ. r. 110.* — Nasloni se djeva na me ovo izusteć rascviļena. *Đorđ. M. 74.* — Pravdu objavi dug plateći, jakos, pako podložeći. *Đorđ. M. 83.* — Ter mi udili izdahnući duh opeta. *Đorđ. S. 119.* — Izricaće spomenući slas obilne tve dobrote. *Đorđ. S. 231.* — Ruke otvoreć — zadovoļiš sve što žive. *Đorđ. S. 232.*

U novoj čakavštini: Već ni imel tako rekuć, s čen bi miša otroval. *Mikul. 2.* — I srićno je ńega doprimil rekuć, neka živi. *Jač. 500.* — Ki dojdući reče: osedlaj mi końa. *Jač. 500.*

g) U starijoj čakavštini i u starodubrovačkih pisaca ima primjera, gdje particip perfekta akt. I. stoji mjesto participa presenta.

Staročakavski primjeri: Tako bivši se s tobom tvojih i tebe ubiti imamo. *Alex. 266.* — Pak večer kad pride, zazvavši težake, svih lipo obide. dav plaće jednake. *Hekt 59.* — (Ļudi) čine i druga sagrišenja, ne slušavši ni od proroka ni od zakona navješćenja *Kavań. 15.* — Što me tiskaš, jaoh si! reče, da ja tebi odgovoriv kažu, duh mi k'o se peče. *Kavań. 394.*

Starodubrovački primjeri: Što ću t' rijeti sad Jedupka htiv izvidat tvoju ranu. *Bobal. 209.* — I bivši ti kad od voļe skladat pjesni, razgovori trudnu nemoć, ka me mori. *Bobaļ. 218.* — Biv čista tvoja čas, ništa se ne brini, bez griha zao glas prikora ne čini. *Raň. 110.* — Pastijeri i vile u skladne tu glase ne pristav pjevaju. *Gund. 115.* — Nauka ti ne ću dati, bivši puna ti hitrine, kako se imaš tu vladati. *Palm. I., 295.* — Ne griješi taj čovjek ki ne znav, ni hteći, pade u zlo. *Bun. S.* — Izvedite kraļicu, er idem ja u ńe. nosiv joj glas jedan ugodan velmi ńoj. *Bun. 53.*

2. I u porabi participa perfekta akt. II. razlikuju se narječja u ńekim slučajevima.

Digitized by Google

a) Taj particip s pomoćnim glagolom b u d e m u značeńu futura eksaktnoga u podložnim rečenicama nalazi se u svima narječjima, a u značeńu futura nalazi se u staroj čakavštini rijetko, dosta često u novijoj, a posve obično u kajkavštini i to u glavnim i podložnim rečenicama. Isporedi akad. rječn. I. str. 359a 3.

Staročakavski primjeri: Tere koga zgrišiv jesmo urazili, pokoru izvršiv budemo tolili. *Marul. 204.* — I tako vam je obrejeno, da je vaše po listeh, ki su pisani vsakoj strani, — kako je budete sada videli. *R. istr. 238.* — Za korist cesarovu ulizoh u tempal ov, da mu rečem stvari, ke mu prudile budu. *Katar. 218.*

Novočakavski primjeri: Stani o Turčine, ne budeš je peļal, i za tvoju ļubav nigdar ńe ne imal. *Jač. 496.* — Plačuć sam ju novac prosil; reče: ne budeš ga nosil. *Jač 504.* — Ako te začuju moje tanke uši, budu se plakale moje črne oči. *Jač. 399.* — S čim se budeš već na krčmu zahajal, krčmar bude tebi stakalce splavļal, pri ńem budeš vsagdar pošteńe imal. *Jač. 617.* — Tak i ona obećala, da bude duge plaćala *Jač. 553.* — Ove dve kćeri ne te ni da znaju, ča je siromaštvo, a morda budu za malo i za zalogajem kruha gledale. *Mikul. 1.* — Nega pitaj, morda ti on to bude znal povedat. *Mikul. 52.* — Leh ću pitat moje zvirje, morda bude ono znalo. *Mikul. 127.* — Povejte mi, ča van je, morda van buden mogla pomoć. *Mikul. 143.* — Jojeh meni, što budem žel? *Istr. 2, 149.* — Joh, ča je to meni ta lipa stomańa, kad ju ja divojka ne buden nosila *Istr. 3, 8.* — Koji tebe ne bude slavio, ni častio, slave moje ne bu vidio nikada. *Glasn. 5, 77.*

Kajkavski primjeri: Kre mojega dvora budu te peļali. *Kukuļ. 193.* — Još nije veruvala, da bu z menom račun dala. *Kukuļ. 187.* — Znam, kaj bum napravil, jur idem k svojim šogorom. *Vaļ. 2.* — Predi ne bom gori stala, neg na sodńi strašni dan; te si bodem gori stala. *Plohl 3, 75.* — Ribič veli, da bode vre ribe nalovil. *Vaļ. 14.*

b) Particip perfekta akt. II. sa futurom glagola b i t i čini futur eksaktni, koji se dosta rijetko nalazi u staroj čakavštini i kod dubrovačkih pisaca, ńešto češće u štokavštini. Vidi primjere u akad. rječniku I. str. 372a 9.

Ja dodajem ove primjere iz starodubrovačkoga govora: Glas biće se ki prosuo. *Dord. M. 150.* — Biće, majko, doveo koju ļepu robińicu. *Bogš. 19.* — Da li se oni nadahu na susjede Peraštane, da će to bit učinili rad Sokola brata svoga. *Bogš. 197.* — Nakon

Digitized by Google

sto neću reci jednu hoću, i još ne ć' biti naučio do kraja živiti. *Dan. posl.*

Iz štokavštine: Biće se čisto svaki put prosulo po cijela pregrš, pa za što bih ja to štetovao? *Vrč. 40.* — Ciganin — u jutru digne se po ranije od druge čeljadi, a oni reknu: biće ga đavo odnio. *Vrč. 80.* — Te on doma govoreći: biće zar ogladńele, pa pošle jadnice, da što jedu. *Vrč. 152.* — Pitao magarčić oca: što te ono danas zovu na svadbu? Biće nestalo drva. *Vrč. 217.* — Biće s' štogod rasrdio bane, pa vas može konem pregaziti. *Stojad. 1, 36.*

c) Kad ka kondicionalu pristupi još particip perf. II. od glagola biti, onda postaje kondicional prošloga vremena. Isporedi akad. rječnik I. str. 366[b] c), gdje je kazano, da je „taj dometak (part. perf. od glagola biti) vrlo rijedak, — jer kondicional (i bez onoga dometka) pristaje uz svako vrijeme". — Tu vala dodati, da je taj dometak vrlo rijedak u štokavštini i, kako mi se čini, u starodubrovačkom govoru, češće ga nađoh u starijoj čakavštini, a vrlo često u novijoj čakavštini i u kajkavštini, tako da se to može smatrati kao karakteristično svojstvo čakavštine i kajkavštine.

Staročakavski primjeri: Onoj dite majka mila da bi bila ne rodila, vele bi mu bole bilo. *Marul. 282.* — Siringu bi otpustil sin Merkurijev Pan, ugledal da bi bil ovu grededi van. *Marul. 39.* — Za isto b' ti bil prostio, da bi s' prvo pokorio. *Marul. 284.* — Da bi, puti, djavla bila skaževanja pogrdila, i nauke da bi bila rado božje opslužila; onda bismo rado gori meu svetimi stali zbori *Marul. 320.* — I da bi ne bila u bludi prikladala zlimi ćudi, nebi slasti tebe otrovne prihinile. *Marul. 322.* — Za što pri ne prijah smrt da me zakole? daj bih bil umrl sit slatkoga pozora. *Luc. 203.* — I da bi meu toj san me ne ostavil, bio bi život moj s dušom se rastavil. *Luc. 218.* — Bil bih ti poslal rib, — već ča si daleče. *Hekt. 49.* — Ako li bi taj sužań bio odnesao koju robu onogaj, ki ga je prija bio uhitio, ima mu se taj roba vratiti *Pol. §. 175.* — Jaoh, da ne bi vijeku bio tvo'e zakone prestupio, koliko bi sad mirnije živio! *Kavań. 312.* — Da b' se Isus bio rodio plemenitu na postelu, da bi s nami bio živio u pokoju i veselu, da bi umro u ponoštvu, a ne svučen u uboštvu cijenim, da bi posvetio bio sega svijeta sladovańa. *Kavań. 338.*

Starodubrovački primjeri: Vazel bih bio ja s uzdasim na sviti nevolni život moj da mogu skratiti. *Rań. 158.* — Kako se uputio

Digitized by Google

bješe, — on bi časom dopro bio do šatora kraļevskoga. *Kanav. 243.* — Poginuo bi tad bio David, da ne odbi otole kraļa. *Đorđ. S. XXI.* — I da bi se ne bil maknul ispod britke sabļe moje, bil bi tebe ja rasikal pred tvojimi delijami. *Bogš. 121.*

Novočakavski primjeri: Da b' se bila zvala rožica s dukati, ne b' bila zabila junakova mati. *Jač. 82.* — Boļe, da b' me bila mati utopila, neg ča me je mati za te othranila. *Jač. 78.* — Kleta mi ga bila, ka ti ga (prsten) je dala, a ja bi ti bila još lipšega dala. *Jač. 152.* — Junaki junaki, vsi ste mi jednaki, kot da bi vas bila jedna mat' rodila *Jač. 130.* — Boļe, da b' mi bili zvoni zazvonili, neg ča su mi milu drugom' zaručili. *Jač. 264.* — Sto krat bi bila volila, da b' se ne bila rodila. *Jač. 314.* — Isporedi: Sto krat bi tužna volila, da se nisam ni rodila. *Jač. 318.* — Ako si me kanil, mili, ostaviti, to bi mi bil moral prvļe povidati, da b' se bila roza s drugim upoznala. *Jač. 360.* — Nikoga nis' čula ni s okom vidila, komu bi se bila tužna potužila. *Jač. 388.* — Hodili su Turki po lipu Jelenu; ńu bi bil rad imal taj turski spahija. *Jač. 496.* — Za č si muža za buču prodala? ja b' ti bila tri za ńega dala. *Jač. 563* — Da ga j' ona leh jedan put bušnula, bila bi ga oslobodila. *Mikul. 5.* — Nisu me otele napit; — a da su mi dale, ne bi se bilo ovo s ńimi dogodilo. *Mikul. 35.* — Ona bi to već bila učinila, ali nije imela vrimena. *Mikul. 100.* — Ja bin te bil jako rada zbudil, da san te leh mogal; tako si tvrdo spal, da te ne bi bile 'se lumbardi probudile. *Mikul. 126.* — Da si znal, čiji je ovo dom, ne biš bil simo došal; da ti j' ki imel povedat, da je ovo kuća od necisteh, biš bil sigurno pobigal. *Mikul. 112.* — I sad ni bilo nidnoga, ki ne bi bil veroval, da je on zmaja pogubil. *Mikul. 72* Bila bi ju s vinom napojila, kamo l' ne bi hlađanom vodicom. *Maž. 103.* — Da bi sinoć bila ubjegnula, jutros bi te zorom uhvatio. *Istr. 1. 24.* — Da bim bila jaspro uzimala, srebrom bim ja bila Dunaj okovala. *Istr. 1, 29.* — Više bi bil udilil, da bi bil imel. *Istr. 6 14.*

Kajkavski primjeri: Da sam tužna bila znala, da mi ono dragi bude, ne bi bila tužbu dala. *Jač. 311.* — Za petnajst danov bil bi moral vmreti. *Vaļ. 43.* — Onda bi ga bili skorom našli, ali kokoti su zapopevali. *Vaļ. 79* - To pak je nišče ne znal, kaj bi jo on bil doli zel. *Vaļ. 131.* — Da bi bil ti samo doma ostal, onda bi bil videl, kuliko je tu oficirov bilo. *Vaļ. 139.* — Gda su vre po drugi put bili došli, da bi si ovu mladenku bi li otpeļali.

Digitized by Google

skrije ova baba ńu pod korito. *Vaļ. 227.* — Isporedi: Hvali boga, da ti ja nisam za to znala, ne bi ti to načinil, kaj si včinil. *Vaļ. 73.*

U štokavštini našao sam kondicional prošloga vremena samo u dvije zbirke pjesama i pripovijedaka, i to svega šest primjera: Da nam ne bi Milovan-čobana, svi bi bili izgubili glave. *Marj. 25.* — Da me bude zmija opazila, bila bi me ona umorila. *Marj. 31.* — Mol' se bogu, gdje sam ja spavala, bila bih te ja živa pr ždrla. *Marj. 40.* — I tebe bi bio pogubio, al si bio, Jure, po nejačak. *Marj. 122.* — I za celo bi je (galiju) satrli bili, da moj Kušļo more ne uzmuti. *Stef. 175.* — Jer da ja nisam devojku oteo i zmaja ustrelio, on bi ńu opet odneo bio. *Stef. 108.* — Isporedi na istome mjestu: Jer da ja ńu nisam u padańu na zemļu privatio, ona bi se sva razdrobila.

Pravilno dolazi u štokavštini kondicional bez onoga dometka i za prošlo vrijeme, što i u ostalim narječjima gdje češće gdje rjeđe biva, na pr.: Da je znala sura tica, koga udari, tri bi gore prelećela, da ga ne vidi. *V. pj. 1. 681.* — Da si mene onda uvatio, kojom bi me smrću umorio? *V. pj. 1, 724.* — Tad bi Laza nadvladao Turke, bog ubio Vuka Brankovića on izdade tasta na Kosovu. *V. pj. 2, 46.* — Davno bih vas poslao na ćabu, al se bojim hajdučke Maltije *V. pj. 3, 16.* — Da ga nije zadržalo drusto, i ńega bi onde pogubio. *V. pj. 3, 29.* — Da je meni ćelo dobro biti, ne bi Lazo na Kosovu poginuo. *V. posl.* — Nijesi li viđeo tamo moga Muju? — O, kako ge ne bi viđeo! *V. prip. 301.* — To vi dugo mlatite: ja bi ga do sad odavno omlatio *Stef. 126.* — Ja bih se davno ženio, da se mogu desiti na jednu djevojku. *Vrč. 359.* — Davno bih se ozenio, majko, al mi evo velike nevoļe. *Marj. 89.* — Da mi ne bi Šarca od megdana, tuj bi junak izgubio glavu. *Maž. 7.* — Da su ćeli zametnuti kavgu, davno biše povadili ćorde. *Petr. 2, 298.* — Davno biše ńega pogubili, već čekaju Arbanasa Neda, neka vidi kad pogube Marka. *Petr. 3, 188.* — Da ne bješe sabļu poturio, Arap bi mu glavu ugrabio. *Petr. 3, 311.* — Ja bi tebe sobom odnijela, al ne mogoh s tvoje mile majke. *Petr. 3, 254.* — Da mu ne bi nagorkińe vile, tu bi ńega zvjerke istrgale. *Petr. 3, 293.* — Da nijesam onda pobjegnuo, Miloš bi me tadaj pogubio. *Petr. 3, 309.* — I Reļu bi istrgali živa, da mu vila nije dala krila. *Petr. 3, 372.* — Ah, da bi me bula ne rodila, ako vojsku pokupiti ne ću. *Ogl. 52.* — Da je jošte b'jela dana bilo, Kļuč bi b'jeli Srbi popalili. *Kras. 181.*

Digitized by Google

(d) Kad je u glavnoj rečenici optativ (part. perf. akt. II.), onda često isti oblik i u podložnoj rečenici ima, tu ne izražavajući želju nego samo misao. To je svojstvo štokavštine, a u ostalim narječjima nalazi se samo po gdjekoji takav primjer. (Isporedi sprijeda spomenutu raspravu Iv. Broza u Radu jugosl. akad. kń. 76 str. 67). Kad kad to biva, i da nije u glavnoj rečenici optativ; tako na pr. u starodubrovačkom govoru: Prije da me proždre zemļa, hoću, neg ja vijeku ockvrnila mu čistoću. *Đorđ. M. 19.* — Ako naš'o prijateļe nove, ne zaboravi stare. *Dan. posl.* — Je li test'jer Asan-aga gospodare, da ušetam u bijele tvoje dvore, nu to meni bog i sreća dane, je da li me tvoja kada darovala. *Bogš. 299.*

I u novijoj čakavštini našao sam jedan takav primjer: Ko se koga prija dotaknia, na mah mu je glava otťaćena. *Istr. 1, 12.* — Isporedi: Mati im je rekla: kleta vsaka majka, ka prokliňe sinka. *Jač. 469.*

Iz kajkavštine navađa gosp. Broz na mjestu gore spomenutom ovaj primjer: O nesrečni človek ovoga sveta, ne imel mira, dok ne našel Bendeš-vilu Mandalenu. *Vaļ. 23.*

Štokavski primjeri: Priveži me końma za repove, — e da bog da, moj brate rođeni, ako bila kriva duša moja, kad se moja krvca prosipala, onuda se zemļa provalila; đe komadi t'jela otpadali, studeno se stvorilo kameńe: kud se moje kose prosipale, tud se ļute guje prosipale; — ako l' moja prava duša bila, kud god kapca krvi pokapala, rumena se ruža procvatila; đe moj trupak t'jela otpanuo, bijela se crkva satvorila: đe se moje kose prosipale, crkvena se mreža sapletala. *Petr. 2. 57.* — Je da bog da, slavan car Lazare, ako svez'o za krivdu Strahila, kad dobio Brankovića Vuka, i s ńime ti posegnula ruka! ako l' svez'o za pravdu Strahila, tebi Vuče glavu otkinuo! *Petr. 3, 232.* — A kad više u gosti mi doš'o, da bi bog da', mene ne našao! *V. pj. 3, 61.* — Sudi pravo efendi kadijo! ako li mi pravo ne sudio, da bog dade, dana ne živio! *V. herc. 107.* — Ako tamo mnogo zastajao, mnogo stao, malo zadobio; ako tamo malo zastajao, malo stao, mnogo zadobio. *V. herc. 131.* — Koje prijateļe bog našemu bratu domaćinu do sada darovao, to mu i podržao! *V. herc. 349.* — O čem god radili, oda zla se i muke branili. *V. herc. 349.* — Đe god se sastajali, tu se veselili. *V. herc. 350.* — Sada ćemo piti u va slavu sv. Nikole, — da mu (domaćinu) uskrsne i pomoze na svako strašno mjesto, đe ga prizivao i kada mu se molio. *V. herc. 351.* — Vi, kako

Digitized by Google

došli u moj dom ove godine, došli i do druge. *V. herc. 353.* — S bogom kume! kad ja iz mora opet izišao, tadar i ti umro. *V. prip. 214.* — Da bi mene Ture pogubilo, onda sami vi platite vino: kako pili nako i plaćajte. *Marj. 99.* — Ko više io, ne bio mi mio. *V. posl.* — Dugo ti se ime spominalo, dokle teklo sunca i mjeseca. *V. pj. 4, 32.*

Više primjera vidi na gore spomenutom mjestu u raspravi I. Broza.

(*e*) Mjesto participa perfekta akt. I. nalazi se opisni oblik sastojeći se iz participa perfekta akt. II. i dodanoga mu pomoćnoga glagola biti u participu presenta ili perfekta I. (buduć, bijuć, bivši). Taj pojav pripada samo staroj čakavštini i starodubrovačkomu govoru.

Staročakavski primjeri: Buduć ja poznala, da sva ova tašća jesu, — toga cića pogrdih sva ova. *Katar. 220.* — I buduć molitvu svršila, dojde glas z neba. *Katar. 221.* — Jedan dan buduć lav donesa' brime drv u mojstir, pojde onamo. *Jerol. 232.* — On buduć velil nam protivnik ljubiti, tuj ljubav hoti sam sobom učiniti. *Marul. 204.* — I svršiv činenje, buduć doli došal za naše spasenje, na nebo jest pošal. *Marul. 210.* — Sćedi, ča si stekal i s trudom dobio, da t' ne pride pečal, buduć ostario *Marul. 132.* — Buduć se ti rodil ubog, nag i gol, — uboštva težinu s ustrpinjem nosi. *Marul. 129.* — Inako nije pristojalo ni onomu ni meni, buduć mi draga bila vazda istina. *Hekt. 54.* — Kadi 'e Gargan knez premudri, zakonima ki Spletjane bijuć uredil, pak s njima udri na grapsate Omišane. *Karaš. 229.* — Neman drugi, ki u Stjepana bijuć ime promijenio, Ugre Bugre je ukrotio. *Karaš. 244.* — On Turke s načinom izagna iz Pule, bivši jur Latinom smoklo do košule. *Luc. 257.* — A prie toga bivši doša' duh gospodńi vrhu vodâ. — da jestvo zemli poda, stanovitu ńu učini. *Karaš 71.* — I on star bivši oslijepio. — štapak drugi ne imio — nego istu Sunčanicu. *Karaš 235* — I skršili bivši kopla, vadu mače. *Karaš. 279.* — Bivši on živio u bogatstvu — umri, ko 'e živio, u lastvu. *Karaš. 491.*

Starodubrovački primjeri: Buduć boj dobil, od onijeh bježat hoć, ke si jur pridobil. *Dimitr. 30.* — Ovdi buduć se od boja ustavili, Radmio govori. *M. Drž. 120.* — Još dugo služenje buduć ńoj stvoril, je da sam smilenje koje vik izdvoril. *Zlat. 27.* — Buduć se probudila, iskah moga gospodara. *Gund. 30.* — Poklisar — buduć prošo sve Podole — na mazovsko

Digitized by Google

dođe poļe. *Gund. 422.* — Ki buduć glad nemio zajazio, žedan hrļaše bistroj vodi. *Đorđ r. 170* — Mrem čas po čas u meni, bivši mi umrla dječica za moj vaj. *Luk. 265.* — Šipiun priliku Enija — čini u jedan kami mramoran urezat, bivši ga živa velicim blagom darovao. *Raň. VIII.* — Je li to pravedno, da tako život moj ucviļaš neredno, bivši ti vjeran bio? *Raň. 37.* — Riti će ovoj moj lis sada svu misal, vrimena tolikoj ne bivši vam pisal. *Raň. 121.* — Bivši u oči moje uprla zrak bjegućа svoga plama, veļaše mi. *Gund. 212.* — Krši za ńom svoje strile, bivši ovako izgubila svoje kraļevstvo. *Gund. 264.* — Kraļ se smuti bivši goste sej vidio. *Palm. k. 103.* — Bivši tri dni skroven bio, na život se povratio. *Palm. k. 199.* — Jer bivši nastala nova rat, poginuše tuj kraļeva tri sina. *Đorđ. S. XXII.* — Bivši svud posl'o prepis'oce, nađe, da imaše tisuću i tri sta tisuća junaka. *Đorđ. S. XXV.*

Neobično je ovo: Ńeki dan buduć srjed ravne livade ovčice bļuduć, da se ka ne zajde, sunce mi pripeče i žađa domori. *M. Drž. 434.* — I imanje ko zna se pretilo koli bi, ne htje već da pase trav, biv začuvši nemile tej glase. *Raň. 218.*

Takvi primjeri nalaze se još i sad u Dalmaciji, kao što se razabire iz ovoga: A dijete buduć više puta vidjelo oca đe sipļe vode u bačvu, odgovori mu. *Vrč. 166.*

Više primjera vidi u akad. rječniku I. str. 369a i 371b.

f) U staroj čakavštini nalazi se kad kad, češće u starodubrovačkom govoru i u štokavštini particip perfekta akt. II. od ńekojih glagola kao atribut, rijetko mjesto samostavnika, upotrebļen, ńekoji od takvih participa postali su pravi pridavnici. U novijoj čakavštini i u kajkavštini, čini se, rijetki su takvi primjeri.

Staročakavski primjeri: Ča sam ino na svit, ner jutrom trgan cvit, uvenul k večeru? *Marul. 233.* — Od jada umiram — videći u strahu lica problidila, kako no u prahu jabuka pri zrila. *Luc. 237.* — Pehar muškatila, znaj, da ćeš dobiti slatka i sazrila. *Hekt. 7.* — Al ti opala jurve sreća skrati žeļa mnoz. *Kavań. 1.* — Dok se pao grad zgradio nije. *Kavań. 193.* — Odbi uzašle jur spahije. *Kavań. 203.* — Ne moj se veselit nagloj smrti zalih, da prija dreselit usuda dopalih. *Marul. 149.* — Manenost je plakati umrlih, da umriše. *Marul. 157.*

Starodubrovački primjeri: Trudna počiva na dubak usahal. *Drž. 412.* — Pokislo u vodi sočivo blaguju. *Vetr. I, 141.* — Umro napokon — minulih sih dana. *Vetr. 2, 219.* — Er go-

Digitized by Google

spoja bez ljubavi što je ino, ner ugasla jedna svića. *Cubr. 144.* — Sahranite sinka moga, ki ostaje kući paloj sam jedino uzdvignuće. *Vetr. 2. 404.* — Ja služim gospođu sletjelu iz raja. *Gund. 131.* — (Muku) viđeńe sveđ mu dava — od usahlijeh crnijeh glava. *Gund. 336.* — (Među otocim je) i Citera, — sad sve u grmu i u travi stijeńe obraslo usred voda. *Gund. 367.* — Ložnica (mu je) trava uvehla. *Gund. 277.* — More — kroz skut miran i prisaho slobodno im čini proći. *Palm k. 44.* — Još nezrela i neuzrasla viđahu se voća pitna. *Palm. k. 126.* — Izraelski puk napita doletjelom s neba manom. *Palm. k. 126.* — Drobnijem mrvam po tle palijem napuniše dvanaes koša. *Palm. k. 127.* — Valovi mutna mora uzavreli preko mjere podižu se više gorâ. *Palm. k. 147.* — Junački su svud bilezi — vitezova došlijeh odi. *Palm. II., 301.* — Ti (mir) si rosa zadaždjela iz oblaka od milosti *Kanav. 490.* — I u betlemske pođe spile — one hridi opustile ljubeć. *Kanav. 497.* — Tijem na uvehlu travu pade. *Kanav. 533.* — I razgledam željno — procvjetale sreće moje. *Đord. r. 31* — Ljepos sišlu zgar ja slijedim do vika. *Đord. r. 43.* — Plač, kijem se goje uzrastjele tuge moje. *Đord. r. 63.* — Ne straši vučja grapsa stado palo po vrh zemlje. *Đord. r. 107.* — Nije plama nać većega od srdašca uželjela. *Đord r. 152.* — Trojice presvete svak slavu pripovijeđ, i vik neprestale naricaj ńoj hvale. *Đorđ. S. 37.* — Ištetiše me zarasle griješne rane. *Đord. S. 62.* — Idumea bi država — nasađena porođajom unukâ izišlijeh od Ezau. *Đorđ. S. 99.* — Smirivaš snazno ozdala uzavrijelih buku od vala. *Đord. S 105.* — Usta (more) za proždrijet u'pale egipske zlotvore *Đord. S. 130.* — (Vi gore) s vašijem vrsim raspuklima nasrnite sada na me. *Palm. k. 182.* — On je strijela izletjela snažne iz ruke, *Đorđ. S. 205.* — Orle djavle — ja i ne gledam na te, ni na tvoje okorjele gńate. *Bogš. 340.*

U novijoj čakavštini ne nađoh (možda slučajno) takvih primjera.

U kajkavštini našao sam ovo: Komu to nesete? — Jednoj mladoj devojci od žalosti vmrloj. *Kuhač 1, 116.*

Štokavski primjeri: Iznese Jelena — ogoreo kraj leba *V. pj. 1, 207.* — Mlad je vojno ruža napupila. *V. pj. 1. 393.* — Kad oružje staše dijeliti, men' dadoše staro zardalo *V. pj. 1, 595.* — Mitru daje staro isprskalo (oružje). *V. pj. 2, 99.* — Ćuprijliću, ogrijalo sunce. *V. pj. 3, 16.* — Pa sustala koña odjahao. *V. pj. 2, 52.* — Veli Marko ostariloj majci. *V. pj.*

Digitized by Google

2, 56. — Zapade (ga) usahla jabuka. *V. herc. 86.* — Udari me uvehlom jabukom. *V. herc. 145.* — Porodila nevaļala sina *Juk. 77.* — Al me mira namirila biše na divojku pri brdu zaspalu. *Kuhač 1 110.* — Prstom pokazujući na poleglo vlaće. *Stef. 3.* — Legne na travu i opalo lipovo cveće. *Stef. 9.* — Odrijesmo sebe iz one ojađele planine noseći drva *Vrč. 149* — Brani svoje ojađele ovce. *Ogl. 146.* — Umivaju potavńelo lice. *Petr. 2, 300.* — Hajde brže, te spomeni babu i umrle vaše vitezove. *Petr. 2, 331.* — Predadu mu haļine igumana umrloga. *Vrč. 271.* — Sve mi se to vrti po glavi kao prirasloj đevojci udaja. *V. posl.* — Ti da imaš sina nastaloga. *V. pj. 5, 10.* — Čeka kao ozebao sunce. *V. posl.*

g) Rjeđe dolazi particip perfekta akt. II. kao predikativan dodatak, jer tu službu obično vrši particip perfekta akt I. Po najviše nalaze se takvi primjeri u starodubrovačkom govoru i u štokavštini, rjeđe u staroj čakavštini, a u novoj čakavštini i kajkavštini ne padoše mi u oči.

Staročakavski primjeri: Po širinah grada našega klasje pšenično izreslo vidih. *Alex. 242.* — Ove dvi tad u toj ložnici ostale s Olofernom, u ńoj ne bihu zaspale. *Marul. 60.* — A sada kopnimo bez tebe ostali. *Marul. 65.* — Staše ublidila Susana u strahu. *Marul. 81.* — Udri ga po kotal, i zveknu sve poļe, i kotal, na tle pal, zazvoni još boļe. *Marul. 254.* — A ovo ti piše nemiran sam sobom, ki plačuć uzdiše počrńen za tobom, pomrkal očima, pun svake žalosti. *Hekt. 62.* — Odbigoše 'u ine dekle, i junaci ostaviše, ti pristrašni, one utekle. *Kavań. 236.* — Bog — poji Sansuna ožedńela. *Kavań. 382.*

Starodubrovački primjeri: (Znaš li) sestru onu Radjena, ka no ide meu nami uzrasla, vidjena i zlatim kosami. *Luk. 31.* — Majka vidi rođeńe toj svoje, svenulo gdi blidi. *Luk. 272.* — Tuj se ona odili s tugami čudnime videć se zgubila gńizdo. *Rań. 160.* — Tim pogledaj, gdi (vojska) iz tabora van izišla sva se otkriva. *Gund. 436.* — Zaguńastio i zarasťo ovi u kosah vas se vidi. *Gund 436.* — Zaguńastio i obrasťo Mustafa se vas ukaza. *Gund. 556.* — Nu ja tebe pala vidim. *Gund. 530.* — Simeonte rijeka sama s malo vode jedva teče, i ona usahla s davnijeh plama. *Gund. 362.* — Trijebi je gledat, dub iz mala s kim uzrastom ima otiti. jer je tašta pak zahvala, uzrasla ga htjet praviti. *Palm. I., 151.* — Dub joj (lozi) digni, probljedjela i pusta će na tle pasti. *Đorđ. r. 137.* – Oba imaju lice

Digitized by Google

u ruńah zarastjelo. *Đord. r. 129.* — Zlobne uzrasle vidjeh više neg libanskoj čedre u gori. *Đorđ. S. 61.* — Jer (zlobni) prije mene svi će uļesti u dno zemļe smrtim pali. *Đorđ. S. 103.* — Apsalonu — kose zadjele se za granu hrastovu doniješe poraz. *Đorđ. S. 104.* — Majka dijete odbija jur odraslo od mlijeka. *Đorđ. S. 213.* — Svjedočanstvo ke li očito, doletjelo s višńijeh strana, za sveta otkrit stanovito Trogiranom može Ivana? *Kanav. 563.*

Štokavski primjeri: No ko viđe. čini s' ne vidio. *V. pj. 2, 89.* — Ko bi daļe, čini se ne čuo. *V. pj. 3, 44.* — Isporedi: Učini se, da nije ni čuo. *Petr. 3, 76.* — Ko bi daļe, čini se, ne čuje. *Stojad. 2, 125.* — Nađe oružje sve prašno i zarđalo. *V. prip. 28.* — Šta si, od kuda si? noćas došao, hoćeš odmah da je (sestru mi) vodiš. *V. prip. 185.* — Dođe pred cara od straha sav poblijedio. *Bos. prij. 1, 115.* — Izmakle se vojske počinuše. *V. pj. 5. 366.* — Nać će te mlada zaspala. Staka će tebe buditi. *Petr. 1, 5.*

3. U porabi participa perfekta pasivnoga ima također ńekoliko razlika među narječjima.

a) Od ńekojih intransitivnih glagola, kojima se kaže kakvo stańe, nalazi se u službi atributa i predikativnoga dodatka pored aktivnoga participa perfekta i pasivan bez razlike u značeńu. Narječja se kod toga razlikuju u toliko, da se u staroj čakavštini, u starodubrovačkom govoru i u štokavštini osim pasivnoga participa gdje češće gdje rjeđe (najčešće, čini se, u štokavštini) i aktivan upotrebļava, a u novijoj čakavštini i u kajkavštini našao sam u rečenoj službi samo pasivan oblik participa takvih glagola.

Staročakavski primjeri: Plačuć uzdiše počrńen za tobom, pomrkal očima, pun svake žalosti. *Hekt. 62* — Odlučih minutih ovih dan. *Hekt. 3.* — Cvijet pada uvehnut. *Kavań. 42.* — Isporedi: Ča sam ino na svit, ner jutrom trgan cvit, uvenul k večeru. *Marul. 233.* — Moreš ti ogńem sve ļubavi i ustarano stablo veće upraviti. *Kavań. 66.* — Prut i loze uzdivļane navrń' na se. *Kavań. 66.* — Svuci kožu postaranu. *Kavań. 67.* — (Stablo) utvrdit se hoće ureda, da pak mučno je utvrjena ispraviti iskrivļena. *Kavań. 76.* — Cesar, sam utvrnut, — Gaja smaknu. *Kavań. 297.* — (Gospoja) otvrdnuta jak živ kami božji zakon ne hajaše. *Kavań. 393.*

Starodubrovački primjeri: Jer vrijeme minuto nigdar se ne vrati. *Menč.* i *Drž. 500.* — I oci minuti ogrijestu zobaše, a

Digitized by Google

zubi strnuti sinovom ostaše. *Vetr. 1, 133.* — Isporedi: Minuli ih tih dana. *Vetr. 2. 219.* — Gdi leži mlados taj kako cvijet usahnut. *Nal. a. 194.* — U jezer stvori pustoš prisahnutu. *Đorđ. S. 177.* — Isporedi: Žita viđahu se ležat — usahla i nejaka. *Palm. k. 223.* — Da vidiš me suze, ke prolih smrznute. *Nal. b. 24.* — Ah, još da sam — smrznutiji od leda! *Gund. 247.* — Telesa sleđena u krvi i smrznuta s końem splesa. *Gund. 336.* — Od žeļe ļuvene izgoren u sebi pođoh. *Luk. 95.* — Kao požar moje kosti izgorjene usahoše. *Gund. 202.* — Ja ne mogúć nijedan dio ogńa ugasit razgorjena. *Gund. 259.* — Isporedi: Obilna vrela otvori pregorjeloj zemļi u skutu. *Đorđ. S. 177.* — (Hrast) osta puknut u dvije peče. *Luk. 242.* — Isporedi: (Vi gore) s vašijem vrsim raspuklima nasrnite sada na me. *Palm. k. 182.* — Svenuta paoma taj opet se pojavi. *Raň. 20.* — Porušena s povenutijem listjem stoji. *Gund. 143.* — Uvehnuta úe telesa — cijene ko božanstvo. *Palm. II., 61.* — Cvijet je ufańe svenuto. *Đorđ. r. 63.* — Isporedi: Majka vidi rođenje toj svoje, svenulo gdi blidi. *Luk. 272.* — Ložnica mu je trava uvehla. *Gund. 377.* — Vila ostarana. *Zlat. 121.* — Postarano lice kaze. *Gund. 436.* — Svud joj modre vidiš guke ustarana oko vrata. *Palm. II., 60.* — A mažući raskrvavi usti oprhle, pomodrene. *Gund. 221.* — Ona, k'o me vidi u úe mrežu uveznuta kaže mi se nemilosna. *Gund. 222.* — Smrknute tvoje sjeni ne će izgnat zora bijela. *Gund. 251.* — Gdi ma mlados izginuta puna žeļe stoji. *Gund. 254.* — Sunčanica — učini se izčeznuta. *Gund. 392.* — Protivnikom od straha izčeznuto srce trne. *Palm. k 58.* — I s mjesta se još porinut ogluhnuta propas ne će. *Gund. 177.* — U ovoj možeš hridi vilu ostaviti izdahnutu. *Kanav. 72.* — Dvije (ga) živine hakom grizu ostinuta. *Kanav. 336.* — Viđahu se kuće i puti gustijem morem krvi ruse pokriveni i ogreznuti. *Palm. k 108.* — Oči u suzam ogreznute. *Kanav. 389.* — Neizbrojna čeļad ide, da mladića ukopana, uskrsnuta na svijet vide. *Palm. k. 48* — (Jezus) uskrsnut lica s svoga prvu suncem obasja je (Mandaļenu). *Đorđ. M. 1.* — Čeļad — obiknuta zvijeri ćerat. *Palm. k. 53.* — Bog, poznajuć u toj vrijeme biće umrlo svoe dospjeno, zaupi. *Palm. k. 187.* — Kose su mu zarođene. *Palm. I., 96.* — Upadene oči sijere, kijeh je obrva oštra. *Palm. II., 60.* — Isporedi: Usta (more) za prožderijet upale egipske zlotvore. *Đorđ. S. 130.* — Lice davno probliježđeno vidjeh.

Digitized by Google

Kanav. 17? [illegible] *Mikul. 113.* [illegible] — Bil [illegible] *Mikul. 165.* [illegible] — [illegible] — otrgano, a ne [illegible] — [illegible] zgorene. *Istr. 2. 46*

Kajkavski primjeri: Nej zemlja [illegible] *Val. 231.* Ima [illegible] *Val. 247.* — Drevo ovo bilo je z mehenom [illegible]. *Gar. 6. 51.* — Osel jezik van splazi, pak je včini kak [illegible]. *Val. 278.* — Išli su povedat, da u [illegible] žrepci poerkani. *Val. 254.* — Vuk ve krepan, ves restrgan. *Val. 279.*

Štokavski primjeri: U ńu ti je b'jelo lice, ka' cv'jet procvetan. *V. pj. 1, 72.* Svetli care, ogrijano sunce! *V. pj. 1, 234.* — Isporedi: Svetli care, sunce ogrejalo *V. pj. V. prip. 59.* — Kad su se sa mnom vraćali, zorene višńe trgali *V. pj. 1 415.* Zalijeći lice nagrdeno, i posadi oći usahnute. *Petr. 2, 252.* — Isporedi: Zapade ga usahla jabuka. *V. herc. 86.* — I zagleda sablu zardanu. *Beg. 36.* — Isporedi: Men' dadoše (oružje) staro zardalo. *V. pj. 1, 595* Sve preskaće końe i junake izginute pak i izrańene. *Petr. 2, 536.* I u gori uvenuta trava. *Petr. 1, 33.* Isporedi: Svakom dade po dvije (jabuke), meni jednu uvelu. *Petr. 1, 233* Onda ćete se života valanoga naživeti *Stef. 180.* — U bogata muža valana žena *V. posl.* —

Od toga participa ima samostavnik: Svak čuje za moje valanstvo. *Vrč. 217.*

S negacijom u štokavštini upotreblava se taj particip u vijek u aktivnom obliku kao pridavnik: Porodila nevalala sina. *Juk. 77.* — Nevalali s' junak učinio *V. pj. 1, 18.* — Naiđoše nečiji nevalali ovnovi. *Stef. 26.*

Odtud su i samostavnici: nevalalac, nevalalica, nevalalstvo, nevalalština Vuk. rječn. Isporedi u kajkavštini: Koga imaš ti nevalanka ovde? *Val. 106.* — S bogom, stari! sa tvojom svisnutom starom *Stef. 227.* — Pak ga spremi ka ravnim Kotarim, ka babinoj opuštjenoj kuli. *Juk. 281.* — Na tom polu jen vinograd rodom obroden. *Kuhač 1, 276*

b) Od ńekojih povratnih glagola upotrebļava se pasivan particip perfekta mjesto aktivnoga I. bez razlike u značeńu kao predikativan dodatak, kad kad i kao atribut. Takvih primjera ima u staroj čakavštini, u starodubrovačkom govoru i u štokavštini; možda je samo slučaj, te ih ne nađoh u novijoj čakavštini i u kajkavštini.

Staročakavski primjeri rijetki su: On blažen i slavan s ovoga svita gre, ki griha pokajan i spovijen umre. *Marul. 139.* — Svaki vas ufan stoj. *Hekt. 7.* — Bog je pravden nekajanim, milosrdan pokajanim. *Marul. 283.* — Ne bud sumńen ništo, — svi će poginuti. *Marul. 43.* — Pridostavļam — razbojniku raj kajanu. *Kavań. 49.* — Sveta tijela, ka počivaju raspadnuta ali cijela. *Kavań. 313.* — Isporedi: (Riku) najdoše razmrznuvši se. *Alex. 270.* — Oloferne sta, kako zakameniv se, gledajući. *Marul. 70.* — U taj čas začudivši se stah ne malo smućen. *Hekt 7.*

Starodubrovački primjeri: Smrknute tvoje sjeni ne će izgnat zora bijela. *Gund. 241.* — Ja ne mogu nijedan dio ogńa ugasit razgorjena. *Gund. 259.* — Ńe telesa zapańeni drže k'o božanstvo. *Palm. II., 61.* — Nebu se oprit — bijesnik stupa zaboravļen, ko treskovim svemoguća ruka lupa. *Gund. 473.* — Plešem trave usmrđene. *Kanav. 213.* — I djetešcu poboļenu tako slastim namažemo vrh u sudu. *Kanav. 184.* — Vrh mene se ne osveti, pokajana neg me oživi. *Kanav. 570.* — Kraļ Nabuko uzoholen — posla svoga vojvodu. *Đorđ. r. 216.* — I srijed ļuti raspuknute ukopa se pokornica. *Đorđ. M. 2.* — Ustaviće tijeke općene bistre rijeke začuđene. *Đorđ. M. 46.* — Ja poboļen rijeh. *Đorđ. S. 67.* — Pred tvom slavom tresti će se kraļi od zemļe začuđeni. *Đorđ. S. 163.* — Koliko prepadeni uspregnuše nazada. *Đorđ. S. 186.* — Bog obećava milosrđe griješniku pokajanu. *Đorđ. S. 213.* — Vječni život daće meni tvoja pravda jur smilena. *Đorđ. S. 229.* — Prenut plaho se probudi. *Bogš. 266.*

U novijoj čakavštini našao sam ovaj primjer: Srce 'e moje skameńeno. *Jač. 314.* — Isporedi: Srce mi je jur kameno. *Jač. 318.*

Štokavski primjeri: Na livadi kolo uvaćeno. *V. pj. 1, 559.* — (Težâk) po svu noć pruzen leži. *V. pj. 1, 616.* — Začuđen ļepoti onijeh đevojaka, ne mogaše razlikovati, koja je od koje ļepša. *V. prip. 111.* — Vidi zet punicu zabrinutu. *Vrč. 135.* — Zapitaju začuđeni čobana. *Stef. 23.* — Sav uplakan dođe.

Digitized by Google

Stef. 5. — Otidi der pod onu rascvetanu lipu. *Stef. 8.* — Devojka ostane kao skameńena. *Stef. 155.* — Rujno vince, nasmijano lice. *Petr. 1, 46.* — U selu (mi je) rasrđena draga. *Beg. 107.*

c) U starijoj čakavštini i u starodubrovačkom govoru nalazi se od ńekih intransitivnih glagola particip perfekta pasivnoga u pasivnom značeńu.

Staročakavski primjeri: Vapijuć ubo „pomagajte“ jesu verovani, ako reku s rotu. *Vinod. 93.* — Ni j' držan platit, — ako se more pokazati po verovanu svedoku. *Vinod. 98.* — To vse provaše — muži verovanimi. *R. istr. 237.* — Virovani bišе himbe napuńeni. *Marul. 87.* — Volić, vuge, bravarice ne hajane su, er općene *Karań. 22.* — I pripravi srce jako na prigode uzdisane. *Karań. 226.* — Zače misli hude, da i on klańan tuti bude. *Karań. 421.* — Bićemo i mi smilovani. *Kanar. 64.*

Starodubrovački primjeri: Živjeti nam nije načina uzdisane bez ļubavi. *Gund. 265.* — O ma želo uzdisana, u životu, jaoh, jesi li? *Gund. 351.* — Za iziti brže zapovjeđen svak ustaje. *Kanar. 148.* — Povraćene su mi sve radosti uzdisane. *Kanar. 307.* — Zemļa od prije kraļevana gorostasnijem gigantima. *Palm. k. 52* — Krivo suđen trpiš biti. *Palm. k. 159.* — Kijeh za grijehe necviļene drži pakao. *Palm. k. 195.* — Rad besjede pune uresa ja zaviden ne imam biti. *Palm. I., 212.* — Kad moż bit vladana, dostojna si bit hvaļena. *Palm. I., 229.* — Uzdisana ma bozice. *Dord. r. 11.* — Spaseńe uzdisano, gospodine, daj nam veće *Dord. S. 138.* — Na počastjeńe od svemogućega veličanstva tuj poklańana priziva prorok. *Dord. S. 159.* — Ah, ne krzmaj k meni idući za pomoć me nasrnuta. *Dord. S. 230.*

d) Ima ńekoliko transitivnih glagola, kojih particip perfekta pasivnoga ima ili aktivno značeńe, ili je postao pridavnikom, koji izgubiv pasivno značeńe druge odnošaje označuje. Primjera ima ńešto u staroj čakavštini, više u starodubrovačkom govoru i u štokavštini.

Staročakavski primjeri: Muži, — ki jesu bili znani v tom. *R. istr. 262.* — Dojde Susana — ne znana, ča se vrši o ńoj. *Marul. 80.* — Lipi i spaseni nauk imamo, da teško brime s dobre vole jimamo podnesti. *Jerol. 282.* — Križ spaseni pred suncem će bit uzdignut. *Karań. 562.* — Isporedi: Ter — stvoriteļske spasne puti grizu. *Karań. 458.*

Digitized by Google

Starodubrovački primjeri: Toj mi bog odsudi na moj rođeni dan. *Menč.* i *Drž. 470.* — Pod toj me saveza na moj rođeni čas. *Naļ. b. 6.* — Ah, ne može bez žalosti mjesta ostavit sva rođena. *Gund. 16.* — Van rođene zemļe mile robovahu. *Palm. k. 45.* — Dijeliše se druzijem putom u rođene kraļevine. *Palm. k. 105.* — Vjerenicu na rođeni dvor odvede. *Kanav. 77.* — Pjeva' u jezik tvoj rođeni. *Đorđ. r. 6.* — Iz rođenijeh ona strana — bi nemilo istjerana. *Đorđ. M. 3.* — Čaćko moj rođeni. *Đorđ. S 43.* — Isporedi: Od moga rodnoga dana. *Rań. 202.* — Odlučuje skrovno uteći iz rodnoga svijetla dvora. *Kanav. 69.* — Rodna mjesta draga. *Gund. 92.* — Ki se (lijekovi) snom objave, veomi ti su ljekoviti, znani ļudi sve toj prave. *Bobaļ. 217.* — U moru kami veće krat privari i znana mornara. *Luk. 51.* Nije vas znane triebi učit. *Gund. 480.* — Sveznanoga pospodara proslavite *Đorđ. S. 51.* — Oni ne znani bez svijesti i mudrosti vrte se. *Đorđ. S. 143.* — O spaseno svetilište, daj nam pomoć. *Đorđ. M. 117.* — Pohrana od svijeh spasenijeh nauka. *Đorđ. S. XXVI.* — S lica ti mojega plač spasenom rukom skrati. *Đorđ. S. 69.* — Janko mu je vojvoda za kuma za vjenčanoga. *Bogš. 28.* — Al da nijesi pogubio tvoga kuma krštenoga. *Bogš. 97.*

U novijoj čakavštini nađoh vaļda slučajno samo ovaj primjer: Prij' pogubi brata rođenoga. *Istr. 1, 51.* — Isporedi u kajkavštini: Ocu je bilo treba krstnoga lista. *Vaļ. 264.*

Štokavski primjeri: Ti Momira držiš i Grozdanu rođenoga brata i sestricu. *V. pj. 2, 20.* — I oglobi kuma vjenčanoga, vjenčanoga ili krštenoga. *V. pj. 2, 1.* — Zove ńega na vjenčano kumstvo. *Petr. 1, 254.* — Da ja idem na kršteno kumstvo *V. pj. 4, 2.* — Prsten vjenčani — još mu je na ruci stajao. *V. prip. 252.* — Očita im oprošteno molitvu. *V. prip. 98.* — Boga moli i oprošteno molitvom izagna đavola. *Vrč. 127.* — Zvoni zvono! doba je ručano. *Beg. 183.*

Digitized by Google

PRIMJERI SU VAĐENI IZ OVIH KŃIGA:

Alex. — Život Aleksandra velikoga, naštampan u „Starinama“ izd. jugosl. akad. kń. I. 1869.

Ban. — Банатске песме. Скупио П. Т. У Н. Саду. 1866.

Beg. — Српске нар. пјесме из Лике и Баније — сакупио Ник. Беговић. У Загребу 1885.

Bobalj. — Pjesme Mišetića Bobaljevića, u osmoj knjizi starih pisaca hrvatskih. U Zagrebu 1876

Bogš. — Народне пјесме из старијих, највише приморских записа. Над. В. Богишић. У Биограду 1878.

Bos. prij. — Bosanski prijatelj. Izd. F. Jukić u Zagrebu, 1. kń. 1850, 2. kń. 1851.

Bun. — Pjesme Miha Bunića Babulinova u XI. knjizi starih pisaca. U Zagrebu 1880.

Čubr. — Andr. Čubranović u VIII. knjizi starih pisaca. U Zagrebu 1876.

Dan. posl. — Poslovice. Na svijet izdao Gj. Daničić. U Zagr. 1871.

Dimitr. — Pjesme Nik. Dimitrovića u V. knj. starih pisaca hrv. U Zagr. 1873.

Drž. — Pjesme Gjore Držića u II. knj. starih pisaca hrv. U Zagr. 1870.

Dukl. — Popa Dukljanina ljetopis — po prepisu popa Jerolima Kaletića, izd. dr. Iv. Črnčić U Kraljevici 1874.

Dord M. — Uzdasi Mandaljene pokornice. Spievani po D. Ign. Gjorgji. U Zagr. 1851,

Dord. r. — Ign. Gjorgjića piesni razlike. U Zagr. 1855.

Dord. S. — Saltjer slovinski spievan po D. Ignaciju Gjorgji. U Zagr. 1851.

Glasn. — Glasnik slovenski. List za literaturo in umetnost. Izd. Ant. Janežić. I—VIII. zvezek. V Celovcu 1858—1862.

Gund. — Djela Iva Frana Gundulića u IX. knjizi starih pisaca hrvatskih U Zagr. 1877.

Hekt. — Pjesme Petra Hektorovića u VI knjizi starih pisaca hrvatskih. U Zagr. 1874.

Istr. — Hrvatske narodne pjesme, što se pjevaju u Istri i na kvarnerskih otocih. U Trstu 1880.

Jač. — Jačke ili narodne pěsme puka hrvatskoga po župah šopronskoj, mošonjskoj i želěznoj na Ugrih. Skupio Fran Kurelac. Zagreb. 1871.

Jerol. — Život sv. Jerolima u I. knjizi Starina. U Zagr. 1869.

Juk. — Narodne piesme bosanske i hercegovačke. Skupio Iv. Fr. Jukić i Ljubomir Hercegovac. U Osieku 1858.

Kanav. — Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman, piesan P. Kanavelića. u Osieku 1858.

Digitized by Google

Katar. — Život sv. Katarine u I. knjizi Starina. U Zagr. 1869.

Kavań. — D. Jerolima Kavanjina — Bogatstvo i Uboštvo velepjesan u 30 pjevanjah. U Zagrebu 1861.

Kolo. — Članci za literaturu itd. U Zagrebu. Knj. III 1843, VIII. 1851, IX. 1853.

Kras. — Српске нар. пјесме старијег и новијег времена. Скупио Владимир Красић. Панчево 1880.

Krk. Štatut otoka Krka od god. 1388. Štampan u Arkivu za poviest jugoslavensku, knj. II razd. II. U Zagr. 1852.

Kuhač. — Južno-slovjenske nar. popievke — sakupio, ukajdio — te izvorni im tekst pridodao Fr. Š. Kuhač. U Zagr. 1878—1881.

Kukuļ. — Pěsme Ivana Kukuljevića Sakcinskoga. S dodatkom narodnih pěsamah puka hàrvatskoga. U Zagr. 1847.

Luc. — Pjesme Hanibala Lucića u VI. knjizi starih pisaca hrvatskih. U Zagr. 1874.

Luk. — Djela Frana Lukarevića u X. knjizi starih pisaca hrvatskih. U Zagr. 1878.

Marj. — Hrvatske narodne pjesme. Sabrao Luka Marjanović. U Zagr. 1864.

Marul. — Pjesme Marka Marulića u I. knj. starih pisaca hrv. U Zagr. 1869.

Maž. — Hrvatske narodne pjesme. Sabrao Stjepan Mažuranić. U Senju 1876.

M. Drž. — Djela Marina Držića u VII. knj. starih pisaca hrv. U Zagrebu 1875.

Menč. — } Pjesme Šiška Mančetića Vlahovića i Gjore Dr-
Menč. i Drž. — } žića u II. knj. starih pisaca hrv. U Zagr. 1870.

Mikul. — Narodne pripoviedke i pjesme iz hrv. Primorja. Pobilježio ih Fran Mikuličić. U Kraljevici 1876.

M. Mažibr. — Pjesme Maroja Mažibradića u XI. knj. starih pisaca hrv. U Zagr 1880.

Modr. — Naredbe biskupije modruške od g. 1589. u II. knj. I. razd. Arkiva za pov. jugosl. U Zagr. 1852.

Nal. — Pjesme Nikole Nalješkovića u V. i VIII. knj. starih pisaca hrv. U Zagr. 1873 i 1876.

Ogl. — Огледало єрóско. У Београду 1846.

O. Mažibr. — Pjesme Oracija Mažibradića u XI. knj. starih pisaca hrvatskih.

Palm. k. — Kristijada t. j. život i djela Isukrstova spjevana po Gjonu Palmotiću. U Zagrebu 1852.

Palm. I. i II. — Djela Gona Gore Palmotića u XII. i XIII. kń. starih pisaca hrvatskih. U Zagrebu 1882 i 1883.

Petr. — Српске народне пјесме. Скупио Богољуб Петрановић. У Сарајеву 1867; у Београду 1867 i 1870.

Plohl — Hrvatske nar. pjesme. Šakupio R. F. Plohl-Herdvigov. U Varaždinu 1868 i 1876.

Pol. — Poljički štatut u Arkivu za pověstnicu jugosl. knj. V. U Zagrebu 1859.

Digitized by Google

Rajk. — Српске нар. пјесме. Скупио Ђорђе Рајковић, У Н. Саду 1869.

Rań. — Dinka Ranjine pjesni razlike. U Zagr. 1850.

R. istr. — Razvod istrijanski od g. 1325 u II. knj. II razd. Arkiva za pověstnicu jugosl. U Zagr 1852.

Rist. — Српске нар. пјесме. Збирка К. Х. Ристића. У Београду 1873.

Sěn. — Naredbe kaptola senjskoga od g. 1380 u II. knj. I. razd. u Arkivu za pov. jugosl. U Zagr. 1852.

Srem. — Српске нар. пјесме. Скупио по Срему Б. М. Панчево 1875.

Stef. — Српске нар. приповётке. Скупио Ђ. Којанов Стефановић. У Н. Саду 1871.

Stojad. — Српске нар. пјесме (епске). Скупио их Благоје Стојадиновић I. и II. књига. У Београду 1869.

Tond. — Tondal u IV. knj. Starina. U Zagr. 1872.

Tord. — Hrvatske nar. pjesme i pripoviedke iz Bosne. Skupio N. Tordinac. U Vukovaru 1853.

Val. — Narodne pripovjedke skupio Mat Kračmanov Valjavec. U Varaždinu 1858

Vetr. — Pjesme M. Vetranića Čavčića u III. i IV. knj. starih pisaca hrvatskih. U Zagr. 1871. i 1872.

Vinod. — Zakon vinodolski. Stampan u Kolu knj. III. U Zagrebu 1843.

Vrć. — Српске нар. приповијетке. Скупио Вук Врчевић. У Београду 1869.

V. pj. — Српске нар. пјесме. Надао Вук Ст. Караџић I—V. књ. у Бечу 1841—1865.

V. hero. — Српске нар. пјесме из Херцеговине. Надао Вук. Ст. Караџић. У Бечу 1866.

V. pos. — Српске нар. пословице. Надао их Вук Ст. Караџић. У Бечу 1849.

V. prip. — Српске нар. приповијетке. Скупио их Вук Ст. Караџић. У Бечу 1870.

V. Živ. — Живот и обичаји народа српскога Описао их Вук Ст. Караџић. У Бечу 1867.

Zak. — Zakon primanja u bratovštinu. U I. knj. Starina. U Zagrebu 1869.

Zlat. — Pésme Dominika Zlatarića. U Zagr. 1858.

Primjedba. Nepomnom dogodilo se kod nekih knjiga, da je naveden uz nekoje primjere broj strane, a uz druge broj pjesme ili pripovijetke.

Digitized by Google

Popravci.

Strana 3, red 20 ozgo *prefekta* popravi *perfekta*. St. 3, r. 21 ozgo *opositivan* : *apositivan*. St. 9, r. 22 ozgo *Uda iše* : *Udariše*. St. 10, r. 12 ozgo *A.* : *a.* St. 15, r. 23 ozgo *Nega* : *Ńega*. St. 17, r. 21 ozgo *siromašna* : *siromaška*. St. 21, r. 13 ozgo *p gubi* : *pogubi*. St. 21, r. 21 ozgo *devojka* : *devojku*. St. 24, r. 11 ozdo *mlad* : *mlada*. St. 26, r. 6 ozgo *se plačem* : *s plačem*. St. 30, r. 15 ozgo *otvorit, glas* : *otvorit glas*. St 30, r. 18 ozgo *pako* : *paka*. St. 31, r. 14 ozgo *nu* : *kroz*. St. 32, r. 5 ozgo *razumi* : *razumni*. St. 32, r 18 ozdo *sehe* : *sebe*. St. 54, r. 5 ozgo *vec* : *već*. St. 60, r 1 ozdo *mala* : *me imala*. St. 61, r. 22 ozgo *neda* : *nada*. St. 64, r. 17 ozdo *Ne* : *Ńe*. St. 74, r. 14 ozgo riječi: *Bihu* do *Dukļ*. u 16. redu ne spadaju na to mjesto. St. 79, r. 3 ozdo *men* : *meu* St. 79, r. 1 ozdo *poc* : *poć*. St. 100, r 21 ozgo *š o* : *što*. St. 102, r. 2 ozgo *drip.* : *prip.* St. 102, r. 18 ozgo *Nrimjeri* : *Primjeri*. St. 104 r. 6 ozgo *kazuja* : *kazuje*. St. 105, r. 4 ozgo *Nemu* : *Ńemu*. St. 105, r. 11 ozgo **dori do** : **dori, do**. St. 107, r. 13 ozdo *takvi su su* : *takvi su*. St. 122 r. 13 ozgo *Ne* : *Ńe*. St. 125, r. 21. ozgo *Nemu* : *Ńemu*. St. 125, r. 10 ozdo *poļe* : *potļe*. St. 128, r. 5 ozgo ispred *zmaja* dodaj *razma*. St. 128, r. 14 ozdo *oblak* : *oblok*. St. 141, r. 8 ozgo *Jak.* : *Juk.* St. 160, r. 20 ozgo *Celu* : *Ćelu* St. 178, r. 15 ozdo *Kladanac* : *Kladenac*. St. 189, r. 8 ozgo *prastane* : *prestane*. St. 191, r. 20 ozgo *Pavle do* ; *Pavle od*. St. 193, r. 13 ozgo iza riječi *akusativu* dodaj : *rjeđe u nominativu*. St. 197, r. 7 ozdo *zviše* : *rviše*. St. 200, r. 18 ozdo *sem* : *sam*. St. 207, r. 3 ozdo *Nega* : *Ńega*. St. 213, r. 18 ozdo iza riječi *genetiva* d daj: *ili pridavnika koji zastupa genetiv*. St 224, r. 11 ozgo *dao na* : *da ona*. St. 227, r. 19 ozgo *Nega* : *Ńega*. St. 229, r. 4 ozgo *Nu* : *Ńu*. St. 2 9, r. 1 ozdo *do Onu* : *Od onu*. St. 238, r. 1 ozgo *ticu* : *licu*. St. 261, r. 20 ozgo *Kod* : *Kad*. St. 266, r. 1 ozgo iza riječi *pomaga ti bog!* dodaj: *pomaga može biti i imperativ*. St. 272, r. 7 ozdo *a) Žeļu* : *a) žeļu*. St. 284, r. 3 ozgo *kondicionalnoga* : *potencijalnoga*. St. 286 r. 16 ozgo *račetju* : *začetju*. St. 297, r. 6 ozdo *Cera* : *Ćera*. Str. 309, r. 12 ozdo *Nega* : *Ńega*. St. 320, r. 3 ozdo *Prkupivši* . *pokupivši*.

Digitized by Google

Digitized by Google

U akademičkoj knjižarnici Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch) u Zagrebu mogu se dobiti knjige, koje izdaje jugoslavenska akademija znanostî i umjetnostî, koje izlaze njezinom pomoću i koje su prešle u njezinu svojinu:

A. Knjige, koje izdaje akademija.

I. Zbornici (knj. 1—140):

1. **Rad jugoslavenske akademije znanostî i umjetnostî** (knj. 1—85).
   — knjige I. do LIX. i LXXX. svima trima razredima zajedničke. Ciena knj. I—XIX, svakoj 1 fr. 25 nč. Knj. XX. do LIX. svakoj 1 fr. 50 nč. Knj. LXXX. 2 for.
   — Filologičko-historičkoga i filosofičko-juridičkoga razreda. Knj. LX., LXII., LXIII., LXV., LXVII., LXVIII., LXX., LXXI., LXXIII., LXXIV., LXXVI., LXXVII., LXXIX., LXXXI., LXXXII., LXXXIV. i LXXXV. (I—XVII). Ciena po 1 for. 50 nvč.
   — Matematičko-prirodoslovnoga razreda. Knj. LXI., LXIV., LXVI., LXIX., LXXII., LXXV., LXXVIII i LXXXIII. (I—VIII). Ciena svakoj knjizi 1 fr. 50 nvč. Svakoj svezci 75 nvč.
2. **Stari pisci hrvatski** (knj. 1—15).
   — Knj. I. Pjesme M. Marulića. U Zagrebu 1869. Ciena 2 r. a. v.
   — „ II. Pjesme Šiška Menčetića Vlahovića i Gjore Držića 1870. Ciena 2 fr.
   — „ III. i IV. Pjesme Mavra Vetranića Čavčića. 1871. i 1872. Ciena III. knj. 2 fr., knj. IV. 2 for. 50.
   — „ V. Pjesme Nikole Dimitrovića i Nikole Nalješkovića. 1873. Ciena 2 fr.
   — „ VI. Pjesme Petra Hektorovića i Hanibala Lucića. 1874. Ciena 2 fr.
   — „ VII. Djela Marina Držića. 1875. Ciena 3 for.
   — „ VIII. Pjesme Nik. Nalješkovića, A. Čubranovića, M. Pelegrinovića i S. Mišetića Bobaljevića i Jegjupka neznana pjesnika. 1876. Ciena 1 for. 70 nvč.
   — „ IX. Djela Ivana Fr. Gundulića. 1877. Ciena 5 for.
   — „ X. Djela Frana Lukarevića Burine. 1878. Ciena 2 fr. 50 nč.
   — „ XI. Pjesme Miha Bunića Babulinova, Maroja i Oracija Mažibradića i Marina Burešića. 1880. Ciena 1 for. 80 nč.
   — „ XII., XIII. i XIV. Djela Gjona Gjora Palmotića. 1882., 1883. i 1884. Ciena knj. XII. 3 for. XIII. 3 for. 50 nvč. XIV. 2 for.
   — „ XV. Djela Antuna Gleđevića. 1886. Ciena 2 for.
3. **Starine.** Knj. I—XIX 1869—1887. Ciena I. knjizi 1 for. 25 nč. Knj. VII. i X. po 2 for. ostalim po 1 for. 50 nov.
4. **Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium.** (Knj. 1—17):
   — Knj. I–V., IX., XII. 1868. 1870. 1872. 1874. 1875. 1878. 1882. 1886. Listine o odnošajih izmedju južnoga Slavenstva i mletačke republike. Ciena I., II., III. i IX. po 3 fr., IV. po 4 fr., V. i XII. po 2 fr. 50 nč., XVII. knj. 2 fr.
   — Knj. VI., VIII., XI., 1876., 1877., 1880. Commissiones et relationes venetae. Tom. I. II. III. Ciena VI. i XI. knj. 2 for. VIII. knj. 2 fr. 50 nč.
   — Knj. VII. 1877. Documenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia. Ciena 6 for.
   — Knj. X. XIII. Monumenta ragusina. Tom. I. et II. 1882. Ciena X. knj. 2 50. nvč. Knj. XIII. 3 for.
   — Knj. XIV. Scriptores. Vol. I. 1883. Ciena 3 for.
   — Knj. XV. Spomenici hrvatske krajine. Vol. I. 1884. Ciena 3 for.
   — Knj. XVI. Spomenici hrvatske krajine. Vol. II. 1885. Ciena 3 for.
   — Knj. XVIII. Acta Bulgariae ecclesiastica. 1887. Ciena 3 for.
5. **Monumenta historico-juridica Slavorum meridion.** (Knj. 1—3):
   — Knj. I. Statuta et leges Curzulae. 1877. Ciena 3 for.
   — Knj. II. Statuta et leges civitatis Spalati. 1878. Ciena 3 for.
   — Knj. III. Statuta et leges civitatis Buduae, civitatis Scardonae et civitatis et insulae Lesinae 1882—3. Ciena 4 for. 50 novč.

II. Posebna djela (knj. 1—19, sv. 30):

1. **Flora croatica.** Auctoribus Dr. Jos. Schlosser et Lud. Farkaš-Vukotinović. 1869. Ciena 6 fr.
2. **Dvie službe rimskoga obreda za svetkovinu sv. Cirila i Metuda.** Izdao Ivan Brčić. 1870. Ciena 1 for.

Digitized by Google

3. **Historija dubrovačke drame.** Napisao prof. A. Pavić. 1871. Ciena 1 for. 25 novč.
4. **Pisani zakoni na slovenskom jugu.** Bibliografski nacrt dra. V. Bogišića. 1872. Ciena 1 for. 25 novč.
5. **Izprave o uroti bana Petra Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana.** Skupio dr. Fr. Rački. U Zagrebu 1873. Ciena 3 for.
6. **Zbornik sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena.** Osnovao, skupio, uredio V. Bogišić. Knjiga I. 1874. Ciena 6 for.
7. **Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia.** Edidit A. Theiner (tomus I. Romae 1863.), tomus II. Zagrabiae 1875. Ciena 10 for.
8. **Korijeni s riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku.** Napisao dr. Gj. Daničić. 1877. Cijena 4 for.
9. **Ljetopis jugoslavenske akademije.** 1877. sv. I. Ciena 60 novč.
10. **Ogled rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika.** Obradjuje Gj. Daničić. 1878.
11. **Fauna kornjaša trojedne kraljevine.** Od dra. J. K. Schlossera Klekovskoga. 1877—1879. Knj. I., II., III. Ciena svakoj knjizi 3 for., djelu 9 for.
12. **Figure u našem narodnom pjesničtvu s njihovom teorijom.** Napisao L. Zima. 1880. Ciena 2 for. 50 novč.
13. **Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika.** Na svijet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Dio I. Obradio Đ. Daničić. Sv. 1—4. 1880—1882. Dio II. Obradili Đ. Daničić, M. Valavac, P. Budmani. Sv. 5—8. 1884—1886. Sv. 9. 1 trećega dijela 1887. Obradjuje P. Budmani. Cijena svesku 3 for.
14. **Djela jugoslavenske akademije** (knj. 1—7).
    - Knj. I. **Izvješće o zagrebačkom potresu 9. studenoga 1880.** Sastavio J. [illegible] 1882. Ciena 2 for.
    - Knj. II. **Euchologium, glagolski spomenik manastira Sinaibrda.** Izdao dr. L. [illegible] 1882. [illegible]
    - Knj. III. **Psalterium, glagolski spomenik manastira Sinaibrda.** Izdao dr. L. Geitler. [illegible]
    - Knj. IV. **Flora fossilis susedana. (Susedska fosilna flora. — Flore fossile de Sused.)** Auctor dr. [illegible] 1885. Ciena 8 for.
    - Knj. V. **Lekcionarij Bernardina Spljećanina.** Po prvom izdanju od god. 1495. 1885. Ciena 1 for. 50 novč.
    - Knjiga VII. **Nekoje većinom sintaktične razlike izmedju čakavštine, kajkavštine i štokavštine.** Napisao Luka Zima 1887. Ciena 2 for. 50 novč.

B. Knjige, koje su izašle troškom ili podporom akademije (knj. 1—7):

1. **Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga.** Napisao V. Jagić. Knj. I. 1867. Ciena 1 for. 20 novč.
2. **Rěčnik lěčničkoga nazivlja.** Sastavio dr. [illegible] 1868. Ciena 1 for. 50 novč.
3. **Opis jugoslavenskih novaca** od [illegible] 1875. Ciena 10 i 15 fr.
4. **Bilinar. Flora excursoria.** Sastavili dr. J. C. Schlosser i Ljud. Vukotinović. 1876.
5. **Narodne pjesme o boju na Kosovu god. 1389.** Sastavio u cjelinu A. Pavić. 1877. Ciena 1 for.
6. **Jugoslavenski imenik bilja.** Sastavio dr. B. Šulek. 1879. Ciena 2 for.
7. **Podobe hrvatskih hrastova okoline zagrebačke.** Opisao Ljud. Vukotinović. 1883.

C. Knjige, koje su prešle u svojinu akademije (knj. 1—8. sv. 8):

1. **Povjestni spomenici južnih Slavenah.** Izdao I. Kukuljević. Knj. I. (Acta croatica). 1863. Ciena 3 for.
2. **Rječnik iz književnih starina srpskih.** Napisao Gj. Daničić. Knj. I—III. Ciena svakoj knj. 3 for., djelu 9 for.
3. **Nikoljsko jevangjelje.** Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. [illegible]
4. **Život sv. Save i Simeuna** od Domentijana. Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 30 novč.
5. **Životi kraljeva i arhiepiskopa srpskih** od Danila. Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 50 novč.
6. **Poslovice.** Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

26. IX. 1935

Antonín Bohdanecký,
knihařství
Praha VII., Jirečkova 15.

Digitized by Google